B I B L I O T H E C A

SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM

T E V B N E R I A N A

BT 2013

MICHAEL PSELLVS

ORATIONES FVNEBRES

VOLVMEN I

EDIDIT

IOANNIS POLEMIS

DE GRUYTER

ISBN 978-3-11-034705-0
e-ISBN 978-3-11-035375-4
ISSN 1864-399X

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data
A CIP catalogue record for this book has been applied for at the Library of Congress.

Bibliographic information published by the Deutsche Nationalbibliothek
The Deutsche Nationalbibliothek lists this publication in the Deutsche Nationalbibliografie; detailed bibliographic data are available in the Internet at http://dnb.dnb.de.

Printing: Hubert & Co GmbH & Co. KG
∞ Gedruckt auf säurefreiem Papier

Printed in Germany

www.degruyter.com

HOC VOLVMINE CONTINENTVR

MICHAELIS PSELLI ORATIONES FVNEBRES

PRAEFATIO

Amicis carissimis A. Karpozelo,
B. Katsaro et P. Konto

Hoc in volumine orationes funebres decem Michaelis Pselli continentur ([978] ORA.84, [979] ORA.85, [980] ORA.86, [981] ORA.87, [983] ORA.89, [985] ORA.91, [987] ORA.93, [990] ORA.96, [991] ORA.97, [946] ORA.52[1]) praeter eas quas altero volumine conlega P. Agapitos publici juris faciet. Omnes orationes abhinc multis annis editae sunt.

DE CODICIBVS

Codices, qui has orationes servaverunt, sequentes sunt:

P = Codex Parisinus graecus 1182, saec. XII, chart., miscellanea Pselliana, cum foliis 319. Pluries et fusius descriptus est hic codex: H. Omont, Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale I, Paris 1898, 247–251; D. Serruys, Note sur le manuscrit de Psellus Parisinus 1182, Byzantinische Zeitschrift 21, 1912, 441–447; M.D. Spadaro, Alcune osservazioni sul Paris. gr. 1182, Scriptorium 34, 1980, 253–261; P. Gautier, Deux manuscrits pselliens, Revue des Etudes Byzantines 44, 1981, 45–110; L.G. Westerink in P. Gautier, Michael Psellus, Theologica I, Lipsiae 1989, v–vii; U. Criscuolo, Michele Psello, Autobiografia. Encomio per la madre, Neapoli 1989, 77, F. Kolovou, Die Briefe des Eustathios von Thessalonike, Monachii et Lipsiae 2006, 76*–77*, et S. Papaioannou, Michael Psellos. Rhetoric and Authorship in Byzantium, Cantabrigiae 2013, 258.

1 Orationum et operum numeratio in P. Moore, Iter Psellianum. A detailed listing of manuscript sources for all works attributed to Michael Psellos, including a comprehensive bibliography, Toronto 2005.

B = Codex Barberianus graecus 240, saec. XIII, chart., miscellanea rhetorica e magna parte Pselliana cum foliis 218. Codex, madore gravissime laesus, in locis difficillimus lectu est. De hoc codice vide P. Canart, Nouveaux inedits de Michel Psellos, Revue des Etudes Byzantines 25, 1967, 43–60; G. Weiß, Forschungen zu den noch nicht edierten Schriften des Michael Psellos, Βυζαντινά 4, 1972, 11–52; J. Mogenet, Codices Barberiani graeci II, codices 164–281, Civitas Vaticana 1989, 86–93.

L = Codex Mediceo-Laurentianus 57, 40, saec. XII, chart., miscellanea Pselliana, cum foliis 286. De quo vide A.M. Bandini, Catalogus codicum graecorum Bibliothecae Laurentianae 2, Florentiae 1768, 398–418; Gautier, op. cit. 89–101, J.M. Duffy, Michael Psellus Philosophica minora, I, Stutgardiae et Lipsiae 1992, xiii, D. Bianconi, Eta Comnena e cultura scritta: Materiali e considerazioni alle origini di una ricerca in A. Bravo García et I. Pérez Martín (adiuvante J. Signes Godoñer), The Legacy of Bernard de Montfaucon: Three Hundred Years of Studies on Greek Handwriting. Proceedings of the Seventh International Colloquium of Greek Paleography, Turnhout 2010, 75–96 et 709–717, et Papaioannou, op. cit., 253 et n. 11.

V = Codex Vaticanus graecus 672, saec. XIII, chart., miscellanea rhetorica e maxima parte Pselliana, cum foliis 291. Plurima folia madore blattisque laesa sunt, itaque nonnulis in locis verba hodie legi non possunt. Leo Allatius correctiones varietates omissiones in marginibus nonnulorum foliorum signavit, postquam hunc codicem cum codice B contulit. De quo vide R. Devreese, Codices Vaticani graeci III, codices 604–866, Civitas Vaticana, 1950, 122–126, et A.R. Littlewood, Michael Psellus Oratoria minora, Lipsiae 1985, vii.

x = Codex Parisinus Supplementum graecum 593, saec. XVII, chart., quis totus a Francisco Compefis e P descriptus est, itaque ad hanc editionem faciendam non adhibitus est. De codice vide Omont, op. cit., III, 281.

z = Codex Vaticanus graecus 1900, saec XVII, chart., miscellanea Pselliana, cum foliis 446. Hic codex A.D. 1625–1630 a Laurentio Portio et aliis transcriptus est e codice Vaticano graeco 672, itaque ad hanc editionem faciendam non adhibitus est. De

codice vide E.A. Fisher, Michael Psellus Orationes hagiographicae, Stutgardiae et Lipsiae, 1994, viii.

Licet nunc editionum notitiam brevem subiungere

1. Oratio funebris in patriarcham Michaelem Cerullarium.

Textum servat solus Parisinus gr. 1182. Primam editionem C. Sathas in Bibliotheca Graeca Medii Aevi, IV, Parisiis 1874, 303–387, fecit. Fragmentum orationis cod. Vaticanus graecus 1946, f.390r–v servavit, qui lectiones varias ad textum constituendum inutiles praebet, de quibus vide Moore, op. cit., 389. Locos varios U. Criscuolo in Pselliana II, Kaniskin. Studi in onore di G. Spadaro. Ed. A. di Benedetto-Zimbone et F. Ritto-Nervo, Mediolani 2002, 97–100 emendavit.

2. Oratio funebris in patriarcham Constantinum Leichudem.

Textum servat solus Parisinus gr. 1182. Primam editionem Sathas, op. cit., IV, 388–421, fecit. Locos varios U. Criscuolo in Michele Psello, Orazione in memoria di Constantino Lichudi. Introduzione, traduzione, commento e appendici, Messanae 1983, 165–167, emendavit.

3. Oratio funebris in patriarcham Iohannem Xiphilinum.

Textum servant testes duo, P, et B. P mutilus est, itaque Sathas textum non integrum praebet. Ad textum constituendum subveniunt ambo P et B, P autem melior testis iudicandus est. Primam editionem Sathas, op. cit., IV, 421–462, paravit, finem orationis A. Sideras e codice B in Göttinger Beiträge zur Byzantinischen und Neugriechischen Philologie 2, 2002, 121–131, edidit.

4. Oratio funebris in Nicetam magistrum.

Textum servant testes tres, P, B, V. Ad textum constituendum P et B utiles sunt, sed melior est P. Ex brevitate opusculi fit ut lectiones variae non sufficiant ut multum de cognatione codicum dicere possim. Quod ad testes P, B, V attinet, unus ex altero non

pendet[2]. P et V nonnulas errores communes habent[3], itaque PV inter se clare consociantur; sed tamen in editione paranda orationis funebris in actuarii Iohannis fratrem collega P. Agapitos et ego (Πρὸς μία κριτικὴ ἔκδοση τῶν ἐπιταφίων λόγων τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ: Ἡ μονῳδία «Εἰς τὸν τοῦ ἀκτουαρίου Ἰωάννου ἀδελφόν» (OrFun. 16), Λόγια καὶ δημώδης Γραμματεία τοῦ Ἑλληνικοῦ Μεσαίωνα. Ἀφιέρωμα στὸν Εὔδοξο Θ. Τσολάκη. Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Τμῆμα Φιλολογίας. Πρακτικὰ Θ΄ Ἐπιστημονικῆς Συνάντησης, Thessalonicae 2002, 148–149, nonnulas lectiones communes inter P et B contra V notavimus[4]; itaque cognationes testium certas determinare difficile est.

Editionem primam Sathas, op. cit., V, 87–96, fecit. Textum iterum A.M. Gugliemino, Un maestro di grammatica a Bizanzio nell' XI secolo e l'epitafio per Niceta di Michele Psello, Siculorum Gymnasium ns 27, 1974, 446–463, edidit, quae B saepius secuta est.

5. Oratio funebris in Iohannem metropolitam Melitenensem.

Textum servant codices P et B. Ad textum constituendum ambo P et B utiles sunt, sed melior est P.

Editionem primam Gautier in Revue des Etudes Byzantines 36, 1978, 98–104, fecit. Locos varios A. Sideras, Textkritische Bemerkungen zu vier Grabreden des Michael Psellos in Göttinger Beiträge zur Byzantinischen und Neugriechischen Philologie 1, 2001, 94–98, emendavit.

2 Lectiones propriae P: 5, 8 τὸ ἐκείνου : τὸ᾿κείνου P; 6, 5–6 τελεστικοὺς BV : τελετικοὺς P

Lectiones propriae B, e.g.: 5, 12–13 πρῶτα ποιούμενος PV : τῷ πρώτῳ θέμενος B; 5, 13–14 ἀλλὰ-τιθέμενος om. B; 7, 10 ἀνδριαντοποιητικὴ PV : ἀνδριαντοπληκτικὴ B.

Lectiones propriae V, e.g.: 1, 15 ἐπήγαγε PB : ἐπήνεγκε V; 5, 12 μετέχουσιν PB : μετ᾿ ἐκεῖνον V; 6, 9 χρυσῆ om. V.

3 3, 18 μὲν om. PV; 4, 9 περὶ B : παρὰ PV.

4 Vide etiam A.R. Littlewood, Michael Psellus Oratoria minora, Lipsiae 1985, viii, et L.G. Westerink, Le Parisinus Gr. 1182 et le Vaticanus Gr. 672 de Psellos, in J. Dummer (ed.), Text und Textkritik, Berolini 1987, 605–609.

6. Oratio funebris in imperatorem Andronicum Ducam.

Textum solus P servat. Editionem primam Gautier in Revue des Etudes Byzantines 24, 1966, 165–169, fecit. Post folium 179 unum vel pluria folia desunt in codice. Secundum Gautier, finem textus folium 41 praebet. Etsi textus folii 41 fragmentum orationis funebris ignotae Pselli esse potest, in texto tamen constituendo sententiam Gautier secutus sum.

7. Oratio funebris in Georgium vestarcham τὸν τοῦ ἀκτουαρίου.

Textum solus L servat. Primam editionem E. Kurtz et F. Drexl, Michaelis Pselli Scripta minora magnam partem adhuc inedita, I, Mediolani 1936, 211–215, fecerunt.

8. Oratio in Anastasium quendam.

Textum solus V servat. Primam editionem J. Weiss, in Oströmische Beamte im Spiegel der Schriften des Michael Psellos, Monachii 1973, 277–283, fecit. Iterum textum Gautier in Revue des Etudes Byzantines 36, 1978, 105–112, edidit. Locos quosdam A. Kambylis in Epiphyllides, Kyklos. Festschrift R. Keydell. Herausgegeben von H.G. Beck – A. Kambylis – P. Moraux, Berolini et Novi Eboraci 1978, 140–141, emendavit.

9. Oratio funebris in Romanum referendarium.

Textum solus V servat. Editionem primam Gautier in Revue des Etudes Byzantines 36, 1978, 128–132, fecit. Locos varios A. Sideras, Textkritische Bemerkungen zu vier Grabreden des Michael Psellos in Göttinger Beiträge zur Byzantinischen und Neugriechischen Philologie 1, 2001, 99–101, emendavit.

10. Oratio panegyrica in Nicolaum quendam monachum et abbatem monasterii in Olympo.

Textum solus V servat. Primam editionem Gautier in Βυζαντινά, 6, 1974, 33–69, fecit.

In hac editione paranda secutus sum orthographiae leges nunc valentes, e.g. μετὰ τοῦτο et non μετατοῦτο, ut in codicibus saepe

scribitur. Errores aspirationis accentuumque tacite correxi. Notae interpunctionis meae sunt. Errores editionum priorum memoravi.

Restat ut quam maximas agam gratias J.M. Duffy, linguae graecae viro imprimis perito, qui textus apparatusque critici perscrutationi laborem magnum impendit, A. Kaldellis, S. Papaioannou, et Constantino Paida, qui editiones priores orationum in Xiphilinum et in Nicetam magistrum transcripsit et ad indices parandos me adiuvavit.

Athenis Ioannis Polemis

CONSPECTVS LIBRORVM

Achill. Tat., Leucipp. = Achillis Tatii, Leucippe et Clitophon, ed. E. Vilborg, Holmiae 1955
Ael. Arist., Mon. in Smyrn. = Aelii Aristeidis, Monodia in Smyrnam, ed. L. Dindorff, vol. 1, Lipsiae 1829
Aesch., Agam. = Aeschyli, Agamemno
Anth. gr. = Anthologia graeca, ed. H. Beckby, vol. 4, Monachi 1958
Apoll. Dysc., De constr. = Apollonii Dyscoli, De constructione, ed. J. Lallot, vol. 1–2, Parisi 1997
Arat., Phaen. = Arati, Phaenomena
Arist., Anal. pr. = Aristotelis, Analytica priora
Arist., Anal. post. = Aristotelis, Analytica posteriora
Arist., Cat. = Aristotelis, Categoriae
Arist., De caelo = Aristotelis, De caelo
Arist., De gener. et corrupt. = Aristotelis, De generatione et corruptione
Arist., Eth. Nicom. = Aristotelis, Ethica Nicomachea
Arist., Hist. anim. = Aristotelis, Historia animalium
Arist., Metaph. = Aristotelis, Metaphysica
Arist., Meteor. = Aristotelis, Meteorologica
Arist., Phys. = Aristotelis, Physica
Arist., Top. = Aristotelis, Topica
Aristoph., Acharn. = Aristophanis, Acharnenses
Aristox., Elem. harm. = Aristoxeni, Elementa harmonica, ed. R. da Dios, Romae 1954
Arrian., Tact. = Arriani, Tactica, ed. A.G. Roos – G. Wirth, vol. 2, Lipsiae 1968
Athen., Deipn. = Athenaei, Deipnosophistae, ed. G. Kaibel, vol. 3, Lipsiae 1890
Bas. Caes., De leg. gent. libr. = Basilii Caesariensis, De legendis gentilium libris, ed. N. Wilson, Londoni 1975
Bas. Caes., Epist. = Basilii Caesarensis, Epistulae, ed. Y. Courtonne, vol. 1–3, Paris 1957, 1961, 1966
Bas. Caes., Hom. adv. eos qui irasc. = Basilii Caesarensis, Homilia adversus eos qui irascantur, PG 31, 353–372

CAG = Commentaria in Aristotelem Graeca, Berolini 1882–1909
CCSG = Corpus Christianorum, Series Graeca, Turnhout – Leuven 1977–
CFHB = Corpus Fontium Historiae Byzantinae, 1967–
Claud. Ptol., Apotel. = Claudii Ptolemaei, Apotelesmatica (Tetrabiblos), ed. W. Hübner, vol. 3, 1, Lipsiae 1998
Claud. Ptol. Harm. = Claudii Ptolemaei, Harmonica, ed. I. Düring, Gottoburgiae 1930
Claud. Ptol., Synt. Math. = Claudii Ptolemaei, Syntaxis Mathematica, ed. J.L. Heiberg, vol. 1, 1, Lipsiae 1898
Cleon., Intr. harm. = Cleonidis, Introductio harmonica, ed. C. Jan, Lipsiae 1895
CPG = Corpus Paroemiographorum Graecorum vol. 1–2, edd. Leutsch – Schneidewin, Gottingae 1839–1851
Dem., De fals. legat. = Demosthenis, De falsa legatione
Diog. Laert., Vitae = Diogenis Laertii, Vitae philosophorum, ed. M. Marcovich, vol. 1, Lipsiae 1999
Dion Halic, Lys. = Dionysii Halicarnassensis, De Lysia
Eucleid., Stoich. = Eucleidis, Stoicheia, ed. J.L. Heiberg – E.S. Stamatis, vol. 2, Lipsiae 1970
Eun., Vit. soph. = Eunapii, Vitae sophistarum, ed. G. Giangrande, Romae 1956
Eur., Hipp. = Euripidis, Hippolytus
Eustath. Thess., Comm. in Hom. Il. = Eustathii Thessalonicensis, Commentaria in Iliadem, ed. M. van der Valk, vol. 2, Lugduni Batavorum 1976
Eustath. Thess., Or. = Eustathii Thessalonicensis, Orationes, ed. P. Wirth, Berolini et Novi Eboraci 2000
Galen., De usu part. = Galeni, De usu partium, ed. C.G. Kühn, vol. 3, Lipsiae 1827
Georg. Choer., Proleg. et sch. in Theod. can. = Georgii Choerobosci, Prolegomena et scholia in Theodosii canones isagogicos, ed. Hilgard, vol. 4,1, Lipsiae 1894
GCS = Die Griechischen christlichen Schriftsteller der ersten (drei) Jahrhunderte, Lipsiae – Berolini, Novi Eboraci 1897–
Greg. Naz., Comp. vit. = Gregorii Nazianzeni, Comparatio vitarum, ed. H. M. Werhahn, Wiesbaden 1953

Greg. Naz., Epist. = Gregorii Nazianzeni, Epistulae, ed. P. Gallay, vol. 1, Paris 2003
Greg. Naz., Or. 1 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 1, ed. J. Bernardi (SChr. 247), 1978
Greg. Naz., Or. 2 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 2, ed. J. Bernardi (SChr. 247), 1978
Greg. Naz., Or. 4 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 4, ed. J. Bernardi (SChr. 309), 1983
Greg. Naz., Or. 5 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 5, ed. J. Bernardi (SChr. 309), 1983
Greg. Naz., Or. 6 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 6, ed. M.-A. Calvet-Sebasti (SChr. 405), 1995
Greg. Naz., Or. 7 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 7, ed. M.-A. Calvet-Sebasti (SChr. 405), 1995
Greg. Naz., Or. 8 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 8, ed. M.-A. Calvet-Sebasti (SChr. 405), 1995
Greg. Naz., Or. 12 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 12, ed. M.-A. Calvet-Sebasti (SChr. 405), 1995
Greg. Naz., Or. 19 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 19, PG 36
Greg. Naz., Or. 21 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 21, ed. ed. J. Mossay-G. Lafontaine (SChr. 270), 1980
Greg. Naz., Or. 24 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 24, ed. J. Mossay (SChr. 284), 1981
Greg. Naz., Or. 26 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 26, ed. J. Mossay (SChr. 284), 1981
Greg. Naz., Or. 27 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 27, ed. P. Gallay-M. Jourjon (SChr. 250), 1978
Greg. Naz., Or. 28 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 28, ed. P. Gallay-M. Jourjon (SChr. 250), 1978
Greg. Naz., Or. 39 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 39, ed. Cl. Moreschini (SChr. 358), 1990
Greg. Naz., Or. 40 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 39, ed. Cl. Moreschini (SChr. 358), 1990
Greg. Naz., Or. 42 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 42, ed. J. Bernardi (SChr. 384), 1992
Greg. Naz., Or. 43 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 43, ed. J. Bernardi (SChr. 384), 1992

Greg. Nyss., De vita Moys. = Gregorii Nysseni, De vita Moysis, ed. J. Daniélou (SChr. 1), 1968
Heliod., Aethiop. = Heliodori, Aethiopica, ed. R.M. Rattenbury, T.W. Lumb, J. Maillon, vol. 1, Parisiis 1960
Hermog., De Ideis. = Hermogenis, De Ideis, ed. H. Rabe, Lipsiae 1913
Hermog., De invent. = Hermogenis, De inventione, ed. J. Kennedy – H. Rabe, Lugduni Batavorum – Bostoniae 2005
Hermogen., De stat. = Hermogenis, De stationibus, ed. M. Patillon, Parisiis 2009
Herodian., De pros. cathol. = Herodiani, De prosodia catholica, ed. A. Lenz, Grammatici Graeci, vol. 3,1, Lipsiae 1867
Hes., Op. = Hesiodi, Opera et Dies
Hes., Theog. = Hesiodi, Theogonia
Himer. Or. = Himerii, Orationes, ed. A. Colonna, Romae 1951
Hipp. De alim. = Hippocratis, De alimento
Hipp., De septim. = Hippocratis, De septimestri partu
Hom., Il. = Homeri, Ilias
Hom., Od. = Homeri, Odyssea
Iambl., De comm. math. scient. = Iamblichi, De communi mathematica scientia, ed. U. Klein, Lipsiae 1888
Ioh. Chrys., In Gen. = Iohannis Chrysostomi, In Genesim, PG 53–54
Ioh. Dam., Dialect. = Iohannis Damasceni, Dialectica, ed. B. Kotter, vol. 1 (PTS 7), 1969
Ioh. Dam., Exp. fid. = Iohannis Damasceni, Expositio fidei, ed. B. Kotter, vol. 2 (PTS 12), 1973
Ioh. Stob., Anth. = Iohannis Stobaei, Anthologium
Ioh. Tzetz., Chiliad. = Iohannis Tzetzae, Chiliades (Historiae), ed. P.A.M. Leone, Napoli 1968
Ios. Hymn., Can. in Deip. = Iosephi Hymnographi, Canon in Deiparam, ed. W. Christ – M. Paranikas, Lipsiae 1871, pp. 247–252
Karathanasis = D.K. Karathanasis, Sprichwörter, und sprichwörtliche Redensarten des Altertums in den rhetorischen Schriften des Michael Psellos…, München 1936
Lucian., Charon = Luciani, Charon sive contemplantes
Lucian., Nigr. = Luciani, Nigrinus
Lucian., Scyth. = Luciani, Scytha

Const. Manasses, Chron. = Constantini Manassis, Breviarium Chronicum, ed. O. Lampsidis (CFHB 36), Athenis 1996
Max. Conf., Quaest. ad Thal. = Maximi Confessoris, Quaestiones ad Thalassium, ed. C. Laga – C. Steel, Maximi Confessoris Quaestiones ad Thalassium, una cum interpretatione latina Ioannis Scotti Eriugenae iuxta posita vol. 1–2 (CCSG 7 et 22), 1980–1990
Mich. Ital., Epist. = Michaelis Italici, Epistulae, ed. P. Gautier, Parisiis 1972
Nicomach., Intr. arithm. = Nicomachi, Introductio arithmetica, ed. R. Hoche, Lipsiae 1866
Olymp., In Arist. meteor. comm. = Olympiodori, In Aristotelis meteora commentaria, ed. G. Stüve (CAG 12, 2) 1900
Oracl. chald. = Oracula chaldaica, ed. E. des Places, Paris 1971
PG = Patrologiae cursus completus … Series graeca … accurante et recognoscente J.-P. Migne, 161 vol., Parisiis 1857–1866
Philo Jud., Quis rer. div. heres sit = Philonis Judaei, Quis rerum divinarum heres sit, ed. M. Harl, Parisiis 1966
Philostr., Vit. Apoll. = Philostrati, Vita Apollonii Tyanensis, ed. C.L. Kayser, vol. 1, Lipsiae 1870
Philostr., Vit. sophist. = Philostrati, Vitae sophistarum, ed. C.L. Kayser, vol. 2, Lipsiae 1871
Phot. Patr., Mystag. = Photii Patriarchae Constantinopolitani, Mystagogia spiritus sancti, PG 102
Pind., Olymp. = Pindari, Olympionici
Plat., Parmen. = Platonis, Parmenides
Plat., Phaed. = Platonis, Phaedo
Plat., Phaedr. = Platonis, Phaedrus
Plat., Resp. = Platonis, Respublica
Plat., Soph. = Platonis, Sophista
Plat., Theaet. = Platonis, Theaetetus
Plat., Tim. = Platonis, Timaeus
Plotin., Enn. = Plotini, Enneades, edd. P. Henry – H.-R. Schwyzer, vol. 1, Parisiis 1959
Plut., Arist. = Plutarchi, Aristeides
Plut., De anim. procr. = Plutarchi, De animae procreatione in Timaeo
Plut, Phoc = Plutarchis, Phocio

Plut., Praec. ger. rei public. = Plutarchi, Praecepta gerendae rei publicae

Plut., Them. = Plutarchi, Themistocles

Porph., Sent. ad intell. duc. = Porphyrii, Sententiae ad intelligibilia ducentes, ed. L. Brisson, vol. 1, Parisiis 2005

Procl., Instit. theol. = Procli, Institutio theologica, ed. E.R. Dodds, Oxoniae 1963

Procl., In Parm. = Procli, Commentaria in Platonis Parmenidem, ed. C. Steel, vol. 2, Oxoniae 2008

Procl., In Tim. = Procli, Commentaria in Platonis Timaeum, ed. E. Diehl, vol. 1–3, Lipsiae 1903, 1904, 1906

Procl., Theol. Plat. = Procli, Theologia Platonica, ed. D. Saffrey – L.G. Westerink, vol. 1. 3, Parisiis 1968. 1978

Psell. Chron. = Michaelis Pselli, ed. S. Impellizzeri 1984

Psell., De act. = Michaelis Pselli, De actionibus, ed. G. Weiß, Monachii 1973

Psell., Enc. in matr. = Michaelis Pselli, Encomium in matrem, ed. U. Criscuolo, Neapoli 1989

Psell., Omnif. doctr. = Michaelis Pselli, De omnifaria doctrina, ed. L.G. Westerink, Numegen 1948

Psell., Opusc. phil. = Michaelis Pselli, Philosophica minora, vol. I, ed. J.M. Duffy, Stutgardiae et Lipsiae 1992 et Michaelis Pselli, Philosophica minora, vol. II, ed. D.J. O'Meara, Lipsiae 1989

Psell., Or. min. = Michaelis Pselli, Oratoria minora, ed. A. R. Littlewood, Lipsiae 1985

Psell., Or. paneg. = Michaelis Pselli, Orationes panegyricae, ed. G. T. Dennis, Stutgardiae et Lipsiae 1994

Psell., Poem. = Michaelis Pselli, Poemata, ed. L. G. Westerink, Stutgardiae et Lipsiae 1992

Psell., Theol. = Michaelis Pselli, Theologica, ed. P. Gautier, vol. 1, Lipsiae 1989

Psell., Tract. iur. = Michaelis Pselli, Tractatus iuristicus, ed. G. Weiß, Monachii 1973

Ps.-Arcad., De accent. = Ps. Arcadii, De accentibus, ed. M. Schmidt, Ienae 1860

Ps.-Arist., De mund. = Ps.-Aristotelis, De mundo

Ps.-Dion. Areop., De coel. hier. = Ps.-Dionysii Areopagitae, De coelesti hierarchia, ed. G. Heil – A.M. Ritter (PTS 36), 1991

Ps.-Dion. Areop., De div. nom. = Ps.-Dionysii Areopagitae, De divinis nominibus, ed. B. Suchla (PTS 33), 1990
Ps.-Dion. Areop., De eccl. hier. = Ps.-Dionysii Areopagitae, De ecclesiastica hierarchia, ed. G. Heil – A.M. Ritter (PTS 36), 1991
Ps.-Dion. Areop., Epist. = Ps.-Dionysii Areopagitae, ed. G. Heil – A.M. Ritter (PTS 36), 1991
Ps.-Greg. Naz., Christ. pat. = Ps.-Gregorii Nazianzeni, Christus patiens, ed. A. Tuilier (Schr. 208), 1974
Ps.-Ioh. Dam., Sacr. Parall. = Ps.-Iohannis Damasceni, Sacra Parallela, PG 95
Ps.-Plat., Epin. = Ps.-Platonis, Epinomis
Ps.-Plat., Epist. 13 = Ps.-Platonis, Epistula 13
Ps.-Plut., De mus. = Ps.-Plutarchi, De musica
Ps.-Theodos., De gramm. = Ps.-Theodosii, De grammatica, ed. K. Göttling, Lipsiae 1822
Ps.-Theodos., Epitom. Herodian. = Ps.-Theodosii Grammatici, Epitome catholicae Herodiani, ed. K. Göttling, Lipsiae 1822
PTS = Patristische Texte und Studien, Berolini 1964–
SChr. = Sources Chrétiennes, Parisiis 1942–
Sext. Emp., Adv. math. = Sexti Empirici, Adversus mathematicos, ed. H. Mutschmann – J. Mau, vol. 3, Lipsiae 1961
Simplic., In Arist. libr. de anim. comm. = Simplicii, In Aristotelis librum de anima commentaria, ed. M. Hayduck (CAG 11),1882
Soph., El. = Sophoclis, Electra
Sozom., Hist. eccl. = Sozomeni, Historia ecclesiastica, ed. J. Bidez – G.C. Hansen (GCS 50), 1960
Strab., Geogr. = Strabonis, Geographica
Synes. Cyren., Aeg. = Synesii Cyrenensis, Aegyptii, ed. J. Lamoureux, Parisiis 2008
Synes. Cyren., Calv. enc. = Synesii Cyrenensis, Calvitiae encomium, ed. J. Lamoureux, Parisiis 2004
Synes. Cyren., Catast. = Synesii Cyrenensis, Catastases, ed. N. Terzaghi, vol. 1, Romae 1944
Synes. Cyren., De regno = Synesii Cyrenensis, De regno, ed. J. Lamoureux, Parisiis 2008
Synes. Cyren., Dio = Synesii Cyrenensis, Dio, ed. P. Lamoureux, Parisiis 2004

Synes. Cyren., Epist. = Synesii Cyrenensis, Epistolae, ed. A. Garzya, Romae 1979

Synes. Cyren., Hymn. = Synesii Cyrenensis, Hymni, ed. C. Lacombrade, Parisiis 1978

Suda = Sudae Lexicon, ed. A. Adler, Suidae Lexikon. Pars I,3. **Δ–Θ**., Stutgardiae 1933

Syrian., Sop. et Marcell., Schol. ad Herm. Stat = Syriani, Sopatri et Marcellini, Scholia ad Hermogenis librum De stationibus, ed. C. Walz, Rhetores Graeci, vol. 4, Stutgardiae 1833.

Theodor. Cyrr., Hist. relig. = Theodoreti Cyrrensis, Historia religiosa, ed. A. Leroy-Molinghen, vol. 1–2 (SChr. 234.257) 1977, 1979

Vett. Valent., Anth. = Vettii Valentis, Anthologiarum libri X, ed. W. Kroll, Berolini 1908

Xen., Mem. = Xenophontis, Memorabilia

COMPENDIA ET SIGLA

⟨ ⟩	addenda
{ }	delenda
[ ]	supplenda in lacuna codicis
Cr	Criscuolo
Dr	Kurtz-Drexl
Ga	Gautier
Ka	Kambylis
Sa	Sathas
Si	Sideras
We	Weiss
a.corr	ante correctionem
add.	addidit
cod.	codex
cf.	confer
coni.	coniecit
corr.	correxit
del.	delevit
e.g.	exempli gratia
mg.	in margine
p.corr.	post correctionem
s.l.	supra lineam
suppl.	supplevit
transp.	transposuit

Τοῦ αὐτοῦ ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν μακαριώτατον πατριάρχην κῦρ Μιχαὴλ τὸν Κηρουλλάριον f. 116

1. Οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων οἴονται, καὶ τῶν γε σπουδαιοτέρων ἔνιοι, ἐπιλιπεῖν τῷ καθ' ἡμᾶς βίῳ ὥσπερ ἀπὸ κλήρου καὶ τῆς ἀρετῆς τὴν ἰσχὺν καὶ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, μαρτυρίοις οἷς ὁρῶσιν, ἢ μᾶλλον οἷς ὑπολαμβάνουσι χρώμενοι. Ἐγὼ δὲ τὴν μὲν ἀρετὴν μὴ καὶ αὖθις ταῖς τῶν ἑλομένων ψυχαῖς ἐπανθεῖν οὐκ ἄν ποτε φαίην, περὶ δὲ τὸν λόγον τοὺς πολλοὺς ἡμῶν ἐρραθυμηκέναι συνομολογήσαιμι καὶ αὐτός, οὐ κλήρῳ διδοὺς τὴν τῶν πραγμάτων ἐπίδοσιν ἢ ἐλάττωσιν, ἀλλὰ γνώμης ἐθελουσίοις ὁρμαῖς καὶ τῇ περὶ τὰ κρείττω τε καὶ χείρω ῥοπῇ τῆς ψυχῆς. Ὅσοι μὲν γὰρ οὐρανίων ἡμᾶς ἀναρτῶσι κινήσεων, ἀφαιροῦνται τὸ χαρακτηριστικώτατον τῆς ἡμετέρας φύσεως, φημὶ δὴ τὴν αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς περὶ τὰ πραττόμενα κίνησιν, καὶ οὔτε στεφάνοις ἀναδοῦνται τοὺς ἀγωνιζομένους οὔτε τοῖς ἐναντίοις καταδικάζουσι τοὺς κατολιγωροῦντας περὶ τὰ κρείττονα. Ὅσοι δὲ κατὰ τὸ βούλημα τῶν ἡμετέρων λογίων ἐν ὁρμῇ τὴν ψυχὴν κρειττόνων καὶ χειρόνων τιθέασι καὶ περὶ ἑκάτερα ἐπίσης αὐτὴν ταλαντεύουσιν, οὗτοι καὶ τὸν λόγον ἡμῖν ἀποσῴζουσι καὶ τό γε τοῦ αὐτεξουσίου δόγμα ἰσχυρὸν τιθέασι καὶ ἀναμφισβήτητον. Οὐ τοίνυν ὁ προλαβὼν χρόνος τὰ μέτρα τοῦ καλοῦ ἐν ἑαυτῷ περιείληφεν, ἀλλ' οὐδ' ὁ καθ' ἡμᾶς βίος ὥσπερ τι ὅριον τῶν χειρόνων γεγένηται, ἀλλ' ἐν ἀμφοῖν τοῖν βίοιν, ἢ μᾶλλον ὁμοίως ἐν ἅπαντι μέρει χρόνου, τῶν ψυχῶν τὰ τῆς ἀρετῆς ἐχουσῶν σπέρματα, αἱ περὶ τοὺς τόκους ἐπιμέλειαί τε καὶ ῥαθυμίαι τὰς διαφόρους αὐτῶν ἀποτελοῦσι γονάς. Ἀλλὰ πάλαι μὲν ἐν πολλοῖς ὁ λόγος ἰσχύων, μείζονα τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀρετὴν ἐποιεῖτο τὴν εὐφημίαν, νῦν δὲ ἢ τοῦ καλοῦ τὸν λόγον νικῶντος ἢ τούτου πρὸς ἐγκωμίων μέτρον ἐξασθενήσαντος, συγκινδυνεύει τῇ τοῦ λέγοντος γλώττῃ ἡ τῆς ἀρετῆς δύναμις. Ἀντεστράφθαι γοῦν μοι δοκεῖ τοῖς τε πρὸ

1,2–3 ἀποκλήρου P **14–15** **17** οὗτοι – ἀποσῴζουσι mg. P **19** καλοῦ s.l. P

1,14–17 cf. Psell. Theol. 91,38 (p. 357) **22** cf. Ioh. Chrys., Ad populum Antiochenum 5,6, PG 49, 78, 59

ἡμῶν καὶ τοῖς καθ᾽ ἡμᾶς ἡ τοῦ καλοῦ πρᾶξις πρὸς τὴν τοῦ λόγου ἰσχύν. Ἄνω μὲν γὰρ ὁ λόγος ἐνίκα τὰ πράγματα καὶ παρ᾽ ἐκεῖνον ταῦτα βελτίω ἐκρίνετο, νῦν δὲ ὑπερτείνει τὸν λόγον τὸ τῆς ἀρετῆς μέγεθος καὶ παρὰ τοῦτον τὸ ὑπερπῖπτον ταπεινοῦσθαι δοκεῖ, ὥστε με δεδιέναι ἐντεῦθεν καὶ μὴ παντάπασι τὴν παροῦσαν εὐφημίαν θαρρεῖν, μὴ τἀναντία μοι ὧν βούλομαι γένηται καὶ τῆς
f. 116v τε τῶν ἀκροωμένων ὑμῶν | περὶ τὸν ἐγκωμιαζόμενον ὑπολήψεως τῆς τε ἀληθείας τῶν περὶ ἐκεῖνον θαυμάτων (οὕτω γὰρ εἰπεῖν κάλλιον), ἐλάττων ὁ λόγος ἐλθών, ἐκείνῳ μὲν τοῖς ἐπιγιγνομένοις ἐλαττώσῃ τὴν ἀρετήν, ὑμῖν δὲ τοῖς ἀκριβῶς εἰδόσι τὸν ἄνδρα τὴν ἐναντίαν ἢ προσῆκεν ἀπενέγκηται δόξαν. Συμβέβηκε δέ μοι καὶ μεῖζον ἐν εὐτυχήμασι τὸ ἀτύχημα· τὸ γὰρ ὑπερκεῖσθαι τὸν εὐφημούμενον καὶ τῶν ἐπισημοτέρων εἰς ἀρετὴν ἐκείνῳ μὲν αὐτόθεν ἐπίδηλον ἔχει τὴν λαμπρότητα, τῷ δέ γε λόγῳ, ἐν πολλοῖς παρέχον ἐπεντρυφᾶν, καὶ τὸ μηδαμῇ ἐφικνεῖσθαι τοῦ ὕψους δίδωσι. Γέγονεν οὖν αὐτῷ τὸ ὑπερβάλλον πρὸς τὸ οἰκεῖον μέτρον ἀντίρροπον καὶ ἡ λαμπρότης τοῦ πράγματος ἀχλὺς τούτῳ καθέστηκε πρὸς ἀντίβλεψιν. Ἐπεὶ δὲ οὐ διὰ ταῦτα δίκαιον τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον τῆς ἐπὶ τῷ λόγῳ μνήμης εἰς τὸ ἐπιὸν ἐστερῆσθαι τοῦ χρόνου καὶ γενέσθαι αὐτῷ τὴν ἀπρόσιτον τοῖς πολλοῖς μαρμαρυγὴν ἀμαυρώσεως ἀφορμήν, ἀρκτέον ἡμῖν τῶν περὶ αὐτὸν ἐγκωμίων, τοσοῦτον προειρηκόσιν, ὅτι μὴ πρὸς τὸ ἴσον ὁ λόγος ἐκείνῳ διαμιλλᾶται, ἀλλ᾽ ὥστε μετρίως περὶ τῶν ἐκείνου θαυμασίων εἰπεῖν καὶ δεῖξαι πᾶσιν ὡς, εἰ καὶ μὴ πάνυ πολλὰ ὑπείληπται ἐν τῷ καθ᾽ ἡμᾶς βίῳ τῆς ἀρετῆς παραδείγματα, ἀλλ᾽ εἷς ἀνὴρ τῷ τε ἄνω βίῳ ἀποχρώντως ἀντήρκεσε κἂν τῷ παρόντι εἰς θαῦμα γεγένηται· οἶμαι δὲ καὶ τῷ μέλλοντι τοῖς ἀρετὴν ἐργασομένοις εἰς πρωτότυπον τοῦτον καὶ ἔμψυχον γραφὴν στήσεσθαι.

2. Τῷ μεγάλῳ τούτῳ καὶ θείῳ πατρὶ δοκεῖ πως τὰ συνεληλυθότα παρά τε τοῦ ἄνω γένους καὶ τῶν δυοῖν ἀφ᾽ ὧν προσεχῶς προεληλύθει πηγῶν παρά τε τῆς ἐνεγκούσης πατρίδος παρά τε τῆς περὶ αὐτὸν φύσεως προαιρέσεώς τε καὶ βίου καὶ γνώμης παιδείας τε καὶ ψυχῆς μεγαλοφυοῦς παρά τε τῶν ἄλλων περὶ ὧν ὁ λόγος ἐρεῖ προϊών, ἐκ θειοτέρας εἶναι καινοτομίας καὶ κρείττονος

31 καὶ post δὲ add. Sa **38** ἐλαττώσει PSa : correxi **46** διαταῦτα P
48 χρόνου : λόγου Sa **52–53** an ὑπολέλειπται scribendum?

περὶ ἕνα τῶν πάντων προνοίας ἢ θαύματος. Ἀλλὰ τῆς μὲν ἀφ' ὧν προῆλθε πόλεως οὐ πάνυ τοῦτον ἐντεῦθεν εὐδαιμονίσαιμι, καίτοι γε τοῖς ἄλλοις εἰς ἀποχρῶσαν εὐφημίαν ἀρκοῦν (τὸ γὰρ μετὰ πολλῶν ἄλλων τῆς κρείττονος τοῦτον εὐμοιρῆσαι πατρίδος οὐκ ἴσον ἐμοὶ καταφαίνεται τοῖς ἄλλοις περὶ αὐτὸν ἐγκωμίοις, ὧν πολλῶν ὄντων, οὐδεὶς ἔστιν οὕτως εὐμοιρήσας ἁπάντων), ἀπὸ δὲ τῶν ἄλλων ἐκείνῳ τὴν ἀποχρῶσαν ἐμοὶ εὐφημίαν μνηστεύσομαι. Οἱ γὰρ πόρρω τοῦ γένους, αὐτῷ δὲ πρωταίτιοι, τοῖς ἐξ ἑτέρας γενεαλογουμένοις σειρᾶς ἀπαράμιλλοι καθεστηκότες εἰς ἀρετήν, τοὺς ἐξ αὐτῶν ἐπιγεννωμένους οὐκ εἶχον νικᾶν, ἀλλὰ τἀναντία ἔπασχον τοῖς ἀπὸ τῶν πηγῶν ῥεύμασιν. Ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸ εὐθὺς προϊὸν ὑπερβάλλει τοῦ προχεθέντος πολλῷ, καὶ ὅσῳ τὸ ῥεῦμα πρόεισι, λεπτότερον τοῦ ἐπιρρέοντος γίνεται, ἐνταῦθα δὲ ὡς ἀναστρεφόντων τῶν ὀχετῶν εἰς πηγήν, μείζους οἱ ἐφεξῆς καὶ τὴν ἀρετὴν τελεώτεροι τῶν τεκόντων ἐγίνοντο. Ἔδει γὰρ τῶν ποταμῶν ὡς εἰπεῖν ἀποθαλαττωθῆναι μελλόντων, τὰ ἐγγυτέρω τῆς ἀναστοιχειώσεως ῥεύματα πλειονά τε ὁμοῦ καὶ λαμπρότερα γίνεσθαι. Ἀμέλει τοι οἱ τὸν ἄνδρα τοῦτον τεκόντες τοὺς μὲν ἄλλους ἁπλῶς οὑτωσὶ λέγειν νικῶντες, ἑαυτοὺς δὲ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὑφ' ἑαυτῶν νικώμενοι καὶ οὐδενὶ τῶν πάντων τοῦ πρωτείου παραχωροῦντες, τῷ παιδὶ μόνῳ τῶν πρωτείων ἁπάντων ἐξέστησαν, καὶ διὰ τὸ τοῦ χρόνου πρεσβεῖον ἐν παραδείγματος αὐτῷ ἑστηκότες μερίδι, διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς πρωτεῖον ὡς πρὸς παράδειγμα τοῦτον ἀπεικονίσθησαν, καὶ μέχρι τινὸς τοῦτον καταχρωννῦντες τοῖς τῶν ἀρετῶν ἄνθεσιν, ἀθρόον ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἀκριβὲς ἑαυτοὺς τῶν ἐνθέων ἀπέξεσαν πράξεων.

3. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὕστερον, ἡ δέ γε ἀμφοῖν ἰσότης θαυμασία καὶ πάντως οὐκ ἀθεεί. Οὔτε γὰρ τοῖς ἀπὸ τοῦ γένους εἶχον πρὸς ἀλλήλους τὸ ὑπερβάλλον οὔτε τοῖς ἀπὸ τῆς γνώμης ἀντέπιπτον, ἀλλ' οὐδ' ἅτερος θατέρου προέθει, ἀλλά, τό γε παραδοξότερον, ἀντιτρέχοντες ἀλλήλοις περὶ τὴν τοῦ καλοῦ ἐργασίαν, τρόπον τινὰ καὶ συνέτρεχον, ἦν δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ ἀμελούμενον ἴσον καὶ τὸ σπουδαζόμενον ὅμοιον. Αἵ τε γὰρ τῶν σωμάτων εἰκόνες ἀντιμετρούμεναι πρὸς ἀλλήλας αἵ τε τῶν ψυχῶν ἀρχετυπίαι οὐδ' ὁτιοῦν παραλλάττουσαι. Λέγω δὲ ταῦτα οὐ κομψεύων τὸν λόγον, ἀλλ'

2,7 ὧν : an ἧς scribendum? **14** δὲ P : καὶ Sa

εἰδόσιν ὑμῖν ἄμφω ἐπιδιηγούμενος τὰς ἰσότητας. Τίς γὰρ τῶν πάντων οὐκ οἶδε τὸν τούτου πατέρα, τὸ μέγα θαῦμα τῆς ἀρετῆς, ὅπως τε θειοτέρου βίου ἐπιμελόμενος καὶ πολιτικῶν ἅμα πράξεων προϊστάμενος βήματός τε βασιλείου κριθεὶς ἄξιος καὶ τήν γε φυλακὴν πεπιστευμένος τῶν θησαυρῶν, οὐ παρὰ θάτερον ᾔσχυνε θάτερον, ἀλλὰ κάλλιον ἑκάτερον παρ᾽ ἑκατέρου ἐποίει, τὴν μὲν ἀρετὴν ἐπαυξάνων οὐκ ἀπὸ τῶν ἰδίων μόνον πηγῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων, τὰς δέ γε πολιτικὰς πράξεις ἐκεῖθεν ἀπευθύνων καὶ ὑπὸ στάθμην τιθεὶς ἀκριβῆ τῷ τε κρατοῦντι τὴν περὶ ἑαυτὸν μὴ ψευσάμενος πίστιν (πολλοῦ γε καὶ δεῖ), ἀλλὰ τιμήσας ἐκεῖνον τῆς κρίσεως ἢ ἑαυτὸν εὐδόκιμον πεποιημένος τῆς προαιρέσεως; Τὸ δέ γε τούτων θαυμασιώτερον ὅτι πηγὴ καθάπερ διειδεστάτη καὶ πότιμος, ἁλμυροῖς καταμιχθεῖσα ῥεύμασιν, οὐκ ἐκεῖθέν τινος πικρίας ἐσπάσατο, ἀλλ᾽ ἐκεῖνα μᾶλλον εἰς γλυκύτητα μετεποίησε. Τὸ γὰρ ἀγοραῖον καὶ βωμολόχον καὶ τῆς γνώμης πόρρω ποιησάμενος καὶ τῆς γλώττης, ἀντὶ τῆς εὐτραπελίας καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἡδύτητος τὴν ἔννομον καὶ ἀκριβῆ τῶν τε λόγων καὶ τῶν ἠθῶν χάριν ἐτήρησε. Καὶ ἰδὼν μὲν ἄν τις αὐτὴν τὴν πρώτην, οὐκ ἂν ᾠήθη μετρίων λόγων ἀκούσεσθαι, ἀκούσας δὲ τῆς πλάνης ἑαυτὸν κατεμέμφετο. Ἐκόσμει δὲ αὐτὸν πρὸ πάντων f. 117 καὶ τὸ περιεσκεμ | μένον τῆς γνώμης καὶ ἡ εὔλογος σιωπὴ καὶ τὸ μὴ ταχὺ θαρρεῖν, οἷς ἅπαξ εἴη ὡμιληκώς. Φασὶ γοῦν οἱ τούτῳ πολλάκις ξυγγεγονότες ὅτι καὶ θεωριῶν κρειττόνων τετύχηκε, καὶ νεὼ πύλαις κεκλεισμέναις ἐπιτυχών, διέστειλεν ἀθρόως καὶ παραδόξως καὶ τὴν εἰς τὰ ἅγια τεθάρρηκεν εἴσοδον.

4. Τούτοις οὖν τῶν πάντων κρατῶν, δυοῖν μόνοιν τῶν πρωτείων ἐστέρηται. Τῇ μὲν γὰρ γυναικὶ ἐξίσωτο (οὐ γὰρ ἔχω τι πλέον ἐρεῖν), τοῦ δὲ παιδὸς ἥττητο καὶ ὁ λόγος ἔχει παρὰ τῆς ἐπιστήμης τὸ βέβαιον. Ἐξ ἰσότητος γὰρ καὶ παρὰ τοῖς ἐκείνης λόγοις αἱ ἀνισότητες. Ὥσπερ δὲ τῷ πατρὶ εἰς ἀρετῶν ἐργασίαν καὶ πολιτείαν ὁ βίος διαιρεθεὶς ἀνθάμιλλος καὶ ἴσος ἀμφοῖν ἔδοξεν, οὕτω δὴ καὶ τῇ μητρὶ τά τε τῆς οἰκουρίας τά τε τῆς περὶ τὰ κρείτ-

3,24 βωμολόγον Sa **31** γοῦν : γὰρ Sa **33** ἀθρόον Sa

3,10–11 Greg. Naz., Or. 43, 10, 1-2 (p. 134) **21–22** ad Arethusam fontem refert, cf. Greg. Naz., De vita sua 217-218; Id., Or. 43, 21, 29 (170)

τονα ῥοπῆς τε καὶ νεύσεως ἀντιπεπονθότως τε ἀλλήλοις ἔχει καὶ ἰσοτίμως. Ἡ δὲ καὶ πρὸς τὴν φύσιν ἀντέκειτο καὶ τὰ μὲν ἐνίκα, τὰ δὲ ἐνικᾶτο. Κάλλους γὰρ κατολιγωροῦσα σώματος καὶ τὸ περὶ αὐτὴν ἄνθος μήτε περισκάπτουσα μήτε μὴν ἄλλως ἀρδεύουσα, τὰ μὲν ἐκράτει τὴν ἄνθην ἐκκόπτουσα, τὰ δὲ ἡττᾶτο, παντάπασι τοῦ φυτοῦ τὸ κάλλος ἀλλοιῶσαι μὴ δυναμένη. Ἐπὶ γὰρ τῷ Θεῷ ζῶσα καὶ τῷ ἀνδρί, ὃ μᾶλλον ἐκείνοις ἐράσμιον ᾔδει, τούτου δὴ καὶ μάλιστα ἐπεμέλετο, ὃ δὲ κατωλιγώρητο, τοῦτο καὶ ἀπεστρέφετο. Οὐ γὰρ ὁ μὲν Θεὸς τοῦ κεχρυμμένου κάλλους ἤρα, ὁ δέ γε ἀνὴρ τοῦ φαινομένου ἐπιθυμητὴς ἐτύγχανεν ὤν, ἀλλὰ καὶ οὗτος τὸ εἶδος ἐτίμα τῶν ἀρετῶν καὶ τὴν ὁμόζυγον ἐντεῦθεν μᾶλλον ἐσέβετο καὶ ἠσπάζετο.

5. Ἀλλ' ὁ μὲν λόγος ἐς τὸ τῆς ὑποθέσεως ἄνω ἀναδραμών, ἐπιλελῆσθαι τοῦ προκειμένου δοκεῖ. Ὡς οὖν ἀρκούντως ἐκεῖσε ἐμφιλοχωρήσαντά τε καὶ πλατυνάμενον, ἐφ' ὃ δραμεῖν βούλεται μεταγάγωμεν. Οὕτω τοιγαροῦν τῷ θείῳ πατρὶ τῶν τοκέων καθεστηκότων αὐτῷ, μεθ' ἑτέρους ὁμογενεῖς τῷ βίῳ παρεισενήνεκται, ὑψηλῶν ὑψηλότερος καὶ τὴν ἀρετὴν θαυμασίων θεοειδέστερος. Οὐ γὰρ ἀπωλιγώρησε τοῖς τεκοῦσιν ἡ φύσις εἰς τὴν τελευταίαν προϊοῦσα γονήν, μᾶλλον μὲν οὖν ὅπερ αὐτοὶ πεπόνθασι, πεποιήκασι, καὶ προσωτέρω τοῖς τόκοις χωροῦντες, εἰς τὸν κρείττω κατέληξαν. Ὡς δ' ἐγὼ ἐνίων τὰ ἐκείνων ἀκριβωσάντων ἤκουσα, ὅτι καὶ ὀμφαὶ κρείττους προεμήνυσαν ἐκείνοις καὶ τὴν σύλληψιν τοῦ παιδὸς καὶ τὸν τοκετὸν καὶ τὰ κρείττω παρὰ τοῦ κρείττονος τούτῳ ἐπεμαρτύρησαν, ἐπεσφράγιζε δὲ τὰς ὑψηλὰς μαρτυρίας προβαίνων ὁ παῖς ἐναπαστράπτων τοῖς κάλλεσι, οὐ τοῖς ψυχικοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ σώματος. Οἶδα μὲν οὖν πολλοὺς τῶν εἰς ἄκρον φιλοσοφήσαντων μὴ διδόντας τὸν λόγον τῷ κάλλει τοῦ σώματος, μηδ' ἐντεῦθεν τὸν τετυχηκότα ἐγκωμιάζειν προῃρημένους, ἀλλ' ἀπό γε τῶν κρειττόνων καὶ σεμνοτέρων, νοῦ βεβηκότος, λογισμοῦ καθεστηκότος, ψυχῆς γενναίας, ἀγχινοίας καὶ σταθηρότητος καὶ ὅσοις ὁ ἔσω κεκόσμηται ἄνθρωπος. Ἐγὼ δὲ οὕτω πως τίθεμαι περὶ τοῦτο καὶ δόγμα

4,18 ὁμόζυγον Sa **5,9** τὸν P : τὴν Sa **11** an ὅτι delendum?

4,10–11 cf. Psell., Enc. in matr. 92-93 (p. 88)

εἶναι τὸν λόγον νομοθετῶ, δυοῖν μέν, ψυχῆς φημι καὶ σώματος, περὶ κάλλους ἀντεριζόντοιν πρὸς ἄλληλα, καὶ τῆς μὲν τὴν οἰκείαν ἀρετὴν προβαλλούσης, τοῦ δὲ τὸ ἑαυτοῦ κάλλος ἐπιδεικνύοντος, κἂν μὴ ἐν ἴσῳ τὰ ἀντιτιθέμενα ᾖ, ἀλλὰ τὸ σωματικὸν εἶδος παρὰ πολὺ τοῦ ψυχικοῦ τῷ οἰκείῳ λόγῳ λαμπρότερον, νικᾶν τὴν ψυχὴν κἂν τῷ βραχεῖ κάλλει πρὸς τὸ τοῦ σώματος μέγεθος καὶ κάλλος ἐρίζουσαν, δύο δέ τινων πρὸς ἀλλήλους ἀντισυγκρινομένων, καὶ τοῦ μὲν ταῖς ψυχικαῖς χάρισιν ἀπαστράπτοντος, εἰδεχθοῦς δὲ τὴν ἔξω πεφυκότος μορφήν, τοῦ δὲ ἀνθαμίλλου μὲν ἐκείνῳ τὰ εἰς ψυχήν, ἐπανθοῦντος δὲ καὶ σωματικοῖς ὡραΐσμασι, τὴν νικῶσαν τούτῳ ἐπιβραβεύσαιμι. Εἰ γὰρ καὶ περιττόν πως δοκεῖ τὸ σωματικὸν κάλλος πρὸς τὴν ἀρίστην τῆς ψυχῆς ἰδέαν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν διῃρημένων ταῦτα κρίνεται φύσεων, τό γέ τοι κρᾶμα, εἰ ἐξ ἀμφοῖν καταλλήλως ὥσπερ λύρα συνήρμοσται, κρεῖττον τοῦ ἐκ θατέρου ὡς προσῆκε συνεστηκότος. Οὔκουν ἀτιμαστέον ἡμῖν εἰς ἐγκωμίου λόγον, εἰ καλὸς καὶ τὴν ἔξω περιβολὴν ὁ ἐγκωμιαζόμενος εἴη, ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ μέρος προσυφαντέον τῷ λόγῳ καὶ τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ ἡ ἐνδυθεῖσα τοῦτο ψυχὴ πρὸς τὴν ἐκείνου ἰδέαν ἀντήρκεσεν. Εἰ μὲν γὰρ ἁπλῶς ὕλη τις ἦν ἀνείδεος τὰ ἡμέτερα σώματα, ἐχρῆν δι' αὐτὸ τοῦτο ἀποδιοπομπεῖσθαι τοῦ λόγου τὸ ἄμορφον αἶσχος καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο τελευταῖον καὶ ὑλικώτατον. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐξ ἐνύλων εἰδῶν συμπεπήγαμεν, οὐκ ἀτιμαστέον μᾶλλον ἡμῖν διὰ τὴν ὕλην τὰ σώματα, ἢ τιμητέον διὰ τὸ εἶδος, ὃ δὴ ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ νοεροῦ προεληλυθός, ἐς τὰ σώματα λῆξαν ἀχώριστον ἔμεινε. Κείσθω γοῦν ἡμῖν καὶ τὸ τοῦ ἀνδρὸς εἶδος εἰς εὐφημίας μέρος ἀρκοῦν.

6. Οὕτω γοῦν αὐτὸν ἡ φύσις ἐκάλλυνεν ἀποξέσασα, ὡς τοῦτον μόνον οὕτως ἐργασαμένη, ἔπειτα πρὸς δευτέραν τοιαύτην σωματοποιΐαν ἀποκαμεῖν. Οὔκουν ἐξ οὗ τοῦτον πεποίηκεν, ἄλλον οὕτως ἐμόρφωσεν, οἶμαι δὲ μηδὲ προτοῦ πᾶσαν ἰδέαν καλοῦ συνεισενεγκεῖν ἑτέρῳ. Ἔστω δὲ ἡμῖν ταῦτα πρὸ τῶν ψυχικῶν χαρίτων ὥσπερ ἑωσφόρος ἡλίου προανατέλλων. Ὃ γοῦν εὐθὺς ὦπτο γεννωμένῳ, τοῦτο θαυμάζω τῷ λόγῳ πρῶτον ἀπολαβὼν καθάπερ πρὸ τῆς ὀπώρας τὴν ἄνθην, ἵν', ἐπειδὰν ἐπανατείλῃ τῷ λόγῳ ἡ τῆς ψυχῆς ὥρα, ἀφεὶς τὸ πρώτως φανθέν, ἐπὶ τὸ αὖθις

25 ἀντιθέμενα Sa

ἐκραγὲν φῶς μετενέγκω τοὺς ὀφθαλμούς. Εἶχε μὲν οὕτω κάλλους ὡς τῶν πάντων οὐδεὶς καὶ τήν γε πρώτην | εὐθὺς ἔδοξεν (f. 117v) ἀπαράμιλλος. Εἶτα δὴ προϊών, ὡς καὶ τὴν σύνεσιν τῆς ψυχῆς κατὰ βραχὺ παρεδείκνυεν, ἐπ’ ἄλλο τι μετέστρεφε τοὺς θαυμάζοντας. Ὀφθαλμοῖς γοῦν ἢ ἀκοῇ καὶ νοῦ προσοχῇ τὰ ἐκείνου ἐκρίνετο· καὶ εἰ μέν τινες παρὰ μέρος ταῦτα ἢ τεθέανται ἢ ἀκούσειαν ἢ τὸν νοῦν αὐτῷ ἐπερείσειαν, ξύμπαντες νικῶντες ἀπήεσαν, εἰ δ’ ὁ αὐτὸς πάντων μετεσχήκει, προήει νικώμενος ἄχρι τῆς τοῦ ὁρωμένου συνέσεως. Ἰδὼν μὲν γὰρ εὐθὺς κατεπλήττετο, εἶτα προϊὼν καὶ ἀκούσας, ἀφεὶς τὸ εἶδος τὴν γλῶτταν ἐθαύμαζε, προσωτέρω δὲ χωρῶν καὶ τὸν ἐκείνου ἀνασκεπτόμενος νοῦν, ἄμφω καταλιπὼν ἐστεφάνου τὸ τελευταῖον καὶ ἀπὸ τῆς συνθέσεως μᾶλλον αὐτὸν ἀνηγόρευε.

7. Τὰ μὲν οὖν τῆς τύχης ἐπὶ τὰς τῶν ἀνακτόρων τοῦτον εἷλκεν αὐλὰς ἐκ πρώτης ἡλικίας εὐθύς, τὰ δὲ τῆς γνώμης ἐπὶ τοὺς λόγους ἐπέστρεφε. Καὶ τοῖς γε πρώτοις ἀρκούντως στοιχειωθείς, ἐπειδὴ καὶ ῥητορικοῖς λόγοις ὡμίλησεν, οὐ τὸ φαινόμενον αὐτῶν κάλλος καὶ πρὸς πειθὼ ἀρκοῦν ἠγαπήκει, ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς καὶ στερρόν, ὃ δὴ καὶ φιλοσοφία ἑαυτῇ ὑποποιεῖται καὶ τοῦ περὶ αὐτὴν οὐκ ἀπαξιοῖ κύκλου, καὶ τῷ μὲν πατρὶ ὡς παραδείγματι πρὸς τοῦτο ἐξεπαιδεύετο, τῷ δέ γε ἀδελφῷ ὡς πρὸς τὸ ἴσον διαμιλλώμενος ἦν·περὶ οὗ τι βραχὺ ὁ λόγος ἐρεῖν βούλεται. Τῶν μὲν οὖν ἑλληνικῶν φιλοσόφων οἱ δόξαντές τι τῶν ἄλλων πλέον ἰδεῖν πίθους τινὰς ἀντιθέτους αἰτιῶνται τῆς διαφόρου τῶν αὐτῶν τοκέων γενέσεως καὶ τῶν γε μέσως ἀρετῆς καὶ κακίας ἐσχηκότων μῖξίν τινα κατηγοροῦσι τῶν ἐν τοῖς πίθοις κειμένων. Ἡμῖν δ’ ἐνταῦθα ἡ τοῦ Θεοῦ δημιουργία καὶ πρόνοια τοῖς ἀδελφοῖς ἐπίσης σχεδὸν εἰπεῖν ἤρκεσε. Γεγόνασι γοῦν ἄμφω καὶ τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς ὅμοιοι· τὸ δέ γε παραλλάττον αὐτοῖς τοσοῦτον. Ὁ μὲν γὰρ θατέρου κατὰ τὸ πρεσβεῖον κρατῶν τῆς γενέσεως, τοῦ μέτρου τῆς ἀρετῆς ἥττητο, ὁ δέ, ἐντεῦθεν νικῶν, οὐκ εἶχε καὶ τῷ προλαβόντι μέρει κρατεῖν τῆς ζωῆς. Ὅθεν ὁ μὲν προανατείλας ἐκείνου, κατά γε τοῦτο τὸ μέρος τοῦ ἀδελφοῦ προϊστάμενος, ὑφεῖτο τῆς περὶ τὰ

6,13 μετέστρεφε P : μετέγραφε Sa

7,9–13 Synes. Cyren., Aegypt. II, 6, 2 (p. 155); cf. etiam Hom. Il. 24, 527-528

κρείττω προκοπῆς καὶ ἀναγωγῆς, ὁ δέ γε νεώτερος, προϊὼν ἐκείνου κατὰ τὴν σύνεσιν, τὰ δευτερεῖα εἶχε κατὰ τὴν γένεσιν καὶ ἦν ἅτερος θατέρῳ ἀντιπαραχωροῦντες ἀλλήλοις τῶν καθ' ἑαυτοὺς πρωτείων καὶ νικῶντες ὁμοῦ καὶ νικώμενοι. Ἐξ ἐναντίων δέ πως ἠθῶν συγκείμενοι, ἐς τὴν ὁμοίαν ἀπετελεύτων προαίρεσιν. Ὁ μὲν γὰρ πρεσβύτερος χαροπός τε ἦν ἰδεῖν καὶ περιεχόρευεν αὐτῷ ἐν τῷ εἴδει καθαρῶς ἡ ψυχὴ καὶ ὅλως χαρίτων μεστὸν εἶχε τὸ πρόσωπον, λόγων δὲ ἴυγγες τοῦ στόματος ἐκθοροῦσαι ὥσπερ τινὶ σαγήνῃ ἀφύκτῳ τοὺς προσδιαλεγομένους ἐθήρων, ὁ δέ γε νεώτερος καὶ ὃν ὁ λόγος σκοπὸν πεποίηται τήμερον, ἐς τὸ εἴσω μᾶλλον συν⟨ν⟩ενεύκει καὶ οὐκ εὐθὺς θηρατὸς ἦν τῷ προσομιλοῦντι, οὐδὲ τοῖς ἑλεῖν βουλομένοις ἐκκείμενος, ἀλλὰ σκεπτόμενος ἅμα ὅ,τι τε αὐτὸς προενέγκοι τοῦ στόματος καὶ ὅ, προενεγκόντος ἑτέρου, ἕλοιτο. Ἀμφοῖν δὲ οὕτω διακειμένοιν, ζῆλος ἀμφοτέροις, ὃ μᾶλλον ἅτερος ἐσχήκει παρὰ τῆς φύσεως, κτήσασθαι, καὶ ὁ μέν, χαριεὶς ὤν, τὸ σύννουν ὑπερηγάπα, ὁ δέ, συννοίᾳ προσκείμενος, τὴν τοῦ ἀδελφοῦ χάριν ἐζηλοτύπει καὶ τὸ ἑτέρου μᾶλλον ἐπῄνει ὁ ἕτερος.

8. Ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ ἤθους αὐτοῖς οὕτω διάφορα, ἡ δέ γε παιδεία κοινὴ καὶ ὁ λόγος ἴσος ἀμφοῖν καὶ ἡ σύνεσις τοῦ μὲν ὀξυτέρα, τοῦ μείζονος, τοῦ δὲ ἀκριβεστέρα, ὅ τε λόγος ἐκείνῳ μὲν καλλι⟨ρ⟩ρημονέστερος, τούτῳ δὲ τεχνικώτερος, ἥ τε δίαιτα καὶ ἡ ἐσθής (μηδὲ γὰρ μηδὲ τούτων ὁ λόγος ἀπόσχοιτο), τῷ μὲν πολυτελεστέρα εὐπάρυφόν τε τὸ ἔσθημα, τῷ δὲ βραχὺ μέν τι ἀφελεστέρα, μᾶλλον δέ τι ἡδύνουσα, ἥ τε περιβολὴ φιλόσοφος ἅμα καὶ στίλβουσα. Διελόμενοι δὲ καὶ τὴν σωφροσύνην, ὁ μὲν ἐννόμῳ γάμῳ ἑαυτὸν καθωσίωσε καὶ τὴν ἀρίστην ἑλόμενος τοὺς ἀρίστους ἀπέτεκε, περὶ ὧν ὁ λόγος μνημονεύσει κατὰ καιρόν, ὁ δέ γε νεώτερος, καὶ τὸ ἔννομον ἀτιμάσας, ὑπὲρ τὸν νόμον, ταὐτὸν δ' εἰπεῖν καὶ ὑπὲρ τὴν φύσιν, προείλετο ζῆν. Ἤστην δὲ καὶ ἄμφω ὁμωροφίω καὶ ἡ διαίρεσις μέχρις αὐτῶν, τὰ δ' ἄλλα οὐδαμῇ θατέρου χωρὶς ἅτερος, ἐξῆγον τε καὶ εἰσῆγον ἐκ τῶν αὐτῶν θησαυρῶν καὶ ἐς τοὺς αὐτούς, μᾶλλον δὲ ἄμφω ἀμφοῖν ἐξήντλουν

7,31 συνενεύκει P : tacite corr. Sa **8,4** καλλιρημονέστερος P : tacite corr. Sa **5** μηδὲ² : μὴ καὶ Sa

27 cf. Esther 5, 2

ἐκ τῶν αὐτῶν, τὰ μὲν μεγαλοπρεπῶς ἅμα καὶ φιλοτίμως τοῖς ὑπάρχουσι χρώμενοι καὶ τοῖς ἄλλοις ὄντες μεγαλοψυχίας παράδειγμα, τὰ δὲ κρυφίως τοῖς πένησιν ἀποθησαυρίζοντες καὶ ἐς οὐρανίους κατατιθέμενοι θησαυρούς. Καὶ αὐτοῖς μὲν ἤρκει τὰ πατρῷα, αὐτοὶ δὲ ἀποχρῶντες τοῖς πλείοσιν ἐνομίζοντο.

9. Εἶλε τούτους ὕστερον καὶ φιλοσοφίας ἔρως καὶ ἀντείχοντο τῆς διαλεκτικῆς μάλιστα, προὔκυψαν δὲ οὐκ εἰς τὸν ἁπλοῦν μόνον συλλογισμόν, ἀλλὰ καὶ τάς τε ἀρχὰς εἶχον τῶν ἀποδείξεων καὶ ἀφ' ὧν αὖθις ἐκεῖναι προΐασιν. Ἀλλ' οὗτος μὲν τοῦ πεζοῦ μᾶλλον εἴχετο λόγου, ὁ δέ γε πρεσβύτερος ἀδελφὸς ῥυθμοῖς ἑαυτὸν ἐπεδίδου καὶ μέτροις καὶ προσειρήκασί γε ἄμφω τῶν ἀποθανόντων ἐνίους καὶ τῶν γε καθοσιωσάντων ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ οὐκ εἰκόνας ἐπεποίηντο μόνον, ἀλλὰ καὶ ταύτας λόγοις ἐκόσμουν καὶ ἐπιγράμμασι. Τῷ μὲν οὖν πρεσβυτέρῳ προσγειοτέρα πως ἡ φύσις ἐδόκει (λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι τὴν περὶ τὰ κάτω παιδείαν ἑλόμενος, χαίρειν εἰρήκει τοῖς περὶ τὸν οὐρανὸν θεάμασί τε καὶ κάλλεσι), τὸν δὲ ὁ νοῦς ἐπτέρου καὶ περὶ ταῦτα καί, ἵνα | τὰ τοῖς πολλοῖς ἄδηλα f. 118
διηγήσωμαι, ἃ τοῖς ἄλλοις οἱ τῶν σοφῶν λόγοι ὀφθαλμοὶ πρὸς τὴν ἄνω θεωρίαν ἐγένοντο, ταῦτα ἐκεῖνος αὐτομάτως ἐλάμβανεν. Ἤιδει γοῦν καὶ τοὺς ἀπλανεῖς καὶ τοὺς πλάνητας τούς τε παραλλήλους τῶν κύκλων καὶ τοὺς ἐκλειπτικοὺς συνδέσμους καὶ τὰς αἰτίας τῶν τε ἐπισκοτήσεων καὶ τῶν ἐκλείψεων. Εἰ δέ τί που αὐτὸς ἐπεμαρτυράμην οἷς ἐκεῖνος ἐσχήκει καταστοχασάμενος, ὁ δὲ αὐτίκα ἠγάλλετό τε καὶ σκιρτῶν τῇ ψυχῇ ἡδύτερον ἐμειδία, ὡς παρὰ τοῦ κρείττονος περὶ ταῦτα τὴν μαρτυρίαν λαχών. Γεωμετρίᾳ δὲ μὴ πάνυ ἐσχολακώς, ὁπόσα ἐκείνη ἐν ταῖς οἰκείαις ἀποπερατώσεσι δέχεται, ταῦτα ἐκεῖνος εἰργάζετο, εὐμήχανος εἴπερ τις ἄλλος περὶ τὰς ὀργανοποιΐας γενόμενος.

10. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἕως οὔπω τοῦτον ὁ σφοδρότερος ζῆλος ἐσχήκει τῆς κρείττονος ἀρετῆς. Ἐπεὶ δὲ ἐγνώκει ὡς τὸ ἐπιμεληθῆναι ἠθῶν οὐκ αὔταρκές ἐστιν ἀγαθόν, ἀλλ' ὁδὸς εἰς τέλος (τὴν

9,11 θαύμασι Sa **13** λόγων Sa

8,18–19 Mt. 6, 19-20 **9,3–4** cf. Aristot., Analyt. post. 72a 6-7

θεωρίαν φημί) φέρουσα, τὰς χαμαιπετεῖς ἀφεὶς πτέρυγας, τὰς περιηργυρωμένας τῆς θείας περιστερᾶς ἑαυτῷ προσηρμόσατο, καὶ τῶν πολιτικωτέρων μεθέμενος πράξεων, τῶν πνευματικωτέρων ἀντείχετο. Ἐπεὶ δὲ ἔδει τέλειον αὐτὸν ἀθλητὴν γεγονέναι καὶ στεφανίτην ἀναίμακτον, αἰτησαμένῳ τῷ πειράζοντι δίδωσι τοῦτον ὡς τὸν μέγαν ἀγωνιστὴν Ἰὼβ ὁ Θεός, ὁ δὲ παραλαβὼν οὐ κατὰ μέρος ἐπῆγε τὰ πειρατήρια, οὐδὲ νῦν μὲν ἀφαιρεῖται αὐτοῦ τὰ βουκόλια καὶ τὰ ποίμνια, αὖθις δὲ ἄλλο τι προσάγει καὶ τέλος μάστιγι πλήττει βαρείᾳ τὸν ἀθλητήν, οὐδὲ πλῆξαι λαβὼν ἕλκει παίει πονήρῳ, ἀλλ' ὁμοῦ πᾶσι προσβάλλει καὶ τῇ χείρονι τῶν πληγῶν. Τὸ δ' ὅπως καὶ ἐξ οἵων ἀρχῶν ὁ βάσκανος δαίμων τούτου κατέδραμεν, ὁ λόγος εἰπεῖν βούλεται, διαιτήσω δὲ δικαίως τῷ πράγματι, τούτῳ τε τὴν ἀτιμίαν ὡς μαρτυρίαν προσάγων καὶ τὸν ἠτιμωκότα οὐ πάνυ τι ἀτιμάζων ἐντεῦθεν διὰ τὴν περὶ τὰ κρείττω τῆς ψυχῆς ῥοπὴν καὶ οἰκείωσιν.

11. Ἴθυνε μὲν τὰ σκῆπτρα Ῥωμαίοις ὁ μετὰ τὸν Ῥωμανὸν Μιχαήλ, Ῥωμανὸν ἐκεῖνον, ὃς τὴν τοῦ Ἀργυροῦ πατρόθεν κλῆσιν ἐσχήκει, τὸ δ' ἐντεῦθεν τῆς ἀρχῆς εἶδος διπλοῖς ἤθεσιν ἐμερίζετο, τοῖς τε αὐτοῦ φημι τοῦ κρατοῦντος καὶ τοῖς πρὸ ἐκείνου ἢ μετ' ἐκεῖνον ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀποτεχθεῖσι λαγόνων. Ἀλλ' ἡ μὲν ἐπ' ἐκείνῳ μερὶς ἔννομός τε ἐδόκει καὶ δυναστείας ἀπηλλαγμένη, ἀτέρα δέ, ἡ τῶν πολλῶν, τυραννική τε καὶ βίαιος. Διὰ ταῦτα δὴ καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνους ἡ γνώμη διχῇ ἐμερίζετο, ἢ τῶν αὐτῶν τἀναντία περὶ ἐκείνους ἀνὰ μέρος βεβουλημένων, ζῆν τε ὁμοῦ καὶ τεθνᾶναι, τὸ μὲν διὰ τὸν κρατοῦντα, τὸ δὲ διὰ τὴν τυραννοῦσαν συγγένειαν, ἢ ἐνίων μὲν καὶ ὁπόσοι περὶ ἐκεῖνον τῆς προτέρας ὄντων αἱρέσεως, τῶν δέ γε πλειόνων τῇ ἑτέρᾳ προστεθειμένων. Ὁ γὰρ βασιλεὺς οὗτος, εἰ καὶ τὰ προεισόδια παρηνομήκει τοῦ κράτους, ἀλλὰ τά γε μετὰ ταῦτα ἀντίρροπός τε τοῖς προηγησαμένοις ἐγεγόνει καὶ οὐ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ λήμματα ἐποιεῖτο τὰ ἐφεξῆς, ἀλλ' ἑτέραν τραπόμενος, ἑτέραν αὖθις διῄει, ἢ μᾶλλον ἀφ' ἑτέρας τὴν ἐναντίαν ἐβάδισεν, οἱ δὲ κεκοινωνηκότες αὐτῷ τοῦ

11,7 Διαταῦτα P **16** ἑτέραν[1] : ἑτέροις Sa

10,4–5 Ps. 67, 14 **9–10** Iob 1, 14 **10–13** Ibid. 2, 6-7 **16** Vett. Val., Append. 6 (p. 397,4)

αὐτοῦ αἵματος ἐκ διαμέτρου ταῖς ἐκείνου γνώμαις ἠναντιώθησαν. Ἐκυμαίνετο γοῦν τοῖς ὑπηκόοις τὰ πράγματα ἐκεῖνοί τε ταραχωδῶς εἶχον καὶ οὐκέτι καθεκτοὶ ἦσαν παντάπασιν ἐκκεῖσθαι τῇ τυραννίδι. Ὅθεν, ἵνα τἆλλα ἐάσω τῶν τότε ῥηθέντων τε καὶ πραχθέντων, σχίζεται μερὶς οὐκ ὀλίγη ἀφ' ὅλης τῆς πόλεως, τὰ πρῶτα τῶν γενῶν, οἱ τολμηρότατοί τε καὶ ἀνδρειότατοι καὶ τὰς γνώμας ὀξύτατοι, καὶ πρινὴ παραγυμνῶσαι τὰ τοῦ τολμήματος, καταλύουσι μὲν τῷ λόγῳ τὴν τυραννίδα, ἐννομωτάτην δὲ καθιστῶντες ἀρχήν, περὶ τοῦ βασιλεύσοντος σφίσι σκέμμα πεποίηνται. Καὶ ἵνα μὴ εἰς φιλοτιμίαν ἀνενεχθῇ ἡ βουλή, ἑαυτὸν μὲν ἕκαστος πόρρω ποιεῖ τῆς ἀρχῆς, κοινῇ δὲ πάντες περὶ τοῦ κρείττονος ἁπάντων ψηφίζονται, καὶ ὥσπερ πάλαι νόμος Αἰθίοψιν ἦν τὸν ἐν πᾶσιν εὐδοκιμώτατον εἰς βασιλέα προάγειν, οὕτω δὴ καὶ τούτοις ἐδέδοκτο τὸν ἐν ἅπασι τὰ πρωτεῖα εἰληφότα παρὰ Θεοῦ τῇ πρώτῃ τιμῆσαι τιμῇ. Ὥσπερ οὖν πάλαι τοῖς Ἕλλησι χρᾶσθαι βουλομένοις τὸ Πυθοῖ χρηστήριον τῶν λοιπῶν προεκέκριτο καὶ οὐκ ἦν περὶ τοῦ κρείττονος ἀμφισβήτησις, εἰ καὶ πλάνην εἶχεν ἡ κρίσις περὶ τὸ πρᾶγμα, οὕτω δὴ καὶ τούτοις πρὸς αὐτὸν αἱ ψῆφοι ἐγίγνοντο καὶ ἐδόκει μὲν ἕκαστος ἑλέσθαι τὸν κρείττονα, ἦν δ' ὁ αὐτὸς πᾶσιν, ὁ νῦν εὐφημούμενος. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ᾔδεσαν, οὐ ῥᾳδίως ἐκεῖνον ἑψόμενον τῇ τιμῇ (ἦν γὰρ καὶ ταύτης ὁ ἀνὴρ ὑψηλότερος), ὥσπερ ἤδη προάγοντες ἐπὶ τὰ βασίλεια κατήπειγον βουλευόμενον καὶ πρὸς ἀνθεστηκότα διηγωνίζοντο. Ἐπεὶ δὲ ἤδη ἐστεφανώκασι καὶ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῷ προσανέθεσαν ταῖς σκιαγραφίαις τῶν βουλευμάτων, ὥσπερ οἱ περὶ τὴν οἰκοδομίαν μετὰ τὴν θεωρίαν κατήρχοντο ἤδη τῶν πράξεων, ἦν δὲ τὸ βουλευόμενον τούτοις οὐκ ἀποκτιννύναι τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλ' ἐπισχεῖν προϊόντα καὶ τοῦτον μὲν μεταστήσασθαι τῆς ἀρχῆς, τὸν δὲ ταῖς ψήφοις κριθέντα ἀντ' ἐκείνου ἐπὶ τὴν βασιλείαν προαγαγεῖν. Τοσαύτη δὲ τούτοις περὶ τὸν ἄνδρα ἐγεγόνει εὐλάβεια, ὡς μηδὲ εἰπεῖν θαρρῆσαι τούτῳ τὸ βούλευμα. Ἤιδεισαν γὰρ ὡς οὐκ ἂν ἀκούσας ἢ τὴν κρίσιν ἕλοιτο | ἢ τὴν βουλὴν ἐπαινέσειεν. Ὁ μὲν f. 118v
οὖν οἴκοι καθῆστο, οὐδὲν εἰδὼς ὧν ἐκεῖνοι καθ' ἑαυτόν τε ἕκαστος καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐβουλεύοντο. Ἐπεὶ δὲ πολὺ προειλήφει τὸ

39 κατήπειγον e corr. P

11,29–30 Athen., Deipnosoph. 13, 20 (III, p. 248,17-20)

σκέμμα τὴν πρᾶξιν καὶ τὸ μὲν ἐγεγόνει, ἡ δὲ ἔμελλε καὶ οἱ μὲν ἐθάρρουν τὸ βεβουλευμένον, οἱ δὲ περὶ τοῦ μέλλοντος ἐδεδίεσαν, ἀπορρήγνυνταί τινες τῶν συνομοσαμένων, ἡ φαυλοτέρα μερίς, καὶ πρὸς ἀλλήλους διαλεχθέντες, εἶτα δὴ καὶ οἰηθέντες ὡς οὐκ ἂν λάθοι τὸ βούλευμα, αὐτάγγελοι τῷ βασιλεῖ τῆς συνωμοσίας οἱ συλλήπτορες γίνονται καὶ τὴν σκέψιν πᾶσαν ἀνακαλύπτουσι καὶ δῆλα ποιοῦσι τὰ ὠμοσμένα καὶ τὴν ὅλην ἐπιβουλὴν προσαγγέλλουσι καὶ ὡς οἱ μὲν αὐτόθεν κεκοινωνήκασι τῶν βεβουλευμένων, οἱ δὲ πόρρωθεν ἐγνωκότες τὸ σύνθημα ἀναμένουσι καὶ ὡς αὐτίκα ἐν χεροῖν αὐτοῖς γένοιτο, εἰ μὴ προανέλοι τὸ δραματούργημα. Ταράττεται τούτων ἀκούσας ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν ψυχὴν ἀθρόως ἐκδειματοῦται καὶ αὐτίκα προκαταλαμβάνει τὴν πόλιν καὶ δορυφορίᾳ ἑαυτὸν περιτειχίζεται μείζονι, καὶ τοὺς ὀμωμοκότας ἀθρόως καὶ καθ’ ἕνα ἑλών, ἐντός τε ἔσχεν ἀρκύων καὶ ἀνακρίνει περὶ ὧν ὠμωμόκεσαν. Οἱ δέ, ἐπειδὴ βελῶν ἐντὸς ἐγεγόνεισαν καὶ οὐκ ἦν ὀπίσω φυγεῖν, ἀλλὰ τὸν δρασμὸν εἶχεν ὁ συγκλεισμός, πάντα σαφῶς ἀπογυμνοῦσι ῥητά τε ὁμοῦ καὶ ἄρρητα, τὰς πρώτας αἰτίας, τοὺς ἐπὶ ταύταις διαλόγους, τὰς συνωμοσίας, τὰς ψήφους καὶ ὡς ἐπὶ τούτοις βασιλεὺς αὐτοῖς αἱρεθείη ὁ τήν τε γνώμην τό τε γένος καὶ τἆλλα προσήκων τῷ πράγματι. Ἐς τοῦτο δὲ τοὺς λόγους ἐκείνων συμπερανάντων, ὁ βασιλεὺς τῶν μὲν ἄλλων λεγομένων καταφρονεῖν ἐῴκει καὶ ἕκαστον τῶν συντεθειμένων ἐμέμφετο, τὸ δὲ ἀκροτελεύτιον τῆς ἐξαγγελίας ἀκηκοώς, συνέστρεψέ τε εὐθὺς τὸν νοῦν, καὶ βαθεῖαν τὴν συνωμοσίαν ἐντεῦθεν ὑπολαβών, ἠρώτησέ τι βραχὺ εἰ κἀκείνῳ συνδοκοῦν ἐγεγόνει τὸ δρᾶμα. Ὡς δ’ ἀπειρήκασι σύμπαντες, αὖθις ἐπύθετο ὅτου χάριν οὐκ εἴη συνεγνωκώς. Ὡς δὲ τὴν αἰτίαν ἐμεμαθήκει, ὡς οὐκ ἂν συνευδοκεῖν εἵλετο ἄνθρωπος μὴ δοὺς ἑαυτῷ κατηγορίας ὑποψίαν ποτέ, ἔτι μᾶλλον τούτους τε θαυμάσας τῆς κρίσεως κἀκεῖνον τοῦ ἀκριβοῦς δείσας φρονήματος, τούτων μὲν καὶ αὖθις καταπεφρονήκει καὶ πρὸς τὸ τῆς πονηρίας εἶδος ποιεῖται τὰς τιμωρίας αὐτοῖς, μᾶλλον δὲ ὑφαιρεῖ τι ἑκάστῳ τῆς δικαίας κολάσεως, ἐκεῖνον δέ, δέον ἐπαινεῖν τοῦ ἀναμαρτήτου φρονήματος, μᾶλλον κολάζει τῶν ἄλλων, καὶ ὧν ἕτεροι ὑπὲρ τούτου ἐγνώκεσαν, δίκας τοῦτον

58 ὀμοσμένα P : corr. Sa **75** τὴν s.l. P

66 cf. Karathanasis no. 176 **68** cf. Hes., Op. 4

εἰσπράττεται καὶ κρίνει ἐφ' οἷς οὐκ ᾔδει καὶ κατακρίνει ἐφ' οἷς οὐκ ἐπεποιήκει καὶ ὑπ' εὐθύνην ποιεῖται ἐφ' οἷς τὸν ἅπαντα χρόνον ἀνεύθυνον πᾶσιν ἑαυτὸν διετήρησε. Καὶ τό γε πάντων ἀτοπώτερον, ὁ μὲν ἐγίγνωσκε τῶν λεγομένων ἢ πραττομένων οὐδέν, τοσοῦτον μόνον εἰδώς, ὅτιπερ ἑάλωσάν τινες ἐπὶ τὸν αὐτοκράτορα μεμελετηκότες, κατήγορος δὲ ἅμα καὶ δικαστὴς προὐκάθητο τούτῳ ὁ βασιλεὺς καὶ τοῖς μὲν τὰ δεινότατα μεμελετηκόσι οὐκ εἰς τὸ ἀκριβὲς τὰ τῆς τιμωρίας μετρεῖ, ἀλλὰ τοῖς μὲν καὶ παντάπασι τὰς εὐθύνας ἀφίησι, τοῖς δὲ μετριωτέρας ψηφίζεται, περὶ δὲ οὗ σύμπαντες οἱ κατειπόντες ἀλλήλων ὡς ἀναμαρτήτου παντάπασιν ἐμαρτύρησαν, τοῦτον ἐκεῖνος ὑπὸ μείζονα καταδίκην ποιεῖ. Καὶ ὁ μὲν ἐπιεικῶς πάνυ τῶν ἑαλωκότων ἐκήδετο, καὶ ὅπερ αὐτῷ σύνηθες, διηγωνίζετο ὑπὲρ ἐκείνων τοῖς λογισμοῖς, καὶ ὅπως ἂν ἐλευθερίαν εὕροιεν ἐξελιπάρει τὸ κρεῖττον, ὁ δ', οὐδὲν παρ' ἐκείνου δεινὸν πεπονθώς, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν περὶ αὐτοῦ μαρτυρίαν ἐχέγγυον ἕξων καὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον εὐνοίας καὶ πίστεως, ὡς τὰ δεινότατα μεμελετηκότα τὸν ἄνδρα, δεινοτάτης ἀξιοῖ κατακρίσεως. Ἦν δὲ τὸ σύμπαν οὐ κόλασίς τινος πράξεως, οὐδ' εὐθύνη τόλμης ἢ ἀτόπου βουλεύματος, ἀλλὰ ζηλοτυπία γενναίου φρονήματος καὶ βασκανία τῆς τῶν πολλῶν περὶ τὸν ἄνδρα κρίσεως καὶ τῆς ἐκείνου περὶ πάντα εὐδοκιμήσεως. Ἐδεδίει γὰρ μή, καὶ αὖθις τοιαύτης γεγενημένης αἱρέσεως, ἐκεῖνον ξύμπαντες ἕλοιντο καὶ οὐκ ἂν αὐτῷ κρίσις ἑτέρα γένοιτο, τοῦ παντὸς μέρους πρὸς ἐκεῖνον συνερρυηκότων καὶ ἀφελόντων ἐκεῖνον τὸ ἐπ' αὐτοῖς δικαστήριον.

12. Διὰ ταῦτα ἑαυτῷ δικάζει τὸ πρᾶγμα καὶ οὐδὲ πρᾴως τὴν ἐπ' αὐτῷ δίκην μέτεισι. Τοῦτο γάρ ἐστιν ὃ μάλιστ' ἄν τις ἐκείνου κατηγορήσειε. Τὸ μὲν γὰρ δεδιότα τὴν τῶν πολλῶν πρὸς ἐκεῖνον κρίσιν ἑαυτῷ μνηστεύσασθαι τὴν ἐξ ἐκείνου ἀσφάλειαν, εἰ καὶ τοῦτο παντάπασιν ἄδικον, ἀλλὰ βασιλεῖ γε δοτέον, οὐ πάντη ἐφ' ἑαυτῷ θαρροῦντι, ἀλλὰ τὴν βασιλείαν τειχίζοντι ἀπὸ τοῦ τοὺς κρείττονας ἀπείργειν τοῦ βήματος. Τὸ δὲ ἐφ' οἷς ἐγνώκει κατ' ἐκείνου κακῶς, ἔτι καὶ προσθήκην ἐπινοεῖν ἀδικήματος, τί ἄν τις μεταγάγοι σοφιστικῶς, ὥστε ἐλευθερῶσαι κακίας τὸν ψηφισάμε-

92 τοὺς ... μεμελετηκότας PSa : correxi **109** συνερρυηκότος Sa
12,1 Διαταῦτα P **7** ἐγνώκει s.l. P : ἐδόκει a. corr. PSa **8** καὶ : δὲ Sa | τί e corr. P **9** κακίᾳ Sa

νον; Δέον γὰρ τῶν μὲν ἄλλων αὐτὸν ἀξιῶσαι καλῶν, οὐ μακρὰν δὲ τῶν τειχῶν ἴσως ποιήσασθαι, ἵν' αὐτὸς εἴη ἔξω βελῶν, καὶ τοῦτο ἐπιεικῶς καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης ἀπολογίας, ὁ δὲ σείει μὲν αὐτῷ καὶ τῷ ἀδελφῷ, εἰπεῖν δὲ καὶ γένει παντί, τὴν ξύμπασαν, ἵν' οὕτως εἴποιμι, γῆν ἐπεισπίπτει τε τούτοις ὥσπερ λαῖλαψ ἀθρόον καὶ κορυφοῖ ἐπ' αὐτοὺς κύματα αὐτίκα τούτους καλύπτοντα. Περιτειχίζει γὰρ αὐτοῖς τὸν πατρῷον οἶκον καὶ καθείργνυσι καθαπερεί τινας θῆρας τάς τε διεξόδους αὐτοῖς ἀποφράττει. Μικροῦ δεῖν καὶ τὸν ὑπὲρ κεφαλῆς ἀέρα συγκλείει, ἵνα μὴ ἀναπτάντες ἀθρόον ἐπ' ἐκεῖνον πτερύξαιντο. Οἱ δὲ τοσοῦτον οὐχ f. 119 ἑαυτοὺς ἀπεκλαίοντο, οὐδὲ τῶν πραττομένων ᾠκτίζοντο, | ὅτι μὴ ἐκεῖνον μόνον τῆς περὶ ἑαυτοὺς ἐμέμφοντο κρίσεως. Ἐποίει γὰρ αὐτοῖς πρᾳοτέραν τὴν καταδίκην τὸ σὺν ἀλλήλοις εἶναι καὶ κουφίζειν ἔχειν ἕκαστον ἑκάστῳ τὴν συμφοράν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἀρκοῦν εἰς δεῖμα ἐδόκει τῷ αὐτοκράτορι καὶ τὸ τῆς διαιρέσεως γράμμα ἐγέγραπτο καὶ διεδέδοτο, τηνικαῦτα ἔγνωσαν ἐξαιτηθέντες παρὰ τοῦ ἀντικειμένου εἰς πειραστήρια. Καὶ οἱ μὲν ἠλλάξαντ' ἂν ἀσμένως τὸ ἐπὶ κοπρίας εἶναι, εἰ σὺν ἀλλήλοις εἶεν, τοῦ ἀπ' ἀλλήλων διῃρῆσθαι, εἰ καὶ ἐν κρείττοσι μέρεσι τῶν θειοτέρων διοικισθεῖεν μονῶν. Ὁ δὲ μὴ καλῶς αὐτοῖς κρίνων τὰ πράγματα, οὐ διαιρεῖ μόνον, οὐδ' ἀποτέμνει ἀλλήλων τοὺς μέχρι τοῦ τότε καιροῦ σύμπνους καὶ συμφυεῖς, ἀλλὰ καὶ πόρρω ποιεῖται καὶ οὐδὲ ἐν καλῷ τίθησι γῆς, ἀλλὰ τὸν μὲν πρεσβύτερον οὐ πάνυ τοι κρημνώδει χωρίῳ ἐφίστησι, τὸν δὲ ἀπελαύνει τε μακρὰν καὶ αὖθις ἀνάγει ἐπὶ στενοῦ, εἶτα δὴ ζοφώδει κατακλείει οἰκήματι μετρεῖ τε αὐτῷ τά τε ἄλλα καὶ τὸ ποτὸν καὶ δεινοὺς ἐφίστησι φύλακας καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου ταραττομένην ἵστησι τὴν ἰδίαν ψυχήν, ἀλλὰ καὶ ἐκτομὴν βίου αὐτῷ ἐγκελεύεται καὶ πνεύματι δῆθεν προσάγει τὸν πόρρωθεν εἰσπεποιημένον Θεῷ καὶ μεταρρυθμίζειν αὐτῷ τὴν ἰδέαν πειρᾶται τοῦ βίου. Ὁ δέ, καίτοι τἆλλα ἐπιεικὴς ὤν, γενναίως πρὸς τοῦτο ἀνθίσταται, οὐχ ὡς τὸ πρᾶγμα μισῶν, οὐδ' ἀποπεμπόμενος τὴν κρείττω μεταβολήν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ πνεύμα-

10 an ἐξῶσαι scribendum? **24** δεῖγμα Sa **25–26** ἐξαιτηκότες Sa **30** τοῦ P : τῷ a. corr.P **32** τι PSa an post τοι lacuna statuenda? (e.g. μακρὰν καὶ)

12,11 cf. supra, 11,66 **25–26** Luc. 22,31 **27** Iob 2, 8 **37–38** Eph. 2, 18

τος αἰσχυνόμενος, ἵνα μὴ τέλος αὐτῷ καταδίκης ἡ πρὸς Θεὸν οἰκείωσις γένηται.

13. Ταῦτα οὐκ ἀκριβὴς ὑπὲρ Θεοῦ μαρτυρία; Οἷς γὰρ ἐπιεικῶς καὶ θεοφιλῶς ἐβίω, κρειττόνων ἐκρίνετο ἄξιος, καὶ οἷς ἐκρίνετο, ἐκολάζετο. Ἐμοὶ γὰρ μάρτυς οὐχ ὃς μόνον πρὸς τοὺς Διοκλητιανοὺς ἐκείνους καὶ τοὺς Μαξιμιανοὺς καὶ Λικιννίους ὑπὲρ τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας διηγωνίσατο, καὶ πολλὰ αἰκισθείς, εἶτα δὴ καὶ ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη ἢ πυρὸς ἔργον ἐγεγόνει ἢ θῆρες αὐτὸν διειληφότες διεσπάραξαν καὶ κατέτεμον ἢ θάλασσα ζῶντα παραλαβοῦσα τοιοῦτον αὖθις ἀπέδωκε, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἐπιεικείας εἰσπράττεται δίκας ἢ τοῦ μὴ ἐθέλειν συνομολογῆσαι τοῖς χείροσιν ἢ καὶ ὧν ἕτεροι ἡμαρτήκεσαν αὐτὸς μηδὲν εἰδὼς τιμωροῖτο, ἢ καὶ εἴ τινες, ἐξὸν ἀντιτολμᾶν τοῖς κακῶς πράττουσι, τοῖς πειρασταῖς ὑποπίπτοιεν, στεφάνων καὶ οὗτοι μαρτυρικῶν ἄξιοι. Τὸ δέ γε τῆς παρατάσεως τῆς ἀδίκου κολάσεως ποῦ τις ἂν θείη ἢ ποῖον εἶδος τοῦτο μαρτυρίας οὐχ ὑπερβάλλει; Τὸ δ' ἀναχθέντα τινὰ εἰς τὴν ἐσχάτην περιωπὴν τῶν κακῶν, αὖθις ἐπανιέναι καὶ μὴ ἵστασθαί πη ἀναγόμενον τῆς κακώσεως, τοῦτο ποίῳ τίς ἂν εἴδει πειρατηρίου παραμετρήσειεν;

14. Ἔμενον οὖν ἀπ' ἀλλήλων διαιρεθέντες οἱ ἀδελφοὶ καὶ τὸ σύμπνουν αὐτοῖς τότε πρώτως διακοπὲν ἡμιθνῆτας τοὺς διαιρεθέντας ἐποίει. Ἀλλ' ὁ μὲν τῷ λόγῳ εἰς εὐφημίαν προκείμενος, τὸ μὲν ἀληθὲς καὶ παρὰ τοῦ κρείττονος εἰς τὸ μέλλον ταμιευόμενος, τὸ δὲ καὶ γενναιοτέροις ἑαυτὸν ἀνορθῶν λογισμοῖς, κατεφαρμάκευε τὴν τομὴν καὶ τὸ δεινὸν ἐθεράπευε, τὸ τραῦμα τῆς διαιρέσεως, συνέλεγέ τε τὸ πνεῦμα καὶ ἀνεκαλεῖτο τὴν ψυχὴν ἀποπνέουσαν καὶ ἦν ἀτεχνῶς ὑπὸ κύμασι ζῶν καὶ θάλλων τεμνόμενος καὶ ὥσπερ ὑπὸ πυρὶ σπαργανούμενος, ἡ εὔπρεμνος ἄμπελος τοῦ Θεοῦ, ἡ εὐκληματοῦσα ἀεὶ καὶ τὸν βότρυν πέπειρον τῆς ἐλπίδος βλαστάνουσα, ἢ μᾶλλον ἡ φιλοσοφωτάτη ψυχή, ἡ πρὸς Θεὸν ἀκλινῶς νεύσασα καὶ ξυμπάσης ἄλλης πραγματείας καταφρονήσασα, ὁ θεοειδὴς νοῦς καὶ ἀκριβῶς προσχωρήσας τῷ

13,10 τιμωροῖτο P : ἐτιμωρεῖτο a. corr. P **14,8** post ζῶν rasura in P

14,8 cf. Greg. Naz., Or. 26, 10, 7 (p. 248) **9–10** Osee 10, 1 **10** Gen. 40, 10

ἐπέκεινα πάσης νοήσεως καὶ μηδ᾽ ὁπωστιοῦν τῶν τῇδε ἐπιστρεφόμενος, εἰ μὴ ὅσον τῷ ἀδελφῷ ἔζη. Τοῦτο γὰρ μόνον φιλοσοφῶν οὐκ ἐδόκει φιλοσοφεῖν, ἀλλ᾽ ἦν ἄρα καὶ τοῦτο φιλόσοφον, ὅτι καὶ φιλόθεον, εἴπερ ἐκεῖνο φιλάδελφον. Τὸ γὰρ πάντῃ πρὸς ἅπασαν σχέσιν ἀπαθές τε καὶ ἀμετάκλιτον δέδοικα μὴ ἀναλγήτου ψυχῆς, ἀλλὰ μὴ φιλοσόφου ἔργον εἴη καὶ ἀποτέλεσμα. Οὔπω γὰρ παρ᾽ οὐδενὶ τὴν τοιαύτην φιλοσοφίαν διέγνωκα, εἰ μὴ παρ᾽ ὅσοις ἡ φύσις ἀπότομος πρὸς τὰς συμπαθείας ἐκ πρώτης ἐγεγόνει καταβολῆς. Καταφρονητέον μὲν γὰρ καὶ τοκέων καὶ ἀδελφῶν καὶ υἱέων καὶ ψυχῶν αὐτῶν, εἰ οἷόν τε, τοῦ κρείττονος ἕνεκα καὶ ἀνθαιρετέον τούτων Θεόν, οὐκ ἀποβλητέον δὲ τὰ γένη παντάπασιν, ἀλλὰ τοσοῦτον αὐτῶν ἀνθεκτέον, ὅσον ἄν τις Θεῷ προσχωρήσειε. Τοῦτο γοῦν αὐτὸ καὶ ἡ δεκάλογος σαφῶς πάνυ νομοθετεῖ, πατέρας τιμῶσα καὶ τοὺς ἐν γειτόνων μετά γε Θεὸν τιθεῖσα καὶ εἰς αἰδῶ καὶ φιλίαν τοὺς νομοθετουμένους εἰσάγουσα.

15. Ὁ μὲν οὖν, ὥσπερ μοι λέλεκται, ἅπαξ ἐμβεβηκὼς τοῖς δεινοῖς καὶ τὴν μὲν πρώτην οἷα εἰκὸς διαταραχθεὶς τὴν ψυχήν, ἔπειτα συστρέψας τὸν νοῦν, εἶτ᾽ αὖθις πρὸς Θεὸν στρέψας καὶ τῶν ἐλπίδων γενόμενος, ἐπιεικῶς ἑαυτῷ διετίθει τὴν συμφοράν, τῷ δέ γε ἀδελφῷ τὰ μὲν ἄλλα μέτριά πως ἐδόκει καὶ οὐκ ἀπωλιγώρει παντάπασιν, ἓν δὲ τῶν πάντων ἀφόρητον ἦν, τὸ κεχωρίσθαι τοῦ
f. 119v ἀδελφοῦ. Ὅθεν καὶ ἡμέρας ἀπωλοφύρετο καὶ νυκτὸς ἀπεκλαίετο | καὶ οὐκ εἶχεν ὅπως ἂν ἑαυτὸν ταῖς ἐλπίσιν ἐπιστηρίξειεν, ἀλλ᾽ ἐδυσφόρει δεινῶς, ἠνιᾶτο, κατετιτρώσκετο, ἐσπαράττετο, ἐπόθει τὴν προτέραν συνάφειαν, ἐζήτει δευτέραν ἐπίνοιαν, ὅπως ἂν αὐτῷ τὸ πρότερον ἐπανέλθοι καλόν, οὐχ εὕρισκε τὸ τῆς ἑνώσεως φάρμακον. Γίνεται γοῦν αὐτῷ τὸ ἄλγημα περὶ τὴν καρδίαν πάθημα καὶ λανθάνει τις ὑφέρπουσα τὰ ἔνδον χειρίστη διάθεσις καὶ γίνεται αὐτῷ τὸ συμβεβηκὸς ἀντ᾽ ἄλλου τινὸς σφοδροτάτου νοσήματος καὶ ἐς τὴν κεφαλὴν ἄνεισι τὸ δεινὸν καὶ ἐξ ἀκροπόλεως αὐτῷ τὸ τυραννικὸν πάθος ψηφίζεται τὴν τομὴν καὶ νεκρὸς αὐτίκα ἐγεγόνει ὁ πρὸ βραχέος εὐρώστως κινεῖσθαι δοκῶν. Τοῦτο τὸ πάθος ἀκουσθὲν τῷ μεγάλῳ πατρὶ ἐπέστρεψέ τε βραχὺ τῶν κρειττόνων

15 συνέζη Sa **18** ἀμετάκλητον Sa **15,17** προβραχέος P

14 cf. Psell., Opusc. phil. 34 (II, p. 116, 18) **27** Ex. 20, 12

καὶ αὖθις μετέστρεψε τελεώτερον. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἢ παντάπασιν ἀνήκοος ἦν ἢ κατεγέλα φιλοσόφως ἀκούων, πρὸς δὲ τοῦτο μόνον τῶν πάντων οὔτε τὸ πρῶτον αὐτῷ ἐγεγόνει οὔτε τὸ δεύτερον, οὔτε παραβάλλων συμφοραῖς ἑτέραις βαρυτέραις καὶ μείζοσι, δεῖν ᾠήθη ἐκεῖθεν φιλοσοφεῖν. Οὐ γὰρ ἦν εὑρεῖν, οὐδ᾽ εἴ τις ἐπέλθοι τὰ δράματα. Τὰς γὰρ ὑπερβολὰς τῶν παθῶν οὐ πρὸς αὐτὰ ἐγὼ κρίνω τὰ πράγματα, ἀλλὰ ταῖς τῶν ὑφισταμένων ψυχαῖς διαιρῶ καὶ τό τε μεῖζον πάθος καὶ τὸ ἔλαττον παρὰ τὴν τούτων σχέσιν λογίζομαι. Οὐ γὰρ εἴ τις τῶν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον Σκυθῶν υἱέας ἀποβάλοι πεντήκοντα, οὗτος ἐμοὶ βαρυσυμφορώτατος, οὐδ᾽ εἴ τις τῶν ὑπὲρ τὸν Εὐφράτην Περσῶν δῃουμένην αὐτῷ ἴδοι τὴν γῆν ἢ τὰ φίλτατα δορυάλωτα, τοῦτον ἐρῶ πολυαλγῆ καὶ βαρυδαίμονα (ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἡ φύσις τὴν Σκυθικὴν φιλοσοφίαν ἐπεσχεδίασε, τούτῳ δὲ ἡ συνήθεια τῶν κακῶν τὴν συμφορὰν ἐξωμάλισεν), ἀλλ᾽ εἴ τις κοινοπαθὴς ὢν ἄνθρωπος καὶ φιλάνθρωπος, ἔπειτα περὶ ἐκεῖνο μάλιστα δυστυχήσειεν, οὗ μᾶλλον τῶν ἄλλων κήδεται, οὗτος ἐμοὶ τὰ ἔσχατα ὑφίσταται τῶν κακῶν, εἰ καὶ φαίνοιτο τοῖς ἄλλοις ἔλαττον τὸ δυστύχημα. Τί δ᾽ ἂν ἐγεγόνει τῷ θείῳ πατρὶ μεῖζον εἰς συμφορᾶς λόγον τοῦ τὸν ἀδελφὸν ἀκοῦσαι ἀθρόον οὕτω καὶ παρ᾽ ἐλπίδα μεταλλάξαντα τὴν ζωήν; Ὧι γὰρ τοῦτο τὴν ζωὴν ἐμέτρει, τὸ τὸν ἀδελφὸν περιεῖναι, οὗτος πῶς οὐκ ἂν ἀπωλώλει, τοῦ ζωογονοῦντος ἀπολωλότος, καὶ ᾧ τὸ κάλλιστον πάντων ὁ ἀδελφός, τούτῳ πῶς οὐκ ἂν εἴη τὸ χείριστον, ἐκείνου παρ᾽ ἐλπίδα ἀπορραγείς, καὶ ὃν ὑπὲρ τὸν φωστῆρα ὁ ἀδελφὸς ἔθελγε, πῶς ἂν ἔτι τοῦτον ἡδέως καταλάμποι ὁ ἥλιος, ὑπὸ γῆν ἄφνω κρυβέντος τοῦ λαμπρότερον αὐτῷ μαρμαρύσσοντος; Τὸ δ᾽ οὕτως περὶ ἐκεῖνον ἔχοντα, ἔπειτα τοῦ φιλτάτου διαφθαρέντος, μηδέν τι τῶν ἀπρεπῶν μήτε εἰπεῖν μήτε μὴν ἐνθυμηθῆναι ἢ τοῦτο δόξαι τισίν, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ Ἰὼβ ὑπερβαλέσθαι φωνὴν οἷς τε εἶπε καὶ οἷς διεπράξατο, τοῦτο ποῦ τις ἂν θείη ἢ ποίας ἀξιώσοι φιλοσοφίας; Σκοπητέον δὲ οὕτως. Ἐτυράννει τούτῳ βασιλεὺς τὴν τοῦ βίου μεταβολὴν καὶ γράμματα, τὰ μὲν ἐπέμπετο, τὰ δὲ ἐγράφετο, καὶ ὁ προστάττων τῶν γραμμάτων βαρύτερος, καὶ ὁ μὲν ἠπείλει κεφαλῆς ἐκτομήν, εἰ μὴ βουληθείη

24 ὑπέλθοι PSa : correxi **42** ἀπορραγείς : sic pro ἀπορραγέντι

15,47 Iob 1,21

δρᾶσαι τὸ κελευόμενον, ὁ δὲ ὑπέκυπτε, καὶ ὁ μὲν τὸν σίδηρον ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔθηγέ τε καὶ ἔκαμπτεν, ὁ δὲ αὐτίκα συγκλείσας εἶχε τὰ βλέφαρα, ὡς πρὸ τῆς ἐκτομῆς ἐθισθείη τὴν ἀβλεψίαν. Ὡς δ' οὐκ ἦν ἑλεῖν τὸν ἀήττητον, ὁ μὲν ἀπαγορεύσας ἀπῄει, ὁ δὲ καὶ αὖθις τῶν οἰκείων εἴχετο λογισμῶν. Τοῖς μὲν οὖν γενναιοτέροις γενναῖον ὡς ἀληθῶς τὸ πρᾶγμα καὶ τοῦ ἀληθοῦς φρονήματος ἔδοξε, τοῖς δέ γε μεμψιμοίροις καὶ φιλαιτίοις ἄλλο τι πρὸ τοῦ ἀληθοῦς ἐνομίσθη καὶ μελλόντων ἐλπίδας αὐτῷ προστετρίφασιν. Ἐπεὶ δὲ τὸ τοῦ ἀδελφοῦ ἐγεγόνει πάθος, λύει τῷ μὲν βασιλεῖ τὸν φόβον, τοῖς δὲ βασκάνοις τὰς ὑποψίας, καὶ ὃ μὴ τυραννὶς ἴσχυσεν ἐπ' αὐτόν, τοῦτο ὁ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῷ κατέπραξε θάνατος, μᾶλλον δὲ ὃν μὴ τὰ ἔξωθεν δείματα ποιῆσαι τὸ κελευόμενον πεῖσαι δεδύνηντο, πρὸς τοῦτο ἡ γνώμη τοῦτον καὶ τὸ ἐθελούσιον μετέκλινε βούλημα καὶ δείκνυσι πᾶσιν ὅτι σύμπας μὲν αὐτῷ ὁ βίος μετάθεσις ἦν πρὸς τὸν Θεόν, ὃ δὲ βραχύ τι ἔζη τῷ κόσμῳ, τοῦτο τῷ συγγόνῳ ἀπομεμέριστο, καὶ ὃ μὲν ἡρπάσθη αὐτῷ, ἐκεῖσε ἐμεμενήκει, ὃ δέ τι καταλέλειπτο συνηρπάζετο καὶ ἦν τὸ γεγονὸς ἐκ μέρους θυσία καὶ ὁλοκαύτωσις, εἰ καὶ παράδοξος ὁ λόγος δοκεῖ.

16. Μεταποιεῖται γοῦν ὅλος καὶ τῷ πλείονι προστίθησι καὶ τὸ ἔλαττον καὶ ἀφιεροῖ Θεῷ ἑαυτὸν ὁ ἀφιερωμένος καὶ πρὸ γενέσεως καὶ ἦν τὸ μὲν ἔργον πρῶτον τοῦ σχήματος, τὸ δὲ σχῆμα τῆς προλαβούσης σφραγὶς προαιρέσεως, ἀφῄρει δὲ οὐδὲν ἡ περίδυσις, ἀλλ' ἦν ἡ μεταμφίασις γνώρισμα τῆς προλαβούσης μεταποιήσεως. Ἐπὶ τούτοις ὅρον τῷ βασιλεῖ ὁ βίος λαμβάνει καὶ μετατίθεται πρῶτα μὲν τῆς ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ ζωῆς, εἶτα δὴ καὶ τῆς ἐπὶ τῇ φύσει ἢ ταύτης ὡς εἰπεῖν ἀφαρπάζεται καὶ μεταβολὴν ὥσπερ εἰκὸς ἐν τοῖς τοιούτοις χρηστοτέραν λαμβάνει τὰ πράγματα καὶ ὁ μετ' ἐκεῖνον τὴν ἀρχὴν οὐκ εὐτυχῶς εἰληφὼς τοῖς τε ἄλλοις τὰς τῶν τετολμημένων εὐθύνας ἀφίησι καὶ τοῦτον τῆς ὑπερορίας ἀνακαλεῖται καὶ ἐπανάγει πρὸς τὴν πατρίδα τὸν παρανόμως
f. 120 ταύτης ἀπελαθέντα. Οὐ γὰρ ἐδόκει δε|διέναι τὸν μεταθέμενον.

56 καὶ om. Sa **69** an δ' ἔτι scribendum?

67 Greg. Naz., Or. 43, 70, 17-18 (p. 282) **16,2** Ier. 1, 5 **6** Greg. Naz., Or. 4, 33, 1 (p. 130)

Εἶτα ἰδὼν ἐθαύμασε μὲν τῆς γνώμης καὶ ᾤκτείρησε τῆς μεταβολῆς, ὥσπερ δὲ κεκληρονομηκὼς τῆς ἐπὶ τούτῳ τοῦ προβεβασιλευκότος δυσμενείας καὶ τυραννίδος, οὐδέν τι πρὸς τοῦτον φιλότιμον ἢ μεγαλόψυχον ἐπιδείκνυται. Ἀλλὰ καὶ οὕτως διῆγε φιλοσοφῶν καὶ τῷ Θεῷ ζῶν, πρὸς ὃν ἐκ πολλοῦ μετέθετο καὶ αὖθις προσεχώρησε τελεώτερον· καὶ ἵνα τὰ ἐν μέσῳ συντέμω ὁπόσα τῷ βασιλεῖ τούτῳ ἐδέδοκτό τε καὶ κατεπέπρακτο, ἑνὸς τῶν πάντων μνησθεὶς τῶν ἐφεξῆς ἕξομαι. Πολλὰ τετολμηκὼς πρότερον ὁ δεινὸς οὗτος ἀνὴρ καὶ μήτε συγγενείας πεφροντικὼς μήτε τῶν ἄλλων ὁσίων οἷς ἐξ ἀνάγκης προσδεδέμεθα ἢ προσκείμεθα, ἀλλὰ πάντας τοὺς ἔγγιστα καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως μεταστήσας τῶν βασιλείων καὶ τὰ καθεστηκότα μεταποιήσας, τέλος καὶ τῶν πρὸς Θεὸν ἐπιλανθανόμενος συνθηκῶν καὶ τῶν ὅρκων, οὓς πρὸς ἐκεῖνον ὑπὲρ τῆς βασιλίδος πεποίηται, ἥτις ἄνωθεν ἐκ τοῦ γένους τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων εἰς κλῆρον λαβοῦσα, ἐκεῖνον πρὸ τῶν ἄλλων τοῦ διαδήματος ἀξιοῖ, μεθιστᾷ γοῦν καὶ ταύτην τῶν ἀνακτόρων εὐθὺς καὶ περιτειχίζει τὸ κράτος ἑαυτῷ μόνῳ καὶ μηδένα οἱ προσιέναι προστάττει, ἀλλ' ὥσπερ θῆρα δεδιέναι καὶ πόρρωθεν καθορᾶν. Καὶ ὅπερ δὴ τέλος τοῦ καινοτομεῖν τίθεται, τοῦτο δὴ καὶ τέλος αὐτῷ τοῦ καινοτομεῖν γίνεται. Οὔτε γὰρ εἶχε ὅ,τι ἄλλο χεῖρον ἐργάσαιτο οὔτε ἄλλο τι ἐδόκει ἀξιόχρεων τοῦτον ἀκριβῶς κατεργάσασθαι. Ἡ γὰρ ξύμπασα πόλις, οὐκ ἐνεγκόντες τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ ζήλῳ θείῳ ῥωσθέντες, οὐχ οἱ ἀνώνυμοι μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ οἱ ἐν τέλει καὶ περιώνυμοι, καθαπερεὶ θῆρες ὡς ἀληθῶς ἐπ' αὐτὸν ξύμπαντες ἔθεον, ὁμοῦ τε ἰδεῖν καὶ σπαρᾶξαι τοῦτον θυμούμενοί τε καὶ προθυμούμενοι. Ὁ δέ, ἵνα τὸ πολὺ συνέλω τοῦ δράματος, ἐπεὶ μηδεμίαν ἑαυτῷ καταλελοίπει καταφυγήν, πάσας τοῖς ἄλλοις ὑπεξελὼν πρότερον, θαλάττῃ ἑαυτὸν πιστεύει καὶ κύμασιν. Οὐδὲ γὰρ εἶχε καὶ ταύτην τῇ ἠπείρῳ συνεξελεῖν. Ἡ δέ, οὐ ψευσαμένη τὴν πίστιν, πρὸς τὴν γῆν αὖθις αὐτὸν ἀποδίδωσιν, ἥπερ δὴ παραλαβοῦσα ταῖς τῶν δημίων χερσὶ παρατίθησι. Καὶ ἵνα μὴ πρὸς εἰδότας καὶ πολλάκις τὰ τοῦ δράματος ἀκηκοότας παλλιλογῶ, ὁ μὲν τοῦ ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς

16,23 ἐξ ἀνάγκης mg. P **32** δὴ[1] an δὲ scribendum?

21–25 Psell., Chron. 5, 14, 2-13 (I, p. 200) **25–49** Ibid. 5, 21, 1-51, 15 (I, p. 208-244)

στερεῖται φωτὸς καὶ μονώτατος κατακλείεται, πρὸς ὃ δὴ αὐτόν, εἰ καὶ δι' ἑτέρου σχήματος, ἡ γνώμη συνήλαυνεν, ἡ δὲ τυραννηθεῖσα κακῶς ἐπὶ τὸν κλῆρον τῆς βασιλείας αὖθις ἁρπάζεται, καὶ κατάστασιν παρ' ἑαυτῆς χρόνον ὅσον βραχὺν τοῖς πράγμασι πρυτανεύσασα, βασιλέα τούτοις αὖθις τὸν ἐννόμως ἄρξοντα καὶ συνετώτατον ἀποδίδωσι, ὃν τῶν κυμάτων ὑπεξελὼν ὁ Θεὸς πρότερον καὶ ἐν ἀκλύστοις ὅρμοις ἐγκαθιδρύσας, τοῖς βασιλείοις ἐγκαθιστᾷ. Κωνσταντῖνος ἦν οὗτος ὁ Μονομάχος, οὗ πολὺς λόγος ἡμῖν τε καὶ τοῖς ἔπειτα γένοιτο. Τὸ μὲν οὖν πάντα ἐφεξῆς περὶ τούτου λέγειν τοῦ αὐτοκράτορος, τοῖς ἱστορεῖν βουλομένοις τἀκείνου ἀφίημι. Τὸ γὰρ περὶ οὗ τὸν λόγον ποιοῦμαι ἔλαττον ἴσως τοῦ παρέργου δόξει, εἴ γε τοῖς ἐκείνου κατὰ μέρος ἐπεξελεύσομαι. Ὃ δὲ καὶ τοῦ κατ' ἐκεῖνον διηγήματος χαριέστερον καὶ τῇ ὑποθέσει προσῆκον καὶ ἅμα τοῖς ἔπειτα λεχθησομένοις λυσιτελέστερον, τοῦτο θεὶς ἐνταυθοῖ, ἐπὶ τὰ ἐφεξῆς βαδιοῦμαι.

17. Ἐπανήει μὲν ἐκ τῆς ὑπερορίας βασιλεύσων ὁ Μονομάχος ([οὕτω γὰρ τῇ] τε βασιλίδι καὶ τῇ συγκλήτῳ ἐδέδοκτο), ἐπανήει δὲ πόρρωθεν μὲν ἰδιωτικῶς τε καὶ ἀφελῶς, ἐπεὶ δὲ τῇ πόλει ἐγγίσειε καὶ πρὸ τῶν τειχῶν γένοιτο, μεγαλοπρεπής τε αὐτὸν ὑποδέχεται κατασκήνωσις καὶ πολυτελὴς εὐτρεπίζεται δίαιτα καὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν βασιλεῖ πάντα τὰ περὶ ἐκεῖνον προσήκοντα. Τὸ μέντοι γε διάδημα οὔπω τούτῳ ἐδέδοτο. Ἔμελλε γὰρ τοῦτο τῇ κεφαλῇ δέξασθαι στεφανούμενος τῇ ὁμοζύγῳ καὶ βασιλίδι. Καὶ ἵνα δὴ τελεωτέρα αὐτῷ καὶ τῷ ὄντι βασίλειος ἡ πρὸς τὰ βασίλεια εἴσοδος γένοιτο, ἀνέῳκτο ξύμπασι πᾶσα πρόοδος, εἴ τινες ἐπ' ἐκεῖνον ἀπιέναι βούλοιντο, καὶ συνέρρει τὸ πλῆθος, ἄλλοι κατ' ἄλλο τι μέρος, καὶ οἱ μὲν ἐξήεσαν, οἱ δὲ εἰσήεσαν καὶ ἦν τὸ πρᾶγμα πανήγυρις ἀτεχνῶς. Ἐπὶ πᾶσι γοῦν καὶ ὁ νῦν εὐφημούμενος ἔξεισιν, εἰδὼς μὲν τὸν ἄνδρα, ἅτε πολλάκις ἰδών, οὔπω δὲ εἰς ὁμιλίαν ἐκείνῳ ἐληλυθώς, ἀλλ' ἦν οὕτως περὶ ἐκεῖνον ὡς περὶ τοῦτον ἐκεῖνος. Ἐθαύμαζον οὖν ἐξ ἀκοῆς ἀλλήλους ἀμφότεροι καὶ

57 Τὸ : an Τῷ scribendum? **58** δόξειεν Sa **17,2** tacite suppl. Sa **5** δέχεται a. corr. P **6** προσήντα Sa **9** δὴ s.l. P **12** οἱ δὲ εἰσήεσαν mg. P **15** an οὗτος? **16–17** Ἐθαύμαζον – ὁ καιρός mg. P altera manu

17,1–13 Psell., Chron. 6, 19, 1-13 (I, p. 266)

βουλομένους εἰς ταὐτὸ συνελθεῖν διέστησεν ὁ καιρός. Ἐπεὶ δὲ καὶ οὗτος πρὸς ἐκεῖνον ἐξεληλύθει, ἥρως τῷ ὄντι πρὸς τὸν τὴν ἰδέαν χαρίεντα καὶ τὴν ψυχὴν ἀγαθὸς πρὸς μεγαλοπρεπῆ καὶ φιλότιμον, ὁμοῦ τε εἶδεν ἐκεῖνος καὶ θαυμάσας εὐθὺς τοῦτον τοῦ σχήματος πρὶν εἰς λόγους ἐλθεῖν, «προσήκων ὁ ἀνήρ», ἀνεβόησε, «τῷ ἀρχιερατικῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ», ἐνθέῳ στόματι τὸ μέλλον προαγορεύσας. Καὶ εἰπὼν εὐθύς τε τοῦτον προσήκατο, καὶ ὑποτείνας τὴν χεῖρα, οἷα δὴ φίλτατον, ᾧ μηδέπω πρότερον καθωμίλησε, κατεφίλησεν. Ὥσπερ γὰρ ἐν ἐσόπτρῳ τῇ ἐκείνου μορφῇ καὶ ψυχῇ ἑαυτὸν ἐπιγνούς, οὐχ ἕτερον παρ' ἑαυτόν, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκεῖνον ἀπέφηνεν.

18. Ὅθεν καὶ τῶν τῆς βασιλείας καλῶν ἀπαρξάμενος τῷ Θεῷ, πρῶτον ἐκεῖνον τῆς προσηκούσης τιμῆς ἠξίωσεν, αὐτὸ δὴ τοῦτο ὁμωρόφιον ὀνομάσας καὶ ὁμοδίαιτον. Οὐ γὰρ εἶχέ τι πλέον ποιεῖν, οὐκ ὄντος ἄλλου ὑπερκειμένου καὶ προσήκοντος τῷ σχήματι ἀξιώματος. Ἐπεὶ δὲ καὶ ψῆφος αὐτῷ τῆς εἰς τὰ βασίλεια εἰσόδου ἐδέδοτο καὶ ἐντὸς ἐγεγόνει τῶν ἀνακτόρων, ἥλιος ὥσπερ ὑψωθεὶς ἐπὶ λέοντος ἢ τὴν λάμπουσαν μοῖραν τῆς ἀρχῆς ἐπισχὼν τοῦ κύκλου, οὐκ ἐπιλανθάνεται οὐδ' ἀκαρεὶ τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ τῆς δεξιᾶς μέμνηται καὶ τῶν συνθηκῶν ἔχεται καὶ συνοικίζει τοῦτον εὐθὺς ἑαυτῷ τοῖς ἀδύτοις καὶ τὰ πρῶτα | τῶν περὶ ἐκεῖνον ποιεῖται f. 120v ἀνακαλεῖταί τε αὐτῷ τὰ πατρῷα καὶ ἐς τὴν προτέραν εὐκληρίαν ἀποκαθίστησι καὶ διασπαρεῖσαν αὐτῷ τὴν δόξαν συνάγει. Καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ὅσοι τε αὐτῷ τῶν ἀφ' αἵματος καὶ ὅσοι τῆς ἐν τῇ ὑπερορίᾳ ταλαιπωρίας κεκοινωνήκασιν, ἐκ διαστημάτων κελεύει συνιέναι οἱ καὶ ἕκαστον περίοδός τις ἀποκαθίστα τῷ βασιλεῖ, ἐκείνῳ δὲ οὐκ εἶχε μέτρον, οὐδ' ὅρον ἡ σύνοδος, οὐδὲ τὸ τοῦ βασιλέως μᾶλλον ἢ τὸ ἐκείνου κύριον τῆς προσελεύσεως ἦν. Ἐπεὶ δὲ ἐγνώκει τοῦτον μέτοχον ἅμα τῶν τε θειοτέρων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων, ἑκατέροις ἐφίστησι καὶ δεσμὸν αὐτὸν ποιεῖται τῶν διεστώτων καὶ δι' αὐτοῦ ἀμφοῖν ὁμιλεῖ. Καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις χαριέστατος

21 ἐβόησε a. corr. P **18,8** ἀκαρῆ PSa : correxi **11** πατρῷα P : πρῶτα Sa

25–26 cf. Basil. Caes., Epist. 165, 1, 12-13 (II, p. 100) ; cf. etiam Ps.-Plat., Alcib. I 133b **26–27** Arist., Ethic. Nicom. 1168b10 **18,6–7** cf. Eunap., Vitae sophist. 5, 1, 12 (p. 12, 14-15)

μόνον ἐδόκει καὶ προσηνέστατος, πρὸς δὲ τοῦτον καὶ ταῦτά τε ἦν ἐκ μέρους [τε] σύννους καὶ πεφρικώς. Εὐλαβεῖτο γὰρ τὴν τοῦ ἀνδρὸς σύνεσιν καὶ ὥσπερ πρὸς ἐκεῖνον μετεμορφοῦτο καὶ μετετίθετο. [Ἦν δὲ οὕτω] καὶ τοῦ βασιλεύοντος ὑψηλότερος. Τὸ γὰρ βουλευμάτων κατάρχειν αὐτῷ καὶ γνώμην εἰσάγειν καὶ ὡσανεὶ δογμάτων τῶν [ἑαυτοῦ] λόγων τὴν ἐκείνου καταπληροῦν ψυχὴν εἰς τὴν ὑπερτέραν τοῦτον ἐτίθει τάξιν. Καὶ τό γε θαυμασιώτερον, οὐδὲ βασκανία τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τούτοις ἥψατο, ἄλλως πως εἰωθυῖα ταῖς ὑπερβολαῖς ταύταις ἐπιφύεσθαί τε καὶ ἐπαυξάνεσθαι, ἀλλ' ὑπεχώρησαν αὐτοῦ ξύμπαντες καὶ ἐθελοντὶ τῶν κρειττόνων ἐξέστησαν. Ἐγὼ δὲ ταῦθ' ὁρῶν ἀνεμιμνησκόμην [τῶν] τοῦ Ἰώβ. Κἀκεῖνον γὰρ οὕτω μετὰ τὰ δυσχερῆ μεταβαλὼν ὁ Θεός, κρείττοσι καὶ ὑψηλοτέροις προσῆγε, πλὴν ὅσον ἐκεῖνον μὲν βουκολίοις καὶ ποιμνίοις πολλαπλασίοις ἐπλάτυνε, τούτῳ δὲ κεκρυμμένας ἀρχὰς ἀπορρητοτέρων ἀγαθῶν κατεβάλετο. Ὑπερβάλλουσι δὲ καὶ αὗται μακρῷ τὴν παρὰ τῷ Ἰὼβ εὐκληρίαν, τὸ δ' ἐν ὑστέρῳ γενόμενον οὐκ ἄν τις εὖ φρονῶν ἐκείνοις ἀντισυγκρίνειε. Συλλογίζομαι οὖν μήποτε μείζοσιν ἄθλοις μείζους ἀντεδόθησαν στέφανοι.

19. Εἶχε μὲν οὕτω ταῦτα καὶ ὑπερβολὴν τέως οὐκ εἶχε τὰ κατ' ἐκεῖνον. Ἐπεὶ δὲ ἐχρῆν ἐπὶ τῆς λυχνίας τὸ ἐκείνου τεθήσεσθαι φῶς καὶ τὴν λαμπάδα ἐπ' ὄρους ὑψηλοῦ ἀναφθήσεσθαι καὶ τὴν νοητὴν σάλπιγγα εἰς ἅπαντα περιηχήσειν τὰ πέρατα, τί γίνεται καὶ πῶς οἰκονομεῖ τὸ πρᾶγμα Θεός; Οὐκ ἐκ τῶν ἐναντίων ὥσπερ εἰώθει (ἀνεκτῶς γὰρ ταῦτα προεγεγόνεισαν), ἀλλὰ διὰ ῥαδίας καὶ ὡς ἄν τις εἴπῃ βασιλικωτέρας ὁδοῦ. Σβέννυται τὸ φαινόμενον ὁ μέγας τῆς ἐκκλησίας φωστὴρ Ἀλέξιος, ἀνάπτεται δὲ τὸ νοούμενον, καὶ τὸ σῶμα λιπὼν οὗ πάλαι καταπεφρονήκει, ἄπεισι πρὸς Θεόν, τοσοῦτον προμελετήσας τὸν θάνατον, ὥστε μὴ δυσχερᾶναι τῆς φύσεως τὴν διάζευξιν, ἀλλ' ἠρέμα διαλυθῆναι, χαλασθέντος αὐτῷ ὁμαλῶς τοῦ δεσμοῦ, καὶ ἦν ὁ περὶ γῆν οὐρανός (οὕτω γὰρ ἐγὼ τὸ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας τέμενος οἶδα καλεῖν), φωστῆρος τέως

22 τε supplevi : [καὶ αὖθις] Sa **24–31** suppl. Sa **35** κατεβάλλετο Sa (fortasse recte) **19,1** οὖν post μὲν add. Sa **2** post ἐχρῆν verbum aliquid linea exstinctum in P

31–37 Iob 42, 12 **19,2** Mt. 5, 15 **3** Is. 62, 1 **3–4** cf. Is. 27, 13

ἐστερημένος καὶ ἡλιακῶν ἄτερ αὐγῶν. Ἄλλῳ μὲν οὖν ἄλλος ἐδόκει προσήκων τῷ θρόνῳ καὶ οἱ μὲν πρὸς τούτους ταῖς γνώμαις ἀπῄεσαν, οἱ δὲ πρὸς ἑτέρους καὶ ἕκαστος ἐχειροτόνει τῷ λογισμῷ, ὃν ἡ ἀρετὴ αὐτῷ ἢ θεσμὸς συγγενείας ἢ φιλίας λόγος ᾠκείωσε. Τῷ δέ γε βασιλεῖ οὐκ ἐταλαντεύετο τὰ τῆς γνώμης, οὐδὲ κρίσιν ἐποιεῖτο τῶν δοκιμωτέρων παρ' ἑαυτῷ, ἀλλ' ὥσπερ βέλος κατ' εὐθὺ βληθὲν πρὸς τοῦτον καὶ μόνον ἀπετοξεύετο ἡ ψυχή. Τοῦτο δ' ἄρα Θεοῦ ἐγεγόνει ἔργον, ὃς δὴ πρὸς τὸν ἀρχιερατικὸν τοῦτον προορίσας θρόνον καὶ πρὸς τοῦτο καθαγιάσας ὥσπερ δὴ τὸν Ἱερεμίαν καὶ πρὸ γενέσεως, τὰ πολλὰ ἐκεῖνα προῳκονόμει περὶ τὸν ἄνδρα, τοῦτο μὲν καὶ ὑπεξάγων βελῶν, τοῦτο δὲ ἀποφράττων τὰς ἑτέρωσε φερούσας ὁδούς, τὸ δέ γε ἀκριβέστερον τῶν ἐκείνου δικαιωμάτων, πρὸ τῶν στεφάνων προάγων εἰς ἄθλους ὥσπερ ἀγωνιστὴν τὸν στεφανωθήσεσθαι μέλλοντα, ἵν' ὁμοῦ καὶ χάρις εἴη τῷ ἀθλητῇ τὸ στεφανοῦσθαι καὶ ἔπαθλον. Εἰς τοῦτο γοῦν ἐμοὶ φέρουσιν αἱ ὑπερορίαι, αἱ τῶν οἴκοι διασποραί, τἆλλα, ἃ δὴ πρᾴως ἐκεῖνος ὑπενεγκὼν λαμπροτέρας ἀξιοῦται τῆς ἀναρρήσεως. Τὸ δ' ὅπως ὁ λόγος σαφέστερον γνωριεῖ.

20. Κυροῦται τὸ δόξαν τῷ βασιλεῖ καὶ θειοτέροις ὀνείρασι, καὶ τὸν ἄνδρα ὡς ἐπ' ἄλλοις μετακαλέσας, ἐδόκει μὲν εὐαγγέλιά τινα τούτῳ ἐρεῖν καὶ τὸν ἀρχιερατικὸν εὐθὺς αὐτῷ θρόνον μνηστεύεται, ὁ δέ, ὥσπερ οὐδενὸς καινοτέρου ἀκηκοὼς ῥήματος, τοσοῦτον ἀπέσχε τοῦ σὺν εὐθυμίᾳ τὸν λόγον λαβεῖν, ὅσον καὶ βαρυνομένῳ ἐῴκει καὶ τὴν πρώτην ἀκοὴν εὐθὺς δυσχεραίνοντι. Ὥσπερ γὰρ οὐδὲν πρὸς τοῦτο καταβαλόμενος, οὐδέ τι τῆς χάριτος προεισενεγκὼν ὁ πᾶσαν προειληφὼς καὶ ὅλον ἑαυτὸν ἐκείνῃ εἰσποιησάμενος, «ἑτοιμασθῆναι δεῖν πρότερον» ἔφη «ὦ βασιλεῦ, ὥστε με μὴ ταραχθῆναι τῷ πράγματι. Εἰ δ' ὁ τῆς ἑτοιμασίας οὐκ αὐτάρκης καιρὸς πρὸς τὴν καταδοχὴν τοῦ πνεύματος, χρῶ τοῖς ἑτοίμοις ἑτοίμως. Ἐμοὶ γὰρ οὔπω καιρὸς λαβεῖν τὸ διδόμενον».

21. Τοῦτο καὶ μᾶλλον ἀκουσθὲν τὸν βασιλέα συνετώτερον πρὸς τὰ δόξαντα ἀπειργάσατο. Ἀγχίνους γὰρ ὢν ὁ ἀνήρ, οὐχ οἷς

20,9 an δεῖ scribendum? | τῷ βασιλεῖ Sa

22 cf. supra, 16,2 **25** cf. Ps. 118, 26-33

ἀπειρήκει προσέσχε τὸν νοῦν, ἀλλ’ ὅπως ἀπειρηκὼς ἦν. Τὸ γὰρ ἀκούσαντα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πράγματος μὴ διαχυθῆναι τὴν γνώμην ἀλλὰ πρᾴως ἐνεγκεῖν τὸ ἀπόρρητον καὶ ὁμαλῶς πρὸς τὸν λόγον ἀπολογήσασθαι σημεῖον καθεστηκυίας ψυχῆς ἐποιήσατο καὶ τῆς περὶ τὰ κρείττονα εὐλαβείας. Ὅθεν χειροῦται τοῦτον μᾶλλον ἀποδιδράσκοντα καὶ θηρᾶται φυγεῖν ἐθέλοντα ἢ διολισθαίνοντος τῶν ἐκείνου χειρῶν ἀντιλαμβάνεταί τε ἀπρὶξ καὶ προσάγει τῷ πράγματι βιαιότερον. Ὡς δ’ οὐκ εἶχεν ἔτι ἀποδιδράσκειν, πείθεται μὴ βουλόμενος καὶ συνομολογεῖ τοῖς λόγοις τοῦ αὐτοκράτορος, μὴ πάνυ οἷς ὡμολόγησεν ἀρεσκόμενος.

22. Οἶμαι μὲν οὖν, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο τῷ λόγῳ προσῆν εἰς εὐφημίαν ἐκείνῳ ἀρκοῦν, τοῦτο ἀντὶ παντὸς συντελέσειν εἰς ἐγκω-
f. 121 μίου | ὑπόθεσιν, κἂν εἴ τις τὴν τέχνην ἀπαρνηθείη καὶ τὸ μεθόδοις ἐθέλειν τὰ πεπραγμένα ὑψοῦν, ἀλλ’ αὐτὴ τῶν γεγονότων ἡ φύσις ἀντ’ ἄλλης τινὸς ἀποχρῶσα δεινότητος· ἐξεταστέον δὲ οὕτω τὰ πράγματα. Δυοῖν ὄντοιν τῶν κατὰ τὸν βίον εἰς εὐκληρίαν λαμπρῶν, οὔμενουν ἐχόντων ὑπερβολήν, βασιλείας καὶ ἀρχιερωσύνης φημί, ἀμφοτέρων τε ἄξιος καὶ ἑκατέρῳ κατάλληλος ἔδοξε, τὸ θαυμάσιον. Τὸ γάρ, διεστηκότων ἐκείνων τῇ φύσει τοῦ πράγματος, αὐτὸν ἀμφοτέροις ἀρκέσαι ταῖς τῶν πολλῶν ὑπολήψεσι πῶς οὐχὶ πᾶσαν ὑπερβολὴν θαυμάτων ἀπολελοιπέναι δοκεῖ; Τὸ δὲ μηδενὸς τῶν εἰρημένων ἐπιθυμήσαντα, πολλοῦ γε δέω λέγειν τούτοις ἐπιχειρήσαντα, παρ’ ἑτέρων εἰς ἄμφω κρι[θέντα ἄξιον], μηδενὶ προσδραμεῖν, ἀλλ’ ἀπειπεῖν ἀμφοτέροις ποίαν οὐχ ὑπερβάλλει τέχνην λόγου καὶ δύναμιν, ὁπότε [πολλοὶ] τῶν παρ’ οὐδενὸς ἀξιωθέντων τῆς κρίσεως ἑαυτοὺς εἰς ἑκάτερον παραβεβιάκασι, καὶ σὺν αἰσχύνῃ ἀπελαθέντες, [αὑτοὺς] εἰς μέσους ὠσάμενοι, δευτέρων χειρόνων ὡς εἰπεῖν τετυχήκασιν; Ἀλλ’ οὐ τοιοῦτος ἐκεῖνος, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλὰ τὰς ὑπερβολὰς εὐλαβούμενος, ἢ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἑκατέρων τῇ γνώμῃ μακρῷ ὑπερκείμε-

21,10 an πνεύματι scribendum? **22,2** ἐκείνου Sa **3** ἀπαρνησείη Sa **13–14** κρι[θέντα ἄξιον] supplevi : [κριθήσεσθαι καὶ] Sa **15** suppl. Sa **17** ἀπελαθέντων Sa | αὑτοὺς supplevi : αὖθις Sa **18** χειρόνων P : χρόνων Sa

22,18 Eust. Thess., Or. 16 (p. 264,18-19)

νος. Εἰ γὰρ καὶ μεγίστη [ἡ] ἀρχιερατικὴ τελειότης ἐστὶ καὶ Χερουβικὸν ὡς ἂν εἴπῃ τις ἀκριβούμενος τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ τὸ πάντων εἰδέναι καταφρονεῖν καὶ τῆς ὑπερτέρας τιμῆς πολλῷ ὑψηλότερον. Οὐ γὰρ οἱ θρόνοι προσάγουσι τῷ Θεῷ τὸν τελούμενον, οὐδὲ διὰ τούτους ὁ ἐπὶ τούτων σεβάσμιος, ἀλλ' οἱ τρόποι τούς τε θρόνους κοσμοῦσι καὶ τῷ ἐπέκεινα πάσης νοήσεως τὸν νοερῶς ἐθέλοντα ζῆν προσεγγίζουσι· ᾧ πλησιάσας ἐκεῖνος, πᾶν εἴ τι ἄλλο δοκοῦν ὑψηλὸν κατὰ δεύτερον ἡγεῖτο τῆς ἑαυτοῦ τάξεώς τε καὶ στάσεως. Οὕτω γοῦν κἀκεῖνος ἐπὶ τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον ἀναβεβηκώς, καταβεβηκέναι ᾠήθη. Ἐκείνως μὲν γὰρ μόνῳ ζῆν ᾤετο τῷ Θεῷ, οὕτως δὲ καὶ τοῖς ἐνταῦθα διδόναι μερίδα, τῶν πολλῶν προϊστάμενος καὶ πρὸς τοὺς παρανομεῖν ἐθέλοντας ἀνθιστάμενος. Θεῖον μὲν γὰρ καὶ τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ μερισμός τίς ἐστι τῶν πρὸς τὰ κρείττω θεωριῶν καὶ τῶν ἐκεῖθεν θαυμασιωτέρων ἐλλάμψεων.

23. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἐκεῖνος εἰδώς, πείθεται ὅμως τῷ μὴ πείσαντι μέν, τυραννήσαντι δέ, καὶ ὃς ἡσθεὶς τῷ θηράματι (οὕτω γὰρ εἰπεῖν οἰκειότερον), ἁβρότερος ἑαυτοῦ καὶ βασιλικώτερος γίνεται καὶ ἀτεχνῶς ἀπὸ σκήπτρου θεμιστεύει τὴν χειροτονίαν αὐτῷ καὶ πιστεύει τὸ πνεῦμα καὶ τοῖς ἱεροῖς τὸν ἱερὸν ἀποδίδωσι καὶ ἡ πομπὴ ἀπὸ τῶν βασιλείων ἐπὶ τὰ ἄδυτα, τῶν μὲν προϊόντων, τῶν δ' ἐφεπομένων, τῶν τε ἐν τέλει καὶ τῶν περὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν. Εἴκασεν ἄν τις ἰδὼν τὴν πρόοδον, τὸν μὲν ἡλίῳ, τοὺς δὲ ἄστρασιν ἐν μέσῳ ἐκεῖνον συγκλείουσι. Τοσοῦτος δὲ τὸ φαινόμενον ὁ ἀνήρ, τὸ γέ τοι κρυπτόμενον ὑπὲρ τὴν ἀναλογίαν, οὐ πολλαπλάσιον. Ἐπήστραπτε δὲ αὐτῷ τηνικαῦτα τὸ τῆς ἀγαλλιάσεως πνεῦμα καὶ ἦν οὐ κατηφὲς αὐτῷ τὸ ἔνθουν, οὐδὲ συννοίας μεστόν, ἀλλὰ πνευματικοῦ γέμον σκιρτήματος. Ὡς δὲ καὶ τοῦ νεῷ ἐντὸς ἐγεγόνεισαν οἱ ἐκείνῳ τελοῦντες τὴν πρόοδον, τὸν μὲν ἱστῶσι πρὸ τοῦ ἱεροῦ βήματος, αὐτοὶ δὲ πέριξ ἑστᾶσι δορυ-

21 ἡ supplevi **26** τὸ ἐπέκεινα PSa : correxi **23,6** ἐπεὶ P s.l. **9** δὲ P : καὶ Sa **15** ἑστῶσι Sa

26–27 cf. Plot., Enn. 3, 9, 9, 12 (I, p. 417) **30** cf. Plat., Resp. 539e **23,4** Philostr., Vita Apoll. 1, 17 (p. 18,10); cf. etiam Hom., Od. 11, 569 **11–12** Greg. Naz., Or. 7, 3, 8-9 (p. 186)

φοροῦντες ἐκείνῳ τὰ προεισόδια. Ἐπεὶ δὲ ἱκανῶς εἶχε τῶν προτελείων, ἔδει δὲ καὶ τῇ θείᾳ προσεγγίσαι τραπέζῃ, ἀθρόον οὗτος εἰς γόνυ κλιθείς, ἃ μὲν κρυφίως ὡμίλησε τῷ Θεῷ καὶ οἵους ἐκείνῳ προὔτεινε λόγους, οἵους δὲ ἐκεῖθεν ἐδέξατο, αὐτὸς ἂν εἰδείη ὁ μόνος μόνῳ μυσταγωγούμενος. Ἀνατέλλει δὲ ὥσπερ χαμόθεν ἀκηράτοις ἀπαστράπτων μαρμαρυγαῖς καὶ ἡ μεταβολὴ γνώριμος πᾶσι καὶ εἰς ἀπορρήτους αἰτίας τὸ φανθὲν ἀνεφέρετο. Εἶτα δὴ καὶ τὸν λαὸν ἁγιάσας καὶ τὰ λυσιτελοῦντα πᾶσι πρὸς τὸν καιρὸν ὑποσχεδιάσας ὥσπερ ἄρτι πηγνὺς τῆς ἀρετῆς τὸν θεμέλιον, οὕτω τῆς τελειώσεως ἄρχεται.

24. Ὁ δὲ λόγος ἄχρι τούτου δραμών, οἷς μὲν περὶ αὐτοῦ εἴρηκε, τῶν ἄλλων ἀποκρύπτει τὰς ἀρετάς, οἷς δὲ εἰπεῖν βούλεται, αὐτὸν τοῦτον καταδεέστερον τίθησιν οἷς ἐξειργάσατο. Ἐκεῖνο τοίνυν πρὸ τῶν ἄλλων ἐρῶ, ὅτι τῶν μὲν περὶ τὴν ἄνω θεωρίαν ἐσχολακότων καὶ πρὸς τὰ τῇδε γενομένων ἀνεπιστρόφων, ἑτέρων δὲ πρὸς μὲν τὴν τοιαύτην οὐκ ἀναβεβηκότων ζωήν, τὰ δὲ κάτω κοσμεῖν δυνηθέντων καὶ πρὸ πάντων ἑαυτοὺς ῥυθμισάντων εἰς ἀρετήν, εἶτα καὶ τοῖς πολλοῖς καταστάντων ὀρθότητος βίου παράδειγμα καὶ τὰς ἐκείνων κυβερνησάντων ψυχάς, ἐνίων δὲ μετρίως ἑκατέροις χρησαμένων τοῖς βίοις καὶ νῦν μὲν πρὸς τὰ κρείττω ἀπονευόντων, αὖθις δὲ καὶ πρὸς τὰ ἐνταῦθα ἐπιστρεφόντων τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ οὕτω τριῶν οὐσῶν τῶν πρὸς ἀρετὴν φερουσῶν ὁδῶν καὶ τῆς γε τρίτης ἢ μέσης τῶν ἄλλων ἀκριβεστέρας καθεστηκυίας καὶ παρὰ τοῖς κρείττοσι τῆς μείζονος εὐφημίας ἀξιουμένης, ἐκεῖνος καὶ τετάρτην ἐκαινοτόμησε, ἣν εὗρε μὲν οὐδεὶς τῶν πάντων, τὸ δὲ ὑπὲρ ἡμᾶς ἀγγελικὸν γένος ἐκ πρώτης παραγωγῆς παρὰ τοῦ δημιουργήσαντος εἰλήχει. Τίς δὲ ἡ καινοτομία; Ὅτι μὴ παρὰ μέρος ἔζη Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, μηδὲ πτερούμενος τῇ εὐχῇ πρὸς τὰ κρείττω ἐπιλήσμων τῶν τῇδε ἐγίγνετο, μηδ' αὖθις πρὸς τὰ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν τῆς ἄνω θεωρίας ἀπελιμπάνετο, ἀλλ' οἱ μὲν φυσικοὶ λόγοι τὰς ἐναντίας κινήσεις στάσει

24,6 μὲν s.l. P **16** εὐαγγελικὸν PSa : correxi

24,4–14 Psell., Omnif. doctr. 72, 8-13 (p. 46); Id., Enc. in matr. 175-179 (p. 91) **18** Rom. 6,10 **21–24** cf. Procl., In Plat. Tim. comm. (I, p. 289, 29); cf. etiam Arist., Phys. 264a19-33

διειλῆφθαί φασι καὶ τὸ ἄνω κινούμενον, εἰ κάτω αὖθις κινηθῆναι ῥοπὴν σχοίη ἢ τὴν οἰκείαν ἢ τὴν ἀλλοτρίαν, οὐκ ἂν τοῦτο ἕξειν, εἰ μὴ σταίη λῆξαν τῆς πρώτης κινήσεως, ἐκείνῳ δὲ ἤρκει ἡ αὐτὴ καὶ πρὸς τἀναντία ῥοπὴ καὶ ἦν ἡ ἐκείνου ζωὴ κέντρον ἀκριβέστατον καὶ εὐμέγεθες, εἰ καὶ παράδοξός πως | ὁ λόγος δοκεῖ, τῶν f. 121v
ἐναντίων καὶ οὐκ ἐναντίων ζωῶν· τοῦτο δὲ μόνον ἀγγέλοις κἀκείνῳ ὁ λόγος προσμαρτυρεῖ. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ αἱ ὑπὲρ ἡμᾶς τάξεις προστασίας ἐθνῶν ἢ πόλεων ἐπιστεύθησαν, ὡς οἱ ἱεροὶ λόγοι διδάσκουσι, οἷς ἐκείνων προΐστανται, τῶν ἄνω θεωριῶν ἀθέατοι καθεστήκασι, οὐδὲ οἷς ἐκεῖθεν ἐλλά⟨μ⟩πονται, ἀκυβερνήτους ἐῶσιν ἃς εἰλήχασι μερίδας τῆς κάτω ζωῆς. Εἴτε οὖν πρὸς ταύτην τὴν φύσιν ἐκεῖνος ἀπιδὼν ἑαυτὸν πρὸς τὴν πρωτοτυπίαν ἀπεικόνισεν ἀκριβῶς, εἴτε καὶ παρ' ἑαυτοῦ τὸ καινὸν εὕρατο, εἴτε καὶ θειοτέρας πρὸς τοῦτο ἠξιώθη χάριτος, ᾧ καὶ μάλιστα πείθομαι, ἀλλά γε τὴν τοιαύτην ζωὴν μόνος ἀκριβωσάμενος τῷ γε μηδένα κοινωνὸν ἔχειν τῶν τῆς αὐτῆς κεκοινωνηκότων φύσεως, πρὸς οὐδένα τῶν πάντων κατά γε τοῦτο τὸ μέρος σύγκρισιν δέξαιτο.

25. Περὶ δὲ τῶν ἑτέρων μερῶν τῆς ἀρετῆς καὶ δυνάμεων, ἃς ἐκεῖνος ἐκτήσατο, εἰ δεῖ οὕτως εἰπεῖν, ἀλλὰ μὴ τῇ ψυχῇ ἐνούσας εἰς ἐνέργειαν ἤνεγκε καὶ μετεχειρίσατο προσφυῶς καθ' ὅσον οἷόν τε ἦν, καὶ ὁ λόγος ἐρεῖ νῦν τε καὶ αὖθις ἐν τοῖς προσήκουσι διαληψόμεθα μέρεσι. Καὶ ἵνα δὴ ἀπὸ τῶν περιεκτικωτέρων ποιήσωμαι τὴν ἀρχήν, τίς οὕτως πρὸς τὴν τῶν παθῶν ἀντανέστη φορὰν καὶ καθαρᾷ σωφροσύνῃ διέλαμψεν, οὐ μεσότητα τὴν ἕξιν, ἀλλὰ ἀκρότητα ποιησάμενος, τίς δὲ οὕτω τὴν φύσιν ἐνίκησε καὶ κρείττονι ἑαυτὸν περιετείχισε φυλακῇ, τῇ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐγκρατείᾳ φημί, ἀφ' ὧν τὸ ἀντίθετον τῇ ἀρετῇ πάθος εἴωθε παραγίγνεσθαι; Τὸ μὲν γὰρ τριβωνίῳ κατατρύχειν τὰς σάρκας καὶ τῆς ἔξω παντάπασι περιβολῆς ἀμελεῖν καὶ μήτε γυμνοῦν τὸ σῶμα λουτροῖς, ἀλλὰ πάσης ἀπαξαπλῶς φείδεσθαι θεραπείας, λείως δὲ ἔχειν πρὸς τὴν τραχύτητα καὶ τἆλλα τὰ τούτων σκληρότερα, οἷς

29 προστασίαν Sa **31** ἐλλάπονται P : corr. Sa **35–36** ὃ … πείθομαι P Sa : correxi **37** τῆς τῆς P : corr. Sa **25,4** ἢ PSa : correxi

29 Deut. 32, 8 **25,7** Arist., Eth. Nic. 1170b 6-7

ἐκεῖνος ὡς ἁπαλωτέροις ἐνετρύφα καὶ καθηδύνετο, ὡς καὶ πολλοῖς ἑτέροις ζηλωθέντα τε καὶ κτηθέντα, δοκεῖ μοι παραλιπεῖν ὁ λόγος. Οὐ γὰρ ζηλωτὴν ἑτέρων, ἀλλ' εὑρετὴν τῶν μειζόνων τὸν ἄνδρα τίθεμαι. Τὸ δὲ καὶ τὴν φαντασίαν παιδαγωγῆσαι μὴ ἄν ποτε μορφωθῆναι τοῖς χείροσιν, ἀλλὰ τὰς κρείττους μόνον ἰδέας ὑποδύεσθαι πῶς οὐχὶ μεῖζον ἢ κατὰ παράδειγμα; Ὃ γὰρ οὐκ ἄν τις ἕτερος δυνηθείη μιμήσασθαι, τοῦτο πάντως ἀρχετυπίας καθέστηκε ὑψηλότερον. Τοῦτο δὲ ὁποῖόν ἐστι τῷ λόγῳ ἐνδείξομαι, ἵν' ὁμοῦ τις καὶ τὴν γνῶσιν ἔχῃ τοῦ πράγματος καὶ τὸν τρόπον εἰδείη ὃν ἐκεῖνος ἐφιλοσόφει.

26. Τῇ λογικῇ τῆς ψυχῆς φύσει ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς συγκρίματι παραμέμικταί τι καὶ μέρος ἀντίθετον, ἄλογον μέν, λόγῳ δὲ παιδαγωγεῖσθαι δυνάμενον, τοῦτο δέ ἐστιν ὁπόσον τοῦ φαινομένου κάλλους ἐρᾷ, λυσιτελοῦν τῇ κράσει διὰ τὴν γένεσιν. Μιχθὲν δὲ τῷ λόγῳ, ὡς εἴρηται, εἰ μὲν ἐφ' ἑαυτοῦ κρατυνθείη καὶ κατὰ τῆς λογικῆς ἰσχύσει δυνάμεως, αὐτό τε ἐξηνέχθη πλέον τοῦ δέοντος κἀκείνην ἑαυτῷ συγκατέσπασεν. Εἰ δ' ὁ ἐφεστηκὼς λόγος ὡς κρείττων τῷ χείρονι τὰ μὲν πρῶτα χαλινὸν ἐμβαλὼν τῷ ἀντιθέτῳ μέρει καταναγκάσει σιγᾶν, ἔπειτα καὶ πρὸς ἑαυτὸν μεταθείη καὶ πείσει τῆς μὲν οἰκείας ἐπιλαθέσθαι φύσεως, ἀντέχεσθαι δὲ τοῦ κρείττονος, ὥσπερ εἴ τις θῆρα δεινὸν ἡνίᾳ κατατιθασεύσας, ὡς καὶ ταύτης ἀφαιρεθείσης ἀτεχνῶς ἠρεμεῖν, τηνικαῦτα ἡ ἄτοπος αὕτη ἐπιθυμία καὶ ἄλογος, χαλιναγωγηθεῖσα παρὰ τοῦ λόγου, ⟨οὐ⟩ τὰς ἔξω μορφὰς ἀποδύεται μόνον, ἀλλὰ ταῖς ἔνδον καὶ ὑψηλοτέραις καταμορφοῦται. Οὕτω γοῦν ἐκεῖνος, τὴν ἄλογον ἐπιθυμίαν λόγῳ ποιήσας κατήκοον, καὶ μέχρι φαντασίας τὰς ἀτόπους ὀρέξεις ἐκόλαζεν. Ἵνα δέ τι τῶν ἀποκρύφων ἐκείνου ἐρῶ, ὃ τοῖς ἄλλοις τέως ἄχρι τοῦ παρόντος ἀνήκοον, ἐμοὶ δὲ τὸν λόγον ὡς τῶν ἄλλων οἰκειοτάτῳ ἐπίστευσεν ὁ ἀνήρ, ἐγρηγορότα μὲν ἐδεδίει πως τοῦτον ἡ φανταστικὴ τῆς φύσεως δύναμις, ὑπνώττοντος δὲ πολλάκις κατεξανίστατο. Ὁ δέ, ὡς ψυχὴ μόνον ὢν λογική, οἷα δὴ πρὸς ἑτέραν τὴν ἄλογον δεινῶς ἀπεμάχετο, καὶ τὰ μὲν ὕβριζε, τὰ δὲ τῷ

26,11 τιθασσεύσας Sa **13** οὐ addidi

26,1–2 cf. Ps.-Ioh. Dam., Sacra Parall., PG 95, 1105, 21-22 **7–15** cf. Plat., Phaedr. 254de

ἰσχύοντι ἀπεκρούετο λόγῳ. Εἰ δὲ καί τινες αὐτῇ συνήργουν ἀποτρόπαιοι δυνάμεις καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο χθόνιοί τε καὶ ἔνυλοι, καὶ πρὸς ταύτας ἀντέπραττε νοερῶς. Οὕτως αὐτῷ καθεύδοντι ἐπηγρύπνει ὁ νοῦς καὶ τοσοῦτον αὐτὸν καὶ τὰ πάθη καὶ οἱ δαίμονες ἐδεδίεσαν, ὡς μὴ δύνασθαι μὲν προσβαλεῖν ἡμέρας, ἅτε δὲ νυκτερινοί τε καὶ σκότιοι τῇ νυκτὶ χρῆσθαι συμμάχῳ πρὸς τὴν ἀντίθεσιν. Οἶδα μὲν οὖν ἐγὼ τοὺς τοσοῦτον πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀντιθέτους ἱδρῶτος τε πλέως καὶ ἀγωνίας μεστούς, τά τε ἄλλα καὶ σκυθρωποὺς καὶ ξηροὺς μὲν τοὺς ὀφθαλμούς, σύννους δὲ τὰς ὀφρύας καὶ ἀποστρόφους πρὸς ἀνθρωπίνην ὁμιλίαν τε καὶ συνήθειαν. Ἐκείνῳ δὲ ἡ ζωὴ καὶ οὕτως ἔχοντι χαρίτων μεστὴ ὅ τε λόγος ἡδύς τε καὶ πότιμος, καὶ προσηνὲς μὲν τὸ βλέμμα, μεστὸν δὲ τὸ πνεῦμα ἀγαλλιάσεως. Ἐλίπαινε γὰρ τοῦτον ἡ ἐκ τῆς ἀγωνίας ἀπάθεια καὶ οὐχ οἷς ἀντηγωνίσατο δεινοπαθῶν ἦν, ἀλλ' οἷς προσεκτήσατο πνευματικῶς εὐθύμει καὶ ἠγαλλία.

27. Ἀλλ' ὅ γε λόγος ἐπιμεμνήσθω τῶν ἐξ ἀρχῆς. Τίς μὲν οὖν οὕτως ἐστεφανώθη τοῖς κατὰ τῶν παθῶν ἀγωνίσμασι, τίς δὲ τοσαύτης μετὰ τὴν πάλην τετύχηκε χάριτος; Φρονήματος δὲ τίς οὕτω καὶ τοσοῦτον μετέσχηκε, λέγω δὲ τοῦ τε θειοτέρου καὶ τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν κατάπλεων ποιοῦντος φωτός, καὶ τοῦ πολιτικωτέρου καὶ ὅσον τῆς πράξεως; Ἐκεῖνον γὰρ οὔτε τι τῶν ἄνω, εἰ δεῖ καὶ τοῦτο εἰπεῖν, ἐλάνθανεν οὔτε ἡ πρὸς τὰ κάτω παντοδαπὴ σύνεσίς τε καὶ πολυμάθεια. Τοσοῦτον αὐτῷ τὸ τῆς καρδίας πλάτος, ὃ δὴ καὶ Σολομὼν δεξάμενος ἄνωθεν, ἀκριβής τε τὰ θεῖα ἔδοξε καὶ τὴν κάτω φύσιν ἀνεθεώρησεν, ἀπὸ τοῦ δρυὸς ἐς τὴν ὕσσωπον καταλήξας κἀκεῖσε καταπαύσας τὴν θεωρίαν. Ἀλλ' οὐ τῶν ῥιζῶν μὲν καὶ | χυμῶν ἧττον ἐφρόντισε καὶ τῶν ἄλλων περὶ f. 122
ἃ ἐκεῖνος ἐπραγματεύσατο, ὥσπερ δὲ οἱ περὶ τὸν λόγον δεινοὶ τούς τε καταλλήλους τοῖς πράγμασι καιροὺς ἀνεσκόπησε καὶ τήν τε παιδαγωγίαν πρὸς ταῦτα διεῖλε τήν τε παρρησίαν τούτοις ἐμέτρησε καὶ πρὸς τὸ ἑκάστου ἦθος τοὺς λόγους συνήρμοσεν, οὐ τέχνην τὴν τοιαύτην ποιούμενος δύναμιν, ἀλλ' ἐπιστήμην ἀληθινὴν καὶ φιλοσοφίαν ἀκριβεστάτην. Τὸ γὰρ τοῖς πράγμασιν

27,4 οὐ τῶν : οὕτως Sa | δὲ : an δὴ scribendum?

27,8–9 III Reg. 2, 35a; cf. etiam Greg. Naz., Or. 43, 73, 13-15 (p. 290)

ἐναλλὰξ χρῶσθαι καὶ πρὸς ἑκάστους διαιρεῖν τοὺς καιρούς, ἀπατᾶν μὲν βουλομένῳ, τεχνικὸν καὶ σοφιστικόν, ὠφελεῖν δὲ προαιρουμένῳ, πνευματικὸν καὶ φιλόσοφον. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ φιλοσοφία ἑαυτῇ ἐστιν ὅμοιος καὶ οὐ μεταβάλλεται τοῖς καιροῖς, οὐδὲ τοῖς πράγμασι μετατίθεται, ἀτιμαστέον τὴν πρὸς τοὺς καιροὺς παιδαγωγίαν τε καὶ νουθέτησιν. Οὐ γὰρ ἐκκοπὴ τοῦτο σοφίας, οὐδὲ μεταβολὴ πρὸς τὸ χεῖρον, ἀλλ' ἀκριβεστέρα μᾶλλον ἰδέα καὶ ἥν γε δεῖ πρὸ πάντων ἔχειν τὸν λαοῦ προϊστάμενον. Ἀλλ' [εἰ καὶ] ἔστιν οὗ καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους καιροὺς ἀντιθέτως ἐχώρησεν, ὡς καὶ πολλοῖς δόξαι οὐ χρήσασθαι τῇ παρρησίᾳ, καταχρήσασθαι δέ, τοῦτο δὲ ὑπερβολὴ μᾶλλον τῆς κρείττονος ἐπιστήμης. Δεῖ μὲν γὰρ τῶν πραγμάτων καταστοχάζεσθαι τὸν διδάσκαλον, τοῦ καλοῦ ἀντιπιπτόντων δὲ πολλάκις καὶ παρὰ τοῦτο τοῦ λυσιτελοῦντος ἀναιρουμένου, δεῖ τὸν λόγον αὖθις ἰσχύειν καὶ εἰς [μέσους] τοὺς κινδύνους ὠθίζεσθαι.

28. Ἐκεῖνος γοῦν, οὐχ ἐπειδὴ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὴν ἀρχιερωσύνην εἰλήφει, περὶ οὗ φθάσας ὁ λόγος ἐγνώρισεν, ὥσπερ χάριν εὐεργεσίας ἀντεδίδου ἐκείνῳ τὸ παντάπασιν ὑποτάττεσθαι, ἀλλ' οὐδὲ χάριν ἐκείνῳ τὴν χάριν τοῦ πνεύματος ἐλογίζετο, ἀλλ' ὡς εἰληφὼς ταύτην παρὰ Θεοῦ, μέρος κἀκεῖνον τὸ μέγιστον τῆς οἰκείας προστασίας ἐνόμιζε καὶ τῆς γε τῶν πολλῶν ὠφελείας ἐκεῖθεν ἀπήρχετο. Ὥσπερ γὰρ εἴ τις εὐκίνητον τὸ σῶμα αἱροῖτο ποιεῖν, ἐπιστημονικώτατα καθαίρει τὴν κεφαλήν, τῶν ἐνδομυχούντων αὐτῇ ἀπαλλάττων χυμῶν καὶ τοὺς ὀχετοὺς τῶν αἰσθήσεων ἀποσμήχων, δι' ὧν τὸ ψυχικὸν πνεῦμα πρὸς αὐτὰ τὰ αἰσθητήρια κάτεισιν, οὕτω δὴ κἀκεῖνος ποιεῖν ᾤετο δεῖν καὶ τὴν βασίλειον τὰ πρῶτα ῥυθμίζειν ἐβούλετο κεφαλήν, ἵν' ἐκεῖθεν τῷ παντὶ τοῦ λαοῦ σώματι τὸ τῆς ὑγείας ἐπιχεθείη καλόν. Ἵνα δὲ μὴ φιλόσοφον μέν, ἀγνώμονα δέ τις τὸν ἄνδρα διὰ ταῦτα δοξάσειε, καὶ χάριτας αὐτῷ κατετίθει ὧν εἰλήφει λαμπράς. Τὸ γὰρ ῥυθμίζειν τοῦτον πρὸς ἀρετὴν καὶ τῶν ἀτοπωτέρων ἀνείργειν ἐνθυμημάτων καὶ ἀπευθύνειν πρὸς τὸ λυσιτελοῦν καὶ ἐρασμιώτερον τοῖς

20 ὠφελεῖν P : ἀφελεῖν Sa **26** εἰ καὶ supplevi : ἐκεῖνος Sa **28** δέ P : δέον Sa **31** τοῦ s.l. P **32** suppl. Sa **28,3** ἐκείνω P mg. **14** διαταῦτα P

28,10 cf. Psell., Opusc. phil. 55,1159-1176 (I, p. 275)

ὑπηκόοις ποιεῖν πῶς οὐκ ἂν ἀντίδοσις εἴη κρείττων καὶ τελεωτέρα καὶ ὄντως ἀρχιερεῖ καὶ βασιλεῖ πρέπουσα; Εἰ δὲ συνωμολόγει πᾶσιν οἷς ἐκεῖνος ἐβούλετο, οὐ παντάπασι συμφέρουσιν οὖσι τοῖς πλείοσιν, εἰ μὲν ἐκ διαθέσεως, οὐ μᾶλλον ἐκεῖνος κακὸς ἢ χείρων οὗτος τὸν βίον ἔχων προσκείμενον. Εἰ δ' ἐχαρίζετο μόνον, οὐκ οἶμαι εἴ τις καὶ τοῦτο καὶ ἐξέλοι μέμψεως. Τὸ γάρ, δέον ἀνείργειν, τὴν ἡνίαν ἐπιδιδόναι τοῦ ὠθοῦντος μᾶλλον ἢ τοῦ πίπτοντος ποιεῖ τὸν κρημνόν. Ὅτι δὲ μὴ δυστρόπως πρὸς ἐκεῖνον εἶχεν, ἀλλ' εὐμενῶς καὶ οἰκείως, ἐδείκνυεν οἷς συνεκινδύνευε μὲν κινδυνεύοντι, τῶν δὲ προσπιπτόντων ἐκοινώνει ἀνιαρῶν, καὶ τῶν γε τελευταίων στεφάνων καὶ αὐτός τι μέρος εἶχε τῆς ἀναρρήσεως. Ἀλλ' οὔπω ταῦτα, καὶ ὁ λόγος ἐπὶ τὸν οἰκεῖον δρόμον αὖθις ἀγέσθω.

29. Τίς οὖν ἐκείνου πλέον καὶ παρρησίας καὶ ὑποχωρήσεως ᾔδει καιροὺς καὶ καταλλήλως ἀμφοῖν ἐχρήσατο; Τίς δὲ χάριν ἀπέδωκεν εὐεργέτῃ, ἢ γνώμην εἰσενεγκὼν τούτῳ συμφέρουσαν ἢ τὴν προσήκουσαν εἰσαγαγὼν πρόνοιαν; Τῷ δέ γε τοῦ δικαίου μέρει τίς οὕτως ἐχρήσατο; Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι ὥσπερ τινὰ τεμάχια τοὺς τῶν ἀρετῶν λόγους οἰόμενοι καὶ ἀπ' ἀλλήλων διῃρημένα τμήματα, καθ' ἑαυτὴν ἑκάστην ἐργάζεσθαι βούλονται, καὶ τῇ δικαιοσύνῃ οὕτω προσχόντες ἔν τισιν, ἀπανθρωπότεροι μᾶλλον ἢ δικαιότεροι ἔδοξαν. Ἔστι γὰρ διάλληλος αὐτῶν ἡ σειρὰ καὶ θατέρα παρὰ τὴν ἑτέραν καλλίων, εἰ δὲ ἑκάστη στερηθείη τῆς καταχρωννύσης, οὐχ ἑαυτὴν ἔσωσε μᾶλλον, ἢ τὴν ἀντικειμένην ἕξιν ἠλλάξατο, εἰ δεῖ οὕτω λέγειν, ἐπεὶ καὶ ἐλάττων ἀσπίς, εἰ μὴ τῇ μείζονι προσχωρήσειεν, ἁλώσιμός τε τῇ ἀντιθέτῳ γίνεται καὶ τὸν ἐκείνης λόγον ἀναπληροῖ. Διὰ ταῦτα ἐκεῖνος παρὰ τὴν φιλανθρωπίαν σεμνοτέραν τὴν δικαιοσύνην ποιούμενος, τό τε δίκαιον ἠκρίβου μὴ δεκάζων τὰς κρίσεις πρὸς εὔνοιαν, καὶ τὸ ἔλαττον ἀντανίσου, διδοὺς κἀκείνῳ ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ῥοπήν. Ἐπεὶ δὲ τῆς πολιτικῆς δικαιοσύνης παραδείγματα τῇ ἡμετέρᾳ φύσει κατέσπειρεν ὁ Θεός, ἃ δὴ τῶν ὑψηλοτέρων εἰκόνες εἰσί, πρὸ τῆς ἐν πράγμασιν ἐκεῖ ἀκριβοῦς κρίσεως, ψυχῇ μὲν καὶ νῷ δικάζων, τῷ

18 ἂν om. Sa **23** an καὶ[2] delendum? **27** δὲ : τε Sa **29,2** οἶδε Sa **5** τεμμάχια P **6** τῆς ἀρετῆς Sa **8** προσχόντες : sic P more byzantino ἔνεισιν PSa : correxi **14** λόγον P : λόχον Sa (fortasse recte)

μὲν τὰ πρωτεῖα, τῇ δὲ τὰ δευτερεῖα ἀπένεμε, λέγω δὲ νοῦν εἴτε τὴν νοεράν τις ἔλλαμψιν νοεῖν βούλοιτο εἴτε τὸ τῆς διανοίας ἀκρότατον εἴτε τὸν οὐσιώδη καὶ παντάπασι χωριστὸν εἴτε τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἐν τῇ ψυχῇ δυνάμεων. Οὐδενὸς γὰρ τῶν ἀπηριθμημένων ἡ ψυχὴ κρείττων. Εἰ γὰρ καὶ τοῦ τελευταίου ὡς ὅλον ὑπερέχει μέρους, ἀλλ' ἡττᾶται τῷ κρείττονι. Καὶ τούτοιν μὲν ἀμφοῖν οὕτως ἐχρῆτο δικαίως καὶ προῆγε τὸν νοῦν τῆς ψυχῆς καὶ διὰ μέσου τούτου Θεῷ προσήγγιζε. Ψυχὴ μὲν ὡς ὀργάνῳ χρῆται τῷ σώματι, τῷ δέ γε νῷ οὐδέν τι μέρος αὐτοῦ διωργάνωται, καὶ ψυχὴ μὲν ἐν σώματι γενομένη συνδιΐσταται τούτῳ τρόπον τινά, ὁ δὲ νοῦς ἁπανταχοῦ ἀμερής. Παραγινόμενος δὲ τῇ ψυχῇ Θεός, οὐκ αὐτόθεν ποιεῖται τὴν σύνοδον, ἀλλὰ διὰ μέσου νοὸς πρὸς τὴν ἐλάττονα φύσιν ἔπεισιν. Εἶτα δὴ τὴν δευτέραν κρίσιν ποιούμενος ψυχῆς καὶ σώματος, τὴν μὲν ἐπιθυμίαν ὑπετίθει τῷ λόγῳ, τῷ δὲ θυμῷ τὸ χαῦνον αὐτῆς ὑπετόνου, ἀμφοῖν δὲ προΐστα τοῦ λόγου τὴν δύναμιν. Ἑαυτῷ δὲ πρῶτον τὰ τοιαύτας κρίσεις ποιούμενος, f. 122v οὕτως | ἑτέροις τὰς ἀμφισβητήσεις ἐδίκαζεν, ἢ ἑαυτὸν διδοὺς τοῖς κρινομένοις ὥσπερ ἀρχέτυπον πίνακα ἢ διαιρῶν ἐκείνοις [τῷ λόγῳ] τὰ κρείττονα καὶ τὰ χείρονα, καὶ τὰ μὲν προϊστῶν, τὰ δὲ ὑποτάττων, καὶ οὐκ ἐξ ἴσων τὸ τῆς φύσεως ἡμῶν κρᾶμα δεικνύς, ἀλλ' ἐξ ἀνίσων μερῶν. Οὐδὲ γὰρ ἂν οὐδὲν ἐστασίαζεν ἡμῖν, ἰσότητος ἐχούσης τὴν κρᾶσιν ἢ τῆς κράσεως ἐχούσης [ἰσότητα]. Ἐκείνῳ τοίνυν ὁ μὲν νοῦς ἐπτέρωτο ἀεὶ πρὸς Θεόν, ἡ δὲ ψυχὴ συνανήγετο, τὸ σῶμα δὲ οὐκ ἀντέπιπτε ταῖς ἐπάρσεσι (πολλοῦ γε καὶ δεῖ), ἀλλὰ δύναμις μᾶλλον ἦν τῇ ψυχῇ τῆς διὰ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν ἀναγωγῆς καὶ ὑψώσεως. Οὕτως ἐν τῷ καθ' ἑαυτὸν παραδείγματι τῇ δικαιοσύνῃ χρησάμενος, ὡς ἐν εἰκόνι τῇ πολιτικῇ ἀρετῇ ταύτην ἐδείκνυεν. Ἀμέλει τοι κἀν τοῖς πράγμασι καὶ ὧν ἐκεῖνος μᾶλλον προΐστατο, κατὰ τοὺς ἄνω λόγους ἐνομοθέτει τὸ δίκαιον, ἤ, τό γε μετριώτερον εἰπεῖν, τῆς ἀρχαίας νομοθεσίας καὶ

33 an δὲ scribendum? **37** ἑτέρως PSa : correxi | τὰς ἀμφισβητουμένας Sa **38** ὥσπερ om. Sa **38–42** suppl. Sa **41** ἂν P s.l. **49** μᾶλλον P s.l.

29,21–22 Psell., Omnif. doctr. 32, 3-4 (p. 30) **22** Procl., In Plat. Tim. comm. (I, p. 246, 21-22) **23** Psell., Omnif. doctr. 32, 5 (p. 30) **23–24** cf. Simplic., In Arist. libr. de anim. comm. (p. 286, 15-16) **28–29** cf. Psell., Omnif. doctr. 33, 2-4 (p. 31) **30** cf. Porph., Sent. ad intell. duc., 44, 13 (p. 374) **38** cf. Greg. Naz., Or. 43, 1, 8 (p. 116)

διαιρέσεως εἴχετο. Ὥσπερ γὰρ ὁ ἄνω κόσμος μείζοσι καὶ ἐλάττοσι διῄρηται τάξεσι καὶ αἱ μὲν ἐγγυτέρω Θεοῦ εἰσι καὶ ἀμέσως ἐκεῖθεν ἐλλά⟨μ⟩πονται, αἱ δὲ τὰς πρώτας ἐλλάμψεις δέξασθαι μὴ δυνάμεναι καταλληλοτέρας ἑαυταῖς διὰ τῶν μέσων δυνάμεων ὑποδέχονται, ὧν δὴ ταῖς προσεχῶς ἑαυτῶν ὑφειμέναις μεταδιδόασι καὶ αὗται ταῖς ἐφεξῆς καὶ οὕτως ἡ ὑπερκόσμιος ἐννεὰς εἰς τὴν ἀγγελικὴν δυναμοῦται ἀποπεράτωσιν καταλήγουσα, οὕτω δὴ κἀν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς διατάξεσιν οἱ μὲν τῶν λειτουργούντων πτερύσσονται ἢ διομματοῦνται πρὸς τὰ θειότερα, οἱ δὲ ἐπαναπαύουσιν ἑαυτοῖς τὸν Θεόν, οἱ δ' ἄλλο τι τῶν μειζόνων ἐνεργοῦσιν ἢ πάσχουσιν. Ὧν ἐκεῖνος οἷα Θεὸς προϊστάμενος καὶ ἑκάστῳ προσφυῶς μεριζόμενος, ὑπερφυῶς τὰ ὑπὲρ φύσιν ἐδίκαζεν.

30. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὀλίγοις τε γνωστὰ καὶ τοὺς πολλοὺς ἐκεῖνος ἐλάνθανεν οὕτω ποιῶν. Περὶ δὲ ὧν ἀμφισβητοῦσιν ἄνθρωποι, παρὰ τῶν θείων κανόνων τὰς λύσεις ποιούμενος, ῥᾷστά τε τὸ ἀμφίβολον ἔλυε καὶ ὁμονοεῖν τοὺς ἀντικρινομένους ἔπειθε τῷ ἀκριβεῖ καὶ δικαίῳ τῆς ἀποφάσεως. Οὕτω γὰρ τὰς πατρικὰς παραδόσεις ἠκρίβου, οὕτω τὰς ἀποστολικὰς διατάξεις ἐσέβετο, ὡς Θεοῦ ταύτας ἡγεῖσθαι φωνὰς πᾶσαν ὑπερηχούσας ἀκοὴν καὶ ψυχήν. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις καὶ τῶν πολλῶν κρείττοσιν ἕν τι δοκεῖ καὶ ἁπλοῦν τὸ τῆς ἀρετῆς εἶδος καὶ κρίσις οὐδεμία παρὰ τούτοις τῶν ἕξεων, ἀλλ' οὐδὲ ἀνάβασις ἀπὸ τῶν ἡττόνων ἐπὶ τὰ κρείττονα. Εἰ δέ γε καὶ ἀναβαίνουσιν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τὴν ἄνοδον οὐκ ἐπίστανται. Ἐκεῖνος δὲ καὶ πρὸ τῆς τελεωτέρας ὑψώσεως ἐν προθύροις ἔτι καὶ τῆς καταδεεστέρας ἑστώς, εἴς τε ἀριθμὸν ὡρισμένον διηρίθμησε τὰς ἀνόδους καὶ ἑκάστην τοῖς οἰκείοις μέτροις ἀφώρισε, καὶ πρὸς τῷ τέλει τῆσδε ἢ τῆσδε γινόμενος, ᾔδει τῆς μὲν τὸ τέλος, τῆς δὲ τὴν ἀρχήν. Καὶ οὕτως ἀπὸ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν προϊών, εἶτα δὴ καθηράμενος καὶ τὴν ψυχὴν νοερῶς ἀποστήσας τοῦ σώματος, θεωρὸς ἔστη τῶν ὑπὲρ φύσιν καὶ

52 Θεῷ Sa (fortasse recte) **53** ἐλλάπονται P : corr. Sa **57** an ἀρχαγγελικὴν? **30,13** τε P : γε Sa

51–58 Ps.-Dion. Areop., De coel. hier. 4, 2 (p. 21, 9-14); Ibid. 6, 2 (p. 26, 11-13) **58–62** Id., De eccles. hier. 1, 2 (p. 64, 23-65, 8) **30,8–20** cf. Psell., Omnif. doctr. 71, 1-11 (pp. 45-46)

οὕτω καὶ θεουργὸς τῶν μυστικωτέρων ἐγένετο, προσήκουσαν δὲ μᾶλλον τῷ ἀρχιερεῖ τὴν θεουργικὴν ἀρετὴν ὑπελάμβανεν. Οὐ γὰρ δεῖ τὸν ἐγγὺς γεγονότα Θεοῦ ἀναβαίνειν διὰ τῆς πράξεως (τοῦτο γὰρ καὶ ἄλλως ἄλογον), ἀλλ' οὐδὲ τῶν σωματικῶν ἀφίστασθαι τόν γε ἀφεστηκότα διὰ τὴν ἐγγύτητα. Τὸ δέ γε θεωρεῖν οἰκεία τίς ἐστιν ἔλλαμψις καὶ ἀπόλαυσις, ἡ δὲ θεουργία θεοειδὴς ἀρετή. Ἀποθεοῖ γὰρ τὸν τελούμενον ἢ Θεῷ ποιεῖ ὅμοιον, ἐφ' ὅσον ἡ τοῦ θεουμένου φύσις ἐφικνεῖται. Τὸ γάρ τοι τῆς θεώσεως ὄνομα οὐχ ὅμοιον ἁπάσαις φύσεσιν, οὐδ' εἰς τὴν αὐτὴν φέρον θειότητα, ἀλλ', ἐπειδὰν ἡ ψυχὴ τὰ μέτρα τῶν οἰκείων δυνάμεων ἐξελίξασα, εἰς τὴν ἑαυτῇ φθάσῃ προσήκουσαν τελειότητα, τὸ ἀναλογοῦν αὐτῇ τῆς θεώσεως εἶδος ἀπείληφεν. Οὐ γὰρ ἂν ὑπερεκταθείη τὴν τοῦ ἀγγέλου ἀξίαν, ὥσπερ οὐδ' ἐκεῖνος τοῦ κρείττονος, οὐδ' οὗτος τοῦ ὑπερκειμένου. Οὕτω γὰρ ἂν συγχυθείη τὰ πάντα καὶ ἀκοσμία τὸ πᾶν, ἀλλ' οὐ κόσμος ἔσται τὴν τοῦ ὀνόματος σημασίαν δυνάμενος. Ἐπεὶ δέ τινες καὶ φυσικὴν ἀρετὴν ὀνομάζουσι τιθέντες ταύτην μετὰ τὴν πρᾶξιν, ἡ δέ ἐστι τὸ τοὺς λόγους τῶν ὄντων κατανοεῖν οὐχ ἱστορικῶς, ἀλλὰ θεωρητικῶς, καὶ τί μὲν τὸ σῶμα, τί δὲ τὸ ἀσώματον, καὶ πῶς ἄμφω καὶ τίνες αἱ τούτων ἀρχαί, οὐχ ἵν' ἐντρυφῴη τοῖς θεωρήμασι (τοῦτο γὰρ ὕστερον), ἀλλ' ἵν' ἐκεῖθεν ἀνάγοιτο πρὸς τὴν τοῦ κρείττονος ὥσπερ ἐξ ἰχνῶν κατανόησιν, οὐδὲ ταύτης ἠμέλει τῆς ἕξεως, ἐμοὶ τὰ πολλὰ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος κοινωνῶν καὶ συνεργῷ χρώμενος. Διῄρει γοῦν ἕκαστα, ὁπόσα ἐγὼ οἶδα, κατὰ τοὺς οἰκείους λόγους, καὶ εἴ τις αὐτῷ τὸ τῆς φύσεως ἀνεκάλυπτε κρύφιον, ἐφήδετο τούτῳ ὡς οὐδενὶ ἄλλῳ καὶ προϊὼν πολλὰ τῶν ἀπόρων τοῖς προλαβοῦσι συνῄρει. Εἰ μὲν οὖν ἑτέρῳ λέγοντι περὶ τούτων αὐτὸς παρετύγχανον, τάχ' ἂν ἠπίστουν τοῖς λεγομένοις ὡς τοῖς ὑπὲρ φύσιν προσήκουσιν, ἐπεὶ δὲ αὐτὸς παραγινόμενος τῷ ἀνδρὶ ἕκαστα τούτων παρ' ἐκείνῳ κατεθεώρουν, αὐτός τε ἐμαυτῷ πεπεισμένα λέγω καὶ μηδένα διαμφισβητεῖν περὶ ὧν φημι ἐγκελεύομαι. Ἴσως μὲν γὰρ καὶ ἡ τοῦ λόγου τομὴ ποικιλώτερον τὰ ἐκείνου διερμηνεύουσα θαυμασιώτερά πως ἐργάζεται, τὸ

23–24 cf. Psell. Opusc. phil. 38 (II, p. 132, 9) **25–26** cf. Plat., Theaet. 176b **29–30** cf. Ps.-Dion. Areop., De coel. hier. 1, 3 (p. 9, 8) **33–39** cf. Psell. Poem. 1, 125 (p. 6) **36** cf. Id., Omnif. doctr. 92, 1-12 (p. 53); Id. Opusc. phil. 50, 82-83 (I, p. 189) **37** cf. Id., Or. min. 31, 122-123 (p. 121) **42–43** cf. Id. Opusc. phil. 31, 92 (I, p. 109)

δέ γε ἀληθές, αὐτόθεν ἰσχύει τὰ πράγματα καὶ ὁ λόγος τοσοῦτον δέχεται ὅσον εἰ καὶ διειδεστάτην πηγὴν ποικιλωτέροις ὀνόμασι ἀπεσέμνυνεν ἢ βλοσυρὸν θῆρα καταπληκτικωτέροις ῥήμασι διερμήνευεν. Ἐγὼ δὲ δύναμαι μὲν τὰ μεγάλα σμικροπρεπῶς διηγήσασθαι καὶ πρὸς τὴν νῦν ἰδέαν τοῦ λόγου τὰ ὑπὲρ φύσιν μετενεγκεῖν, αἰσχύνομαι δὲ μὴ πρὸς τὸ οἰκεῖον ταῦτα μέγεθος ἐξαγγέλλων, ἀλλ᾽ οἷς τὸν λόγον ποιοῦμαι μεταμορφῶν. Ἄλλως τε, καὶ πολλῶν ὄντων τῶν τοῦ λόγου μερῶν καὶ ποικίλων, καὶ τῶν μὲν ὑψηλοτέρων, τῶν δὲ ταπεινοτέρων, δεῖ τὸν τὰς ἰδέας τῶν ὑποθέσεων μεταχειριζόμενον πρὸς τὰ συμπίπτοντα καὶ τὴν λέξιν ἁρμόττειν καὶ τὴν διάνοιαν. Ἐγὼ δὲ | πειράσομαι μὲν μετρίως f. 123 ἀμφοῖν χρήσασθαι, ὅπη δὲ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἀναγκάζει τὸν λόγον ὑψοῦσθαι, οὐ τοῦ [.....] τοῦ μεγέθους τὴν αἰτίαν δοτέον, ἀλλὰ τῷ τὰς πράξεις ἐργασαμένῳ, ἀφ᾽ ὧν οἱ λόγοι τὸ μέγεθος ἔχουσι.

31. Εἶχε μὲν οὕτω ταῦτα ἢ οὕτως ἐκεῖνος εἶχε πρὸς ταῦτα, ἠκολούθει δὲ ταῖς θεωρίαις καὶ ταῖς ὑψώσεσι (πῶς ἂν εἴποιμι;), καὶ τὰ πράγματα. Ποῦ [.....] ταῦτα, ἀνδρὶ οὐ χρημάτων μόνον καὶ κτημάτων καταφρονήσαντι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα περιφρονήσαντι; Καὶ γὰρ τἆλλα μεγαλοπρεπὴς ὢν τὸ ἦθος καὶ ὑψηλὸς τὴν διάνοιαν, ταῦτα μὲν ἄλλοις ἐδείκνυ ἔνθα καὶ μᾶλλον κέρδος ἐκείνῳ [.......] τῶν ἀρετῶν. Τὸ δὲ τῆς διαίτης εἶδος καὶ ἡ περὶ ἐκεῖνον δορυφορία, εἰ δεῖ οὕτως εἰπεῖν, καὶ ὁπόσα τούτοις ἕπεται, ἀσκητικὰ πάντα καὶ ὄρεια. Οὐ τάπητες ἁλουργοὶ εἰς ὕπνον ἐκείνῳ ἐξήρκουν (πολλοῦ γε καὶ δεῖ), ᾧ γε ῥάκος μὲν ἦν [....] ῥάκος δὲ τὸ περίβλημα καὶ ἡ ἐναλλαγὴ τούτων τὸ μετεστράφθαι. Καὶ τό γε θαυμασιώτερον καὶ ὅ με πολλάκις [ὁρῶντα ἐξέπληττεν], ὅτι τῶν πολλῶν οὐδὲν ὄντα μετριώτερα, εἰ καὶ μὴ τούτων φαυλότερα, ἤνθει πως ἀπορρήτῳ κάλ[λει ἐκεῖνα καὶ] κρειττόνων καταδυναστεύων ὑλῶν, ἐκεῖνά πως ἀθιγῆ διεφύλαττεν. Οὐκ ὀψοποιοὶ τούτῳ ἀκριβεῖς τὴν τέχνην τὰ ὄψα κατακαρυκεύοντες, οὐδὲ πολυτελὴς αὐτῷ ἡ τράπεζα ἦν. Χρῶμαι δὲ περὶ ταῦτα τῷ λόγῳ,

52 δέχεται : an δύναται scribendum? **63** an οὐ τῷ [λέγοντι] scribendum?
31,1 ἢ οὕτως mg. P **5** Καὶ γὰρ τἆλλα mg. P **7** αἱ τοιαῦται suppleverim
10 ὁ χιτὼν suppleverim **12** suppl. Sa **14** supplevi : κάλ[λει ἐκεῖνος] Sa

54–55 cf. Synes. Cyren., Epist. 5 (p. 16, 7-8)

ἐφ᾽ ὧν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐχρησάμην, καίτοι γε λαμπροτέρα μὲν ἦν ἡ δεξίωσις καὶ τότε οἶος ἐκεῖνος προῃρημένος με θεραπεύειν οὐ τῇ [....]νίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ τῆς ὑποδοχῆς εἴδει. Ἀλλ᾽ οὖν οἱ ἅλες οὐ μετημείβοντο. Τὰς γὰρ δημοσίους πανηγύρεις ἀφι[.....] ἐκεῖνος ἢ τῶν ἐν τέλει τινὰς ἐθεράπευεν ἢ τοῖς περὶ τὰ θεῖα τὰς νενομισμένας ἀπεδίδου τιμάς. Τότε γὰρ καὶ λαμπρότερος τῶν ἄλλων καθίστατο καὶ μακρῷ δαψιλέστερος καὶ πολυτελέστερος. Ὅπερ γὰρ ὁ λόγος ἄνω τῇ τοῦ ἀνδρὸς ἐπαληθεύων ψυχῇ πᾶσι πράγμασι κατάλληλον ἀπεδείκνυε, τοῦτο καὶ νῦν εἰπεῖν βούλεται, ὅτι, ὅπερ ἂν ἐθελήσειε, τοῦτο τοιοῦτον ἦν ὁποῖον οὐκ ἂν ἄλλο ἐγεγόνει, μᾶλλον δὲ ὃ δεῖ πράττειν ποιῶν, ἀπαράμιλλον τοῖς ἄλλοις εἰργάζετο.

32. Καὶ ἵνα ἀπὸ τῶν μεγίστων ἄρξωμαι, δέον πρὸς Θεὸν πτεροῦσθαι, κατὰ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις ἡ ἔπαρσις, δέον εὐχαῖς ἐντυγχάνειν, οὐδὲν ἐκείνῳ τὰ αἰσθητήρια, σεσίγητο πάντα, ὁ νοῦς μόνος ἐνήργει τῷ θείῳ πυρούμενος ἔρωτι, δέον καταβαίνειν ἐκεῖθεν μὴ κατιόντα καὶ ἀνθρώποις προσομιλεῖν, Θεῷ προσδιαλεγόμενον, τηνικαῦτα τούτῳ ἡ φύσις πρὸς νοῦν καὶ αἴσθησιν ἐμερίζετο καὶ πάντα κατάλληλα καὶ πάντα ὑπερφυῆ. Εἶτα δὴ ἀσκητικῷ βίῳ καὶ αὖθις πολυτελεῖ διδοὺς ἑαυτόν, τὸ μὲν διὰ τὴν σύντροφον ἀρετὴν καὶ τοῦ καλοῦ ἕνεκα, τὸ δὲ διὰ τὴν συνήθειαν, ἐξήλλακτο πρὸς ἑκάτερα, καὶ εἰ μέν τις αὐτὸν ἴδοι πολιτικώτερον τοῖς πράγμασι χρώμενον, ἀπέγνω ἂν τὸν ἄνδρα πρὸς τὸ ἕτερον τῆς ζωῆς εἶδος, εἰ δ᾽ ἀσκοῦντα θεάσαιτο, πρὸς τοῦτο μόνον κατάλληλος ἀπεφαίνετο, εἰ δ᾽ ἄμφω πράττοντι παρεγένετο, θαυμάζων ἀπῄει. Τοσοῦτον ἦν αὐτῷ τὸ πρὸς πάντα προσκεχωρηκὸς καὶ παρὰ πάντων αὐτῷ δεδομένον τὸ ὑπὲρ πάντας οὐκ ἐν ἅπασιν, ἀλλ᾽ εἴ τινες καὶ τῶν πάντων ἓν μετεχειρίσαντο προσφυῶς. Εἰ μὲν οὖν καί τινες ἄλλοι τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς οὕτω τοῦ σώματος ἐπελάθοντο, ὡς κρείττους εἶναι τῶν ἐκεῖθεν ἀναγκαιοτήτων τῆς φύσεως, οὐ πάνυ τι οἶδα, τούτῳ δὲ καὶ τοῦτο ὑπερφυές. Τὸ γάρ τοι καινότερον, οὐκ ἐπ᾽ ἐκείνῳ ἦν τὸ μεμνῆσθαι τοῦτον τροφῆς, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ αὐτῷ τὸ τρέφειν ἐκεῖνο καὶ θεραπεύειν τοσοῦτον, ὅσον αὐτῷ πρὸς συντονίαν καὶ οὐχ ἡδυπάθειαν ἐπαρκεῖν. Οὐ γὰρ ὡς ἐπίβουλον

20 κοινωνίᾳ suppleverim | οἶ Sa **21** μετεμείβοντο Sa | ἀφί[κετο] Cr
23 λαμπρότερον Sa **28** an ἔδει?

ἤδη περιεφρόνει καὶ ἀπωθεῖτο, ἀλλ᾽ ὡς συνεργὸν ἐθεράπευε καὶ εἰρηνεύσαντι ἐτήρει τε τὰς σπονδὰς τούτῳ καὶ τῶν συνθηκῶν οὐκ ἐπελέληστο. Τὸ δέ, καὶ μετρίως ἴσως θεραπευόμενον, αὖθις εἰρήνευε καὶ ὥσπερ εὐεργετούμενον εὐγνωμόνως εἶχεν ἐκείνῳ, τὸ πνεῦμα ἐπιστηρίζον καὶ συνέχον τὴν δύναμιν. Εἰ δέ μοί τις τὰς εὐλόγους λέγει ἐξαγωγάς, ἀντιπαραθήσομαι τούτῳ κἀγὼ τὰ οἰκεῖα, τὸ μὴ δεῖν ἐκ τοῦ δεσμοῦ τινα ἑαυτὸν λύειν, πρὶν ἂν ἐπιτάξῃ Θεός. Ἡ γὰρ τοῦ θανάτου μελέτη καὶ τὸ ἀφεστηκέναι σώματος οὐ τοῦτό ἐστι τὸ διαιρεῖν τὴν φύσιν καὶ διασχίζειν τὴν συζυγίαν καὶ διιστᾶν ἀπ᾽ ἀλλήλων, ἃ Θεὸς πρὸς τὸ λυσιτελοῦν ἑκάστῳ συνήνωσεν, ἀλλὰ τὸ μὴ τὴν ζῴου ζωὴν ζῆν, ἀλλὰ τὴν τῆς ψυχῆς καὶ ἐναντιοῦσθαι πρὸς τὴν φύσιν τοῦ σώματος, τὰς ὁρμὰς τῶν παθῶν ἀνακόπτοντα ἢ τὰς ἐφόδους αὐτῶν ἀναστέλλοντα, τό γε δὴ μετριώτατον.

33. Ἔχω δέ τι καὶ πλέον ἐρεῖν περὶ τῆς συζυγίας ἡμῶν καὶ οὐ πάνυ κατὰ τὴν προσηγορίαν τὸ πάρεργον. Ἀντιπεπονθότως πρὸς τὴν μίξιν τῶν ἐναντίων ἑστήκασι φύσις καὶ ψυχή. Ἡ μὲν γὰρ φύσις, σῶμα ἐν τοῖς μητρῴοις κόλποις ὑφάνασα, ψυχῇ τοῦτο προσέδησεν, ἡ δὲ ψυχή, μιγεῖσα ἢ κραθεῖσα ἢ οὐκ οἶδ᾽ ὅ,τι λέγειν, τῷ σώματι, δεύτερον δεσμὸν πρὸς αὐτὸ ἔσχηκε, τὴν ῥοπὴν τοῦ θελήματος. Δύο φύσεις καὶ δύο δεσμοί, ἀλλ᾽ ἐκεῖ μὲν σώματος πρὸς ψυχήν, ἐνταῦθα δὲ ψυχῆς πρὸς σῶμα. Ὡς οὖν ἑκάτερον ἔδησεν, οὕτω καὶ τὴν λύσιν ποιεῖται. Ἡ μὲν οὖν φύσις, προστάξαντος αὖθις Θεοῦ, τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ἀπολύει ἐν τῷ λεγομένῳ θανάτῳ, ἡ δὲ ψυχὴ διὰ φιλοσοφίας ἑαυτὴν χωρίζει τοῦ σώματος, μελετῶσα οὐ τὸν φυσικὸν καὶ συνεγνωσμένον θάνατον, ἀλλὰ τὸν ὑπερφυῆ καὶ κρείττονα, ὃν ἐκεῖνος οὐχ ἅπαξ, ἀλλ᾽ ἀεὶ ἐτεθνήκει, ἀπολύτους τὰς τῆς ψυχῆς ἐνεργείας πρὸς τὴν τῶν ὄντων θεωρίαν ποιούμενος.

32,23 cf. Plot., Enn. 2, 1, 3, 1 (I, p. 148) **27–28** Plot., Enn. 1, 9 tit. (I, p. 141); Psell., Opusc. phil. 38 (II, p. 128, 19) **28** cf. Plat., Phaed. 62bc **30–31** Ibid. 81a **33,4–7** cf. Psell., Omnif. doctr. 34, 9 (p. 31); Ibid. 35, 4 (p. 31)

34. Ὁ μὲν οὖν ἀπόστολος Παῦλος, τοῖς πᾶσι τὰ πάντα γιγνόμενος, μικροῦ δεῖν τοὺς πάντας ἐκέρδησεν, ἐκεῖνος δέ, καὶ τἀναντία πολλάκις ἑαυτῷ ποιῶν, τὸ αὐτὸ τέλος ἠνέγκατο. Τὸ γὰρ πρὸς αὐτὸν εὔνουν οὐκ ἐφ' οἷς πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας εὐμενῶς εἶχεν ἐνεπορεύετο, ἀλλ' ἐφ' οἷς οὐ συνωμολόγει τοῖς f. 123ᵛ πταίουσι. Τἆλλα δὲ τοῖς πράγμασιν ἁρμοζομένῳ, | ἐν τούτῳ οὐκ εἶχεν αὐτῷ διαφορὰν ὁ πένης καὶ ὁ δυνάστης, ἀλλ' ὁ Φινεὲς ἐκεῖνος ἐπ' ἀμφοῖν. Ἕνα τὸν ζῆλον οὖν εἶχε καὶ τὴν θερμότητα, ὅς γε καὶ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ, τἆλλα οἰκείως ἔχων ἐκείνῳ καὶ εὐμενῶς διακείμενος, οὐχ ὑπεχώρει [κακῶς] ἔστιν οὗ πράττοντι, οὐδ' ὑπεστέλλετο, ἀλλ' ὑπὲρ ἐκείνου πρὸς ἐκεῖνον διηγωνίζετο καὶ τόν τε θυμὸν αὐτῷ κατέστελλε καὶ τὰς ἐπιθυμίας συνέστελλε, καὶ εἴ πού τινα συνθήκην παραβεβήκει, ὁ δὲ αὐτίκα ἐξήλεγχε, τὰ μὲν πρῶτα [.......] τὴν νομοθεσίαν ποιούμενος (οὕτω γὰρ εἰπεῖν οἰκειότερον), εἶτα δὴ ὀνειδίζων καὶ τέλος εἰς ἔλεγχον ἐκρηγνύμενος [...........] οὐκ ἔχει τις ἐπαινεῖν ἀποχρώντως, ὅτι διορθούμενος μὲν ἐκεῖνον βαρύς τε ἐδόκει καὶ δυσπαραίτητος. [Εἰ γάρ τι] πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἐξυβρίσειε, πρᾴως τὰς ἀντιθέσεις ἐδέχετο καὶ μεταβαλόντι πρὸς τὸ δέον τῷ αὐτοκράτορι ἐπιλήσμων ἐγίγνετο παραυτίκα τῶν ἀντιρρήσεων. Εἰ δὲ καὶ τὴν πρώτην ἀποπεμφθείη, οὐκ ἀπωλιγώρει εὐθύς, οὐδ', ὅτι τὸ οἰκεῖον ἐπεπράχει, ἀρκούντως εἶχε τῶν ἀντιστάσεων, ἀλλ' ὅτι μὴ τὸ πᾶν ἐπεποιήκει, ἐσφάδαζέ τε αὐτῷ ἡ ψυχὴ καὶ δεινοῖς βέλεσιν ἐτιτρώσκετο καὶ οὐκ ἦν αὐτῷ τὸ τραῦμα ἰάσιμον, εἰ μὴ τὸ τῆς παρρησίας ἔργον ἐργάσαιτο. Ὁ δέ, δυσμενῶς ἔχων τὰ πρῶτα, τοῦ θυμοῦ λήξαντος καὶ ἐπανελθόντος τοῦ λογισμοῦ, οὐκ ἐφ' οἷς ἐπεσχέθη δυσχερῶς εἶχε πρὸς τὸν κωλύσαντα, ἀλλ' ὅτι πρὸς τὸ δέον μετεποιήθη, χάριν αὐτῷ εἶχε καὶ τῆς ἐπισχέσεως καὶ τῆς πρὸς τὸ καλὸν μεταθέσεως.

35. Ἐπεὶ δὲ τῶν μὲν ἄλλων καλῶν πάντες παραχωροῦσι τῷ μεγάλῳ τούτῳ πατρὶ καὶ τῶν πάντων οὐδείς ἐστιν ὃς μὴ ἐκείνῳ ταῦτα χαρίσαιτο, ἔνιοι δέ, οἷς ἐκεῖνος προσκεκρουκὼς βαρὺς ἔδοξε

34,2 τὰ πάντα Sa **6** παίουσι Sa Τἆλλα δὲ s.l. P **10** supplevi **14** ὑστέρου ante τὴν νομοθεσίαν suppl. Sa **15** [σαφῆ, ὃν] suppleverim **17** suppl. Sa; Εἰ δέ τι maluissem

34,1–2 I Cor. 9, 22 **7** Num. 25, 7-9

καὶ πρὸς ὀργὴν ἔμμονος, τοῦτο δὴ αὐτό, τὴν βαρύτητα, ἐκείνῳ προστρίβουσιν, ἐρῶ καὶ περὶ τούτου ὁπόσα ἐκείνῳ σύνοιδα καὶ οἵᾳ περὶ τοὺς πολλοὺς οἰκονομίᾳ ἐκέχρητο. Ἐκεῖνος ἓν μὲν καὶ πρῶτον ἐβούλετο, ζήλῳ περὶ τοῦ καλοῦ θείῳ πυρούμενος, μηδένα τῶν πάντων ἀντιθέτως ἔχειν πρὸς ἀρετήν, ἀλλ' ἕκαστον μορφοῦσθαι κατὰ Θεὸν καὶ τοῖς ἐκείνου πάθεσι περιποιεῖσθαι εἰς σωτηρίαν, ἔπειτα τοὺς ἄλλως ἔχοντας βουλόμενος διορθοῦν, παιδαγωγικῶς τὸ πρᾶγμα μετήει, λόγῳ πλήττων καὶ συννοίᾳ προσώπου μαστίζων καὶ τῷ τῆς ὀφρύος ἤθει καταπλήττων καὶ σωφρονίζων, ταῦτα δὴ τὰ τῇ εὐαγγελικῇ διδασκαλίᾳ προσφυῆ καὶ κατάλληλα ἰδιώματα. Ἵνα δὲ μὴ τοῖς πολλοῖς οἱ χαρακτῆρες οὗτοι ὑποκρίσεις δόξαιεν καὶ πλάσματα, μὴ οὔσης ἀγανακτήσεως, τὸν καιρὸν ἐλάμβανε συνεργὸν πρὸς τὴν παίδευσιν καὶ οὐ ταχὺς ἦν μεταθέσθαι τὸ προσωπεῖον. Ὅθεν καὶ τοῖς ἀγνοοῦσι τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἦθος καὶ τὸ ἀκριβὲς τῆς οἰκονομίας, οὐ πλάσις, ἀλήθεια δὲ τὸ φαινόμενον ἐνομίζετο, καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ παιδαγωγούμενοι, πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ ἕξιν ἀποκαθίσταντο. Τοῦτο λανθάνον ἐνίους, δύσοργον τὸν ἄνδρα ἐποίει φαίνεσθαι καὶ πρὸς τὸ εὐμενὲς δυσμετάθετον. Καὶ ἵνα μή τισι δόξω τὸν λόγον οἰκονομῶν, ἀλλ' οὐκ αὐτὸ τὸ ἀληθὲς ἐξαγγέλλων, ἐρῶ τι καὶ τῶν ἀπορρήτων τοῖς ἄλλοις. Ἐθάρρησά ποτε τῷ μεγάλῳ τούτῳ πατρὶ τὴν περὶ τοῦ τοιούτου πάθους ἐρώτησιν (ἐζηλοτύπουν γὰρ αὐτὸν ἄχρι καὶ παροράματος), καὶ ὅτου ἕνεκα, τἆλλα χρηστότητι βρύων ἐμφύτῳ, τούτῳ μόνῳ πρὸς τὴν λοιπὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἰδέαν μετηλλάχθαι δοκεῖ. Ὁ δέ μοι προσχὼν ἠρέμα τὴν κεφαλήν, «ἀλλ' οὐκ ἄν», φησί, «τοὺς πολλοὺς ἐκερδήσαμεν, εἰ μὴ τὴν οἰκονομίαν ταύτην ἐσχήκαμεν. Ἐδεδίειν δ' ἂν καὶ αὐτὸς τ[ὸ ἔρ]γον, εἰ μή μοι παντάπασιν ἐλευθέρα τοῦ πάθους ἐτύγχανεν ἡ ψυχή».

36. Οὕτως ἐκεῖνος ἀνάλωτος πᾶσι καὶ ἄτρωτος καὶ λαβαῖς ἁπάσαις ἄληπτος καὶ ὑπερφυής. Ἀλλ' ὃ μὲν κατειλήφαμεν τοῦ ἀνδρός, τοῦτο θαυμάζομεν, οὗ δὲ μὴ ἐφικνούμεθα, πρὸς τοῦτο διαπορούμεθα, τῇ δὲ καλλίστῃ τῶν ὡρῶν οὐ προσέχομεν, οὐδ' ὅτι καὶ τοῦ ἔαρος πολλάκις ἀστράπτει Θεὸς καὶ χειμῶνος αὖθις λύει

35,7 πυρούμενος s.l. P altera manu : ῥωννύμενος a. corr. PSa **25–26** παροραμάτων Sa **28** προσχὼν : sic P more byzantino **30** suppl. Sa

τὸ κατηφὲς τῶν ψυχῶν, αἰθρίαν παραδόξως ποιῶν. Καὶ Μωυσῆς μὲν ἄνθρωπος ὢν καὶ τὰς κρείττους οἰκονομίας ἠγνοηκώς, εὐθὺς ὑπὲρ τῆς ἀδελφῆς πληγείσης δεῖται Θεοῦ, ὁ δὲ ἐπονειδίζει τούτῳ τὴν τῆς εὐχῆς ταχυτῆτα καὶ ἀνθρωπικῷ χρῆται πρὸς αὐτὸν παραδείγματι. Ἔγωγ᾽ οὖν οὔτε τὸ εὐμετάβολον φύσει τῆς ψυχῆς ἔχω ἰδίωμα, οὔτε εἴ τις μνησικακοίη τοῖς ἁμαρτήσασιν, εἰ καὶ τὸ μέν τινες σταθερότητα λέγοιεν, τὸ δὲ χρηστότητα ὀνομάζοιεν, ἀλλ᾽ εἴ τις λογισμῷ πρὸς ἄμφω χρῆται καὶ κρίσει καὶ αὐτὸς ἀνόμοιος ἑαυτῷ φαίνεται, οὗτος ἐμοὶ καὶ ἐγκωμίων καὶ θαύματος ἄξιος. Ὅτι δὲ μήτε ἦθος ἐκείνῳ τὸ πρᾶγμα μήτε πάθος, ἀλλ᾽ ἀκριβὴς παιδαγωγία καὶ οἰκονομίας εἶδος ἀπόρρητον, αὐτὸς ἑαυτῷ ἀποχρῶσα μαρτυρία καθέστηκεν, οἷς προσκεκρούκει, ὑπὲρ αὐτῶν πολλάκις, εἴ τι που συμβαίη, ἐν τοῖς αὐτοῖς καιροῖς διαγωνισάμενος. Εἰ δ᾽ ἄλλως ἦν, ἔδει που πάντως καὶ συνεμπίπτειν ἢ τὸν θυμὸν ἐπαυξάνειν, εἰ οὕτως εἶχε, τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως ἐκεῖνος (πολλοῦ γε καὶ δεῖ), ἀλλ᾽ ὥσπερ οὐκ εἰδὼς κινδυνεύοντας ἐκείνους ἐν τοῖς καιροῖς, οὕτως αὐτοῖς τὴν παρ᾽ ἑαυτοῦ ῥοπὴν ἐχαρίζετο.

37. Ἀλλ᾽ ὁ μὲν περὶ τούτου λόγος πρὸς τοὺς ἀνεπαισθήτους τῶν ἐκείνου καλῶν. Ὥσπερ δὲ ἑκάστῳ τῶν ἐπισήμων εἰς ἀρετὴν καὶ μεγάλων ἀνδρῶν αὕτη τῶν ἀρετῶν ἢ ἐκείνη κατ᾽ ἐξαίρετον μεμαρτύρηται καὶ προέχει ταύτῃ τῶν ἄλλων ταῖς ἄλλαις ἀνθαμιλλώμενος, οὕτω δὴ καὶ τοῦτον τὸ ἰδιαίτατον τῶν ἐκείνου ἡ πρᾳότης ἐχαρακτήριζεν, εἵπετο δὲ ταύτῃ καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ φιλότιμον. Τοῦτο δὲ οὐκ ἂν ἄλλως ὑμῖν γνωσθείη ὁπόσον ἐστίν, εἰ μή τι τῶν ἐκείνου καλῶν περὶ τοῦτο τὸ μέρος ἀπολαβὼν ὑμῖν διηγήσο-
f. 124 μαι. Ἔχει γὰρ καὶ ἄλλως ὁ | λόγος ἡδεῖαν διατριβὴν καὶ τρυφήν. Τῷ θείῳ τῶν Ἀποστόλων νεῷ ἐτήσιος ἐτελεῖτο πανήγυρις, καθ᾽ ἣν ἀπαντᾶν ἔδει καὶ τὸν ἀρχιερέα τῆς πόλεως. Καὶ ὃς παρῆν μετὰ τῆς συνήθους δορυφορίας καὶ θειοτέρας λαμπρότητος. Εἶτα δὴ ὅσα εἰκὸς ἐν τούτῳ προσομιλήσας Θεῷ, ἄνω τε τοῦτον καὶ πέριξ διῄει, ταῖς τε γραφαῖς ἐντρυφῶν καὶ τὴν χεῖρα θαυμάζων τὴν ἱστορήσασαν. Καὶ γὰρ ἔστιν ἄλλως τὰ ἐκεῖσε θεάματα φιλοκάλων ψυχαῖς

37,15 ψυχῆς Sa

36,6–10 Num. 12, 10-15

ἐντρυφήματα. Οὐ γὰρ πρὸς ἀκριβῆ τέχνην μόνον συνεληλύθει καὶ διηρέθη τὰ χρώματα, ἀλλὰ καὶ λόγοι τῆς κρείττονος ἐπιστήμης, εἴ τις ἀκριβῶς θεωρεῖν ἐθέλοι, ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀπηκριβώθησαν. Ὡς δὲ ἀρκούντως εἶχε τῆς θέας τε καὶ τοῦ θαύματος, ἐκ μετεώρου αὖθις πρὸς τὸν νεὼν προὔκυψεν, ἑαυτὸν ἐφιστάνων ἅπασιν, ὅσοι τε τοῦ βήματος ἔνδοθεν καὶ ὅσοι ἔξω περιειστήκεσαν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ξύμπαντες ἔφριξαν θεασάμενοι, καὶ οἱ μὲν τῶν θώκων ἀνέστησαν, ὅσοι δὲ αὖθις ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ σχήματος ἑστηκότες ἦσαν, τάς τε χεῖρας συνέστειλαν καὶ τὼ πόδε ἀτρέμα συνήγαγον. Ἔδοξε γὰρ αὐτοῖς ἐξ ἀπόπτου θεοειδέστερος ὁ πατήρ. Ἀλλ’ ἦν ἄρα τις κἀν τούτοις ὥσπερ κἀν τοῖς ἀποστασιωτέροις μὴ ἐρυθριῶν τὸ ἀναισχυντεῖν, ἀλλ’ ἀντικαθήμενος τῷ δεσπότῃ κατὰ πρόσωπον ἑστηκότι. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον παρόραμα τὸ τοῦ ἀνδρὸς πρᾶγμα οἰόμενος, οὔτε ἐμέμψατο οὔτε ἄλλως διήλεγξεν. Ἐπεὶ δὲ τὸ τοῦ ἀνδρὸς θράσος ἐγνώκει καὶ ἤδη τὸ αὔθαδες ὑφεώρακεν, ἄγει τοῦτον πρὸς ἑαυτόν, τέως μὲν οὐ μετὰ προσηνοῦς σχήματος, ἀλλ’ ἱεροκήρυκες τοῦτον ὡς ὑπὸ δίκην ἄγοντες συνήλαυνον, κατατωθάζοντες καὶ ὑβρίζοντες. Ὁ δὲ ἐπεπήγει αὐτίκα καὶ πρὸ τῆς κρίσεως μικροῦ δεῖν ἐτελεύτα καὶ οὐκ εἶχεν ὅπως ἂν παρασταίη τῷ δικαστῇ καὶ δεσπότῃ. Ὤιετο γὰρ εὐθὺς ὄψεσθαι πυρὸς ποταμὸν πρὸ τοῦ βήματος ἕλκοντα καὶ σκότος βαθὺ καὶ τοὺς ἐφεστηκότας ἀγγέλους τὸ πεπραγμένον αὐτῷ ἐξελέγχοντας. Ὡς δὲ καὶ πλησίον ἐγεγόνει τοῦ δεσποτικοῦ βήματος, ὁ μὲν εἱστήκει καταπεπληγμένος καὶ τὰ δεινότατα προσδοκῶν, ὁ δὲ (καὶ θέα μοι ψυχὴν θειοτέραν καὶ ἐγκωμίων ὑψηλοτέραν), πρᾳοτέραν καὶ τοῦ συνήθους τὴν γλῶσσαν ῥυθμίσας καὶ οὐδέν τι προσενεγκὼν ὧν ἐτετολμήκει, οὐδὲ τὸ βραχύτατον ἐξελέγξας, εἰς ἑαυτόν τε ἠρεμαίᾳ τῇ φωνῇ προσκαλεσάμενος (ὢ τοῦ θαύματος), οὐ σπένδεται μόνον τῷ ὑβριστῇ, ἀλλὰ καὶ τὴν χεῖρα δίδωσι καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέρος ποιεῖται πληρώματος. Τοῦτο οὐκ οἶδα εἴ τις εἰς βαρύτητα μετενέγκῃ, ἀλλὰ μὴ καθαρὰν εἴπῃ πρᾳότητα καὶ χρηστότητα. Πῶς δέ, οἷς δέον ὑβρίζουσιν ἀντοργιεῖσθαι, τούτους μὲν καὶ χαρίτων ᾤετο δεῖν ἀξιοῦν μειζόνων, τῶν δέ γε ἄλλως ἡμαρτηκότων μὴ πρὸς οἰκονομίαν ποιεῖσθαι τὴν ἐκ τοῦ καιροῦ

23 ἑστηκότας Sa **41** an προενεγκὼν scribendum?

37,35–37 Mt. 13, 50; Ibid. 25, 41

ἀγανάκτησιν, ἀλλ’ ὥστε οἰκεῖον ψυχῆς πάθος ἀποπληροῦν; Ὧι γὰρ τὸ μεῖζον κακὸν εἰς μεγαλοψυχίας ἤρκεσεν ἀφορμὴν καὶ πρᾳότητος γέγονεν αἴτιον, οὗτος πῶς οὐκ ἂν τῷ ἐλάττονι τὴν αὐτὴν ἢ καὶ τὴν κρείττονα ἕξιν τοῦ καλοῦ ἐνεδείξατο, εἰ μή τι μεῖζον ἦν τὸ οἰκονομούμενον καὶ τοῖς πολλοῖς ἀκατάληπτον, πῶς δ’ ἂν ἐκεῖνος μνησικακεῖν τισιν εἵλετο, ὃς οὐδὲ τὴν πρώτην πάθος εἰσεδέχετο τῇ ψυχῇ; Εἰ γὰρ ἔμμονος τοῦτο ὀργή, πῶς ἂν εἰκὸς ἐκείνῳ ἐντίκτεσθαι, μηδ’ ὀργιζομένῳ παντάπασιν;

38. Εἰ δέ τις τἀληθὲς σκοπεῖν ἐθέλει, τίς τῶν πάντων ὤφθη τούτου φιλανθρωπότερος ἢ τίς ὑπερκαμεῖν εἵλετο τῶν πολλῶν, τίς δὲ οὕτω συνεκινδύνευε μὲν κινδυνεύουσι, ταλαιπωρουμένοις δὲ συνεταλαιπώρει τοῖς λογισμοῖς καὶ τιτρωσκομένοις κατετιτρώσκετο; Ὅς γε ἡδέως τῆς τῶν πάντων ἐλευθερίας καὶ σωτηρίας ἑαυτὸν προΰδωκεν ἄν, τῆς Παύλου φωνῆς αὐτὸ δὴ τὸ ἔργον ποιῶν. Ἐπεὶ δὲ φιλανθρωπίας ἐμνήσθην καὶ τῆς τοῦ ἀνδρὸς περὶ τὴν ἀρετὴν ταύτην ἐπιμελείας τε καὶ σπουδῆς, βούλομαί τι καὶ περὶ τούτου τῷ λόγῳ ἐμφιλοχωρῆσαι βραχὺ καὶ ἡδίους ἡμᾶς ποιῆσαι τῷ διηγήματι. Ἀτυχῶς εἶχέ ποτε τὰ τῆς βασιλείας τῷ αὐτοκράτορι. Τῶν γάρ τις τοῦ κατ’ ἐκεῖνον γένους ἐκ τῆς ἑσπέρας ἐπ’ ἐκεῖνον σὺν βαρεῖ στρατεύματι ἤλαυνεν (εἰδόσι λέγω τὸν θυμὸν τοῦ θηρὸς καὶ τὴν ὁρμὴν ἐκείνην καὶ ἀνυπόστατον ἔφοδον), ἠτύχει δὲ τῷ βασιλεῖ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ ὅτι καὶ τὸ σύμπαν στρατόπεδον ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τμήματος ἦν. Ὁ μὲν οὖν, δυσὶ τεθαρρηκώς, ἁρπάζει τὴν ἔφοδον, τῷ τε πλήθει τοῦ οἰκείου στρατεύματος καὶ τῷ εἰδέναι τὸν αὐτοκράτορα μηδεμίαν πρὸς ἐκεῖνον ἔχειν ἀντίρροπον στρατιάν. Ὁ μὲν οὖν ἅπαντα ἦγέ τε καὶ ἔφερε. Μικροῦ δεῖν καὶ ἡ πόλις αὐτῷ ἀνάρπαστος ἦν. Ἡμῖν δὲ τοῦτο μόνον πρὸς τὸ μὴ ἀθρόον ἀναρπασθῆναι αὔταρκες ἦν, τῶν τειχῶν ἡ περιβολή. Ἐῴκει γοῦν ξυγκεκλεισμένῳ ὁ αὐτοκράτωρ. Ἡ γάρ τοι πολιορκία λαμπρά, ἐπεὶ δὲ καί τινι μέρει τῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου (καταλέλειπτο γὰρ βραχεῖα μερὶς τοῦ ὅλου συντάγματος), πρὸς τοὺς πολεμίους ἀντιστῆναι διενοήθημεν, ἐνίων τοῦτο τῶν περὶ τὰς

38,4–5 an συγκατετιτρώσκετο? **5** καὶ σωτηρίας s.l. P

56 cf. Bas. Caes., Or. adv. eos qui irasc., PG 31, 369, 1 **38,5–6** I Cor. 9, 19
10–30 Psell., Chron. 6, 99, 1-114, 15 (II, pp. 34-56)

στρατηγίας πεισάντων τὸν αὐτοκράτορα, αὐτίκα ἐπιρραξάντων ἐκείνων, εἰς τοὐπίσω μεταβαλόντες καὶ συγκλεισθέντες, καὶ τοῖς ἐντὸς τειχῶν φυγῆς γεγόναμεν πρόξενοι. Καὶ εἰ μή τις τότε τοὺς ἤδη νενικηκότας θειοτέρα δύναμις ἀνεῖρξε τοῦ πρόσω χωρεῖν, αὔτανδρος ἂν ἑαλώκει ἡ μεγαλόπολις καὶ πάντα γεγόνασι δορυάλωτα. Τοιούτου τοίνυν δεινοῦ συρραγέντος τῷ αὐτοκράτορι, οὐδὲν τῶν ἄλλων εἰς παρηγορίαν ἐδόκει αὔταρκες πλὴν τῆς ἐκείνου γλώττης, ἵν' οὕτως εἴποι|μι, καὶ χειρός. Ἀνεκτᾶτο μικροψυ- f. 124v χοῦντα, ἀνελάμβανε κατολιγωροῦντα, κατηγγυᾶτο τὴν σωτηρίαν, περὶ τοῦ μέλλοντος προὔλεγε, κλονούμενον συνεστήριζε, μεγαλόψυχον ἀπειργάζετο μικροῦ δεῖν ἀποπνέοντα. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὰς ἐπαγγελίας ἐφ' ἑαυτοὺς ἐστράφη τὰ τόξα τῶν ἐναντίων καὶ ἡ πολύπλοκος τῆς τυραννίδος σειρὰ διαλύεσθαι ἤρξατο καὶ διερρήγνυτο ἡ περιβολὴ καὶ οἱ μὲν διελύθησαν, ὁ δέ γε τύραννος συγκλεισθεὶς ἱκέτης τε ἐγεγόνει καὶ δέσμιος ἐπανήχθη τῷ βασιλεῖ καὶ τῶν φόβων λυθέντων τῷ κρατοῦντι ὁ θυμὸς ὑπανήπτετο καὶ ἤδη συνέλεγε τὰ τετολμημένα καὶ διασπάσασθαι πάντας ἐβούλετό τε καὶ ἐβεβούλευτο, ὁ δὲ αὐτίκα, τῶν ἄλλων καὶ αὐτοῦ τοῦ καιροῦ κατεξαναστάς, ὑπὲρ τῶν τυραννευσάντων τοῦ τυραννευθέντος ἐδεῖτο καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῖς ἐμνηστεύετο καὶ μονονοὺ εἰς θάλασσαν ἀπωσθῆναι μέλλοντας ἢ πυρὸς ἔργον γενήσεσθαι ἢ ζῶντας καταχωσθῆναι τῇ γῇ, ἠλευθέρωσέ τε τῶν φρικωδεστάτων καὶ πόρον αὐτοῖς ἐλευθερίας παρὰ δόξαν εὕρατο. Εἶτα δὴ μετὰ τὰς ἀφέσεις καὶ τάς, ἵν' οὕτως εἴπω, σπονδὰς βραχύ τι παρακινηθέντα τὸν αὐτοκράτορα οὕτω συνέστειλεν, ὥστε καὶ δείσαντα περὶ ὧν καὶ πρότερον εἰς ἐνίους ἐπεποιήκει, ἀπεγνωκέναι τὴν ἐφ' οἷς οὐκ ἀρκούντως ἐτιμωρήσατο μεταμέλειαν. Ἦσαν δὲ οὗτοι αἱ δύο τοῦ κακοῦ κεφαλαί, ἃς μετὰ τὴν τομήν, ὥσπερ ὕδρας τμήματα, ἐπικαύσειν μέλλοντα, ἀνεῖρξεν ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ βουλήματος· ἤ, τἀληθέστερον εἰπεῖν, τὸ μὲν βούλευμα οὐκ ἐγνώκει, ἐπεὶ οὐδ' ἂν προήει πρὸς τὴν τιμωρίαν ὁ βασιλεύς, ἀνασκολοπιζόμενον δὲ ἤδη τὸν τυραννήσαντα φθάσας οὐχ ἡσύχῳ ποδί, οὐδὲ κεκρυμμένως καὶ

55 ἂν ante ἀνασκολοπιζόμενον primum scripsit, deinde erasit P | δὲ P : δὴ Sa

35–40 Ibid., 6, 117, 1-123, 16 (II, pp. 58-66) **51–52** Cf. CPG I, 169, 1-18 (Zenob. 6, 26)

ἀψοφητί, ἀλλ' ἤδη που καὶ τεθορυβημένως, ἐκεῖνόν τε τοῦ ξύλου καθηρήκει μετέωρον ἤδη γεγονότα καὶ τὸν αὐτοκράτορα ἔτι μᾶλλον τῷ θυμῷ ἐπαρθέντα κατήνεγκεν. Εἰ μὲν οὖν οὐ τὸ ἔσχατον τοῦτο μέρος φιλανθρωπίας, ζητῶ τὸ πλέον, κἄν τις δείξῃ, στέρξω καὶ σιωπήσομαι. Εἰ δ' οὖν, ἐκείνῳ μόνῳ πληρεστάτην τὴν ἀρετὴν ἀποδίδωμι.

39. Ἀλλά με μικροῦ δεῖν τὸ μέγιστον τῶν ἐκείνου διέλαθε. Τί τοῦτο; Ὁ περὶ τῆς πίστεως ζῆλος, θερμὸς οὕτως ὢν καὶ διάπυρος, ὡς τήν τε οἰκείαν καταπιμπρᾶν ψυχὴν ἀρρήτῳ πυρὶ καὶ τὰς ἀλλοτρίας καταφλέγειν τε καὶ ἀποτεφροῦν ξένῳ καὶ παραδόξῳ καὶ ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς τῆς αἰσχύνης ἱερεῖς ῥέοντι. Ὃ δὲ περὶ τούτου ἐρεῖν βούλομαι, ὑμῖν μὲν ξύμπασιν ἐγνωσμένον καὶ πρόδηλον, πρὸς δὲ τοὺς ἐπιγιγνομένους ὁ λόγος, ἵν' ἔχοιεν ἐντεῦθεν μᾶλλον τὸν ἄνδρα θαυμάζειν τῆς περὶ τὰ θεῖα θερμότητος. Στασιάζει πρὸς τὴν νεωτέραν Ῥώμην ἡ πρεσβυτέρα, οὐ περὶ μικρῶν, οὐδὲ παρορᾶσθαι ἀξίων, ἀλλὰ περὶ τοῦ πρώτου λόγου τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς περὶ τὴν ἁγίαν τριάδα θεολογίας. Καὶ δοκοῦσι μὲν οὗτοι εὖ τε λέγειν καὶ πρὸς οὐδὲν μέγα διενηνέχθαι ἡμῖν, ἔστι δὲ παντάπασιν ὁ λόγος αὐτοῖς ἀσεβὴς καὶ τῆς πρὸς ἄμφω διαφορᾶς οὐκ οἶδα εἴ τι μεῖζον ἄλλο καθεστήκοι. Δέον γὰρ ἐκ τοῦ πατρὸς προάγειν καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα, κατὰ τὴν ἰδιότητα ἕκαστον, καὶ αὖθις πρὸς ἐκεῖνον ἐπανάγειν τῷ λόγῳ τὰ ἐκεῖθεν αὐγάσαντα κἀντεῦθεν ἰσότιμα καὶ δογματίζειν καὶ ὀνομάζειν τὰ πρόσωπα, οἱ δὲ τὸν μὲν πατέρα ἀμφοῖν προϊστῶσι καλῶς, τὸν δὲ υἱὸν αὐτῷ καὶ τὸ πνεῦμα ὑποτάττοντες, τὸν μὲν ἐκ τοῦ πατρός, τὸ δὲ πνεῦμα τρόπον τινὰ ὑφιστῶσιν ἐκ τοῦ υἱοῦ. Τοῦτο δὲ τὸ ἀσέβημα Ἄρειος μὲν κεκρυμμένως ἐξεῦρεν, Εὐνόμιος δὲ ἀκριβέστερον διωργάνωσεν, εἰ δεῖ λέγειν ἀκρίβειαν τὴν περισσοτέραν ἀσέβειαν, τέχνην ἀσεβῶν δογμάτων τὸν λόγον πεποιημένος. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις οὐδὲν ἐδόκει τὸ πρᾶγμα δεινόν, οὓς δὴ καὶ προβαῖνον ἴσως ἐλάνθανε, τῷ δὲ τῆς εὐσεβείας προμάχῳ καὶ προθύμῳ τοῦ θείου λόγου ἀγωνιστῇ οὐκ ἀνεκτὸν ἐλογίζετο. Ὅθεν προὔκαμέ τε τῆς μητροπόλεως καὶ ὑπὲρ ἐκείνης πρὸς ἐκείνην πολλάκις ἠκριβολογήσατο καὶ

39,5 οὐρανοῦ P : οὐρανῶν οὐκ Sa

39,4–5 III Reg. 18, 38 **18–21** cf. Phot. Constant., Mystag. 39 (320A)

θερμότερον ἢ περὶ τἆλλα διηγωνίσατο, νουθετῶν, ἐπιστέλλων, παρακαλῶν, γραφικαῖς χρώμενος ἀποδείξεσι, πλάττων συλλογισμούς, πᾶσι τρόποις καὶ λογισμοῖς χρώμενος, ὅπως ἂν σύμπνουν δείξῃ τὸ γένος καὶ μὴ τὴν μητέρα ὁρῴη τοῖς οἰκείοις σπλάγχνοις ἀνθισταμένην. Ὡς δ' οὐκ ἔπειθε πάντα πράττων, ἀλλ' ἐγεγόνεισαν οἱ παιδαγωγούμενοι θρασύτεροι καὶ ἀναισχυντότεροι, τηνικαῦτα καὶ αὐτὸς ἀναρρήγνυται καὶ τῇ ἀναισχυντίᾳ τῆς ἀσεβείας τῆς εὐσεβείας ἀντιτίθησι τὴν ἀκρίβειαν· πῶς καὶ τίνα τρόπον; Καὶ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ἄχαρι πρὸς διήγησιν. Τετολμήκασί τινες τῶν ἐκεῖσε τὰ πρῶτα τῆς τε τῶν πολλῶν προστασίας καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ λόγου καὶ τῆς περὶ τὰ δόγματα ἀγχινοίας δρόμον πρὸς ἡμᾶς κατατεῖναι καὶ ὑπὲρ ὧν ἐδόξαζον διαγωνίσασθαι κατὰ πρόσωπον παρεσκευασμένοις συλλογισμοῖς, τὸ θεῖον παραναγινώσκοντες εὐαγγέλιον, τὰς ἱερὰς βίβλους ἐπὶ τὸ δόξαν ἑαυτοῖς καπηλεύοντες, τριθεΐται τὴν αἵρεσιν ἢ οὐδὲ τοῦτο. Πῶς γὰρ ἂν εἴη Θεὸς τὸ ἐκ τῆς οἰκείας στερήσεως παραγόμενον, ἢ πῶς τοῦτο, τὸ ἑτέρῳ μέσῳ καὶ κρείττονι διαιρούμενον, ἢ αὖθις πῶς ἕνα Θεὸν εἴποιεν σέβεσθαι οἱ μὴ πρὸς τὸ πρῶτον αἴτιον τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐπανάγοντες, ἀλλὰ διαιροῦντες καὶ κατατέμνοντες καὶ εἰς ἀνισότητα διασπαράττοντες τὴν πρώτην ἰσότητα; Οἱ μὲν οὖν μετὰ τοιούτων ἀσεβημάτων ἀπήντησαν πρὸς ἡμᾶς, ὡς δ' οὐκ εἶχον οὐδένα καταγωνίσασθαι, εἶτα δὴ καὶ τῷ πρωταγωνιστῇ τοῦ ἡμετέρου συρραγέντες στρατεύματος, τῷ μεγάλῳ τούτῳ πατρί, ἐκ πρώτης εὐθὺς ἡττήθησαν προσβολῆς καὶ μετεστράφησαν ἀθρόοι πρὸς φυγὴν ἀποκλίναντες. Αἰσχυνόμενοι ὥσπερ τὴν ἀπροσδόκητον ἧττάν τε καὶ τροπήν, συμμίξαι μὲν αὖθις καὶ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν οὐκ ἐτόλμησαν, πόρρω δὲ γεγονότες τοῦ ἡμετέρου συνασπισμοῦ, βέλη τινὰ λόγων ἀπετόξευσαν καθ' ἡμῶν, τὰ δ' ἀντιτύποις συνεισπεσόντα, | ἀπεκρούσθησάν τε εὐθὺς καὶ ἐπὶ τοὺς βάλλοντας f. 125 ἀντεστράφησαν. Ὡς γὰρ ἐγνώκει τὸν λόγον, εἰπεῖν δὲ οὕτω καὶ τὸν λόχον ὁ μέγας πατήρ, τοῦτόν τε διασπαράττει κἀκείνους, τρόποις παντοδαποῖς ἀσεβήσαντας, τοῦ θείου τε ἀφορίζει πληρώματος καὶ ποιεῖται εὐθὺς ὑπὸ τὴν φρικωδεστάτην ἀράν.

29–30 συλλογισμοῖς P : tacite corr. Sa **39** ἔδοξαν Sa **52** an δ' ante ὥσπερ addendum?

42–47 Ibid. 4 (284A); 63 (341A)

40. Καὶ τοῦτο δὲ θαυμάζειν ἔχων ἐγώ, ἐκεῖνο παραβάλλων καὶ οἷς εἶχε περὶ τὰ θεῖα, ἔτι πλέον τεθαύμακα εἴ τι τούτου μεῖζον ἐκεῖνος ἐφεῦρέ τε καὶ διωρίσατο. Σκοπεῖτε δὲ ὡς ἔχω περὶ τοῦ πράγματος. Ὁ τῆς εὐσεβείας λόγος πᾶσιν ἡμῖν ἁπλῶς πρόκειται, ὅσοι τῷ εὐαγγελικῷ λόγῳ ἐκ τῆς διασπορᾶς εἰς τὴν αὐτὴν πίστιν συνεληλύθειμεν, καὶ οὐδεὶς ἅτερος θατέρου τὴν εὐσέβειαν μείζων καὶ ὑψηλότερος, ἀλλὰ τῷ μὲν λόγῳ διαφέρουσιν ἔνιοι τῶν πολλῶν καὶ ἀκριβοῦσιν ἤπερ ἐκεῖνοι τὰ δόγματα, τῇ δὲ ἁπλῇ τοῦ θειοτέρου λόγου παραδοχῇ ἴσοι πάντες ἐσμὲν καὶ ὁμότιμοι. Ἐκεῖνος δέ, ὅτι μὲν τῶν ἄλλων κάλλιον ᾔδει τὰ δόγματα, ὡς ὁμολογούμενον πᾶσιν ἀφίημι. Οὐ μὴν ἐντεῦθεν αὐτὸν ὑπὲρ ἅπαντας τίθεμαι, ἀλλ' ἑτέρῳ τινὶ κρείττονι, ὃ βουλόμενος ἐρεῖν οὐ δεδύνημαι, ἐπεὶ μηδὲ πᾶσιν ἡ γλῶττα νοήμασιν ἐξαρκεῖ, ἐρῶ δὲ ὡς οἷόν τε τὸ ἐκείνου πάθος περὶ τὰ θεῖα καὶ ὅπερ ἐγὼ πολλάκις κατανενόηκα. Οὐκ ἐξ ἀκριβείας δογμάτων μόνης ἐκεῖνος προσῳκείωτο τῷ Θεῷ ἤ, ἵνα τὸ ἄρρητον μετριώτερον ἀκριβώσωμαι, ἀπορρήτως καὶ ὑπὲρ φύσιν ἐξεκρέματο τοῦ θείου, οὐκ οἶδα εἴτε πρὸ τῶν δογμάτων εἴτε μετὰ τὴν τούτων ἀκρίβειαν, καὶ τοῖς μὲν ἀποκρύφοις νοήμασιν ἀεὶ ἐκείνου ἐξήρτητο, ἐδείκνυ δὲ τὸ πάθος κἀν τοῖς συμβόλοις, καὶ μάλιστα ὁπηνίκα ὁ λόγος ἀρχιερατικαῖς πτέρυξι προήει δορυφορούμενος. Αὐτίκα γὰρ τόν τε ὀφθαλμὸν ἐκεῖσε ἀπήρειδε τήν τε καρδίαν προσανετίθει τοῖς τελουμένοις καὶ ὑπὲρ πῆχυν τῆς γῆς ἀπῃώρητο. Προήχθη ποτὲ ἀνθρωπικώτερον μέν, συμπαθέστερον δὲ λόγον ἐρεῖν, ὁρῶν τὸν λόγον ἀδιαίρετον μὲν τῷ μερισμῷ μένοντα, ἑνοῦντα δὲ τοὺς διεστηκότας ἑαυτῷ τῇ ταυτότητι τῆς κρείττονος μεταλήψεως. Τίς δὲ ὁ λόγος; Εὐγνώμοσι δὴ ἀκοαῖς αὐτὸν παρατίθημι. «Πονηρὸς μέν», γὰρ ἔφησεν, «ὁ προδότης καὶ πάντων ἀνθρώπων ἀγνωμονέστατος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας τρόπον τινὰ αἰτιώτατος καὶ μισῶ μὲν τοῦτον τῆς προδοσίας (πῶς γὰρ οὔ;), οἰκτείρω δέ πως, ὅτι καὶ σωτηρίας γέγονεν ἀφορμή». Τοῦτο δὲ οὐχ ἁπλῶς εἴρηκα, οὐδ' ἐκείνῳ δόξαν ἐντεῦθεν περιποιούμενος μείζονα, ἀλλ' ἵν' ἐνδείξαιμι τοῦ ἀνδρὸς τὸν ἔμφυτον περὶ τὰ κρείττονα ἔρωτα. Τί γὰρ ἐμοί, εἴ τις λογογραφεῖ μὲν τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀκριβοῦται τὰ δόγματα καὶ πλέκει κατὰ τῶν ἀσεβούντων συλλογισμοὺς καὶ περιττός ἐστιν τὴν περὶ τοῦτο

40,2 καὶ-θεῖα : sensum non satis perspicio ; an οἷς scribendum? **26** δὲ PSa : correxi

σοφίαν, οὐ πάνυ δὲ εὐλαβῶς ἔχει περὶ ταῦτα, ἀλλ’ ὥσπερ ὑψηλῶς τε καὶ μεταρσίως, καὶ τὴν γλῶτταν τοῖς μεγίστοις ἀφοσιούμενος, πόρρω τὴν καρδίαν ποιεῖται τῆς περὶ ταῦτα θειότητος; Ἐκεῖνος δέ, ἐλάττονι τῷ λόγῳ χρώμενος περὶ τὰ κρείττω λόγου καὶ ὑπὲρ νόησιν, νοὸς μόνον ἀκρότησιν ἐθήρα τὰ νοητά· ὅπερ δὲ ὁ λόγος ἄνω περὶ τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἠκρίβου, ὅτι ὁμοῦ ἄνω τε ἔζη καὶ κάτω ἐπολιτεύετο καὶ οὐκ ἦν ἔλαττον θάτερον παρὰ θάτερον, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ ἄμφω καὶ κατ’ ἴσον ἐδύναντο, περὶ τούτου δὴ ἐνταῦθα διεξελθεῖν τρανότερον βούλεται. Καὶ ὁ μὲν ἄνω μενέτω τῷ πράγματι, ἡμεῖς δὲ καὶ πρὸς τὰ τῇδε τοῦτον τῷ λόγῳ καταβιβάσωμεν.

41. Εἶχε μὲν οὕτως ἅπασι συγγενῶς καὶ πάντων καταλλήλως ἐκήδετο, πλέον δέ τι τῇ συγγενείᾳ ἔνεμεν καὶ φυσικοῖς φίλτροις πρὸς τὸ γένος ἐδέδετο καὶ οὔτε ὁ θρόνος τοῦτον σεμνότερον ἐκείνων ἐποίει οὔτε τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα καταφρονεῖν ἐκείνων ἀνέπειθεν, ἀλλ’, οἷος προτοῦ σύμπασιν ἔγνωστο, τοιοῦτος καὶ μετὰ τοσοῦτον ὕψος αὐτοῖς διαφαίνεται. Ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα τοὺς ἄλλους ἐκλίνετό τε καὶ μετεκλίνετο καὶ ὡς πρὸς ἑτέρους ἑαυτὸν ἔνεμε, πρὸς δὲ τοὺς ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ φύντας (ἔστον δὲ ἔτι καλὼ μὲν τὴν μορφήν, καλλίω δὲ τὴν ψυχήν, τῷ δὲ συγγραφεῖ καὶ μάλα φιλτάτω), καινόν τινα τρόπον ἐκαινοτόμησε σχέσεως. Ἤστην γὰρ αὐτῷ καθαπερεὶ σπλάγχνα ψυχῆς, εἰ δεῖ οὕτως εἰπεῖν, ἐκείνῳ τε τὴν ζωὴν ἐμπνέοντα καὶ παρ’ αὐτῷ ἐμπνεόμενα, καὶ ὅπερ δὴ τῷ σώματι τὰ κυριώνυμα δέχεται, τοῦτο ἐκείνῳ οὕτως οὗτοι λεγόμενοι. Ἐπεὶ γὰρ πρωθήβεις οὗτοι τοῦ πατρὸς ἐστερήθησαν, μικροῦ δεῖν μηδὲ μνημονεύειν ἐκείνου δυνάμενοι, ἀνά τε ἔβλεψαν πρὸς τὸν θεῖον καὶ πρὸς τὴν ἐκείνου γνώμην ἀπεικονίσθησαν, οὐδὲ πολλοῦ πρὸς τοῦτο δεηθέντες καιροῦ. Ἦν γὰρ αὐτοῖς ἡ ψυχὴ ἐπιτήδειος πρὸς τὴν μίμησιν τῶν ἐκείνου ἠθῶν καὶ οὐ μᾶλλον ἐκεῖνος ἐπόθει τούτοις οἷα δὴ σφραγῖδας ἐμβάλλειν τοὺς ἑαυτοῦ χαρακτῆρας ἢ οὗτοι ἐζήτουν τῆς σφραγῖδος τὴν τύπωσιν. Καὶ ἵνα δὴ καὶ τὸ συγγενὲς ἐκείνου δι’ ἐκεῖνον τιμήσω

36 ὑψηλοῦ Sa **40** δὴ PSa : correxi **43** κατῖσον P **41,6** πρῶτα s.l. P **10** καινῆς Sa **11** οὕτως οὗτοι λεγόμενοι ante ἐμπνεόμενα primum scripsit, deinde linea exstinxit P **12** an αὐτοῦ? **13** δέχεται P : an λέγεται scribendum?

βραχὺ καί τι καὶ φιλοσοφίας εἰσαγάγω μέρος τῷ λόγῳ, μία μὲν ἀμφοτέροις ἡ παρὰ τοῦ θείου σφραγίς, τὸ κρείττους γενέσθαι καὶ τῶν πολλῶν ὑπερδείκνυσθαι, ἡ δὲ ὁμοίωσις ἡ αὐτὴ καὶ διάφορος. Τὸ μὲν γὰρ καλὸν ἐπίσης ἐνετυπώθη, ἰδίοις δὲ χαρακτῆρσι τοῦτο διείλοντο. Ὁ μὲν γὰρ τὴν ἡλικίαν πρεσβύτερος, αὐτὸ δὴ τοῦτο θεῖος ἀνήρ, μήτε τὴν γλῶτταν χείροσι λόγοις διδοὺς μήτε τὴν ἀκοὴν πονηροτέραις ἀναπεταννὺς γλώτταις, ὅμοιος ἑαυτῷ καὶ πρὸς τοὺς καιροὺς ἀδιάφορος, εὐθύτητι χαίρων καὶ σκολιὸν οὐδὲν ἐπιστάμενος, πρὸς οὐδὲν δεινὸν ὕποπτος οὔτε αὐτὸς ὑποπτεύων τὸ κρύφιον, ἁπλοῦς τὴν ψυχήν, μηδέν τι τῶν ἔξω περιεργαζόμενος, ἀλλὰ πάντη μεμισηκὼς τὸ πολύπραγμον. Τοιοῦτος μὲν οὗτος,
f. 125v ἅτερος δὲ τό τε ἦθος ἡδὺς καὶ χαρίεις τὴν ὁμιλίαν καὶ εἰς | ψυχὴν ἐγκύπτων καὶ ἀπὸ τῶν φαινομένων χαρακτήρων ἐς τοὺς κεκρυμμένους συμπεραινόμενος, οὐ θηρατὸς πᾶσιν, ἀλλ' οἷς ἂν αὑτὸν ἐπιδοίη, οὐδ' εὐθὺς φιλίαν μνηστεύων, οὐδὲ παντὶ ταύτην διδούς, ἀλλ' οἷς ἂν ἐξετάσειέ τε καὶ δο[κιμάσειεν], εἶτα δὴ στερροὺς θεμελίους πηγνύς, ἀγχίνους εἰ καί τις ἄλλος, ὀξὺς μὲν νοῆσαι, πολὺς δὲ τὸ νοηθὲν διαιρεῖν, τῷ ἀδελφῷ ἀναπεφυκὼς καὶ ὡς κρείττονι τούτῳ προσκείμενος καὶ τὸ ἐκείνου μᾶλλον ἐπαινῶν ἦθος ἢ τὸ οἰκεῖον φιλῶν. Τούτους ὁ μέγας πατὴρ καὶ πρὸ τῆς ἥβης ἠδεῖτο διὰ τὸν τρόπον καὶ μετὰ τὴν ἥβην ἐθαύμασε, καὶ ἐπειδὴ πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ φύσιν διῃρημένοι τὴν γνώμην ὄντες ἐτύγχανον, ὥσπερ ὁ λόγος ἐγνώρισεν, ἵνα μὴ τὸ παρηλλαγμένον σχίσῃ τούτοις τὴν ὁμοιότητα, ἑαυτὸν δεσμὸν ἐμβάλλων ἀμφοῖν καὶ πρὸς τὰ μέρη μεθαρμοζόμενος εὐφυῶς, συνήρει τὰ ἀντικείμενα καὶ εἰς ταὐτὸ συνεβίβαζεν. Ἤνεγκε τούτους καὶ πρὸς τὰς ἐμὰς τῶν λόγων πηγὰς καὶ ἀποχρώντως τῶν ναμάτων ἐνεφορήθησαν. Τέχνας τε γὰρ λόγων ἐμεμαθήκεσαν καὶ πρὸς τὸ τῆς φιλοσοφίας ὕψος ἀνέδραμον καὶ διήραντο.

42. Ὁ δὲ λόγος οὐ περὶ τούτων, εἰ δ' οὕτως, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον, ὁμοῦ τε αὐτῷ χαριούμενος καὶ τὴν ἔμφυτον τῆς ψυχῆς χρηστότητα ἐπεξεργαζόμενος, ἢ μᾶλλον δεῖξαι βουλόμενος ὅτι, πολυμεροῦς οὔσης τῆς ἀρετῆς καὶ ἄλλης μὲν ψυχῇ προσηκούσης, ἀπολελυμένῃ παντάπασι σώματος, ἑτέρας δὲ διὰ φιλοσοφίας ὑπερτε-

32 πολυπράγμον P : corr. Sa; an πολυπραγμονεῖν scribendum? **35** οὐ P : οὔτε Sa **37** δο[κιμάσειε] tacite suppl. Sa

θείσῃ τῆς φύσεως καὶ αὖθις ἄλλης ἔτι χρωμένῃ σώματι καὶ κατακοσμούσῃ τὸ σύνθετον, οὐ τὸ μὲν αὐτῆς ἐκεῖνος τῶν μερῶν ἔσχηκε, τὸ δὲ ἀπέγνω λαβεῖν, πρὸς δὲ τοῦτο χωρήσας ἢ βραχὺ πτερυξάμενος, τὴν λεγομένην πτερορρύησιν πέπονθεν, ἀλλὰ πᾶσι καὶ ὁμοῦ καὶ ἀνὰ μέρος καὶ προσφυῶς καὶ ὡς ἕκαστον ἔδει καὶ τοῖς πᾶσιν ἀπαραμίλλως καὶ ἑκάστῳ πρὸς ὃ μᾶλλον ἐπιτηδειότερον ἔσχηκε καὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν πρὸς πάντα ὑπὲρ πάντας ἐξήρκεσε. Τῇ δέ γε ἀρχιερωσύνῃ, αὐτόθεν ὑπερκειμένῃ πάσης ὑψηλῆς γνώμης καὶ φύσεως, μέγεθος ἐκεῖνος καὶ ἀξίωμα γέγονεν, οὐ λόγῳ ταύτην κοσμῶν, οὐδὲ πολλὰ περὶ ταύτης φιλοσοφῶν, ἀλλὰ τὸν τρόπον αὐτῇ ἀντεπιδεικνὺς καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν ἀντεπάγων καὶ τὸ πρὸς τὰ μέγιστα μεγαλοπρεπὲς ὑποφαίνων καὶ τῷ ὕψει ταύτης ἀνθαμιλλώμενος. Ἡ δὲ παρὰ πάντων πρὸς ἐκεῖνον αἰδώς, τὸ σέβας, τὸ πεφρικέναι τούτους σὺν πόθῳ, τὸ δεδιέναι καὶ χαίρειν αὐτῷ προσεγγίζοντας, κρείττω λόγου ταῦτα καὶ ὑψηλότερα.

43. Εἶεν, καὶ οὐκ οἶδ’ ὅ,τι ἐρεῖν δεῖ, δυοῖν μερίδαιν τὸν λόγον βουλόμενος διαιρεῖν, ἀσκητικῷ βίῳ καὶ ἀρχιερατικῇ τελειότητι. Εἰ γὰρ καὶ μὴ πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ ἰδέαν ταῦτα διάφορα, ἀλλὰ μᾶλλον ἄν τις τῷ ταὐτῷ τὸ θάτερον συμμίξειεν ἢ ταῦτα προσφυῶς συγκεράσειεν. Ὁ μὲν γὰρ μοναδικὸς βίος κρύφιος τοῖς πολλοῖς καὶ ἀπόρρητος. Σκοπὸς γὰρ καὶ αὐτῷ εἴσω τὴν ψυχὴν συνεστράφθαι καὶ τὰς τῶν πολλῶν ὁμιλίας ἀποδιδράσκειν, ἀεὶ δὲ πετᾶσθαι πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἡσυχίαν θεμέλιον πρὸς τὴν ὕψωσιν τίθεσθαι, ὁ δέ γε ἀρχιερατικὸς καὶ τοῦτο μὲν ἔχειν τὸ μέρος, οὐδὲν δὲ ἧττον τὸ καὶ πρὸς ἅπαντας ἐπεστράφθαι. Τὸ γὰρ προστατεῖν τῶν πολλῶν οὐ τοῦτό ἐστι τὸ κατὰ μόνας ὁμιλεῖν τῷ Θεῷ, ἀλλὰ τὸ πᾶσαν ἰδέαν παιδαγωγίας τοῖς πρὸς ἀρετὴν ἀπευθυνομένοις ἐπιδείκνυσθαι πρός τε δυναστείας παρρησιάζεσθαι καὶ τυραννίαις ἀνθίστασθαι καὶ τοὺς μὲν ταπεινοτέρους ὑψοῦν, καθαιρεῖν δὲ τοὺς αὐθαδεστέρους καὶ θρασυτέρους. Ζητεῖ γοῦν ὁ λόγος πῶς ἂν ὁ μοναδικὸς βίος τῷ ἀρχιερατικῷ συμφωνήσειεν, ἢ μᾶλλον πῶς ἐκεῖνος ἄμφω συνέδησεν ἑαυτῷ, καὶ τὰ ἑκάστου χρώματα ἐπιβα-

43,1 δεῖν: correxi **9** an ἔχει scribendum?

42,9 Plat., Phaedr. 246c

λῶν ἑκατέρῳ, οὐδὲν τῶν μερῶν μετηλλοίωσεν. Ἑλλήνων μὲν οὖν οἱ πλέον τι τῶν ἄλλων εἰπεῖν δόξαντες, ἐκ δυοῖν δυνάμεων τὴν ψυχὴν συνιστῶντες, κρείττονός τε καὶ χείρονος, λόγου φημὶ καὶ ἀλογίας, οὔπω τὴν ἕνωσιν ἀποδεῖξαι ἐξήρκεσαν. Ἐκεῖνος δὲ οὐκ ἀπέδειξε μὲν τῷ λόγῳ τὴν συμφυΐαν, ἔπραξε δέ. Πῶς καὶ τίνα τρόπον; Οὐ παρὰ μέρος ποιῶν ἕκαστον, ἀλλ' ἵνα συντόμως καὶ πληρεστάτως ἐρῶ, οὐκ ἦν αὐτῷ τὸ τοῖς κρείττοσιν ὁμιλεῖν ἀπόστροφον πρὸς τὴν τῶν πολλῶν προστασίαν, οὐδ' αὖ πάλιν τὸ προσιέναι τοῖς ἔξωθεν ἀντικείμενον ταῖς πρὸς τὸ θεῖον ὑψώσεσιν. Οὐ γὰρ ἐναντία πανταπάσι ταῦτα, ἀλλὰ τὸ μὲν θεωρητικῆς, τὸ δὲ πρακτικῆς ἀρετῆς, καὶ ὥσπερ δεῖ τὴν μὲν θεωρίαν πράξει χαλιναγωγεῖσθαί τε καὶ συνέχεσθαι, τὴν δὲ πρᾶξιν θεωρίᾳ καταλαμπρύνεσθαι, οὕτω δεῖ καὶ τὰ ὑποκείμενα ταύταις μέρη συνάπτεσθαι πρὸς ἄλληλα προσφυῶς. Οὔκουν ἐκεῖνος ψυχὰς διορθούμενος καὶ βίους καθαίρων καὶ παντοδαπῶς τοῦ καλοῦ προϊστάμενος, τῆς μοναδικῆς ἐπελέληστο τελειότητος, ἀλλ' ἦν οὕτω ποιοῦντι ἐπτερωμένος αὐτῷ ὁ νοῦς πρὸς Θεόν, οὔτε μὴν αὖθις ἐντυγχάνων τοῖς κρείττοσι, τῆς τῶν πολλῶν σωτηρίας ἠμέλει, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ἐκεῖθεν ἐλάμβανε τῆς καθάρσεως ἀφορμάς. Κάλλους δὲ τοῦ νοεροῦ γενόμενος θεωρός, ὃ δὴ Ἕλληνες μὲν ἰδέαν φασὶ καὶ μετὰ τὴν ἀγαθοῦ φύσιν τιθέασιν, ἐγὼ δὲ εἰς ταὐτὸν τῷ ἀγαθῷ τίθεμαι καὶ τὴν νοητὴν τοῦτο ἀποφαίνομαι φύσιν, ἅπαν τὸ εἰς τὸ σῶμα καταλῆξαν ἠτίμαζεν. Οὐ γὰρ ἐγνώριζε τὸ εἶδος τῆς ὕλης ἀναπιμπλάμενον. Τὴν δὲ τοῦ λόγου συνθήκην καὶ τὴν ἐν ταύτῃ χάριν ὡς χαρακτῆρας καθαρωτέρους τοῦ αὐτοκαλοῦ ἔχουσαν ὑπερηγάπα τε καὶ ἐθαύμαζε καὶ αὐτός τε ἐβούλετο οὕτω ποιεῖν, καὶ ἵνα μοι ἐντεῦθεν καὶ τὸ κατ' ἐμὲ προχωρήσῃ μέρος τοῦ λόγου, καὶ τοῖς ἐμοῖς λόγοις ὑπὲρ τοὺς ἄλλους προσέκειτο, καὶ εἴ τις αὐτῷ τῶν πάντων, εἴ τι σχεδιάσας ἐτύγχανον, προσήνεγκεν ὡς ἀπομνημόνευμα, ὁ δὲ ἡδέως τε ἤκουε καὶ χαριέστερος ἐγεγόνει καὶ μικροῦ δεῖν τὸν ἀπομνημονεύσαντα κατησπάζετο. Ἐκεῖνα δὲ

25 ἀποστασίαν Sa **26** τὸν Θεὸν Sa **29** δὴ Sa **38** τῷ om. Sa **39** ἅπαν τὸ P : ἅπαντα Sa

43,18–21 cf. Psell., Omnif. doctr. 61, 9-13 (p. 42) **29–30** cf. Max. Conf., Quaest. ad Thal. 63, 388-389 (II, p. 171) **31–41** cf. Plat., Phaedr. 250d-254c; Psell., Opusc. phil. 7, 106-107 (I, p. 25) **42** cf. Plot., Enn. 1, 8, 13, 9-11 (I, p. 136)

μᾶλλον ἠγάπα τὰ μέρη, ὧν ἡ ὑπόθεσις ἢ ἀπορωτάτη παντάπασι διὰ τὸ κρύ|φιον ἢ οὕτως αὖθις διὰ τὸ ἐκκείμενον, καὶ πρὶν μὲν τὸν f. 126 λόγον ἀκούσειεν, ἐθαύμαζεν ὥσπερ οἱ τῶν περὶ τὰ μαθήματα ἀποδείξεων ἄπειροι, εἴ τι περὶ αὐτοῦ εἰπεῖν ἔχοιμι, ἀκούων δὲ καὶ αὖθις ἐθαύμαζεν, εἰ μὴ οὕτως ἐρεῖν ἔμελλον. Εἰ δ' αὐτῇ τῆς γλώσσης προστύχοι πηγῇ (ἐχαριζόμην γὰρ ἐγὼ καὶ τοῦτο τῷ μεγάλῳ πατρὶ προσιὼν αὐτῷ θαμὰ καὶ τὸ μέν τι τοῦ ἐμοῦ φόρτου διδούς, τὸ δὲ ἐκεῖθεν ἐμπορευόμενος), οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσης ἡδονῆς ἐνεπίμπλατο. Πολλάκις δέ μου καὶ δοκιμασίαν λανθάνουσαν ἐποιήσατο. Ἀκούων γὰρ ὅτι καὶ τὰς ἐρωτήσεις σχεδιάζω τῶν θειοτέρων εὐφυῶς ἐρωτήσεων, ἀπομνημονεύων τε τῶν ἀρχαιοτέρων πρὸς αὐτὰ ἐξηγήσεων, εἶτα καὶ προστιθεὶς καὶ εἴ τι αὐτὸς ἐν τούτοις κατανενόηκα, πεῦσιν μοι λογίων προσήνεγκεν, ὧν ἐκεῖνος τοὺς λόγους παρὰ τῶν ἑρμηνευσάντων ἠκρίβωσεν. Ὡς δ' ἤκουσεν ἅ τε ἐκεῖνοι εἰρήκεσαν καὶ ὁπόσα ἐγὼ αὐτίκα πρὸς ἐκεῖνα συνεπορισάμην καὶ προσευπόρηκα, πατρικαῖς με ἀγκάλαις παραυτίκα περιλαβών, πυκνά μοι τὴν κεφαλὴν κατεφίλησεν, ἡδέως τὰ ἐμὰ τῶν ἐκείνου ἀνταλλαττόμενος καί με τιθεὶς ὑπὲρ πᾶσαν τιμήν.

44. Ἐζηλοτύπει δέ μου τὴν φύσιν καλινδουμένην τοῖς χείροσι καὶ ἐς τὰ βασίλεια παρακύπτουσαν. Κἀγὼ δὲ ἐβουλόμην μὲν ἐμαυτὸν ἀντιταλαντεῦσαι τῇ ἐκείνου πλάστιγγι, οὐκ ἦν δὲ τοῦτο ποιῆσαι καὶ θατέρᾳ γινόμενον περιάρπακτον. Ὅθεν, εἴ τις μικροψυχίας λόγος ἀμφοῖν ὕστερον ἐγεγόνει, ἐκεῖθεν τὴν ἀφορμὴν εὕρατο, περὶ οὗ δὴ ἐν ὑστέρῳ καιρῷ τε καὶ λόγῳ ποιήσομαι τὸν ἀπόλογον. Οὐ γὰρ ζήτημα τὸ προκείμενον, ἀλλ' ἐγκώμιον. Πλὴν τοσοῦτον κἀνταῦθα θείην, ὅτι ἔλαττον ἐκεῖνος ἐφιλοσόφει, εἰ χρὴ τοῦτο εἰπεῖν, ἢ αὐτὸς ἀντεφιλοσόφουν αὐτῷ· εἰδυίᾳ δὲ λέγω τῇ ἐκείνου ψυχῇ καὶ ἀπαραλόγιστον τὸ κριτήριον, ὡς οὐκ ἐλάττων ἡ ἐμὴ ἀντίδοσις τῆς πρὸς αὐτὸν διαθέσεως, ἧς αὐτός μοι προήνεγκεν, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, ὅσῳ κρείττων ἐκεῖνος καὶ ὑψηλότερος. Καὶ εἰ παρὰ τῶν ἐμῶν ἐκεῖνος πηγῶν ἀπηρύετο, ἐγὼ δὲ οὐ προσιέμην τοὺς ποταμοὺς τῶν ἐκείνου καλῶν, μηδ' ἄλλῳ τινὶ συγγενοί-

53 an αὖ τῇ legendum? **54** προτύχοι Sa **59** ἐρωτήσεις : an ἀπαντήσεις scribendum? **60** καὶ[1] P : ἢ Sa **61** λόγων Sa | an προήνεγκεν scribendum?

44,1–2 Greg. Naz. Or. 7,15,21-23 (p. 216)

μην τῶν φερόντων εἰς ὄνησιν, μηδέ τι ἐκεῖθεν κερδήσαιμι. Ἀλλὰ τὸ εἰς ἄκρον τοῦ πρὸς ἐμὲ καὶ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ πρὸς ἐκεῖνον, ἐκείνου τε καὶ ἐμοῦ, πρὸς ἐμὲ κἀκεῖνον, πεποίηκε τὴν ἐπ' ἄλλο ῥοπὴν καὶ ἡ βάσκανος γλῶσσα τὴν τοιαύτην ἀλλοίωσιν ἴσχυσεν. Ἄχρι τούτου τὸ παρὰ τὸν λόγον καὶ οὗτος ἀντ' ἄλλης τινὸς ἀρκείτω ἀπολογίας καὶ καταργείτω τὴν σκιὰν ἀλήθεια, εἴ τί που κἀκείνης ἴχνος ἐν παραβύστῳ φανείη. Καὶ οὔπω τὸν καιρὸν εἴρηκα καὶ τὴν γεωμετρικωτέραν ἀνήγαγον καὶ ῥητορικωτέραν πειθὼ καὶ ὡς τὸ τηνικαῦτα κῦμα ἄλλους τε πλείους συνήρπασε κἀμὲ βραχύ τι ἐπέκλυσεν. Ἀλλ' ἥ γέ μοι φρὴν ἀνώμοτος καὶ τὸ τῆς γλώττης ἄφετον καὶ ἐλεύθερον.

45. Οὕτω μὲν οὖν περὶ τούτων μ[ικρὸν] ὁ λόγος διήτησε, περὶ οὐδενὸς μὲν οἷς δείκνυται ἀπολογησάμενος, παραξέσας δέ τι τῶν πεπραγμένων, ἵνα μηδενὸς τῶν κατ' ἐκεῖνον ἀχρωμάτιστος ᾖ. Ἄνω γοῦν αὖθις δραμεῖται. Πολὺ γὰρ ἐς τὸ κάτω προβέβηκε. Πολλὰ δὲ εἰπεῖν ἔχων, ὧν ἐκεῖνος ἢ πρὸς εὐδοκίαν καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον ἢ πρὸς οἰκονομίαν ἐποίησεν, οὐ πᾶσι τὸν λόγον ἐπιβαλεῖν εἰς μέτρον ἔκρινα δεῖν, ἀλλ' οἷς αὐτὸ τοῦτο μέτρον ἐστίν. Παρείσθω γοῦν μοι ὁπόσα ὑπὲρ τὴν φύσιν ἐκείνῳ, ὁπόσα ὑπὲρ τὴν νόησιν, ὡς ἡρπάζετο δι' εὐχῆς, ὡς τὴν μέσην διϊών, ταύτην δὴ λέγω, τῶν ἑκατέρωθεν ἀρετῶν ἐν μέσῳ ἐγίγνετο, τοῦτο δὴ τὸ πατρικὸν ἐκείνῳ καὶ ἐξαίρετον σεμνολόγημα. Ἔστω λόγων ἐπέκεινα καὶ ὅσα τῆς γῆς [καὶ] τοῦ σώματος ὑπεριπτάμενος ὡμίλει Θεῷ. Κρείττω ἐγκωμίων καὶ τὰ ἐν κρυφῇ τούτῳ πραττόμενα [...] ἀωρὶ τῶν νυκτῶν, νῦν μὲν εἰς οὐρανὸν ἀναβαίνοντι, νῦν δὲ μεθισταμένῳ εἰς τὸν παράδεισον καὶ τῶν [ἀρ]ρήτων ῥημάτων ἀκούοντι, ὑποκείσθω δὲ τῷ λόγῳ ὁπόσα ἡμῖν ἐφικτὰ καὶ τὴν πίστιν τῶν ἀκροωμένων [προσ]ίεται. Ὁ δέ γε λόγος ἐνταυθοῖ λήξας, εἰς ἀρχὴν αὖθις ἑτέραν πρόεισιν.

44,23 τοτηνικαῦτα P **45,1** μικρὸν supplevi, μοι Sa **2** δείκνυται lectio incerta; fortasse δύναται scribendum **11** λόγου a. corr. P, γοῦν Sa **12** καὶ[2] suppl. Sa **15** τὸν om. Sa | suppl. Sa **17** suppl. Sa **18** ἑτέραν om. Sa

24–25 Eurip., Hipp. 612 **45,15–16** II Cor. 12, 4

46. Ἐφειστήκει τῷ βασιλεῖ τὸ χρεὼν καὶ λυόμενος ἀνέπνει τὰ τελευταῖα, οὐκ ἀποκαμούσης αὐτῷ τῆς φύσεως, ἀλλὰ τοῦ μέτρου λήξαντος τῆς συμπήξεως, καὶ ὁ μὲν ἐξελιπάρει ἐπιβιώσεσθαι, ὁ δὲ εἰσπράττων παντάπασιν ἀπαραίτητος. Ἐτελεύτα δὲ ἐπὶ πολλοῖς ἐνθυμήμασιν, ἃ δὴ πάντα τὸ τάχος τῆς τομῆς ὑπετέμετο. Καὶ ὁ μὲν αὐτίκα νεκρὸς ἔκειτο, βραχύ τι πρὸ τοῦ θανάτου τὸ κράτος ὥσπερ ἀφαιρεθείς, πάντα δὲ ὥσπερ ἐπὶ ζυγοῦ κατατείνοντος ἐπὶ τὴν ἑτέραν μετέπεσε πλάστιγγα καὶ τῇ Θεοδώρᾳ συννενεύκει τὰ πράγματα, τὸν δὲ νεκρὸν μικροῦ δεῖν ἐξέλιπε καὶ τὸ συγγενές. Ἦν γάρ, οἶμαι, καὶ τοῦτο κεχαρισμένον τῇ βασιλίδι. Ἀντίθετα γάρ πως ἐγεγόνει τὰ πρὸς αὐτὴν καὶ οὐκ ἦν προσκειμένη οὐδὲ θνήσκοντι τῷ αὐτοκράτορι. Ἀλλ’ ὅ γε πατήρ, καίτοι πολλὰ μνησικακεῖν ἔχων τῷ ἀπελθόντι, ἀφίκετο τῷ νεκρῷ, μὴ μετακληθείς, καὶ οὐχ ὡς ἀψύχου, οὐδ’ ὡς ἐπὶ κλίνης κειμένου καταπεφρονήκει, ἀλλὰ σὺν αἰδοῖ προσῄει ὥσπερ ἀπὸ μετεώρου τοῦ βήματος ἀρχαιρεσιάζοντι, καὶ τὼ χεῖρε συστείλας καὶ ἀσπασάμενος, πολλὰ τῶν ὀφθαλμῶν κατέσπεισε δάκρυα, μικροῦ δεῖν ἀπολογούμενος ὑπὲρ ὧν ἐκεῖνον ἔδει ἀπολογήσασθαι. Ἔπειτα δὴ τὸν κλῆρον συνηθροικὼς καὶ τὰ εἰκότα ἐπᾴσας ἐκείνῳ καὶ ἐπευξάμενος, περιστέλλει τε ταῖς [...] καὶ τῷ τάφῳ μεγαλοπρεπῶς κατατίθησιν. Ἐπεὶ δὲ ἔδει μεταβολὴν αὖθις τὰ πράγματα δέξασθαι, δεδ[ιὼς] ὁ | πατὴρ μὴ πλέον τι τοῦ δέοντος γένηται, νομοθεσίας τῇ βασιλίδι κατήρχετο. f. 126v Ἡ δὲ τὰ μὲν πρῶτα τοὺς ἐκείνου νόμους προσίεται καὶ ὡς παρὰ κρείττονος ἐλάμβανε τὰ θεσπίσματα. Εἶτα δὴ μεταβαλοῦσα, ἀντενομοθέτει τῷ νομοθέτῃ καὶ πρὸς τοὺς κανόνας ἀντέκειτο. Τὸ δὲ ἦν οὐκ ἔργον τῆς ἐκείνης ψυχῆς, ἀλλ’ οἱ τῶν πάντων ἀντιποιούμενοι καὶ μεγαλαυχοῦντες εἶναι καὶ τοῦ κανόνος εὐθύτεροι κἀκείνην πρὸς τὰς οἰκείας γνώμας μετέστρεφον. Ὁ μὲν γὰρ πατὴρ εὐθὺς ἄρρενος ἔφη δεῖσθαι τὸ κράτος καὶ φρενὸς καὶ ψυχῆς, οἱ δέ, ὡς οὐ λυσιτελοῦν αὐτοῖς, τὸ βούλευμα παρεκρούοντο, [κἀκεῖνος] μὲν τὸ ἀκριβὲς εἴρηκε τῆς ἀρχῆς, τοῖς δέ, ὅπερ ἂν ἑκάστοις δοκοίη, τοῦτο ἠκρίβωτο. Ὅθεν ἀσύμφωνα

46,8 συνενεύκει PSa : correxi **20** fortasse χερσὶ supplendum **22** suppl. Sa νομοθεσίας P : νομοθέτης Sa **30** βούλημα PSa : correxi **31** [κἀκεῖνος] supplevi : καὶ τῷ Sa

46,1–9 Psell., Chron. 6, 202, 1-17 (II, pp. 150-152)

πάντα ἐδόκει καὶ πρὸς οὐδὲν κοινὸν τέλος συννεύοντα καὶ τοῖς μὲν ἐδόκει τὰ πεπραγμένα ἢ ἐπράττετο τὰ δοκοῦντα, ὁ δὲ οὔτε συμπράττων τοῖς δόξασιν ἦν οὔτε συνδοξάζων τοῖς πραττομένοις, ἀλλὰ τῶν οἰκείων νόμων ἐχόμενος καὶ τῆς ἄνωθεν αὐτῷ διαιρεθείσης καὶ αἱρεθείσης ζωῆς, τῶν ἄλλως πραττομένων ἠμέλει.

47. Χρόνος οὔ τι πολὺς καὶ ἡ βασιλὶς πρὸς τῷ πέρατι τῆς οἰκείας ἐγεγόνει ζωῆς. Καὶ ἵνα τὰ ἐν μέσῳ συντέμω φειδοῖ τε κἀκείνης καὶ τοῦ παρ' ἐκείνης κριθέντος εἰς τὴν ἀρχήν, οἷς αὐτὸς πᾶσι παρών, ἐρυθριῶ τὸν λόγον δοῦναι τῇ ἀληθείᾳ τῶν ὑποθέσεων ἐπεγνωσμένῃ (δότε γάρ μοι τοσοῦτον εἰπεῖν), τὴν γνῶσιν πιστεύεται τοῦ καλοῦ καὶ τὴν πρόγνωσιν καὶ νεῦμα μόνον ὀφρύων τῷ παρ' ἑτέρων σκέμματι δίδωσι καὶ τῶν ἄλλων εἰς τὸ κράτος προτίθησιν ὃν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους οἱ περὶ αὐτὴν ἔθεσαν καὶ ἡ σιωπὴ κινεῖ τὴν γλῶτταν ἐκείνην καὶ τὸ τοῦ λόγου διάστημα γνώρισμα ἐκείνῃ τῆς ἀρχαιρεσίας καθίστατο. Ἴσασι τὸ πρᾶγμα οἱ ταῖς ἀπορρήτοις τελεσθέντες μυήσεσιν, ὁ δὲ λόγος τοῖς ἄλλοις ἀπόκρυφος καὶ ὁ Μιχαὴλ ἐς τὴν βασιλείαν ἀνάγεται, ἐφ' ᾧ δὴ καὶ βραχύν τινα χρόνον ἐκείνη ἐπιβιώσασα μετατίθεται, καὶ ὁ πατὴρ αὐτίκα παρῆν, ἐκείνῃ τε τελέσων τὰ ἐπικήδεια κἀκείνῳ νομοθετήσων τὰ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐπιτήδεια. Ὃ δέ με μικροῦ παρέδραμεν, οὔπω μὲν ἐτεθνήκει ἡ βασιλίς, τὸν δὲ τελευταῖον εἰποῦσα καὶ βασίλειον λόγον σεσίγηκε καὶ ὁ προκεχειρισμένος ἐδεῖτο ἐπὶ τῇ ταινίᾳ τῆς μεγάλης χειρὸς τοῦ πατρὸς καὶ ἀνεκαλεῖτο θερμότερον καὶ μετεκαλεῖτο ταπεινότερον ἢ βασιλικώτερον. Ὁ δέ (ὢ ψυχῆς πᾶσαν καλοκαγαθίαν γνώμης νικώσης), οὐ προσέδραμεν εὐθὺς τῷ προβλήματι, οὐδ' ἔδεισε τὸν εἰς τὸ κράτος νικήσαντα, οὐδὲ τῆς πρὸς αὐτὸν γενομένης ἀγνωμοσύνης καταπεφρόνηκεν ἢ κατωλιγώρηκεν, ἀλλὰ ταῖς ὀλίγαις ἐκείνης ἐδίδου ἀναπνοαῖς ἢ τῇ μεγάλῃ ἀρχῇ. Ἐζήτει γοῦν εἰ παρ' ἐκείνης ἡ προβολή, εἰ παρὰ ψηφισαμένης, εἰ παρὰ βουλευσαμένης ἤ, τό γε μετριώτερον καὶ θαυμασιώτερον, εἰ συγκατανενεύκει τοῖς προενέγκασι. Καὶ ἀφικόμενος, εἶτα δὴ καὶ ἀναπνέουσαν ἔτι κατειληφώς, βραχύ τι ἐρώτημα ἐρωτᾷ καὶ πρὸς ὃ ἐκείνην ἀποκρίνασθαι ἀποχρῶσαν

37 ἄλλων Sa **47,23** an πλεῖον post ἐκείνης addendum?

47,1–15 Ibid. 6a, 20, 1-21, 7 (I, pp. 174-176)

ᾔδει, εἰ τὸ κράτος αὐτὴ τῷ βασιλεύσαντι ἐψηφίσατο. Εἶτα δὴ δυσθανατοῦσαν ἰδών, «ἀλλὰ σύ γε», ἔφη, «ὦ βασίλεια, μὴ βιάζου πρὸς τὴν ἀπόκρισιν, ἀλλὰ νεύματι δήλωσον εἰ βουλομένῃ σοι ἐγεγόνει τὸ πρᾶγμα». Ὡς δὲ βραχύ τι ἐπένευσεν, εὐθὺς ἐκεῖθεν τὸ σύνθημα εἰληφώς, πρός τε τὸν βασιλέα ἄπεισι καὶ τὰ εἰκότα τελέσας, ὁπόσα θεσμοὶ ἄνωθεν ἐπὶ τῷ βασιλεύοντι διωρίκασιν, ἐναρμόζει τὸ στέφος τῇ κεφαλῇ. Εἶθ᾽ οὕτω κατασπασάμενος, ὑποθήκας αὐτῷ σχεδιάζει πρὸς τὸν καιρὸν καὶ εἰπὼν ἀπῆλθε, φύλακας αὐτῷ τοὺς [οἰ]κείους λόγους λιπών.

48. Τὰ δὲ πράγματα ἐνήλλακτό τε καὶ οὐκ ἐνήλλακτο. Τῇ μὲν γὰρ πέρας ἡ βασιλεία, τῷ δὲ εἰλήφει ἀρχὴν καὶ ἡ ἀλλοίωσις ἄχρι τούτου, οἱ δὲ τοῦ κράτους χαρακτῆρες ἀμφοῖν τοῖν προσώποιν παν[τά]πασιν ὅμοιοι, οἱ γραμματοεισαγωγεῖς, ὁ τοῖς ὅλοις ἐφεστηκώς, οἱ εἰσαγγέλλοντες, οἱ μυούμενοι τὰ ἀπόρρητα, οἱ τὰ παρασκήνια περιφράττοντες, οὐδέν τι τῶν περὶ ταῦτα ἐνηλλαγμένων μερῶν. Καὶ ἵνα τὸ μεῖζον εἴπω, [ἀκ]οινώνητος αὖθις τῷ πατρὶ ἡ ἀρχή. Διὰ ταῦτα, ὥσπερ οὐκ ὄντος τοῦ ὑπερείδοντος, ἔρρει πάντα καὶ κατεστρέφετο. [Κἀγ]ὼ μὲν περὶ τοῦ κρατοῦντος οὐδὲν φαῦλον ἐρῶ, ἑτέροις δὲ ἴσως ἔλαττον μελήσει τῆς ἐκείνου ἐπιεικείας καὶ οὐκ ἂν σχοῖεν γλώσσης φειδώ. Τοσοῦτον δὲ αὐτὸς περὶ ἐκείνου φημί, ὅτι τρόπου γε ἕνεκα καὶ ψυχῆς ἀτέχνου καὶ γνώμης [ἀπε]ριέργου κἂν τοῖς πρώτοις ἀπεικασθείη πρὸς ἀρετήν. Πρὸς γὰρ πᾶσαν ἰδέαν καλοῦ ἀπεικόνιστο, ἡγεμονικοῖς [δὲ εἴ] τις αὐτὸν παραβάλλοι ἀνδράσιν, ἐκείνους αἰσχυνεῖ μᾶλλον ἢ αὐτὸν ἐλαττώσειεν. Οὐ γὰρ ᾔδει τὰς τοῦ κράτους ἡνί[ας μ]εταχειρίσασθαι (τί γὰρ δεῖ μὴ τἀληθῆ λέγειν;), οὐδ᾽ ἀντιτείνειν φερομένοις τοῖς ἵπποις, οὐδ᾽ ἀπευθύνειν [πρὸς τὸν] καμπτῆρα τὸν δρόμον, ἀλλ᾽ ἦν οὐκ ἐλαύνων μᾶλλον ἢ ἐλαυνόμενος, οὐδ᾽ ἀπιθύνων ἢ ἐκείνοις [συνδιαστρεφ]όμενος, μᾶλλον δὲ καὶ τὸ εὐθὲς αὐτῶν διαστρέφων τῇ περὶ τὸ ἐλᾶν ἀτεχνίᾳ. Διὰ ταῦτα ἐφ᾽ ἑτέροις θεὶς τὴν ἀρχήν, [αὐ]τὸς ἰδιώτῃ προσήκοντα βίον ἐπολιτεύετο· χρῶμαι δὲ ἴσως τῷ λόγῳ ἀνθρωπικώτερον καὶ διαιτῶ τοῖς πρ[άγμασι,]

34 an βασιλεύσοντι? **37** suppl. Sa **48,4–7** suppl. Sa **7–27** suppl. Sa **8** Διαταῦτα P **20** an συναπιθυνόμενος? **21** Διαταῦτα P

48,4–6 Psell. Or. paneg. 4,268-270 (p. 66)

καθ’ ἣν ἄν τις γνώμην τῶν συνετωτέρων διέλῃ καὶ ἀκριβώσαιτο. Τὰ δὲ ἄρα οὕτω τε γενέσθαι ἔμελλε [καὶ πρὸς] τὸ προρρηθὲν ὑπὸ τοῦ κρείττονος ὑπαχθήσεσθαι τέλος, καὶ ὅπερ ἐγὼ θαυμάζω κατανοῶν, οὔτε ὁ τῆς προ[νοίας σκ]οπὸς ἐξαλλαγείη ἄν ποτε παρὰ τὰ γιγνόμενα καὶ ποιούμενα οὔτε, εἰ κακῶς τις ἐν τούτοις f. 127 ποιοίη, | ἐλεύθερος τῷ δικαίῳ λόγῳ καθίσταται μέμψεως. Κἀγὼ μὲν οὕτω γεγονόσι τοῖς πράγμασι μέμφομαι, τὰ δὲ ἴσως οὐκ ἂν μεμπτὰ καθεστήκοι, ἀλλ’ ὁ λόγος, διότι ἐντεῦθεν τὰ φρικώδη ἀπήντησε καὶ πάντα ἀνέστραπται, ἐκείνοις τὴν αἰτίαν ἐπάγει. Ἵνα δὲ μηδενὶ λόγος κακοῦ λείποιτο κἀμοί τε ἡ ψυχὴ διομαλισθείη, μηδένα ποτὲ τῶν πάντων σχεδὸν εἰπόντι κακῶς, ἔστω παντάπασι καὶ ἡ χειροτονία τοῦ βασιλεύσαντος λαβαῖς φιλαιτίων ἄληπτος κἀκείνῳ μηδεὶς μῶμος ἐπιτριβέσθω καὶ οἱ συγκατεργασάμενοι τούτῳ τήν τε ἀρχὴν καὶ τὴν τῶν ὅλων διοίκησιν ἀγαθοὶ καὶ τὰς γνώμας καὶ τὴν προαίρεσιν, ἡ δέ γε πρόνοια τὸν ἑαυτῆς περαινέτω σκοπὸν καὶ πρὸς τὰ νῦν καθεστηκότα συνελαυνέτω τὰ πράγματα. Ἄλλως τε οὐδὲ ὁ λόγος ἐμοὶ νῦν τὸν τρόπον ἐξετάζειν τῶν γεγονότων, ἀλλὰ χρῶμαι τούτοις οὐ δι’ αὐτὸ τοῦτο, ἀλλ’ ἵνα μοι ὁ λόγος καθ’ ὁδὸν γένοιτο πρὸς ἣν ἐνεστησάμην ὑπόθεσιν. Ὥσπερ γὰρ εἰς φῶς προαγαγὼν τὸν πατέρα, περὶ τῶν αἰτίων διέλαβον τῆς παραγωγῆς, καὶ αὖθις ἀνάγων καὶ προβιβάζων, ἄλλοις τισιν ἐχρησάμην καιροῖς, τό τε φῶς ἐκείνου ἐπὶ τῆς λυχνίας τιθείς, ἐφ’ ἕτερα πάρεργα τὸν λόγον μετέκλινα, οὕτω δὴ καὶ μείζοσιν αὐτῶν προσάγων πράγμασι καὶ τέλος εἰς αὐτὸ τὸ τῆς ζωῆς ἀποπερατῶν τέλος, ἑτέραις ἀναγκαῖόν με χρήσασθαι ὑποθέσεσιν, ἀφ’ ὧν ἢ δι’ ἃς ἐκεῖνος τὰ μεγάλα κατώρθωσε καὶ μεθ’ ἃς ὁ λειτουργὸς ὢν τοῦ κρείττονος ἀληθέστατος καὶ αὐτὴν ἀπελειτούργησε μαρτυρικῶς ὡς εἰπεῖν τῷ Θεῷ τὴν ψυχήν. Χρήσομαι δὲ βραχύ τι τῷ λόγῳ ἄνωθεν.

49. Οὐκ ἦν οὐδὲ προτοῦ ἀνεκτὰ τοῖς ἐν τοῖς ὅπλοις τὰ πράγματα, ἀλλὰ σύμπαντες καὶ καθ’ ἑαυτοὺς καὶ κοινῇ πρὸς

25 [καὶ πρὸς] supplevi : [ὅπως πρὸς] Sa **27** suppl. Sa **40** an ἐξετάζει scribendum? **47** an προάγων? **48** ἀναγκαίαις Sa

45–46 Mt. 5, 15 **50–51** Synes. Cyren., Catast. 6, 16-17 (p. 293) **49,1–46** Psell., Chron. 7, 3, 1-43, 4 (II, pp. 180-234)

ἀλλήλους ἐδυσχέραινον τὰ γινόμενα. Εἴτε γὰρ ἔδει βασιλεύειν τινάς, ἐκ τῆς ἑτέρας μερίδος, φημὶ δὴ τοῦ πολιτικοῦ γένους, ἡ αἵρεσις ἦν, εἴτε στρατηλατεῖν καὶ τάγματος ἄρχειν ἢ στρατοπέδου προΐστασθαι, ἀπειροπόλεμοι τὴν ἀρχὴν ἐπιστεύοντο οἵ τε θρόνοι τῶν ξυγκεκλεισμένων μείζους ἢ τῶν ἐν πολέμοις κακοπαθούντων. Δέον δέ τινας ἐν τοῖς χαλεπωτάτοις ταλαιπωρεῖν καὶ πρὸς τοὺς συμπίπτοντας καιροὺς κατατρίβεσθαι, ἄνετοι μὲν οἱ ἐντὸς τῆς μεγάλης περιβολῆς, οἱ δέ γε πόρρωθεν ταύτης καὶ ὕπαιθροι ὑφίσταντο τὰ δεινότατα. Διὰ ταῦτα ὠδίνετο τούτοις πόρρωθεν κατὰ τῶν πραττομένων τὰ ἀτοπώτατα, ἐδεῖτο δὲ ὁ τόκος καιροῦ πρὸς τὴν ἔκρηξιν καὶ δὴ τηνικαῦτα παρῆν. Τὸ γὰρ ἀσύμβολον τούτοις πρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ καταπεφρονῆσθαι καὶ τὸ παρ' ἑτέροις κεῖσθαι τὰς τῶν στρατευμάτων ἀρχὰς ἀρχαὶ γίνονται τοῦ δεινοῦ ἐκείνου σκηπτοῦ, ὑφ' οὗ μικροῦ δεῖν ἅπαντα κατεφλέχθη καὶ διεφθάρη, εἰ μή τις ἐγεγόνει κρείττων ἀντίληψις. Οὐ γὰρ ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄνω καιροῖς τοιαῦτα γέγονε, κατὰ μέρος τινὲς πρὸς ἡμᾶς ἐστασίασαν, ἀλλ' ἀπαξάπαντες, ὅσοι τε τῶν μεγίστων ἀρχῶν καὶ ὅσοι τὰ δευτερεῖα μετ' ἐκείνους ἐσχήκασιν, οἵ τε τῶν λόχων προεστηκότες καὶ οἱ τούτους ἀναπληροῦντες, οἵ τε ἀγχεμάχοις τοῖς ὅπλοις χρώμενοι καὶ οἱ πόρρωθεν βάλλοντες ἀκοντισταί τε καὶ λιθοβόλοι καὶ τειχῶν πολιορκηταί, καὶ εἴ τινες ἁπλῶς εἴησαν σφενδόνῃ χρήσασθαι δυνατοί, τά τε πρῶτα γένη καὶ ὅσοι ἐξ ἀφανῶν τῶν αἰτίων, εἰς μίαν ἀντίπαλον μοῖραν ἀποκριθέντες καὶ τῆς ἑτέρας ἡμῶν καθαρῶς ἀποστάντες, τὸ σεμνότατον τῆς ἑῴας τμῆμα καὶ δυνατώτατον, οὐχὶ τυραννεῖν, ὡς ᾤοντο, εἵλοντο, ἀλλ' ἀντιβασιλεύειν τοῖς τυραννεύουσι. Καὶ τῶν καθ' ἑαυτοὺς τὸν κρείττω προστήσαντες, ὡς βασιλεῖ τε προσεῖχον τὸν νοῦν καὶ σφᾶς ἑαυτοὺς φέροντες τῷ κριθέντι καθυποτάττουσι. Καὶ οἱ μὲν ἐν τούτοις, τῷ δέ γε βασιλεῖ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν φρίκης μὲν πάντα μεστά, βούλευμα δὲ οὐδαμῇ συνετέλει, καίτοι γε προὔκειτο τῶν πράξεων τὸ κεφάλαιον, ἡ κεφαλὴ τοῦ θείου πληρώματος, τὸ πατρικὸν ἀξίωμα καὶ δεσποτικόν, ὁ μέγας ἐν πατριάρχαις, ὁ τὴν σύμπασαν ἀρετὴν ἀκριβέστατός τε καὶ τελειότατος, ὅση τε πρὸς Θεὸν καθαρῶς φέρει καὶ ὅση τοῖς πράγμασι δοκιμάζεται. Τίς γὰρ οὐκ οἶδε τῶν καὶ μετρίως ἐπισταμένων τὰ γινόμενα κρίνειν ὅτι

49,11 Διαταῦτα P **13** ἀσύμβουλον Sa **21** λόγων PSa : correxi **26** ἑτέρας PSa : ἑταιρείας coni. Duffy : an ἑσπέρας scribendum? | σεμνώτατον Sa

δυοῖν τότε γεγονότων ἀντιπάλων τμημάτων, μέσος ἐκεῖνος ἐφειστήκει καὶ ἄτμητος, τηλικοῦτος τὸ μέγεθος, καὶ ὅτι πρὸς οὓς ἂν τὴν παρ’ ἑαυτοῦ ῥοπὴν χαρίσαιτο, ἐκεῖνοι τῶν ἄλλων κρείττους ἐκρίνοντο; Εἰ δὲ καὶ πρὸς Θεὸν ἔδει δραμεῖν, τίς ἂν ἄλλος αὐτοῖς πρὸς τὴν καταφυγὴν ἐμεσίτευσεν; Ἀλλ’ εἶδον οὐδὲν τῶν δεόντων. Διὰ ταῦτα διερράγη τούτοις ὁ σύνδεσμος, καὶ εἰ μὴ τηνικαῦτα ἐκεῖνος τοῖς πράγμασι τὸ δέον ἔκρινε καὶ εἰς μέσους ἑαυτὸν τοὺς κινδύνους παρεμβαλὼν ταῖς ἀρίσταις οἰκονομίαις ἐχρήσατο καὶ διήτησε δικαίως τοῖς πραττομένοις καὶ τῶν μὲν τὰς ὁρμὰς ἔστησε, τὰ δὲ εἰς τὸ κρεῖττον μετήνεγκε, κορυφωθέντος ἤδη τοῦ κύματος καὶ ἄχρι νεφῶν τῆς θαλάσσης ἀνοιδησάσης, αὔτανδρον ἂν τὸ σκάφος κατεποντίσθη τῆς πόλεως. Δηλώσει δὲ ὅπως ἐγεγόνει ταῦτα ἐπιτομὴν ὁ λόγος τῶν γεγονότων ποιούμενος.

50. Ἀντιστρατεύει μερίδας τινὰς ἐκ τοῦ ἑσπερίου καταλειφθείσας τμήματος τοῖς ἀπορραγεῖσιν ὁ βασιλεύς. Συγκροτεῖται πρὸς ἄμφω τὰ στρατόπεδα πόλεμος, συνασπίζουσι πρὸς ἀλλήλους τὰ μέρη, ἀθρόοι κατ’ ἀλλήλων ἐμπίπτουσιν, αἴρεται κόνις εἰς οὐρανόν, πίπτουσιν ἀθρόοι πολλοί, αἱμάτων κατακλύζουσι ῥύακες, πάντα χρήματα μίγνυται, οὐκ ἦν τοῖς κακοῖς εὐρυχωρία, οὐδὲ διέξοδος. Οἱ μὲν αὐτίκα ἐκτείνοντο, οἱ δὲ ἔμελλον, οἱ δὲ πρὸς τοῦτο ὠθοῦντο καὶ ἀντωθοῦντο, κατὰ τῶν αὐτῶν ἐνίοις καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τὸ δεινόν. Παῖδες πατράσιν ἀντέστησαν, καθ’ ὁμογενῶν αἱ f. 127v χεῖρες τῶν ὁμογενῶν ἀνθω|πλίσαντο, ἄγους ἕκαστος συγγενικοῦ ἐπεπλήρωτο, πολὺς ὁ ἀλαλαγμός, πλείων ὁ κίνδυνος καὶ παντὸς τάχους ὀξύτερος. Τέλος νικῶσιν οἱ ἀφεστηκότες, καὶ φυγεῖν τοὺς ἡμεδαποὺς ἀναγκάσαντες, ἐκποδὼν αὐτοῖς ἐπεισπίπτουσι καὶ μόλις που τισὶ τὰς ἀγγελίας πιστεύουσι τοῦ κακοῦ. Τί οὖν τὰ ἐπὶ τούτοις; Ἀγγέλλεται τῷ βασιλεῖ τὸ δεινόν, καταπίπτει ἀκούσας καὶ τοῦ ἀντιτείνειν αὖθις μεθίησιν. Οὐκ ἐπιζητεῖ οὐδὲ πάλιν τὸ μόνον τῆς πληγῆς ἴαμα. Ἀνάπτεται ἐπὶ τούτοις τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, συναπορρήγνυται καὶ αὐτὸ τοῖς ἀπορραγεῖσι καὶ χειμαζομένῃ τῇ μεγάλῃ νηὶ οὐ μόνον ἡ θάλασσα ἐπωρύετο, ἀλλ’ ἤδη που καὶ οἱ ἀπευθύνειν αὐτὴν τεταγμένοι τοῖς κύμασι συνεισέπι-

43 Διαταῦτα P **50,1–2** καταληφθείσας Sa **10** ἀνθωπλίσατο PSa : correxi

50,4–5 Hom., Il. 3, 13 **17–18** cf. Greg. Naz., Or. 43, 57, 10 (p. 246)

πτον· καὶ ὅπερ οὐ προεωράκει ὁ βασιλεύς, αὐτοὶ τὸ πᾶν ἤδη συγκλονοῦντες συνεῖδον καὶ κατεπράξαντο, καὶ κλονουμένην ἤδη τὴν ξύμπασαν στῆσαι τὸν θεῖον ἐπικαλοῦνται πατέρα. Καὶ γὰρ ἦν ὡς ἀληθῶς σεισμὸς τὰ γινόμενα, τῶν μὲν ἔξωθεν ἐπιταραττόντων, τῶν δὲ κυμαινόντων ἔσωθεν, καὶ πρὸς μὲν τὸ αὐτὸ πάντων συννενευκότων, ἀντιστατούντων δὲ ὅμως ἀλλήλοις καὶ πασχόντων ἢ ποιούντων τὰ χαλεπώτατα. Προσέθεντο τῷ νενικηκότι, τῷ ἡττηθέντι ὡς θῆρες ἀντέκειντο, ἐζήτουν λαβεῖν τοῦτον καὶ διασπάσασθαι. Ἐπεὶ δὲ οὐκ εἶχον ἑλεῖν, ἔξωθεν ἐπολιόρκουν δεινῶς, πῦρ ἐπ᾽ ἐκεῖνον ἀνάπτοντες πόρρωθεν, χεῖρας ὁπλίζοντες, ξίφεσι χρώμενοι, τί μὴ πράττοντες τῶν δεινῶν, τί μὴ λέγοντες; Τέλος καὶ τῷ μεγάλῳ νεῷ συνεισπίπτουσιν ἄνδρες τότε πρῶτον συστρατευσάμενοι καὶ πρὸς πόλεμον ἑαυτοὺς καθοπλίσαντες. Καὶ ἦν αὐτοῖς τὸ γινόμενον καταφυγὴ ὁμοῦ καὶ ἀντίστασις. Προσπεφεύγασι μὲν γὰρ ὡς σωθησόμενοι, ἀνθίσταντο δὲ ὡς πολεμήσοντες καὶ αὐτίκα πάντα φόνου πληρώσοντες. Ὁρᾶτε γοῦν μοι ἐντεῦθεν τὸν κυβερνήτην, ἵν᾽ εἰδῆτε ὁμοῦ καὶ θαυμάσητε. Οὐ γὰρ ἰδὼν κατεπλάγη τὸ πλῆθος, οὐδὲ τὴν πολιτικὴν ἐκείνην ἢ βαρβαρικὴν ἐπιδρομὴν ἔδεισεν, οὐδ᾽ ἔφριξε τὴν ἐπιρροὴν τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ τὰς τρικυμίας ἠρέμα διέλυε καὶ τὴν μεγάλην ναῦν ὡς οἷόν τε ἄνωθεν ἐπεκούφιζεν ἐκ μετεώρου τοῖς συνεισπεσοῦσι διαλεγόμενος, καὶ σβεννὺς μὲν αὐτῶν τὸν θυμόν, παύων δὲ τὴν ὁρμὴν καὶ μεταστρέφων πρὸς τὸν κρατοῦντα καὶ μὴ δέον εἰρηνεύειν πείθων πόλεμον ἀνθαιρεῖσθαι. Τοιαύτη μὲν τὰ πρῶτα ἡ τοῦ κυβερνήτου ἐπίνοια, πατριαρχικὴ τῷ ὄντι καὶ μεγαλόψυχος. Τί γὰρ ἔδει πλέον ἐρεῖν ἢ ποιεῖν ἐν μέσοις θορύβοις ἀπειλημμένον καὶ πανταχόθεν κεκυκλωμένον τοῖς κύμασιν; Οἱ δὲ –ἡ δὲ βοὴ συμμιγὴς καὶ τὸ ὑπερηχοῦν ἀνήκουστον ἦν· ἔλεγε δ᾽ οὖν ἡ φωνὴ ὅμως αὐτίκα διασπασθῆναι τὸν βασιλεύοντα καὶ ἀνθαιρεθῆναι τῷ κράτει τὸν τοῖς ὅλοις νενικηκότα, εἰ δ᾽ οὖν, ἀλλὰ μόνος αὐτὸς ἀντιτείνοι αὐτίκα, ὁ δὲ λόγος ἐπὶ τὴν τῶν εἰρηκότων τραπείη κεφαλὴν καὶ σῴζοιτο καλῶς ὁ πατήρ. Ὡς δ᾽ ἐν τούτῳ κυβερνήσεως ἦν, ἄλλο αὖθις ἐπ᾽ ἄλλῳ κῦμα ἐγείρεται, καὶ ὁ ναὸς κυκεὼν ἐγεγόνει. Πάντα γὰρ τὰ γένη συνεπιρρέουσιν, οἱ ἐν τέλει, οἱ τῆς πρώτης βουλῆς, οἱ περὶ τὸ βῆμα, ὁπότερον βούλει, καὶ ὅσοι μετ᾽ ἐκείνους ἄχρις ὃ δή φασι σαλπιγκτοῦ τε καὶ στρατοκήρυκος, ἡ πολιά, ἡ

52–53 cf. Hom. Il. 13,798-800 **56** cf. Arrian., Tact. 10, 4 (II, p. 139,13)

νεότης, οἱ ἐπιεικέστεροι, οἱ θρασύτεροι, οἵ τε τοῦ λόγου καὶ ὅσοι τῆς ἀλογίας, καὶ τὸ διαφέρον παρ' οὐδενί, ἀλλ' ὁμότιμοι πάντες πρὸς τὸ αὐτὸ καὶ ὁμοῦ συνεισβάλλοντες. Ὡς οὖν τὸ δεινὸν ἤδη κορυφωθὲν ὁ πατὴρ ἑωράκει, ἐντελέστερον ἅπτεται τῶν οἰάκων καὶ ἐπιστημονικώτερον τοῖς σύμπασι τὴν ναῦν πηδαλιουχεῖ. Ὡς γὰρ οὐκ εἶχε περιποιήσασθαι τῷ κρατοῦντι τὴν βασιλείαν, τὴν πρόνοιαν ἑωρακὼς καθαρῶς ἐφ' ἑτέραν ἀρχὴν νεύσασαν, διαιτᾷ ὅπως ἂν τῷ μὲν περιλειφθείη τὸ ζῆν, ἐκείνῳ δὲ ἀναιμωτὶ μνηστευθείη τὸ κράτος, καὶ δεινοπαθῶν ἀκριβῶς ἐφ' οἷς ποιεῖν δεῖν ἔκρινεν, ἀγγέλλει τῷ βασιλεῖ ὑφειμένως (πῶς ἂν εἴπη τις;), καὶ γοερῶς τοῦ κακοῦ τὴν ὑπερβολὴν καὶ ἐπ' ἐκείνῳ τίθεται τὴν περὶ αὐτοῦ κρίσιν, ὡς εἰ μὲν βούλοιτο, ἕξει πρὸς ἐκεῖνον καταφυγὼν τὸ σῴζεσθαι, εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ μενέτω τῶν πραττομένων τὴν ἔκβασιν. Ὁ δὲ τὴν ἀγγελίαν δεξάμενος (οὐκ ἔχω δὲ πότερον τὸν πατριάρχην μᾶλλον ἐνταῦθα τῆς οἰκονομίας θαυμάσαιμι, ἢ τὸν ἄνδρα τοῦτον τῆς περὶ ἑαυτὸν κρίσεως· τοῦτο γὰρ αὐτὸ καὶ μόνον πρός τε τὰ ἑαυτοῦ ἀντίρροπον ὅσα μὴ καλῶς ἐγεγόνεισαν καὶ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ἁπάντων καλοκαγαθίαν καὶ ἐπιείκειαν), τί γοῦν ποιεῖ; Οὐκ ἀνθίσταται τῷ καιρῷ, οὐδὲ ἐξὸν κακῶς σῴζεσθαι καὶ βασιλεύειν ἐπὶ πολλοῖς αἵμασιν, ἀνταλλάττεται τὸ ἑαυτοῦ κράτος τῆς τῶν πολλῶν ἀναιρέσεως, ἀλλὰ θεῷ παραθεὶς ἣν παρ' ἐκείνου εἰλήφει ἀρχὴν καὶ πατρικαῖς πεισθεὶς ἐντολαῖς καὶ πιστεύσας τῷ τῆς σωτηρίας ἐγγυητῇ, ἀποτίθεται μὲν οἷς σῶμα κοσμεῖται βασίλειον ἠρέμα καὶ ἀκυμάντῳ τῷ λογισμῷ, μεταμφιέννυται δὲ τὰ σωτήρια σύμβολα καὶ ἀνυποκρίτως μετὰ τοῦ σχήματος πρὸς τὴν μεγάλην καταφυγὴν τοῦ θείου πατρὸς ἄπεισιν. Ὁ δέ, ὡς ἐγνώκει τὸ γεγονός, τῆς ἐγγύης αὐτίκα ἀπάρχεται, καὶ προσδραμὼν τοσοῦτον ὅσον ἐξῆρκει, ὑπαντᾷ κατιόντι τῷ βασιλεῖ καὶ τὴν δεξιὰν δίδωσι καὶ ὑποστέλλεται αὖθις καὶ πεφρικότα ἱερῶς ἀγκαλίζεται καὶ δάκρυσιν αὐτὸν καταπλύνει καὶ ἄγει σὺν αἰδοῖ καὶ τιμῇ ἐπὶ τὸ δεσποτικὸν καταγώγιον.

51. Εἰ μὲν οὖν ἄλλο τις παρὰ ταῦτα σκοποῖτο κάλλιον καὶ ἀποχρῶν ἡγεῖται πλέον πρὸς ἅπαντα, θαυμάζω τοῦτον ἐγὼ τῆς περιττοτέρας συνέσεως. Αὐτὸς δέ, καὶ τότε παρατυγχάνων τοῖς γινομένοις καὶ νῦν ἐπὶ σχολῆς τῷ λογισμῷ συγγινόμενος, οὐκ

68 αὐτοῦ PSa **76** βασιλεύειν P : βασιλεῖ Sa

οἶδ’ ὅ,τι μᾶλλον ἐπαινέσαιμι τῶν γινομένων, ἢ τῶν παραλελειμμένων διότι παρεῖται. Τὸ γὰρ ἀμφοῖν τοῖν μεγίστοιν ἀντιξόοιν ὄντοιν καὶ ἀντικαθημένων ἀλλήλοις, τῷ μὲν τὴν σωτηρίαν, περὶ ἣν μάλιστα ἐκινδύνευε, τῷ δὲ τὴν βασιλείαν πορίσασθαι καὶ τὸν καταρραγέντα θόρυβον ἀθρόον ἀποβαλεῖν καὶ τοῦ σεισμοῦ ὑπεξελέσθαι τὴν γῆν, πῶς οὐχ ὑπερβαλλόντως ὑψηλόν τι καὶ μεγαλόγνωμον; Τὸ δὲ μὴ τούτῳ μὲν ἐπιτάξαι τὴν εἴσοδον, εἰ μὴ λάβοι θατέρῳ τῆς ἐλευθερίας ἐγγύας, τοῦτον δὲ ἠρέμα μεταστῆσαι πρὸς ἑαυτὸν καὶ τῷ τῆς ἐκκλησίας περιβαλεῖν | χάρακι [...] μὲν παντὶ f. 128 πρέπον, μόνῳ δὲ τούτῳ ἀρκοῦν; Εἰ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ ζυγοῦ τῇ μιᾷ τῶν πλαστίγγων ἔθετο, θατέρα ἂν ἀπωλώλει παντάπασιν. Εἰ δὲ διδοὺς τῷ ἔτι κρατοῦντι τῷ σχήματι, ἀντέστη πρὸς τὸν ἤδη τὸ κράτος ἐν χεροῖν ἔχοντα, οὔτ’ ἂν ἐκεῖνον ἀπεῖρξεν ὅλῳ τῷ πλήθει ποθούμενον καὶ πάντα [ἔρρει πράγ]ματά τε καὶ χρήματα, ποταμοῦ δίκην ἐκείνου τῇ πόλει ἐπεισβαλόντος, καὶ πρὸ πάντων ὁ τὴν σωτηρίαν τοῦ κράτους ἀνταλλαττόμενος. Ἀλλ’ ὡς ἔδει καὶ γέγονε καὶ τῷ γεγονότι οὐκ ἄν τις εὖ φρονῶν μέμψαιτο. Ἐπεὶ δὲ ὥσπερ δυοῖν ὀχετοῖν ὁ μὲν ὑπεξῆλθεν, ὁ δὲ ἀντεισῆλθε καὶ ἡ τυραννὶς τέως εἰς ἔννομον μετεποιήθη ἀρχὴν καὶ ὁ σεισμὸς ἐπέπαυτο καὶ ὁ κλύδων ἀπέσβη καὶ καθεστήκει τὰ πράγματα, ὁ μὲν τῶν ὅλων αὐτίκα εἴχετο, ὁ δὲ μέγας πατὴρ ἔθυε τῷ Θεῷ χαριστήρια καὶ ἀνθωμολογεῖτο τῷ κρείττονι, ἡμέραν ἐκ σκότους καὶ γαλήνην ἐκ ζάλης ποιήσαντι.

52. Τὸ μὲν οὖν ἄχρι τοῦδε ὑπὲρ τῶν πρὸς ἄλλους κακῶν ἐκεῖνος πρὸς τοὺς κακῶς ποιοῦντας ἀνθίστατο. Ἐντεῦθεν δὲ ἐπ’ αὐτὸν οὐκέτι κύματα καὶ ἐπὶ μέρους κλυδώνιον, ἀλλ’ ἡ ξύμπασα θάλαττα ἐπεγείρεται. Ἐπεὶ γὰρ ὁσίως βιώσαντι καὶ τοῦτο ὑπερβαλλόντως καὶ ὡς οὐκ ἄλλως ἔδει, ὁ μαρτυρικὸς ἐλέλειπτο στέφανος καὶ ἔδει τὸν σταδιοδρόμον τῆς ἀρετῆς, ἐπὶ θατέρῳ τῶν ἄθλων στεφανωθέντα τε καὶ ἀναρρηθέντα, καὶ θατέρου τὰ βραβεῖα λαβεῖν, πρυτανεύει καὶ τοῦτο Θεὸς καὶ πρὸς τῷ τέλει τῆς ζωῆς ἀφανῶς γεγονότα τῆς τελεωτέρας ἀξιοῖ ἀναρρήσεως. Εἰπεῖν δὲ προῃρημένος ὅπως ἔσχε τούτῳ τὰ πράγματα, προθεῖναι δὲ καὶ τὸν αἴτιον, οὐκ ἔχω μετρίως τῷ λόγῳ χρήσασθαι. Πῶς καὶ τίνα

51,7 an ἀντικαθημένοιν? **13** [πῶς οὐ] suppleverim **15** ἀπολώλει Sa **18** supplevi **19** τῇ πόλει om. Sa

τρόπον, ὅτι καὶ ὁ πεποιηκὼς καὶ ὁ πεπονθὼς ἄμφω θαυμασίω τὴν ἰδίαν ἀρετὴν ἑκάτερος; Τὸν γὰρ τηνικαῦτα τὸ κράτος ἰθυνόντα, εἴ τις τῆς πρώτης αἰτίας ἀφέλοιτο, ἀφ' ἧς αὐτῷ ἡ βασιλεία προὐχώρησεν, ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις πρὸς τοὺς κρείττους παραβάλοι τῶν βασιλέων, εὑρήσει τοῖς μὲν ἁμιλληθέντα διαρκῶς, τῶν δὲ βραχύ τι ἀπολελειμμένον, τοὺς δὲ καὶ ὑπερβαλόντα. Πολλῶν γοῦν ὄντων τῶν ἐκεῖνον κοσμούντων, τοῦτο καθαπερεὶ κεφάλαιον ἦν, τὸ τῆς γνώμης ἀήττητον, ἐδήλου δὲ καὶ τῷ σχήματι. Οἷα γάρ τις ὑψηλὸς κίων καὶ ἀρραγὴς ἐπὶ τοῖς βασιλείοις ἀνώρθωτο, καινόν τινα τρόπον ὑπὲρ κεφαλῆς ἀνέχων τὴν σύμπασαν ἡγεμονίαν ἧς ἄρχειν ἐτέτακτο. Ἀλλ' ἔστιν ἄρα, ὥσπερ καὶ λέγεται, μεμιγμένον ἐνταυθοῖ τὸ καλὸν καὶ τῷ χαλκῷ συμβολικῶς εἰπεῖν ὁμοῦ καὶ προφητικῶς ὄστρακος παραμέμικται καὶ οὐδεὶς τῶν πάντων ἀνάλωτος πλὴν Θεοῦ καὶ τῶν θείων ἴσως δυνάμεων. Ἀνθρώπῳ δὲ οὐ ταὐτὰ δοκεῖ πάντοτε, ἀλλ' εὐμετάβολον τοῦτο ζῷον καὶ ταχὺ πρὸς τὰ ἐναντία μετατρεπόμενον. Ἔστι δὲ οὐ τοῦτο μόνον αἴτιον ὧν ἐκεῖνος ἐπὶ τὸν πατέρα ποιεῖν εἵλετο, ἀλλά τι καὶ ἕτερον, ὃ μόνος ἐγὼ ἴσως κατανενόηκα, κοινοῦμαι δὲ καὶ ὑμῖν τὸν λόγον.

53. Ἀρχὴ δέ μοι τῆς ἐξηγήσεως ἔστω ἡ ἐπὶ τῶν χορδῶν μουσική. Ὁρῶ γὰρ κἀκεῖσε ὡς αἱ μὲν ὁμότονοι τούτων ἀσύμφωνοι πρὸς ἀλλήλας, αἱ δ' ἀνισότονοι κατὰ τοὺς ὡρισμένους λόγους ἐμμελεῖς ἢ σύμφωνοι ἢ ὁμόφωνοι κατὰ τοὺς ἐλάττους λόγους καὶ μείζονας. Ὃ γοῦν βούλομαι ἐρεῖν τοῦτό ἐστιν, ὅτι οὐκ ἂν πρὸς ταὐτὸ συμφωνήσαιεν ἤθη τὸν ὅμοιον τόνον ἔχοντα, εἰ μὴ τὸ μὲν εὐτονώτερον εἴη, τὸ δὲ μαλακώτερον. Εἰ γάρ τις δύο θεῖτο γενναίους ἄνδρας ἐξῃρημένους τῶν ἄλλων, τοῦ πρωτείου πρὸς ἀλλήλους ἀμφισβητοῦντας, πότ' ἂν ἴδοι τούτους εἰς μίαν γνώμην κεραννυμένους; Τὸ δὲ σύμφωνον, εἰ ἅτερος ἐνδόσιμος γένοιτο καὶ ὑποτεθείη θατέρῳ ὡς κρείττονι. Ἀλλ' ἐνταῦθα περὶ ὧν ὁ λόγος, καὶ ὁ τοῦ κράτους ἐπειλημμένος δυσμεταχείριστος εἰς πειθὼ ὥστε τὰ δευτερεῖα τοῦ κράτους ἐνέγκασθαι, καὶ ὁ μέγας ἀρχιερεὺς αὐτὸ

52,26 ταῦτα Sa **53,9** οὐ ante ποτ' perperam add. Sa

52,20 cf. Pind., Olymp. 2, 82 **23–24** Dan. 2,35 **26–27** cf. Ps.-Plat., Epist. 13, 360d **53,2–5** cf. Plut., De anim. procr. 1021AB

δὴ τοῦτο τηρῶν ἄνω τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα. Ὁ μὲν γὰρ ἐβούλετο καὶ τοῦτον μετὰ τῶν ἄλλων ἑλεῖν, ὁ δὲ ἀνάλωτος ἦν. Καὶ ὁ μὲν συγκλείειν αὐτῷ ἐτόλμα τὸ στόμα, ὁ δὲ παρρησιαστικώτερος ἐγεγόνει καὶ αὐτῶν δὴ κατεξανιστάμενος τῶν καιρῶν. Καὶ ὁ μὲν τῆς εὐθύτητος εἴχετο καὶ ὑπὲρ τοῦ λυσιτελοῦντος πᾶσι διηγωνίζετο, ὁ δὲ ὑπώπτευε τὸ ἀνένδοτον καὶ ἐδεδίει περὶ τῶν καθ' ἑαυτὸν πραγμάτων, ὁρῶν ὅτι καὶ τὸ πλῆθος ἐκείνῳ ταχὺ συρρέουσι καὶ τοῖς ἐκείνου ἄγοιντο νεύμασιν. Εἰ μὲν οὖν προβούλευμα πόρρωθεν ἐν τῇ οἰκείᾳ ψυχῇ κατέστησε καὶ ἀφανῶς τοῖς κατ' ἐκείνου ἐνθυμίοις ἐχρήσατο, οὐκ ἔχω λέγειν. Οὐ γὰρ κατείληφα τοῦτο συγγινόμενος ἐκείνῳ καὶ τὰ ἀπόρρητα πιστευόμενος. Ἀθρόον δὲ πάντας λαθών, ἀναρρήγνυται καὶ τὰ φρικωδέστατα ἐκεῖνα τολμᾷ. Ἴστε τὴν πολιορκίαν ἐκείνην, τὸν συγκλεισμόν, τὴν ἄδικον ἀπαγωγήν, τὴν αἰσχύνην, τὴν αἰτίαν, ὡς ἂν ἔξω γενέσθαι βελῶν ἑαυτὸν τῷ κινδύνῳ ἐπέδωκεν, ὥσπερ ὁ ἐμὸς Ἰησοῦς, οὐ πλήθει πλῆθος ἀντιτάξας ἐλάττονι μεῖζον, τῷ ἐκ τῶν βασιλείων τὸ ἀπὸ τῆς πόλεως, οὐκ ἀπωσάμενος τὴν λέσχην, οὐκ ἐπιτιμήσας τοῖς ἄγειν κεκελευσμένοις, ἀλλὰ πανηγυρίζει τὴν ἀτιμίαν καὶ τῷ μαρτυρίῳ ἐγκαλλωπίζεται, καὶ ἵνα μηδὲν τῶν ἀπευκταιοτάτων συμβαίη τινί, αὐτὸς πρῶτος ὑφίσταται περὶ τῶν ὅλων τὸν κίνδυνον.

54. Εἶδον ἐγὼ τηνικαῦτα τὸν ἄνδρα καὶ ἰδὼν ἐδάκρυσα μέν, πῶς γὰρ οὔ; Τὸ γὰρ θέαμα καὶ λίθους εἰς πηγὰς δακρύων ἐρρήγνυεν. Ἄνθρωπος εἰς οὐρανὸν ταῖς ἀρεταῖς ἀναβεβηκὼς καὶ θεοὺς τοὺς αὐτῷ τελουμένους ποιῶν, θεοειδὴς τὴν ψυχήν, τὴν γνώμην οἷος οὐκ ἄλλος, πρὸς πάντας ἅπασιν ἀπαράμιλλος, χρίων βασιλέας καὶ ἱερέας οὐ διὰ τοῦ κέρατος, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκείνου ὑψηλοτέρας πηγῆς, εἶτα δὴ ἀτίμως ἀγόμενος καὶ τῷ βουλομένῳ περισυρόμενος καὶ εἰς γέλωτα καὶ ὕβριν ἐκκείμενος. Ἐδάκρυσα μὲν οὖν ἐκ μέσης ψυχῆς | οὕτως ἰδών, ἐθαύμασα δὲ αὖθις ὁρῶν f. 128v
γενναῖον καὶ ἀκατάπληκτον καὶ τοῖς σπαράττουσιν ἄτμητον. Οὐδὲ γὰρ τὸ βραχύτατον διαταραχθείς, ἀλλ' αὐτίκα συλλέξας τοὺς λογισμοὺς καὶ γνούς, ὡς δεῖ, κοινωνὸν Θεοῦ καὶ τῶν θείων

27 an ἔσω?

28–29 Greg. Naz., Or. 39, 1, 1 (p. 150) **54,5–6** I Reg. 16, 13

γενόμενον καὶ τοῦ αὐτοῦ τῷ Λόγῳ μετασχόντα βαπτίσματος, πιεῖν καὶ τὸ ποτήριον, τοὺς ἀκουσίους φημὶ πειρασμούς, οὐκ ἐδυσφόρει πρὸς τοὺς ἀπάγοντας, οὐδὲ πρὸς τὴν ὕβριν ἀπεδυσπέτει, οὐδὲ ἐδυσχέραινε τὴν τῆς ἀτιμίας ὑπερβολήν, ἀλλὰ μικροῦ δεῖν καὶ κατὰ θαλάσσης ὠσθεὶς ἐπὶ κεφαλήν, οὐκ ἐφοβήθη τὰ κύματα. Ἤλπιζε γὰρ αὐτίκα κῆτος αὐτῷ ἀπαντήσεσθαι καὶ ποθήσεσθαι μέν, οὐκ ἀναλωθήσεσθαι δέ, ἀλλὰ τῇ χέρσῳ ὡς κατεπόθη ἀποδοθήσεσθαι.

55. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ὅλος ἀνάλωτος ὤν, ἡ δὲ πόλις εὐθὺς ἐπὶ τὸν δόξαντα κεκρατηκέναι τοῦ ἀηττήτου, θυμοῖς ὅλοις ἀνάπτεται, καὶ εἰ μὴ πόρρωθεν ἐκεῖνος χεῖρας πρὸς Θεὸν αἴρων ὁσίας τὸ ἀναφθὲν κατέσβεσε πῦρ, ἀπωλώλει ἂν πάντα καὶ ὁ τῆς οἰκουμένης ἀπέσβη αὐθωρὸν ὀφθαλμός. Ἐφ' οἷς δείσας ὁ βασιλεύς, οἷς οὐκ ἐγνωκὼς εἷλε τὸν ἄνδρα, ταῦτα ἐπ' αὐτὸν παρεσκεύαζε καὶ ἀντεστράφη τούτῳ παρὰ τὸ δόξαν τὰ πράγματα. Οὗ γὰρ πρὸ τῆς κρίσεως ὑπερορίαν κατεψηφίσατο, τοῦτον μετὰ τὴν ψῆφον κρίνειν ᾤετο δεῖν, καὶ δευτέραν ποιεῖται τὴν κρίσιν τῆς ἀποφάσεως, ἀναλύων τὰ καθεστηκότα καὶ ἀναστρέφων τὴν τάξιν καὶ συγχέων τὰ δικαστήρια, καὶ οὗ μηδὲν ὑψηλότερον ἦν, τούτῳ τὰ πάντων χείριστα προσετρίβετο, ἵν' ᾖ τῇ τιμωρίᾳ ἡ δίκη κατάλληλος. Ὅπερ δὲ προειρήκειν τοῦ περὶ ταῦτα λόγου ἀρχόμενος, τοῦτο νῦν ἐνταῦθα ἀνάγκη αὖθις ἐρεῖν, ὅτι τῶν πάντων οὐδὲν ἐχόντων τῷ βασιλεῖ ἐκείνῳ ἐπεγκαλεῖν, ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ ἀπαραμίλλῳ τὴν βασίλειον ἀρετήν, τοῦτο ἐπαινεῖν τε οὐκ ἔχω καὶ ἅμα συγγνώμων εἰμί, οὕτω γνόντι καὶ διελόντι. Περὶ γὰρ ἑαυτῷ δεδιώς, τὸ δόξαν ὑπὲρ αὐτοῦ ἔπραττε, καὶ τὴν κενὴν ὑποψίαν ὡς ὑφεστηκός τι δεινὸν ἡγησάμενος, τὸν ὑποπτευθέντα ἀπήλαυνε καὶ τὸ δεινὸν τόλμημα ᾠκονόμει τὴν τόλμαν, καὶ ὃ εἰκὸς προλαβεῖν, ἐπεὶ μὴ προὔλαβεν, οὕτω τοῦ θυμοῦ φθάσαντος, ὕστερον πλάττει, ἢ τὸ καλῶς κείμενον πρὸς τὸ δοκοῦν ἑαυτῷ μεταπλάττει. Καὶ ἦν μαρτυρία μὲν τῷ πάσχοντι τὸ πλαττόμενον, ἀπολογία δὲ τῷ ποιοῦντι ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ πραττόμενον. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ οὔτε τι

55,14 ἐχόντων : an ἔχων scribendum? **18** an ἑαυτοῦ? **22** an κακῶς?

13–14 Marc. 10, 38-39 **18–19** Ionas 2, 11 **55,4–5** cf. Greg. Naz., Or. 43, 10, 9 (p. 72)

τῶν γεγονότων συμβαλεῖν εἶχε καὶ οὐδὲν ᾔδει τῶν γινομένων. Ὁ δὲ πᾶν γένος σοφῶν συγκαλέσας καὶ ὅσοι τὰ πρῶτα λογίων ἐτύγχανον ὄντες, συνεργοῖς ἑαυτῷ χρῆται πρὸς τὴν ἐπὶ τὸν ἄνδρα φοράν, ὧν οὐδενὶ οὐδεὶς μέμψαιτο ὀρθῶς διαιρῶν, πρῶτον μὲν ὅτι τῶν πραττομένων οὐδέν ἐστιν ὃ μὴ ἐπ' ἄμφω ὑποληφθῆναι δύναται πρός τε τὸ χεῖρον καὶ πρὸς τὸ βέλτιον, ὅθεν καὶ ταῖς ῥητορείαις ἀρχὴ τοῦ πιθανῶς ἑκατέρωθεν λέγειν ἡ ἐπαμφότερος τοῦ γενομένου ὑπόληψις, ἔπειτα, εἰ καὶ τῶν ἑαλωκότων οἱ πλείους τὰς κρείττους δόξας εἶχον περὶ τῶν τῷ πατρὶ καινοτομηθέντων πρὸς τὰς ὀξείας ῥοπὰς τῶν καιρῶν, ἀλλὰ τὸ βούλεσθαι τοῦ κρατοῦντος ἐκείνως, ἀλλὰ μὴ οὕτως εἰκάζειν, πάντας πρὸς τὴν ἐκείνου δόξαν συνήλασε. Καὶ εἴ μέ τις διαιτητὴν τῶν τε τῷ πατρὶ πεπραγμένων καὶ τῶν ὕστερον δοξάντων τῷ αὐτοκράτορι δέξαιτο, τὸν μὲν πόρρω ποιοῦμαι νεφῶν, πολλοῦ δέω λέγειν τῆς τῶν πολλῶν ὑποψίας (ᾧ γὰρ ἐκ θεοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ἄνωθεν δέλτων τῶν πράξεων αἱ ἀρχαί, τούτου πῶς ἄν τις ἐπιλαβέσθαι δύναιτο;), τῷ δὲ συγγνωμονέστερος ἢ δικαιότερος γίνομαι. Πρὸς γὰρ τὰς ἑαυτοῦ ὑπολήψεις, οὐ πρὸς τὸ τῆς δόξης ἀληθὲς ἀπεμάχετο, καὶ τρόπον τινὰ οὐ τοῦ πατρός, ἀλλ' ἑαυτοῦ πρώτου κατεψηφίζετο, οἵ τε συνειπόντες τῷ αὐτοκράτορι πάρεργον γεγόνασι τῆς δυναστείας καὶ τοῦ καιροῦ. Καὶ εἴ τις διαπέφευγε τὸν σκηπτόν, οὐ τῷ κρείττων τοῦ πυρὸς γενέσθαι τὴν σωτηρίαν ἑαυτῷ εὕρετο, ἀλλ' ὅτι κἄν τινα τρόπον ἡ φλὸξ αὐτὸν ἀπηξίωσε καὶ σέσωστο, οὐχ ὅτι πέφευγεν, ἀλλ' ὅτι μηδεὶς ἐδίωξεν. Ὅτι δὲ μὴ ἐκ διαθέσεως οἱ λόγοι τοῖς συγγεγραφόσι γεγόνασιν, ἤλεγξε τοὺς ἀηττήτους τὴν γνώμην μεταβαλὼν ὁ καιρός. Οὓς γὰρ τὸ προλαβὸν μέρος τοῦ χρόνου τὸ δοκοῦν ἑτέρῳ ἐδουλαγώγησε, τούτους ἐλευθέρους τὸν τρόπον ἀπέδειξε τὸ μετέπειτα. Καὶ οὐ μᾶλλόν γε τὰ ἐκείνων ξυγγράμματα τὸν ἄνδρα ἐξύβρισεν, ἢ τὸ μεταγνῶναι ἐφ' οἷς ξυγγεγράφασιν ἄληπτον πάσαις λαβαῖς ἀπέδειξε μέμψεων. Ὥσπερ γὰρ ἀναγκαῖον ὂν ἐκεῖνον μὲν πόρρωθεν παρασκευασάμενον καὶ τοῖς τῆς ἄλλης ἀρετῆς ὅπλοις καθοπλισάμενον, τέλος εἰς τοὺς μαρτυρικοὺς ἀγῶνας ἐμπεσεῖν, τὸν δὲ κρατοῦντα ἑνὶ

36 μὲν PSa : correxi **45–46** οὐ τῷ correxi : οὕτω PSa

31–32 Arist., Magna Mor. 1,34,15

τούτων δειχθῆναι λειπόμενον τῆς κατὰ αὐτοκράτορα τελειότητος, τοὺς δὲ παρὰ τὸν καιρὸν φθεγξαμένους ὀφθῆναί τί ποτε παρὰ τὸν λόγον πεποιηκότας, οὕτω ταῦτα συνέβη τε καὶ συμπέπτωκε, καὶ οἱ μὲν ἄλλοι, ὡς εἶχον ἔμειναν, τὸν δὲ εἰς οὐρανοὺς ἀναβεβηκότα καὶ καθαρῶς προσωμιληκότα Θεῷ, τὰ κάτω στοιχεῖα διεμερίζετο.

56. Θάλαττά τε γὰρ εἶχε καὶ αὖθις ἡ γῆ διεδέχετο καὶ παρὰ μέρος ἀλλήλοις κακῶς ἀντεδίδοτο, οὐκ ἦν δὲ ὅ,τι τοῖν δυοῖν ἔδρα μᾶλλον τὸν πατέρα κακῶς. Ἥ τε γὰρ θάλασσα κύμασι καὶ κλυδωνίοις ἐτάραττε καὶ τὴν ναῦν ἦγεν οὐ πρὸς ἀκτὰς καὶ λιμένας, ἀλλὰ νῦν μὲν σκοπέλοις, νῦν δὲ ὑφάλοις πέτραις προσήραττεν, ἡ δέ γε ἤπειρος ἀντὶ δεσμωτηρίου καθίστατο τῷ ἀνδρί. Ὅπῃ γὰρ ἂν καταχθείη, οἴκημά τι τῶν ζοφερῶν αὐτὸν ὑπεδέχετο, καὶ ὃν ἐν οὐρανῷ εἶχε Θεὸς πᾶσι μέρεσιν ἄνετον καὶ ἐλεύθερον, τοῦτον βραχύ τι μέρος ἐφρούρει τῆς γῆς. Ὁ γὰρ ἐξαιτησάμενος αὐτὸν πειραστὴς μεγαλαυχησάμενος τάχα πρὸς τὸν Θεὸν ὡς, εἰ παντάπασιν αὐτῷ ἐκδοθείη καὶ πᾶσαν αὐτῷ ἐπαγάγῃ στενοχωρίαν καὶ κάκωσιν, πείσειε πάντως ἕν τι τῶν ἀτοπωτάτων ἢ πράξασθαι ἤ, τό γε μετριώτερον εἰπεῖν, φθέγξασθαι, οὐδὲν παρῆκε τῶν εἰς ἀνάγκην ἀσύμβολον, οὐ γῆν, οὐ θάλασσαν, οὐκ ἀνέμων ῥεύματα, οὐκ ἀέρος ὑπερβολήν, οὐ
f. 129 πονηρὰς φύσεις καὶ θηριώδεις, οὔθ' | ὕβρεις, οὐ τὸ πρὸς πάντα μὲν ἀπαραμύθητον, παρὰ πάντων δὲ εἰς βίαιον θάνατον ἐξαρκοῦν. Ἐπιέζετο καὶ λιμῷ ὁ πρὶν καὶ τότε μᾶλλον Θεῷ ὁμοδίαιτος, οὐκ εἶχε δευτέρῳ χιτῶνι τὸ σῶμα περικαλύψαι, ἀλλὰ τούτου μὲν ἧττον αὐτῷ ἔμελε· τὸ δὲ μήτε φθέγξασθαι δύνασθαι, μήθ' ὅλως ἀνθρώποις προσομιλεῖν, ἀλλὰ καὶ βιβλίων καὶ ἱερῶν ἀποκλείεσθαι καὶ μηδ' ἀναπνεῖν ἐλευθέρως, τοῦτο ποῦ τις ἂν θείη ἢ τίσι μαρτυρικοῖς ἄθλοις παραμετρήσειεν; Ἦν δ' ἄρα τῶν παρόντων δεινῶν τὰ προσδοκώμενα πολὺ χείρω καὶ χαλεπώτερα. Κατεσκευάζοντο φρικώδη καὶ δεινὰ δικαστήρια, ἡτοιμάζοντο βαρεῖς δικασταὶ καὶ ἀπαραίτητοι πρὸς ὀργάς. Πᾶν γένος ἀνθρώπων καὶ πᾶσα γλῶττα ἐπὶ τὸν συνήγετο. Μηχαναὶ παντοῖαι τούτῳ συνεσκευάζοντο, τὰ

58 an αὐτοκράτορας scribendum? **56,6** προσέραττεν PSa : correxi **18** καὶ[1] om. Sa **27** an πατέρα post τὸν supplendum?

56,9–10 Luc. 22,31 **11–14** Iob 1, 9-12 **19** cf. Mt. 10, 10; Luc. 3, 11

μὲν τοῦ παντὸς ἐκινεῖτο, τὰ δὲ ὤδινε, τὰ δὲ ἔμελλε. Καὶ παρῆσαν ἐς ταὐτὸ σύμπαντες, ὥσπερ ὁ μῦθος ἔχει πάλαι τοὺς Γίγαντας, οὐχ ἵνα τὴν γῆν ἀναρρήξαιεν, οὐδ' ἵνα τοὺς τοῦ οὐρανοῦ κίονας ἀποσπάσαιεν, ὅπως ἂν συμπέσῃ τὸ πᾶν καὶ εἰς ἀκοσμίαν ὁ κόσμος μεταβληθείη, ἀλλ' ἵνα ἕνα τῶν πάντων τοῦ κόσμου παντὸς ὑφέλοιντο. Τοσοῦτον ἦν τὸ κράτος αὐτῷ καὶ οὕτως εἷς ἀνὴρ ἀντίρροπος πᾶσιν ἐδείκνυτο, καὶ ταῦτα οὐκ ἀντιπράττων, οὐκ ἀντιμηχανώμενος τούτοις, ἀλλ' οὐδὲ τὴν συγκίνησιν εἰδὼς ἀκριβῶς. Ἀλλ' ἐφόβει τούτους οὐ τὸ ἀντιστῆναι τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ὅτι οὐδ' ἠρεμοῦντα μετακινῆσαι δεδύνηνται. Ἠνώχλει δὲ τὸν πατέρα οὐχ ἡ τῶν πολλῶν γλῶττα, οὐδ' ἡ τῶν μηχανημάτων ἐπίνοια, οὐδ' ὁ πολὺς τῶν κατὰ τὴν ἤπειρον θόρυβος, ἀλλ' ἡ περίκλυστος τοῖς κύμασι Ἴμβρος, οὗ κατακέκλειστο, οὐχ ὅτι ⟨οὐκ⟩ ἐξήρκει τούτῳ εἰς δεσμωτήριον, ἀλλ' ὅτι κύμασι καὶ ναυτικοῖς περιηχεῖτο θορύβοις, οἷς ἐκεῖνος τὴν εὐχὴν ἀνεκόπτετο.

57. Ἐπεὶ δὲ ἀρκούντως εἶχε τῶν ἄθλων καὶ οὐκ ἦν ὑπερβολὴ τοῖς κακοῖς, ἀλλὰ πᾶσα μάστιξ αὐτῷ παρὰ τοῦ τυραννοῦντος ἐπινενόητο καὶ οὐ τρεῖς μόνοι τῶν φίλων, ὡς πάλαι τῷ μεγάλῳ ἀθλητῇ Ἰώβ, ἵν' οὕτως εἴποιμι, συνερράγησαν, ἀλλὰ σύμπαντες καὶ ὁμοῦ καὶ καθ' ἕνα συνεισπεπτώκασι πόρρωθεν, ἔδει δὲ πρὸς τῷ τέλει τῆς ἀγωνίας τυχεῖν τῶν βραβείων καὶ τῆς μεγάλης καὶ κρείττονος ἀναρρήσεως, ἀλλ' οὐ τῆς διπλῆς τῶν ἀπολωλότων αὐτῷ ἀντιδόσεως, ὧν οὐδὲ πρῶτον ἐφρόντιζε, χρηματίζει καὶ τούτῳ Θεὸς καὶ τούς τε λόγους διδάσκει τῶν ἐπενηνεγμένων αὐτῷ συμφορῶν καὶ τοὺς ἀκηράτους στεφάνους αὐτίκα κατεπαγγέλλεται καὶ ὡς, ἐπειδὴ μηδὲν ἐπὶ γῆς ἀντίρροπον εἴη οἷς ἠγωνίσατο καὶ νενίκηκεν, ἡ ἐν οὐρανοῖς αὐτῷ βασιλεία ἀντὶ τῶν κατὰ γῆν ἄθλων μεμνήστευται καὶ τὸ συνεῖναι τοῖς κρείττοσι τοῦτο δὴ μόνον ἀνθάμιλλον οἷς ηὐδοκίμησε καταλέλειπται. Ὁ δὲ τρόπος τῆς τοιαύτης προρρήσεως ὑπερφυής τε καὶ χαριέστατος. Ἔξω τειχῶν ἐφ' ἑνός του τῶν ἐπὶ Θρᾴκης χωρίων καθῆστο τούτῳ τὸ δικαστήριον. Ἐδεδίεσαν γὰρ τὴν πόλιν μή τι δι' ἐκεῖνον τῶν καθεστώτων παρακινήσαιεν. Ἐπεὶ δὲ οἱ δικάσοντες ἐκ πάντων

40 οὐκ addidi **57,2** μάστιγξ P : corr. Sa

29 Hes., Theog. 664-686 **57,3–4** Iob 2, 11 **12** cf. e.g. Mt. 3, 2

τῶν τῆς οἰκουμένης ἁπήντων μερῶν κἀκεῖνος, οὕτω κεκελευσμένον, ἐκ θαλάσσης ἐπὶ τὴν ἤπειρον μετετίθετο καὶ ὁ μὲν ἐβούλετο τῷ πρὸς τῇ Μαδύτῳ λιμένι προσχεῖν τὴν ναῦν τοὺς ἀπάγοντας (εἶχέ τι γὰρ ἐκεῖ σωτηρίας ἐμπόρευμα κρύφιον, ὃ δὴ σαφέστερον αὐτίκα ὁ λόγος γνωρίσει), οἱ δὲ εὐθὺ ἔπλεον, οὕτω προστεταγμένον αὐτοῖς, καὶ ὃς ἠνιᾶτο καὶ δεινοῖς ἀθυμίας βέλεσι τὴν ψυχὴν ἐτιτρώσκετο, προοιμιάζεται τούτῳ Θεὸς ἐντεῦθεν τὰ κρείττονα καὶ μεταλλάττει τῇ νηὶ τὰ ῥεύματα τῶν τε πνευμάτων καὶ τῶν κυμάτων, καὶ οἱ μὲν ἦγον ἐφ' ὃ κελευσθεῖεν καὶ τεχνικώτερον ἐχρῶντο τῇ εἰρεσίᾳ, ἡ δὲ ναῦς καθάπερ ἐκ μετανοίας πρὸς τὴν Μάδυτον ἀντεχώρει καὶ ἀντήρειδε πρὸς τοὺς ἄγοντας· καὶ τέλος νικᾷ τὰς ἐκείνων χεῖρας καὶ προσοκέλλει τῇ Μαδύτῳ κατὰ τὸ βούλημα τοῦ πατρός.

58. Τί δὲ τοῦτο ἦν καὶ τίς ὁ πρὸς τὸν τόπον ἔρως τῆς μεγάλης ἐκείνου ψυχῆς; Ἀρχιερατεύει τις ἐν αὐτῇ οὐ πόρρω πολὺ τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς, ἄνθρωπος μὲν τὸ φαινόμενον, ἄγγελος δὲ ἢ θεὸς τὸ νοούμενον, θεῖος ὡς ἀληθῶς τὴν ψυχήν, ἐν παρέργῳ τῷ σώματι ζῶν, ὅλος Θεῷ ἀνακείμενος, λειτουργὸς τοῦ μεγάλου θύματος καὶ ὄντως ἐπόπτης τοῦ μυστήριου, τὸ ἦθος ἁπλοῦς κατὰ τὸν θαυμάσιον Ἰακώβ, ἀγοραίου συμπάσης ἀπέχων καὶ τριβῆς καὶ δεινότητος, τὰ κρείττω κρειττόνως καὶ ὑπερφυῶς ἐπιστάμενος, τὴν κλῆσιν Εὐθύμιος, τὸν τρόπον εὐδόκιμος, τὸν λόγον τῷ θείῳ ἐπηρτυμένον ἐπιδεικνὺς ἅλατι. Οὗτος ἀποθύσας Θεῷ τὴν ψυχήν, οὐρανῷ καὶ γῇ τὴν φύσιν μερίζεται καὶ γίνεται αὐτῷ τὸ μὲν ἄνω μέρος ὑπερφυές τε καὶ ἄρρητον, τὸ δὲ κάτω, φημὶ δὴ τὸ σῶμα, θαυμάσιον· καὶ τοῦτο δὴ τὸ ἄξιον καὶ λόγου καὶ θαύματος. Πηγαὶ γὰρ αὐτῷ τῶν μερῶν πάντοθεν ἀνερρώγεσαν, οὐ ποτίμων ὑδάτων καὶ οἷα πολλαχοῦ συνήθως αἱ τῆς γῆς ἀναδιδόασι σήραγγες, ἀλλὰ μύρου διειδεστάτου καὶ καθαροῦ, ὃ οὐδενί τις ἂν ἑτέρῳ παρεικάζειν δεδύνηται. Ἥ τε γὰρ διαφάνεια τό τε ἡδὺ τῆς ὀσφρήσεως τό τε τῆς ἄλλης παρηλλαγμένον ποιότητος ὑπερφυῆ πάντα καὶ ἀπαράμιλλα. Τούτῳ δὴ τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ Εὐθυμίῳ

21 προσχεῖν : P sic more byzantino **58,12** δὴ P : δὲ Sa **15** σήριγγες Sa : correxi

58,6–7 Gen. 25, 27 **9–10** Col. 4, 6

προσαναπεφύκει φίλτροις ἀρρήτοις ὁ θεῖος ἡμῶν καὶ μέγας πατήρ. Ἔστι γὰρ ὥσπερ δὴ σωμάτων, οὕτω δὴ καὶ ψυχῶν συγγένεια κρύφιος, καὶ δηλοῖ τὸ γένος ἡ τῶν ἠθῶν ὁμοιότης, καὶ ἀνὴρ Εὐρωπαῖος | πολλάκις πολλὴν ὑπερβαλὼν θάλασσάν τε καὶ f. 129v ἤπειρον τῷ ἐπὶ Λιβύης γεννηθέντι εἰς ταὐτὸ πολλάκις τοῖς ἤθεσι σύνεστι. Τοῖς γοῦν περὶ αὐτοῦ λόγοις ὡμιληκὼς ὁ πατήρ, γνωρίζει τὴν οἰκείαν ἐν ἐκείνῳ ψυχὴν καὶ ἀπὸ γῆς εὐθὺς εἰς οὐρανὸν αἴρεται, ἢ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν καὶ ὅπερ αὐτὸς λανθάνειν ἠβούλετο, ἐκεῖσε συνὼν τῷ ἀνδρὶ ἐντυγχάνει καὶ τὴν ὁμιλίαν ἀσπάζεται. Ὅθεν ἐπόθει τούτου καὶ τὴν σκιὰν καὶ τὴν πηγὴν ἰδεῖν ἐζήτει τοῦ μύρου καὶ τὴν σορὸν κατασπάσασθαι, ἐξ ἧς ὁ τὴν ἐκκλησίαν εὐφραίνων ποταμὸς ὥρμηται. Ὡς δ᾽ οὖν τότε Θεὸς ἐκεῖσε τὸν ἄνδρα μετήνεγκεν, εὐθυμίας αὐτίκα καὶ ἡδονῆς ἀκηράτου πεπλήρωτο, καὶ πᾶσαν δυσχέρειαν τῆς μνήμης ἀποβαλών, ἔνθους ὥσπερ εἰσῄει τὸν θεῖον ἐκείνου νεὼν καὶ πρὸς τῇ πηγῇ τοῦ σώματος γεγονὼς κλίνει τε ταύτῃ τὴν κεφαλὴν καὶ ἀμφιλαφῶς περιπτύσσεται καὶ ὡς ζῶντι τούτῳ προσομιλεῖ ἄρρητα τοῖς ἄλλοις καὶ κρύφια. Εἶτα τοῖς περὶ αὐτὸν (ἑσπέρα δὲ ἦν), αὐτοῦ που καθευδῆσαι κελεύσας κατὰ τὸ σύνηθες, ἐκεῖνος ἀνεῳγόσιν ὥσπερ φωσφόροις τοῖς ὄμμασι κατέλαμπέ τε τὸ σῶμα καὶ κατελάμπετο. Ὡς δὲ ἔδει αὔτανδρον αὐτῷ παρεῖναι τὸν θεῖον ἐκεῖνον Εὐθύμιον, ὕπνον αὐτῷ τοῖς ὀφθαλμοῖς βραχὺν ἐπιβάλλει Θεός, ἵν᾽ ἴδῃ τὸν ἄνδρα νοὸς καθαροῖς ὄμμασι. Καὶ ὃς αὐτίκα παρῆν, χαρίεις τὴν ὄψιν (ἱλαραί τε γὰρ αὐτῷ τῶν ὀφθαλμῶν αἱ βολαὶ καὶ ἡ ὀφρὺς ἦθος ἐδείκνυ χάριτός τε καὶ μειδιάματος, τὸ δὲ σύμπαν σῶμα ἀρχιερατικοὶ χαρακτῆρες ἐκόσμουν), καὶ ἡδέως τοῦτον περιπτυξάμενος, ἀμυθήτου τε χαρᾶς ἐμπίπλησι τὴν ψυχὴν καὶ φωνὴν τὴν ἡδίστην ἐκείνῳ ἀφίησιν. «Λειτουργὲ» γάρ φησι, «Θεοῦ καὶ ἀρχιερεῦ, μηκέτι σοι λόγος δικαστηρίων καὶ ἀντιθέσεων. Κεκράτηκας γὰρ ἤδη καὶ νενίκηκας τὸν πειράζοντα καί σοι ὁ στέφανος εὐτρέπισται ἄνωθεν καὶ τὴν μεθ᾽ ἡμῶν τάξιν κεκλήρωσαι καὶ μονήν». Οὕτως ἐκεῖνος εἰρήκει, τὸν δὲ αὐτίκα ὅ τε ὕπνος καὶ ὁ λέγων ἀπέλιπε, καὶ ἀναστὰς εὐθὺς (ἤδη δὲ τὸ περίορθρον ἦν), τό τε εἶδος καὶ τὴν ψυχὴν μετηλλοίωτο. Ὅθεν ὁ τὴν

44 ὀφρῦς P : corr. Sa

30–31 Ps. 45,5 **39** cf. Plat., Tim. 45b **50** cf. II Tim. 4, 8

φυλακὴν ἐκείνου πεπιστευμένος, θεοειδέστερον οὕτως ἑωρακὼς ἐθαύμασέ τε καὶ τὴν αἰτίαν τῆς μεταβολῆς ἤρετο. Ὁ δὲ τοσοῦτον αὐτῷ εἰρηκὼς ὅτι «με Θεὸς ἤδη πρὸς ἑαυτὸν μεταπέμπεται καὶ τῶν ὑμετέρων ἀφαρπάζει χειρῶν», ἀπάγειν αὐτὸν οὗ προσετέτακτο παρεκελεύσατο, ἑνὶ τῶν πάντων γνωρίσας τὴν ὄψιν, ᾧ δὴ καὶ τὰ τιμιώτατα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐπίστευε. Καὶ οὗτος ἑτοίμῳ τῷ σκάφει χρησάμενος καὶ πρὸς ἀναγωγὴν εὐτρεπεῖ, τὸ τῆς δίκης χωρίον καταλαμβάνει, εἰπεῖν δὲ μᾶλλον τὸ τῆς ἐκείνου πρὸς τὰ κρείττονα μεταθέσεως.

59. Ἐπειδὴ γὰρ ἔδει δυεῖν θάτερον, πρὸς τοὺς περὶ τῆς οἰκείας ψήφου κινδύνους χωρήσαντα καὶ τοῖς πολλοῖς ἀντικαταστάντα δικασταῖς τε καὶ προηγόροις καὶ συνηγόροις τοῦ πλάσματος καὶ αὐτῷ δὴ τῷ βασιλεῖ γενναίως ἀπομαχόμενον, ἢ αὐτὸν τῶν πολλῶν ἡττηθέντα, ὅπερ οὐκ ἂν ἐγεγόνει, ἀλλ' οὕτω τῇ διαιρέσει ὁ λόγος ἕπεται, τοῦ θρόνου ὑποχωρῆσαι ἢ τὴν ἑτέραν μερίδα σύμπασαν διαρραγῆναι καθαπερεὶ φάλαγγα καὶ εἰς τοὐπίσω χωρῆσαι τὴν αἰσχύνην οὐκ ἐνεγκοῦσαν, ὅπερ οὐ πάνυ ἐκείνῳ δοκοῦν ἦν, ἑαυτῷ παρακινδυνεύειν πολλούς, διὰ ταῦτα οἰκονομεῖται τὸ μέλλον καλῶς ἄνωθεν καὶ γίνεται τῶν ἐνταῦθα δικαστηρίων κυριώτερον τὸ θεῖον δικαιωτήριον καὶ ὁ πρὸς κρίσιν ἀγόμενος εἰς οὐρανοὺς ἀνάγεται στεφανωθησόμενος. Σκοπῶμεν δὲ καὶ ἄλλως τὸν λόγον, ἵν' εἰδῶμεν ὅτι οὐ τομή τις αὐτῷ ἐγεγόνει ὁ θάνατος, ἀλλ' ἐξ οἰκονομίας θειοτέρας μετάθεσις, θῶμεν δὲ αὐτὸν τῷ λόγῳ ἢ σιωπῶντα κρινόμενον ἢ πρὸς ἕκαστον τῶν λεγομένων τὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογίαν ποιούμενον· οὐδὲν γὰρ μέσον ὁ λόγος ἔχει τήν γε πρώτην τομήν. Ἀλλ' εἰ μὲν σιωπῶν εἱστήκει, αὐτῷ τούτῳ ἑαλωκὼς ἦν καὶ τὸ μὲν ἐπ' ἐκείνῳ προδοσία τῆς ἀρχιερωσύνης τὸ πρᾶγμα, τὸ δ' ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἧττά τις οὐκ ἀμφίλογος. Εἰ δ' εἰς ἀπολογίαν καθίσταιτο, εἰ μὲν ἀντειπὼν ἡττήθη, δυεῖν αἰσχύναιν εἰκότως ἂν ὑποβέβλητο, τῷ τε περὶ ἑαυτοῦ ἀντερεῖν καὶ τῷ οὕτω διελόμενον ἧττω δόξαι τῶν κατηγόρων. Εἰ δὲ κρατήσειε τῶν ἐν δικαστηρίοις ἀγώνων καὶ οἷα δὴ γεννάδας ἀνὴρ μόνος τοὺς πάντας καταγωνίσαιτο, τὴν μὲν ἑτέραν οὐκ εἶχεν αἰσχύνην, φιλόδοξος δ' ἂν ἄνθρωπος ἔδοξε τοῖς

59 an οὔτως? **59,9** διαταῦτα P **12** στεφανηθησόμενος Sa **21** περὶ : an ὑπὲρ scribendum?

πολλοῖς ὡς ὑψηλῶν θρόνων καὶ ὑψηγορίας πατριαρχικῆς ἀντεχόμενος. Ἵν' οὖν μηδὲ ὑποψίας αὐτῷ μῶμος παρὰ μηδενὸς προστριβείη, μηδ' ἔχοι τις λέγειν ὡς τόδε μὲν κατώρθωκε, τοῦδε δὲ ἥττηται καὶ ὅτι πλέον αὐτῷ τῆς νίκης τὸ φίλαυτον καὶ ὁπόσα γλῶτται πονηραὶ καὶ τὰ κρείττω συκοφαντόρειαι λέγειν εἰώθασιν, ὑποτέμνει Θεὸς τοῖς μὲν πολλοῖς τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἀπέχθειαν, ἐκείνῳ δὲ τὴν πρὸς τούτους δυσχέρειαν, ἢ μᾶλλον (οὐκ ἔχω γὰρ ὅπῃ θαυμασίῳ διαιτήσω καὶ ὑπερφυεῖ θαύματι), τῷ μὲν βασιλεῖ τὴν πρὸς τὸ χεῖρον ὁρμὴν ἵστησι, τῷ δὲ ἀρχιερεῖ τὴν πρὸς ἑαυτὸν ἀνθίστησι κλίμακα, ἵν' ἔχοι ῥᾳδίως εἰς οὐρανοὺς ἀνιέναι, τοῦ συμφυοῦς ἄνευ φορτίου τῷ πτερῷ τῆς ψυχῆς κουφιζόμενος. Οὐκ ἐβούλετο δὲ ἄρα τὸ κρεῖττον τῶν τηλικούτων ἐκείνων ἀγώνων ἐπὶ γῆς λαβεῖν αὐτὸν τὴν ἀντίδοσιν, οὐδ' ὧν ὑπεχώρησε θρόνων (οὕτω γὰρ εἰπεῖν πρεπωδέστερον), ἅτε μὴ τοῦ καιροῦ κατεξαναστάς, τούτους αὖθις ἀντιδοθῆναι αὐτῷ, ὧν ἤδη καταπεφρονήκει, τῶν πολλῶν καμάτων καὶ τῆς ἀγωνίας ἢ μαρ|τυρίας ἐρεῖν ἀλη- f. 130 θέστερον, ὑπὲρ ὧν ἡ ἄνω τούτῳ Ἱερουσαλὴμ παρὰ τοῦ δικαίου ἀποκεκλήρωτο βραβευτοῦ.

60. Ἐπαγωνίζομαι δὲ τῷ λόγῳ τὴν αὐτὴν πολλάκις ἀνακυκλῶν ἔννοιαν, οὐχ ἵνα δόξω φιλοτιμότερος τῶν πολλῶν (τί γὰρ ἄν τις τῷ περὶ ἐκείνου λόγῳ φιλοτιμήσαιτο, τοῖς πᾶσιν ἐλλείποντι καὶ ὑπεραρθῆναι τῷ τοῦ ἀνδρὸς ὕψει μὴ δυναμένῳ;), ἀλλ' ἵνα ἐνδείξωμαι ὅτι ὥσπερ αὐτῷ καὶ τὰ τῶν πατέρων κεκαινοτόμηται καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς περὶ τὸ καλὸν νεύσεως καὶ ὑπερφυῆ πάντα ὁ λόγος ἀπέδειξεν, οὕτω δὴ καὶ ὁ θάνατος κατὰ πρόγνωσιν μόνον ἀφώριστο, τὸ δ' ἄλλο μέρος παρὰ τοῦ κρείττονος ἐσχεδίασται τῷ πατρί, καὶ ἔτι μᾶλλον αὐτόθεν τὸ πρᾶγμα δώσει τὸν ἔλεγχον. Μεταπεποίητο πρὸς τὸ κρεῖττον καὶ ὑψηλότερον παρὰ τῆς τοῦ κρείττονος ἐμφανείας ὁ ταύτην ἀρρήτοις θεασάμενος ὄμμασι, στερρότερος ἑαυτοῦ ἐγεγόνει καὶ ῥωμαλεώτερος πρὸς πᾶσαν ὁρμήν. Αὐτίκα τοῦτον ὁ πλοῦς τῇ χέρσῳ ἀπέδωκε. Βραχὺ τὸ ἐξ ἠπείρου πρὸς ἤπειρον διὰ θαλάσσης διάστημα, ζεφύρου ὥς φασιν αὖρα διὰ τῆς ὑγρᾶς τοῦτον παρέπεμπε καθηδύνουσα, οὐ

60,12 στερρότατος PSa : correxi

60,14–15 cf. Aesch., Agam. 692

ταράττουσα, μετ᾽ εὐθυμίας ἄγουσα, οὐ σὺν φόβῳ ἐλαύνουσα. Ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τούτοις ἐρρώννυτο. Εἶτα τί; Τῆς οὐ πάνυ ποθουμένης ἥψατο γῆς. Τοῦτο γὰρ τοῖς κατὰ θάλατταν κινδυνεύουσιν ἐρασμιώτατον εἴπερ τι ἄλλο καθίσταται, τῷ δὲ οὐδὲν δεινὸν ἐκεῖσε ἐγεγόνει, ἀλλὰ καὶ τὰ πάντων ἥδιστά τε καὶ θυμηρέστατα. Εὐσταθὴς ἡ ἀπόβασις, στερροτάτη ἡ κίνησις, ὁμοῦ δὲ ἐντὸς ἐγεγόνει τῆς ὑψηλῆς δι᾽ ἐκεῖνον καταγωγῆς, καὶ οὐκ οἶδα εἴτε τι τῶν θειοτέρων καὶ ἀπορρητοτέρων ἰδὼν ἢ ἄλλως προγνοὺς τὸ ἐσόμενον, ἑαυτοῦ τε ᾔσθετο μαλακῶς ἔχοντος καὶ προαγγέλλει τοῖς τότε συμπαροῦσιν ἐκείνῳ ὑπόγυον τὸν θάνατον ἑαυτῷ. Εἶτα δὴ ἀλλὰ τί ποτε τῷ λόγῳ χρήσομαι; Πότερον εἰς θρήνους ἐνταῦθα ἐμπεσοῦμαι καὶ δάκρυα, σβεννύμενον ἤδη τὸν μέγαν φωστῆρα δεικνὺς καὶ τὴν μεγάλην τοῦ λόγου σάλπιγγα αὐτίκα σιωπήσεσθαι μέλλουσαν, ἢ γενναιότερον τὸ ἐκείνου πρᾶγμα ἐξαγγελῶ καὶ τὴν οὐκ ἂν εἴποιμι τελευτήν, ἀλλ᾽ ἔπαρσιν ἢ ἀνάβασιν ἢ τελεωτέραν ὕψωσίν τε καὶ θέωσιν; Ἐμοὶ δὲ καὶ βουλομένῳ οὕτως ἐρεῖν καὶ τὸ ἐκείνου πάθος μιμήσασθαι καὶ ὑπερφυεῖ τῷ διηγήματι χρήσασθαι, ἀστακτὶ τὰ δάκρυα καταρρεῖ, ἐνθυμουμένῳ ὅτι τὸ μέγα τῆς ἀληθείας φῶς (πῶς ἂν εἴποιμι ἀκριβέστερον;), ἐφ᾽ ἑτέραν οἰκουμένην ἀπαίρειν ἡτοίμαστο καὶ ὁ γενναῖος ἐκεῖνος ἀγωνιστὴς ἀπὸ τῶν κάτω μονῶν ἐφ᾽ ἑτέρας μετεσκήνου τὰς ὑψηλοτέρας καὶ μείζονας. Ἀλλὰ διαιτήσω δικαίως ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσι, τὸ μὲν τῷ πάθει διδούς, τὸ δὲ τῇ ἐκείνου στερρότητι. Ὡς γοῦν εἶδε τοὺς ἀγγέλους αὐτὸν ἤδη περιεστηκότας καὶ πρὸς δορυφορίαν τοὺς ἄγοντας εὐτρεπεῖς (ὢ φιλοθέου ψυχῆς, ὢ γνώμης τῶν πάντων ὑψηλοτέρας, ὢ μνήμης κἀν τοῖς φοβεροῖς ἀσυγχύτου καὶ νοερωτέρας μᾶλλον ἢ αἰσθητικωτέρας), σπένδεται ταῖς πρὸς αὐτὸν τυραννίσιν εὐθὺς καὶ ὥσπερ δεξιοῦται τοὺς κακῶς δράσαντας καὶ ἀμνηστίαν ὧν ἐπεπόνθει πᾶσι μνηστεύεται, αὐτῷ βασιλεῖ, τοῖς ἐπὶ τῶν δικαστικῶν θρόνων, ὅσοι τὴν γλῶτταν ἐπ᾽ ἐκεῖνον θρασύτερον ἔθηξαν, τοῖς προηγόροις, τοῖς συνηγόροις, τοῖς τοὺς κειμένους νόμους παρερμηνεύουσι, τοῖς ὅσοι τὴν γλῶτταν δεινοὶ καὶ πείθειν ἐφ᾽ ἑκάτερα, τοῖς πᾶσιν ἁπλῶς οἷς προσκέκρουκεν, εἴ τινες αὐτῷ προσκεχρούκασιν. Ἀπολύει τοὺς δεδεμένους

17 ἐρώννυτο P : corr. Sa

37–38 Greg. Naz., Or. 2, 1, 16-17 (p. 86)

αὐτῷ τῶν πνευματικωτέρων καὶ θείων ἀφορισμῶν, δίδωσι τοῖς οὕτως ὑπερορίοις ἐπὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ κάθοδον, ἐπανάγει τῆς αἰχμαλώτου, ἐλευθεροῖ τῶν κινδύνων. Εἶτα δὴ καὶ προσεύχεται τοῦ λαοῦ καὶ χεῖρας πρὸς Θεὸν ὁσίας αἴρει καὶ τελευταῖον θῦμα τὴν σύμπασαν ὡς εἰπεῖν οἰκουμένην ὁ μέγας θύτης καὶ ἀρχιερεὺς τῷ μεγάλῳ προσάγει ἀρχιερεῖ ἅμα καὶ θύτῃ. Ἐπὶ τούτοις ἠρέμα καὶ γαληνίως καὶ ὥσπερ προσφορὰν τῷ Θεῷ διδοὺς ἢ ἀποδιδοὺς αὐτῷ τὴν παραθήκην ἀθιγῆ τε καὶ ἀδιάφθορον ἢ βελτίω καὶ κρείττονα, τὴν ἑαυτοῦ ἀποθύει ψυχήν. Ὢ διπλοῦ πάθους, διαιρεθέντος εὐθὺς τῷ τε ἄνω κόσμῳ καὶ τῷ καθ’ ἡμᾶς βίῳ, εὐθυμίας λέγω καὶ ἀθυμίας, εὐφροσύνης καὶ σκυθρωπότητος. Εἰκὸς γὰρ ἀγγέλους μὲν καὶ τὰς θειοτέρας τῶν ἄνω ψυχῶν συνευθυμεῖν ἐκείνῳ καὶ συναγάλλεσθαι, προσκιρτᾶν τε καὶ συσκιρτᾶν καὶ συμμετέχειν ἐκείνῳ τῶν μυστηρίων καὶ τῶν ἐλλάμψεων. Ὥσπερ δὲ καταδύντος ἡλίου, βαθεῖά τις ἀχλὺς αὐτίκα διεσκεδάσθη κατὰ πάσης τῆς γῆς καὶ ψηλαφητὸν σκότος εὐθὺς ἡμᾶς κατειλήφει οὐκ ἔχοντας ὁρᾶν τὸν μέγαν ἐκεῖνον λαμπτῆρα καὶ σωτῆρα τῶν ἡμετέρων ψυχῶν. Ὦ καλῶς σὺ τῶν ἐνταῦθα θορύβων ὑπεράνω γενόμενος καὶ τῶν πολλῶν καμάτων ἀναπαυσάμενος καὶ τοῦ τὰς ἐμφάσεις τῶν θειοτέρων ἔχειν αὐτὴν τῶν ἀκηράτων ἀνταλλαξάμενος τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀπὸ τῶν ποταμῶν πρὸς τὴν πηγὴν ἐπανεληλυθὼς καὶ ἀπὸ γῆς πρὸς τὰ οὐράνια κάλλη ἀναδραμών, ἢ μᾶλλον ἐκτὸς τῆς περιφορᾶς γεγονὼς καὶ τὰς μακαρίας θέας ἄρτι μυούμενος. Ὦ πᾶσαν μὲν διαδραμὼν ἀρετήν, παντὸς δὲ μέρους δαψιλεστέρας νῦν τὰς ἀντιδόσεις ἀπολαβών, ἢ μᾶλλον πρὸς μίαν κορυφωθεὶς ἀντὶ πάντων ἰδέαν καλοῦ, τὴν ἐκ πάντων καὶ ἀντὶ πάντων | ἁπλουστάτην καὶ κρείττονα καὶ τὴν τῆς ἀληθείας οὐσίαν f. 130v ἰδών, ἥτις οὐκ ἐν συνθήκῃ λόγων, ἀλλ’ ἐν ὑφεστῶτι καθέστηκε πράγματι, καὶ ὅλος ὅλῳ προσχωρήσας Θεῷ καὶ κάτω θεὶς τοὺς λόγους τῶν κτίσεων καὶ τοὺς ὑπερφυεστέρους μόνους ἀναλεγόμενος. Ὦ πάσης μὲν κἂν τῷ σώματι ὑπεραρθεὶς φύσεως καὶ γενέσεως, ἔτι δὲ νῦν ὑψηλότερος αὐτῶν γεγονὼς καὶ ἀσυγχύτως τῷ τῆς ἁγίας τριάδος φωτὶ καταλαμπόμενος καὶ περιλαμπόμενος καὶ τῆς τε τοῦ καλοῦ ἀπολαύων πηγῆς τήν τε ὑπερκειμένην τοῦ ἀγαθοῦ φύσιν ὁρῶν. Ὦ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἐν αὐτῷ δὴ τῷ

51–52 I Esdr. 5, 7-54 **64–65** Ex. 10, 21 **75** cf. Plat., Symp. 210e **81–82** cf. Greg. Naz., Or. 11, 6, 20-21 (p. 342) **83–84** cf. Plot., Enn. 1, 6, 6, 15 (I, p. 112)

κόσμῳ καταφρονήσας καὶ πάντων γενναίως ὑπεριδών, δόξης, λαμπρότητος, θρόνων ὕψους, σωμάτων κάλλους, κρότων, εὐφημιῶν, πάσης ἁπλῶς τῶν ἐνταῦθα ὑπερβολῆς. Ὦ κἀν τοῖς χείροσι τοῖς κρείττοσι παραμιλληθεὶς καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ μετὰ τούτων κεκοινωνηκὼς ἀξιώματος, ὧν τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν παρρησίαν ἐζηλωκώς, καὶ τῶν αὐτῶν διὰ ταῦτα γέγονας παθημάτων. Μετὰ τῆς Θεολογικῆς σάλπιγγος τῶν ἀρχιερατικῶν θρόνων ἀπώσθης, ἢ μᾶλλον δι᾽ οἰκονομίαν βραχύ τι τοῖς πολλοῖς ὑπεχώρησας, μετὰ τῆς Χρυσοστομικῆς χάριτος, μετὰ τῆς Ἀθανασίου τοῦ πάνυ ψυχῆς, μετὰ τῶν ὑπὲρ τούτους καὶ ἐπ᾽ ἐκείνοις, οἷς ἡδύ τι χρῆμα ἡ τῶν θρόνων ἔδοξεν ἀναχώρησις, οἷς οὐδὲ ἐξ ἀρχῆς ἐπεπήδησαν. Ζηλοῦσιν ὑμᾶς ἐν οὐρανῷ νῦν οἱ ἄλλως ἀναπαυσάμενοι. Οὐ γὰρ ἐσχήκασιν ἴσως τῆς μαρτυρίας τὴν παρρησίαν, οὐδ᾽ ἔχουσι τῆς ἐνταῦθα κακοπαθείας τὴν ἀντιμέτρησιν. Ὦ-, ἀλλὰ ποίοις ἄν σε λόγοις ἀνακαλέσωμαι, ποίαν δὲ προσθήκην εὑρήσω, ὧν τε νῦν παρὰ Θεοῦ ἔσχηκας καὶ τῆς μελλούσης καὶ τελεωτέρας ἀνταποδόσεως, εἰπεῖν δὲ καὶ τῆς ἐνταῦθα ὑπερφυοῦς καὶ θειοτέρας ἀντιμετρήσεως, ἧς ὀλίγοι τῶν πάντων ἐπὶ γῆς τετυχήκασιν; Οὐ γάρ σοι τὸ σῶμα διαλυθέντι διέφθαρται, οὐδ᾽ ἀνελύθη τὸ πλάσμα εἰς τὰ στοιχεῖα παρ᾽ ὧν συντέθειται, οὐδ᾽ ἐταμιεύθη ἀέρι καὶ πυρί, καὶ γῇ καὶ θαλάσσῃ τὸ σὸν ὑπερφυὲς σύγκριμα. Ἴσως γὰρ οὐδ᾽ ἐξ ἐκείνων συμπέπηκται, ἵνα τι τολμήσω νεανικώτερον, διὰ ταῦτα οὐδὲ πρὸς ἐκεῖνα διαρρεῖ. Ἐρρέτωσαν Ἑλληνικοὶ λόγοι μάτην φιλόσοφοι δόξαντες, οἳ τὸν δημιουργὸν ἐπεισάγουσι μέρη τινὰ τοῖς συγκρίμασι δανειζόμενον ἀπὸ τῶν στοιχείων, ἵνα τοῖς αὐτοῖς ἐκείνων χρήσωμαι λόγοις, καὶ αὖθις ἀποδιδόντα ἐν ταῖς διαλύσεσιν ἢ ἀναλύσεσιν. Ἐξελήλεγκται γὰρ ἐπὶ σοῦ καὶ τὸ καινὸν δάνειον καὶ ἡ καινοτέρα ἀπόδοσις. Ὦ καὶ μετὰ θάνατον ἐν ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσι ζῶν καὶ μηδὲν ἀλλοιώσας σχεδὸν τοῦ σώματος, μήτε τοῦ χρώματος ὡς εἰπεῖν μήτε τοῦ σχήματος, λέγω δὴ τοῦ ἀρχιερατικοῦ τε καὶ κρείττονος. Ἐσφράγισται γάρ σοι ἡ δεξιὰ τῷ τοῦ σταυροῦ τύπῳ καὶ τῶν δακτύλων οἱ μὲν ἀνεστήκασιν, οἱ δὲ πρὸς ἀλλήλους συννεύουσιν εἰρήνην σύμπαντι πρυτανεύοντες. Ὦ

90 διαταῦτα P **106** διαταῦτα P **111** Ἐξήλεγκται PSa : correxi

85–87 cf. Greg. Naz., Or. 42, 19, 15 (p. 90) **107** Greg. Naz., Or. 7, 16, 11-12 (p. 220)

πάσας ἐκστήσας καρδίας καὶ τεθνηκὼς καὶ πᾶσι γενόμενος ποθεινότερος καὶ σεβασμιώτερος. Σὲ καὶ βασιλεῖς ὁρῶντες θαυμάζουσι καὶ πατριάρχαι θεώμενοι κατασπάζονταί τε καὶ μακαρίζουσι. Τῷ σῷ τάφῳ αὐτὸς ὁ τιμήσας σε διὰ τῆς ὑπερορίας, ἵνα μετρίως τῷ λόγῳ χρήσωμαι, προσελήλυθε βασιλεὺς καὶ ὡς οἷόν τε ὑπὲρ τῶν πεπραγμένων ἀπελογήσατο καί σε ὡς ἔμψυχον περιεπτύξατο πάντοθεν καὶ πολλὰ κατέσπεισε δάκρυα καὶ συγγνώμην ὧν ἔδρασεν αἰτησάμενος εἴληφε. Περὶ γὰρ τοῦ ἑτέρου τί ἂν λέγοιμι αὐτοκράτορος, ᾧ δὴ καὶ ζῶν πατὴρ ἐν πνεύματι καθειστήκεις καὶ παράδειγμα ἀρετῆς καὶ τῶν κρειττόνων καθηγητὴς καὶ νῦν τεθνηκὼς οὐδὲν ἧττον ταῦτα εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, ᾧ καὶ πόρρωθεν προεγνώκεις τὸ κράτος καὶ ἐν ἀπορρήτοις συμβόλοις ἐγνώρισας καὶ τῇ ἀδελφιδῇ κόσμον βασίλειον προητοίμασας καὶ θείαν συζυγίαν ἡρμόσω ὥσπερ φωστήρων τινῶν σύνοδον, τότε μὲν ἀμαυρότερον, νῦν δὲ λαμπρότερον ἐπὶ τῶν βασιλείων ἐκλάμπουσαν, καὶ νῦν αὖθις τὴν σωτηρίαν κατεγγυᾷ καὶ τὴν ἐς τὸ γένος τῆς βασιλείας διαδοχήν; Οὗτοι δὲ οὐκ ἰδιῶτιν τότε λαχόντες μόνον ζωὴν ὡς κρείττονα ἐσεβάζοντο, ἀλλὰ καὶ νῦν τοῖς βασιλείοις ἀναδούμενοι στέμμασιν ὡς ὑπερφυεῖ ἀνδρὶ προσίασι καὶ θεοειδεῖ καί σου τὴν σορὸν ἑκατέρωθεν περιίστανται καὶ σὺν αἰδοῖ καὶ φόβῳ τῷ σῷ παρίστανται σώματι, ἀντωπῆσαί σοι τρανότερον μὴ δυνάμενοι. Σὲ μόνον τῶν πάντων ἡ γῆ καλύπτειν οὐ δύναται. Αἱ γὰρ τῶν πολλῶν ὑφαρπάζουσι χεῖρες καὶ οὐκ ἀξιοῦσι τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν λογισθῆναι, ἀλλ' ὡς ἐμψύχου ἀντέχονται καὶ προσομιλοῦσιν ἡδέως ἀγαπῶντες ὁμοῦ καὶ θαυμάζοντες. Τοῦ δὲ μετὰ σὲ θείου θύτου καὶ ἱεροῦ θύματος, τῆς μεγάλης τῶν κρειττόνων σάλπιγγος καὶ πάντα περιηχούσης τὰ πέρατα, πῶς ἄν τις τὴν περὶ σὲ μεγαλοψυχίαν καὶ φιλοτιμίαν ἐνδείξαιτο; Ὃς δὴ τῶν πάντων ταῖς ἀρεταῖς ὑπερκείμενος παραχωρεῖ σοι τοῦ πρωτείου καὶ τελευτήσαντι καὶ ἐτησίοις τιμᾷ πανηγύρεσι, τοῦτο τοῖς πᾶσι νομοθετῶν καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ποιῶν.

61. Ἔδει μὲν οὖν ἀσυγκρίτῳ σοι πρὸς ἅπαντα γεγονότι, μηδένα τῶν πάντων παραβαλεῖν, μᾶλλον δὲ πρὸς μηδένα σε τῶν γεγονότων ἀντιμετρῆσαι, ἀλλ' ὥσπερ σοι Θεὸς τὴν ἀρετήν, οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς ἀσύγκριτόν σοι τὸν λόγον χαρίσασθαι. Ἵνα δέ σοι

130 τὴν ἀδελφιδὴν PSa : correxi

μηδενὸς μέρους τῶν δεδομένων ὁ λόγος λείποιτο, φέρε δὴ καὶ τοῦτο τὸ μέρος τοῖς ἐγκωμίοις προσαποδώσωμεν. Ὁ ἐαρινὸς βρύει καρπός. Μίαν γὰρ ὁ νεὼς τὴν τοῦ παντὸς ὥραν ἀπεκληρώσατο, f. 131 ὥσπερ ὁ οὐρανὸς τὴν ὑπερφυῆ, ἀλλ᾽ ἔχει τοι τὸ παρα|βαλλόμενον ἐλάττωμά τι τοῦ πρωτοτύπου, πλὴν καὶ τοῦτο ὑπερφυὲς καὶ τοῦτο περικαλλές. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ὁ βότρυς ἴσως τὴν κλῆσιν οὐ ψεύδεται, οὐδὲ τὰς κληματίδας ἡ ἄμπελος, οὐδὲ ἡ αὖλαξ τὸν στάχυν, οὐδὲ τὰ φυτὰ τὴν ἄνθην, οὐδὲ τὸ μῆλον τὸ σχῆμα, ἀλλ᾽ ὁ μὲν ταῖς χερσὶ τὸ γλεῦκος ἀποβλυστάνει τῷ τρυγᾶν βουλομένῳ, ὁ δὲ ταῖς ἀποθήκαις τοῦ σίτου παντάπασι γνώριμος, καὶ τῶν ὁρωμένων ἕκαστον οὐκ ἐσχημάτισται μόνον, ἀλλὰ καὶ οὐσίωται καθαρῶς. Ἐνταῦθα δὲ πολλοὶ μὲν οἱ βότρυες, καὶ πέπειροι ἴσως οἱ πλείους, τά τε τῶν φυτῶν ἄνθη ποικίλα τὴν θέαν, εἰ δέ τι τούτων τῇ χειρί τις ἑλεῖν βούλοιτο, ὁ μὲν ἐξηπάτηται, αὐτὰ δὲ αὐτίκα ἐλέγχεται. Εἰ μὲν οὖν ἐν τῷ βάθει κεκρύφαται τὰ ὁρώμενα, τῆς ἀπορρήτου τοῦτ᾽ ἂν εἴη φύσεως ἔργον, τοσαύτη δὲ τῶν παραπετασμάτων ἡ διαφάνεια, ὡς ἐκκεῖσθαι δοκεῖν, ἵν᾽ οὕτως εἴπω, τῶν πεφυτευμένων τὴν ὥραν. Οὕτως ἡ φύσις τοῖς λίθοις ἀντὶ γραφικῆς ἐπιστήμης, ἀντὶ εὐημερίας ἐαρινῆς ὑπερβαλλόντως ἐξήρκεσε καὶ οὕτως ἐκεῖνος ταῦτά τε εἰς ἄκρον ἐκόσμησε καὶ παρὰ τούτων ὅσον εἰς ἀγχινοίας λόγον κεκόσμηται. Εἶεν. Τὸ δέ γε ἀπόρρητον, πότερον ὡς αὐτὸ τοῦτο ἀπόρρητον σιωπήσω ἢ ἐξαγγελῶ ὡς οἷόν τε ταῖς φιλοθέοις ὑμῶν ψυχαῖς, τὸ θεῖον ὄντως τοῦ ἑωρακότος καὶ ὑπερφυὲς θέαμα, ὃ δὴ τῇ τελεωτάτῃ φιλοσοφίᾳ παραβάλλων αὐτός, ἐξητασμένον τοῖς ὅλοις εὕρηκα μέρεσιν; Ἀλλὰ τί μὴ αὐτός, ὦ θαυμασία μοι καὶ τριπόθητε κεφαλή, ἐξαγγέλλεις τὴν ὄψιν ἣν ἀπορρήτως νοεροῖς τεθέασαι ὄμμασι, τί μὴ πρὸς πάντας τὸν λόγον θαρρεῖς, ἀλλά σοι μυστήριον ἡ τῶν θειοτέρων ὅρασις γίνεται; Ἢ δέδοικας μή τίς σοι τῶν πάντων διαπιστήσειεν ἢ ἀπάτην νυκτερινὴν τὴν ὀπτασίαν ἡγήσαιτο; Οὐ γὰρ τῆς σῆς ἡ ὄψις δυνάμεως, εἰ μή τί μοι μέμφοιο. Εἰ γὰρ καὶ ὑπερφυές σοι τὸ μέτρον τῆς γνώσεως καὶ πολὺ τὸ ἀγχίνουν τῆς σῆς διανοίας καὶ ὑψηλόν, ἀλλ᾽ οὐ τοσούτῳ ὕψει κατάλληλον. Εἰ δέ μοι καὶ τούτου τοῦ μέρους ὥσπερ δὴ καὶ τῶν ἄλλων παραχωρεῖς καὶ βούλει παρὰ

61,5 an δεδογμένων scribendum? **6** προσαποδώσομεν PSa **8** τι PSa : correxi **9** καὶ τοῦτο[1] P : an κἀκεῖνο scribendum? **28** θαῦμα Sa

τῆς ἐμῆς γλώττης ἐξαγγελθῆναι τὴν σὴν θεοφάνειαν, ἐρῶ ὡς οἷόν τε τὴν φωνήν σοι τοῦ Δανιὴλ μιμησάμενος. Ἐθεώρεις, ὦ κάλλιστε, εἴπερ δὴ καὶ ἐθεώρεις, ἀλλὰ μὴ τύπωσις ἦν ἀπορρήτου θεάματος τὸ δόξαν ἐκεῖνό σοι ὅραμα. Ἐθεώρεις γοῦν ἀνεωγόσι τοῖς ὄμμασι τῆς ψυχῆς τὸ τοῦ ναοῦ τοῦδε σχῆμα καὶ μέγεθος ἐν παραλλαγαῖς λαμπροτέραις καὶ κρείττοσιν. Εἱστήκεις δὲ οὐκ ἐν μέσῳ τῷ τοῦ νεὼ ἐδάφει, ἀλλά σε αἱ μετέωροι καὶ πέριξ εἶχον στοαί. Ἐθεώρεις οὖν, ἵνα δὴ καὶ πάλιν τοῖς προφητικοῖς χρήσωμαι ῥήμασιν, ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν δύο, καὶ ἤστην τὸ σχῆμα θαυμάσιοι, τὸ κάλλος ἀμίμητοι, ὧν ὁ μὲν τὸν μέγαν εἶχεν ἐνιδρυμένον πατέρα, ἅτερος δὲ νεανίαν τινὰ κατεσέμνυνεν ἀποστολικῶς εἰπεῖν, ταῖς ἐσθήσεσι καταστράπτοντα, καὶ ὡς αὐτὸς εἴκασας, πρὸς θεῖον ἀπεικασμένον καὶ ὑπερφυῆ ἄγγελον. Καὶ σὺ μὲν ἰδὼν ἔφριξας καὶ μικροῦ δεῖν ἐπεπήγεις τοῖς ὁρωμένοις. Ὁ δέ γε θεῖος ἠρέμα περιεπτύσσετο καὶ ἐπανῆγε πρὸς τὸ θαρραλέον τῆς γνώμης, εἶτα δή σε καὶ ἐπανήρετο περὶ ὧν καὶ μάλιστα ἴσως ἐσπούδαζεν, ἢ καὶ ὧν ἐκήδετο ζῶν, καὶ πρὸς τὴν πεῦσιν ἀποκρινάμενος, ἐῴκεις ἀναμνησθέντι ὧν πολλάκις ἐκεῖνος τοῖς φιλτάτοις τεθνηκόσιν ἐμέμφετο, ὅτι μηδὲν αὐτῷ τῶν θειοτέρων μυστηρίων καὶ ἐντὸς τοῦ οὐρανίου καταπετάσματος ἴχνος ἢ φαντασίαν ὑπνώττοντι ἐντεθείκεσαν, ἵν᾽ ἔχοι τις σαφὲς εἰδέναι, τίς ἡ ἀνάβασις τῶν ψυχῶν, τίς ἡ λῆξις, ποῖος ὁ κλῆρος τῶν ἀκηράτων μονῶν. Τούτων οὖν ἀναμνησθείς, αὐτόθεν τὸν μέγαν πατέρα συνείληφας, καὶ τοῖς ὁρωμένοις μὴ συγχυθείς, «ἀλλ᾽ ἔγωγε», ἔφης, «οὔτε ἐμαυτοῦ ἐπιλέλησμαι ὡς ἄρα με ὕπνος ἐξείλετο τῶν αἰσθήσεων οὔτε τὸ σὸν πρᾶγμα ἠγνόηκα. Οὐ γὰρ ὡς ζῶντί σοι προσέχω τὸν νοῦν, ἀλλ᾽ οἶδα σου τὴν τελευτὴν ἀκριβῶς. Ἀπάγγειλον οὖν μοι ὅπῃ σοι τὰ τῆς ψυχῆς ἔχει καὶ πῇ τοῦ παντὸς κατεσκήνωσας καὶ εἰ τῶν κρειττόνων θεωριῶν γέγονας ἢ ὅλως τίς ἡ λαμπρότης ᾗ συγκεκλήρωσαι». Σὺ μὲν οὖν οὕτως καὶ πλείων τῶν λεγομένων ἡ ἔφεσις. Ὁ δὲ ἐβούλετο μέν τι λέγειν τῶν ἀπορρήτων, οὐκ ἐθάρρει δὲ τὴν ἐξαγγελίαν, εἰ μὴ ἐπιτραπείη παρὰ τοῦ κρείττονος. Ἐπυνθάνετο γοῦν εἰ κἀκείνῳ δοκοῦν εἴη ἐξαγγεῖλαί τι τῶν μυστηρίων

50 an ἐσθῆσι? **59** τις[1] P : τι Sa

61,39–51 Dan. 7, 7 **41–42** cf. Greg. Naz., Or. 28, 19, 26 (p. 140) **50** cf. Luc. 24,4

καὶ εἰ ἐπιτρέπει τούτῳ τὴν προφοράν. Ἐξελιπάρεις δὲ καὶ αὐτὸς καὶ πολλοῖς ἠντιβόλεις στεναγμοῖς τε καὶ δάκρυσιν. Ὁ δὲ παντάπασιν ἀδυσώπητος ἦν πρὸς τὴν ἱκετηρίαν καὶ οὐκ ἐδίδου τὴν ἀποκάλυψιν. «Οὐ γὰρ εἴη νενομισμένον» φησίν, «ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἄνω θησαυροῖς ταῦτα καταλέλειπται ἀνεκφοίτητα». Ὡς δὲ καὶ αὖθις πλείω τὰ δάκρυα, συνηγωνίζετο δέ σοι καὶ ὁ ἀδελφὸς ἀθρόον παραφανεὶς καὶ οὐκ ἦν ἐκφυγεῖν τὸν ἄγγελον τὰς ὑμετέρας λαβάς, προτρέπει τῷ θείῳ βραχύ τι μέρος τῶν κεκρυμμένων εἰπεῖν καὶ μὴ παντάπασιν ἀμυήτους τοὺς προκειμένους
f. 131v ἀπολιπεῖν. Ὁ δ' οὐδὲν εἰρηκὼς κεφα|λίδα τινὰ βιβλίου ἠρέμα τῶν κόλπων ἐξάγει, ὁποῖα δή εἰσι τὰ παρ' ἡμῖν εἱλητάρια, εἶτα δὴ καὶ ἀνελίξας πᾶσαν ἀνέπτυξεν. Ἐγέγραπτο δὲ οὐδὲν ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ ὅσον ἐκέχρωστο ἀκηράτῳ βαφῇ. Καὶ ὁ ἄγγελος αὖθις. «Σὺ δὲ ἀλλ' εἰ μὴ τῇ γλώττῃ», φησί, «προφέρειν ἐθέλεις τὰ ἄρρητα, ἐν τῇ κεφαλίδι ταύτῃ τὸν λόγον κατάγραψον». Ὁ δὲ ἀποροῦντι ἐῴκει ὅπως ἂν ποιήσαιτο τὴν γραφήν. Καὶ ὁ ἐπιτρέψας «μαρτυρικῷ», φησί, «ταύτην ἐξύφανον αἵματι». Καὶ ὃς αὐτίκα προτείνας τὴν δεξιάν, οἷα δὴ καλάμῳ τῷ δευτέρῳ δακτύλῳ ἐκέχρητο. Ὁ δὲ τοῦτον συστείλας, τὸν μετ' ἐκεῖνον, ὃς δὴ καὶ τρίτος ἑκατέρωθεν καὶ μέσος ἐστί, πρὸς τὴν γραφὴν τέθεικεν. Ἀποροῦντι δὲ τῷ πατρὶ ὁπόθεν ἂν κατάρξαιτο, «τοῖς τοῦ Παύλου», φησὶν ἐκεῖνος, «ἀπόχρησαι ῥήμασι καὶ οἷον πρόγραμμα τοὺς ἀπορρήτους ἐκείνου λόγους προθεὶς τοῦ συγγράμματος, οὕτω τὸ λοιπὸν ἔπαγε». Καὶ τὸ πρόγραμμα, «εὐλογητὸς ὁ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι». Καὶ σὺ μὲν ἔδοξας πλείω εἶναι τὰ γραφησόμενα, ὁ δὲ ἀνελίξας αὖθις τὸ εἱλητάριον, τοσοῦτον γεγράφηκε πρὸς τῷ πέρατι, ὅτι «καλῶς», καὶ ἐπιδούς, «ἀλλὰ σύ τε», φησί, «τὰ τῆς ἐμῆς χειρὸς ἐπίστασαι γράμματα, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀναγνοὺς ταῦτα καὶ ἐπιδούς, σαφῆ τὴν πίστιν τῆς ἐμῆς παράστησον λήψεως». Καὶ εἰπὼν ἀθρόον ἀνέπτη χερουβικῇ πτέρυγι, καὶ τοῦ ὕπνου ἀφέντος σε, εἶχε δὴ τὸ περίορθρον, ἀγωνίας μὲν καὶ φρίκης μεστόν, σκιρτῶντα δὲ ὡς οὐκ ἄλλοτε οὕτως καὶ ἀγαλλόμενον. Σὺ μὲν οὖν ὅπερ πέπονθας εἴρηκας, κἀγώ σοι τὴν γλῶτταν ἐχαρισάμην εἰς τρανοτέραν ἐξαγγελίαν τοῦ ἀμεταβλήτου θεάματος. Τὸ δέ γε ὅραμα οὐκ ἀληθὲς μόνον, οὐδ' ἄν τις βασκαίνων εἰς ἄλλο με παραπείσειεν,

81–82 cf. Ez. 3, 1-3 **96** II Cor. 1, 3; Eph. 1, 3

ἀλλὰ καὶ μυστικῶν δογμάτων πεπληρωμένον, οἷς ἐγὼ ἐντελής, ἵνα μικρόν τι καυχήσωμαι, τοῖς περὶ τὰ κρείττω βιβλίοις ἐντετυχηκὼς κἀκεῖθέν τι γνοὺς τῶν κρυφίων καὶ ἀπορρήτων. Ὁ μὲν γὰρ νεώς, ἐν ᾧ μεμύησαι τὸ μυστήριον, τῆς τε ἀληθοῦς μυήσεως σύμβολον καὶ τοῦ μυστηριώδους καὶ ἀδύτου θεάματος, αἱ δὲ μετέωροι τῶν στοῶν τὴν ὑπερφυῆ τούτου θεωρίαν παραδεικνύουσιν, οἱ δέ γε θρόνοι τὰς τοῦ λόγου προρρήσεις ἐπὶ τῇ ἀναπαύσει τῶν δικαίων ἐμφαίνουσιν, ὁ δὲ συμπαρὼν νεανίας, ὁ θεοειδὴς τὴν μορφὴν καὶ ὡς ἄν τις κυρίως εἴπῃ αὐτάγγελος, αὐτὸ μὲν δὴ τοῦτο τοῦ λόγου ἄγγελος, ὁ δὲ λόγος εἰπεῖν τι βούλεται περὶ φιλοσοφίας ἐνταῦθα. Πᾶν μὲν γὰρ δώρημα τέλειον ἄνωθεν κατὰ τὸν θεῖον φάναι ἀπόστολον καὶ δοτὴρ ἁπάντων τῶν καλῶν καὶ πρύτανις ὁ Θεός, ἀποχετεύουσι δὲ τὰς τοῦ ἀγαθοῦ πηγὰς ἄλλοι ἄλλοις ἄλλως καὶ ἑτεροίως ἑτέροις ἕτεροι. Δυνάμεις γὰρ κρείττους μετά γε Θεὸν τεταγμέναι τὰ κάλλιστα κατὰ τὴν ἄνω διαίρεσιν τοῖς ἀξίοις διδόασι, καὶ σώματα δὲ πλάττει μὲν ἡ φύσις, ἀλλὰ τελευταία καὶ προσεχῶς, ἄνω δὲ ταῦτα κρειττόνως διήρηται. Οὕτω δὲ καὶ ψυχαὶ σωμάτων συνοικίζονται οὐκ ἀίδιον λαχοῦσαι τὴν ὕπαρξιν, ἀλλὰ συνυφανθεῖσαι τοῖς πλαττομένοις ἢ πεπλασμένοις. Ἀφείσθω γὰρ τέως τὸ δόγμα ἀδιευκρίνητον καὶ ὁ ἁπλοῦς τοῦ εὐαγγελίου τὴν κάτω σοφίαν λόγος νικάτω. Εἶτα δή τινες ψυχωθεῖσιν ἡμῖν ἐξουσίαι κρείττους ἐφίστανται, πρός τε τὸ καλὸν ἐπευθύνουσαι καὶ τὰ θειότερα παρεμφαίνουσαι, διαδέχονται δὲ ταύτας μείζους καὶ τελεώτεραι ἀναγομένοις ἡμῖν πρὸς τὸ καλὸν καὶ προκόπτουσι καὶ αἱ πρὸς τῷ τέλει συγκληρωθεῖσαι τὴν διαίρεσιν τοῦ συνθέτου παρὰ Θεοῦ κατὰ καιροὺς ὡρισμένους πιστεύονται. Εἶτα δὴ τὴν ψυχὴν ἀπορραγεῖσαν τοῦ σώματος ἕτεραι δυνάμεις παραλαμβάνουσιν (ἀναγωγοὺς ταύτας καὶ φρουροὺς ἱεροὶ λόγοι φασί, λέγω δὲ πάντα περὶ τῶν κρειττόνων· τὴν γὰρ ἑτέραν μερίδα τῷ λόγῳ ἀφίημι νῦν), καὶ κατὰ τὴν τῆς καθάρσεως ἀναλογίαν μέχρι τοῦ δικαίου μέτρου ταύτην ἀναγαγοῦσαι καὶ ὡς ἐφικτὸν προσάξασαι τῷ Θεῷ, αὖθις ἐκεῖθεν παραλαβοῦσαι, λήξεσί τισιν ἀποκληροῦσι καὶ ἀναπαύσεσιν, οὐδὲ σωματικαῖς, οὐδὲ κατὰ τὰς ἐνταῦθα

118 Iac. 1, 17 **120–123** cf. Ps.-Dion., De coel. hier. 3, 3 (p. 19, 18) **133–142** Psell., Opusc. phil. 38 (II, p. 139, 19-20)

τροφάς, ἀλλὰ νοεραῖς τε καὶ κρείττοσιν, αἵ δὲ εἰσὶ τὸ ἐνοπτρίζεσθαί τι τῆς κατὰ τὴν ἀνάστασιν ὑψηλοτέρας ἀνταποδόσεως. Εἰ γὰρ καὶ ὕστερον ἡ τελείωσις, ἀλλὰ καὶ πρὸ τούτου ἤνοικταί τι τούτοις τοῦ θείου καταπετάσματος καὶ ὅ γε συγκληρωθεὶς ταῖς ἀγαθαῖς τῶν ψυχῶν ἄγγελος ὁδηγός τε αὐταῖς τῶν ἐλλάμψεων γίνεται καὶ κατάρχει πάσης νοερωτέρας κινήσεως καὶ τὸ δόξαν ἐκείνῳ τοῦτο δὴ ἔργον ἐστὶ τῆς ψυχῆς. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ θεῖος πατὴρ ὑπὸ τῷ νεανίᾳ ἐκείνῳ ταττόμενος ἢ συνταττόμενος, τόν τε ὅμοιον ἐκεκλήρωτο θρόνον, καὶ ὥσπερ ὑπὸ ἐπιτρόπῳ ἐκείνῳ ἐποιεῖτο τὰ δόξαντα. Τὸ δὲ μηδ' ἐκεῖνον ῥᾳδίως τὴν ἐξαγγελίαν ἐπιτρέψαι τοῦ μυστηρίου, ἀλλ' ἀποτετμημένον μεῖναι πρὸς τὰς ἱκετείας καὶ ἀδυσώπητον, οὐκ αἰτίαν ἔχει θρασεῖαν διάθεσιν, ἀλλὰ κἀνταῦθα φιλοσοφώτερος ἡμᾶς λόγος καὶ ὑψηλότερος διαδέχεται. Ὁ ὑπὲρ τὸ φαινόμενον κόσμος καὶ ἡ ἐκεῖσε διάταξις καὶ διαίρεσις f. 132 καὶ πρὸς | ὅρασιν ἐναντίως ἔχει πρὸς τὰ ἡμέτερα ὄμματα καὶ πρὸς γνῶσιν ἀσυμμέτρως πρὸς τὰ νοήματα. Ὃ γοῦν τις νοῆσαι μὴ δύναιτο, πῶς ἂν φαντασθείη ποτέ; Καταδεεστέρα γὰρ ἡ τῆς φαντασίας γνῶσις τῆς νοερᾶς. Ἀλλ' οὐδέ γε αἱ ἀποκληρωθεῖσαι ψυχαὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἔχουσι τὸ διιέναι καὶ πτερύσσεσθαι ὅπη βούλοιντο. Τάττονται γὰρ ὑπὸ ἀγγέλῳ φρουρῷ καὶ τῆς οἰκείας οὐκ ἀφίστανται λήξεως, εἰ μὴ ἐκείνῳ δοκεῖ, τοῦ Θεοῦ τι ἄνωθεν οἰκονομοῦντος ἀπόρρητον, καὶ νόμος αὐταῖς κρείττων μὴ ἄν ποτε ἐξειπεῖν τὰ τῆς ἀποκληρώσεως εἴδη τῶν ὄντων τινί. Ἦν δέ τισι τούτων τὸ κρεῖττον ἐφῇ, ἐν μέτρῳ τὰς ἀνακαλύψεις διδόασι καὶ ὁ πεπιστευμένος τὰ ἄρρητα τὸ δεδομένον μέτρον οὐχ ὑπερβαίνει. Διὰ ταῦτα τοιγαροῦν οὔθ' ὁ πατὴρ εὐθὺς πυθομένῳ περὶ τούτων τῷ ἀνεψιῷ ἀπεκρίνατο οὔθ' ὁ ἄγγελος παραυτίκα ἐπέτρεψεν. Ἐπεὶ δὲ ἐδόθη τὸ ἐνδόσιμον ἄνωθεν, ἐκεῖνος τε προσέταττε καὶ οὗτος τοσοῦτον ἐπεποιήκει ὁπόσον κεκέλευστο, τὸ δὲ πρόγραμμα, ἵνα τὸ ἀληθὲς τῶν κεκρυμμένων ἐνδείξηται, τὸ δὲ γράμμα βραχύ, ὅτι τὸ ἐπέκεινα ἄρρητον· τῶν δὲ δακτύλων ὁ μὲν συνεστέλλετο, ὁ δὲ μέσος τὴν γραφὴν ἐπιστεύετο, ἵν' ὁμοῦ τε τὸ σταυρικὸν σχῆμα ἐν ἀκριβεῖ δειχθείη μεσότητι καὶ τὰ δίκαια τοῦ Θεοῦ γνωρισθείη κρίματα. Τοιοῦτον γὰρ ἡ μεσότης, τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὰς ἐλλείψεις παραλιμπάνουσα. Τὸ δέ γε μαρτυρικὸν αἷμα αὐτόθεν

141 τροφὰς : an τρυφὰς scribendum? **147** Διαταῦτα **152** καὶ om. Sa **165** Διαταῦτα P **171** ἐπ' ἐκεῖνα Sa

μὲν γνώριμον, ἔχει δέ τι καὶ τοῦ λόγου βαθύτερον, ὅτι ταῖς τῶν μαρτύρων μόναις ψυχαῖς ὡς ὑπερφυέσι καὶ κρείττοσιν ἡ ἐξαγγελία πεπίστευται· ὁ δὲ πατήρ, ἐν ᾧ τέθνηκε σχήματι, ἵνα μὴ δόξῃ τὸ παρηλλαγμένον ἀπάτη. Οὕτω πάντα προσφυῆ τε καὶ ὑπερφυῆ καὶ τοῖς θείοις κατάλληλα δόγμασι.

62. Καὶ ὁ μὲν λόγος ἐνταῦθα λήξας, τὸ ἀρκοῦν πέρας ἐχέτω. Σὺ δέ μοι, πατριαρχικὴ καὶ μεγάλη ψυχή, πρὸς ἣν καὶ δι' ἣν τὸν τοιοῦτον λόγον ἐνεστησάμην, ἵλεως ἄνωθεν γένοιο καί μοι συγγνωμονοίης ἀεὶ τῆς ἐπὶ τῷ λόγῳ τόλμης καὶ τοῦ μόνον τῶν ἄλλων τὸ σὸν θαρρῆσαι ἐγκώμιον, ἄνωθέν τε ἀντιλαμβάνοιο καὶ προσάγοις Θεῷ διὰ τῆς ἐνταῦθα καθάρσεως, εἶτα δὴ καὶ μεταστάντα σκηνώσαις, εἰ μὲν ἐπὶ ταῖς αὐταῖς σοι μοναῖς, τοῦτο δὴ πέρας ἡμῖν εὐδαιμονίας ἀρκοῦν, εἰ δ' ἄλλοσε, ἀλλὰ μὴ παραλλάττουσα ἡ μερὶς εἴη, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς ἰδέας καὶ τάξεως, ἣ δὴ ταῖς ἀναγομέναις ψυχαῖς παρὰ Θεοῦ φιλανθρώπως ἀποκεκλήρωται, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

62,3–5 cf. Greg. Naz., Or. 24, 19, 27-28 (p. 84)

f. 171 Ἐγκώμιον εἰς τὸν ὁσιώτατον κῦρ Κωνσταντῖνον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως τὸν Λειχούδην

1. Ἐγκωμιάζειν ἄνδρα προῄρημαι καὶ λόγοις ἐπιταφίοις κοσμεῖν, ὃν καὶ μείζονα πάσης εὐφημίας ἐνόμισα καὶ διὰ τὴν ἐν πᾶσι τοῖς τῶν ἀρετῶν μέρεσιν εὐδοκίμησιν μικροῦ δεῖν καὶ ταῖς κρείττοσιν ἀπείκασα φύσεσι· τοσοῦτον ἐκείνῳ τὸ εὔδαιμον, ὅσον τε ἄνωθεν κάτεισι τῶν θείων κρατήρων ὑπερπληρούμενον καὶ ὅσον παρ' ἡμῶν συνεισάγεται εἰς τὴν τοῦ παντοδαποῦ καλοῦ συνεισφορὰν καὶ συντέλειαν, προσθήσω δὲ καὶ ὧν ἑτέρωθεν αἱ ἀφορμαί, συνεισαγόντων καὶ τούτων μέρος τι τῆς συμπάσης εὐδαιμονίας, ὅταν αὐτοῖς ἐπιστατῇ νοῦς, χρώμενος ὡς ὀργάνοις πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μερίδα τοῖς πράγμασιν. Οὐ γὰρ ὥσπερ ἑτέροις καὶ τούτοις ἐπινοουμένοις, δύο καὶ τρία τῶν συμπάντων καλῶν ἤρκεσε τῇ ἐκείνου ψυχῇ, ἀλλὰ πᾶν μὲν μέρος αὐτῷ ἐρρύη τῆς ἀρετῆς, πᾶσι δὲ ὑπερφυῶς ἀπεχρήσατο, ὡς μὴ ἀπειπεῖν τοῖς πλήθεσιν, ἀλλ' εὐτονεῖν, εἰ καὶ πλείω εἴη τὰ συνεισρέοντα. Καὶ εἰ μὲν τῶν πολὺ προειληφότων τῷ χρόνῳ ὁ ἐπαινούμενος ἦν, τάχ' ἄν τις ᾠήθη κατὰ ἐξουσίαν πεπλάσθαι τὸν λόγον καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἐγκωμιάζοντος δύναμιν μετρεῖσθαι τὰ πράγματα. Ὧν γὰρ ῥαδίαν οὐκ ἔχομεν τὴν ἀντίληψιν, τούτοις οὐκ ἂν ῥᾷστα πιστεύσαιμεν, ἀλλ' εἴ πού τις φανείη τῷ βίῳ τοιαύτη μερίς, μετὰ τῶν τεράτων λελόγισται καὶ φύσεως, ἀλλ' οὐ προαιρέσεως τὸ γεγενημένον δοκεῖ ἢ καὶ τῶν ὑπὲρ τὴν φύσιν θαυμάτων. Ἐπεὶ δὲ ἡλικιώτης ὁ λόγος τῷ ἐγκωμιαζομένῳ καθέστηκε καὶ σχεδὸν σύμπαντες συνίσασι τῷ ἀνδρὶ τὴν ἐπὶ τοῖς καλοῖς εὐδοκίμησιν, οὐχ ὅτι ὑπερβαλούμεθα ὑποπτεύομεν μήπως ἄπιστον δόξῃ τὸ ῥηθησόμενον, ἀλλ' ὅτι μὴ ἐφεξώμεθα τοῦ προσήκοντος μέτρου, τοῦτο δεδίαμεν. Οὐ γὰρ ὥσπερ διδάσκαλοι ἀγνοοῦσι τοῖς ἀκροαταῖς προκαθήμεθα, ἀλλ' εὐθυνόμενοι τούτοις ἑστήκαμεν, ἐπιμεμφομένοις τὸ ἐνδέον καὶ τὸ πλῆρες εἰσπραττομένοις. Εἰ μὲν οὖν ὁ καθ' ἡμᾶς χρόνος οὐ πάνυ τι τοῖς ἄνω πέφυκε παραπλήσιος εἰς

1,16 πεπλάσθαι P : πεταλᾶσθαι Sa **28** Εἰ : an Ὅτι scribendum?

1,4–5 cf. Synes. Cyren., Epist. 140 (p. 245, 13)

ἀρετῆς γένεσιν, πολλῶν μὲν λεγόντων ἀκήκοα, οὐκ εὐθὺς δὲ συγκατατίθεμαι, ἔστ' ἂν κρύφιος ἡ τοῦ καλοῦ ἐργασία τυγχάνοι. Ὅτι δὲ εἷς ἀνὴρ ἐκεῖνος τοῖς ἄνω σύμπασι τῷ πλήθει καὶ τῷ μεγέθει τῶν ἀρετῶν πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἀντήρκεσε τελειότητα, τοῦτο καὶ πέπεισμαι καὶ πάντας σχεδὸν συμμαρτυροῦντας ἔχω τῷ πράγματι. Ἐν οἷς οὖν ὁ λόγος δοκεῖ εὐτυχεῖν, ἐν τούτοις ἀληθῶς ἀτυχεῖ, καὶ ἐν οἷς αὐτόν τις εὐθηνεῖσθαι οἴεται, ἐν τούτοις καὶ λίαν ἐστενοχώρηται. Ὧν γὰρ ἐκεῖνος τῷ πλάτει τῆς φύσεως ἐν μετοχῇ γέγονε, τούτων οὗτος ἐφικέσθαι μὴ ἐξισχύων, εἰς τοὐναντίον οἷς βεβούληται περιίσταται. Βούλεται μὲν γὰρ πρὸς τὸ μέτρον δραμεῖν ὧν ἐκεῖνος κατώρθωσεν, ἡττᾶται δὲ τῆς τοῦ ἀνδρὸς εὐτονίας καὶ τῆς περὶ τὸ καλὸν ἐκείνου φιλοτιμίας, καὶ οὐδὲ περιγέγραπται τούτῳ ἡ τῶν ἐπαινουμένων μερίς, ἵνα τἆλλα παριδών τις τοῖς ἐγκωμίοις ἐκείνου προσβάλοι, ἀλλὰ καὶ ἄνωθεν γενεαλογούμενος καὶ κάτωθεν ἀπογεννώμενος καὶ ἐφ' ἑαυτοῦ θεωρούμενος καὶ παρὰ τὴν θείαν κατανοούμενος πρόνοιαν, ἀπαράμιλλος ἐκεῖνος παντὶ λόγῳ καθέστηκεν.

2. Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενος ἐνθυμοῦμαι τῶν ῥητόρων τοὺς εὐδοκιμωτάτους, οἳ τεχνικῶς τοὺς λόγους μεταχειριζόμενοι, ἐπειδάν τινα τῶν πάντων βουληθεῖεν ἐγκωμιάσαι, οἷς μὲν εὐδοκιμεῖ ταῦτα πρῶτα τιθέασιν, οἷς δὲ ἀτυχεῖ ἢ οὐ μέμνηνται, ἢ μνήμην τούτων ποιούμενοι, οὐ μετὰ τῶν πάνυ ἐπαινουμένων καταριθμοῦνται, καὶ θαυμάζω μὲν τοὺς ἄνδρας τῆς μεταχειρίσεως καὶ τῆς τεχνικῆς ταύτης ἐπιχειρήσεως, οὐκ ἀρκεῖν δὲ τούτους οἴομαι πρὸς τὴν ὅλην τῶν ἐγκωμίων συμπλήρωσιν. Ἴσως δὲ οὐδὲ τετυχήκασι τοιούτου ἀνδρός, ἵν' ἐν πᾶσι τοῖς τῶν ἐγκωμίων τόποις εὐδοκιμήσωσι τοῦ κατὰ πάντα τὰ τῆς ἀρετῆς μέρη εὐδοκιμήσαντος. Ἀλλ' ἐμοὶ πάντοθεν ὁ λόγος ἀνθεῖ τε καὶ τέθηλεν, ἀπὸ τῶν πρώτων τοῦ γένους, ἀφ' ὧν πρώτως γεγέννηται, ἀπὸ τῆς ἐνεγκαμένης, ἀπὸ τῶν περὶ τὸ σῶμα καλῶν, ἀπὸ τῶν περὶ τὴν ψυχήν, ὅσοις ἐκεῖνος ὑπερφυὴς ἔδοξεν, ὅσοις οὐδεὶς αὐτῷ τῶν πάντων γέγονεν ἰσοστάσιος, καὶ τοσοῦτον δέω τοῦ τὰ

35 εὐτυχεῖν P : ἐντυχεῖν a. corr. P **2,5** an οὐ delendum? **12–13** γεγένηται Sa

2,11–12 cf. Himer., Or. 68, 11 (p. 238)

αὐτὰ τοῖς πολλοῖς τῶν ῥητόρων λέγειν, ὅσον ἐκεῖνοι μέν, καὶ βραχείας ἐπειλημμένοι προφάσεως, αἴρουσι τῷ λόγῳ τὸ εὑρεθέν, οὐ πρὸς τὸ μέτρον ἐκείνου ποιούμενοι τὸ ἐγκώμιον, ἀλλὰ τῇ δυνάμει τοῦ λόγου τοῦτο παραμετρούμενοι, ἐγὼ δὲ πολλῶν ὄντων, οὔμενουν ἀπαριθμηθῆναι ῥᾳδίων, τῶν συνεισαγόντων ἐκείνῳ τὴν εὐφημίαν καὶ οὕτω δή τι λαμπρῶν ὡς τῷ μεγάλῳ φωστῆρι παραμιλλᾶσθαι, οὐ πᾶσι κατὰ λεπτὸν ἐπέξειμι, ἀλλ' ὅσον εἰκὸς ἁπτόμενος, ἐφ' ἕτερον ἑξῆς μεταβαίνω. Τί γὰρ ἂν εἴποιμι περὶ τῆς ἐκείνου πατρίδος, τῆς προκαθημένης τῶν ἁπανταχῇ πόλεων πόλεως, ἣν μόνον εἰς οἰκιστήν τις καὶ πολιοῦχον ἀναγάγοι Θεῷ, τὴν νέαν φημὶ Ῥώμην καὶ σεμνοτέραν τῆς πρεσβυτέρας, ἐφ' ἧς ἐκεῖνος γεγέννηταί τε καὶ ἣν μητέρα πρώτην ἐγνώκει καὶ προσεχῆ;

3. Εἰ δὲ καὶ τοὺς προγόνους ἐκείνῳ διαριθμοίμεθα καὶ τὸ λοιπὸν γένος καὶ ὅθεν πρώτως εἰς τὸν βίον παρῆκται, σεμνοὶ πάντες καὶ παρὰ τῶν ἐφεξῆς νικώμενοι ξύμπαντες, καὶ ὁ τελευταῖος τοῦ γένους παρὰ τοῦτο μόνον τῶν ἄλλων εὐδοκιμώτερος. Πάσης τε γὰρ ἀρετῆς ὅρον καὶ πάσης εὐδαιμονίας μέτρον ἐπλήρωσε, καὶ ἐδόκει μὲν μηδενὸς ἡττηθῆναι τῶν πάντων κατ' ἄμφω (οὐδὲ γὰρ ἦν εἰς ὅ,τι προβαίη), νενίκηται δὲ παρὰ τοῦ παιδὸς ἐπ' ἀμφοῖν. Καὶ τοῖς μὲν ἄνω τοῦ γένους καὶ αὐτῷ δὴ τῷ πατρὶ ἐνακμάσασιν ἤδη ὁ τῆς εὐδαιμονίας στάχυς ἐβλάστησεν (εὐδαιμονίαν δέ φημι οὐχ ἣν οἱ πολλοὶ οἴονται, οὐδὲ τὴν μόνον ἐν θρόνων ὕψει καὶ χρημάτων πλήθει καὶ περιουσίας θεωρουμένην ὑπερβολῇ, ἀλλὰ καὶ ὅση ἐν ψυχικοῖς προτερήμασι καὶ οἷς ὁ ἔνδον κατακεκόσμηται ἄνθρωπος), ἐκείνοις μὲν οὖν οὕτω ταῦτα καὶ κατὰ καιρὸν ἡ τῶν πάντων ὥρα, τούτῳ δὲ καὶ ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ἡ τοῦ καλοῦ προθεώρησις καὶ ἐχαρακτήρισέ τις τοῦτον, μετὰ τὴν τῶν σπαργάνων λύσιν ἰδών, ὡς ἔσται τῷ βίῳ χρῆμα θαυμάσιόν τι. Οὕτω κἀμοὶ ὦπται πρὸ τῆς τελείας ἀκμῆς καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνου ἔγνων κατηγόρους τοῦ πράγματος. Ἀλλ' οὔπω περὶ τούτου. Ἡ δὲ παρ' ἐκείνῳ σκιαγραφία κρείττων τῆς παρ' ἑτέροις

25 εἰσοικιστὴν PSa : correxi **26** an ἂν ἀγάγοι? **3,4** τοῦτον PSa : correxi **8** οἷς PSa : correxi **9** ἀνακμάσασιν PSa : correxi **13** ἐκεῖνος PSa : correxi οὖν om. Sa

μορφῆς· ὥσπερ γὰρ μὴ κατασπαρείσης αὐτῷ τῆς ψυχῆς ἐν τῷ βάθει τοῦ σώματος, ἀλλ’ ἄνωθεν ἐφεστηκυίας, ὅ τε λόγος αὐτῷ διηρθρωμένος ἐτύγχανεν ὢν καὶ τὰ τῆς ψυχῆς μέρη οὐ συνεπηρμένα, ἀλλ’ ἤδη διακριβ[ωθέντα] καὶ σαφῆ τὴν διάκρισιν ἔχοντα καὶ ὁ παῖς, τὴν σκιὰν τῶν ἐσομένων προχαραττόμενος, ἄγαλμα παρὰ τῆς φύσεως ἐφειστήκει τοῖς προχαράττουσιν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ προτέλεια τῶν τελεωτέρων μαθημάτων λαμβάνειν ἀπήρξατο καὶ τοῖς τῆς ὀρθογραφίας κανόσι παιδοτριβούμενος ἦν, ἐνταῦθά που καὶ ἐνεδείκνυ τὸ τῆς φύσεως μέγεθος. Ἀγωνίαν γὰρ παρεῖχε τοῖς διδασκάλοις οὐχ ὅ,τι ἀπομειώσειαν τῆς τελείας παιδεύσεως, ὥσπερ οὐ χωρούσης τῆς φύσεως, ἀλλ’ ὅ,τι χορηγήσειαν τῶν ὑψηλοτέρων, ὡς εὐρυχώρου τῆς ψυχῆς τυγχανούσης αὐτῷ. Καὶ ἦν τούτῳ δὴ μόνῳ μείζων τοῦ σώματος ἡ ψυχή, τὰ πλείω δὲ καὶ προελάμβανε τῆς μαθήσεως καὶ τοῖς μυσταγωγοῖς ἀφορμὰς ἐδίδου τῶν προσθηκῶν. Οὕτω τῶν μυστηρίων κρείττων οὗτος ἐτύγχανε καὶ τῶν τελετῶν ἀκριβέστερος, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ τῆς ἡλικίας ἑτέροις μόλις αὐτάρκης ἡ φύσις πρὸς τὴν τῶν γραμμάτων στοιχείωσιν, ἐκείνῳ ἀκριβεστέρα τῶν τελεωτέρων ἡ σύνεσις. Καὶ ὁ μὲν τοῦ μύθου Φαέθων παρὰ τοῦ πατρὸς Ἡλίου τὸ ἅρμα λ[αβ]ών, παρεξήλασε τοὺς ἵππους τῆς εὐθυτέρας ὁδοῦ καὶ πολύ τι μέρος τοῦ αἰθερίου κατέφλεξε σώματος, οὗτος δὲ τὰ μὲν παρὰ τοῦ πατρός, τὰ δὲ παρὰ τῶν διδασκάλων τῶν λογικῶν ἐπιβαίνων ὀχημάτων, οὔτε παρετράπη τῆς ἀπλανοῦς (πολλοῦ γε καὶ δεῖ), οὔτε πληγεὶς τετραμμένος παρίππευσεν, εἰ μή που καὶ ταύτης ὑπερβέβηκε τῷ ὑπερφυεῖ τῆς ἐλάσεως. Καὶ ὁ μὲν μῦθος τοὺς | Γίγαντας εἰς f. 171v οὐρανὸν ἄγει τοξεύοντας, ὁ δὲ τῆς ἀληθείας λόγος ὑποκατακλινομένους τούτους ἐκείνῳ ποιεῖ. Τί δὲ τοῦτό ἐστι; Ὅτι τούτῳ μὲν ἄρτι ἡ τῶν τριχῶν ἄχνη ἐκβεβλαστήκει, οἱ δὲ τοὺς μακροὺς πώγωνας ἔχοντες καὶ ὅσοις ὑπεραργυρίζουσα ἐτύγχανεν οὖσα ἡ κεφαλὴ διὰ πλῆθος πολιῶν τριχῶν, ξύμπαντες τοῦ παιδὸς ἥττηντο. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀγὼν ὁ μέγιστος αὐτοὺς ἐξεδέχετο καὶ

23 suppl. Sa **30** ὅ,τι P : ὅπως Sa **33** προελάμβανε P : προ…μβαζε Sa ἀφορμὰς P : ἀφορῶν Sa **38** suppl. Sa **42** πηγεὶς PSa : correxi **43** τετριμμένος PSa : correxi **48** an ὑπαργυρίζουσα?

3,20 cf. Ioh. Stob., Anth. 1, 49, 43, 26 **38** cf. Anth. gr. 16, 303, 5 (IV, p. 466) **44–45** cf. Hes., Theog. 664-686 ; Karathanasis no. 157

δρόμου καιρὸς ἦν καὶ τῆς περὶ τοὺς λόγους πάλης, οἱ μὲν δὴ ὥσπερ οἱ περὶ τὸν Τυφῶνα καὶ Προμηθέα εἰσῄεσαν εὐρεῖς τὰ στέρνα καὶ τὰ νῶτα πλατεῖς, ὁ δὲ παῖς οὐδ' εἰς γόνυ ἐκείνοις προβεβηκώς, γενναίως αὐτοῖς ἀκροχειρισάμενος, εἶτα δὴ καὶ ἐξ ἀφετηρίας προβεβηκώς, ἑκκαίδεκα ποδῶν ὅλων εἷλε καὶ κατηγωνίσατο, οὐ τῷ προβεβηκέναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ μηδ' ὁτιοῦν πλανηθῆναι, δηλούσης, οἶμαι, τῆς φύσεως καὶ τὴν ἐν τοῖς μείζοσιν εὐθυδρομίαν αὐτῷ καὶ ἰσότητα. Αὐτίκα οὐδὲ πεπαυμένῳ τῶν ἀγώνων ἐῴκει, ἀλλ' ὥσπερ μείζονας ἐπαγγείλας, εὐθὺς πρὸς αὐτοὺς ἀπεδύσατο, καὶ τοῦ τε λόγου τὸ κάλλος καὶ τὴν τέχνην θαυμάσας, ἐπὶ ῥητορικὴν ἀφεὶς ἄμφω ὀξεῖ δεδράμηκε τῷ ποδί, ἣν (τοσοῦτον ἂν ὑπερβαλὼν εἴποιμι) καλλίοσι κανόσιν ἀπεγεννήσατο, ἤπερ ὃς πρῶτος τὰ μέρη ταύτης συνειλήχει πρὸς τὴν ὁλότητα· τοσαύτην παρασκευὴν πρὸς τὴν τοιαύτην δύναμιν ἔσχε παρὰ τῆς φύσεως. Ἦν μὲν γὰρ αὐτῷ καὶ ἡ γλῶσσα τεχνικὸν τι τεράστιον καὶ ῥητορικῆς χρῆμά τε καὶ ἀνάθημα. Ἐπεὶ δὲ καὶ παρ' ἐκείνης πρὸς τὴν πειθὼ τῶν λόγων ἠκόνητο, παντοδαπὸς ἐγεγόνει πρός τε τοὺς σχεδίους λόγους καὶ τοὺς ἐκ παρασκευῆς τε καὶ περισκέψεως. Θαῦμα οὖν αὐτίκα τοῖς ῥητορεύουσιν ἦν, καὶ ὃ μὴ παρὰ τῆς τέχνης τούτοις ἐδέδοτο, παρ' ἐκείνῳ τεχνολογούμενον ἦν, καὶ πολλὰ τῶν ζητημάτων ἐκμελετήσας καὶ μάλισθ' ὅσοις πολλαπλοῦς ὁ ἀγὼν ἐφαντάζετο, τό τε ἄρθρον προφανῶς τῆς ὑποθέσεως ἔφαινε καὶ τἆλλα ὡς ἐν προσθήκης μέρει συνεισηγάγετο.

4. Ἀλλὰ πῶς ἄν τις ἐνταῦθα ἐκεῖνον θαυμάσειε; Τίς δὲ τῶν πάντων τὴν ἐκείνου περὶ τοὺς λόγους τέχνην ὕλην τῆς περὶ τὰ ἐκείνου ἐγκώμια τέχνης ποιήσαιτο; Τὸν μὲν οὖν Περικλέα αὐτόματον ῥήτορα αἱ ἱστορίαι διδόασι καὶ πολλοὶ τὸν ἄνδρα ὑπερβαλλόντως ἐγκωμιάζουσιν, ὅτι μηδὲν προλαβὼν τῆς περὶ τοὺς λόγους δεινότητος, ὥσπερ ἀστράπτων καὶ βροντῶν ἐν ταῖς δημηγορίαις ἐτύγχανεν ὤν. Ὁ δὲ τοσούτῳ κρείττων ἐγεγόνει τῶν Περικλέους, ὅτι καὶ τὴν τέχνην προειληφώς, οὐ παρ' ἐκείνης τὰ

65 τεχνικοῦ Sa **66** τε : τι coni. Duffy **4,4** καὶ om. Sa **5** προβαλὼν PSa : correxi **7** τῶν P : τοῦ Sa

4,6–7 Aristoph., Acharn. 531-532

πλείω ἐκεκανόνιστο, ἀλλὰ καλλίους ἐκείνης κανόνας τοῖς μανθάνουσιν εἰσηγήσατο, καὶ δημηγορῶν οὐκ ἤστραπτε μὲν ὥσπερ ἐκεῖνος πυρὶ τοὺς ἐντυγχάνοντας καταπιμπρῶν, φωτὸς δὲ ἐπίμπλη καὶ τὴν ἀχλὺν τῶν ψυχῶν ἀφῄρει, οὐδὲ ἐβρόντα τὰς ψυχὰς ταράττων καὶ ξυγκυκῶν, ἀλλ' ἐμμελῶς προσεφθέγγετο καὶ τὰς τῶν ἀκροατῶν γνώμας συμφωνότατα συνηρμόζετο καὶ οὐδ' ἂν εἴπῃ τις ὡς τῶν ἐπικούρων ἐκράτει, ἀλλ' οὐ τοῦ Ἕκτορος. Τῷ μὲν γὰρ τοῦ Πηλέως παιδὶ ἐξ ἀντιμέτρου ὁ Ἕκτωρ ἐμάχετο, ἐκείνῳ δὲ δύω ἄνδρε ἄμφω γενναίω καὶ αἰχμητὰ ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς ἀφεικότε λόγους, μετὰ γενναίου τοῦ λήμματος ἀφῄρουν τε τὸ κατὰ πάντων θαρρεῖν, ὁμοῦ δὲ καὶ ἥττηντο τῆς ἐκείνου καὶ γλώττης καὶ γνώμης, τοσοῦτον τῶν ἄλλων κρατοῦντες καὶ ὑπερφέροντες, ἀλλ' οὐκ ἂν ὅσον ἐκείνου ἥττηντο εἴποιμι. Ἔλαττον γοῦν ἐκείνῳ τὸ κατὰ τούτων, ἢ ἐκείνοις τὸ κατὰ τῶν πολλῶν, ἀλλ' ὁ μὲν τοῦ συγκλητικοῦ εἴχετο βήματος, τὼ δ' ἀπὸ τοῦ νεὼ συνδρόμω ἤστην ἐκείνῳ. Ἀμφοῖν ἐγὼ τοῖν ἀνδροῖν τούτοιν ἐντετυχήκειν οὔπω ἡβήσας ἐκείνοις ἤδη ἀκμάζουσιν, ἄρτι τῶν ἐγκυκλίων παιδευμάτων ἁψάμενος, ἐκείνοις εἰς τὸν τῆς τέχνης ἀγῶνα ἐμβεβηκόσι. Καὶ ἤν μὲν ἄμφω αἰδεσίμω τὼ Ἰωάννα (οὕτω γὰρ ὠνομαζέσθην), καὶ περὶ τοὺς λόγους ὁμοίω, τοσοῦτον δὲ διαφόρω, ὅτι ὁ μὲν μᾶλλον θατέρου τὴν τέχνην, ἧττον δὲ τὴν φιλοσοφίαν, ὁ δὲ-ἀλλ' ἤδη που καὶ τὸ ἐκείνου ὁ λόγος ἐδήλωσε· τὴν μέντοι γε τῆς ἀρετῆς τελειότητα ἴσω τε καὶ ὁμοίω. Ἀλλ' ὁ μὲν ἤδη που καὶ τὴν ἡλικίαν ἀκμάσας καὶ τὴν παιδείαν, ἐπὶ τελείᾳ τῇ ἀρετῇ τὸν ἐνταῦθα αἰῶνα κατέλυσε, τοῦ δὲ ἔτι καταπολαύει ἡ ἐνταῦθα ζωή. Ἐμπρέπει γὰρ ὁ ἀνὴρ οὐκ ἐν σοφῶν καταλόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ πρῶτα τῶν ἀρχιερέων ἐστὶ καὶ ἡ τῶν Εὐχαΐτων μητρόπολις οἰκιστὴν τοῦτον σχεδὸν καὶ πολιοῦχον κατεκληρώσατο· ᾧ δὴ καὶ ὀφείλων τὸ προσῆκον τῷ ἐκείνου βίῳ ἐγκώμιον, ἐς τόδε τοῦ χρόνου ἀνεβαλόμην, δεδιὼς μήπως καὶ ὑπερήμερος ὀφθείην καὶ ἧττον ἐκτετικὼς τοῦ ὀφλήματος. Ὃς δὴ καὶ ἐκ ταὐτοῦ γένους ἐπανατείλας τῷ ἐγκωμιαζομένῳ, ὥσπερ ἐξ αὐτῆς ῥίζης ἐκείνῳ συντεθηλώς, ἀπορίαν δίδωσι, πότερον οὗτος δι' ἐκεῖνον σεμνότερος ἢ ἐκείνῳ ἐντεῦθεν τὸ ἀξίωμα τῆς ἄνω γενέσεως

14 καὶ om. Sa

15–16 Hom., Il. 22,188

ἢ εἰς τὸ ἴσον ἀμφοῖν ὁ τῆς σεμνότητος λόγος, ᾧ δὴ καὶ μᾶλλον ἐγὼ τίθεμαι, ἀντιδιδόντος ἑκάστου ὃ ἀντιλαμβάνει καὶ ἀντιλαμβάνοντος ὃ ἀντιδίδωσιν.

5. Ὁ δὲ λόγος τοσοῦτον παραδραμὼν τῆς πρὸς τὸν ἐγκωμιαζόμενον φερούσης ὁδοῦ, αὖθις ἐπὶ τὸν πρῶτον δεόμενον ἐπάνεισι. Τοιούτοις γοῦν ἐκεῖνος ἀνδράσι συναμιλλώμενος, κρείττων κἀκείνων ἐδόκει τὴν παίδευσιν, ζήτημά τε ξυνθεῖναι καὶ μελετῆσαι καὶ ἰδέας κεράσαι καὶ σχήμασι τὸν λόγον καταποικῖλαι, ἐν περιόδοις τε συναγαγεῖν τὰ νοήματα καὶ αὖθις δὲ ἁπλῶσαι τοῖς πνεύμασιν, ὀνόματά τε ἐκλέξασθαι καὶ ἐμμελῶς ταῦτα ἁρμόσαι, καὶ νῦν μὲν σὺν πολλῷ τῷ κρότῳ ἠχῆσαι, νῦν δὲ ἀφελῶς ἡδῦναι καὶ εἰς ἐμμέλειαν καὶ ῥυθμοὺς τὸν λόγον κατενεγκεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτον τὸν ἆθλον ἐνενικήκει λαμπρῶς, ἤδη που τὸ τρίτον ἐπὶ τοὺς νόμους ἀφῆκεν, ἀπὸ τῆς τέχνης ἐπὶ τὴν τέχνην, τῆς ἑκατέρωθεν βαλλούσης τὴν ἐπὶ θάτερον μέρος φέρουσαν, τῆς κατ' ἄρθρα τὸν λόγον τεμνούσης τὴν δεομένην τῆς ἐκεῖθεν τομῆς. Οἱ μὲν γὰρ αὐτόθεν εἰς τὰ τῶν νομικῶν παραγγέλλοντες ἄδυτα ἢ πρὸς τοὺς ἀγῶνας τούτων ἀποδυόμενοι, ἐοίκασι τοῖς ὅσοι τὰ φυσικὰ πράγματα μαθεῖν ἐπιβάλλουσιν ἄνευ τῆς περὶ τὴν φύσιν ἐπιστήμης, καὶ ἵνα σαφῶς εἴποιμι, τῆς Φυσικῆς Ἀκροάσεως, ἢ τοῖς τὰ κατοπτρικὰ ἢ ὀπτικὰ αἱρουμένοις μαθεῖν ἄνευ τῶν γεωμετρικῶν ἀρχῶν καὶ τῆς περὶ αὐτὰ στοιχειώσεως. Ὁ δὲ ᾔδει τε τὴν τῶν μαθημάτων κλίμακα, καὶ τίς μὲν ἡ πρώτη βαθμίς, τίς δὲ ἡ μετ' ἐκείνην, καὶ ἀπὸ τίνος δεῖ πρὸς τὴν ἐφεξῆς τὴν βάσιν μετενεγκεῖν. Οὕτω δὴ τοῖς τῆς ῥητορικῆς λόγοις φραξάμενος ἀκριβῶς, ἐπὶ τὴν τῶν νόμων τέχνην ἐχώρησεν. Ἦν δὲ ὅπῃ προβαίη καλλίων τοῦ διηνυσμένου. Τοῖς μὲν γὰρ δρομεῦσιν ἀπομειοῦται τὸ ἆσθμα προβαίνουσι καὶ ἡ καλάμη τοῦ στάχυος ἴσῳ τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς γῆς ἀναδραμοῦσα καὶ ἀκλονήτῳ τῷ διαστήματι, ἔπειτα πολλοῖς ἐνίσχεται γόνασι, πληγὰς ὥσπερ καὶ τρόμους τοῦ πνεύματος ἔχοντος, ἐκείνῳ δὲ ἐδίδου τι ὁ δρόμος προβαίνοντι καὶ ὅσον προήει τοσοῦτον ἐπτέρωτο, οὐκ ἀπαγορευούσης πρὸς τὸ

43 ᾧ P : ὃ Sa **5,1** περιδραμὼν Sa **2** δεόμενον : an δρόμον scribendum?

5,19–20 cf. Iambl., De comm. math. scient. 3,1 (p. 10, 22-24); Psell., Or. min. 18, 45-47 (p. 67)

πλέον, ἀλλὰ προσλαμβανούσης πλέον τῆς φύσεως· καὶ ὥσπερ οἱ τὰς ἀρχὰς τῶν ἀποδείξεων ἐκ τῶν ἀξιωμάτων λαμβάνοντες, προϊόντες καὶ τοῖς ἀποδεδειγμένοις ὡς ἀξιώμασι κέχρηνται εἰς τὴν τῶν ἑτέρων ἀπόδειξιν, οὕτως ἐκεῖνος οἷς ἐπέπαυτο συμπεραίνων, ἀξιώμασιν ἐκέχρητο οἷς ἀπήρχετο. Οὐ τοίνυν ὥσπερ λέων ἐπιβαίνων τῶν νόμων ἐτύγχανεν ὤν, λαφύσσων αὐτοὺς καὶ | f. 172 θοινώμενος ἢ σπαράττων τοῖς ὀδοῦσι καὶ κατατέμνων τοῖς ὄνυξιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν τέχνην ἀνῆγε τὴν παίδευσιν. Ὅπερ γὰρ ἐκείνῃ τὰ ζητήματα ἢ τὰ προβλήματα, τοῦτο δὴ τοῖς νόμοις τὰ τῶν λεγομένων ἀγωγῶν παραδείγματα, καὶ ὥσπερ δεῖ πᾶσαν ἡντιναοῦν ῥητορικὴν ὑπόθεσιν ἐφ᾽ ἕν τι τῶν ἀπηριθμημένων πολιτικῶν ζητημάτων ἀνενεγκεῖν, οὕτω καὶ πᾶν πολιτικὸν πρόβλημα ἐπὶ μίαν ἀναφέρειν τῶν ἀγωγῶν, καὶ ὥσπερ κοινωνίαι τινὲς καὶ διαφοραὶ συνάπτουσι τὰς στάσεις καὶ διαιροῦσιν, οὕτω δὴ καὶ πρὸς ἀλλήλας αὗται συνήνωνται καὶ ἀπ᾽ ἀλλήλων διῄρηνται· ἀλλὰ τοὺς μὲν πολλοὺς ταράττει τὸ ἄτεχνόν τε καὶ ἀπερίσκεπτον, ἐκεῖνον δὲ ἡ προλαβοῦσα περὶ τὰς μεθόδους σύννευσις ἐπιστήμονα παντὸς μαθήματος ἀπεδείκνυε, καὶ οὕτω δὴ τὰς πολιτικὰς τέχνας ἀλλήλαις συνάψας καὶ ἑκατέραν διὰ τῆς ἑτέρας σεμνοτέραν ἐπιδειξάμενος, αὐτὸς δι᾽ ἀμφοῖν εὐδοκιμώτατος πᾶσιν ὦπται καὶ τελεώτατος. Πολλοὶ μὲν οὖν ἐπήβολοι γεγόνασι τῶν τεχνῶν καὶ ἔσονταί γε πλείους ἑκατέρων ἐν μετοχῇ, ἀλλ᾽ οὐ τοσοῦτον προχέουσιν ὁπόσον καὶ ἀπηρύσαντο, ἀλλ᾽ ὁ μὲν νοῦς ἐνδομυχεῖ τὰ νοήματα, ἡ γλῶσσα δὲ οὐ πάνυ τι ἀποχρῶσα πρὸς τὴν ῥύσιν ἐστίν. Ἐκείνου δὲ τί πρότερον ἄν τις θαυμάσειε, τὸν νοῦν ἀκριβῶς πάντα συνειληχότα ἢ τὸν λόγον ἐμμελῶς ταῦτα ἐξενεγκόντα, τὴν διάνοιαν ἔνδον τὰ συνειλημμένα μερισαμένην ἢ τὴν γλῶτταν ἔξω τὰ μερισθέντα προενεγκαμένην, τὸ μέγεθος τῆς ψυχῆς ἢ τὸ εὔδρομον τῆς φωνῆς, ὡς εὐκρινῶς πάντα χωρησάσης καὶ πρὸς μηδὲν στενοχωρηθείσης; Ὦ γλώττης τὴν ἔνδον ἀπαγγελλούσης νόησιν καὶ μηδὲν ἐκεῖθεν ὑπεξαγούσης καὶ τὸ πᾶν ἀποφθεγγομένης. Οὕτως ἡ φύσις, οὕτως ἡ τέχνη, οὕτως ἡ σύνεσις καὶ τἆλλα ἐκεῖνον ἐδημοσίευσαν. Αὐτίκα γοῦν ὑπανίσταντο αὐτῷ θρόνων δικαστικῶν

58 χωρισάσης P : corr. Sa

30–33 Arist., Anal. post. 90b24-25 **34–35** Hom., Il. 11,176 **41–42** cf. infra 3,22,42-46

καὶ ὑπεχώρουν οἱ πλείους, ὥσπερ δὴ σοφιστικῶν οἱ περὶ τούτους τὸ πρότερον, καὶ ὅπερ ἂν ἐκεῖνος γνοίη, τοῦτο τοῖς δικάζουσι νόμος, καὶ ὅπερ ἂν ἐκεῖνος ἑρμηνεύσειε, τοῦτο ἐκείνοις μάθημα καὶ μελέτημα, καὶ ἦν μόνος ὀρθογραφίας κανών, τέχνη ῥητορικῆς, στάθμη νομοθεσίας. Συνετέλει τι παρὰ τῶν νόμων τοῖς ῥήτορσι, συνεισῆγε τὰ μείζω παρὰ τῆς τέχνης τοῖς δικασταῖς. Τῆς μὲν ἐπέραινε τὸ ἀπέραντον, τῆς δὲ τὸ πεπερασμένον ἄλυτον ἐποίει ἐν ἀντιθέσεσιν. Οὕτω δι' ἀλλήλων ἔπλεκε τὰ δοκοῦντα ἀπ' ἀλλήλων διῃρῆσθαι καὶ σὺν ἀλλήλοις ἐποίει τὰ μὴ καθ' ἑαυτὰ τοῖς ἄλλοις οἰόμενα καὶ ἀλλήλων ἀμέτοχα. Ὅπερ δὲ παρὰ πολλοῖς ἐγὼ θεωρῶ καὶ περὶ τοῦ πράγματος ἀπορῶ, τοῦτο δὴ καὶ περὶ ἐκείνου βραχύ τι τῷ λόγῳ ἐξεταστέον· τί δέ ἐστιν ὃ φημὶ καὶ ὁ λόγος αἰνίττεται; Ἔστι τι σπέρμα ψυχῆς ἑκάστης, πρὸς τόδε μὲν ἐπιδέξιον, πρὸς ἄλλο δ' ἀνεπιτήδειον καὶ πολλοῖς ἐκ πρώτης γενέσεως ὥσπερ ἐξ ἐπικαίρου ἀφετηρίου πρὸς τὸ πρακτικὸν ἡ ὁρμή, τοῖς δὲ πρὸς τὸ λεκτικόν, καὶ οἱ μὲν τὴν γλῶσσαν ἕτοιμοι, οἱ δὲ τὴν χεῖρα δραστήριοι. Καὶ περὶ τεχνῶν ὁ αὐτὸς λόγος, καὶ ταύτην μὲν ἑτοίμως κατώρθωσαν ἔνιοι, πρὸς δὲ τὴν οὐδὲ προσέβλεψαν, καὶ τὴν μὲν κρείττω πολλάκις μεμαθήκασι, τῆς δ' ἥττονος εὐθὺς ἀπέστησαν, ὥσπερ ὅτε πανηγυρίζοντι τῷ φιλοσόφῳ ἐντυγχάνω Ἀριστοτέλει, οὐκ ἔχω ὅ,τι ὑπεραπολογήσομαι τοῦ ἀνδρός, εἰ τοσαύτης σοφίας μέτοχος καὶ τὰς μεθόδους τῆς ἐπιστήμης ἠκριβωκὼς καὶ τοὺς πολλοὺς ἡμῖν λόγους περί τε ἀποδείξεως καὶ διαλεκτικῆς παραδεδωκὼς καὶ περὶ φύσεως καὶ τῶν κατ' αὐτὴν γινομένων ἀνεζητηκώς, ἔπειτα τῆς περὶ τοὺς λόγους χάριτος ἀπεστέρηται. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις τὸ ἐλλεῖπον παρὰ πολύ, ἐκεῖνος δὲ φιλοσοφίας μὲν καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων τοσοῦτον φροντίσας, ὅσον παρὰ τῆς πρώτης ἔλαβε φύσεως, ὅπως ἔχῃ τι καὶ πρὸς τοὺς περὶ αὐτὰ σπουδάζοντας ἀπαντᾶν, ὅλῳ πνεύματι καὶ γενναίῳ ὁρμήματι ἐπὶ ῥητορικὴν καὶ νόμους ἐξέδραμεν. Ἔχειν μὲν γὰρ τοὺς λόγους ἁπάντων τὴν ψυχὴν ὅ τε λόγος ἐπιμαρτυρεῖ καὶ φιλοσοφία πολλαχοῦ βοᾷ (δεῖ γὰρ καὶ ἀφωμοιῶσθαι τὴν εἰκόνα τῷ πρωτοτύπῳ), ἀλλ' ἐκεῖ μὲν οἱ λόγοι πάντες ἀνεπτυγμένοι καὶ ἐνεργεῖς, μᾶλλον δὲ τὸ ἐπὶ τοῦ πα-

64 τοπρότερον P

93 cf. Psell., Opusc. phil. 18,43-44 (I, p. 60)

ραδείγματος καὶ ὑπὲρ τοῦτο, παρὰ δὲ ταῖς εἰκόσι τὰ μὲν ἀνεῴγασι, τὰ δὲ συμμεμύκασι, καὶ πρὸς ταῦτα μὲν δεξιῶς ἔχομεν, πρὸς ἕτερα δὲ ἡττόνως ὡρμήκαμεν. Ἐκείνῳ δὲ ἡ φύσις πρὸς πάντα μὲν ἤρκεσε, μάλιστα δὲ πρὸς τὰς τῶν λόγων ἀνέβλεψε χάριτας, ὥσπερ αὐτῷ τῆς προνοίας πόρρωθεν καταβαλούσης τοὺς λόγους τῶν διοικήσεων, ὧν ἀνθέξεσθαι ἔμελλε. Δι᾽ ὧν γὰρ ἔδει τὴν πολιτείαν κοσμεῖσθαι, ταῦτα ἐξεπίτηδες τούτῳ παρεσκευάσατο, τοὺς ἀκριβεστέρους τῆς φιλοσοφίας λόγους ὕστερον ταμιευσαμένη ἀκριβέστερον φιλοσοφήσοντι. Τοιοῦτον ἐκεῖνος ἄγαλμα ἐγεγόνει τῷ βίῳ, ἐκ πάντων τῶν τοῦ καλοῦ μερῶν ἀνεστηλωμένος τοῖς πράγμασιν.

6. Ἀλλ᾽ ὅ γε λόγος πολλὴν αὐτῷ τοῦ λόγου ποιησάμενος πρόνοιαν, τῶν ἄλλων δοκεῖ κατολιγωρεῖν, ὅπως μὲν εἶχεν ἠθῶν κράσεως, ὅπως δὲ τάξεως καὶ διαίτης καὶ ἀγωγῆς καὶ συνέσεως. Ἀλλὰ τίς ἐκείνῳ πρὸς ἑκάστην τῶν περὶ ταῦτα ἀρετῶν παραπλήσιος; Τίς δὲ γλώττῃ καλῶς τρέχειν μαθούσῃ δεσμὸν ἐπέθηκεν ἐν καιρῷ καὶ σιωπὴν ἠγάπησεν εὔλογον, αἰδοῖ νενικηκὼς τῆς φύσεως τὴν φιλοτιμίαν, τίς δὲ τοσοῦτον ἰσχύσας μεγέθει φύσεως καὶ νοὸς ὀξύτητι ἀντιλαβέσθαι τῶν λεγομένων, τοῖς ἄλλοις παρεχώρει τῆς περὶ αὐτὰ παρρησίας; Εἰ δέ πού τι καὶ λέγειν περὶ ὧν ἐγνώκει διενοεῖτο, ἐρυθήματος εὐθὺς ἐνεπίμπλατο, ὥσπερ ὑπὲρ τῶν ἄλλων αἰδούμενος. Τίς δὲ τῶν πάντων συνδρόμους εἶχεν ἐξ ὅλων μερῶν πρὸς τὸ λέγειν τὰς χάριτας, τὸν νοῦν, τὴν φωνήν, τὴν γλῶτταν, τὴν εὐρυθμίαν τῆς φύσεως, ἐπειδὴ δεῖ τι καὶ ταύτης τῷ ῥήτορι, ἵν᾽ ἐκ πάντων συγκεκροτημένος εἴη καὶ παρεσκευασμένος πρὸς τὴν πειθώ; Τῆς δὲ τῶν ἠθῶν κράσεως τίς ἂν αὐτῷ καὶ κατὰ βραχὺ γένοιτο παραπλήσιος, ὁπότε οὐδὲ γίνεται τὸ καλὸν τοῦτο χρῆμα, ἀλλ᾽ ἕστηκεν ἐξ ἀρχῆς ὥσπερ αἱ μορφαὶ καὶ τὰ χρώματα ταῖς ῥοδωνιαῖς; Οὕτω μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ πρὸς τὴν ὧν ἐδόκει τῇ προνοίᾳ κυβέρνησιν πόρρωθεν προητοίμαστο, ἔμελλε δὲ καὶ ἡ φορτὶς ἀπαντᾶν, ἵν᾽ εὐθὺς ὁ τεχνίτης ἐπιβαίη καὶ τοὺς τῆς κυβερνητικῆς λόγους ἐπιδεικνύῃ. Ἀμέλει τοι καὶ ὅρον μὲν ἡ

101 καταβαλλούσης Sa **105** φιλοσοφήσαντι PSa : correxi

105–106 Psell., Chron. 6, 125, 1 (II, p. 66) **6,7** Greg. Naz., Or. 43, 14, 4 (p. 146); Id., Or. 7, 7, 7-8 (p. 194)

βασιλεία καὶ ἡ ζωὴ τῷ τηνικαῦτα βασιλεύοντι ἔσχηκεν, εἶτα δὴ ὁ μετ’ ἐκεῖνον ἄρξας, εἰ καὶ μὴ ἐγνώκει τὴν ἐπιστήμην τοῦ κράτους, ἀλλ’ οὖν ἄρτι τοῦ ὀχήματος ἐπιβὰς καὶ δεδιὼς ὅπερ ἐπεπόνθει, πρὸς οὐδένα τῶν πάντων ἢ πρὸς τὸν ἄνδρα τοῦτον ἀπέβλεψεν, οὐκ ἔφθασε δὲ τοῦτον ἀναβιβάσας ἐπὶ τὸ ὄχημα, καὶ κακῶς ὑφ’ ἑτέρων ἡνιοχήσας ἐπὶ τοῦ κράτους, τῶν τε ἀντύγων ἀπώλισθε, καὶ μικροῦ δεῖν καὶ αὐτοὺς συνέθραυσε τοὺς τροχούς, οὐκ ἂν τούτου γεγονότος, εἰ οὗτος ἐκείνῳ συνεπελάβετο τῆς ἡνιοχήσεως. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως οὕτω γενήσεσθαι ἔμελλε καὶ τὸ πᾶν ἐκείνου γένος φθαρήσεσθαι παρεντεθέντος τῷ κράτει, ἵνα τὸ δόξαν τοῖς ἄνω δόγμασι γένοιτο. Ἐπεὶ δὲ ἐβεβούλητο τῇ προνοίᾳ καὶ κατάστασιν ἀρίστην ποτὲ δοῦναι τοῖς πράγμασι καὶ τὰ συγκεχυμένα διευκρινῆσαι καὶ βασιλικῆς ὡς ἀληθῶς αἴγλης καταπληρῶσαι τὴν οἰκουμένην, γίνεταί τι πρᾶγμα τῶν πώποτε μνημονευομένων παραδοξότατον, καὶ τῶν ἐπισήμων καὶ τὴν βασιλείαν ἑτοίμων καὶ μονονοὺ ἐφεστηκότων τοῖς πράγμασι προτιμᾶται ὁ ὑπερόριος καὶ ψήφοις ὅλαις ἐπὶ τὴν πατρίδα ὁμοῦ καὶ τὴν βασιλείαν ἐπάνεισιν, ὁ καὶ τὴν κλῆσιν ὁμώνυμος τῷ τὴν οὐρανόπολιν ταύτην οἰκίσαντι καὶ τὴν προσηγορίαν φερώνυμος, μόνος τοῦ κράτους προκινδυνεύσας καὶ ὑπὲρ πάντας ἀξιόμαχος γεγονὼς καὶ ὑπὲρ τῆς κοινῆς τοῦ γένους μονομαχήσας εὐκλείας κἀντεῦθεν τὴν ἐπωνυμίαν ὥσπερ ἀριστεῖον ἀνειληφώς, ὁ καὶ πρὸ τῆς βασιλείας τῇ μεγαλο-
f. 172v πρεπείᾳ κεκοσμημένος τῆς προαιρέσεως καὶ μετὰ τὸ κράτος ἔτι | ταύτην ὑψώσας εἰ[ς δύν]αμιν, καὶ πάντων βασιλέων ἐν πᾶσι κεκρατηκώς, τῷ [μὲν φι]λοτίμῳ τῆς γνώμης πάντας ὑπερβαλών, τῷ δὲ περιεσκεμμένῳ τοῦ βασιλείου φρονήματος οὐδενὶ πλησίον ἐλθεῖν ἢ παραμιλληθῆναι τούτῳ παρεσχηκώς, ἵνα ἔχοι τὸ ἴσον ὁ μερισμός. Οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ πάντας ὑπεραναβεβήκει τῷ ὕψει τοῦ [κρά]τους, ὁμοῦ καὶ μεταβεβλῆσθαι τὴν φύσιν ᾠήθη καὶ κρείττων συμπάντων γεγενῆσθαι ὧν ἄρχειν ἔλαχεν, ἀλλ’ ἐπειδὴ πολυ[με]ρὲς αὐτῷ τὸ τῆς βασιλείας ἔδοξε πρᾶγμα, καὶ τὸ μὲν πρὸς μάχας εὔθετον καὶ πολέμους ὑπερορίους, τὸ δὲ πρὸς εἰρήνην ῥέπον καὶ οἰκονομίαν πραγμάτων καὶ ἄλλο πρὸς ἄλλο τι ὁρῶν, τῷ μὲν ἐφίστησι στρατηγούς, τῷ δὲ δικαστάς, τῷ δὲ ῥήτορας, τῷ

6,45–52 suppl. Sa

27–28 Soph., El. 746

δὲ συμβούλους δεξιούς· καὶ ἵνα μὴ διασπῷτο τὸ κράτος τοῖς μέρεσι, μηδὲ ἡ μία τῶν ὅλων ἀρχὴ ἀναγκαίως συνδιαιροῖτο τοῖς πολλοῖς μερισμοῖς, ἐγνώκει καὶ συνάψαι τὰ πολλὰ ταῦτα εἰς ἕνα δεσμόν, ἵν' αἱ τῶν πάντων κορυφαὶ τούτῳ συνάπτοιντο, καὶ ζητῶν τὸν ἀρκέσοντα τοῖς πολλοῖς τούτοις ἀρτήμασιν, εὑρίσκει τὴν χρυσῆν ὄντως σειράν, τοῦτον δὴ φημὶ τὸν θαυμάσιον, ἐφ' ᾧ δὴ καὶ ὁ λόγος πεποίηται, ἣν οὐχ ὥσπερ ὁ παρ' Ὁμήρῳ Ζεὺς ἐπ' ἀλαζονείᾳ καὶ μεγάλῳ φυσήματι τῶν οὐρανῶν ἐξαρτᾷ, ἀλλ' ὡς ἄν τις τῶν πάντων βασιλέων ἀκριβέστατός τε καὶ συνετώτατος ἐπὶ συναφῇ τῶν πολλῶν ἀπαιωρεῖ διαιρέσεων, ὅπως ὁ μὲν ἐπὶ τῆς κορυφῆς φαίνοιτο τῆς σειρᾶς ἐφ' ἑαυτοῦ ταύτην ἀνέχων, ἡ δὲ τῇ καταλλήλῳ πλοκῇ συνδεσμῇ πάντα καὶ συνάπτῃ πρὸς ἑαυτήν. Οὕτω τοιγαροῦν ἐγνωκὼς ἐκεῖνος, οὕτω καὶ ὧν ἐγνώκει κατευστοχεῖ, ὡς πολλῶν ἱστορουμένων ἄνω βασιλειῶν καὶ τρόπων λεγομένων καὶ μεθόδων παντοδαπῶν, μηδεμίαν ταύτῃ παρισωθῆναι, οὔτε τῷ ἀρίστῳ τοῦ σκέμματος οὔτε τοῖς τέλεσιν οἷς αἱ ἀρχαὶ τῶν πράξεων ἐγνωρίσθησαν.

7. Ἀλλ' ἐνταῦθα τοῦ λόγου καὶ τοῦ μετ' ἐκεῖνον μέρους γενόμενος, ἔοικα τοῖς ἐκ λιμένων εἰς πέλαγος ἀχανὲς ἀθρόον ἀναδραμοῦσι. Τὸ μὲν γὰρ μέχρι τοῦδε ὥσπερ καθ' ὑπτίων πεδίων ὁ λόγος διΐππευεν ὁμαλῶς καί που καὶ παρασκιρτᾶν ἐδόκει καί τι καὶ παραδεικνύειν φρυάγματός τινος ἢ νεανιεύματος, τὸ δ' ἐντεῦθεν ἀνάντης ἡ φορὰ καὶ παντοδαπὴ καὶ ποικίλη ἡ ἄνοδος. Ὅθεν καὶ πνευστιᾶν δοκῶ, πρὶν καὶ τῶν προπόδων ἐπιβῆναι τοῦ ὄρους, καὶ μικροῦ δεῖν ἐπιλέλοιπέ με τὸ ἆσθμα καὶ τῆς περιωπῆς ἀπεγνώκειν, πρὸς ἣν ἐγνώκειν ἐκδραμεῖν τε καὶ ἀναβήσεσθαι. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τοῦ ἀνδρός, περὶ ὧν ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, παρασκευαί τινες ἦσαν τῶν ἐσομένων καὶ τῶν μελλόντων ἑτοιμασία, ὥσπερ εἴ τις μέλλων διφρηλατήσειν προπαρασκευάζει τὸ ἅρμα καὶ γενναῖον μὲν ἀποτορνεύει τὸν ἄξονα, περιάγοι δὲ τοὺς τροχοὺς καὶ κάμπτει τὴν ἴτυν ἀπὸ γενναίας δρυός, ἵν' εὐθαρσῶς

56 διασπᾶτο Sa **62** ἣν P : ἵν' Sa **67** συνδεσμεῖ PSa : correxi | συνάπτει PSa : correxi **70–71** περισωθῆναι Sa **7,13** an περιάγει?

59 cf. Plat., Phaed. 60c **60–61** Hom., Il. 8, 19-20 **7,1–6** Greg. Naz., Or. 43, 65, 3-5 (p. 268) **14** Hom., Il. 4,486

ἐπερείδοιτο, τὸ δ᾽ ὅσον νῦν ὁ λόγος δηλώσειν βούλεται, δι᾽ ὃ τἆλλα ἐστίν· ἀλλ᾽ εἰ καὶ κρείττους αἱ παρασκευαὶ καὶ τὰ τῶν ἀρχῶν εὔθηκτα, οὐδὲν ἔλαττον τὸ συμπέρασμα. Ὡς γὰρ ἐπέστη τοῖς πράγμασι καὶ τῶν χαλινῶν ἐπελάβετο, οὐ τὸ τῶν πολλῶν πέπονθεν. Οὔτε γὰρ ἐξεπλάγη τὸ πολυειδὲς τῆς ἀρχῆς οὔτε τὰς αἰτίας οὐκ ἐγνώκει τῶν πράξεων, ἀλλὰ καὶ ταύτας ἐγνώκει καὶ πρὸς ὃ ἕκαστον τῶν πραττομένων ἀποβήσεσθαι ἔμελλε προεγνώκει, καὶ συγκρίνας τὴν φύσιν τοῖς πράγμασιν, ἐπειδὴ ἕκαστον τῶν τῆς ἀρχῆς ἑκάστῳ τῶν τῆς ψυχῆς ἐδόκει κατάλληλον, θαρρεῖ τὰ μέρη τοῖς μέρεσι, καὶ ὥσπερ κατομματώσας ἑαυτὸν ἐφ᾽ ὅλου τοῦ σώματος, πανταχόθεν ἑώρα τὰ πράγματα, μᾶλλον δὲ τὸν ἕνα τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν ὥσπερ τινὰ λύχνον πᾶσιν ἐπιστήσας τῶν πραττομένων τοῖς μέρεσι, πάντα διήθρει καὶ συνελάμβανεν. Ἀλλ᾽ ὢ τῆς ἐκείνου περιδεξίου καὶ παντοδαπῆς φύσεως. Συνεστρατήγησε στρατηγοῖς καὶ πρωτοστάτης ὤφθη τοῦ λόχου καὶ τῆς ὅλης προηγωνίσατο φάλαγγος καὶ συνησπίκει καὶ ἐκ πλαγίων ἐνσείσας τὸ τῶν ἐναντίων κατεπτόησε σύστημα, οὐ πράττων αὐτός, ἀλλὰ τοῖς ἐπὶ τῶν ταγμάτων τὰς ὑποθήκας διδούς, τῆς εἰρηνικωτέρας μερίδος ἐγένετο καὶ κυμανθεῖσαν κατεύνασε θάλασσαν καὶ κορυφωθέντα κατεπράυνε κύματα. Συνήνεγκεν εἰς ταὐτὸν τὰ διεστηκότα, διεῖλεν ὁπόσα ἔδει διαιρεθῆναι, γνώμας περὶ τῶν συμφερόντων εἰσήνεγκε, τὰ παρόντα κοσμίως διέθετο, περὶ τῶν μελλόντων ἄριστα ἐβουλεύσατο, νόμους ἀμφιβόλους ἀκριβῶς ἐξηγήσατο, ψηφίσματα ἔγραψεν ἐν ταῖς ἀρχαιρεσίαις, τοὺς κρείττονας ἐν ταῖς ἀρχαῖς προεβίβασε, τὰς δημοσίας συνεισφορὰς τεταγμένας διέθετο, ὅρους ἑκάστοις τῶν πραγμάτων ἐπέθηκε, πολυειδὴς ἐγεγόνει πρὸς τὸ ὑπήκοον, τοῖς μὲν ὥσπερ ἐνδιδοὺς ἑαυτόν, τῶν δ᾽ ἀφιστάμενος, καὶ τοῖς μὲν ἐπισκυθρωπάζων, τοῖς δ᾽ ἀφαιρούμενος τὴν ἀχλύν, καὶ τοῖς μὲν ἐμβριθὴς ἐδόκει καὶ βαρὺς τὴν ἀρχήν, οἱ δ᾽ ἐθάρρουν αὐτῷ καὶ ὡς προχείρῳ προσήεσαν. Οὗτός τε γὰρ πρὸς τοὺς διαφόρους τὰς γνώμας διάφορος ἦν καὶ οἱ οὕτω διῃρημένοι παραλλάττοντι αὐτῷ ἐνετύγχανον. Πολλοὺς μὲν ἔγωγε τεθέαμαι καὶ πρὸς μίαν τῶν ξυμπασῶν σχετλιάζοντας πράξεων καὶ ἐπαρωμένους τῷ πράγ-

34 κατέναυσε P : corr. Sa **35** διεστῶτα Sa **45** an Οὕτως scribendum?

26 Mt. 6,22

ματι ἐφ’ ᾧ ἐμβεβήκεσαν, τῷ δὲ κενή τις ἡ χώρα τῆς ψυχῆς ἦν τὰ τηλικαῦτα χωρήσασα, καὶ εἴπερ τισὶ δυσχεραίνειν ἐῴκει, ὅτι μὴ πλείω παρῆσαν τὰ πράγματα, τὸ δυσχερὲς αὐτῷ ἐγεγόνει. Ἅπαξ γὰρ οὐδὲν ἀποκνήσας τῶν τῆς ἀρχῆς ἐγνωκέναι μερῶν καὶ βραχύ τι χαλεπήνας τοῖς πράγμασιν, αὐτίκα ξύμπαντα ἀνειλήφει, ὥσπερ ἂν εἴ τις καὶ φιλοσοφεῖν ἐν πᾶσι μαθήμασι βουληθείη, διὰ ῥᾳδίας ἂν ἔλθοι πρὸς τοῦτο, εἰ μὴ εὐθὺς ἀποκάμοι, ἀλλὰ βραχύ τι προσταλαιπωρήσοι ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ὑποθέσεσι, καὶ εἴ τις τὰ πρῶτα ἑαυτῷ μαθήματα συνδεσμήσειεν, οὐκ ἂν φθάσοι ὀπτικώτατός τε γενόμενος καὶ κατοπτρικώτατος, τὰ πολλά τε τῷ Ἀρχιμήδει συμμηχανώμενος καὶ περὶ τῶν ἰσορροπιῶν εἰδὼς ὁπόσα Ἵππαρχοί τε καὶ Ἥρωνες διεγνώκεισαν καὶ ἐφ’ ἑαυτῶν εὐδοκίμησαν. Οὕτω δὲ πάντα διεγνωκώς, ὡς οὐκ ἄλλως ἔδει ἠκριβωκώς, ὥσπερ πρὸς τὰς τοῦ βασιλέως δέλτους ἐπεστραμμένος, κἀκεῖθεν λαμβάνων τὰ τῶν δεδογμένων συνθήματα, οὕτω τοῖς σύμπασιν ἐθεμίστευε καὶ τοῖς πυνθανομένοις δὲ περὶ τῶν συμφερόντων οὐκ εὐθὺς ἐδίδου τὰς ἀποκρίσεις, ἀλλ’ ἐδόκει εἰσιέναι πρὸς τὸ χρηστήριον καὶ ἦν ὥσπερ ἀπὸ τοῦ τρίποδος ἀναφωνῶν τοὺς χρησμούς. Διὰ ταῦτ’ ἄρα καὶ σεμνοτέρα τῷ βασιλεῖ καθίστατο ἡ ἀρχή. Ὧν γὰρ ἴσως οὐκ εἶχε τὴν γνῶσιν, διὰ τοῦτον τὰ πρῶτα εἶναι ταύτης πεπίστευτο καὶ διχῶς ἐν αὐτῷ τὸ σεμνὸν ἐφειστήκει, τὸ μὲν βασιλεύειν ἄνωθεν, τὸ δὲ ὡς ἄριστα παρὰ τούτου δὴ τοῦ ἀνδρός. Πολλάκις δὲ αὐτῷ καὶ σκηνὴν περιστήσας τῷ ὄντι βασίλειον καὶ καθίσας ἐφ’ ὕψους, εἶτα δὴ κάτω περιστήσας τοὺς ὅσοι διῃρημένως ἐπιδεεῖς τοῦ αὐτοκράτορος ὄντες ἐτύγχανον ἢ καὶ ὅσοι παρῆσαν περὶ τῶν διαφόρων πευσόμενοι, τὰ μὲν αὐτὸς ἐδίδου τὰς ἀποκρίσεις, ἐπικλίνων τὰ ὦτα τῷ αὐτοκράτορι ὡς παρ’ ἐκείνου λαμβάνων τὸ σύνθημα, τὰ δ’ ἐκείνῳ ὑπετίθει ὅπως χρὴ πρὸς ἕκαστον ἀποκρίνεσθαι, καὶ ἦν ἄρα κατ’ ἄμφω βασιλεὺς οὗτος, καὶ τῷ σχήματι καὶ τῷ πράγματι.

8. Εἶχε μὲν γὰρ καὶ πλεῖστα παρὰ τῆς φύσεως πλεονεκτήματα. Ὀξὺς μὲν γὰρ εἰ καί τις ἄλλος ἐγεγόνει τῶν βασιλέων καὶ τὴν ὁμιλίαν ἡδὺς τό τε ἦθος χαρίεις οἷος οὐκ ἄλλος, ἐπιπρέπο-

60 Νέρωνες P : corr. Sa **67** Διαταῦτ’ P

8,2–3 cf. Sozom., Hist. eccles. 8, 1, 10 (p. 348, 22)

ντος αὐτῷ καὶ τυραννικοῦ εἴδους. Ἀλλ’ ὁπόσον ἐφικνεῖτο τῶν τελεωτέρων πραγμάτων, παρὰ τούτου δὴ τοῦ ἀνδρὸς τὰς ὑποθέσεις ἐλάμβανε καὶ σύμβολον τῆς ἀρίστης τῶν γινομένων οἰκονομίας καὶ διοικήσεως ἡ ἐπικειμένη τάξις τοῖς πράγμασιν, αἱ f. 173 τῶν | διαφόρων λύσεις, αἱ τῶν δημοσίων τεταγμέναι συνεισφοραί, εὐνομ[ούμενον] τὸ ὑπ[ήκοον,] τὸ β[άρ]βαρον ἠρεμούμενον ἢ καταπολεμούμενον, ὁ τῆς Ῥώμης κύκλος αὐξόμενος καὶ πολλὰ τῶν βαρβάρων συνεπιλαμβανόμενος, ἃ δὴ ξύμπαντα ταῖς ἐπιβολαῖς ἐκείνου καὶ ταῖς σπουδαῖς [……] καὶ κατώρθωτο. Ἀλλ’ ἄρα τὰ μὲν τῆς ἀρχῆς οὕτω διέθετο καὶ ὡς οὐκ ἄν τις ᾠήθη καὶ σύμφωνον ἑαυτῷ τὸ κράτος ἀπέδειξε, πρὸς δὲ ἑαυτὸν διάφωνος ἐγεγόνει καί τι καὶ τῶν δοξάντων περί τε καταστολὴν καὶ δίαιταν μετηλλοίωσεν; Οὔμενουν, εἰ μή τις εἴποι περὶ τὸ κρεῖττον τὴν ἀλλοίωσιν γεγενῆσθαι. Λέγω δὲ οὐκ αὐτὸς παρ’ ἑτέρου ταῦτα ἀκηκοώς, ἀλλὰ πᾶσι παρηκολουθηκὼς ἐξ ἀρχῆς καὶ τοῖς πολλοῖς τῶν ἀκροωμένων μάρτυσι χρώμενος. Ἐκεῖνος γὰρ πρὸς τὸν κρείττω βίον ἐκ πρώτης κατεσκευασμένος φύσεως, ἐφ’ ὃν δὴ τέλει καὶ ἀναβήσεσθαι ἔμελλεν, εἶτα δὴ ἐφ’ ἑτέροις οἰκονομούμενος πρὸς τοῦ κρείττονος, τούτων τε οὐκ ἠμέλει καὶ τῶν νενομισμένων οὐκ ὠλιγώρει, ἀλλ’ ἐν ὀξεῖ καὶ ταῦτα φρονήματι, πρεσβυτικὸν ἦν αὐτῷ τὸ ἦθος καὶ στάσιμον καὶ οὐθ’ ὁ τῆς δόξης αὐτὸν ὄγκος τοῦ καθήκοντος ἀπεπλάνησεν οὔτε ἡ παντοδαπὴ τῶν πραγμάτων πλοκὴ ἀφείλετο τοῦ προσήκοντος, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀναγκαίοις ἐξεταζόμενος πράγμασι, τῆς ἀπράγμονος γνώμης ἦν, καὶ εἴ ποτε ἔξω τούτων σταίη, εὐθὺς ἑαυτὸν ἀνελάμβανεν. Ἐστόλιστο δὲ οὐ περιττῶς οὔτ’ ἀφελῶς, ἀλλ’ ὅπερ ἄν τις σοφὸς ἐπαινέσειε, τῆς συμμετρίας ἀεὶ στοχαζόμενος, καὶ διαίτης τρόπον ᾑρεῖτο οὔθ’ ὑπερήφανον καὶ ἀπειρόκαλον οὔθ’ ὡς ἄν τις ἀπορούμενος εὐκόλῳ τραπέζῃ χρήσαιτο, ἐβάδιζέ τε τεταγμένα, καὶ ὡμίλει λαμπρῶς μὲν αὐτόθεν καὶ ὡς εἶχεν ἡ γλῶττα φύσεως, ἐσέμνυνε δὲ τὴν φωνὴν ῥυθμῷ ἐμμελεῖ καὶ ἦν αὐτῷ τὸ ἐπιτροχάδην τοῦ στασίμου μετεσχηκὸς καὶ τὸ στάσιμον ἐπιτρέχον. Πολλοῖς δὲ πολλάκις τοῖς ἄρτι σπῶσιν ἐφ’ ἑαυτοὺς περικυμαινόμενος, πρὸς οὐδένα τῶν πάντων ἀπήχθετο, ἀλλ’ ὁμαλῶς πᾶσι κατεμερίζετο,

8,6 σύμβουλον P : tacite corr. Sa **9** suppl. Sa | an ἡμερούμενον? **11** συναντιλαμβανόμενος Sa **12** ἐξήνυστο suppleverim | καὶ² om. Sa **20** post δὴ fenestra fere quinque litterarum in P

τὴν δὲ σύνεσιν φύσει δραστήριον οὖσαν ἔτι μᾶλλον διὰ τῶν πραγμάτων ἐκράτυνεν, ὥστε τῇ μὲν μεγαλοφυΐᾳ τοὺς διεξητασμένους ἐν τοῖς ἔργοις νικᾶν, τῷ δὲ πολλῶν μετεσχηκέναι τοὺς μεγαλογνώμονας ὑπερβάλλειν, μᾶλλον δὲ τῷ μὲν δεξιῷ τῆς φύσεως τῶν περὶ τοῦτο τὸ μέρος περιβοήτων ἐκράτησε, τῷ δὲ διὰ πάντων ἐλθεῖν τοὺς οὕτω διεληλυθότας ὑπερηκόντισε καὶ οὔτε τις ἐκεῖνον τῶν ἐκ παλαίστρας ὑπερεβάλετο οὔτε τῶν πρὸς τοῦτο ἐπιτηδείων παρήνεγκεν, ἀλλ' ἦν ἑκάτερος ἑκατέρου τῶν ἐκείνου μερῶν ἡττώμενος. Τὸ δ' ὃ τῆς ἐκείνου φύσεως ἰδιαίτατον, τοῦτο δὴ πᾶσι προτίθημι, ὅτι καὶ εἴ ποτέ τινα δυσχεράνοι καὶ ἐπιστύψειεν, αὐτίκα δὴ μετεμέλετο καὶ μετεγνώκει ἐφ' οἷς ἐγνώκει καὶ αὐτίκα διηγκαλίζετο, ὃν ἐῴκει πρὸ βραχέος διωθεῖσθαι καὶ ἀποπέμπεσθαι. Τὸ μὲν οὖν λέγειν ὡς ἐξηυτέλιστο τὴν δίαιταν καὶ τὴν ὅλην ζωὴν κατὰ ζῆλον τοῦ Φωκίωνος ἢ τοῦ Κάτωνος, ἢ τὴν Ἀριστείδου ζηλώσας δικαιοσύνην ἐπὶ πολλαῖς ἡγεμονίαις καὶ πράξεσι, παραπλήσιος τοῖς ἀπορωτάτοις ἐτύγχανεν ὤν, οὔτ' ἂν φαίην οὔτε ἀγαπῴην αὐτός (ποῦ γὰρ ἄν τις ἐπὶ τούτοις τὴν ἐλευθεριότητα θεῖτο τῆς προαιρέσεως;), ἀλλὰ τοῖς μὲν ἐκείνων βίοις, ἐκ διαδοχῆς τὸ ἄρχειν ἔχουσιν, ἥρμοζεν ἴσως τὸ πρᾶγμα (ποῦ γὰρ ἂν καὶ ἀποβάντες τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀξόνων τῷ φιλοτίμῳ ἐχρήσαντο;), οὗτος δέ, τοῖς ἀρχικοῖς ὥσπερ ἐμπεπηγμένος ὀχήμασι, πῶς ἂν ἐν ἀχρηματίᾳ διέγνω ζήσεσθαι; Τὸ γοῦν θαυμασιώτατον, ὅτι μηδὲν παρὰ μηδενὸς εἰληφώς, ἀλλ' ἀνωτέραν λημμάτων τὴν ψυχὴν καὶ τὴν χεῖρα τετηρηκώς, οὐχ ἑαυτὸν ἐζήλου, μεταδιδοὺς τῶν πατρῴων ἑτέροις καὶ ὧν ἐννόμως εἶχε μεταλαμβάνων, ἀλλ' ἡ μὲν θάλασσα οὐ μειοῦται ἀτμίζουσα, τὰ παρὰ τῶν ποταμῶν προσλαμβάνουσα ῥεύματα, ἐκείνῳ δὲ θαυμασίως ἀμειαγώγητον ἦν τὸ χρῆμα τῆς φιλοτίμου ψυχῆς, μηδὲν ἔξωθεν καὶ ὧν οὐκ εἰκὸς ἦν προσλαμβάνοντι.

9. Εἶεν, ἀλλ' οὕτω μὲν ταῦτα καὶ ἐδόκει πως ἐκείνῳ κεκαινοτομῆσθαι ὁ βίος. Οὐ γὰρ περιέτρεψεν αὐτὸν βασκανία, οὐδ' ὅσον

59 γοῦν P : γὰρ Sa

51 cf. Plut., Phoc. 3,6-7 **52** Id., Arist. 6,1 **57** cf. Synes. Cyren., Dio 16, 3 (p. 181) **63–64** cf. Arist., Meteor. 346b24-31 **9,2–3** cf. Greg. Nyss., De vit. Moys. 2, 260, 3-4 (p. 284)

ἐντεῖναι τὸ τόξον ὁ φθόνος ἐπικεχείρηκεν, ἀλλ' ὥσπερ ἐδεδίεσαν ξύμπαντά τε καὶ σύμπαντες καὶ οὐδὲν αὐτῷ τῶν πάντων ἄναντες, οὐδὲ τὴν εὐθυδρομίαν ὑποτεμνόμενον, ἀλλ' ὅπῃ καὶ προσελάσειεν, εἰ μὲν βαθεῖα φάραγξ οὖσα ἐτύγχανεν, αὐτίκα ἀναπεπλήρωτο, εἰ δ' ὑπερνέφελος σκοπιά, εὐθὺς διωμάλιστο. Ἐπεὶ δὲ ἔδει μὴ μόνον τοῦτον ἀτόξευτον εἶναι μήτε τοῖς κάτωθεν μήτε τοῖς ἄνωθεν βάλλουσι, γίνεταί πως αὐτῷ καὶ ἡ τοιαύτη τοξεία ὥσπερ ἐπ' εὐτυχήματι, ὁμοῦ μὲν ἵνα βραχὺ βληθεὶς ἔξω σταίη τῶν πλειόνων βελῶν καὶ ἐντάσεων, πρὸς δὲ καὶ ἵνα πρὸς τὸν ἐσόμενον βίον ἔχῃ παρασκευὴν ἀρκοῦσαν τὴν κάκωσιν. Σκοπὸς μὲν γὰρ ἦν ἐπ' αὐτῷ τῇ προνοίᾳ ἐπὶ τὸν ἀρχιερατικὸν τοῦτον ἀναχθῆναι θρόνον καὶ λαμπτῆρα φανῆναι τῇ οἰκουμένῃ, ὥσπερ δὲ πρὸς ἕτερον μετατιθέμενοι βίον καὶ καταπαύοντες, ἑτέρως οἰκονομούμεθα, οὕτω δὴ κἀκεῖνος, πρὸς ἄλλο τι παρὰ τοῦ θείου ἀγόμενος πνεύματος, ἀφ' ἑτέρου πεποίηται τὴν ἀρχήν, ἵνα τοῖς ἥττοσιν ἐγγυμνασάμενος, οὕτω πλησιάσοι τοῖς κρείττοσιν. Οὕτω γοῦν καὶ φιλοσοφία νομοθετεῖ τῷ φιλοσόφως ζήσεσθαι μέλλοντι πρὸ τῆς τελεωτέρας ἀναγωγῆς τῆς ψυχῆς ἐπιστῆναι ταύτην τῇ κάτω ζωῇ καὶ τάξαι κατὰ τὸ δέον τὴν μετὰ τοῦ σώματος διαγωγήν, εἶθ'οὕτως ἑαυτῆς γενέσθαι καὶ μετὰ ταῦτα προσαναβῆναι Θεῷ. Καὶ τὸ μὲν τέλος τοῦτο τῆς ξυμπάσης πραγματείας, οὐκ εὐθὺς δὲ ἐπιλαμβάνεται τοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ τῶν χειρόνων ἀπαρξαμένη, οὕτω τῶν ὑπερτελῶν γίνεται. Διὰ ταῦτα καὶ οὗτος ἐπὶ τῆς ἥττονος ἀρχῆς δοκιμάζεται, ἵν' ὁδῷ προβαίνων τῆς κρείττονος ἐπιλάβηται. Ἔνθεν τοι καὶ τοξεύει μὲν ἀφανῶς ἐπ' αὐτόν, ὅστις δήποτε ἦν ὁ τοξεύσας, κατευστοχεῖ δὲ οὔτε τῆς καρδίας αὐτοῦ οὔτε τοῦ ἥπατος, ἀλλ' ὅσον ἐπιπολῆς. Καί γε θαυμάζων ἐπὶ πᾶσι τὸν αὐτοκράτορα, ἓν τοῦτο ἐπαινεῖν οὐκ ἔχω, ὅτι, ὃν ἐπὶ πολλοῖς δοκιμάσας ἠκρίβωσε, τοῦτον ὡς ἄρτι διαγινώσκων κατητιάσατο. Μεθιστᾷ τῆς ἀρχῆς, οὐ τεταγὼς ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ ἔπους (ᾐδεῖτο γὰρ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀρετήν, καὶ ἀχθόμενος τούτῳ), οὐδέ που παρακρημνίσας, ἀλλὰ βραχύ τι τοῦ ὀχήματος παρωσάμενος, ἵν' αἰδέσιμος αὐτῷ καὶ ἡ μετάστασις γένοιτο. Ἦν δὲ τὸ σύμπαν

9,10 βληθεὶς e corr. P **25** Διαταῦτα P **32** τὸ om. Sa

10 CPG I, p. 242, 12-13 (Diog. IV, 71) **20** cf. Plat., Resp. 539e **32** Hom., Il. 1, 591

οἰκονομία τις καὶ ἀκριβὴς περὶ ἐκεῖνον τοῦ λόγου κηδεμονία, ἵνα μήθ’ ὑπηρετήσοι τοῖς μετὰ ταῦτα τοῦ κρατοῦντος βουλήμασι, περὶ ὧν οὐδὲν δέομαι λέγειν, μήτ’ ἐκείνου ὑπογαίως τῶν τῇδε μεθισταμένου πολλαῖς ἐμπέσοι χερσίν, εἰ δ’ οὖν, ἀλλὰ στόμασι. Διὰ ταῦτ’ ἔξω τῆς ἀνδροκτασίας γενόμενος, αὐτός τε ἀφ’ αἵματος ἦν καὶ κατεγέλα τῶν (πῶς ἂν εἴποιμι;), ψυχοκτονουμένων καὶ ἀποθνησκόντων κακῶς, ἢ τό γε ἀληθὲς εἰπεῖν, ἔστιν οὗ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἀπωδύρετο, προσενεγκεῖν δὲ τὴν χεῖρα οὐκ ἦν ὠθουμένοις ἐπὶ τὸν πόλεμον καὶ ἀγαπητῶς πίπτουσιν. Ἤρκεσε δὲ τοῦτο τῷ ἀνδρὶ ἀντ’ ἄλλης καθάρσεως καὶ τὸ παρῶφθαι τῷ κάτω βασιλεῖ ἐποίησε τοῦτον τῷ κρείττονι γνησιώτερον.

10. Εἶτα τί γίνεται; Πολλῶν ἐπικλυσθέντων κακῶν ὃν ἐκεῖνος ἀφειστήκει χρόνον τῆς διοικήσεως, οὔπω τὰ μείζω τῶν δεινῶν ἐγεγόνει, καὶ τῷ αὐτοκράτορι μαραίνεται ἡ ζωὴ καὶ νόσος αὐτὸν αἱρεῖ πρὸς τὸν θάνατον συνελαύνουσα. Ἐπὶ τούτοις καὶ μεταμέλεια ὧν περὶ ἐκεῖνον ἐγνώκει καὶ πολλάκις τοῖς πρὸς τοῦτο καταναγκάσασιν ἐπηράσατο, οὐκ εἶχε δὲ ὅ,τι καὶ χρήσαιτο, ἀπορρεούσης αὐτῷ τῆς δυνάμεως, | πλὴν ὅσον τελευτῶν καὶ τῶν τῇδε f. 173v
ἀγόμενος, ἐκεῖνον [μόνον] καὶ ἔπνει καὶ ἔβλεπε. Καὶ ὁ μὲν [οὕτω] τὸν δεδομένον αὐτῷ αἰῶνα πεπληρωκὼς ἀπελήλυθεν, ὁ δὲ ἀκύμαντος εὐθὺς διεδείκνυτο. Ἐπὶ λιμένων γὰρ ἀτεχνῶς καθῆστο, [καὶ ξυμ]πάντων αὐτὸν ἐπὶ δευτέραν ἐπιστασίαν καλούντων, αὐτὸς οὐδενὶ προσεῖχε τὸν νοῦν καὶ τέλος ἐνενικήκει καὶ κρείττων τῶν βιαζομένων ἐγένετο· κἀντεῦθεν ὑστέρει μὲν ὥσπερ ὁ Θεμιστοκλῆς τοῦ Εὐρυβιάδου, ἐκράτει δὲ καὶ τῶν ναυαρχούντων καὶ ἡγεμόνευε τῶν [ἡγ]εμονευομένων διὰ τὴν σύνεσιν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ τοιαύτη ἀρχὴ οὐ μετὰ πολὺ καταλέλυτο καὶ βασιλεὺς ἕτερος ἐπὶ τὴν τῶν ὅλων ἡγεμονίαν εἰσήχθη, ὁ δὲ οὐδὲ πάλιν τῶν οἰάκων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλ’ ἦν τοὺς ἐπειλημμένους διδάσκων ὅπως ἂν ἄριστα κυβερνήσειαν. Οἱ δέ, οἷς μὲν αὐτοῦ τὰς συνθήκας ἐδέχοντο, τόν τε διάπλουν καὶ τὸν περίπλουν τεχνικώτατα ἐπεποίηντο, οἷς

38 an ὑπογυίως scribendum? **39** Διαταῦτ’ P **10,8** suppl. Sa | [οὕτω] supplevi : [ὅπως] Sa **11–15** suppl. Sa **15** an ἡγεμονευόντων scribendum? **16** μεταπολὺ P **19** οἷς P : οἷα Sa

40 cf. Hom., Il. 11, 164 **10,13–15** Plut., Themist. 7, 3

δ' οὐκ ἐδέξαντο, οὕτω διημαρτήκασιν, ὡς μὴ ἔχειν ὅπως αὖθις ἑαυτῶν γένοιντο καὶ τῶν πραγμάτων ἀκριβέστερον ἀντιλάβοιντο. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα οὐδὲν δέομαι λέγειν, ὅτι μὴ καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν ἄγει τὸν λόγον ὃν προὔθετο, ἓν δὲ τῶν πάντων ἐρῶ, δι' ὃ ὅ τε βεβασιλευκὼς καὶ οἱ περὶ ἐκεῖνον τὸ ἐφ' ἑαυτῶν δρᾶμα καταλελύκεσαν καὶ οὗτος πρὸς τὴν προτέραν ἀρχὴν καὶ αὖθις ἐπανεληλυθώς, ὅσον οἰκονομηθῆναι πρὸς τὸ ἐσόμενον, διὰ ταύτης ἐπὶ τοῖς τῆς ἀρχιερωσύνης θώκοις ἐγκαθιδρύεται, ἐπιτεμοῦμαι δὲ τὸν λόγον, τὰ καιριώτατα τιθεὶς τοῦ πράγματος καὶ ἀφ' ὧν ἡ περὶ τὴν βασιλείαν ἐγεγόνει καινοτομία. Εἰ δὲ κἀγὼ πάρεργον τοῦ λόγου γενήσομαι καὶ τρόπον τινὰ συναπολαύσω τῶν ἐκείνου καλῶν, φθονείτω μηδείς, ἀλλὰ μηδ' αἰτιάσθω. Οὐ γὰρ ἐξεπίτηδες ἐμαυτόν, οὐδὲν δέον, παρενείρω τῷ διηγήματι, ἀλλ' ὅτι μέρος καὶ αὐτὸς ἐγεγόνειν τῆς ὑποθέσεως, ἀναγκαίως καὶ περὶ ἐμαυτοῦ διαλέξομαι.

11. Οὐ πάνυ τὸ στρατιωτικὸν πρὸς τοὺς πολιτευομένους ἡμᾶς συμβατικῶς καὶ ἀστείως εἶχεν, οὐδ' ἐσπένδετο ὁμαλῶς, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ἀπηχθάνετο, ὅτιπερ ἕκαστος τῶν βασιλευόντων εὐεργετεῖν ἀπαρχόμενος, ἀφ' ἑστίας ἡμῶν ἀπήρχετο, τῶν δέ γε στρατοπέδων ἢ κατωλιγώρει παντάπασιν ἢ ἀφωσιοῦτο διδοὺς μέτρια καὶ ἐν δεινῷ εἶχον εἰ τῶν ὅλων προκινδυνεύοντες, ὧν προασπίζονται ἐλάττους ἐν ταῖς τιμαῖς εὑρίσκοιντο. Διὰ ταῦτα καὶ τῷ τηνικαῦτα βασιλεύοντι ἀπηχθάνοντο ἀκριβῶς, ὅτι μηδὲ τὸ πολλοστὸν τοῖς τῶν στρατοπέδων ἄρχουσιν ἀπεδώσατο ὧν τοῖς τῆς πολιτείας ἐπιδεδώκει, κἀντεῦθεν ἀπορρήγνυται τὸ παρ' ἐκείνοις ἔκκριτον καὶ εὐδόκιμον καὶ αὐτίκα τὸ πᾶν ἐκείνοις ἐν στρατεύμασι πλῆθος συναποτέμνεται. Εἶτα, ἵνα καὶ πῆξιν λάβοι τὸ σύστημα καὶ ἀτεχνῶς μορφωθείη ἡ τυραννίς, ἕνα τῶν πάντων προὐστήσαντο, γενναῖον ἄνδρα καὶ ἐν πολλοῖς εὐδοκιμήσαντα στρατηγήμασι, καὶ τοῖς βασιλικοῖς οὕτως εἰπεῖν παραχαράξαντες παρασήμοις, αὐτοκράτορα τῶν ὅλων ἀνηγορεύκασιν. Ἦν δ' οὗτος ὁ διαβόητος Ἰσαάκιος, ἐκ Κόμνης μὲν τῆς κώμης προεληλυθώς,

23 an οὐδὲ? **29** κυριώτατα Sa **11,7** Διαταῦτα P **16** δὲ Sa

11,4 cf. Karathanasis no. 1 **16–50** Psell., Chron. 7, 4, 1-43, 4 (II, 182-234)

ὥσπερ ἐκ Πέλλης ὁ Φίλιππος, κοσμήσας δὲ καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὸ χωρίον οἷς τε πρότερον ἐστρατήγησε καὶ οἷς ὕστερον ἐβασίλευσεν, εἰ μή πού τι, δι' ὑπερβολὴν φιλοτιμίας οὕτως ἐρεῖν, προσκεκρούκει καὶ οὗτος τοῖς πράγμασι καὶ τελευτῶν ἀπήλλαξεν ὥσπερ ἴσμεν. Ἀλλ' οὔπω ταῦτα, καὶ τὸ τυραννικὸν ἐγεγόνει στρατόπεδον οἷον οὐκ ἄλλο τῶν πώποτε. Καὶ ἵνα τὰ πλείω τῶν τότε πεπραγμένων παρῶ, συνάγεται καὶ παρ' ἡμῶν ἐπ' ἐκεῖνο στρατεύματα καὶ συρρήγνυται πόλεμος ἐξ ἑκατέρων δεινὸς καὶ νικᾷ τοῖς ὅλοις ὁ τυραννήσας, καὶ πρὸς δευτέραν ἀντάρασθαι χεῖρα οἱ περὶ τὸν βασιλέα ἀπεγνωκότες, πρεσβεῦσαί τε πρὸς τοῦτον ἐγνώκασι καὶ σπείσασθαι, εἴ πως ἐνῆν, ἐφ' οἷς ἐκεῖνος συνθήμασι βούλοιτο. Τὴν δὲ πρεσβείαν ἐπὶ τοῖς ἀρίστοις θέσθαι διεγνωκότες, διεσκοποῦντο τίνες τῶν πάντων εἶεν οἱ ἀκριβέστατοι, μᾶλλον δὲ ὅπως ἔσχε τὸ πρᾶγμα φιλαλήθως ἐρῶ. Ἐδόκει τῷ αὐτοκράτορι ἐμοὶ τὸ πᾶν ἀναθέσθαι τοῦ σκέμματος καί με ἐφ' ἑαυτοῦ συλλαβὼν πιστεύει τὸ ἀπόρρητον τῆς ψυχῆς. Ἐγὼ δὲ τὸ μὲν τῆς πρεσβείας προσιέμην σχῆμα καὶ πρὸς τοῦτο ἕτοιμος ἦν διακονῆσαι τῷ αὐτοκράτορι, ἐδεδίειν δὲ καὶ τὸν πρὸς ὃν πρεσβεύειν δεδοκίμασμαι, μή πού με τοῖς ἔναγχος αὐτῷ κατωρθωμένοις ἄπρακτον ἀποπέμψειεν. Ὑπώπτευον δὲ καὶ τὰς τῶν πολλῶν γλώττας, μήπως καὶ ἀτυχήσαντά με παραπρεσβείας οἱ πολλοὶ γράψοιντο. Διὰ ταῦτα συμπρεσβευτὴν ᾑρούμην τῶν εὐδοκίμων τινά, ἵν' ὁμοῦ τε διάγοιμεν καὶ κατὰ ταὐτὸ καὶ πρὸς τὸν τυραννοῦντα κοινολογοίμεθα. Καὶ αὐτίκα μοι τῶν ἐν τέλει ὁ πρῶτος συνδεδοκίμασται, ὥσπερ δὲ τοῦτον συμπρεσβευτὴν εἱλόμην ἐγώ, οὕτω δὴ κἀκεῖνος καὶ τρίτον τῇ πρεσβείᾳ συγκεῖσθαι ἀξιολογώτατον τῶν ἄλλων καὶ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ἀξιόχρεων καὶ οὗτος ἐκ περιόδου ὁ νῦν εὐφημούμενος ἡμῖν συγκαθίσταται καὶ γέγονεν ἐφ' ἡμῖν ὁ τοῦ συμπρεσβεύειν λόγος κατὰ τῶν ἄλλων ἢ καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους σφραγίς. Τῶν γὰρ πολιτευομένων οἱ τῆς διοικήσεως τοὺς κρείττους ἐπιλεξάμενοι, ἐν τούτοις μὲν τὴν τάξιν οὐ διεφθάρκασιν, ἀλλ' ὁ μέν τις ἡμῶν πρῶτος ἦν, ὁ δὲ μέσος, ὁ δὲ τελευταῖος, πρὸς δὲ τοὺς λοιποὺς δεδώκασί τι πλέον ἡμῖν. Τὸ μὲν οὖν ἐμὸν κἂν ἐν τοῖς τελευταίοις καὶ τῶν παραλε-

24 ἐκεῖνον Sa **36** fortasse ante ἄπρακτον lacuna statuenda; e.g φυσιούμενος addidissem **38** Διαταῦτα P **39–40** καταταυτὸ P **44** an οὕτως?

18 cf. Strab., Geogr. 7a, 1, 23, 1

λειμμένων εἴη (ὀλίγος γάρ μοι λόγος τοῦ πράγματος), ἐκείνῳ δὲ ὑποχωρείτωσαν τοῦ πρωτείου, οἷς πρὸ τῶν πάντων ἐξείλεκτο. Οὕτω τοιγαροῦν ἕξιμεν καί τι καὶ κατωρθώκειμεν, εἰ μή που δεινὸς ἐξ ὑπερβορέων ἔπνευσεν ἄνεμος, ὃς τάς τε γνώμας ἡμῶν συνέχεε, καὶ τὸν κρατοῦντα τῶν βασιλείων ἀπορριπίσας ἀντύγων, ἐπὶ τοῦ σεμνοῦ βήματος τὸν ἀντιτιθέμενον ἔστησε.

12. Τοσοῦτον μὲν οὖν τοῦ λόγου τὸ πάρεργον, ἀναγκαῖον δὲ καὶ τοῦτο, ὅπως ἐκείνῳ τὸ περιὸν τῆς παρὰ τοῖς κρείττοσιν ὑπολήψεως ἐπιδείξαιτο. Ἐπεὶ γὰρ ὁ θαυμάσιος Ἰσαάκιος τῶν σκήπτρων ἐπείληπτο, ἀκμάζων μὲν ἅπασι τῷ μεγαλεπηβόλῳ τῆς φύσεως, βουλόμενος δὲ μετ' ἐπιστήμης προσιέναι τοῖς τῆς βασιλείας σύμπασι μέρεσιν, ὥστε μηδενὸς τοῖς ὅλοις ἐνδεῖν, εἶτα δὴ ἰσάζον τοῦτο τετηρηκώς, ἐζήτει τὸν συνεπιληψόμενον αὐτῷ τῆς κρείττονος ἐπιστασίας καὶ τὰ μὲν διδάξοντα, τὰ δὲ οἷον νομοθετήσοντα, τὰ δὲ ὡς ἄριστα διακονήσοντα. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ πρὸς πολλοὺς ἀντίρροπος ἦν, οὐδὲ ὡς ἀπὸ πολλῶν ἰσοπαλῶν ἢ ἀνθαμίλλων ἀλλήλοις τὸν εὐδοκιμώτερον ἐδοκίμαζε, λεπτοῖς ὥσπερ λογισμοῖς κρίνων τὸν κρείττονα, ἀλλ' ὁμοῦ τε τοῖς βασιλείοις ἐπέστη, καὶ ταῖς χερσὶν ἐπιλαβόμενος τοῦ ἀνδρός, ἀγχοῦ τε ἑαυτοῦ ἔστησε καὶ τοῦ βήματος ὅλου προέστησεν. Αὕτη δευτέρα τις αὐτῷ ⟨ἀρ⟩χὴ καὶ τάξις ἐπὶ τοῖς ὅλοις ἐγένετο. Τοῦτο τὸ δόγμα τό τε δόξαν ἐπὶ τοῖς προτέροις ἐκράτυνε καὶ τὸ μετὰ ταῦτα γεγονὸς ὡς ἑτέρως ὡς ἄτοπον ᾐτιάσατο. Ἐδόκει δὲ τέως ἐνίοις, ὡς πρὸ πολλοῦ πεπαυμένος τῆς ἀρχικῆς ἐπιστήμης, μὴ μετὰ τοῦ γενναίου προστῆναι λήμματος, ἀλλ' ὥσπερ οἱ τοῦ νεῖν χρόνον τινὰ κατωλιγωρηκότες, οὐ μετὰ τῆς αὐτῆς ἕξεως τοῖς κύμασιν ἐπινήχονται, οὕτω δὴ κἀκεῖνος, δέον ἐλάττων ὀφθῆναι τῆς ἀκριβοῦς διοικήσεως, ὡς παρατεθραυσμένης αὐτῷ τῆς ἐπιστήμης ἢ κατερραθυμημένης διὰ τὸν χρόνον, ὁ δὲ τοὐναντίον ἔδοξεν, ὥσπερ τῶν ῥευμάτων τὰ ἐπισχεθέντα ἀθρόον ἐπαφιέμενα. Οὐκ εἶχεν οὖν ὅπως ἂν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς χρήσαιτο, καὶ ταῦτα οὐδὲ πάνυ τι ἐνδόσιμος ὤν, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ἑαυτοῦ τι φρονῶν καὶ μηδενὸς ἥττων ὀφθῆναι βουλόμενος, ἀλλ' ἐπ' ἐκείνῳ μόνῳ τὴν γνώμην ἠλλοίωτο. Ἐθαύμαζε γοῦν αὐτόν, ὅτι καὶ ὀξέως διὰ τῶν πραγ-

54 συνέχε P : tacite corr. Sa **12,7** τετηρηκὸς PSa : correxi **15** αὐτῷ χὴ P : corr. Sa **24** ἐπιχεθέντα Sa

μάτων χω|ροίη καὶ πάντων ἐντέχνως ἀντιλαμβάνοιτο, μάλιστα δὲ ὅτι βεβηκὸς αὐτῷ τὸ φρόνημα ἦν καὶ ἡ σύνεσις πολλῷ τῷ περιόντι λάμπουσα, καὶ ὡς οὐ μάτην αὐτῷ τὰ τοιαῦτα παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐδέδοτο προτερήματα, εἰ μή που ἔδοξε πρός τινα κρείττονα βίον ἀφορισθῆναι, ἀφ' οὗ καθάπερ ἐκ περιωπῆς τινος τὸν τῶν χαρισμάτων πυρσὸν δᾳδουχήσειεν. f. 174

13. Οὕτω τοιγαροῦν ἐκείνῳ οἰομένῳ τε καὶ βουλομένῳ περὶ τἀνδρός, συνεπελάβετο ὁ καιρός, καὶ ἵνα τὰ ἐν μέσῳ σιγήσω, τὸ μέν τι διὰ τὸν πεποιηκότα, τὸ δὲ διὰ τὸν πεπονθότα (οὐδὲ γὰρ ἔχω ἀμφοῖν διαιτησάμενος, ἄμφω νενικηκότας ἀποδείξασθαι), προσλαμβάνεται μὲν παρὰ Θεοῦ ὁ τηνικαῦτα τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον κοσμῶν, ὥσπερ ἐξ ἀγωνίας μαρτυρικῆς ἐπὶ τὸν στεφοδότην ἀνεληλυθώς, ἵνα κάλλιον ἀναδήσαιτο, μαρτυρικῷ τέλει τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν ἐπισφραγισάμενος, καθίσταται δὲ τούτῳ ἡ κρίσις, ὥσπερ δὴ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις, οὐ μετὰ πλειόνων, οὐδὲ οἷον διαμιλλωμένῳ, ἀλλ' ὥσπερ πάντες μὲν θῆρες ὑποχωροῦσι τοῦ κράτους τῷ λέοντι, πάντα δὲ πτηνὰ τῷ τῶν ἀετῶν γένει ὑπείκουσι καὶ οὐδεὶς οὔτε τῶν ἐν ὕλαις θηρῶν τῷ γενναίῳ τούτῳ συναμιλληθείη θηρὶ οὔτε τι τῶν ὅσα πτηνὰ τὴν πρὸς τὸν ἀετὸν ἅμιλλαν δέξαιτο, οὕτω δὴ κἀκείνῳ ἐπί τῳ τῶν πάντων κρινομένῳ, οὐδεὶς εἱστήκει ἀντίρροπος, ἀλλὰ συγκεχώρητο κατὰ πάντων ἐκείνῳ τὸ κατὰ πάντων ἐπὶ πᾶσι κράτος. Καὶ γὰρ οὐδὲ πρὸ πολλοῦ εἰς ἱερωσύνην παρηγγελκὼς τῷ μὴ πρὸς αὐτὴν κατὰ λόγον ἡτοιμᾶσθαι, κρείττων τῆς ἑτέρων ἑτοιμασίας ἐτύγχανεν ὤν. Διὰ ταῦτά γε, ὦ τὴν πᾶσαν ἀρετὴν ἀπαράμιλλε (πρὸς σὲ γὰρ βραχύ τι ὁ λόγος ἐπέστραπται), καὶ ὁ ἱερατικὸς εἰσδέδεκται βίος οὐδὲν ἧττον ἢ ὁ πολιτικός. Οὐ γάρ, ὥσπερ δοκεῖ τοῖς πολλοῖς, διῄρηνται ἀπ' ἀλλήλων τὰ τάγματα, ὡς δοκεῖν τὸν μὲν κρείττονα εἶναι, τὸν δὲ χείρονα, καὶ ἐπ' ἐκείνῳ μὲν τοὺς κρείττους δεδοκιμάσθαι, ἐπὶ δὲ τούτου τοὺς χείρους πεπολιτεῦσθαι. Αἱρέσεων γὰρ ἡ τοιαύτη διαφορά, ἀλλ' οὐχὶ πολιτειῶν. Τὸ γὰρ καλὸν ἐπίσης ἀμφοῖν τοῖν βίοιν προτέθειται καὶ ὅ γε σωφρονήσας ἐπὶ τοῖς πράγμασι προκεκάθαρται τῷ λοιπῷ βίῳ καὶ οὐ δεῖ τοῦτον, ὥσπερ

29 πάντως P : tacite corr. Sa **13,19** Διαταῦτα P

13,19–21 cf. Psell., Chron. 7, 66, 7-21 (II, 262)

ἐξ ἰλύος ἀποσπασθέντα, δευτέροις ῥύμμασι χρήσασθαι. Αὐτάρκης γὰρ πρὸς πάντων ὁτιοῦν ὁ καλῶς ἐπὶ τῶν πολιτευμάτων βεβιωκώς, καὶ εἰ πολλοὺς ἐντεῦθεν ὁ λόγος συνῳκειώσατο, καὶ εὐθὺς ἀποβάντες τῆς ἐν τούτοις ζωῆς, τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἠξιώθησαν, πῶς οὐχὶ καὶ πρὸς τὸν ἱερατικὸν θαρροῦντες μεταβαῖεν ῥυθμόν, ἀλλ' εἶεν δευτέρας πραγματείας δεόμενοι, ὥσπερ παρασκευῆς μέσης πρὸς τὴν τελευταίαν; Ἐννόμως γοῦν, ὦ θαυμασιώτατε σύ, ἐφ' ἣν ᾠκονομήθης ζωὴν μεταβέβηκας καὶ ἡ τοῦ ψηφισαμένου κρίσις ἀδέκαστος καὶ κατὰ λόγον σοι ἡ ἄνοδος ἢ ἡ μετάστασις.

14. Ἀλλ', εἰ δοκεῖ, ὥσπερ αὐτὸν ἐπὶ πάσης δοκιμάσαντες πράξεως, ἀκριβέστατον καὶ ἀσφαλέστατον εὕρομεν, οὕτω δὴ κἀνταῦθα τὸν ἄνδρα διακριβωσώμεθα. Μή πού τι ὥσπερ ἐκ Σκυθῶν ἀποπλεύσας εἰς Ἕλληνας τὴν Ἀττικὴν οὐκ ᾔδει φωνήν; Ἐγὼ δὲ καὶ θαρρούντως ἂν εἴποιμι ὅτι καὶ παρεκόμισέ τι ἀγώγιμον ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ βίου πρὸς τὸν ἱερατικόν, τὸ βαθὺ τῆς γνώμης καὶ τὸ διαιρεῖν κατ' ἄρθρα ἕκαστα καὶ τὸ τοῦ τρόπου φιλότιμον τήν τε τῶν ἠθῶν ἐμμέλειαν καὶ τἆλλα οἷς ἡ θεία τεκμηριοῦται ψυχή. Ἐκεῖνος γάρ, οὐκ οἶδα εἴτε τὸ μέλλον προμαντευόμενος, εἴτ' ἀπαρασκεύως τῷ πράγματι χρώμενος, πολλὰ δὴ τοῦ ἱερατικοῦ βίου σύμβολα παρεῖχε τοῖς γνωματεύειν ἐθέλουσι. Τό τε γὰρ κατεστάλθαι καὶ τὸ μὴ εὐπάρυφον εἶναι πλέον ἢ καλῶς εἶχε καὶ τὸ βεβιωκέναι σωφρόνως καὶ τὸ μηδαμοῦ τι δοῦναι ταῖς πικραῖς ὑπολήψεσι συνθήματα πάντα τῆς ἀρχιερατικῆς ζωῆς ὄντα ἐτύγχανε, καὶ τὸ μὲν βουλευόμενον αὐτῷ ἦν ὅλον εὐθὺς ἀφιερωμένον εἶναι Θεῷ, ἀλλὰ τό τε τὸ μέλλον ἠγνοηκέναι καὶ τὸν ἐν τέλει βίον ἀπῆγεν αὐτὸν τοῦ βουλήματος. Ὡς δὲ διέστη ἐφ' ἧς παρεχαράττετο τὰ πρῶτα ζωῆς, ὅλος εὐθὺς τῷ πνεύματι γίνεται, καὶ εἰ μή τινες τὸν ἄνδρα καὶ πρῶτον ἐγνώκεισαν καὶ ὕστερον συνεγνώκεισαν, ἔδοξεν ἂν τεθεὶς ἐπὶ τῆς λυχνίας καὶ ἀποσκευασθέντος αὐτῷ τοῦ καλύμματος, τὰ μὲν πνευματικὰ τελεώτατος εἶναι, ἥττων δὲ τὰ πολιτικά, καὶ τοῦ μὲν βεβηκότος ἄριστα μετασχεῖν, τῆς δὲ ὀξύτητος καὶ τοῦ δραστηρίου ἔλαττον μετειληχέναι· τὰ δὲ

29 πάντων : an πᾶν scribendum? **14,17** an βουλεύματος? **17–18** προεχαράττετο Sa **20** ἀποσκεπασθέντος Sa (fortasse recte)

14,4 cf. Lucian., Scyth. 1, 1 **20** Mt. 5, 15

οὔτε ἠλαττώθησαν τούτῳ οὔτε ἀλλοίαν ἔσχε μεταβολήν, ἀλλ' ἡ γνώμη τοῖς προτερήμασι τούτοις ἐπιστατήσασα, ἃ μὲν εὗρε κατάλληλα τῇ ἀρχιερωσύνῃ, ἐπέκρινέ τε καὶ ἐπεσφράγισεν, ἃ δὲ μὴ πάνυ σύμφωνα, οὐκ ἀπήλασε μέν, συνέστειλε δέ. Δεῖ γὰρ πρὸ πάντων τὸν ἀρχιερέα μὴ λίαν τῶν πραγμάτων γίνεσθαι, μηδὲ τὴν περὶ ταῦτα φιλοτιμίαν ἐπιδείκνυσθαι. Διὰ ταῦτα ἐκεῖνος ἐν οἷς ἔδει, μὴ διασείσας αὐτῷ τὸ φιλότιμον, συνέσχεν ἐν τούτοις ἢ ἀπεμείωσε καὶ ἀπεκρύψατο, ὅθεν τόν τε κρότον τῆς γλώττης ἀφῄρηκε καὶ τὴν Τυρσηνικὴν τῆς φωνῆς σάλπιγγα καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἠχὼ σομφοτέραν τέως καὶ ἀμαυροτέραν ὑπέφαινε, καὶ προλαμβάνων τῶν πολλῶν τὰ τῶν προτεθειμένων νοήματα, οὐκ εὐθὺς αὐτὰ περιήχει τῇ γλώττῃ, ἀλλ' ἐδίδου καὶ ἑτέροις περὶ αὐτῶν εἰπεῖν τι θαρραλεώτερον, καὶ ὅπερ ἄν τις εἴπῃ, εἰ καὶ μὴ πάνυ τι συνετώτατον ἦν, οὔτε ἤλεγχεν οὔτε ᾐτιᾶτο, ἀλλὰ καὶ τὸ διημαρτημένον ἠρέμα ἐπηνωρθοῦτο, ὡς μηδὲ τὸν διημαρτηκότα ἐντεθυμῆσθαι ὅτι ἀπώλισθε τοῦ προσήκοντος. Οὕτως ὁμαλῶς τὸ νενοσηκὸς ἰᾶτο τοῦ λόγου. Ταῦτα μὲν οὖν δοκεῖ τοῖς πολλοῖς τῶν πολλῶν εἶναι, ἐμοὶ δὲ οὐδὲ ἐπὶ τῶν ἄγαν ἐξητασμένων ὦπται καὶ διαδείκνυται. Τὸ δὲ μεῖζον καὶ ὃ μάλιστα κατανοῶν ὑπεράγαμαι τοῦ ἀνδρός, ὅτι τὸν μὲν πρὸ τῆς ἱερωσύνης χρόνον οὐδενὶ τῶν πάντων περὶ οὑτινοσοῦν παρεχώρει πράγματος λόγον ἔχοντος, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀληθὲς εἰπεῖν πολὺ τὸ παρὰ πάντων συγκεχωρηκὸς τούτῳ, ὅπῃ δ' ἄν τις καὶ ἀναβλέψειεν, εὐθὺς τοῦτον ἀπείρῳ περιλάμπων φωτὶ ἐπιμύειν ἠνάγκαζεν. Ἐπεὶ δὲ τοῦ θείου ἐγεγόνει βήματος καὶ ἐπὶ τοῦ σεμνοῦ θρόνου ἱδρύθη, ἐπίστευε τὰ τῆς ψυχῆς κρύφια, διεπυνθάνετο περὶ ὧν ἐδόκει ἠγνοηκέναι καὶ οὔτε χάριτας λόγων προσεποιεῖτο οὔτε τὴν ἐκ τῆς τέχνης δύναμιν οὔτε περὶ τοὺς νόμους φιλοτίμως ἐπραγματεύετο, ἀλλὰ τὴν πᾶσαν περὶ ταῦτα καταλύσας σπουδὴν ὥσπερ σωματικὴν ζωήν, τῆς ψυχικῆς μόνης ἀντείχετο, αἰδοῖ τοὺς πλησιάζοντας ἢ φόβῳ συνέχων καὶ τῷ ἐθέλειν πρὸς πάντας ἰσοῦσθαι τὸ πάντας ἐκείνου ἡττᾶσθαι παρ' ἐκείνων ἀντιλαμβάνων. Ἀπεκτήσατο δὲ καὶ ὅσα ἄνωθεν συνηγηόχει κτήματά τε καὶ χρήματα Θεῷ καὶ τοῖς πένησι, πλὴν ὁπόσον

29 Διαταῦτα P **30** αὐτῷ PSa : correxi **48** θρόνου in mg. P : τόπου a. corr. P Sa **52** καὶ τὴν post ὥσπερ add. Cr

32 cf. Greg. Naz., Epist. 10, 2, 5 (I, p. 13)

δὴ μέρος τῶν συγγενῶν ἐνίοις ἐταμιεύσατο. Ἦν γὰρ οὐδὲ τοῦτο τὸ μέρος δυσοιώνιστος ὥσπερ τις καὶ ἀποτρόπαιος. Οὐκ ἐπαινῶ f. 174v γὰρ ἐγὼ τοὺς τὴν φύσιν προηρημένους ὑπερφωνεῖν, | οὐδ᾽ εἴ τις ἀποτόμως ἔχει ψυχῆς, ὡς μὴ συ[μπα]θεῖν, μηδὲ συνδιατί[θεσθ]αι γέ[νει] καὶ φίλοις, οὗτος ἐμοὶ τὰ τῇδε μὲν ἀπεστράφθαι δοκεῖ, ἐπεστράφθαι δὲ εὐθὺς πρὸς τὰ κρείττονα. [Οὕτω] γὰρ οὐκ ἂν φθάνοιεν ξύμπαντες Σκύθαι καὶ ὅσοι τὰ ἐπέκεινα τοῦ Ταύρου νέμονται μετὰ τῶν κρειττόνων [ἑστ]ηκότες καὶ ταῖς ἄνω μοναῖς συναγόμενοι, παρ᾽ οἷς τοσοῦτον τὸ θηριῶδες τῆς φύσεως, ὅσον οἱ μὲν καὶ τεκ[νοκτονο]ῦσιν, οἱ δέ γε πρᾳότεροι τούτων ἀπεμπολοῦσι τὰ ἔκγονα, καὶ εἴ τις τῶν ἀγκαλῶν τῆς μητρὸς τὸ τιθηνούμενον ἀποσπάσαιτο, ἔτι τὴν θηλὴν ἀποβλύζον τοῦ στόματος, ἡ δὲ οὔτε συμπαθεῖ κλαυθμυρίζοντι οὔτε διασπώμενον ἐλεεῖ. Τίς οὖν ἡ ἀρίστη κρίσις; Ὅταν τις εἰδείη ἑαυτὸν καὶ Θεῷ ὁμοιούμενον καὶ μερίδα ὄντα τῆς φύσεως ἐπικλίνοι καὶ πρὸς τὸ γένος, ὁποῖος ἐκεῖνος, καὶ Θεῷ ἀνακείμενος καὶ μήτε τοῦ φιλικοῦ καθήκοντος ἀμελῶν μήτε τοῦ προσήκοντος φίλῳ καὶ συγγενεῖ κατολιγωρῶν. Οἱ μὲν οὖν ὑπερπετόμενοι τὸν ἀέρα χαιρέτωσαν ἢ ἐρρέτωσαν, ἐγὼ δὲ μετὰ τῶν συμπαθεστέρων ταττοίμην καὶ αἰτίαν ἔχοιμι τοῦ μὴ τελέως φιλοσοφεῖν ἢ τοῦ ἀναλγὴς δεδόχθαι καὶ πρὸς τὴν φύσιν ἀσυμπαθής.

15. Τοιοῦτον γοῦν ἐκείνῳ τὸ ἦθος. Καὶ ἵνα τὸ ἐμὸν περὶ ἐκεῖνον πάθος ἐρῶ, τῶν μὲν ἄλλων ἕνεκα πλεονεκτημάτων ἐθαύμαζον μέν, οὐ συνδιετιθέμην δέ, διὰ ταῦτα οὐδὲ ἀνεκεκράμην εὐθύς, τοῦ δὲ συμπαθοῦς χάριν ὅλος δι᾽ ὅλου ἐκεχωρήκειν. Τὴν γὰρ συμφυΐαν ἡ συνδιάθεσις ἀπεργάζεται, οἱ δ᾽ ἐξ ἑτέρων ἠθῶν δοκοῦντες ὁμοφρονεῖν παίζουσι τὴν ὁμοφροσύνην ἢ ὑποκρίνονται. Τούτου μὲν οὖν τοῦ μέρους ἕνεκα, κἂν αὐτὸν ἐπαινέσαιμι καὶ συναπολαύσαιμι τῆς ἐκείνου ψυχῆς καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἐγκωμίων, τὸ δὲ μὴ χαλεπαίνειν ἐφ᾽ ὁτῳοῦν, μηδὲ τὸ ἦθος τραχύνεσθαι ἐκείνου γνώρισμα ἰδιαίτατον καὶ μάρτυσι πρὸς τοῦτο μικροῦ δεῖν χρῶμαι τοῖς σύμπασιν. Ὥσπερ γὰρ ποταμοῦ ἢ θαλάσσης εὐθὺς οἱ πλείους μετασχεῖν τούτου προεθυμήθησαν καὶ συγκεκύφασιν ἐπ᾽

60–66 suppl. Sa **15,3** διαταῦτα P **7** an αὑτὸν scribendum?

62–69 ad quem fabulam refert nescio

αὐτὸν ἀπὸ λιμένων, ἀπὸ πελάγους, ἐξ ἀέρος, ἀπὸ τῆς ἠπείρου παρεκταθέντες, εἷλκον, ἀνθεῖλκον, διεμερίζοντο, δὶς καὶ πολλάκις οἱ πλείους ταὐτοῦ πεπώκασι νάματος. Ὁ δὲ καὶ πᾶσιν ἐξήρκει καὶ πάντας ὑπτίως ὑπεδέχετο οὐ δυσχεραίνων, οὐκ ἀπωθούμενος, ἀλλ' ἵλεῳ βλέμματι καὶ ἱλαρᾷ γνώμῃ προσιέμενος σύμπαντας καὶ πᾶσι φαινόμενος ἀποχρῶν.

16. Ἀλλ' ὅ με διέλαθεν· ἐδόκει γὰρ τῷ Θεῷ καὶ δευτέροις καθαρσίοις τὴν ἐκείνου καθαγνίσαι ψυχὴν ἢ καθαγιάσαι πλέον εἰπεῖν, ἀλλ' ὁμοῦ τῆς ἱερᾶς ἐπέβη καθέδρας καὶ σφοδρῷ νοσήματι βάλλεται, τὸ δὲ ἦν πυρετὸς ὑποσμύχων τὰ σπλάγχνα καὶ δεινῶς αὐτῷ τὴν φύσιν ἐκτήκων καὶ ὅλῳ τῷ σώματι λυμαινόμενος. Ἐλύπει δὲ τοῦτον οὔτε τὸ πάθος οὔθ' ὁ διὰ τούτου προσδοκώμενος θάνατος, ἀλλὰ σημεῖον τὸ παραυτίκα τεθνάναι τιθέμενος τοῦ ἀναξίως προκεχειρῖσθαι, ἐδυσφόρει δεινῶς, δακρύων κρουνοὺς ἠφίει τῶν ὀφθαλμῶν, ἀπεστέναζε λεπτόν τι καὶ βύθιον, παντοδαπὸς ἦν τῷ πάθει στενοχωρούμενος. Ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἐγεγόνει τοῦ πυκνοτέρου ἄσθματος καὶ ἤλπιστο αὐτίκα ἀπερυγεῖν τὴν ψυχήν, μεταβάλλει τὰ σκυθρωπὰ Θεὸς καὶ γαλήνην ἐκ κυμάτων ποιεῖ, καὶ κατισχύσας τὴν φύσιν, ὥσπερ νέφος διαλύει τὴν νόσον καὶ αὐτίκα ὁ δόξας μικροῦ δεῖν ἀποπεπνευκέναι ἰσχύει τῷ σώματι καὶ γενναιότερον ἐπιρρώννυται καὶ τῆς κρείττονος μεταβολῆς γίνεται. Ἐμοὶ δὲ καὶ ὀπτασία τις κρείττων νυκτερινῆς ὄψεως τὸ πρᾶγμα πόρρωθεν καταμηνύει. Ἐδόκουν γὰρ ὑπνώττων νυκτὸς διὰ τῆς ἐκείνου σκηνῆς παριὼν ἀναφωνεῖν εὐρύθμῳ φωνῇ, ὁπόσα δὴ ἀναστάντι προσφωνοῦμεν Θεῷ. Καὶ ὃς ἀψευδῆ μὲν ᾠήθη τὸν ὄνειρον, ἐζήτει δὲ τὸν καιρόν, καθ' ὃν τέως ἀναβιώσεται καὶ τὸ μεγαλουργούμενον ἐπ' αὐτῷ ἀληθεύσειεν, εἶτα δὴ καὶ κρεῖττον σύμβολον τῆς ὑγείας ζητεῖ. Ἀπόρρητοι τοιγαροῦν ἦχοι καὶ μύρα εἰκόνων ἱερῶν προχεόμενα τὴν ζωὴν τούτῳ προαγορεύουσι καὶ θᾶττον τῆς κλίνης ἀνίσταται ᾗ προσήλωται καὶ ἀποδίδωσι Θεῷ τὰς εὐχάς, ἃς προσηύξατο, ἄλλας τε καὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ νεώ, ὃν φιλοτίμως κατασκευάσας θεῖον ἐπ' αὐτῇ πεποίηκε φροντιστήριον, περὶ οὗ δή τι καὶ προειπεῖν βούλομαι.

16,4 ὑποσμήχων Sa **5** φύσιν P : ψυχὴν Sa **27** an προσειπεῖν scribendum?

16,1–2 cf. Ps.-Plut., De mus. 1146D

17. Οὐκ ἦν ἐκείνῳ βουλομένῳ χειροποίητον τῷ Θεῷ κατασκευάσαι ναόν, ἀλλ' ἢ μόνον ἑαυτὸν ἀχειρότευκτον οἶκον τῷ Θεῷ ἀπεργάσασθαι. Ἀλλ' ὅ γε τούτου πατὴρ αἰτιώτατος αὐτῷ γίνεται τῆς τοῦ φροντιστηρίου κατασκευῆς. Ἐκεῖνος γὰρ τὸν ἐνταῦθα τοῦ μάρτυρος Καλλινίκου ναὸν ἑτέρῳ ὑπερβαλόμενος, ὃν τῷ σωτῆρι ἐδείματο, τὸν παῖδα κοινωνὸν ποιεῖται, πρινὴ τῆς ἀρχιερωσύνης ἐπιλαβέσθαι, ὧν ἐκεῖσε ἐπεποίητό τε καὶ ἐβεβούλευτο. Ἐβούλετο δὲ ἐκεῖσε καταθέσθαι τὸν χοῦν, ἐφ' ᾧ δὴ καὶ τὸν υἱὸν πολλοῖς ὅρκοις προκατειλήφει μὴ ἄλλοθί που ταφήσεσθαι ἢ ἔνθα οὗτος τῷ Θεῷ ᾠκοδόμησε τὸν ναὸν καὶ ἄλλο τι κρεῖττον ἐκεῖσε βουλεύσασθαι. Τούτοις προκατειλημμένος ὁ εὐφημούμενος, οὔτε παντάπασι τῆς ἐντολῆς κατωλιγώρησεν, οὐδὲ πάλιν εὐθὺς προσέθετο τῷ ἐνταλθέντι ὡς δόγματι, ἀλλ' ἦν πολλοῖς ἀντίρροπος λογισμοῖς καὶ ὅ,τι πράξειε διηρευνᾶτό τε καὶ ἐσκέπτετο. Ὡς δὲ κατείληπτο τῷ νοσήματι καί που δὴ καὶ ᾠήθη ὅτι μὴ αὐτίκα πεισθεὶς ταῖς τοῦ πατρὸς ἐντολαῖς, κολάζοιτο διὰ ταῦτα παρὰ Θεοῦ, ἐδόξασέ τε οὕτως, καὶ ἐπαγγειλάμενος μὴ ἂν τῷ πατρικῷ βουλήματι ἀντειπεῖν, εἰ τῆς κλίνης ἐξανασταίη, αὐτίκα τοῦ βεβουλημένου τετυχηκώς, νεών τε τῇ Θεοτόκῳ ἐδείματο καὶ φιλοσοφίας ἐν αὐτῷ κατεσκευάκει λαμπρὸν οἰκητήριον. Ἄλλοι μὲν οὖν ἐπαινείτωσαν τό τε τοῦ ναοῦ σχῆμα καὶ τὴν ἐν πᾶσιν εὐαρμοστίαν καὶ εὐρυθμίαν, τήν τε τῶν κιόνων ἰσόρροπον ὑπὸ στάθμῃ στάσιν καὶ τὴν τῶν πλακῶν παραλλὰξ ποικιλίαν τό τε τοῦ ἐδάφους ὑπόστρωμα καὶ ὡς τὰ τῶν λίθων χρώματα ἀντιλάμπειν ἀλλήλοις συνέταξεν, ἐς ὁπόσον τε ὕψος ἐπῆρε τὸν ναὸν καὶ ὅπως ἀναλογίαν τούτῳ πρὸς τὸ πλάτος ἐπεποιήκει, ταῦτά τε καὶ ὅσα πέριξ τοῦ ναοῦ θεωρήσας ἐφιλοτεχνήσατο, ὑδάτων τε πεποιημένος ἐν αὐτοῖς ἀγωγὰς καὶ λειμῶνας εὐπρεπεῖς φυτευσάμενος. Ἐγὼ δὲ ἑτέροις ταῦτα εὐφημεῖν μεθεικώς, ἐκεῖνο τῶν ἄλλων πλέον θαυμάζω, ὅτι φιλοσόφως τὴν περὶ τῶν ψυχῶν φιλοσοφίαν διέθετο, οὐ τρυφητήριον, ἀλλ' ἀσκητήριον ἀτεχνῶς πεποιημένος τὸ φροντιστήριον, τοσοῦτον ἀρκέσας τοῖς

17,4 τὸ P : tacite corr. Sa **16–17** διαταῦτα P **21** τε om. Sa **25** εἰς Sa **28** πεποιημένας PSa : correxi

17,1–2 Act. 7, 48; Marc. 14, 58 **27–29** cf. Psell., Chron. 6, 186, 17-18 (II, p. 134)

ἐκεῖσε προῃρημένοις φιλοσοφεῖν, ὅσον ἐκείνους ἀρκεῖσθαι τοῖς ἀναγκαίοις καὶ τῶν περιττῶν μήτε θέλειν ἐφίεσθαι μήτ' ἐφιεμένους τυγχάνειν. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα τέως μετρίως εἶχε τοῦ σκέμματος, ἐπεὶ δὲ προϊὼν ὁ χρόνος τὸν πρὸς Θεὸν αὐτῷ πόθον ἐπηύξησε καὶ τῶν ἐνταῦθα τερπνῶν ὅλοις ἱστίοις ἀπήγαγεν, οὐκ εἶχεν ἑαυτὸν ἐπαινεῖν τοῦ βουλεύματος, ἀλλὰ πολλοῖς συνετρίβετο λογισμοῖς σκοπῶν, εἴ πῃ δύναιτο, οὐ μεταμεῖψαι τὸ σχῆμα, ἀλλὰ διαλῦσαι τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀφελόμενον ὁπόση δή τις λαμπρότης τῆς ὕλης ἐκεῖσε κατέστρωτο, αὐτήν τε διανεῖμαι τοῖς πένησιν, εἶτα καὶ αὐτὸ προσεπιδοῦναι τὸ | ἔδαφος. Καὶ ἔστησεν ἂν ἑαυτῷ τὸ f. 175 περὶ [τούτου] δόγμα, εἰ μὴ λογικῶς ἐγὼ αὐτῷ συγγινόμενος, [ἐπει]δή μοι τὸ δόξαν ἐθάρρησε, τήν τε γνώμην αὐτῷ συνέχεα καὶ τελευτῶν μετέθηκα τοῦ σκοποῦ, ἐν ἴσῳ μὲν εἰρηκὼς λόγῳ, οὔπω τινός ἐξειργασμένου πράγματος, κάλλιον προσθέσθαι τοῖς πράγμασι, τοσοῦτον δὲ θατέρου μέρους προκόψαντος, κενόσπουδον ὡς ἀληθῶς καὶ λογισμῶν τῷ ὄντι εὐπεριτρέπτων ἀναλύειν τὰ συντεθειμένα καὶ μετὰ τὸ τέλος περὶ τῆς ἀρχῆς διασκέπτεσθαι. Καὶ πολλὰ πρὸς τοῦτο ἀντιτιθείς, τέλος ἡττᾶται τῶν ἐμῶν λόγων καὶ τὸ μὲν δόξαν ἀπέθετο, κατωλιγώρει δὲ τῆς τῶν ἐλλελειμμένων προσθήκης, οὔτε θαμινὰ ἐκεῖσε παρατυγχάνων, οὔτε εἰ καὶ ξυντριβείη τὸ σύμπαν, μέλον αὐτῷ ἢ ἄλλο τι διενθυμούμενος.

18. Καὶ πρὸς μὲν τὴν ἀρχιερωσύνην πολλὰ πρόσθεν αὐτῷ ἐσπουδάσθη παρὰ τῆς γνώμης, παρὰ δὲ ταύτης τὸ τάχιον ἐθέλειν ἀναλελῦσθαι καὶ καθαρῶς σὺν Θεῷ εἶναι περιφανῶς προσεκτήσατο. Ἀλλὰ τὸ μετὰ ταῦτα οὔτε μοι βουλομένῳ ὁ λόγος κατὰ τὸ εἰωθὸς προχωροίη οὔτ' αὐτὸς βουλοίμην τούτῳ συνέπεσθαι. Ὃν γὰρ δὴ ζῶντα μηδὲ τεθνηκέναι διενοούμην ποτέ, ὥσπερ δὴ κἀν τοῖς προοιμίοις εἰρήκειν, τούτῳ δὴ πῶς ἀπιόντι τῷ λόγῳ συνέψομαι; Πῶς δὲ τὸ ἐκείνου πάθος διηγησαίμην ἢ ποίαις ἂν χρησαίμην φωναῖς ἢ ὅλως χρησαίμην, ὥστε καὶ καρτερῆσαι τὴν ἐκείνου τελευτὴν διηγήσασθαι; Ἐπιρρεῖ μοι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτίκα

34 an *μήτ' ἐθέλειν* scribendum? **39** *ποι* PSa : correxi **43–44** suppl. Sa
43 *ἐγὼ* om. Sa **18,4** *μεταταῦτα* P **9** *χρησαίμην*[2] : locus corruptus ; an *μνησαίμην* scribendum?

37 cf. Synes. Cyren., Dio 1, 12 (p. 144)

τὸ δάκρυον, κεκλόνηται δέ μοι καὶ ἡ ψυχὴ καὶ οὐκ ἔχω ποίοις ἂν ἐμαυτὸν πρότερον καταφαρμακεύσας φαρμάκοις, ἔπειτα πρὸς τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ πάθους ἔλθοιμι. Ὦ τοῦ ἐπικήρου ἡμῶν ἢ ὠκυμόρου εἰπεῖν κράματος. Ὦ τῆς ἀφανοῦς συνθέσεως. Ὦ τῆς ἀφανοῦς ἀναλύσεως. Ἐκείνην μὲν γὰρ οὐκ ἐγνώκειν, ταύτην δὲ οὐδ' ἂν ἑλοίμην, ἡ δὲ τὸ ἑαυτῆς ἀπεργάζεται. Ἀλλ' ἐκεῖνος λυθεὶς μὲν πρότερον, τῆς ἀκριβεστέρας συνθέσεως ἐγεγόνει ἀθρόον, ἐπεὶ δὲ συμπέπηκτο ἀκριβέστερον, λέλυτο ἀφανέστερον. Ὁ γὰρ συνδήσας αὐτὸς τοῖς δημιουργικοῖς λόγοις Θεός, ἐπειδὴ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς ἐβούλετο ἀφελεῖν, λύει τοὺς λόγους αὐτῶν ἐμμελῶς καὶ ἀτρέμα ὑποχαλᾷ τῶν δεσμῶν τῆς ἑνώσεως, ἵν', ὥσπερ ἡ ζωή, οὕτω δὴ καὶ ὁ θάνατος αὐτῷ πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς παραλλάττοιτο. Βραχέα γὰρ ἢ οὐδὲν προτεταλαιπωρηκὼς τοῦ θανάτου καὶ ἐπὶ μιᾶς τὸ ξύμπαν ἡμέρας αὐτίκα τῶν ἐνταῦθα μεθίσταται. Ἀλλὰ βούλομαι μὲν τὴν τραγῳδίαν τοῦ πάθους διεκφυγεῖν, ἡ δέ μου ἀπρὶξ ἔχεται καὶ οὐκ ἀξιοῖ πρότερον τοῦ λόγου παύσασθαι, πρινὴ τῆς ἐκείνου ὀλίγα ἐρεῖν μεταστάσεως. Ἔκειτο μὲν οὖν ἀθρόον τό τε ἧπαρ πεπονηκὼς καὶ πυρὶ λαύρῳ ὑποσμυχόμενος καὶ τὰ τῆς αὐτίκα τελευτῆς σημεῖα ἐπὶ τοῦ προσώπου δεικνύς. Συμπεπτώκασί τε γὰρ αὐτῷ οἱ κρόταφοι καὶ ἡ ῥὶς δεδαπάνητο καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκεκοίλαντο καὶ τὸ ἄσθμα πυκνότερον. Ὡς δ' ἀνιὼν ἑωράκειν οὕτω διατεθειμένον, καὶ ἵν' οὕτως εἴποιμι μεταπεπλασμένον, τοῖς τε λοιποῖς ἀγγέλοις ἐγνώκειν τὸ ἀφανές, οὐκ εἶχον ὅ,τι καὶ γενοίμην, τέως δὲ τὰ πρῶτα αὖος ἐφειστήκειν, ἐνθυμούμενος ὅτι αὐτίκα ἐκεῖνος τεθνήξαιτο. Ἐπεὶ δὲ τοὺς λογισμοὺς ἀνεκαλεσάμην καὶ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις ἀνελεξάμην, βύθιόν τι στενάξας καὶ ἀνοιμώξας καὶ αὐτίκα θρήνων ὀχετούς ἐπαφείς, ἀπῄειν συγκαλυψάμενος, τοσοῦτον ἐκείνῳ φθεγξάμενος, ὅτι τοι χρεὼν λυσιτελέστερον ἑαυτῷ τοῦ θανάτου τι προϊδεῖν. Ἀπῄειν δὲ οὐ τὸν φίλον καὶ δεσπότην προδεδωκώς, ἀλλὰ τῷ αὐτοκράτορι ἄγγελος τοῦ κακοῦ γενησόμενος, ἵν' ἔχῃ πρὸς ἐκεῖνον ἀναδραμεῖν

14 ἀφφανοῦς P **20** an αὐτῷ? **23** καὶ P : ἢ Sa **26** πρὶν ἢ Sa **28** ὑποσμηχόμενος Sa **32** διατεθειμένου Sa **32–33** μεταπεπλασμένου Sa **36** καὶ om. Sa

18,18–19 cf. Psell., Opusc. phil. 13 (II, p. 38, 2-3) **36–37** cf. Id., Chron. 3, 26, 38 (I, p. 112)

καὶ μή με καταιτιῷτο οὐ προμηνύσαντα τούτῳ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτήν. Ὁ δὲ τέως μὲν ἠπίστησε λέγοντι, εὐθὺς δὲ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἐσχεδίασεν ἄφιξιν, καὶ ἰδὼν καὶ θαυμάσας, ὅτι αὐτίκα ἐκεῖνος θανεῖν ἔμελλε, πολλὰ καὶ πολλάκις κατασπασάμενος καὶ δακρύοις ἐπιτέγξας τοὺς ὀφθαλμούς, ἀπῄει νενικημένος τῷ πάθει καὶ πυκνὰ πρὸς ἐκεῖνον μεταστρεφόμενος. Οὔπω δὲ τὸν θεῖον νεὼν ὑπεξεληλύθει καὶ οὗτος ἀπέπτη τοῦ σώματος. Οὕτω γὰρ εἰπεῖν κάλλιον, ὅτι καὶ ψυχὴ τὸ ξύμπαν ἐτύγχανεν ὢν ὡς ὀργάνῳ τῷ σώματι χρώμενος.

19. Ἀλλ’ ὢ τῆς ἐμῆς ἐναλλαγῆς! Ὃν γὰρ οὐδὲ τεθνηκέναι ᾤμην, ἐπὶ τὰς ταφὰς κομιζόμενον τοῦτον τοὺς ἐπιγινομένους πείθειν ἐπιχειρῶ ὅτι τέθνηκεν. Ἐπεὶ δὲ ἅπαξ εἰπεῖν τὸ πάθος ἐκαρτέρησα καὶ τοσοῦτον ὑπέμεινα πρᾶγμα τῇ ἐμῇ διηγήσασθαι γλώττῃ, προσθήσω καὶ τὰ τοῦ σώματος ἐξιτήρια ἢ ἐπικήδεια. Τέως μὲν γὰρ ἐν μετεώρῳ πᾶσα ἡ πόλις εἱστήκει, σιγώντων ἁπάντων, ὥσπερ μυστηρίων ἱερῶν τελουμένων. Ἐπεὶ δὲ τοὐναντίον ὁ ἱεροφάντωρ ἀποδεδήμηκε καὶ κατήρχθη ἡ ἐξιτήριος τελετή, ὥσπερ τινὸς κρείττονος ἐντεῦθεν ἀπάραντος, γίνεταί τι πρᾶγμα οὐκ ἔλαττον τῶν πάλαι θαυμάτων. Ὥσπερ τις χείμαρρος ἡ τῆς πόλεως χεῖται πληθὺς ἐπ’ αὐτόν, ἄλλων ἐπ’ ἄλλοις ἐφεπομένων καὶ τοῖς ἡδίστοις ἐκεῖνον ἀνακαλουμένων ὀνόμασιν. Οἷς γὰρ κατὰ τὰς ἡλικίας ζῶν ἐμεμέριστο, παρὰ τούτων ταῖς ἀντιθέτοις κατωνομάζετο σχέσεσιν, εἰ βούλει δὲ ταῖς αὐταῖς, αἷς ἐκεῖνος ἑαυτὸν τοῖς εὐεργετουμένοις ὠνόμαζεν. Οὐκ εἶχε τηνικαῦτα κρίσιν ἡ συνδρομή (τὸ γὰρ πάθος τὴν τάξιν ἐνήλλαττεν), ἀλλ’ οἱ προθυμότεροι τότε τῷ νεκρῷ οἰκειότεροι, μᾶλλον δὲ τῷ ζῶντι καὶ μετὰ θάνατον καὶ κρεῖττον ἢ τὸ πρότερον ἔζη μετὰ τοῦ σώματος, καὶ γίνεται αὐτῷ ἡ ἐκκομιδὴ ὥσπερ τις ἱερὰ πομπή, τῶν μὲν θρηνούντων, τῶν δὲ θαυμαζόντων, τῶν δὲ ὥσπερ τινὰ κιβωτὸν τῆς διαθήκης Κυρίου ἀχθοφορεῖν αἱρουμένων, ἵνα τινὸς πληρωθεῖεν ἁγιασμοῦ τῇ ἐπαφῇ τοῦ σώματος ἢ τῇ ἐγγύτητι. Οὕτως αὐτῷ ἱερὰ τελετὴ καὶ ὁ θάνατος ἐγεγόνει καὶ ἡ μὲν ψυχὴ τούτῳ ταῖς

47 Οὕτω P, οὐ Sa : correxi **19,18** τοπρότερον P

19,10–11 cf. Greg. Naz., Or. 43, 79, 3 (p. 298) **16** cf. Ibid. 79, 6-7 (p. 298) **19–22** cf. Ibid. 80, 1-7 (p. 300)

θείαις ἀπεκληρώθη μοναῖς, τὸ δὲ σῶμα ὡς θησαυρὸς ἐνταῦθα τῷ τάφῳ πεφύλακται. Ὦ πᾶν μέτρον πληρώσας εὐδαιμονίας, ἀρχιερατικὴ καὶ θεία μοι κεφαλή, ὅση τε τῆς κάτω τυγχάνει ζωῆς καὶ ὅση ἄνωθεν κάτεισι καὶ ψυχαῖς ἱεραῖς χορηγεῖται παρὰ τοῦ κρείττονος. Ὦ πάσαις ἀρεταῖς ἀρκέσας καὶ ξυμπασῶν φανεὶς ἀνάθημα καὶ καλλώπισμα. Ὦ καὶ τὰ παλαιὰ νενικηκὼς παραδείγματα καὶ μηδενὶ παράδειγμα στάς, εἰ καὶ ξύμπασι, τοῦτο μὲν διὰ τὸ δεῖν πρὸς σὲ τοὺς πνευματικωτέρους ἀφωμοιῶσθαι, ἐκεῖνο δὲ διὰ τὸ ἀνέφικτον τῆς μιμήσεως. Ὦ πᾶσιν ἀπρόσιτε καὶ ἀχώρητε καὶ πάσας μὲν γλώσσας τῷ τῆς ψυχῆς μεγέθει νενικηκώς, πάσας δὲ ψυχὰς τῷ τῆς γλώττης καταπλήξας δρόμῳ καὶ πάντας ἐν πᾶσιν ὑπερβαλόμενος. Ὦ καὶ ῥήτορσιν ἀπαράμιλλε καὶ φιλοσόφοις ἀσύγκριτε καὶ ἀρχιερεῦσι δυσμίμητε. Ὦ μόνος σὺ τῶν πάντων βασκάνων γλώσσας ὑπεκδραμὼν καὶ εὐθείᾳ τῇ ἀνόδῳ χρησάμενος καὶ προστιθεὶς ἀεὶ τοῖς καλοῖς καὶ ἐπαύξων εἰς τελειότητα. Ὦ μηδενὶ τῶν ἄλλων παραμιλλώμενε, σεαυτῷ δὲ μεριζόμενε καὶ παραμετρούμενε καὶ νικῶν καὶ νικώμενε. Ὦ παράδειγμα καινοτέρας ζωῆς καὶ μετὰ τῶν θαυμασίων ταττόμενε καὶ μετὰ τῶν ὑπερφυῶν λογιζόμενε. Ὦ πᾶσι μὲν τόποις ἐγκωμίων ἀφορμὰς λαμπρὰς δεδωκώς, ἀνεπιχείρητος δὲ μένων ξύμπασι, διὰ τὸ μηδένα τῶν πάντων ἀρκοῦσαν ἔχειν πρὸς τὴν σὴν εὐφημίαν παρασκευήν. Ὦ σάλπιγξ τὰς ἄλλας ὑπερηχήσασα, μᾶλλον δὲ καὶ ἔτι ὑπερηχοῦσα, ὡς μηδεμίαν ἔτι τῶν πολλῶν ἐξακούεσθαι.

20. Ἀλλὰ τίνι σὲ τῶν πάντων παραβαλοῦμεν τῶν νῦν ἢ τῶν
f. 175v πώποτε; Ἑνὶ | μὲν γὰρ ἕνα σε οὐκ ἂν ἕ[χοιμεν], ὅτι [μη]δὲ τ[ινὶ] τ[ῶν] πάντων πᾶσα συνερρύη [πηγὴ εὐδαιμονί]ας. Εἰ δὲ καὶ πρὸς πάντας σὲ μόνον παρ[αμετρή]σομεν, καὶ οὕτω δὴ λαμπρὰν τὴν νίκην ἀνέλοιμεν. Σκοπῶ δὲ οὕτως. Οἱ μέν [ἄλλοι] τῶν θαυμαζομένων φιλοσοφεῖν μὲν ἐπεβάλοντο, ῥητορεύειν δὲ βουληθέντες οὐκ ἴσχυσαν, οἱ δὲ σοφιστεύσαντες βραχέα ἢ οὐδὲν φιλοσοφίας ἀπώναντο, οἱ δὲ νομοθετεῖν ἢ δικάζειν ἐπιβαλόμενοι, ἀπὸ μόνων τούτων εὐδοκιμήκασι, τοῖς δὲ μηδὲν τούτων κληρωσαμένοις ἢ ἑλομένοις ἤρκεσεν ὁ γεννήτωρ εἰς λαμπρότητα καὶ ἐγκώμιον, ὅτι φιλοσο-

20,1 παραβαλοῦμαι Sa **2** suppl. Sa **2–3** supplevi : ἕ[χομεν], ὅτι μηδὲ τῷ τ[ῶν] πάντων [πᾶσα] συνερρύη [εὐδαιμονία] suppl. Sa **4** suppl. Sa **5** supplevi : [τινὲς] Sa

φεῖν ἐγνώκει ἢ βίον τὸν ἄριστον εἵλετο. Καὶ οἱ μὲν ταῖς πατρίσι μόναις ἐγκαλλωπίζονται, οὐδὲν ἔχοντες εἰσενεγκεῖν οἴκοθεν, περὶ δὲ σὲ καὶ λόγος καὶ φύσις καὶ γένος καὶ ἀρετὴ καὶ τὰ θύραθεν ἀγαθὰ καὶ τἆλλα ξύμπαντα ὥσπερ χορὸν συστησάμενα ἔνδον περιειλήφασι, μᾶλλον δὲ τὰ μὲν τοῦ τῆς ψυχῆς σου βάθους ἀνέθορε, τὰ δ' ἐπὶ τῷ σώματι ἤνθησε, τὰ δ' ἄνωθέν σοι καταπεφοίτηκε, τὰ δ' ἐξ ἑτέρων ἀφορμῶν συνδεδράμηκεν. Οὕτω γοῦν ἐγώ σε συγκρίναιμι τὸν ἀσύγκριτον. Φιλοσόφων ἀποφαίνομαί σε φιλοσοφώτερον, ῥητόρων ῥητορικώτερον, τῶν πολλὰς ἀρετὰς ἐχόντων τῇ μιᾷ κρείττονα καὶ σεμνότερον, τῶν τελείων ὑπερτελῆ, τῶν ὑπερτελῶν τελειότερον, οὐδένα τῶν πάντων ἀνθάμιλλον ἔχοντα, οὐδὲ σαυτὸν ἰσοστάσιόν τινι παρασχόμενον. Ὦ πᾶσι μὲν ποθούμενε καὶ τιμώμενε, ἐμοὶ δὲ τῶν ἄλλων ὑπερβαλλόντως καὶ εἰκότως, ὡς ἐμψύχῳ δέ σοι προσδιαλέγομαι. Αὐτὸς γάρ μοι τὴν τῆς παιδείας ὁδὸν πρὸ τῶν ἄλλων ἐκαινοτόμησας καὶ πρὸ τοῦ δραμεῖν με τὸν λογικὸν δίαυλον προεγνώκεις χαρακτῆρί τινι ὅτι καὶ δραμοῦμαι ὡς τάχιστα καὶ καλλιστείων ἐπὶ τούτῳ στεφάνων ἀξιωθήσομαι, εἶτά με καὶ τεθαύμακας καὶ ἐν πολλοῖς ἐξεθείασας, καί μου τὴν φύσιν πολλάκις –ἀλλ' οὐ βούλομαί τι ἐρεῖν πλέον περὶ τῆς ἐμῆς φύσεως, ἀλλὰ σὺ τῇ δυνάμει τοῦ λέγειν τῶν ἄλλων ὑπερετίθεις. Διὰ ταῦτά σε καὶ ζῶντα ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τετίμηκα καὶ τετελευτηκότα πικρῶς ἀποδύρομαι καὶ οὐκ ἔχω ὅπως ἂν ἐμαυτῷ τὸ πάθος ἐπελαφρίσω ἢ παραμυθίαν τινὰ ἔξωθεν δέξομαι, ἀλλ' ὁπόταν τὴν περὶ σοῦ μνήμην ἐν τῇ ἐμῇ ἀνακινήσω ψυχῇ, αὐτίκα μοι συγχεῖται ὁ νοῦς καὶ τὸ σῶμα κλονεῖται, καὶ ὅλος τοῦ πάθους γινόμενος, παρεῖμαι καὶ διαλύομαι καὶ μόλις ἐμαυτὸν ἀνακαλέσασθαι δύναμαι. Τὸν δὲ παρόντα σοι λόγον τετόλμηκα, οὐ τοσοῦτον ἐνθυμηθείς, ἵνα σοι πρὸς τὰς ἀρετὰς παραμετρήσω τὴν εὐφημίαν, ἀλλ' ἵνα τὴν ἡδίστην σοι γλῶτταν καὶ τελευτήσαντι ἐπιδείξαιμι καὶ ἵν' ἔχοις εἰδέναι μετὰ Θεοῦ τεταγμένος ὅτι σοῦ οὐκ ἐπιλέλησμαι ἐκδημήσαντος, ἀλλ' ὅπουπερ ἂν εἴης, ἐν καλλίστῳ δὲ πάντως μέρει καὶ ταῖς ὑπερκοσμίοις μοναῖς, πρόσκειμαί σοι καὶ ἡδέως προσαναπέφυκα. Ἀλλὰ μηδ' αὐτὸς κατολιγωρήσαις ἡμῶν, ἀλλ' ἐφορῴης ἄνωθεν λαμπρῷ καὶ ἵλεῳ ὄμματι καὶ ἢ διολισθαίνοντας ὑπερείδοις ἢ ἑστῶτας ἐπικρατύνοις ἢ πρὸς τὸ καλὸν κινουμένους χειραγωγοίης, τὴν εὐθεῖαν ὑποδει-

27 καλλιστεύων coni. Cr **31** Διαταῦτα P

κνύων ὁδὸν καὶ φέρουσαν ἀπλανῶς πρὸς Θεόν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

ORATIO 3

Τοῦ αὐτοῦ ἐπιτάφιος εἰς τὸν μακαριώτατον πατριάρχην κῦρ Ἰωάννην τὸν Ξιφιλῖνον f. 33

1. Ἔδει μὲν τοῖς εὐδοκιμωτέροις τὴν ἀρετὴν καὶ ὅσοι τὴν φύσιν ὑπερανέβησαν ὑπερφυῆ καὶ λόγου κρείττονα παρὰ τῶν ἑλομένων ἐπαινεῖν προσάγεσθαι τὰ ἐγκώμια, ἵνα μὴ τὰ ὑπερτελῆ καὶ θειότερα τῷ δοκεῖν ἐπαινεῖσθαι ἀπ' ἐλάττονος δυνάμεως καθυβρίζηται. Ἐπεὶ δὲ ἡ μὲν πρὸς τὸ καλὸν ἐπίδοσις ὅρον ἔχει τὸ ἀπερίγραφον καὶ ἀόριστον (τῷ γὰρ Θεῷ μόνῳ πεπεράτωται ἀφ' οὗ τὴν ἀρχὴν ἔσχηκεν, οὗ μηδὲν ἐφικνεῖσθαι δεδύνηται), τὸ δὲ τοῦ λόγου μέτρον πρὸς τὴν τοῦ ἔχοντος μεγαλοφυΐαν μεμέτρηται, ἀμήχανον δή που πάντως τῇ τῶν καλῶν τελειότητι τὴν τελειοτάτην τοῦ λόγου συνεξικνεῖσθαι τέχνην καὶ δύναμιν. Ἀλλ' εἰ διὰ ταῦτα τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς ἀφεξόμεθα τῷ λόγῳ τιμᾶν, οὐδὲν ἂν ἐπαινοῖτο τῶν ὑπὲρ ἔπαινον καὶ ἔσται τούτοις τὸ ὑπερβάλλον πρὸς εὐφημίας στέρησιν ἀφορμή. Οὕτω τοιγαροῦν οὔθ' ἥλιον ἐπαινέσομεν οὔτε τοῦ παντὸς θαυμάσομεν τὴν περίοδον, πολλοῦ δέω λέγειν περὶ τῶν ὑπερκοσμίων καὶ καθαρῶς ἀσωμάτων φύσεων· ὧν γὰρ οὐδὲ κατάληψίν τις ἔχει σαφῆ, πῶς εὐφημεῖν ταῦτα προέλοιτο; Καὶ οὕτω δὴ ὁδῷ βαδίζοντες, καὶ τὴν πολυύμνητον τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ τοῦ πολλοστοῦ ἐκείνης ὕμνου στερήσομεν. Οὐ τοίνυν ἀφεκτέον ἡμῖν τῶν περὶ τὰ κρείττω ἐννοιῶν τε ἅμα καὶ εὐφημιῶν, ἀλλὰ μέθοδον ζητητέον, πῶς ἄν τε ἐννοήσαιμεν καὶ πῶς εὐφημήσαιμεν. Ἐντεῦθεν γὰρ ἐπιστῆμαι καὶ τέχναι ἐσχήκασι τὸ θαυμάζεσθαι, αἱ μὲν τὰ ὑπὲρ νοῦν κατοπτεύουσαι, αἱ δὲ τὰς προσηκούσας ἐννοίας τοῖς ὑπὲρ ἔννοιαν ἐφευρίσκουσαι. Οὐκ ἀπογνωστέον οὖν τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ οὔτε τὴν εὐφημίαν τῶν κρειτ-

tit. Τοῦ ὑπερτίμου καὶ σο[φω]τάτου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ λόγος [εἰς .....] mg inferiore B **1,2** [καὶ λό]γου B **3** ἵ[να] B **4** θει[ότερα] τ[ῷ δοκεῖν] B **5** [Ἐπεὶ δὲ] B | μὲν om. B | [τὸ καλὸν ἐπίδο]σις ὅρον [ἔχει] B **7** ἀρ[χὴν ἔσχηκεν] B **8–9** με[μέ]τρηται, ἀμήχα[νον δή] που B **9** τῇ om. B **9–10** τελειοτάτην : τελειότητα B **10** ἐξικνεῖσθαι Sa **17** βαδίζοντος B πολυύ[μνη]τον B **20–21** καὶ πῶς εὐφημήσαιμεν om. B **22** [αἱ δὲ] B

1,5–7 cf. Ps.-Dion. Areop., De div. nom. 4, 10 (p. 154, 7-11)

τόνων, οὔτε τὴν ἔρευναν. Σύνδεσμος γὰρ οὖσα τῶν περὶ αὐτὴν ἀκροτήτων, νοερᾶς οὐσίας φημὶ καὶ αἰσθήσεως, τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ κρείττονος ἐξεπίσταται καὶ ἐν παραδείγματος αὐτῇ μοίρᾳ καθίσταται, τὴν δὲ ἀπό τινων φυσικῶν ἀξιωμάτων ἐξεικονίζεται καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς ἐκείνην ἐφικτῆς ὁμοιώσεως ἀναπτύσσει καὶ ἀναμάσσεται. Καὶ συγγνωμονοίη τῷ λόγῳ ὁ νῦν εἰς εὐφημίαν προκείμενος, εἰ τῆς ἀξίας ἐλάττων ἐκείνου καὶ τῶν ἀρετῶν γένοιτο. Οὐ γὰρ ὥσπερ διαμιλλώμενος αὐτῷ πρόσεισιν, οὐδὲ τοῦτο σκοπὸν ἔθετο, πῶς ἂν ἐκείνῳ ἐξισωθείη ἢ ὑπερβάλοι τοῖς ἐγκωμίοις, ἀλλ' ἵνα τι τῷ παντὶ συντελέσειε, τὸν ἐκείνου βίον, εἰ οὕτω δεῖ λέγειν, ἐγκωμιάζων. Ὥσπερ γὰρ ἐλλιπὲς τὸ σύμπαν λογίζοιτο, εἰ μὴ ἐκ πασῶν συντέθειται φύσεων, ὑψηλοτέρων καὶ καταδεεστέρων, οὕτω δὴ καὶ ἡ τοῦ καλοῦ μοῖρα καὶ τάξις τὰ μέγιστα ζημιοῖτο, εἰ μή τις αὐτῇ τὸν ἐξ ἁπάντων λόγον συνερανίσειεν. Εἰ γὰρ αἰσθήσεως ἔλλειψις τῆς γνώσεώς ἐστι τῶν αἰσθητῶν στέρησις καὶ εἰ μὴ τὴν νοοῦσαν φύσιν ἐποίησεν ὁ Θεός, οὐκ ἂν τὰ νοητὰ ἐλήλυθεν εἰς κατάληψιν, πῶς οὐκ, εἴ τι τῶν καλῶν ἐπαίνων στεροῖτο καὶ εὐφημιῶν, τῷ κρείττονι μέρει τὴν ἡμετέραν ζωὴν ζημιοῖ; Οἷς γὰρ ἀπὸ τοῦ κρείττονος παραδείγματος ἡ πρὸς τὸ πρῶτον ἀγαθὸν ἐξομοίωσις, τούτοις εἰ ἀφέλοι τις τοῦ καλοῦ τὴν πρωτοτυπίαν, τὸν πρὸς τὰ κρείττονα ζῆλον πάντως που ἀποσβέσειεν.

2. Τὸ μὲν οὖν δεῖν ἐπαινεῖσθαι οὐ τὰ ἐφικτὰ μόνον ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ δήπου τὰ ἀκατάληπτα, ἱκανῶς ὁ λόγος ὥς γε ἐν τῷ παρόντι ἀπέδειξεν. Ἐμοὶ δὲ δυοῖν τούτοιν προκειμένοιν εἰς τὸ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως ἐγκώμιον, ζήλου τε πρὸς τὰ καλὰ ἕνεκεν, ὀφειλῆς τε δικαίας καὶ χρέους ἀπαραιτήτου (τίς γὰρ ἂν οὕτως ἄλλος εἰς ὑπόθεσιν ἀρίστης πολιτείας ἀρκέσειε, πρὸς τίνα δὲ ἄλλον ὀφειλέτης ἐγὼ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τοῦ λόγου καθέστηκα;), οὐκ οἶδα

26 ἀκρότητων PSa : κρειττόνων B **27** παραδείγ[ματος αὐτ]ῇ B **28** τῇ B εἰκονίζεται B **30** εὐ[φη]μίαν B **32** [δι]αμιλλώμενος B **33** τοῦτον PSa ὑπερβάλλοι B **35** δεῖ B : δὴ PSa **43** ζωὴν P : ζημίαν B | κρείτονος B **2,2** ὥς : ὅς B | γε post ἱκανῶς add. B **3** τούτου ante μεγάλου s.l. add. B alt. manu **4** τοῦ post τε add. B ἕνεκεν PSa : ἕνεκα καὶ B **5** ἀπαραιτήτ[ου] τ[ίς] B **6** ἄλλος om. B **7** ἐγὼ post τοιούτοις transp. B | κα[θέστ]ηκα B

25–26 cf. Psell., Opusc. phil. 47, 68-70 (I, p. 171)

πῶς ἂν προσαχθείην τῷ πράγματι ἢ τίνι χρησαίμην πρότερον, πότερον ὡς ἀποδιδοὺς τὸ λογικὸν ὄφλημα ἢ ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐκεῖνον ἐν περιωπῇ καθιδρύων τοῖς πρὸς αὐτὸν ἀφορᾶν βουλομένοις καὶ τὸν οἰκεῖον βίον ἀποξέειν πρὸς τὸ παράδειγμα. Εἰ μὲν οὖν παρὰ μέρος ἑκατέροιν τοῖν μεροῖν χωροίην, διασπῷτο ἂν οὕτως ὁ λόγος καὶ ἀσύμπλοκος ἡ συμπλοκὴ γένοιτο καὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν ἀξυνάρμοστος, τὸ δ' ἀμφότερα προελέσθαι ἐπίσης καὶ ἐπάλληλα συμπλέκειν καὶ οὕτως ἀπευθύνειν τὸν λόγον χαλεπὸν μέν, πειράσομαι δ' οὖν ὡς μετριώτατα τοῦτο ποιεῖν. Ὅπη δ' ἂν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὴν ἁρμονίαν παραβιάζοιτο, εὐγνωμόνων ἀκροατῶν δεησόμεθα μὴ πᾶν ἐκ παντὸς τρόπου τὸ εὐδόκιμον ἀπαιτεῖν, ἀλλ' ὅσον ἂν ἡ φύσις τοῦ λόγου χωρεῖν δεδύνηται· καὶ οἶδα μὲν ὡς μὴ πάντα τῷ θείῳ ἀνδρὶ κατὰ γνώμην πραγματευσόμενος, τεχνικούς τε νόμους τηρῶν οὓς ἐκεῖνος φιλοσοφίας ἀκρότητι ὕβριζε καὶ ἐκ πάντων μὲν αὐτῷ θηρώμενος τὸ εὐδόκιμον, ἐκ πάσης δὲ ἀφορμῆς τὸν ἔπαινον συνερανιζόμενος. Ἵνα δὲ μὴ τῇ τῶν πραγμάτων ἀπορίᾳ δοκῶμεν τῆς τέχνης ὑπεροψίαν ποιεῖν, μὴ ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τῶν ἄνω τοῦ γένους τὴν εὐφημίαν ἡμῖν ποιητέον. Ὧν γὰρ ἐκεῖνος καλῶς ποιῶν καταπεφρονήκει, τούτοις εἰ ἔχοιμεν τοῦτον ἐγκωμιάζειν, δείξομέν που πάντως ὡς οὐχ ὡς ἐνδεῶς ἔχων τούτων εὐμεθόδως ὑπερεώ|ρα, ἀλλ' ὡς μὴ ἀξίων σπουδῆς καὶ ὡς χαμαι- f. 33v
ζήλων καὶ κάτω φερομένων γενναίως πάνυ καὶ σοφῶς ὑπερίπτατο, οὐκ ἀπὸ τῶν χρωμάτων κοσμεῖσθαι βουλόμενος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος οὕτως εἰπεῖν γενναιότητος, καὶ οὐδὲ ταύτῃ φιλοτιμούμενος, ἀλλὰ τοῖς τῆς ψυχῆς ἀγαθοῖς σεμνυνόμενος.

8 προσαχ[θείην τῷ] π[ρ]άγματι B | χρήσομαι B | πότερον B : πρῶτον PSa **9** [ἢ ὡς] B **10** [κα]θιδρύων B | ἀ[φο]ρᾶν B **11** [καὶ τὸν] B | πρὸ[ς τὸ παρ]άδειγμα B **12–13** δια[σπῷτο ἂν οὕτως] B **13** [ἀσύ]μπλοκος B **14** ἀμφό[τερ]α B περιελέσθαι B **15** τοὺς λόγους B **16** χαλεπ[ὸν μέν] B μετριώτερον PSa **17** Ὅποι B | βιάζοιτο B **18** μὴ πᾶν B : ἐπὶ πᾶσιν PSa **20** ὡς μὴ : ἀσύμ[....]Sa **21** τηρῶν οὓς B : παραγνοὺς PSa **22** ἀκρότητα PSa ἀκρότ^{τ} B : correxi **23** ἀφορμῆς B : ἀρετῆς PSa | δὲ^{2} om. B **24** ἀπορίᾳ PSa : ἀπειρίᾳ B **25** [ἐκ] B **27** ἔχομεν PSa **30** καὶ^{2} ante πάνυ transp. B

2,13 cf. Psell., Or. min. 37, 189-190 (p. 143)

3. Διττῆς δὲ οὔσης τῆς καθ' ἡμᾶς γενεαλογίας, ἐπεὶ καὶ διττοὶ τὴν φύσιν πεφύκαμεν καὶ τὸ κρᾶμα ἡμῶν ἐξ ἐναντίων συνέστηκε φύσεων, κρείττονός τε καὶ χείρονος, τὸ μὲν κρεῖττον τέως ἀναμεινάτω ὡς ἐν τούτῳ τοῦ λόγου πραγματευσομένου τὰ πλείω, βραχὺ δέ τι τῷ ἐλάττονι μέρει συνδιατρίψωμεν, καὶ εἰ μέγα τοῖς ἄλλοις τὸ δοκεῖν ἀπὸ τῶν τοῦ ἡλίου προβεβλῆσθαι ἀνατολῶν, καὶ πατρίδα προβεβλῆσθαι τὴν Αἴγυπτον τυχόν, ἢ τὴν Βαβυλῶνα, ἤ τινα ἄλλην τῶν διαβεβοημένων πόλεων καὶ ἐθνῶν, κἂν μὴ τοῖς ἄλλοις εὖ ἔχοι καλοῖς, πῶς οὐκ ἐκείνῳ μέγιστον, μᾶλλον δὲ τοῖς ἀκούουσιν, εἰ καὶ πρὸς ἡλίου πρώτην ἀκτῖνα ἡ ἐκείνου ἀνταυγάζει πατρίς; Καὶ οὕτως μὲν ἔχει ὡρῶν ὡς οὐκ ἄλλη τις τῶν περιβοήτων, οὕτω δὲ γῆς ὁμοῦ πάσης καὶ θαλάττης ἐν μεθορίῳ ἀκριβῶς ἵδρυται, καὶ τῆς μὲν οἷον πέρας ἐστί, τῆς δὲ ἀρχή, μᾶλλον δ' ἑκάτερα τἀναντία, ὡς ἦρχθαι οἷς πεπεράτωται, καὶ πεπεράνθαι οἷς ἦρκται. Καὶ ἀποικία τις οὖσα τῆς εὐδαίμονος τῶν Ἀθηναίων ἡγεμονίας, νικᾷ τὴν μητρόπολιν. Ἡ μὲν γὰρ λεπτόγεως καὶ πρὸς πυρῶν φορὰν οὐ πολύγονος, ἡ δὲ πυροφόρος οὐδὲν ἧττον ἢ φιλάμπελος. Καὶ ἡ μὲν ἤδη πέπαυται ὥσπερ ἀπομαρανθεῖσα τῷ χρόνῳ, ἡ δ' ὡς ἄρτι που φυτευθεῖσα, πᾶσιν ἀνθεῖ κάλλεσι καὶ ξύμπασι κομᾷ τοῖς στοιχείοις καὶ ὡραΐζεται καὶ τῇ προσηγορίᾳ τὴν εὐδαιμονίαν δηλοῖ, οὐχ ὡς ἑστία μόνον τῶν πόλεων, ἀλλ' ἑστίασις καθαρὰ καὶ εὐωχία παντοδαπή. Τίς γὰρ τῆς Τραπεζοῦντος ἀνήκοος πόλεως; Τίς δ' ἐκεῖθεν μὲν ἁπανταχόσε χωρῶν, οὐ πάντα χείρονα ὄψεται, ἐξ ἁπάσης δὲ γῆς καὶ θαλάσσης εἰς ἐκείνην ἐλάσας ἢ καταπλεύσας, οὐ πάσαις ψήφοις κατ' αὐτῶν ψηφιεῖται τὰ νικητήρια καὶ ὑπερθαυμάσειε ξυμπάσας μὲν θαλάσσας οἰκειουμένην, ὅλην δὲ τὴν ἤπειρον εἰς ἑαυτὴν συμπεράνασαν καὶ φιλονεικοῦσαν θατέρῳ μέρει ὑπερβαλεῖν θάτερον καὶ νικῶσαν μὲν οἷς ἥττηται, ἡττωμένην δὲ οἷς νενίκηκε, καὶ παρὰ μὲν τὴν φύσιν

3,1 ἐπειδὴ B **1–2** διττὴν B **2** ἡ[μ]ῶν [ἐξ] B **4** πραγματευσομ[ένου τ]ὰ B **5** ἐπεὶ post ἐλάττονι add. B διατρίψωμεν B **6** ἀ[πὸ τῶν τ]οῦ B **7** προβεβλῆσθαι PSa : ὡρμῆσθαι B | τυχὸν τὴν Αἴγυπτον B | τυχεῖν Sa **9** καλῶς PSa **12** θαλάσσης Sa **13** οἷον post πέρας transp. B **15** τις om. PSa **16** λεπτόγειος B **18** ἀπομαρανθῆναι B **19** δὲ Sa **21** μόνη B **23** ἐκεῖσε PBSa : correxi | ἁπανταχόθεν PSa **25** αὐτῆς B **26** ξυ[μ]πάσας B **27** κ[αὶ] B **28** θάτερον ante ὑπερβαλεῖν transp. B | [καὶ νικ]ῶσαν B

3,16–17 Strab., Geogr. 8, 1, 2, 14 **23** cf. Dem., De falsa legat. 312, 2

μόνον ἔχουσαν τὸ νικᾶν, παρὰ δὲ τὴν τοῦ λόγου δύναμιν τἀναντία μεριζομένην; Ἀλλὰ τοσούτοις τρυφῶσα καλοῖς ὁπόσοις οὐκ ἄλλη τῶν πόλεων, ἑνὶ τούτῳ τἀνδρὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ὑποκέκλιται, καὶ τοῖς ἄλλοις κατὰ παντὸς ἔθνους εὐδοκιμοῦσα, ἐν τούτῳ μόνῳ καλλίων μὲν παρὰ πολὺ τῶν ἄλλων ἁπασῶν χωρῶν τε καὶ πόλεων, τῶν δὲ λοιπῶν αὐτῆς ἥττων καὶ σεμνυνομένη μᾶλλον οἷς ἥττηται, ἢ ἐκείνοις καθ' ὧν τὸ νικᾶν ἐκληρώσατο.

4. Ἡ μὲν οὖν πατρίς, ὥς μοι δεδήλωται, τῷ μεγέθει καὶ τῷ κάλλει τὰ καλλιστεῖα καὶ τὰ πρωτεῖα κατὰ τῶν ἄλλων λαμπρῶς ἀνεδήσατο. Τοῖν δὲ τεκόντοιν ὁ μὲν κλῆρος ἀρετή, ἡ δὲ εὐδαιμονία τὸ ἐπὶ τοῖς καλοῖς μνημονεύεσθαι, ἅμιλλα δὲ ἀμφοῖν τίς ἂν τῷ καλῷ προσχωρήσειε. Καὶ τὸ ἄλλο δὲ γένος εὔδαιμον ἄνωθεν. Ἀλλ' ἵνα τὸν πατέρα αὐτῷ ὑπερβήσωμαι, θαυμαζόμενον μὲν ἐπὶ πᾶσιν, ἀφῃρημένον δὲ ταχὺ τὴν ζωήν, ἀλλ' ἥ γε μήτηρ μακρότερον τἀνδρὶ χρόνον ἐπιβιώσασα, ἀκμάζουσα κἀν τῷ γήρᾳ διὰ τὴν ἐς τὸ καλὸν ξυντονίαν τοῖς πᾶσιν ἐγνωρίζετο, ἀφωσίωτο δὲ ὁ βίος ταύτῃ Θεῷ καὶ μετὰ τῶν πολυυμνήτων ἐν ἀρεταῖς διηρίθμητο, καὶ τοσοῦτον αὐτῇ τὸ περιὸν τοῦ κρείττονος καὶ ἥ γε πρὸς Θεὸν ἕνωσις ἀπαρέγκλιτος, ὡς καὶ προφητικοῦ ἠξιῶσθαι πνεύματος. Προεγνώκει γὰρ τοῦ παιδὸς τὴν ἐσύστερον ἐσομένην αὐτῷ ἐν ἅπασι τελειότητα καὶ προειρήκει πολλοῖς, οὐ μαντευομένη ὥσπερ τὸ μέλλον, οὐδὲ προλέγουσα τὸ ἐσόμενον, ἀλλ' ὁρῶσα τὸ συμβησόμενον. Ὁ δέ γε λόγος κατὰ σκοπὸν βάλλων ὃν προὔθετο, οὐ πάνυ τι τοῖς τοιούτοις ἐμφιλοχωρεῖν βούλοιτο, ἀλλὰ τοσοῦτον περὶ αὐτὰ πραγματεύεται· ἵστησι τῷ ἐπαινουμένῳ παραδείγματα ἀρετῆς κρείττονα ἢ μιμήσει ὑποπεσεῖν, καὶ ταῦτα οὐκ ἀλλότρια, οὐδὲ πόρρω τοῦ γένους, ἀλλ' οἰκεῖα καὶ ἐγγενῆ, εἶτα δὴ ἐκ τούτων θεωρήσας αὐτὸν καὶ ἀντισυγκρίνας τοῖς προηγουμένοις τὰ ἐφεπόμενα, δείξειε πᾶσιν, ὡς ἐν μεγάλῳ ἀγῶνι ἀηττήτοις γένεσι

31 τρυφῶ[σα καλοῖ]ς B | ὁπόσας B **32** πόλ[ε]ων B | α[ὐτ]ῆς B **33** ἄλ[λοις κατὰ] B | ἐστιν post ἔθνους add. B | [καλλί]ων B **34** πο[λὺ τῶν ἄλλων ἁπασῶν χωρῶν τε] B **35** αὐτῆς PBSa : correxi **35–36** [ἢ ἐκ]είνοις B **36** κα[θ'] ὧν τ[ὸ νι]κᾶν B **4,2** πρω[τ]εῖα B | κατὰ PSa : καὶ B **4** [ἐπ]ὶ B **6** ὑπερβήσωμαι B p. corr., ὑπερβήσομαι PSa **8** εἰς B **16** βάλλων κατὰ σκοπὸν B **17** βούλεται B **18** περὶ s.l. B αὐ[τ]ὰ B **19** μιμήσει PSa : μιμεῖσθαι B **20** ἐγγενῆ B : εὐγενῆ PSa **21** [καὶ] B **22** an δείξει? ἀητ[τήτ]οις B

προσβαλών, τοσοῦτον τοὺς τεκόντας ὑπερεβάλετο, ὅσον οὗτοι τοὺς ἄλλους τῆς ἀρετῆς ἀριστέας ὑπερηκόντισαν. Τοσοῦτον δὲ τοῦ παρατυχόντος τῷ λόγῳ δέομαι, μὴ δοκεῖν, κἂν ὑπερβολάς τινὰς διεξίοι ὁ λόγος, ἐκ τοιούτων ἀκριβῶς ὑπειλῆφθαι νομίζειν τὸν εὐφημούμενον. Ὡς γάρ μοι εἴρηται, ἐς ὡρισμένον μὲν τῷ λόγῳ μέτρον ἡ τούτου ὑπερβολή, τὸ δὲ τῆς ἀρετῆς ὥσπερ τι πέλαγος ἄπειρον καὶ ἀόριστον οὐ περιορίζεται οὔτε τοῖς ῥήμασιν οὔτε τοῖς νοήμασι. Τούτου δὲ προϋποκειμένου καὶ διωμολογημένου, θαρσεῖ ὁ λόγος τὸ ἴδιον καὶ νεανικώτερον προσβαίνει τοῖς περὶ ἐκεῖνον διηγήμασί τε καὶ θαύμασι.

5. Δυοῖν γοῦν ὄντοιν τῶν περὶ ἡμᾶς ἐπαινουμένων, λόγου καὶ ἀρετῆς, ἀπ' ἀμφοτέρων μὲν τῆς ζωῆς ἤρξατο, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐδείκνυ, λέγω δὴ τὴν λογικὴν παίδευσιν, τὸ δ' ἐσκιαγράφει καὶ ἄμφω αὐτῷ προήει συμπλεκόμενα καὶ συνυφαινόμενα. Καὶ ὁ μὲν τὴν πατρίδα τῷ καθ' ἑαυτὸν μέρει ἐξαίρειν ἐβούλετο καὶ ἧς ἔλαβεν ἐκεῖθεν γενέσεως ἀντιδοῦναι αὐτῇ οὐσίαν ἀγαθοῦ καὶ ἐπίδοσιν, ὁ δὲ τῆς προνοίας λόγος ἐκεῖσε αὐτὸν μετατίθησιν, ὅπου μᾶλλον ἐκλάμψειε καὶ ὅθεν τὴν οἰκουμένην πᾶσαν καταπυρσεύσειε. Μετατίθησι γοῦν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, ἡμιτελῆ μὲν ἔτι τὴν παίδευσιν καὶ οὐ πάνυ τὴν ἀρετὴν γνώριμον, ἀντίθετον δὲ ἤδη τοῖς f. 34 κρείττοσι καὶ τοῖς καλλίοσι | τούτων ἰσοπαλῆ. Ἀλλὰ πῶς ἂν διαγράψω τὸν ἄνδρα, πῶς δὲ αὐτῷ ἢ τὴν κρηπίδα τῶν ἀρετῶν ὑποθήσομαι ἢ τὸ ἦθος χαρακτηρίσω ἢ τὴν περὶ τὴν παίδευσιν γνωριῶ συντονίαν ἤ τι ἄλλο τῶν ἐκείνου καλῶν τῷ λόγῳ δηλώσω, ὡς εἶχε φύσεως; Λέξω δὲ περὶ πάντων οὔτ' ἀκηκοὼς περὶ τούτων παρ' ἐνίων τῶν ἐντυχόντων τἀνδρί, οὔτ' ἐκ παρέργου αὐτὸς τούτῳ καθωμιληκώς, ἀλλ' αὐτοπτήσας σύμπαντα καὶ κατὰ μέρος ἀκριβωσάμενος, καὶ ἐπαινέσας μὲν πρότερον, εἶθ' ὕστερον

23 ὑπερεβάλλετο BSa **24–25** παρατυγχάνοντος B **27** εἰς B **29** περιωρίζετο B **30** νοήμασι PSa : ὀνόμασι B **5,1** γοῦν PSa : γὰρ B **2** ἀπ' PSa : ἐπ' B **3** δὴ PSa : δὲ B **4** προσίει B **6** αὐτῷ B **8** τὴν οἰκουμένην post πᾶσαν transp. B **9** ἔτι om. B **12** [δι]αγράψω B | τῆς ἀρετῆς Sa **15–16** παρ' ἐνίων-τἀνδρὶ B post πάντων transp. **15** π[ερ]ὶ[1] B **16** [παρέρ]γου B **17** ξύμπαντα B **18** ἀ[κριβω]σ[άμενος, καὶ ἐ]παινέσας B

5,12 cf. Xenoph., Mem. 1, 5, 4, 5

ὑπερθαυμάσας καὶ ἡττηθεὶς εἰς ὑπερβολὴν τῶν ἐκείνου ὑπερβολῶν. Εἰ δέ τι καὶ αὐτὸς συναπολαύσω τοῦ λόγου ἢ ἐγκωμιάζων ἢ διηγούμενος, νεμεσῴη μηδείς. Οὐ γὰρ ἐξεπίτηδες τὰ ἐμὰ τοῖς ἐκείνου ἐγκαταμίξω, ἀλλὰ τοῦ λόγου καταναγκάζοντος. Εἰ δὲ καὶ τεθνηκὼς ἀφορμή τις εἰς εὐφημίαν ἐμοὶ κατασταίη, φθόνος οὐδείς, ὅς γε καὶ ζῶν πλεῖστά μοι πρὸς ἀρετῆς μέρος ξυνεβάλετο, καὶ ἵνα τι ἐρῶ τολμηρότερον, συνεπεφύκειμεν ἀλλήλοις καὶ τρόπον τινά, οἷς εἶχεν ἕκαστος καλοῖς, ἀντεκείμεθα καὶ ἀντεμετρούμεθα, οὐκ ἀντικειμένως ἔχοντες, οὐδ' ἀντιθέτως τὴν χείρω ἀντίθεσιν, ἀλλ' ἰσοφυῶς μὲν καὶ ἰσοπαλῶς, ἀντισπουδάζοντες δὲ ταῖς πρὸς τὰ κρείττονα ἐπιδόσεσιν, τοσοῦτον τὴν πρώτην διαιρεθέντες ἀλλήλων καὶ τοσοῦτον τὸν λόγον καὶ τὰς τέχνας διαμερίσαντες, ὅσον ἐγὼ μὲν πρὸς τὴν τέχνην τῶν λόγων καὶ φιλοσοφίαν ἀπένευσα καὶ μαθημάτων ἡψάμην οὐ παρ' ἄλλου λαβών (ἔσβεστο γὰρ αὐτοῖς ὁ πυρσός), ἀλλ' ἐγὼ αὖθις τοῦτον ἀνάψας καὶ τοῖς ποθοῦσι διαπυρσεύσας, ὁ δὲ τὴν περὶ νόμους προὔλαβεν ἐμοῦ παίδευσιν, εἶθ' ὕστερον ἀντηλλαξάμεθα ἀλλήλοις τοὺς ὅρους τῶν γνώσεων, μᾶλλον δὲ ὁ μὲν τοῖς νόμοις καὶ ῥητορικὴν προσειλήφει καὶ περὶ φιλοσοφίαν αὐτὴν διεσπουδάκει, καὶ τοῖς μαθήμασι προσεπέδωκεν ἀπὸ τοῦ χείρονος τὰ κρείττω εἰσποιησάμενος, ἐμοὶ δὲ τοὐναντίον ἀπὸ τοῦ κρείττονος ἡ εἰς τὰ χείρω ῥοπή, καὶ οὕτω κατὰ μικρὸν προσχωροῦντες ἀλλήλοις καὶ ἀντιθέτως τὴν παίδευσιν ἑαυτοῖς συνεισάγοντες, ἐξ ἀτελοῦς ἀνήχθημεν εἰς τὸ τέλειον. Ἡλικίας δὲ οὐ ταὐτὸν εἴχομεν, πλὴν οὐκ ἐς τὸ πολὺ παρηλλάττομεν, ἀλλ' ὁπότε ἀλλήλους ἐγνώκειμεν καὶ κρατῆρα φιλίας ἐστήσαμεν, ἐγὼ μὲν ἤνθουν ἔτι τὸν ἴουλον, ὁ δὲ ὅλαις θριξὶν ἐπεπύκαστο.

6. Ἀλλ' ἐπειδὴ νόμων ἐμνήσθην, τὸ ἐκείνου μελέτημά τε καὶ σεμνολόγημα, καὶ τῆς περὶ ταῦτα παιδεύσεως, βούλομαί τι

19–20 [ἐκείνου ὑ]περβολῶν B **20** α[ὐτ]ὸς B **21** [νεμεσῴη μηδείς] B ἐξεπίτ[ηδες] B **22** [τοῦ λόγου κατ]αναγκά[ζοντος] B | μοι post δὲ add. B **23** τεθνη[κὼς] B **24** μ[οι πρὸς] B | μέρος ἀρετῆς B **25** [τινά] B **27** χ[είρω] B **31** τὴν ante φιλοσοφίαν add. B ἐπένευσα Sa **34** προὔλαχεν Sa ἐμοῦ B : ὁμοῦ PSa **35** τῆς γνώσεως BSa **37** ἐσπουδάκει B **38** κρείττονα Sa **40** προχωροῦντες Sa **6,1** [μελέ]τημά B **2** ταῦτα PSa : τοῦτο B

23 cf. Plat. Phaed. 61d **36–41** cf. Psell., Chron. 6, 36,1-43,13 (I, pp. 282-290)

ἐνταῦθα προσδιατρίψαι τῷ λόγῳ δυοῖν ἕνεκα, τοῦ τε ἐκεῖνον γνωρίσαι, ὁποῖος περὶ τὸ μάθημα ἐγεγόνει, καὶ ξυμβαλέσθαι τούτοις, δείξας, ὁποίοις δή τισιν οὖσιν οὐχ οὕτως ἐντυγχάνουσιν οἱ μανθάνοντες, θαυμάσαι δὲ καὶ τὸ ἐκείνου ἄξιον, ὅτι, πρινὴ φιλοσοφεῖν τελεώτερον, τοῖς νόμοις φιλοσοφώτερον προσεχώρησε, τὴν κρείττονα διαλεκτικὴν μήπω μεμαθηκώς, ἐν τοῖς νόμοις ἐφευρηκώς, οὐ χείρω δὲ εἰπεῖν καὶ τὴν πρώτην φιλοσοφίαν. Ὡς γοῦν ὁ ἐμὸς λόγος, δεῖ πάσαις τέχναις τε καὶ μαθήμασι λογικοῖς τῆς φιλοσόφου διαιρέσεώς τε καὶ ἀναλύσεως καὶ τῆς ὁριστικῆς μεθόδου καὶ αὐτῆς ἀποδείξεως. Τὸ γὰρ ὑπὲρ ταῦτα ἀφετέον ἡμῖν νοερόν τε ὂν καὶ ὑπερφυές. Ἐκεῖνος γοῦν, ἐπειδὴ τοῦ νομικοῦ ἐπεβεβήκει ἄξονος καὶ τὸ πλῆθος ἐγνώκει τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, καὶ ὡς τὸ μὲν ἀρχαῖον, τὸ δὲ νεώτερον, καὶ τὸ μὲν πεπλήθυνται καὶ ἀορισταίνει, τὸ δὲ ὥρισται καὶ μεμέτρηται, καὶ τοῦτο μὲν ὑπερβαίνει τὴν λογικὴν ἐπιβολήν, ἐκεῖνο δὲ ἐνδεῶς ἔχει ταύτης, καὶ δύο ἑκάστῳ μέρει ἕπεται, κρεῖττόν τε καὶ χεῖρον, τῷ μὲν τὸ πλῆρες καὶ τὸ ἀόριστον, τῷ δὲ τὸ ἡμιδεὲς καὶ τὸ ὡρισμένον, βοηθεῖ ἑκατέρῳ παρ' ἑκατέρου, ὅρῳ μὲν τὸ πλῆθος περιβαλών, τῷ πλήθει δὲ τὸ ὡρισμένον, εἶτα δὴ τὰ πλείω μὲν ἐλάττω δὲ τῶν πλειόνων ἕκαστα τούτων εἰς μίαν συνήγαγε κορυφήν, εἶτ' αὖθις ἐκεῖθεν ὥσπερ ἐκ σημείου ἢ κέντρου πολλὰς ἐποιεῖτο γραμμάς, καὶ οὕτως τὰ μὲν πολλὰ ἑνὶ συνέδει δεσμῷ, τοῦτον δὲ αὖθις εἰς πλῆθος διέλυε, καὶ ὁπότε μὲν ἔδει συναγαγεῖν τὰ πολλά, ἐχρῆτο σοφῶς τῷ δεσμῷ, ὁπότε δὲ ἔδει τὸ ἓν ποιῆσαι πολλά, ἀπ' ἐκείνου προῆγε τὰ πληθυνόμενα καὶ οὕτως ἐγεγόνει τοῖς νόμοις νόμος ἀρίστης παιδεύσεως. Εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ὕστερον ἀπὸ φιλοσοφίας ἐπικλινὴς εἰς νόμους γενόμενος, οὕτω τὴν νομικὴν ἐπιστήμην ἠκρίβωσα, θαυμάζειν οὐ χρή, ἀπὸ τοῦ κρείττονος τῷ ἐλάττονι προσιών, κἀκεῖθεν τὴν μέθοδον εἰληφώς. Ἐκεῖνον δ' ἂν εἰκότως ἀγαίμην ἐγώ, εἰ οὔπω ὑπερνεφὴς γεγονώς, εἶτα δὴ τοῖς πεζοτέ-

3 κἀνταῦθα B | [τοῦ τε ἐ]κεῖνον B **4** ἐγεγόνει post ὁποῖος transp. B **5** [οὐχ οὕτως] B **8–9** ἐφε[υρηκώς] B **13** ὑπερφυὲς PSa : ὑπερνεφὲς B | ἐπιβέβηκεν B **15** πεπλήθυται Sa **17** ἐπιβουλὴν PSa **20–21** περιλαβὼν B (fortasse recte) **21** τὸν ὡρισμένον PSa | δὲ[2] PB : καὶ Sa **24** π[ολλὰ] B **26** ποιεῖν B πο[λλ]ὰ B **27** πληθυνό[μενα] B **28** φι[λο]σοφίας B **29** ἐς B | [ἐπιστήμ]ην B **30** χ[ρὴ] B **31** κ[ἀκε]ῖθεν B | [Ἐκεῖ]νον B **32** ὑπερνεφὴς PSa : ὑπερφυὴς B | [εἶτα δὴ] B

ροις προσκεχωρηκώς, ἀπὸ τῆς οὐρανίας ἀψῖδος ἐφθέγγετο, ὡς οἱ πολλοί γε νῦν (οὐ γὰρ ἂν καθαψαίμην τῶν τελεωτέρων), οὐ διαιροῦσι τοὺς νόμους, ἀλλὰ σπαράττουσιν, οὐδὲ τέμνουσιν, ὡς δεῖ τέμνειν, ἀλλὰ διαξαίνουσι, καὶ δοκεῖ κρείττων ἅτερος θατέρου τῷ πολλὰ εἰδέναι νόμου κεφάλαια, ὥσπερ εἴ τινες ἐν φιλοσοφίᾳ οὐ τῷ ἐπίστασθαι τὰ τῶν συλλογισμῶν σχήματα καὶ ἑκάστους εἰς τὸ οἰκεῖον ἀνάγειν, ἀλλὰ τῷ πολλοὺς συμφορεῖν συλλογισμούς, οὔθ' ὅθεν προέλθοιεν ἐπιστάμενοι, οὔθ' ὅπῃ συνέλθοιεν. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐκεῖνος (πολλοῦ δὲ καὶ δεῖ), ἀλλ' ὅπερ ὕστερον ἐμεμαθήκει φιλοσοφήσας, τοῦτο πολὺ πρότερον ἐν νόμοις ἐφιλοσόφησε, καὶ ἐγεγόνει αὐτῷ ἡ μετὰ νόμους μάθησις ἀνάμνησις, ὧν προεισήνεγκε, καὶ Πλάτωνος μὲν καταπεφρονήκει καὶ τῶν ἐκείνου δογμάτων, ὅτι δὲ τὴν διαιρετικὴν ἐξύμνησε μέθοδον, ἐπῄνει τε καὶ ἐθαύμαζε.

7. Νομικῆς μὲν οὕτως εἶχε· καὶ τὰ πλείω νῦν μὲν παρῆκεν ὁ λόγος, προϊὼν δὲ ὅτε καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν διαλήψεται, καὶ τῆς περὶ τούτων τέχνης αὖθις ἐπιμνησθήσεται. | Κἀκεῖνα μὲν f. 34v τέως ἀναμενάτω, τὸν δὲ ἄνδρα ἀπὸ τῶν προπόδων τοῦ ὄρους ἀναβιβάζειν εἰς περιωπὴν ἑλόμενοι, κατὰ βραχὺ τῇ ἀνόδῳ χρησώμεθα. Εἶχε μὲν οὖν οὕτω τῆς περὶ τῶν λόγων παιδεύσεως καὶ παντοδαπῷ πυρὶ κύκλῳ περιελάμπετο, οὔπω δὲ ἐπὶ τῆς λυχνίας ἐτέθειτο, οὐ λέγω τῆς ὑψηλοτέρας καὶ κρείττονος (ἀπὸ ταύτης γὰρ διαπεπύρσευται ὕστερον), ἀλλὰ τῆς ὑποδεεστέρας μὲν ἐκείνης καὶ ᾗ πολιτείας καὶ τάξεις οἶδε κοσμεῖν, θαυμασίας δ' οὖν ὅμως καὶ ταύτης, καὶ εἴ τις αὐτῇ μᾶλλον μετὰ τοῦ δικαίου χρῷτο καὶ τῆς νομικῆς ἀκριβείας. Ἀλλ' εἰς ἀρχὴν προϊὼν ὁ λόγος, ἑτέραν ταύτης ἐπιζητοίη ἀρχήν, ἀφ' ἧς ἐκείνῳ μὲν μᾶλλον, ἐμοὶ δὲ οὐδὲν

33 προσκε[χωρη]κὼς B | ἐ[φθέγγε]το B **34** [γὰρ ἂν] B | τελε[ωτ]έρων B **35** [ἀλλὰ σπα]ράττουσιν B | οὐ[δὲ τέμ]νουσιν B **35–36** ὡ[ς δεῖ τέμνειν] B **37** [εἴ] B | οὐ τῷ PSa : οὕτω B **38** ἑκάστως B **39** ἀν[άγ]ειν B | τ[ῷ] B **41** π[ολλο]ῦ B **43** τοὺς post μετὰ add. B | μά[θησις] B **45** ἐπήνεσε B **7,1** νῦν μὲν post παρῆκεν transp. B **2** ὅτε PSa : ὅπερ B | περὶ PSa : ἐπὶ B **5–6** χρησόμεθα PSa **6** an τὸν λόγον scribendum? **10** τάξεις καὶ πολιτείας B **13** κἀμοὶ B

6,33 cf. Plat., Phaedr. 274b **38** cf. Arist., Analyt. pr. 26-33 **42–43** Plat., Phaed. 72e-73b **7,7–8** Mt. 5, 15

ἧττον τὸ ἐγνῶσθαι καὶ τὸ θαυμάζεσθαι προσεγένετο· ἔσχε δὲ οὕτως. Μεταβολῆς ἔδει τοῖς πράγμασι κρείττονος· ἀπ᾿ ἀρχῆς τῆς πρώτης ἀρξώμεθα, φημὶ δὴ τῆς καθ᾿ ἡμᾶς ἡγεμονίας, καὶ εἰς πέρας τελεώτατα τελευτήσονται. Καὶ μέντοι γε καὶ τυγχάνει ταύτης καὶ τοῖς βασιλείοις θρόνοις ἐνίδρυται ὁ πρὸς τούτους μὲν πάλαι ταμιευόμενος τῷ Θεῷ καὶ ἐν ἀφανεῖ τέως κρυπτόμενος, ἐν καιρῷ δὲ ἀνεληλυθὼς ἐπ᾿ αὐτοὺς καὶ οἷόν τι φῶς ἁπανταχοῦ ταῖς ἀκτῖσι φθάνον ἐν δίσκῳ τῷ βασιλείῳ τεθείς, λέγω δὲ εἰδόσι τὸν Κωνσταντῖνον, ὃς τοῦ τῶν Μονομάχων μὲν γένους προελήλυθεν, ἄμαχος δὲ πᾶσι τοῖς βασιλεῦσι γέγονε, καὶ τὴν μὲν ἀρετὴν ἀνέφικτος, τοῖς δὲ πολεμίοις ἀπρόσμαχος· ὃς εὐθὺς τοῦ τῶν σκήπτρων ἐπιλαβέσθαι, πᾶσαν ἐν ταὐτῷ ἐκ παντὸς γένους συνήνεγκεν ἀρετήν, οὐ περὶ τάδε μὲν σπουδάσας, τῶν δ᾿ ἄλλων κατωλιγωρηκώς, οὐδὲ περὶ ταῦτα μὲν σύντονος γεγονώς, πρὸς δὲ τὴν τῶν λοιπῶν ἀπαγορεύσας συναγωγήν, οὐδὲ ῥώμην μὲν ἐπαινέσας σώματος, ἀνδρείαν δὲ μὴ θαυμάσας ψυχῆς, οὐδὲ τὸ θερμὸν μὲν τῆς γνώμης καὶ ἐναγώνιον ἐζηλωκώς, τὸ δὲ μελιχρὸν καὶ πρᾷον ἠθετηκώς. Τί δ᾿ αὐτῷ τῶν λόγων κρεῖττον ἔδοξεν ὕστερον, τί δὲ μᾶλλον ἐπήνεσε, τί δὲ πλέον ἐθαύμασεν; Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο πολυμερὲς καὶ τὸ μὲν κρουνηδὸν ἀπὸ γλώττης χεῖται, τὸ δ᾿ ἔνδον ἐν τῇ ψυχῇ κάθηται, περὶ ἄμφω κατὰ τρόπον μερίζεται, καὶ διελὼν τὼ δύο, οὐκ ἐστὶν ἐφευρεῖν ὅτῳ πλέον προσέθετο, ἀλλ᾿ ᾧ τῶν μερῶν προσωμίλησε, τοῦτο τὸ πρωτεῖον ἐδόκει ἔχειν κατὰ θατέρου. Εἰ δέ τινά που εὗρε πηγὴν καὶ κάτωθεν ἀναβλύζουσαν καὶ ἄνωθεν ἐπικλύζουσαν καὶ τὸ κρᾶμα τῶν ἐναντίων ἁρμονικῶς ποιησαμένην καὶ ἐμμελῶς, ἢ τοῖς δυσὶ παρὰ μέρος ἑκατέρῳ ἐδίδου, ἢ ὅτῳ ἐκείνων ἐδίδοτο καὶ προσετίθετο, τοῦτο ὅλως ὅλον τῇ ἑαυτοῦ συνηγηόχει ψυχῇ. Ἀλλ᾿ οὐκ οἶδ᾿ ὅπως ἐνταῦθα τῷ λόγῳ χρήσομαι. Βούλομαι μὲν γὰρ ὥσπερ ἱστορίᾳ τούτῳ τῷ μέρει τἀληθὲς συνεισενεγκεῖν, ὁρῶν δὲ καὶ ἐμαυτὸν τῇ ἐνταῦθα

14 ἔχει B **16** ἀρξόμεθα B | [ἡμᾶς ἡ]γεμονίας B **16–17** εἰς πέρας B : πέραν PSa **17** τελευτήσοντα B τελευτήσομαι coni. Sa **18** καὶ ante ταύτης add. B **22** τῶν om. PSa προεληλύθει B **24** ἀπροσμάχητος B **27** οὐδὲ PSa : οὐ B **28** ἀποπνεύσας B ; an ἀπονεύσας scribendum? **29** ψυχὴν B **30** ἐζηλωκὸς B **31** κρεῖττον om. B | ὕστερον : ἕτερον B | δὲ om. B **32** δὲ^{2} om. PSa **35** προσετίθετο B **36** τούτῳ B **38** ἄνωθι PSa **39** ἐμμελῆ PSa παρὰ μέρος post ἑκατέρῳ transp. B **40** προσέθετο PSa | ταῦτα B | ὅ[λως ὅ]λον B **42** ἱστορία Sa

μερίδι συλλαμβανόμενον, δέδοικα μὴ φίλαυτός τις τοῖς πολλοῖς νομισθείην καὶ παρὰ τὸν σκοπὸν βάλλειν, τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπαίνοις ἐπ' ἐμοὶ ἀποχρώμενος. Ἀλλ' ἵνα καὶ τὴν ἀκολουθίαν φυλάξω τοῖς διηγήμασι καὶ τὰς παρὰ τῶν πολλῶν ὑπερβήσωμαι μέμψεις, τοῖς μὲν ἐμοῖς ἐπιδρομάδην ἐπεξελεύσομαι καὶ ὅσον εἰκός, τοῖς δὲ ἐκείνου ἐμφιλοχωρήσω πλεονεκτήμασιν.

8. Ἔδοξε τούτῳ τῷ βασιλεῖ μὴ κατὰ γενεαλογίαν τοὺς ἐν τέλει προϊέναι καὶ ὅσοι τῷ βήματι πλησιάζουσι, μηδ' ἀπὸ τῶν πρώτων μόνον γενῶν τὴν συγκλητικὴν πληροῦσθαι βουλὴν καὶ τὰ τῶν δημοσίων ἀρχεῖα καὶ ὅσα περὶ νόμους τε καὶ ψηφίσματα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἑτέρας μερίδος, εἴ τινες δὴ καὶ ἀπὸ ταύτης εὐδόκιμοι πρὸς ταῦτα φανεῖεν καὶ τῶν ἄλλων καταλληλότεροι. Ἄτοπον γὰρ ἡγεῖτο ἐπὶ μὲν τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων μὴ τοὺς ἐκ πατέρων στρατηγικῶν ἢ ἄλλως ἀρχικῶν, ἢ τὸ κοινὸν δὴ τοῦτο στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἄλλως ἀναφανέντων πρὸς ταῦτα ἐπιτηδείων καταλέγειν εἰς τὰ πολέμια, τῷ δὲ συγκλητικῷ μέρει, ὥσπερ νόμον τινὰ ἀπαραίτητον καὶ ἀνεξάλλακτον ὅρον μόνην τὴν τοῦ γένους σῴζειν διαδοχὴν καὶ μὴ ἂν ἄλλως τινὰ παρακύψαι εἰς τὰ βασίλεια, εἰ μή τις εἴη προηγουμένοις γένεσι σεμνυνόμενος, κἂν εἰ πεπηρωμένος εἴη τὸν νοῦν καὶ μόνον ἔχων τὸ φύσημα καὶ μηδὲν ἄλλο ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ γένους μεγαληγορίαν ἀπερυγγάνοι. Διὰ ταῦτα οὐ συνήθειαν ἄλογον, ἀλλὰ κρίσιν εὔλογον τῶν περὶ τὰ βασίλεια ὁ βασιλεὺς ἐπεποίητο. Ἐνταῦθα προλαμβάνω μὲν ἐγὼ τὸν νῦν εὐφημούμενον καὶ πρῶτος προσπελάζω τοῖς προπυλαίοις οὐκ ἀπονητί, οὐδ' ἄνευ δοκιμασίας καὶ κρίσεως, ἀλλὰ πολλάκις ἐξετασθεὶς καὶ βασανισθεὶς ἐπὶ παντὶ λόγῳ, ἐπὶ πολλαῖς κρίσεσιν, ἐπ' αὐτοσχεδίοις συγγράμμασι, καὶ

44 δέ[δο]ικα B **45** πα[ρ]ὰ τὸν [σκ]οπὸν B **46** ἐμὲ PSa **47** φ[υλάξω τοῖς διη]γήμασι B | [παρὰ] B ὑπερβήσομαι PSa **48** ἐπεξελεύ[σομαι] B **49** ἐμ[φι]λοχ[ωρ]ήσω B **8,2** προ[ϊέναι] B **3** [πλη]ροῦσθαι B **5** μ[ερ]ίδος B **7** μὲν post ἄτοπον add. PSa **9** [στρ]ατιωτῶν B | τὰ om. B **10** στρατηγικῷ ante συγκλητικῷ primum scripsit, deinde linea exstinxit B **14** ἔχων PSa : σημαίνων B **15** φύσσημα P **16** Διαταῦτα P **17** Ἐντεῦθεν B **18** νῦν PSa : νοῦν B | εὐφημούμενος B **20** πολλάκις ἐξετασθεὶς PSa : πρῶτον δοκιμασθεὶς B **21** ἐπ' PSa : ἐπὶ τοῖς B

8,7–14 Psell., Chron. 6, 29, 1-28 (I, pp. 276-278)

οὕτω συμπιεσθεὶς πρὸς τὴν εἴσοδον, ὡς μόλις που τὸ πνεῦμα ἀνακαλέσασθαι. Οὐ πολὺς δὲ χρόνος διεληλύθει, κἀκεῖνον ἡ αὐτὴ κρίσις ἐλάμβανεν. Οὐδὲ γὰρ ἤνεγκα κοινῇ μετέχων ἐκείνῳ τῆς περὶ τοὺς λόγους ἐπιμελείας τε καὶ σπουδῆς, ἐμὲ μὲν ἐν τοῖς βασιλείοις ὑψοῦσθαι, ἐκεῖνον δὲ ταύτης ἀπολελεῖφθαι τῆς χάριτος. Τὸ μὲν οὖν ἐμὸν κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἐνταῦθα συμπεπεράνθω.

9. Εἴσεισι δ' οὖν ἐκεῖνος μεγαλοπρεπῶς τὰ βασίλεια, ἅμα δὲ τοῖς προθύροις εἱστήκει καὶ εἰς τὸ βῆμα ἀναλαμβάνεται καὶ τῆς τῶν κρειττόνων ἀξιοῦται τάξεώς τε καὶ στάσεως, προεδρεύων μὲν οὔπω τοῦ δικαστικοῦ βήματος, ἐν δὲ ταῖς ὑφεδρείαις τῶν ὑπερκαθημένων μᾶλλον τιμώμενος καὶ θαυμαζόμενος. Ἐκάχλαζε γὰρ αὐτῷ ἡ γλῶττα οὕτως εἰπεῖν τὰ νομικὰ ῥεύματα καὶ αὐτόθεν τὰ πηγαῖα ἐχεῖτο νάματα καὶ ἡ ἐπιστροφὴ τούτῳ τῶν ἐπιβολῶν οὐκ εἰς βιβλία τὰ πλείω, ἀλλ' ἡ μνήμη πάντα συνήθροιζε τῇ ψυχῇ. Ἐπήβολος δὲ παντοίας φιλοσοφίας ὥσπερ εἰρήκειν γενόμενος, τὰς διαιρέσεις κατ' ἄρθρα ἐποιεῖτο τῶν γνώσεων, ὁμοῦ τε λέγων καὶ σπουδάζων αὖθις περὶ τὰ συγγράμματα, εἴ που καὶ τούτων
f. 35 δεήσειε. Λαμπροφωνίαν δὲ ἤσκησε μὲν οὐδαμῶς, | εὐμοίρησε δὲ ταύτης ὑπερφυῶς, καὶ εἴτε βασιλείους φωνὰς ὑποκρίνοιτο, ἄνωθεν ταύτας ἠφίει ὥσπερ βροντάς, εἴτε τι ἄλλο λέγειν ἐπετέτακτο. Ὁ δὲ ἐν μέσοις ἐγκείμενος, μᾶλλον δὲ τῶν πέριξ ἑστηκὼς μέσος, ἥδραστο μὲν ὥσπερ τις στήλη ἀσφαλὴς καὶ ἀκίνητος, οὐ τοῖς ἑκατέρωθεν λόγοις θορυβούμενος ἢ κλονούμενος, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτοῦ μένων καὶ τὴν τοῦ ἤθους πῆξιν ἐπιδεικνύμενος. Ἀρξάμενος δὲ λέγειν πλατείᾳ ὁμοῦ τῇ γλώττῃ καὶ μελιχρᾷ, διῄρει μὲν ὥσπερ εἰκὸς τὴν ὑπόθεσιν, ἀναβαίνων δὲ εἰς τὴν τοῦ ὑποκειμένου ἀκρόπολιν, ἐκεῖθεν ἠφίει τοὺς λόγους, σύννους μὲν καὶ περιεσκεμμένος ἄνω τε καὶ περὶ τὰ μέσα γιγνόμενος, πρὸς δὲ τῷ τέλει τῆς ὑποθέσεως χαρίεις τε καὶ ἀγαλματίας φαινόμενος, καὶ ὅτι συνέκλεισεν ὁμαλῶς τὴν ὅλην περίοδον καὶ τὴν τομὴν τοῦ λόγου

23 δὲ om. B | ἐληλύθει B **25** τοὺς B s.l. | τε om. PSa **27** [μέρος] B **9,1** δ' οὖν PSa : γοῦν B **2** ἀναλαμ[β]άνεται B **4** τῷ δικαστικῷ βήματι B | τ[αῖς ὑφε]δρείαις B **6** οὕτως εἰπεῖν ante ἡ transp. B | αὐτόθι B **8** ἀ[λλ' ἡ] B **14** ἠφίεις B **15** ἐγκείμενος B : γενόμενος PSa **21** μὲν PSa : τε B **24** τὴν εἴσοδον post τὴν[1] primum scripsit, deinde linea exstinxit B

9,23 Philostr. Vit. Soph. 2,612 (2, p. 112,9)

συνεπεράνατο, ἐμμελῶς ταῖς ἐξανθούσαις ἐπιδεικνύμενος χάρισι. Περὶ δὲ τὰς ἀντιθέσεις-ποῦ γὰρ τὸ καθ' ἡμᾶς μέρος, ἵνα καὶ τὸ ἐμαυτοῦ αὖθις συνεισαγάγω, ἀβάσκανον καὶ ἀπολιόρκητον; Τοῖς γοῦν ἀντιθέτως ἔχουσιν οὐκ εὐθὺς μὲν ἀπήντα ὥσπερ ἐπιστομίζειν βουλόμενος, ἐφιεὶς δὲ ὅσον βεβούληνται, ἐπειδὰν σταῖεν τοῦ ῥεύματος, ἕκαστον αὐτῶν διεσμίλευε νόημα καὶ πρὸς τοὺς κανόνας προσῆγε, κἀκεῖθεν αὐτοῖς τὸ διεστραμμένον χαριέντως ὠνείδιζεν, οἱ δὲ αὐτίκα κατεπεπλήγεσαν καὶ τὴν γλῶτταν μὲν ὑπεῖχον, ὑπ' ὀδόντα δὲ ἐτονθόρυζον. Ἀλλ' ἀντήρκουν μόνος αὐτοῖς περὶ τὸ λογικὸν ἑστηκὼς θέατρον καὶ ἐπὶ τοῖς κατορθώμασι τοῦ ἀνδρὸς τὼ χεῖρε κροτῶν, οὐ μὴν ἐλάττονά μοι τὰ παρ' ἐκείνου, ἐν οἷς αὐτὸς ἐσπούδαζον καὶ κατώρθουν ἐν ἀγῶσι καὶ ἐπιδείξεσιν, ἀλλὰ τὸ αὐτό μοι ἀνταπεδίδου μέτρον καὶ τοῦ κρότου καὶ τῆς εὐφημίας.

10. Οὕτω δὲ ἀλλήλοις ἀντεξεταζόμενοι καὶ παραμετρούμενοι ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς, ἢ ἐφ' οἷς ἐπλεονεκτοῦμεν καλοῖς, μετὰ τῆς αὐτῆς ἑνώσεως εἰς ὁμοίαν ὁμοῦ καὶ ἀντίθετον διαίρεσιν διῃρούμεθα, τὸ δ' ἐσχήκει οὕτως. Ἦν μὲν πάλαι ἀνὰ τὴν ἡμετέραν πόλιν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν διδασκαλεῖα καὶ παιδευτήρια καὶ σεμνοὶ θρόνοι καθίστασαν οὐ τῆς πανδήμου μόνης ποιητικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν λόγων τέχνης καὶ τῆς θαυμασιωτάτης φιλοσοφίας, νομικῆς δὲ τοῖς πολλοῖς ἐλάττων φροντίς, οἱ δὲ καιροὶ τὰ πράγματα περιτρέψαντες καὶ ἐξαμαυρώσαντες, μικροῦ δεῖν καὶ τοὺς τῶν λόγων πυρσοὺς ἀπεσβήκασιν. Καὶ θέατρα μὲν ἐτελεῖτο δημόσια καὶ ἀγωνοθέτης τούτοις προὐκάθητο καὶ οἱ διαμιλλώμενοι περιδέξιοι, οἱ δὲ τῶν λόγων ἀγῶνες ἐψεύδοντο τοὔνομα καὶ ἐν παραβύστῳ ἔνιοι τοὺς λόγους ὑπεψιθύριζον. Καὶ οἱ μὲν χορεύοντες πλείους, κορυφαῖος δὲ οὐδ' ὁστισοῦν τοῦ χοροῦ, ἀλλ' ὁ θίασος ἠτάκτουν τε

26 ἡμ[ᾶς] B **27** συναγάγω Sa **29** an βεβούληντο? **31** [προσ]ῆγε B **32** καταπεπλήγεσαν BSa | ἐπεῖχον B **33** ἐτονθόριζον B | αὐτ[οῖς] B περὶ PSa : πρὸς B **34** [τ]οῖς B **35** πα[ρ' ἐκείνου] B **36** ἐν [ἀ]γῶ[σι καὶ] B **37** τ[ὸ αὐτό μοι] B ἀντεπεδίδου B | καὶ[1] om. B **10,1** ἀντε[ξεταζόμεν]οι B παρα[μετρ]ούμενοι B **3** εἰ[ς] B | ὁμοί[αν ὁμοῦ καὶ ἀν]τίθετον B διαιρούμεθα PSa **4** Ἦν μὲν πάλαι : Σημ(είωσαι) in marg. B | [πόλ]ιν B **5** [ἐπι]στημῶν B | διδασκ[αλεῖα] B **6** ἀλλ[ὰ καὶ τῆς] B **7** θαυμα[σιωτάτης] B | νομικοῖς a. corr. P **11** ἀ[γω]νοθέτης B **14** ὁτισοῦν B

10,9–10 cf. Greg. Naz., Or. 19, 3 PG 35, 1045, 38

τὴν χορείαν καὶ παρερρύθμιζον, οὔτε τὴν στροφὴν εὖ ποιούμενοι οὔτε τὴν ἀντιστροφὴν οὔτε τὸν ἐπῳδὸν ἐξᾴδοντες ἐμμελῶς, καὶ ἦν φορά τις ἄλογος τὸ γινόμενον, τὸ δ' αἴτιον, ὅτι μή τις τῶν ἀντεξεταζομένων ἐπὶ τῷ λόγῳ κρείττων τοῖς ἄλλοις καθίστατο, οὐδ' ἦν ὥσπερ πάλαι ἐπὶ τοῖς Αἰθιοπικοῖς νόμοις ὁ βασιλεύσων αὐτῶν τά γε εἰς λόγους οὔτε ἐξῃρημένος τὸ μέγεθος οὔτε τὴν δύναμιν ἄμαχος, ἀλλὰ πύκται πάντες ἴσοι καὶ παγκρατιασταὶ παραπλήσιοι. Ὡς δ' ἐγὼ μὲν ἐπὶ ταῖς ἐπιστήμαις μᾶλλον καὶ τέχναις, ὁ δ' ἐπὶ τοῖς νόμοις ἐσεμνυνόμεθα, μερίζεται περὶ ἡμᾶς πᾶν ὅσον ἔκκριτον τῆς λογικῆς φάλαγγος, καὶ ὅσοι μὲν οὐδὲν ἄλλο ἢ κοσμεῖν τὴν πολιτείαν προείλοντο, ἐκεῖνον προὐβάλοντο στρατηγὸν συνερρυηκότες παμπληθεί, οἱ δὲ τῶν σεμνοτέρων ἐρασταὶ μαθημάτων περὶ ἐμὲ σχισθέντες ἀπέκλιναν. Τί οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεύς; Δεινοπαθεῖ μὲν ἐφ' οἷς ἐβιάζετο, βιάζεται δὲ ἐφ' οἷς ἐδεινοπάθουν οἱ τῶν λόγων ἐπιμελόμενοι, καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸν παριδὼν προδίδωσιν ὥσπερ ἡμᾶς, μὴ πειθομένους μήτε τῷ πείθοντι μήτε τοῖς ἀναγκάζουσιν. Ἀλλὰ χαλεπὸν εἴ τις μέσος ἐναπολειφθείη δυοῖν καὶ ταῦτα κρείττοσιν ἑαυτοῦ. Οὕτως ἀπὸ τῆς τῶν λόγων κοινωνίας εἰς πολιτείας συναχθέντες αἵρεσιν, τὴν αὐτὴν ἀπὸ ταύτης αὖθις διαιρεθέντες εἰς ἀκοινώνητον, ἵν' οὕτως εἴπω, συμφωνίαν διῃρέθημέν τε καὶ συνηρμόσθημεν, καὶ μόνοι περὶ τοὺς κρείττους τῶν λόγων τῇ Βυζαντίδι διεμερίσθημεν, ἐγὼ μὲν τἀναντία τοῖς ἐθέλουσιν ὑφηγούμενος, ὁ δέ μοι ἐξεναντίας μὲν θατέρῳ τῶν ἐμῶν παιδευμάτων, τῷ δέ γε λοιπῷ ἰσοπαλῶς προσφυόμενος. Οὐ μήν, ὥσπερ ἐνομίσθημεν, οὕτω παντάπασιν ἀντεκείμεθα, ἀλλ' ἑκάστῳ μὲν τὸ ἰδιαίτατον ἐκηρύττετο, ἑκατέρῳ δὲ καὶ τὸ δοκοῦν ἀλλότριον διεσπούδαστο, ὡς ῥεῖν ἀπ' ἀμφοῖν καὶ ῥητορικῆς καὶ φιλοσοφίας, οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ νομικῆς ἐπιστήμης κρουνούς. Τοῖς γὰρ ὀνόμασι διαιρεθέντες, τοῖς ἀσκήμασι συνηνέχθημεν. Ἀλλ' ὁποῖα τὰ ἐπὶ τούτοις; Οὐκ οἶδα πότερον τὸν

15 οὔτε τὴν ἀντιστροφὴν om. PSa **16** τὴν ἐπῳδὴν B; an τὴν ἐπῳδὸν scribendum? **18** ἐπὶ om. B **20** γε B : τε PSa **21** ἀ[λ]λὰ B **22–23** ταῖς ante τέχναις add. B **24–25** οὐδ[ὲν ἄ]λλο B **26** συνερρυ[ηκότες πα]μπληθεὶ B **27–28** ἐπὶ τού[τοις ὁ βασιλεύς;] B **30 29–30** [καὶ] B προσδίδωσιν PSa **31** μέσῳ Sa **38** δὲ post θατέρῳ add. B **40** ἀντικείμεθα Sa **41** ἐσπούδαστο B | ῥεῖν PSa : ἐρεῖν B **43–44** συνενέχθημεν B

19 cf. supra, 1, 11, 29-30

βασιλέα τῆς ἀντιστροφῆς αἰτιάσομαι ἢ ἡμᾶς αὐτοὺς τῆς τοῦ βασιλέως αἱρέσεως. Ὥσπερ γὰρ εἰς μισθοφορὰν ἡμᾶς καταστήσας ἐπὶ τοῖς λόγοις, αὖθις ἀνακαλεῖται πρὸς ἑαυτόν, τὴν πρὸς οὓς ἐξεδόθημεν συμμαχίαν ἀποτελέσαντας, καὶ ἦμεν τούτῳ ὅπερ ἑτέροις, ἐγὼ μὲν πρὸς ῥητορικὴν ἐξασκῶν καί τι καὶ φιλοσοφίας παραμιγνύς, ὁ δὲ τελῶν τούτῳ τὰ νόμιμα καὶ τὰ Ἐλευσίνια ὥσπερ μυσταγωγῶν.

11. Ὑπὸ δὲ τῆς φορᾶς τοῦ λόγου ἐπὶ πολὺ τοῦ δέοντος ἐνεχθείς, καὶ τοῦτο προσθήσω ἐνταῦθα ἀκροτελεύτιον, ἐκείνῳ τε θαῦμα διδόν, κἀμοὶ σεμνότητα τοῖς πολλοῖς ἄπιστον. Ἐπειδὴ γὰρ Μάρκον τὸν ἐν βασιλεῦσι φιλοσοφώτατον ἠκηκόει, ὡς δέλτον ἐξαψάμενος ἐς διδασκάλου ἐφοίτα, ζηλοῖ τὸν ἄνδρα τῆς τοιαύτης συνέσεως καὶ πλέον τι τοῦ φιλοσόφου καὶ βασιλέως ποιεῖ. Αὐτὸν γάρ με πολλάκις ἐπὶ θρόνου καθίζων, εἶτά μοι καὶ λέγοντι ὑπεγραμμάτευε καὶ τὰ ὦτα πρὸς διδασκαλίαν ἀνίστα μεθ᾽ ὅσης τις ἂν εἴποι τῆς ἐγρηγόρσεως. Ἀλλὰ τί ταῦτα πρὸς τὴν παντοδαπὴν ἐκείνου ψυχήν; Ὅς γε καὶ κεφαλὴν τυραννικὰ κατ᾽ αὐτοῦ μελετήσασαν, ἐπειδήπερ ἑαλώκει καὶ βραχύ τι καθήψατο, εἶτ᾽ αὖθις ἐκ μετανοίας | f. 35v εἰς τὴν φύσιν ἐπανεληλύθει, ἀμφοτέραις λαβὼν ταῖς χερσὶ πυκνὰ κατεφίλησε καὶ τὴν μαχαιροφόρον χεῖρα ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔθετο. Ὁ δὲ λόγος καθαπερεὶ ῥεῦμα ἐκτραπεὶς τοῦ σκοποῦ, ὡς τοῦ Ἡρακλεωτικοῦ στόματος τὸ Νειλῷον ὕδωρ καὶ πολλοὺς ἀγκῶνας πεποιηκὼς τοῖς ἑλίγμασιν, αὖθις ἐπὶ τὴν πρώτην ἀναγέσθω πηγήν. Καὶ βουλοίμην μὲν ἄν, εἴ γε καὶ δυναίμην, μὴ προσνέμειν ἐμαυτὸν ἐκείνῳ τοῖς διηγήμασιν, οὐκ ἔστι δὲ

50 παραμιγνύ[ς, ὁ] B | τελῶν B : τεχνῶν PSa | νομικὰ Sa **11,1** πολὺ PSa : πλέον B **2** ἐναχθεὶς Sa **3** διδοῦν B | σεμ[νότη]τα B **4** [ἐν β]ασιλεῦσι B δέλ[τον] B **5** ζ[ηλοῖ τὸν ἄνδρα τῆς τ]οιαύτης B **6** καὶ βασιλέως om. PSa [Αὐ]τὸν B **7** [θρόνου κα]θίζων B | λέγων B **8** [ὑ]πε[γρα]μμάτευε B | πρὸς PSa : περ[ὶ] B | [μεθ᾽ ὅσης] B **9** ἄν τις B | ἐγρηγ[όρσεως. Ἀ]λλὰ B **10** [Ὅς γε καὶ] B **12** αὖ[θις ἐκ] B | φ[ύ]σιν B | ἐπανελήλυθεν PSa **14** ἐ[πὶ] B **14–15** ἐκ post ἐκτραπεὶς add. PSa **15** [τοῦ Ἡρα]κλεωτικοῦ B **16** πολλοὺς B : τοὺς PSa τ[οῖ]ς B **18** an ἐκείνου scribendum?

11,3–5 Suda, mu, 214 (III, p. 328,14-23); cf. Psell., Chron. 3, 2, 6-8 (I, p. 72) **9–14** cf. Psell., Chron., 6, 146, 1-147, 18 (II, pp. 92-94) **15–17** cf. Heliod., Aethiop. 1, 1 (I, p. 2)

ὥστε καὶ δύνασθαι μόνον ἀπολαβεῖν καὶ τὴν κρίσιν τῆς ἀληθείας τοῖς ἀκούουσι δίδωμι.

12. Οὐκ ἔστιν ὁπότε ἡμᾶς εὐθὺ τοῦ φαινομένου καλοῦ φέρεσθαι ὁ φυσικὸς νόμος ἠφίει καὶ παρελίμπανεν, ἀλλὰ τὴν μὲν πρώτην βραχύ τι τῶν δεδογμένων ἀλλήλοις λεληθότως παρηνεῴξαμεν, εἶτα δὴ τοῦ καιροῦ προϊόντος καὶ τὸ σύμπαν τοῦ σκέμματος ἐκκαλύπτομεν, μὴ μέχρις ἀποδείξεων καὶ τῆς τῶν σεμνοτέρων ἀκριβείας καὶ καταλήψεως τὴν φιλοσοφίαν ἱστᾶν, μηδὲ γεωμετρεῖν μὲν αἱρεῖσθαι, ἀμέτρητον δὲ ἡμῖν τὸ αἰθέριον μέτρον ἐᾶν, ἢ τὸ ὑπὲρ ἐκεῖνο εἴτε σῶμα, εἴτε ἀσώματον, ἀλλὰ δεῖν καὶ ἐπὶ τὴν ἡμεδαπὴν ἐγκλίνειν φιλοσοφίαν, ἥτις τὸν σταυρὸν μὲν αἴρειν ἑκάστῳ κελεύεται, εἶτα τοῖς τοῦ Θεοῦ ἕπεσθαι ἴχνεσιν. Οὐ γὰρ ἄν τις ταῖς σκιαῖς τῶν θεωριῶν ἕψεται, μὴ τὸ σῶμα πρότερον νεκρώσας τῆς ταπεινώσεως. Τοῦτο τὰ πρῶτα μὲν ἀργῶς παρ᾽ ἀλλήλων ἠκούσαμεν, εἶτα δὲ τοῖς αὐτοῖς ἐπιβαλόντες λογισμοῖς, εἰς φλόγα τὸν σπινθῆρα αἴρομεν καὶ τέλος θείῳ πυρὶ πρὸς τὸν σκοπὸν συνανήφθημεν, πλὴν ὅσον ἀόριστον τὸ μελετώμενον ἔθεμεν, καὶ ἦν ὁ πρὸς Θεὸν ἡμῖν ἔρως θερμὸς μέν, ἀμέτρητος δέ. Ἐδεῖτο γὰρ ὁ πυρσὸς θειοτέρου τοῦ πνεύματος, ἵν᾽ ἐκεῖθεν ἀκάθεκτος καὶ αἰθέριος γένηται. Συνηνέχθη γάρ τι τοιοῦτον, ὑφ᾽ οὗ πτερωθέντες, οὐκέτι ἀνασχετοὶ πρὸς τὴν ὁρμὴν ἐγεγόνειμεν. Βάλλει τις ἡμῖν τὰ νῶτα βέλει βασκανίας πικρῷ, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, τῷ ἐπὶ τῶν βασιλείων εὐδαιμονήσοντι ταύτην δὴ τὴν κάτω φερομένην εὐδαιμονίαν, ἀρχομένῳ μὲν τοῦ σπουδαζομένου οὐ πάνυ τι ἀντικεῖσθαι ταῦτα, μεσοῦντι δὲ ἢ τελευτῶντι τοῦ πράγματος πάνυ κακοήθη εἶναι καὶ δυσμενῆ. Ὡς δὲ καὶ ἡμῖν τότε συνεπεπτώκει καὶ τὸ τραῦμα ὕπουλον καὶ βαθύ-τί γὰρ δεῖ φανεροῦν ἢ τὸν βαλόντα ἢ ἐφ᾽ ᾧ ἡ βολή; Οὐ γὰρ καταφορικὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ πανηγυρικός. Ἔβαλλε γοῦν ἐκ τοῦ ἀφανοῦς. Οὐ γὰρ εἶχεν ἐπὶ τὰ στήθη τοῦ τόξου ἅπτεσθαι. Ἡμεῖς μὲν οὖν ἀμέμπτως ἐδοκοῦμεν

12,1 ἔ[στι] ὁ[πότε] B **5** ἐκαλύπτομεν B **7** μὲν om. PSa | ἡμῖν om. B **9** ἐκκλίνειν B **10** παρεγ[κελ]εύεται B **13** δὴ PBSa : correxi **15** ἀνήφθημεν B | μελ[ε]τ[ώμε]νον B **19** ὁρ[μὴν ἐγε]γόνειμεν B **21** εὐδαιμονίσαντι B **24** π[άνυ] B **25** δεῖ PB : δὴ Sa **27** Ἔβαλε PSa **28** ἐφάπτεσθαι B

12,9–10 Mt. 16, 24; Marc. 8, 34; Luc. 9, 23 **11–12** Phil. 3, 21 **26–27** cf. Hermog., De ideis 1, 1, 272 (p. 223, 15)

ἔχειν τοῦ πολιτεύματος (οὐ γὰρ παρήλλαττέ γε ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἡμῖν οὔτε τὴν ὁμιλίαν οὔτε τὸ πρόσωπον, εἰ μὴ ὅσον οἷς ἐθάρρει τὰ τῆς ψυχῆς ἐθαύμαζεν, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἑαλώκειμεν), ὡς δ' οὐδὲν τοῖς ἐπιγείοις ἀπόρρητον, διαδόσιμον ἡμῖν οὕτως εἰπεῖν τὸ εἶδος γίνεται τῆς πληγῆς. Ἐγὼ μὲν οὖν ἀκούσας, οὐ πάνυ τι γελασείων, βραχύ τι παρεμειδίασα, καταφρονήσας καὶ τοῦ βαλόντος αὐτοῦ καὶ τοῦ βλήματος, ὁ δέ, καίτοι τἆλλα πρᾷος ὢν καὶ πρὸς τὰ εἰωθότα συμβαίνειν καθεκτὸς τὴν ὁρμήν, ἐνταῦθα μόνον ἐξαλλάττει τοῦ ἤθους, κἀμοὶ μὲν ἐπισκώπτει τὴν ἀοργησίαν, αὐτὸς δὲ ὡς εἶχε θυμοῦ τῷ βασιλεῖ προσβαλών, ὀνειδίζει τὸ εὐπαράδεκτον καὶ ὅτι δέδωκε τῷ συκοφαντοῦντι τὴν ἀκοὴν καὶ οὐκ εὐθὺς βασκαίνοντα ἤλεγξε, τοσοῦτον οὐχ ὑφεὶς τῆς ὀργῆς, ὡς καὶ τοῦτο τολμῆσαι, ὅτι ῥᾴων ἂν ἦν τὸ κατ' ἐκείνου συκοφαντούμενος ἔγκλημα, ἢ νῦν ὅτι τῷ ἐγκαλουμένῳ τὰ μεγάλα διακονοίη. Τότε μὲν οὐδὲν πλέον ἐπεσημήνατο, ἀλλ' αὖθις μεταβεβλήκει καὶ ἐπὶ τὰς αὐτὰς ἐπανεληλύθει λαβάς, ὥσπερ εἰώθεσαν πάλαι οἱ προσπαλαίοντες, χρόνῳ δὲ ὕστερον οὐ μακρῷ ἐμὲ περὶ τοῦ προτέρου λογισμοῦ ὑπεμίμνησκε καὶ αὐτὸς τοῦ θειοτέρου σκοποῦ εἴχετο ἰσχυρῶς. Ἦν δὲ ἡμῖν ἔτι τέως τὸ σπουδαζόμενον εἰς ἀναβολάς. Εἶτα δεύτερόν τι χαλεπὸν προσκεκρούκει τἀνδρὶ καὶ τρίτον ἄλλο καὶ ἐπὶ τούτοις ἕτερον, αἱ πληγαὶ δὲ καὶ τὰ βέλη οὐ πάντα ὀπίσθια, ἀλλ' ἦν ἃ καὶ ἐμπρόσθια καί, ἵν' οὕτως εἴποιμι, ἐπιστήθια· καὶ δεινὸν μὲν οὐδὲν διεπέραινον, ὁ δὲ ἤσχαλλεν, ὅτι τοξεύοιτο καὶ ὅτι ἐπάλληλοι αἱ βολαί. Ἐπεὶ δέ, ὅτε μὲν βάλοιτο, ὑπεμιμνήσκετο τοῦ σκοποῦ, ὅτε δὲ ἐνδόσιμα γένοιτο τὰ τοξεύματα, αὖθις ἐπελέληστο καὶ ἦν αὐτῷ παρὰ μέρος ἡ ὁρμὴ καὶ ἡ ἀναβολή, τί πρὸς τοῦτο διαμηχανᾶται; Δεσμεῖ τὸ σπουδαζόμενον τῷ πρὸς Θεὸν συνθήματι καὶ ὅρκοις ἑαυτὸν ἀρρήτοις συνέχει καὶ περιπλέκεται, κοινωνὸν δὲ κἀμὲ ποιεῖται τοῦ πράγματος. Ἐβου-

35 βλέματος B **39** ἀπαράδεκτον B **41** ῥᾷον B **41–42** συκοφαντούμενον B **43** μὲ[ν] B | ἐπεσημήνατο ex ἐπεσημάνατο corr. B **44** [καὶ] B ἀνεληλύθει B **45** [χρ]όνῳ B | περὶ PSa : τε B **46** [ὑπεμ]ίμνησκε B **47** [εἴ]χετο B **48** δεύ[τε]ρον B **50** ἦν PSa : ἔστιν B **51** ἐπιστ[ήθ]ια B | διεπέρ[αιν]ον B **52** τοξεύοι[το] κα[ὶ ὅ]τι B | [αἱ βολαί] B | [Ἐπ]εὶ [δέ, ὅτε μὲν] B βάλλοιτο B **54** [αὖ]θις B | [καὶ ἦν αὐτῷ] B **56** [Θε]ὸν B | [καὶ ὅρκοι]ς B **57** ποιεῖται PSa : ποιεῖ τὰ B **57–58** Ἐβουλό[μην] B

36–37 cf. Psell., Chron. 6, 190, 3-4 (II, p. 138)

λόμην γὰρ μηδενὸς αὐτῷ ἀκοινώνητος εἶναι, μήτε χείρονος μήτε θειοτέρου καὶ κρείττονος.

13. Ἐσκευαγωγούμεθα οὖν πρὸς τὴν ἔξοδον καὶ τὸ φαινόμενον ἡμῖν σπουδὴ περὶ τὸν βασιλέα καὶ δορυφορία προσήκουσα, τὸ δ' ἀφανῶς σπουδαζόμενον ἀνάλυσις ἀπὸ τῶν συνθέτων τούτων ἐπὶ τὴν σεβασμίαν ἁπλότητα. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ ἐξομαλίζει τούτῳ τὸ τῆς ὑποσχέσεως ἔργον Θεός. Οὐδὲ γὰρ ἦν ἐκ τοῦ προχείρου φυγεῖν, αἰδοῖ τε τοῦ βασιλεύοντος καὶ τετιμηκότος καὶ αὐτῇ δὴ τῇ τοῦ βίου μεταβολῇ. Τίς οὖν ἡ πρόφασις; Ἔδοξε τὰ πρῶτα κακοήθως νοσεῖν, ἔπειτα δὲ καὶ τὸ συγκείμενον αὐτῷ διαιρεῖσθαι καὶ λύεσθαι. Ὁ δ' εὐθὺς ὑπὸ δυοῖν συνεχόμενος, βουλήματός τε προτέρου καὶ ὑστέρου νοσήματος, ἔργου εὐθὺς εἴχετο καὶ πρὸς τὴν τοῦ βίου διεσπουδάκει μεταβολήν, ὅλον ἑαυτὸν θῦμα ἀποθύων Θεῷ, οὐκ ἐκ μέρους προσλαμβανόμενον, ἀλλὰ δι' ὅλου ὁλοκαυτούμενον. Ὁ δὲ καὶ τοῦτο αἰτεῖται τὸν αὐτοκράτορα, ἵν' αὐτῷ ἵλεως τῇ μεταποιήσει τοῦ σχήματος γένοιτο. Ἀλλ' ὅ γε βασιλεύς (καὶ τίς οὐκ ἂν τὸν ἄνδρα θαυμάσειεν;), ὥσπερ βέλει τῷ λόγῳ πληγείς, οὐκ εἶχεν ὅ,τι καὶ γένοιτο. Ἐῴκει γὰρ ὥσπερ χειρῶν αὐτῶν ἀποκεκόφθαι τἀνδρὸς ἢ ἀφῃρῆσθαι τὴν γλῶτταν ἢ ἄλλο τι πεπονθέναι τῶν δεινοτέρων. Ὅθεν ἀσυνήθως εἶχε τοῦ ἤθους καί τις ἀήθης αὐτὸν κρᾶσις ἐλάμβανεν. Ὡς δ' οὖν οὐκ εἶχεν ὅπως ἂν ἑαυτὸν παρακαλέσειε κἀκεῖνον ἐπισχοίη τοῦ σκέμματος, τὴν ἐμὴν γλῶτταν τελευταῖον ὅρον ποιεῖται τῆς πρὸς τοῦτον πειθοῦς καὶ μεταγωγῆς τοῦ σκοποῦ. Ἐνταῦθα κατηγορήσω τι, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν ἐμαυτοῦ, ἀντιξόου εὐθὺς φανέντος τῷ αὐτοκράτορι καὶ μὴ πάνυ τι τὴν γνώμην οἰκονομήσαντος. Ὡς γοῦν ἐπέσκηπτεν ἄττα τῷ ἀνδρὶ
f. 36 εἴποιμι καὶ ὅπως πείσαιμι μεθεῖναι τοῦ | ἀκαθέκτου ὁρμήματος,

58 α[ὐτῷ] ante μηδενὸς transp. B | [ἀκοι]νώνητος B εἶναι om. PSa **13,2** ἡμῖν PB : μὲν Sa | [δορυφορί]α B **4** ἁπ[λότητα] B **7** τὰ om. B **10** ἔργον Sa εὐθὺς om. B **15** γένηται B **16** εἶ[χεν] B **17** ἢ om. B **20** π[αρακαλέ]σειε B **21** ἐπίσχῃ B **22** [ποιεῖται τῆς] B | πειθοῦς καὶ B : ἀπειθοῦς PSa (fortasse recte) **23** τι om. B **23–24** πᾶν B : παρ' PSa ἀντ[ιξόου εὐ]θὺς B **24** τοῦ αὐτοκράτορος Sa | τι om. B **25** ἐπέσκηπτον PSa | [ἄττα τῷ] B **26** καὶ PB : δὲ Sa | ὁρμήματος PSa : βουλήματος B

13,2–4 cf. Psell., Theol. 10, 31-32 (p. 38)

«ἑτέρῳ, δή», ἔφησα, «βασιλεῦ, ταύτας ἀνατίθου τὰς γνώμας. Ἐγὼ δέ, εἰ πρὸς αὐτὸν πεμφθείην, ἐπιτόνιον αὐτῷ τοῦ ἐγχειρήματος ἔσομαι. Καὶ ἵνα σοι τὸ πᾶν ἐξαγγελῶ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, κοινωνοί ἐσμεν ἄμφω τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολῆς καὶ ἀρρήτους κατὰ Θεοῦ ὠμωμόκειμεν ὅρκους, ἦ μὴν φυγεῖν τὰ τῇδε καὶ πρὸς αὐτὸν μεταθέσθαι». Ὁ δὲ ὁμοῦ τε ἤκουσε καὶ εὐθὺς ἐκεκράγει μεγάλως, «προδοσία τὸ βεβουλευμένον ὑμῖν καὶ ἀποχρῶσα ξυνωμοσία, ἀγνωμοσύνη τε λαμπρά καὶ ὁμολογία καταφρονήσεως». Ἐγὼ μὲν ᾤμην τούτων ἀκηκοώς, αὐτίκα ἐκβεβλῆσθαι τῶν βασιλείων, ἐκεῖνον δὲ ἠθετῆσθαι καὶ ποιεῖν συγκεχωρῆσθαι, ὅπερ ἂν βούλοιτο. Ὁ δέ (ὢ ψυχῆς θαυμασίας καὶ μήτε μνησικακεῖν εἰδυίας, μήθ' ὅλως κινεῖσθαι πρὸς τὰς ὀργάς), δακρύων τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑποπλησθείς, «ἀλλ' ἐκεῖνον μέν», ἔφησε, «Θεὸς καὶ φύσις ὥσπερ χεῖρά μοι δεξιὰν τῆς βασιλείας ἐκκόπτουσι, σὺ δέ μοι ἀναπλήρου τὸ μέρος καὶ παρακάλει ἐνεργοῦν ἀπολελειμμένον μέλος, ἐφ' ὅσον δύναιο». Ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν ἐτύθη Θεῷ καὶ μετὰ τῶν κρειττόνων ἠρίθμητο, ἐγὼ δὲ οὐ κατόπιν εὐθὺς ἐβάδισα, ἀλλὰ τοσοῦτον ἀπολέλειμμαι τοῦ συνθήματος, ὅσον τὸν μὲν πρῶτον φιλοσοφῆσαι, ἐμὲ δὲ ὕστερον ἅψασθαι τοῦ φροντίσματος.

14. Ἐπεὶ δὲ ἔδει τοῦτον οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις θύεσθαι τῷ Θεῷ καὶ σεπτὸν γίνεσθαι καλλιέρημα, γίνεται τούτῳ τὸ ὁλοκαύτωμα ἀρχὴ τελειώσεως ψυχῆς ὁμοῦ τε καὶ σώματος, καὶ ῥώννυται μὲν αὐτίκα τῶν τῇδε τμηθείς, καὶ θείας ἀναλαβόμενος πτέρυγας, οὐκέτι καθεκτὸς ἦν, ὥστε τῇ γῇ περισύρεσθαι καὶ οἷον ἕρπειν, ἀλλ' οὐχὶ πέτεσθαι, εὐθὺς δὲ μετεωρίζεται κούφοις πτεροῖς καὶ τοῦ Βυζαντίου μὲν ἀπανίσταται, ἐπὶ δὲ τὸ θεῖον ὄρος τὸν Ὄλυμπον μετατίθεται, Ὄλυμπον, τὸ καὶ πάλαι μὲν ψυχῶν ἱερῶν

27 [ἀνα]τίθει B **30** τῆς om. Sa | μεταβαλεῖν Sa **31** Θεὸν Sa | ἦ μὴν PSa : ἢ μὴ B **32** εὐθὺς PSa : πρὸς αὐτὸ B **33** μεγάλως PSa : μέγα B | ὑμῖν PB : ἡμῖν perperam coni. Sa **34** τε om. B **39** ἔφη B **41** μέρος PSa : μέλος B **42** ἐνεργῷ B; an ἐνεργῶν scribendum? | μέλος B : μέρος PSa | δύνασαι PSa **44** ἐβάδιζον B **14,2** γενέσθαι Sa | τοῦτο PSa **3** ὁλοκ[αύ]τωμα B **4** ἀναλ[αβ]όμενος B **5** παρασύρεσθαι Sa **6** μετεωρί[ζεται] B **7** ἐ[πὶ] B περὶ Sa | [δὲ] B **8** τ[ὸ καὶ] B

14,6 cf. Plat., Phaedr. 246d

ἐνδιαίτημα, τότε δὲ καταγώγιον θείας καὶ ὑπερφυοῦς φύσεως, Ὄλυμπον, τὸ πάλαι μέν μοι ποθούμενον πρᾶγμα καὶ ὄνομα, τηνικαῦτα δὲ καὶ τῶν οὐρανῶν αὐτῶν ἐρασμιώτερον γεγονός, Ὄλυμπον, ὃν ἡ τοῦ θαυμασίου ἀνδρὸς ἐκείνου διαγωγὴ παράδεισον ἀπέδειξεν ἄντικρυς, οὐ φλογίνῃ ῥομφαίᾳ περιειργόμενόν τε καὶ φυλαττόμενον, ἀλλὰ πᾶσιν εὐεπίβατον καὶ εὐπρόσιτον καὶ ποταμοῖς ἀρρήτοις τοῖς χρυσοῖς ἐκείνου λόγοις περικλυζόμενον. Ἆρ' οὖν μεθόδοις μὲν τεχνικαῖς ηὐδοκίμησε καὶ ῥητορικοῖς ἐξέλαμψε κάλλεσι, νομικαῖς τε τέχναις τὰ πρωτεῖα κατὰ πάντων τῶν ἄνω εἰλήφει καὶ φιλοσοφίᾳ τοῖς πρώτοις περὶ ταύτην ἀνθάμιλλος ἐγεγόνει, πολιτικαῖς τε τέχναις κατέστη παράδειγμα καὶ θρόνοις δικαστικοῖς ὡς οὐκ ἄλλος διέπρεψεν, ἐπὶ τὰ κρείττω δὲ τὸν βίον μεταποιήσας, ἐφ' οἷς τὰ πρῶτα οἱ θαυμασθέντες ἐν τούτοις εἰλήφεσαν, ἔλαττον ἐκείνων ἐσχήκει, ἢ τῷ μέν τι μέρει τῶν ἀρετῶν ἀνθάμιλλος ὤφθη τοῖς κρείττοσι, τῷ δ' ἀπολέλειπται, ἢ ἐπὶ πλεῖστον ἐξασκούμενος ὧπτο τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν καὶ παρ' ἄλλων λαμβάνων τοὺς χαρακτῆρας, ἀλλ' οὐκ αὐτὸς ἑτέροις ταύτην μορφῶν καὶ τὴν τελειοτάτην ἕξιν προχαραττόμενος ἅμα ἑαυτῷ καὶ ζωγραφῶν τοῖς ἄλλοις εἰς ὅσον ἐξῆν; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν μεταθέμενος, οὐκ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς μὲν προήει, τὴν αὐτὴν δὲ ἀναλογίαν κἀν τῇ μεταθέσει ἐδείκνυτο, ὅπερ δὴ περὶ τὰς τῶν οὐσιῶν ὑφέσεις φασὶν οἱ φιλοσοφήσαντες καὶ ὁ παρ' αὐτοῖς τὰ πρῶτα ἔχων εἰς μὲν τὸν αὐτὸν κρατῆρα κίρνησι τὰς ψυχάς, παραλλάττει δὲ τὰς ὑπάρξεις-Ἑλληνὶς αὕτη ἡ δόξα καὶ πόρρω τῶν ἡμετέρων δογμάτων καὶ τῆς ἀληθοῦς πίστεως. Ὥσπερ γὰρ αὐτῷ τὰ πολιτικὰ πράγματα κατὰ μέρος διεμε-

9 τό[τε δὲ καταγώγιον θείας] B **10** [καὶ ὄν]ομα B **11** οὐ[ρανῶν αὐτ]ῶν ἐρασμι[ώτερον γ]εγονὸς B **12** Ὄλυ[μπον ὃν ἡ] B | ἀνδρὸς post ἐκείνου transp. B **13** ἀπέ [δειξ]εν B ἄντικ[ρυς] B | ῥομ[φαίᾳ π]εριειργόμενόν B **14–15** [καὶ εὐπρόσιτον καὶ ποτα]μοῖς B **15** [χρυσοῖς] B | λό[γοις] B **16** εὐ[δοκίμησε] B **17** ἐ[ξέλαμψ]ε κά[λλεσι, νο]μικαῖς B **18** φιλοσο[φίᾳ τοῖς] B **19** [ἐ]γε[γό]νει B **20** [οὐκ ἄλλος δ]ιέπρεψεν B **22** εἰλή[φ]εσαν B **23** ἀ[πολέλειπ]ται B **26** τελεωτέραν B **27** ἄλλοις PSa : ὅλοις B | ὅσιον Sa **30** δὴ PSa : δὲ B | οὐσιῶν PSa : ὁρίων B **31** αὐτὸν κρατῆρα PSa : αὐτοκράτορα B **33** ψυχῶν ante δογμάτων primum scripsit, deinde linea exstinxit B **34** κατὰ μέρος om. B

10 Greg. Naz., Or. 24, 5, 1-2 (p. 48) **12–13** Gen. 3, 24 **14–15** Ibid. 2, 10 **31–32** Plat., Tim. 41d

τρεῖτο, οὕτω δὴ καὶ τὰ πνευματικὰ καθ' ὅρους ἐπέπηκτο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῶν μελλόντων εἰρῆσθαι σκιαγραφία τις καὶ ὑπόσχεσις, ἐκεῖνος δὲ ἀπὸ πρώτης ἀρξάμενος γραμμῆς τοῦ καλοῦ, ὁδῷ προβαίνων, ἐχώρει ἐπὶ τὸ τέλειον, παιδευόμενος μὲν τὰ προτέλεια, παιδεύων δὲ καὶ τοὺς κρείττονας τὰ ὑπερτελῆ, καὶ αὐτὸς μὲν πρακτικώτερον προϊών, ἐκείνους δὲ λογικώτερον προσβιβάζων τῷ ἀγαθῷ καὶ μυσταγωγῶν ὁμοῦ καὶ μυούμενος. Καὶ ἦν οἷά τις πυρσὸς ἐφ' ὑψηλοῦ ὄρους πρὸς αὐτὸν αἰθέρα αἰρόμενος καὶ τηλεφανὴς ἅπασι καθιστάμενος. Ἀμέλει τοι πάντα γένη τῆς ἀρετῆς τούτῳ συνερρυήκεσαν, ὅσοι τε ἐν προθύροις ἑστήκεσαν τῆς ἀσκήσεως καὶ ὅσους μεσοῦντας τὸ θεῖον πνεῦμα προσέβαλε καὶ ὅσοι πρὸς τὸ πέρας ἀνήεσαν τῆς ὑπερφυοῦς τελειότητος, οἱ μὲν τὸν ἄνδρα συνιστορήσοντες, οἱ δὲ ἐκεῖθέν τι προσληψόμενοι, οἱ δὲ καὶ συνεισενεγκεῖν αὐτῷ πρὸς τὴν μάθησιν, καὶ οὐδεὶς ἀποτυγχάνων ἦν τοῦ σκοποῦ. Ὡμίλει γὰρ ἑκάστοις παρὰ μέρος καὶ καταλλήλως, καὶ ᾧ μὲν ὑποτιθεμένῳ τὴν ἀκοὴν ἐνήχει τὰ τελεώτερα, ὃς δὲ τὸ στόμα αὐτῷ ἀναπτύξειε πρὸς διδασκαλίαν πνευματικήν, τούτῳ ἐκεῖνος ὑπεῖχε τὰ ὦτα, μυσταγωγῶν δὲ καὶ ἐν μέρει μυσταγωγούμενος, ἐκείνους τε κρείττους εἰς ἀρετῆς λόγον ἀπέδειξε καὶ αὐτὸς ἐμυήθη τὰ θεοφάνια.

15. Κἀκείνῳ μὲν τοσοῦτον τὸ περιὸν τοῦ καλοῦ καὶ οὕτως ὁ βίος πρὸς τὸν Θεὸν εὔοδος καὶ ἀκύμαντος ἡ μετάθεσις, ἐμοὶ δὲ ἐπὶ πολλοῖς κύμασιν ἐσάλευεν ἡ ψυχή, μᾶλλον δὲ διεκυμαίνετό τε καὶ ἐταράττετο καὶ οὐκ εἶχον ὅποι τραποίμην, τοιαύτης ἀπολελειμμένος ψυχῆς. Ὁπότε δέ μοι καὶ ἀνάμνησις τῶν πρὸς Θεὸν συνθηκῶν ἐγεγόνει καὶ ὡς ἐκείνῳ μὲν πεπλήρωται ἡ ἐπαγγελία, ἐμοὶ δὲ ἀτελὴς ἔτι, ὑπερεφλέγετό μοι ὁ νοῦς καὶ ὅλος διεπιμπράμην ἀφάτῳ πυρὶ συγκαιόμενος· ἐζήτουν δέ τινα πρόφασιν τῆς μεταβολῆς καὶ τῆς πρὸς ἐκεῖνον ἀφίξεως, καινοτομεῖ δὲ ταύτην Θεός. Τίνα τρόπον; Ἀνάπτει μοι ἐγκάρδιον πῦρ, εἶτα δή μοι καὶ ἀλγη-

40 [προϊώ]ν B **41** μυο[ύμενος. Καὶ ἦν] B **42** π[υρσὸς ἐ]φ' B **43** τηλεφανὴς PSa : περιφανὴς B **44** ἀρε[τῆς τού]τῳ B | ἐν προθύροις B : ἐκπρόθυροι PSa **45** [προσέ]β[αλε] B **48** συνεισενεγκεῖν PSa : συνεισελθεῖν B **49** ἑκάστῳ B **51** τὸ PB : καὶ Sa **52** δὲ om. B **53** λόγου Sa

37 CPG I, p. 210,3 (Diogen. II, 83) **15,10** cf. Greg. Nyss., De vit. Moys. 2, 257, 6 (p. 282)

δόνας ἐμβάλλει τοῖς σπλάχνοις, οὐ πάνυ μὲν σφοδράς, ἐγὼ δὲ ἀφορμῆς εἰλημμένος οὕτω λαμπρᾶς, ἐξαίρω καὶ τὴν νόσον καὶ τὰ συμπτώματα, καὶ ἐκεκράγειν δεινῶς ὡς αὐτίκα τεθνηξόμενός τε καὶ ἀπολούμενος, καὶ τὸν μετασχηματισμὸν εὐθὺς ἐζήτουν τοῦ βίου καὶ ἀκάθεκτος τὴν ὁρμὴν ἦν. Ἐπλήρου δὲ οὐδείς μοι τὸν ἔρωτα, δεδιότες ξύμπαντες μή πού τι παρὰ δόξαν τοῦ κρατοῦντος ποιήσαιεν. Ὡς δὲ κἀκείνῳ ἡ φήμη τὸ συμβὰν διετράνωσεν, εὐθὺς προκαταλαμβάνει μου τὸν σκοπὸν καὶ μόνον οὐκ ἀφικνεῖταί μοι νοσοῦντι, τὰ δ' ἄλλα ποιεῖ, ὅσα μοι τὸ βούλημα ἐπισχεῖν δύναιτο,
f. 36v ἐπαγγελίας λαμπράς, ὑποσχέσεις ἀναβιώσεως, οὕτως | ἐρεῖν, παρακλήσεις, οἰμωγάς, ὀλοφύρσεις μακράς, γράμματα δάκρυσι μᾶλλον γεγραμμένα ἢ μέλανι, τέλος ἀπειλὰς ἐφ' οἷς ᾔδει με ἐκεῖνος προσκείμενον, ἐπὶ τούτοις ἀράς, πρὸς τὸ θεῖον ἐντεύξεις, στέλλει τοὺς βιασομένους, τοὺς πείσοντας, τοὺς παρακαλέσοντας. Τί μὴ λέγω τὰ πλείω καὶ ἀπιστότερα; Προσπίπτει μου πόρρω τοῖς γόνασιν ἐν τοῖς γράμμασιν, ἀναμιμνήσκει, ὡς ἐκεῖνος ἐγεγράφει, φιλίας, εὐεργεσίας, μαθητείας, διδασκαλίας, συνουσίας, τελεωτέρας λόγων κοινωνίας, φιλοσοφίας αὐτῆς. Ἀλλ' ἦν πᾶσι τούτοις ἀντίσταθμος ὁ νῦν εὐφημούμενος, καὶ ὅτε μὲν ἐνενεύκειν πρὸς τὰς τοῦ βασιλέως ἀνάγκας καὶ παρακλήσεις, ἐπεπόνθειν τε τὴν ψυχὴν καὶ συνεκεκλίμην τῷ ἄγοντι, ὁπηνίκα δὲ πρὸς τὴν μερίδα τοῦ προλαβόντος με τὴν κρείττονα ζωὴν ἐγεγόνειν, ὅλοις πρὸς ἐκεῖνον ἐφερόμην ἱστίοις, ὅλοις ἀπενήνεγμαι πνεύμασι, καὶ τέλος νενίκημαι ταύτῃ δὴ τῇ ῥοπῇ, καὶ παντὸς ἄλλου καταπεφρονηκώς, μᾶλλον δὲ πᾶσι γενναίως ἀντιστάς, δίδωμι ἐμαυτὸν τῷ Θεῷ καὶ τὸ κοσμικὸν τέως ἀποτίθεμαι ἔσθημα. Ἐντεῦθεν θόρυβος περὶ τὰ βασίλεια, τῶν μὲν διαψιθυρι-

15,11 σφοδρὰς PSa : λαμπρὰς B **13** τεθνη[ξόμενός] B τε θνηξόμενος Sa **15** ὁρμὴ[ν] ἦ[ν] B **16** [μὴ πού τι] B **18** μου om. PSa | [τὸν] B **19** ὅσ[α μοι τὸ] B | δύναται a. corr. B **20** ἀναβιώσεως PSa : [κατ]αξιώσεως B **21** πα[ρακλήσει]ς B | ὀλοφύρσ[εις] B **21–22** δάκ[ρυσι μᾶλλον] B **22** [ἀπειλὰς] B **23–24** ἐντε[ύξεις στ]έλλει B **24** β[ιασο]μένους B | [τοὺς πείσοντας, τοὺς] B **25** [μου π]όρρω B **26** [γόνασιν] B | γρά[μμασιν] B **27** μαθητείας om. PSa **27–28** [συ]νουσίας B **28** [λόγων] B **30** ἐνενεύ[κειν] B | πρ[ὸς τὰς τοῦ βασιλέ]ως B **31** τε om. PSa **34** νενίκημαι PSa : νενίκηκέ με B

33 cf. Synes. Cyren., Epist. 5 (p. 13, 8)

ζόντων τὸ γεγονός, τῶν δὲ λαμπρᾷ τῇ γλώττῃ ἀπαγγελλόντων. Φέρεται δὲ ὁ λόγος καὶ εἰς ὦτα τῷ βασιλεῖ καὶ μικροῦ δεῖν ἀχανὴς ἐγεγόνει καὶ αὐτὴν τὴν φωνὴν τῷ ἐμῷ πάθει τυραννηθείς. Θυμῷ δὲ καὶ λύπῃ συσχεθεὶς τὴν ψυχὴν καὶ οὐκ ἔχων ὅ,τι καὶ δράσειε, τέλος εἰς ἔλεον καὶ φιλανθρωπίαν, οἷος ἐκεῖνος, κατέληξε, καὶ μεταβαλών, βασιλείῳ μὲν ἀνακομίζεται γράμματι, ὥσπερ ἐκ προστάγματος τῇ ὑγείᾳ με χαριζόμενος, ἐγὼ δὲ ἐξ ἡμισείας ἐδόκουν τῷ φίλῳ προστίθεσθαι, κοινωνήσας μὲν ἐκείνῳ τοῦ σχήματος, πόρρω δὲ καθιστάμενος, καὶ ἦν ἂν μέχρι παντὸς ἐν μεθορίῳ πόθου καὶ τυραννίδος, εἰ μὴ τὸν ἐξ ἀγάπης με τυραννοῦντα μετήνεγκεν εἰς ἑαυτὸν ὁ Θεός. Λέγω δὲ οὕτως τὰ πολλὰ συντεμών, φειδοῖ τοῦ μὴ φίλαυτός τις τοῖς πολλοῖς δόξαι καὶ τῷ μὴ ἐθέλειν τὸ πάρεργον πλέον τοῦ ἔργου ποιεῖν.

16. Ὅρον μὲν οὖν τῷ βασιλεῖ ὁ βίος εἰλήφει καὶ πάντα αὐτῷ μεθισταμένῳ συμπεπέρανται τὰ καλά, ὥσπερ ἐκτμηθέντι δένδρῳ φύλλα μαρανθέντα καὶ ἀπορρεύσαντα, ἐμοὶ δὲ εἰς ἐπίτασιν ὁ τῆς ἀναχωρήσεως ἔρως ἐγένετο. Ὅθεν πρινὴ εἰς τὴν ἐναντίαν ἕξιν ἐλθεῖν καὶ ῥωσθῆναί μοι παντάπασι τὸ σωμάτιον, νοσοκομούμενον ἔτι τοῦτο ἐκβιασάμενος, ἐπὶ τὸν Ὄλυμπον ἄνειμι, ὁμοῦ μὲν ἱστορήσων τὸ ὄρος (οὔπω γὰρ τοῦτο τεθέαμαι), καὶ τὸν φίλον καὶ σύννομον ἐποψόμενος. Ὡς δ' εἶδον μεμορφωμένον ἤδη τῇ παντοδαπῇ ἀρετῇ καὶ τῷ καλῷ τοῦ καλοῦ χαρακτῆρι τετυπωμένον, οὐδέν τι περισκεψάμενος, οὐδὲ τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἀπρόσιτον τοῦ ἀνδρὸς αἰδεσθείς, ὅλος ὅλῳ περιχυθείς, πρῶτα μὲν τοῖς δάκρυσιν ἔπλυνα, ἔπειτα τὸ ἱερὸν ἐκείνου σῶμα πανταχόσε περιπτυξάμενος καὶ τὴν θαυμασίαν μάλιστα κεφαλήν, ἀφ' ἧς καὶ εὐωδία τις ἀπέπνει πνευματική, τέλεόν τε ἀνερρώσθην τὸ σῶμα, οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ τὴν ψυχήν, θείας τινὸς ὥσπερ ὀμφῆς πληρωθείς. Οὐκ οἶδα εἴ τί μοι ἕτερον τοῦ βίου μέρος μεστὸν τηλικαύτης εὐφροσύνης προσεληλύθει. Ἔστι μὲν γὰρ καὶ τὸ ὄρος αὐτό, ὁποῖον

42 καὶ[2] om. Sa **47** με om. B **48** οὔ[τως τὰ πολ]λὰ B **49** συν[τεμ]ὼν B **50** [ἔργου] B **16,2** [ἐκ]τμηθέντι B **4** ἔρως PSa : ὅρος B | εἰς om. B ἐνάντη Sa **5** τῷ σώματι Sa **7** καὶ om. PSa **11** αἰδεσθεὶς om. PSa | πρῶτον Sa **14** οὐδὲν δὲ PSa : καὶ οὐδὲν B **15** ὥσπερ τινὸς B

Ἕλληνες τὸν οὐράνιον λειμῶνα φασίν, ἔνθα ἐπιχωριάζειν τὰς κρείττους τῶν ψυχῶν οἴονται, μεταξὺ δὲ τοῦτον τιθέασι τοῦ τε νεφουμένου σώματος καὶ τοῦ αἰθερίου, οἷόν τισι φυτοῖς τοῖς ὑπερκειμένοις ἄστρασι ποικιλλόμενον. Τό τε γὰρ ἀνομοιομερὲς αὐτῷ καὶ ἀνώμαλον παναρμόνιον καὶ τῶν μερῶν ἕκαστον εἰς ἅπασαν ἡδονὴν αὔταρκες. Εἰς γὰρ λόφους καὶ πεδιάδας διασχιζόμενον, ἑκατέρῳ μέρει πρὸς ἑαυτὸ μάχεται, κἂν μὲν τὴν πεδινὴν βαδίσειέ τις καὶ ὁμαλήν, κατὰ πάσης αὐτῆς ψηφιεῖται τῆς ὀρεινῆς, εἰ δὲ τὴν γήλοφον ἀναβαίνοι, ἁπάσης ἱππηλάτου καταφρονήσειε. Οὐδὲν γὰρ γυμνὸν τῶν ὀρῶν, ἀλλ' οἱ τῆς γῆς ἱδρῶτες νῦν μὲν εἰς ποταμοὺς χέονται, νῦν δὲ γεννῶσιν ὁμοῦ καὶ ἀρδεύουσι τὰ φυτά, πλάτανοι δὲ καὶ κυπάριττοι καὶ εἴ τι ἄλλο δένδρον ὑψίκομον, τὰ μὲν οἷον ἐξ ἐπιτάγματος κατὰ στοῖχον ἑστήκασι, τὰ δὲ σωρηδὸν συμπεφόρηνται καὶ τὰς κόμας ἀλλήλοις συμβάλλουσι καὶ ποιοῦσι τὸ ὑποκείμενον παράδεισον ἄλλον ἀκήρατον. Θάμνοι τε γὰρ αὐτόματοι ἐνταῦθα συμπεφύκασι καί τινα δένδρα μικροφυῆ, οὐ ῥαδινῇ τῇ κόμῃ διῃρημένα, ἀλλὰ πυκνότητι πεπυκασμένα. Ὕδατα δὲ ποῖα οὐκ ἀπολείβει ἐκεῖθεν, τὰ μὲν μετὰ τοῦ ψυχροῦ διειδέστατα, αὐτόρρυτα καὶ πανταχόσε κινούμενα, τὰ δὲ ὥσπερ φρέασιν ἐναπειλημμένα καὶ κάτωθεν ἀναβλύζοντα καὶ ἄχρι τῆς ἄνω στεφάνης πληρούμενα, ἑστῶτα δὲ ὥσπερ ἐκ βασιλείου κελεύσματος; Ἄρκευθοι δὲ καὶ μυρρῖναι καὶ σχῖνοι καὶ ὁ καρπὸς τούτων τὰ μύρτα, εἴ τινα ὑφ' ἑαυτὰ δεξιώσονται, ποίοις μὲν ζεφύροις οὐκ ἀναψύξουσι, ποίοις δὲ ὀρνίθων οὐ καταθέλξουσι μέλεσιν, ὁπόταν αὗται μεσημβρίας ἑστώσης τοῖς φύλλοις ἐναττικίζωσι; Τοῦ δὲ ἄγνου τὸ σύσκιον Πλατωνικῆς τινος γλώττης εἰς

20 νιφομένου B | τοῖς om. P Sa **22** τῶν μερῶν ἕκαστον B : τῶν θεῶν ἑκάστη PSa **25** αὐτὴ B **28** [πο]ταμοὺς B **30** [μὲν] B **31** συμπεφόρηται B **33** ἐνταῦ[θα] B **34** [τῇ] B **35** [οὐκ] B **36** παντα[χ]όσε B **37** ἐ[ναπειλ]ημμένα B **38** [δὲ] B **39** [ἄρκευθοι] B | μυρίναι B | καρ[π]ὸς B **40** [τὰ] B | ἑαυτὸν B | δεξι[ώ]σονται B **41** ἀνα[ψύ]ξουσι B : ἀναψύχουσι PSa | καταθέλξ[ουσι μέλ]εσιν B **42** ὁπότε PSa **42–43** ἐναττικί[ζωσι-γ]λώττης B **43** [τ]ινὸς B, om. PSa

16,18 cf. Procl., Theol. Plat. (V, p. 29,6-8) **27–28** cf. Arist., Meteor. 357a25 **29** cf. Plat., Phaedr. 229a **29–31** cf. Psell., Or. min. 36, 41-52 (p. 136) **33–34** cf. Achill. Tat., Leucipp. 1,15,3 (p.17,2-3) **41–42** Synes. Cyren., Epist. 114 (p. 200, 10-12) **43–44** Plat., Phaedr. 230b

ὕμνον δεηθείη ἄν. Καὶ τὰ μὲν σωματικὰ τῶν ὀρῶν ταῦτα καὶ τὰ πλείω παρῆκεν ὁ λόγος· τὰ δὲ πνευματικὰ οἷα; Αὐτόματα σπήλαια ἐν αὐτοῖς, ἠρέμα τῇ γῇ κοιλαινόμενα, καὶ τεμένη τινά, χειροποίητα μέν, σχέδια δέ, εἶθ' ἕτερα φροντιστήρια, τὰ μὲν ἐν περιωπῇ ἱδρυμένα, τὰ δὲ ἐν ταῖς τῶν ὀρῶν ἀγκάλαις ἐξῳκοδομημένα λαμπρῶς, οἷά τινες πυρσοὶ μεγάλοι τε καὶ μικροὶ καταπεφυτευμένοι τοῖς ὄρεσι. Τῶν γε μὴν εὐκάρπων δένδρων, ἃ μὲν εἰς παραδείσους ἐξήρηται, ἃ δὲ μετὰ τῶν ἀκάρπων ἕστηκεν, εἴτε χειρὶ φυτευθέντα, εἴτε φῦντα αὐτόματα. Καὶ τὰ μὲν ἐν ἀκρωρείᾳ τοῦ ὄρους τοιαῦτα καὶ ὁπόσα ἄν τις εἰς ὑπερβολὴν εὐθυμίας εἰκάσειεν, ἡ δὲ οἷον πεδιὰς καὶ τὸ δοκοῦν τοῖς ὁρῶσιν ἱππήλατον ἑτέρα τις οἰκουμένη δοκεῖ τῆς προειρημένης ἀντίθετος. Βοτάνη τε γὰρ ἐν αὐτῇ λειμωνία πολλὴ καὶ δροσερά, εἰπεῖν δὲ καὶ κατάρρυτος, ἱπποφορβός τε, εἰ βούλοιτό τις, ἡ πλείστη καὶ βουκολίς, αἰγινόμος τε καὶ προβατεύεσθαι τοῖς προηρημένοις ἐπιτηδεία, τῶν δὲ ζῴων, ἃ μὲν κατ' ἀγέλας ἐν τούτοις νέμεται, ἃ δὲ καθ' ἑαυτὸ ἕκαστον ὥσπερ ἀνάλωτον πρόεισιν· οὐ γάρ τις ἐπιτοξεύεται ταῦτα, οὐδὲ | θηρᾷ, ὥστε δεδοικέναι καὶ ἀποκρύπτεσθαι, ἀλλὰ f. 37 σύννομά ἐστι τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς σιτεῖται, εἰ βούλοιντο. Τῶν δ' ἐκεῖσε τῆς θείας κατατρυφώντων ἀσκήσεως (τρυφὴ γὰρ ἄντικρυς ἡ ἐκεῖσε διαγωγή), οἱ μὲν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἑστᾶσι χορείας καὶ κοινῇ πληροῦνται τοῦ πνεύματος, ὑπὸ κορυφαίῳ τελοῦντες καὶ πρώτῳ τῆς ἀρετῆς ὁδηγῷ, καὶ ἔστιν αὐτοῖς μία μὲν ᾠδή, μία δὲ τράπεζα καὶ κοινῇ τἆλλα ξύμπαντα, οἱ δὲ καθ' ἑαυτοὺς ἕκαστος ἀποζῶσιν, ἐν ταὐτῷ μέντοι φροντιστηρίῳ, τῆς μὲν ἱερᾶς χοροστασίας κοινωνοῦντες ἀλλήλοις, διηρημένην δὲ τὴν δίαιταν ἔχοντες, οἱ δὲ ἑαυτοὺς παντάπασι τῶν λοιπῶν ἀποσχίσαντες καὶ ὑψοῦ τῆς κατωφεροῦς φύσεως κείμενοι·

44 [σωμα]τικὰ B **45** [παρῆκ]εν B | πν[ευματικὰ οἷα;] Αὐ[τόματα] B **47** [σχέδι]α B φ[ροντι]στήρια B **47–48** [ἐν π]εριωπῇ B **49** [οἷα] B μεγάλ[οι τε] B **51** παραδείσσους P | ἐξεύρηνται B **52** ἀκρωρείαις B **53** ὁ[πόσα] B **54–55** [τις οἰκουμέν]η B **55** προειρημένης PSa : προτέρας B | τε om. B **58** αἰγονόμος PSa | τῆς προειρημένης B **59** δὲ[1] B : μὲν PSa **60** ὥσπερ PSa : ὡς B | ἐπιτοξάζεται B **61** θ[ηρᾷ] B δεδιέναι B **63** ἐκεῖ[σε] B **65** λόγου ante πνεύματος primum scripsit, deinde linea exstinxit B **67** κοινῇ τἆλλα PSa : κοινὰ τὰ B **71** κάτω φερούσης PSa

55–58 cf. Constant. Manass., Chron. 84-85 (p. 9)

εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ τὸ τῆς ἀκηδίας πνεῦμα νικήσαντες καὶ μήτε χερσὶν ἐργαζόμενοι μήτ' ἄλλο τί δρῶντες, πλὴν τοῦ ἀνακεῖσθαι Θεῷ καὶ καρποῦσθαι τὴν ὑπερφυῆ ἕνωσιν.

17. Ἔστι μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, τοιοῦτον καὶ τὸ ὄρος αὐτό, μάλιστα δ' εἴ τις ἐθέλοι τοῦτο κατασκηνοῦν καὶ οἷον ἀγγέλοις τισὶ τοῖς ἐκεῖσε πνευματικοῖς ἀνδράσι συνδιαιτᾶσθαι, αὐτὸ δὴ τοῦτο νομίσειε τὴν ἀποκειμένην τοῖς ἀξίοις μακαριότητα. Ἐμοὶ δέ τι καὶ πλέον εἰς μέρος ἡδονῆς ἔκειτο τὸ συμπροϊέναι τῷ φίλῳ καὶ συμφιλοσοφεῖν τούτῳ τά τε τῆς προκειμένης οὐσίας καὶ ὅσα τῆς ἀφανοῦς. Ἐβουλόμην μὲν οὖν ἐπὶ πλέον συνανίπτασθαι τούτῳ ὥσπερ ὑψιπέτει ἀετῷ καὶ ὑψοῦ συνεπαίρεσθαι, ἀλλὰ τοῦ μὲν γένους ἐδόκουν ταὐτοῦ, ἀετιδῆς δέ τις καὶ οἷον νεοσσὸς ἁπαλὸς καὶ μὴ πάνυ τι πτερυσσόμενος· καὶ συνανιέναι μὲν προεθυμούμην, ἠλεγχόμην δὲ ἐλαττούμενος καὶ μὴ συνευθυδρομεῖν τούτῳ δυνάμενος. Ἔνθεν τοι τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἀφοσιωσάμενος ἄφιξιν καὶ τοσοῦτον αὐτῷ συμφιλοσοφήσας ὁπόσον τῶν προβεβλημένων ὀμμάτων, ἀλλ' οὐ τῶν ἀφανῶν, εἶτ' αὖθις διεζύγην, βοῶν τε καὶ κοπτόμενος καὶ πυκνὰ πρὸς ἐκεῖνον μεταστρεφόμενος, καὶ ὁπότε μὲν ἡ φύσις πρὸς τὸ γένος εἷλκε καὶ τὰς τοῦ γένους ἀναγκαιότητας, ἀπελελείμμην ἐκείνου τῆς συνουσίας, ὁπηνίκα δέ μοι ἡ γνώμη τῆς κρείττονος ἠξιοῦτο ἐλευθερίας, πτηνὸς αὖθις πρὸς τὸν σύννομον ἐφερόμην, καὶ ἦν τοῦτό μοι δίαυλος ὥσπερ τῆς τε εὐωνύμου μερίδος καὶ τῆς δεξιωτέρας.

18. Ὁ δὲ λόγος ἐνταῦθα γενόμενος καὶ μείζονός τινος μέρους τῶν κατ' ἐκεῖνον πραγμάτων βουλόμενος ἅψασθαι, εἰς ἀρχὴν ἑτέραν ἄνεισιν, ἵν' ἐκεῖθεν ἔλθοι ὁδῷ βαδίζων εἰς τὸ συμπέρασμα. Οὐ πάντα ἡμῖν κεῖται, οὐδ' ἐπὶ ταῖς ἡμετέραις αἱρέσεσιν, οὐδὲ τῆς προαιρέσεως μόνης ἀπηωρήμεθα, ἀλλ' ἔστι τις καὶ ἄλλη ὑπερφυὴς

72 [ἀκ]η[δίας πνεῦμα νικήσαν]τες B **74–17,1** [ὑπερφυῆ] ἕνω[σιν. Ἔστι μὲν οὖν, ὡ]ς B **17,3** ἀν[δράσι συνδιαι]τᾶσθαι B **5** ἔκειτ[ο τὸ συμπροϊέ]ναι B **7** σ[υναν]ίπτασθαι B **8** ὑψιπετεῖ PSa **9** [ἁ]παλὸς B **10** μὴ om. B | τι om. B **14** διεζύγη B **15** πυκνὰ post ἐκεῖνον transp. B **17** ἀπολελείμμην B **20** μερίδος om. PSa **18,4** αἱρέσεσιν PSa : προαιρέσεσιν B **5** καὶ om. PSa

17,8 cf. Hom., Il. 12, 201 **8–9** cf. Lucian., Charon 16, 2

δύναμις ἄγουσα τὰ ἡμέτερα ὅπῃ αὐτῇ βουλητόν. Οὐ γὰρ ἂν καὶ τὴν τοῦ κόσμου φύσιν ταύταις συναριθμήσω κλώθουσαν ἡμᾶς οἷον καὶ περιφέρουσαν μοιραίοις, ὥς πού τινες τῶν Ἑλλήνων ἔφασαν, νήμασιν, ἀλλὰ δύο ταύταις ἀρχαῖς ἀγόμεθα καὶ κινούμεθα, τῇ τε τῆς προνοίας καὶ δευτέρᾳ τῆς προαιρέσεως, καὶ οὗ μὲν ἄμφω συνομαρτεῖτον, ἔστι δ' ἐν οἷς ἀποχρῶσα μόνη ἡ πρόνοια, λέγω δ' ἐνταῦθα προαίρεσιν τὴν κινοῦσαν ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ πρὸς τοῦτο θάτερον μέρος νικήσασαν. Ἐντεῦθεν οὖν θαρρούντως εἴποιμι, ὡς οὗ μὲν προαίρεσις, πάντως καὶ πρόνοια, προνοίᾳ δὲ οὐ πάνυ τὸ προαιρεῖσθαι ἀκολουθεῖ, αὕτη δὲ ἡ προαίρεσις ἀπὸ κοινοῦ μὲν πρόεισι, λόγου δὲ ἐστι καὶ ὀρέξεως μέτοχος, καὶ οὐ μόνως ἑκάτερον, ὥσπερ οὔτε δόξα οὔτε βούλησις. Ἀλλὰ μὴ πλείω περὶ τούτων, ἑτέρωσε γάρ πῃ ὁ λόγος πρόεισι. Τέως γοῦν πολλάκις, οἷς προαιροίμεθα καὶ βουλοίμεθα, οὐ πάντως καὶ ὁ τῆς θειοτέρας κυβερνήσεως λόγος ἀκολουθεῖ, ἀλλ' ἕτερόν τι ἢ ὃ βεβουλήμεθα καὶ προαιρούμεθα συμπεραίνεται. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἔρωτι τοῦ ἀπράγμονος βίου τρωθεὶς καὶ ἤδη τῇ ἡσύχῳ ζωῇ καθοσιωθείς, αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ δρόμον περὶ τὰ καλὰ καὶ πέρας ἐτίθετο. Τί γὰρ ἂν ἐρασμιώτερον γένοιτο, εἴ τις ψυχὴ φύσεως ἀποστᾶσα καὶ σώματος ὅσον ἔξεστιν, καὶ τῶν ἐνοχλούντων παθῶν κατισχύσασα, εἶτα δὴ στραφεῖσα πρὸς ἑαυτήν, ὅλον τὸν ψυχικὸν καθορῴη διάκοσμον, πάλιν τε πρὸς τὸ θειότερον ἀνανεύσασα, τὴν νοερὰν θεωροίη ζωὴν καὶ ἀσυλλογίστως ἔχει τὰ κρείττονα, εἶτ' ἐκεῖθεν πᾶσαν ὑπερβᾶσα δύναμιν καὶ ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ ἀκροτάτου σταίη τῆς οἰκείας ζωῆς

6 βουλητέον B **7–8** καὶ ante οἷον transp. B **8** μοιραίας B | ὥς που PSa : ὥσπερ B | ἔφησαν B **10–11** συνομονοεῖτον B **12** βέλτι[ον] B **13** εἴποιμ[ι, ὡ]ς B **14–15** πάντως καὶ πρόνοια-ἡ προαίρεσις om. PSa **15** κοινοῦ : νοῦ PSa | [μὲν] B **16** λόγος PBSa : correxi **17** πλ[εί]ω B **18** γοῦν PSa : γὰρ B | πο[λλάκ]ις B **18–19** οἷς π[ροαιροίμ]εθα B θειοτέρας om. B **19–20** κυ[βερν]ήσεως B **20** ἢ ὃ PSa : οὗ B **21** π[ροαιρ]οίμεθα B **22–23** αὐ[τὸ δὴ τ]οῦτο B **24** [καὶ σώ]ματος B **25** [τῶν] ἐνοχλούν[των] παθῶν B **26** στρ[αφεῖσα πρὸς ἑαυ]τὴν B | διά[κοσμον] B **27** ἀνανεύ[σασ]α B | θε[ωροίη ζωὴν] B **28** ἔχοι B | [εἶτ'] B **29–30** σταί[η-φύσεως] B

18,9–10 Psell., Opusc. phil. 47 (II, p. 162, 22) **15–17** cf. Arist., Ethic. Nic. 1139a 29-32 **23–31** cf. Plot. Enn. 4,7,13,14-19 (II, p. 218-220) **26** cf. Psell., Omnif. doctr. 54, 11-12 (p. 39) **28–29** cf. Id., Chron. 6a, 8, 13 (II, p. 162)

καὶ τὸ ἑνοειδὲς προβαλομένη τῆς φύσεως, αὐτῷ δὴ τῷ ἑνὶ συναφθείη, πνεῦμα καὶ νοῦς γενομένη καὶ θεὸς ἄντικρυς; Οὗ φθάσας ἐκεῖνος, οὔτ' ἐπιστροφὴν εἶχε τῶν τῆδε οὔτε διάγνωσιν. Τοιαύτη γάρ ἐστιν ἡ τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸ ἓν ἕνωσις. Ἴσασιν οἱ τὴν ἀρετὴν τελεώτατοι καὶ ὅσοι τὴν φύσιν ὑπερεφώνησαν. Τοῖς γὰρ πολλοῖς οὐ πιστὰ δόξω λέγειν περὶ τοῦ ἐπέκεινα τῆς νοερᾶς ἀμερείας φιλοσοφῶν. Ἐκεῖνος μὲν οὖν οὕτως εἶχεν, εἴποιμι ἂν θαρρούντως, ἐκβάσεως (οὐ γὰρ ἂν φήσαιμι γνώμης καὶ προαιρέσεως), τῷ δὲ Θεῷ ἄλλ' ἄττα περὶ τοῦδε διῳκονόμητο. Ἕλλησι μὲν οὖν δοκεῖ ἄνωθεν τὰς ψυχὰς ἀπὸ τῶν ὑπερκειμένων σφαιρῶν καταπέμπεσθαι ἐπ' οἰκονομίᾳ τὰς πλείους κρείττονος ἐνταῦθα ζωῆς· ἐγὼ δὲ τοῦτο μὲν οὐκ ἄν ποτε παραδεξαίμην, τὰς δέ γε συνδημιουργουμένας τοῖς σώμασιν, ὅσαι τῆς φύσεως ὑπερκύψουσιν, δίδοσθαι ἂν ἀποφαινοίμην παρὰ τοῦ κρείττονος τοῖς δεομένοις ἀκριβεστέρας ζωῆς. Αἱ μὲν γὰρ διαδοχαὶ τῶν ὡρῶν ταῖς τοῦ ἡλίου ἀνόδοις τε καὶ καθόδοις ἡμῖν περιγίνονται, αἱ δὲ πρὸς τὰ κρείττω μεταβολαὶ ψυχαῖς ἄνωθεν ἐφεστηκυίαις καθίστανται. Ἐπεὶ γὰρ τελειωθέντα εἶδεν ἡ πρόνοια πρὸς πᾶν ἀρετῆς εἶδος τὸν ἐπαινούμενον καὶ πρὸς οἰκονομίαν ψυχῶν ἐπιδέξιον, ἄρχεται ἐντεῦθεν τοῦ προωρισμένου σκοποῦ. Θύεται ὁ τοῦ ἱεροῦ θύματος θύτης καὶ τῆς Κωνσταντίνου μέγας ἀρχιερεὺς τῷ Θεῷ καὶ μεθίσταται τῶν τῆδε πρὸς τὴν ἄνω ζωὴν καὶ ὁ θρόνος τοῦ ἀρχιερατεύσοντος τέως ἔρημος, οὐ τοῦ τηνικαῦτα βασιλέως κατωλιγωρηκότος τοῦ πράγματος, ἀλλὰ τῷ πολλὰς μὲν ἀναδείκνυσθαι κεφαλὰς εἰς ἀρχιερωσύνην ἀρκούσας, οὐδεμίαν δὲ οὕτως τὰς ἄλλας νικῶσαν καὶ ὑπερέχουσαν, ὥστε πάσας ψήφους ἐλθεῖν ἐπ' αὐτήν. Οὐ γὰρ τῶν
f. 37v πόρρωθεν, ἀλλὰ τῶν ἐντὸς τειχῶν ἡ κρίσις καὶ ἡ | προτίμησις ἦν,

30 προβαλλομένη Sa **32** φ[θάσας-ἐπιστρο]φὴν B | [τῶν] τῆ[δε οὔτε] B **34** ἀρε[τὴν] B | φ[ύσιν] B | [τοῖς γὰρ] B **36** εἶχ[εν] B **37** θαρρο[ύντως, ἐκ]βάσεως B | [οὐ] B | [ἂν] B | φείσαιμι B **38** ἄλλάττα PB **39** ἄνω[θεν] B **41** μ[ὲν οὐκ ἄν πο]τε B **42–43** τὴν φύσιν B ἀποφανοίμην PSa **45** πρὸς B : περὶ PSa **47** τελειωθέντα PSa | ἀρετῆς post εἶδος transp. B **48** περιδέξιον B **52** οὗ B | [κατωλι]γωρηκότος B **55** αὐτὸν PSa **56** τειχῶν PSa : τριχῶν B

30 Psell., Opusc. phil. 7, 63 (I, p. 24) **35** cf. Procl., Theol. Plat. (III, p. 69, 9-12) **38–41** cf. Psell., Opusc. phil. 38 (II, p. 132,20-25) **41–44** Ibid. 40, 6-8 (I, p. 144)

καὶ ἀπὸ παντὸς μὲν γένους ἡ ψῆφος προῆκτο ὅσοις τε ὁ βίος καθαρῶς καθωσίωτο τῷ Θεῷ καὶ ὅσοι ἐν μεθορίῳ τοῖν βίοιν κείμενοι τά γε σχήματα τῇ γνώμῃ ἀπεσεμνύνοντο, καὶ ὅσοι τοῦ βασιλικοῦ βήματος συνηριθμοῦντο τοῖς κρείττοσι, τὸ δὲ βουλόμενον τῷ βασιλεῖ τὸ μὴ παραλογισθῆναι περὶ τὸ πρᾶγμα, μηδὲ τῷ φαινομένῳ συνυπαχθῆναι, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἀληθοῦς γενέσθαι κρίσεώς τε καὶ γνώσεως. Ἐπεὶ δὲ οὐδενὶ σχεδὸν τῶν πάντων πάντα συνομαρτεῖ τὰ καλά, ἀλλὰ τῷ μὲν ὁ βίος ἄρτι λαμπρός, ὁ δὲ τὸ κρεῖττον προείληφε, καὶ ὁ μὲν μακρότερος, ὁ δὲ μετ' αὐτὸν συντονώτερος, καὶ τῷ μὲν ἡ γλῶσσα πρὸς διδασκαλίαν αὐτάρκης, ὁ δὲ τῷ καθ' ἑαυτὸν βίῳ ὑφηγητής ἐστι διαπρύσιος, χαλεπὸν δὲ εἴ τῳ καὶ βίος καὶ νοῦς καὶ λόγος καὶ τἆλλα συνδράμοι πρὸς ἀρετῆς εὐδοκίμησιν, διὰ ταῦτα ἄλλος ἄλλου κρείττων ἐδόκει εἰς ἀρχιερωσύνης ὑπόληψιν. Ἔδοξε δέ ποτε τῷ ἀνδρὶ τούτῳ συντελέσειν τι ταῖς τοῦ βασιλέως ἐπιμελείαις περὶ τὸ πρᾶγμα καὶ συνεισενεγκεῖν τινας τῶν κατὰ τὸ ὄρος πνευματικῶν καὶ θείων ἀνδρῶν, καὶ μέντοι καὶ συνεισήνεγκε· τοσοῦτον αὐτῷ τὸ μὴ βούλεσθαι ἱερᾶσθαι, μηδέ τι τῆς ἀπράγμονος καὶ ὑψηλοτάτης ζωῆς προτιμότερον ἡγεῖσθαι καὶ τελεώτερον· ἀλλὰ τούτῳ μὲν ἑτέρων ἔμελεν, αὐτοῦ δὲ τῷ Θεῷ. Ἐγὼ δὲ καὶ προὐβαλόμην αὐτὸν πολλάκις τῷ βασιλεῖ, ὁ δέ μοι αἰσθόμενος ἐπέσκηψεν ἐπισχεῖν τὴν ἐγχείρησιν, ὡς οὐκ ἄν ποτε πρὸς τοῦτον ὑπαχθησόμενος. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς τῶν πάντων ἀπαράμιλλος τοῖς ἄλλοις ἐδόκει τῷ βασιλεῖ ἢ μόνος οὗτος, τῷ τε λόγῳ, τῷ τε μεγέθει τῆς ἀρετῆς, τῇ τε παντοδαπῇ γνώσει, τῶν ἄλλων ἐκεῖνος ἀφέμενος, ἐπὶ τουτονὶ μόνον θείῳ πνεύματι τρέπεται καὶ βιάζεται παντοδαπῷ γράμματι, καὶ μόλις μέν, πείθει δ' οὖν ὅμως, οὕτω κινήσαντος τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἴσεισιν αὖθις εἰς τὰ βασίλεια ὁ πρὸς τὰ θεῖα μετοικήσας ἀνάκτορα, οὐκ ἐκεῖθεν μεταθέμενος, ἀλλ' ὥσπερ αἱ τῶν δυνάμεων κρείττους, ἄνω τε ὢν καὶ κάτω συμπορευόμενος τοῖς πολλοῖς. Εἴσεισι γοῦν, καὶ

57 ἡ ψῆφος om. PSa **59** τῷ γε σχήματι B | [ἀπεσεμνύνοντο καὶ ὅσ]οι B **61** τῷ[1]...μὴ [τῷ βασιλεῖ τὸ μ]ὴ B **62** συναπαχθῆναι Sa **63** [τε καὶ γνώσε]ως B **65** πρ[οείληφε] B | μακρότερος PSa : μακαριώτερος B **69** διαταῦτα PB **72** τῶν e corr. B **73** τὸ PSa : τῷ B **74** καὶ ante μηδὲ add. B τις Sa **74–75** προτιμότερος Sa **75** τελεώτερος Sa **78** an τοῦτο? **79** τοῖς ἄλλοις om. PSa **82** γράμματι PSa : πράγματι B

ὥσπερ νῦν πρῶτον τὴν βασιλίδα βλέπων τῶν πόλεων, ἐθαύμασε μὲν τοῦ μεγέθους (ἐπελέληστο γὰρ ὅτι ἐν ταύτῃ ἀνῆκτο καὶ τέθραπτο), οὐκ ἐζήλωσε δὲ τῆς διαγωγῆς.

19. Ἀλλὰ πῶς ἂν εἴποιμι τὴν εἴσοδον αὐτοῦ ἀκριβέστερον καὶ τοῖς πολλοῖς κατὰ μέρος διηγησαίμην, παρατυχὼν ἅπασι καὶ οἷος ἐγὼ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν γινομένων ἐμφιλοχωρῶν τῇ ψυχῇ; Ἡμέρα μὲν οὖν ἤδη καθαρῶς ἐγεγόνει, ἧκε δέ τις ἀγγέλλων τῷ βασιλεῖ, ὡς ἀφίκετο αὐτῷ ὁ ζητούμενος, καὶ ἤδη πρὸ θυρῶν τῶν βασιλείων ἐφέστηκε. Καὶ ὃς αὐτίκα ἔξεισιν ὀλίγοις δή τισι καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν μόνον δορυφορούμενος καὶ ὑπαντᾷ εἰσιόντι καὶ περιπτύσσεται, ὁ δέ-ἔδοξεν ἂν αὐτόν τις τότε, εἴ τις ἐγνώκει τὸ πρότερον, ἐπιλελῆσθαι μὲν τῶν ἠθῶν καὶ νενομίσθαι ἄλλον τινὰ ἢ ὃν ἠπίστατο. Οὔτε γὰρ ὑποπεπτώκει τῷ βασιλεῖ οὔτε ἀπ' ἐλάττονος ὡμίλησε σχήματος, ἀλλ' οὐδὲν αὐτῷ πρᾶγμα, εἰ καὶ πᾶσι κατέστεπτο στέμμασι καὶ πᾶσι κόσμοις ὡράιστο· ἀλλ' αὐτῷ μὲν τῷ βασιλεῖ καὶ ὅση περὶ τοῦτον μερὶς καὶ εἴ τι ἐγγενὲς καὶ οἰκίδιον, ἀπεξεσμένος τις καὶ ἀσύμβλητος ἔδοξεν, ἐπεὶ δέ με καθεωράκει, τῶν ἄλλων ἀφέμενος, ἐμοὶ καὶ τὴν χεῖρα δίδωσι καὶ τὸ στόμα, «καὶ ταῦτ'», ἔφη, «ἐπέσκηπτον; Ἐπὶ τούτοις ἡ σὴ περὶ τὰ βασίλεια προσκέκληται δύναμις; Οὐ προὔλεγον, οὐ διεμαρτυρόμην, ὡς οὐκ ἄν ποτε ἑκὼν εἶναι τῆς ἡσυχίας ἐκσταίην καὶ τοσοῦτον καταβαίην τοῖς πράγμασιν». «Ἀλλ' οὐ καταβέβηκας», εὐθὺς ἐγὼ ἀνθυπήνεγκα, «ἀλλ' ἤδη που ἀναβήσῃ εἰς τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης περιωπήν». «Κατάβασις», ἔφησε, «τοῦτο ἄντικρυς. Τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ Θεοῦ ἐπέκεινα, οὗ ἐτελούμην ἐγὼ τὰ ἀπόρ-

87 πρώτως B | βλέπων post πόλεων transp. B **88** ἐπιλέληστο B **19,3** ἑκ[άστ]ῳ B **4** βα[σιλεῖ] B **6** [ὃς] B | αὐ[τίκα ἔ]ξεισιν B **7** μ[όνον] B : om. PSa **7–8** περιπτύσσετ[αι, ὁ] B **8** [αὐτὸν] B **9** [ἐ]πιλελῆσθαι B **9–10** [ὃν] ἠπ[ίστα]το. Οὔ[τε γὰ]ρ B **10** ἐλάττ[ονος] B **11** τοῦ ante σχήματος add. B | κ[αὶ πᾶ]σι B **13** [μερὶς καὶ εἴ τι] B | συγγενὲς B **14** [οἰ]κίδι[ον,] ἀ[πε]ξεσ[μένος] B ; an οὐχ ante ἀπεξεσμένος addendum? **15** [ἀφέμενος] B | χεῖ[ρα δίδω]σι B **16** στ[όμα, «καὶ τα]ῦτ' B **17** [δύναμις] B **17–18** [διεμαρτυρόμην, ὡς οὐκ] B **19** πράγ[μασι».] «Ἀλλ' [οὐ] καταβέ[βηκας] B **20** ἀνθ[υπήν]εγκα B | ἤδη που PSa : αὖθις B **21** [Κατάβ]ασις B | τοῦτο ante ἔφησε transp. B | ἔ[φησεν ἄντι]κρυς B **22** θείου B

19,21 cf. Plat., Resp. 539e

ρητα;». «Ἀλλὰ τὸ τελεῖσθαι», ἀντειρήκειν ἐγώ, «πάσχοντός ἐστιν, οὐ ποιοῦντος, τὸ δὲ τελεῖν ὑπερφυέστερον τοῦ τελεῖσθαι· τελέσεις δὲ ἡμῖν τὰ μυστήρια καὶ μυσταγωγήσεις τὰ κρείττονα». Καὶ οὕτως ἐφίσταται ἡμῖν ὁμιλοῦσιν ὁ βασιλεὺς καὶ μέσος παρεμπεσὼν διαλύει τὴν κοινολογίαν καὶ καταπαύει ἡμῖν τὸν διάλογον. Ὁ δὲ καὶ πάλιν ἰσχυρογνώμων ἦν πρὸς ὃ προσκέκλητο καὶ τοῖς ὁμοδόξοις ἡμῖν ἅπασι καὶ συμψήφοις περὶ τὴν ἐκείνου κρίσιν ἑτερορρεπὴς ἢ μονομερής. Ὡς δ' οὐκ ἦν ἀπαντᾶν καὶ πρὸς βίαν καὶ πρὸς πειθώ, μᾶλλον δὲ πρὸς τὴν ἄνω κρίσιν τὴν ἀπαραίτητον, δίδωσιν ἑαυτὸν καὶ ἡμῖν καὶ τῷ πνεύματι καὶ δέχεται τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης χρίσμα καὶ χάρισμα καὶ χεῖται ἐπ' αὐτῷ τὸ μύρον τοῦ πνεύματος, οὐ μέχρι πώγωνος καὶ ἐνδύματος, ἀλλὰ καθ' ὅλου τοῦ σώματος καὶ πρὸ τούτου κατὰ πάσης αὐτῷ τῆς ψυχῆς. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα τῶν ἀρετῶν μέρη μεμαρτύρητο τῷ ἀνδρί, τὸ δὲ τοῦ ἁγιασμοῦ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀμιγοῦς αὐτῷ καθαρότητος ὥσπερ ἀξίωμά τι καὶ κοινὸν ὁμολόγημα παρὰ πάντων αὐτῷ δέδοτο. Καὶ οὕτως ὁ καθαρὸς τῷ καθαρῷ θῦμα προσάγεται καὶ τὸν ὑποδύτην μετὰ τοῦ ἐπενδύτου ἐνδύεται, τήν τε μίτραν καὶ τὴν κίδαριν περιτίθεται, τοῖς τε ῥοΐσκοις καὶ τοῖς κώδωσι περιστέλλεται μᾶλλον ἢ Ἀαρών τε καὶ Σαμουήλ. Οἱ μὲν γὰρ σωματικῶς ὁρωμένοις, ὁ δὲ πνευματικῶς νοουμένοις τούτοις κεκόσμητο.

20. Μέχρι μὲν τούτου ὁ λόγος τὰ μὲν πολιτικῶς, τὰ δὲ μοναδικῶς ἑώρα τὸν ἄνδρα καὶ ἐκόσμει τοῦτον ἀνὰ μέρος ἐκ τῶν ἰδίων τοῖν βίοιν, τῷ μὲν πολιτικῷ τέχνας προσάγων καὶ νόμους καὶ βήματα, τῷ δέ γε μοναδικῷ πρακτικὰς καὶ θεωρητικὰς ἀρετὰς καὶ ὕψη καὶ κάλλη καὶ ὅσα τούτων ἐπέκεινα αὐτῷ | τῷ f. 38
πρώτῳ προσάγοντα ἀγαθῷ. Νῦν δ' αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀρχιερωσύνης θεωρητέον ἡμῖν, πράγματος ὑπὲρ πολιτικὴν ἐπιστήμην καὶ μοναδικήν, ἀμφοῖν δέ πως ἔχοντος καὶ τὸ παρηλλαγμένον συγκε-

27 κοινολ[ογίαν καὶ καταπαύει] B **32** καὶ[1] om. P **34** οὐ B : καὶ P, καὶ οὐ Sa **35** πρὸς τούτῳ B **36** μεμαρτύρηται Sa **38** δέδοται B **41** ῥείσκοις Sa **20,2** ἄ[νδρα καὶ ἐκόσ]μει B **3** βίων Sa **4** τῷ δέ γ[ε μοναδικῷ πρακτικὰς καὶ θεω]ρητικὰς B **6–7** ἀρχιερ[ωσύνης θεωρητέον ἡμῖν] B **8** an μετέχοντος scribendum? **8–9** συγκ[εκραμένον ἐπιδει]κνύοντος B

33–34 Ps. 132, 2 **34** Ex. 28, 31 **39** cf. Plat., Phaed. 67b **40** Ex. 28, 37-39 **41** Ibid. 28, 33 **20,5–6** Psell., Orat. min. 21, 72 (p. 78)

κραμένον ἐπιδεικνύοντος. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ τὴν τῶν πολλῶν ᾠκονόμει σωτηρίαν, τοῦ θεωρητικοῦ βίου ἐξέπιπτεν, οὐδὲ τῆς μακαρίας ἀπολαύων σχολῆς καὶ συσχολάζων Θεῷ, τῆς τῶν ἄλλων προστασίας ἀφίστατο, ἀλλ' οὐδ' ἀνὰ μέρος ὡμίλει τῷ ἐλάττονι καὶ τῷ μείζονι, ἀλλ' οὕτω μέν, οὐχ οὕτως δέ. Καὶ γὰρ διὰ προσευχῆς αἰρόμενος πρὸς Θεόν, ἐκεῖ μὲν ἐμυεῖτο τὴν πρὸς τοὺς κάτω διδασκαλίαν, καὶ τούτοις αὖθις ἢ μυσταγωγῶν τὰ τελεώτερα ἢ ἄλλως προσκείμενος, τὸ μὲν σῶμα ἐν αὐτοῖς εἶχε κείμενον, τὸν δὲ νοῦν κρυφίως ἀνεπτερωμένον τῷ κρείττονι. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἐδεδίει τῶν πολλῶν προσψαύειν ὥσπερ θηρίων καὶ ἦν καθαπερεὶ πρὸς τούτους ἀπόστροφος, τὸ δ' ὅλον ἑαυτὸν ἐδίδου μόνῳ Θεῷ καὶ μόγις που μετετίθετο. Ἐπεὶ δὲ ἅπαξ ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὰ τῇδε κατεβιάσατο καὶ τὸν νοῦν οἶδε μὴ συγκατιόντα τῷ σώματι, ἀλλ' ἄνω που κείμενον κἀν ταῖς μεταθέσεσι, τὸ τηνικαῦτα γίνεται καθαρὸς καὶ ἡμῶν καὶ τοσοῦτον οὐκ ἐδυσχέραινε τὴν μεταβολὴν ἀμεταβόλως ἔχουσαν ἑαυτοῦ, ὥστε οὐδὲ τῶν δευτέρων παρέργως ἥψατο, ἀλλ' ἑαυτὸν μερίζει ἐς ὅσα μέρη ἡ τῶν πολλῶν γνώμη διήρηται. Γίνεται γοῦν τοῖς μὲν εὐεργετημάτων πηγή, τοῖς δὲ βίου καθηγητής, καὶ τοῖς μὲν τὰ ἀμφίβολα λύει, τοὺς δὲ δεσμεῖ τῷ πνεύματι, τοῖς μὲν εἰς νουθεσίαν καθίσταται βίου ὑψηλοτέρου καὶ κρείττονος, ὑπὲρ δὲ τῶν πρεσβεύει καὶ ὑπὲρ ἑτέρων παρρησιάζεται, οὐ πρὸς ἄρχοντας μόνον καὶ τοὺς θρασυτέρους τῶν δικαστῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν βασιλέα παρ' οὗ τῆς ἀρχιερωσύνης ἠξίωται, μᾶλλον δὲ πρὸς αὐτὴν βεβίασται. Καὶ γὰρ εἰ καὶ προσέκειτο τούτῳ ὡς πρᾴῳ καὶ ἀγαθῷ βασιλεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀντέκειτο, εἴ που αὐτὸν παρολισθαίνοντα ἴδοι τοῦ δέοντος. Τεθέαμαι γοῦν ἐγὼ τοῦτον πολλάκις, ἐπειδὴ οὔτε παρακαλῶν ἔπειθε περὶ ὧν ἐδεῖτο, οὔτε κατεδυσώπει πρεσβεύων, ἀλλ' ἀπεσκληκότως ἔχοντα πρὸς ἅπασαν προσβολήν, θυμοῦ τε ὑποπλησθέντα δικαίου καὶ τοῦ θρόνου μὲν ἐξαναστάντα, ἐπιπλήττοντα δὲ σφοδρῶς καὶ αὖθις ἐπιτιμῶντα καὶ οὐκ ἐνδιδόντα, μέχρις ἂν ἴδῃ τοῦτον

11 ἀ[πολ]αύων B **14** αἰρόμενος πρὸς Θεὸν PSa : ὁρώμενος Θεῷ B **21** συγκατιόντα PSa : συγκατατιθέντα B **22–23** τοτηνικαῦτα P **23** κα[θαρὸς] B : an καθαρῶς scribendum? | ἐδυσχέρανε B **24** ἀμεταβόλους B | δευτέρως B **25** ἑ[αυτὸν] B **27** τοὺς PSa: τοῖς B **34** αὐτὸν PSa : ἑαυτὸν B **35** ἐγὼ post τοῦτον transp. B **36** οὔτε² PSa : οὐ B **38** ἐπ[ιπλή]ττοντα B **39** μέχρις PSa : ἄχρις B

καμπτόμενον, πρὸς ὃ βεβούλητο. Ἦν δὲ ὥσπερ τούτῳ δικαία ἡ δέησις, οὕτως ἐκείνῳ ἡ ἀνάνευσις εὔλογος, καὶ ὁ μὲν ἐτίθει παράδειγμα τὸν Θεόν, ὁ δὲ διῳκονόμει τῇ βασιλείᾳ τὸ ἀσφαλές, καὶ ἦσαν οἱ λόγοι καὶ τὰ βουλήματα ἑκάστῳ τῷ βίῳ κατάλληλα. Ἀλλ' ἡττᾶται οὐ τῆς φιλανθρωπίας μᾶλλον ἢ τῶν περὶ φιλανθρωπίας λόγων τοῦ ἀρχιερέως ὁ βασιλεύς. Ἆρ' οὖν ἐν τούτοις μόνον ὁ ἀνὴρ τελεώτατος, ἐν δέ γε τοῖς ἄλλοις ἡττόνως ἔχων ἐδείκνυτο; Οὔμενουν, ἀλλ' ὥσπερ τῶν στοιχείων ἕκαστον καὶ καθ' ἑαυτὰ καλὰ καὶ σὺν ἀλλήλοις καλλίονα, οὕτω δὲ καὶ περὶ μερῶν οἶδα καὶ μελῶν τοῦ σώματος καὶ περὶ ξυμπάσης γῆς καὶ αἰθέρος καὶ παντὸς οὑτινοσοῦν πράγματος συντεθέντος ἁρμονικώτατα, οὕτω δὴ κἀκείνῳ τὰ μέρη τῆς ἀρίστης πράξεως ἐφ' ἑαυτῶν τε σεμνὰ ἕκαστα καὶ μετ' ἀλλήλων σεμνότερα. Τὸ δέ γε μέγιστον, ὅτι λειτουργεῖν τεταγμένος Θεῷ καὶ τὸ μέγα θῦμα μεταχειρίζεσθαι, οὐκ ἐκ μακρῶν τοῦτο ἐποίει τῶν διαστημάτων, οὐδ' ἐν περιόδοις ἡμερῶν, οὐδ' ἐν κύκλοις μηνῶν, οὐδ' ἐν νεομηνίαις καὶ Σάββασιν, ἀλλ' ἐφ' ἡμέρας ἁπάσης, ἐφ' ἑκάστης ἑορτῆς τε καὶ πανηγύρεως, οὔτε τῶν νενομισμένων κατολιγωρῶν καὶ προστιθεὶς ὅσα μὴ εἴθισται, καὶ ἦν τοῦτο τὸ μέρος ἄτρυτός τις καὶ ἀδαμάντινος. Πολλοῖς γοῦν τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀρχιερέων εἰς ἄχθος ἐπὶ τούτοις καθίστατο καὶ τὰ πλείω ἀφίσταντο, ὥσπερ πτηνῷ ἀκολουθεῖν μὴ δυνάμενοι. Ἐπεὶ δὲ καὶ τακταί τινες πρόοδοι ἐξάγουσι τοῦ μεγάλου τεμένους τὸν ἀρχιερέα ἐκ ποδὸς ἄχρι τῶν προθύρων ἑπόμενον, ὁ δὲ προθυμίας ἀρρήτου πληρούμενος, τὴν πᾶσαν οὕτως ἐποιεῖτο περίοδον, ἱδρῶτι τὰ πλείω περιρρεόμενος καὶ πνευστιῶν ἐν ταῖς ἐπανόδοις καὶ ἡδέως προσαφιεὶς ἐν τοῖς

40 βεβούλητο PSa : βούλ[εται] B **41** ἀν[άν]ευσις B | [καὶ ὁ μὲ]ν B **42** διῳκονόμ[ει τῇ] B **43** [ἑ]κάστῳ τ[ῷ] B | κατάλληλος B **44** φιλαν[θρωπίας μᾶ]λλον B **45** Ἆ[ρ'] B **46** τελεώτ[ατος] B | ἔχειν B **47** ὥ[σπερ τ]ῶν στοιχείων [ἕκαστ]ον B **47–48** ἑα[υτὰ καλ]ὰ B **48** π[ερὶ] B μελῶν PSa : μερῶν B | [οἶ]δα B **49** ξυμ[πάσ]ης B | [κ]αὶ[2] B **50** συν[τεθέντος ἁρμον]ικώτατα B **51** [τῆς] B | [ἐφ' ἑαυτῶν] B **52** ἕκ[αστα καὶ μ]ετ' B | σεμ[νότερα. Τὸ δέ γ]ε B | ὅ[τι] B **53** τε[ταγμένος Θεῷ] B **54–55** οὐ[δ' ἐν περ]ιόδοις ἡμ[ε]ρ[ῶν] B **55** μ[ηνῶν] B **56** ἑκ[άστης] B πα[νη]γύρεως B **58** ἀδαμάντ[ινος] B **59** ἐπὶ s.l. B **60** καθίσταιτο B | τὸ πλεῖον B **61** [καὶ τακταί τινες πρόο]δοι B **62** τῶν om. B **63** πλ[ηρούμενος] B

47–48 cf. Id., Theol. 71, 104-106 (p. 320) **55** IV Reg. 4, 23; I Esdr. 5, 52

πνευματικοῖς τὴν ζωήν, ταῖς δὲ τῶν τοιούτων λειτουργιῶν ἀνοχαῖς ἐπ’ ἄλλοις τισὶν ἐχρῆτο κρείττοσι. Τοὺς γὰρ τῆς Ἐκκλησίας συλλέγων τροφίμους καὶ χορείαν θαυμασίαν ποιούμενος, τὰς ἱερὰς βίβλους ὑπανεγίνωσκε καὶ μάλιστα, οὓς οἱ πατέρες κανόνας συγγεγραφήκασιν, ἡρμήνευέ τε τούτοις τὰ δύσφραστα καὶ ἐξωμάλιζε τὰ ἀμφήριστα, ἀνέπτυσσέ τε τὰ τῆς εὐσεβείας ὀνόματα καὶ τὸ καθ’ ἡμᾶς διεσάφει δόγμα ποικίλως πρὸς τὰς αἱρέσεις ὀνομαζόμενόν τε καὶ μεριζόμενον.

21. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἰκεῖα τῷ ἐκείνου βίῳ καὶ παραπλήσια τοῖς προηγησαμένοις αὐτῷ, ὃ δὲ ὁ λόγος ἐρεῖν βούλεται, παρ’ ἐλπίδας ἐμοὶ ἀπήντηκε. Τί ποτε τοῦτο; Ὅλος αὐτῷ καὶ τὰ πολιτικὰ πραγματευομένῳ ὁ βίος καταπεφρόνητο καὶ ἐπ’ οὐδενὶ μέρει οὐδεμιᾶς μετεῖχε λαμπρότητος, οὐκ ἐν ἐσθήμασιν, οὐκ ἐν οἴκου πολυτελείαις, οὐκ ἐν ἀγροῖς, οὐκ ἐν λειμῶσι καὶ παραδείσοις, οὐκ ἐν ἄλλῳ δή τινι πράγματι, ἀλλ’ ἦν ἄσκευος αὐτῷ ἡ ζωὴ καὶ ἀπέριττος καὶ τὸ αὐτόθεν καὶ ἐξ ἑτοίμου τῆς πολυτελοῦς ἔμπροσθεν ἐτίθει παρασκευῆς, μόνῳ δὲ τῷ λόγῳ κατελαμπρύνετο καὶ τὰς λογικὰς ὑπερηγαπήκει τέχνας καὶ τὰ μέτρα ἠκρίβου τῶν γνώσεων. Ἐπεὶ δὲ ἀρχιερεὺς γένοιτο, ἐφ’ ἑαυτοῦ μὲν ὥσπερ νόμον αὖθις ἐτήρει τὸ ἔθος, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐχ οὕτως. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὸ μέγα τῆς θείας Σοφίας καὶ ἱερώτατον τέμενος, τὰ μὲν πλείω καὶ ὅσα περὶ τὸ βῆμα μὴ πάνυ κεκοσμημένον, τὰ δ’ ὅσα ἐν
f. 38v ταῖς ὑπερκειμέναις ἁψῖσι καὶ ὀροφαῖς διερ|ρηγμένον καὶ παντάπασιν ἄκοσμον, ἄμφω τὼ μέρη κοσμεῖ καὶ ἐπιτεχνάζεται, τὰ μὲν οἱονεὶ χρυσαῖς στεφάναις περιβαλὼν καὶ εἰκόνων εὐτεχνίαις τετιμηκώς, τὰ δ’ ἐπισκευάσας λαμπρῶς καὶ τὰ πρεσβύτερα τοῖς νεωτέροις ἐλέγξας κάλλεσιν. Ἀλλὰ τούτου μὲν τοῦ τεμένους οὕτω τὰ μέρη τετίμηκε, τῶν δ’ ἄλλων καταπεφρονήκει ναῶν; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἀλλὰ τοῖς μὲν τὰ διερρωγότα συνήρμοσε, τοῖς δὲ τὸ πεπτωκὸς ἐπανώρθωκε, τοὺς δὲ ἀμαυρωθέντας καλλίους ἢ πρότερον ἔδειξε, καὶ τοὺς μὲν ἐκ μέρους, τοὺς δὲ τῷ πλείονι, τοὺς δὲ τῷ

67 ἐπαλλήλοις PSa **68** χηρείαν B **71** τῆς om. B **21,2** αὐτὸν B ; an αὐτοῦ? **4** πραγματευσαμένῳ B **6** πολυτελείαις PSa : πολιτείαις B | καὶ PSa : οὐκ ἐν B **8** καὶ^{3} om. PSa **9** κατασκευῆς B **10** [ὑπερ]ηγαπήκ[ει τέχνας καὶ] B **12** ἐ[τήρει] B | [τὸ] B **16** τὼ PSa : τὰ B **17** περιλαβὼν B **19** τ[ούτου] B οὕτω ante τοῦ τεμένους transp. B

ἐλάττονι, ἔστι δ’ οὓς καὶ ἐκ θεμελίων ἀνέστησεν, οὐδὲν ἑαυτοῦ ποιούμενος, οὐδὲν εἰς μεγαλοπρεπῆ δίαιταν, πάντα Θεῷ διδοὺς καὶ τοῖς ἐκείνου θεράπουσι. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐτρύφα τὸ μὴ τρυφᾶν, ἐτρέφετο δὲ ὅσον ἀποζῆν, ἑτέροις δὲ τρυφῆς ἠφίει πηγάς, τοῦ μὲν γένους τὰ πλείω καταφρονῶν, οὐκ οἶδ’ ὅπως τοῦτο τὸ μέρος τιθέμενος, οἶμαι δὲ τοῦ μὴ δοκεῖν περιαυτίζεσθαι ἕνεκεν, τῶν δ’ ἀλλοτρίων ὡς μελῶν αὐτοῦ προνοούμενος. Ὡς γὰρ εἶδε πρὸς τὰ χείρω τὰ πράγματα ῥέοντα καὶ τοῖς μὲν πλουσίοις μόλις ἀποχρῶντα εἰς τἀναγκαῖα τὰ πατρῷα καὶ ὅσα αὐτοὶ κτήσαιντο ἢ ὅσα ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας λαμβάνοιεν, τοῖς δὲ πένησιν ἄπορα ξύμπαντα, ἀποψυγείσης αὐτοῖς τῆς ἀρδείας ἀφ’ ὧν ἠρδεύοντο, εἷς ἀνὴρ τοῖς πᾶσιν ἐξήρκεσεν, οὐχ ἅπαξ θρέψας, οὐδ’ ἐπὶ μιᾶς ἀρκέσας διακονίας, ἀλλὰ πολλάκις τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος καὶ τοῦ αὐτοῦ πλειστάκις μηνός· τὰ γὰρ τοῦ ἔτους πῶς ἂν ἀριθμήσαιμι; Καὶ θαυμάσειέ τις ὁπόθεν αὐτῷ τὰ τοῖς ξύμπασι χορηγούμενα, ἀλλ’ ἐννοείτω ὡς ὁ θρέψας ὀλίγοις ἄρτοις πολλαπλασίους ἀνθρώπους καὶ τὰ περισσεύματα δείξας εἰς ἀριθμὸν τῶν προτέρων πλείονα, ὥσπερ τῶν εὐαγγελίων ἠκούσαμεν, οὗτος αὖθις ταῖς τῶν ὑπηρετῶν ἐκείνου χερσὶ διαθρύπτων τοῖς πένησι τὰ ἡμιδεῆ, τοῖς τε πλήθεσιν ἤρκεσε καὶ τοῖς περισσεύμασιν εἰς δευτέραν ἀπεχρήσατο τράπεζαν. Ἀλλὰ τοῖς μὲν περὶ τὸν ναὸν καὶ τοῖς ἐπ’ ἀγορᾶς καὶ τοῖς πόρρωθι τοσοῦτος τὴν χεῖρα καὶ ἀνυπέρβλητος τὸ φιλότιμον, τοῖς δὲ περὶ τὸ βῆμα καὶ ὅσοι τοῦ αὐτοῦ κοινωνοῖεν αὐτῷ θύματος, τοῖς τε περὶ τὰ σπονδεῖα καὶ τὰ ἱερὰ θυτήριά τε καὶ θυμιατήρια καὶ ὅσοι τοῦ τελευταίου χοροῦ, ἐλάττων ἢ τὴν χεῖρα ὤφθη ἢ τὴν ψυχήν; Αὐτὴν γοῦν πρῶτον τὴν ἱερὰν ἐπιμαρτύρομαι σύνοδον, ἔπειτα δὴ τὰς ἄλλας τοῦ νεὼ μερίδας, ὡς ἑκάστῳ τούτων καὶ ξύμπασιν ἄλλα ἐπ’ ἄλλοις πεφιλοτίμηται, οὐκ

24 καὶ om. PSa **26** θεραπευταῖς B **27** ἑτέρας B **30** αὐτῷ B | οἶδε PSa **32** ἀναγκαῖα PSa **39** ὁ om. B **39–40** πολλαπλασίοις ἀνθρώποις B **40** μὲν post τὰ add. B | περιττεύσαντα B | δείξας om. B **42** ἡμιδεεῖ B **43** περιττεύσασιν B **44** τ[οῖς][1] B **46** β[ῆ]μα B **46–47** κοινωνοῖεν αὐτῷ PSa : κοινωνοὶ ἐν αὐτῷ B **48** [χο]ροῦ B **51** ἑκάστ[ῳ] B | ἄλλ’ B

21,26 Greg. Naz., Or. 43, 61, 8-9 (pp. 256-258); Id., Comp. vit. 91-92 (p. 25); Id., Or 6, 2, 36 (p. 126) **39–41** Mt. 14, 19; Luc. 9, 16; Ioh. 6, 11 **42** Is. 58, 7; cf. Greg. Naz., Or. 43, 35, 13 (p. 204)

ἐπονειδίζων εἰ δευτέρας αἰτήσεις ποιοῖντο, ἀλλὰ ταῖς προλαβούσαις φιλοτιμότερον προστιθείς. Εἰ δέ τις εὐγνωμόνως εἶχε τοῦ πράγματος, ἀπώκνησεν ἂν οὗτος εὐεργετούμενος ἢ ἐκεῖνος εὐεργετῶν. Ἃ δὲ ταῖς ἐτησίαις φιλοτιμίαις προσέθετο, ἃ ταῖς ἐν περιόδοις μηνῶν, ὅσα ταῖς κοιναῖς πανηγύρεσι, τίς ἂν τούτων λόγος ἐφίκοιτο; Ἔμελεν μὲν αὐτῷ καὶ [...] παν[...] τῷ μάρτυρι ἐσέβετο καὶ τὸν ἀποστολικὸν συν[επλήρου] ἀριθμὸν ἕκαστον [...]ρεσι, καὶ εἴ τις ἄλλος Θεὸν θεραπεύσειε, λαμπρῶς ἐτίμα καὶ ἐθεράπευε. Τῇ δέ γε παρθένῳ καὶ θεοτόκῳ καὶ προσετετήκει, καὶ εἰ μὲν αὐτοφανῶς ἑώρα, οὐ πάνυ τοῦτο ἐπίσταμαι, ὥσπερ δὲ ὁρῶσαν καὶ ὁρωμένην ὑπερφυῶς ἐσέβετο καὶ περιείχετο καὶ πανηγύρεων αὐτῷ καθίστατο ἀφορμή, ὅσα περὶ ἐκείνην τετέλεστο θαύματα.

22. Ἐγὼ δὲ ἐς πολλήν τινα συγγραφὴν ὁρῶν τὸν λόγον χεόμενον, ἐπεὶ μηδὲν τῶν ἐκείνου αὐτάρκως διελήλυθεν, ἀλλ' ὥσπερ ἐν διηγήματος μέρει ἕκαστα θέμενος, πρὸς τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἐγκωμίων ἀπώκνησα καὶ οὔτε τὴν θύραθεν σοφίαν τούτῳ ἀποχρώντως ἐφύμνησα οὔτε τὴν ἡμετέραν καὶ κρείττονα οὔθ' ὅσα περὶ λόγους διεσπουδάκει, τοὺς μὲν ἀπὸ γλώττης, τοὺς δὲ ἐν συγγράμμασιν, οὔθ' ὅσον μέτρον τοῦ τῶν μαθημάτων βάθους ἐξήντλησε, βούλομαι αὖθις ἑτέραν ἀρχὴν θέμενος περὶ ξυμπάντων εἰπεῖν, οὐ κατὰ μέρος (τίς γὰρ ἂν ψάμμον θαλασσῶν ἐκμετρήσειεν;), ἀλλὰ καθ' ὅρους τινὰς καὶ εὐπεριγράπτους περιοχὰς ἢ καθ' ἓν ἢ ἀναμίξ, καὶ οὕτω ταῦτα διεξεληλυθώς, τὸν ὅλον ἐκείνῳ λόγον συμπερανῶ, ὀλίγα ἄττα καὶ περὶ τῆς ἐντεῦθεν τούτου ἐξόδου ἐπιμνησθείς. Καὶ οἶδα μὲν ὡς ἀπ' οὐδενὸς οὗτος τῶν περὶ αὐτὸν ἢ δι' αὐτοῦ τελεσθέντων ἐγκωμιάζεσθαι βούλοιτο, τῶν ὑπὲρ φύσιν πληρούμενος ἀγαθῶν καὶ τῶν σκιῶν ἤδη ἐναργεῖς

52 ποιοῖεν B **53** [φιλο]τιμότερον B **55** εὐερ[γετῶν. Ἃ] B [ἃ] B | ἐν om. B **56–59** τίς ἂν-[...]ρεσι om. PSa **57** Ἔμελλεν B : correxi **59** λαμπρῶς PSa : διαπρυσίως B **60–61** [καὶ] προσ[ετετήκει, καὶ] B **61** αὐτοφανῶς PSa : αὐτῇ φανερῶς B (ex αὐτὴν φανερῶς) **62** ὑπερφ[υῶς] B | τε post ἐσέβετο add. B **64** ἐτε[λεῖτο] B **22,1** γραφὴν B **2** προεληλύθειν B **4** ἐπώκνησα B | οὔ[τ]ε B | τούτων PSa **6** διεσπουδ[άκει, τοὺς μὲν ἀπὸ γλώττης] B **7** μαθημάτων B : θαυμάτων PSa **9** θαλάσσης Sa **13** τούτου B : τούτῳ PSa **15** τῶν[1] om. Sa

22,9–10 Sirac. 1, 2

τὰς εἰκόνας ἀπειληφώς, ἀλλ' ὅ γε λόγος ἠκρωτηριασμένος ἂν αὐτῷ εἴη, μὴ μετρίως ἁπτόμενος, ὧν ἐκεῖνος πλουσίως ἀπολελαύκει. Ἐπεὶ γὰρ τὰ πρῶτα νόμοις ὁμιλήσειε, τὰς πρεσβυτέρας ἐζήτει πηγὰς καὶ τὰς ἔτι ταύτας ἐπαναβεβηκυίας, ἀφ' ὧν οὗτοι ποταμηδὸν ἐξεχύθησαν, καὶ ὥσπερ οἱ τὴν πρώτην φιλοσοφίαν ἐξακριβώσαντες, ἄλλο ἀπ' ἄλλου παράγοντες εἰς τὴν πρώτην ἀναβαίνουσι κορυφὴν καὶ οὔτε τὸν ὑπεζωκότα ποιοῦσιν ἀρχὴν οὔτε τὸν τελετάρχην, ἀλλὰ τὸν νοῦν ἢ τὴν δύναμιν ἢ τὸν πατέρα ἢ τὸ ὑπερκείμενον ἕν, καὶ ἀπὸ μὲν τῶν μετεχόντων εἰς τὸ μετεχόμενον ἀναβαίνουσιν, ἀπ' ἐκείνου δὲ εἰς τὸ ἀμέθεκτον, εἶτα δὴ καὶ τοῦτο πληθύναντες, εἰς τὴν ἑνιαίαν ἀποτελευτῶσιν ἀκρότητα, οὕτω δὴ κἀκεῖνος νόμους ἐκ νόμων παράγων, ἀφ' οὗ ἡ παραγωγὴ πρῶτον, ἐζήτησέ τε καὶ εὕρετο, εἶτα δὴ ὥσπερ οἱ τὰς τῶν ψυχῶν διαιροῦντες δυνάμεις, πρῶτα μὲν πλείους ποιοῦνται, εἶτα καὶ ἐλάττους, καὶ αὖθις συστέλλουσιν εἰς τετράδα ἢ εἰς δυάδα τοὐλάχιστον, οὕτω δὴ κἀκεῖνος νῦν μὲν πολλαπλῆν τὴν τομὴν ἐποιεῖτο, νῦν δὲ εἰς ἐλάττω διῄρει τμήματα, τὸ περὶ τοὺς ἀνέμους Ἀριστοτέλους μιμούμενος. Κἀκεῖνος γὰρ πλείους τούτους ποιήσας καὶ ὁπόσα τὰ ἐν οὐρανῷ τμήματα, εἶτα δὴ συστέλλει εἰς τέσσαρας καὶ αὖθις εἰς τὴν δυάδα συγκλείει, παρ' Ἱπποκράτους τοῦ Κῴου τοῦτο δεξάμενος. | Ἀλλὰ τίς ἐκείνου ἢ πρὸς τομὴν ἀκριβέστερος ἢ πρὸς f. 40
εὕρεσιν ἑτοιμότερος ἢ ἀναγαγεῖν τὰ πολλὰ πρὸς μονάδα φιλοσοφώτερος ἢ τὸ ἓν εἰς πολλὰ διαιρεῖν διαλεκτικώτερος; Εἰ γὰρ καὶ ἄμφω καὶ τῇ πρώτῃ φιλοσοφίᾳ καὶ τῇ διαλεκτικῇ ἰδιαίτατα, ἀλλὰ τῇ μὲν θάτερον τοῖν μεροῖν, τῇ δὲ καταλληλότερον θάτερον. Τίς δὲ τἀναντία διήλεγξεν ἀλλήλοις, φαινόμενον ἀλλ' οὐκ ὂν

17–18 ἀπολελαύκει PSa : ἀποδεδώκει B **21** ἀπ' PSa : ἐπ' B **22** ἀναβαίνουσι B : τὴν ἀναβαίνουσαν PSa | [τὸν] B **23** [τε]λετάρ[χην] ἀ[λλ]ὰ B **24** ὑποκείμενον B | τοῦ μετέχοντος B **24–25** μετ[εχόμενον ἀναβαίνουσιν, ἀπ'] B **25** ἀμέθεκτον B : ἀμέθοδον PSa **26–27** ἀκρότ[ητα, οὕτω] B **27** [κἀκεῖνος νόμους ἐκ νόμων] B **28** εὕρατο B **29** διαιροῦν[τες δυνάμεις] B | om. B **30** ἢ PSa : καὶ B **30–31** τοὐλάχιστ[ον, οὕτω δὴ κἀ]κεῖνος B **32–33** Ἀριστο[τέλους μιμούμενος. Κἀ]κεῖνος B **35** τοῦ Κῴου om. B **38** διελεγκτικώτερος PSa **41** φαινόμενον om. PSa | ὂν B : ἦν PSa

20–21 cf. Psell., Opusc. phil. 13 (II, p. 37, 32) **22** Psell., Opusc. phil. 39 (II, p. 146, 16-19) **23–24** Psell., Opusc. phil. 10 (II, p. 21, 3-7) **32–33** Ps.-Arist., De mundo 394b13-395a5 **35** Hippocr., De septim. 3,2

εὑρηκὼς τὸ ἀντίθετον; Τίς δ’ οὕτως τῶν ἐνοχῶν τὰς ἀγωγὰς ἀπεγέννησε, τὰ πλείω τῶν ἐλαττόνων, ὥσπερ δὴ κἀκείνας ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου ὀνόματος, καὶ πάλιν τὰς ἐνοχὰς ὑπὸ μητράσι ταῖς ἀγωγαῖς ἐποιήσατο, διαστείλας τὴν ὁμωνυμίαν, τοῦτο δὴ τὸ διηγνοημένον τοῖς πλείοσι; Τίς δ’ οὕτως τὸ μέσον ποικίλως ἐμόρφωσε καὶ ὀνόματα πλείω ἔθετο καὶ τούτων ἑκάστῳ τὰ ὁμογενῆ καὶ σύμφυλα ἀπὸ τῶν ἑτερογενῶν συστείλας ὑπέθηκε; Τίς δὲ ἄλλος ὡς ἐκεῖνος τὰ μὲν συμφυῶς ἐγενεαλόγησε, τὸ δ’ ἀγέννητον ἔθετο, ὥσπερ δή τινα τῶν παρ’ ἡμῖν οἱ καθ’ ἡμᾶς λόγοι τῆς ὑπερκειμένης ἐξαίρουσι γενεᾶς, οὐχ ὡς οὕτως ἔχοντα, ἀλλ’ ὅτι οὕτως ἱστόρηται; Τίς δὲ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην οὕτως ὡς ἐκεῖνος ἐσέμνυνεν, ὡς ῥητορικῇ μὲν εἰσποιῆσαι, ὑποθέσθαι δὲ τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἀπ’ ἀμφοῖν κοσμῆσαι ἢ μᾶλλον ἀμφοτέρων ἐκείνην κόσμον αὐτάρκη ποιήσασθαι; Καὶ βουλοίμην ἂν πλείω περὶ νόμων ἐρεῖν, εἰπεῖν δὲ καὶ δυναίμην, ἀλλ’ ἀνθέλκει με ἡ τῶν λόγων τέχνη, ἣν ἐκεῖνος παρὰ πάντας ζηλώσας, ὑπὲρ πάντας ἐγένετο. Οὐ γὰρ οὕτως τὴν ῥητορικὴν διῄρει ὥσπερ οἱ πλείους τῶν ῥητόρων ᾠήθησαν δεῖν, οὐδὲ τὴν ἄπειρον ταύτης δύναμιν ὥσπερ συνοπτικὸν ποιούμενος λόγον συνέστειλε, καθάπερ οἱ τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῶν μεγάλων ποταμῶν διαιροῦντες, ἀλλὰ πάσας αὐτῆς τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἀρχὰς ἐφεῦρε καὶ συνεισήνεγκεν οὐκ ἰδιώταις τισὶν ἢ βασιλεῦσιν ἀργοῖς καὶ ῥαθύμοις σύνοψιν τοῦ πλήθους ποιούμενος, ἀλλὰ τὴν ὅλην αὐτῆς ὕπαρξιν τῷ λόγῳ παραδεικνύς, καὶ οὔτε τὰς προοιμιακὰς ἐννοίας εἰς διῃρημένας ἀρχὰς συμβιβάζων οὔτε τὸ τῶν ἰδεῶν πλῆθος ὀλίγοις τισὶ συστέλλων ὀνόμασιν οὔτε νομοθετῶν ἐν τοῖς μέρεσι καὶ τὴν παραδοχὴν οἷον προστάττων, ἀλλ’ αἰτιολογῶν ἅπαντα καὶ ταῖς γεωμετρικαῖς

45 ἀγωγαῖς PSa : πηγαῖς B **46** διηγνοημένον PSa : διεγνωσμένον B **49–50** τὰ δ’ ἀγένητα B **53** ῥητορικὴν PSa **55** ἐκείνων B **58** διῄρει PSa : ἐδεδίει B **59** ᾠήθησ[αν δ]εῖν B **61** [ποτα]μῶν B : πελαγῶν PSa **62** [ἀρχὰς] B | ἐφεῦρεν B **63** [ἀρ]γοῖς B **64** ποι[ού]μενος B | [τὴν ὅλην] B **65** [καὶ οὔ]τε B **66** σ[υμ]βιβάζων B | ἰδε[ῶν] B **67** [ὀνό]μασιν B **68** [οἷον πρ]οστάττων B | ἅπαντ[α καὶ] B

42–46 Psell., Poem. 8, 93-108 (pp. 127-128); Id., Tract. iur. 10-11 (p. 284) **46–48** cf. Id. De act. 19-20 (p. 292) **53–55** cf. Id., Orat. paneg. 17, 232-242 (pp. 151-152) **62–64** an ad tit. Psell. Poem. 7 (p. 103), refert? **65–67** Psell., Poem. 7, 87-126 (pp. 106-107)

ὅ φασι κατανάγκαις ἴσα τὰ τῆς τέχνης ποιούμενος, καὶ τὰ μὲν προοίμια παρὰ τὴν τῶν ὁμογενῶν τομὴν διαιρῶν (ταῦτα δέ ἔστιν ὅσα κατά τι συμβεβηκὸς ἔστιν ὅμοια), τὰς δὲ τῶν ἐνθυμημάτων πίστεις καὶ τὰ πρὸ τούτων ἐπιχειρήματα, ἀφ’ ὧν τὰς ἐργασίας ἐλάμβανεν, ἀπὸ παντὸς διαιρῶν τρόπου. Τίς γὰρ οὕτως αἰτίας τε τούτων εὕρετο καὶ ἰδιότητας, ποσότητάς τε καὶ πηλικότητας, τά τε ἐναντία καὶ τὰ ἀντικείμενα καὶ μαχόμενα, τό τε ὅλον καὶ τὸ μέρος καὶ τὰς ἀφ’ ἑκάστου προόδους καὶ αὖθις ἐπιστροφάς; Τίς δὲ τὰς ἰδέας πάσας ἀλλήλαις εἰς φιλίαν συνεκεράσατο, τὰς μὲν ἀμέσως συνάψας, τὰς δὲ συνδέσμοις τε καὶ μεσότησι καὶ οἷον ἓν σῶμα ποιήσας διῃρημένον τε καὶ ἀδιαίρετον, τὸ μὲν ταῖς ὁμοιότησι, τὸ δὲ ταῖς διαφοραῖς καὶ τὸ μὲν τῇ ἐμμελεῖ μίξει, τὸ δὲ τῇ ἀκριβεστέρᾳ διαιρέσει; Τίς δὲ οὕτω λόγους ἐμέρισέ τε καὶ ἐθεώρησεν, οὐκ ἔξω τιθεὶς ἀμφοῖν τὸ παράδειγμα, ἀλλ’ ἐφ’ ἑαυτοῦ ἱστάς, ὥσπερ ὁ παρὰ Πλάτωνι δημιουργὸς κοσμοποιῶν τῷ λόγῳ εἰσάγεται; Ἐκεῖνός τε γὰρ ἐν ἑαυτῷ ἐσχηκὼς τὸ αὐτόζῳον, τὰ μέρη δημιουργεῖ, καὶ οὗτος τὴν ἰδέαν τῶν ἰδεῶν ἐν τῇ αὐτοῦ προλαβὼν ψυχῇ, τὴν τέχνην ἐδημιούργει. Μὴ γὰρ ἐχέτωσαν πλέον οἱ παρ’ Ἕλλησι θεοὶ καὶ τὰ πλάσματα, μηδὲ σεμνυνέσθωσαν ταῖς πρώταις ἰδέαις οἱ περὶ Πλάτωνα, εἴτε δημιουργικὰς οὐσιώδεις ἐννοίας ταύτας ποιοῖεν, εἴτε τινὰς ἑτέρας ὁλότητας τῶν τῇδε ἐξῃρημένας καὶ ἐφ’ ἑαυτῶν ἑστηκυίας, μηδὲ πλεονεκτείτω Πλάτων ἡμῶν περὶ ταύτας πραγματευόμενος καὶ παντοδαπῶς ἑρμηνεύων τὸ ὄνομα καὶ οὐ πάντων αἰτίας ἐκείνας ποιούμενος. Αἱ γὰρ παρ’ ἡμῶν τεχνικῶς εὑρημέναι, εἰ καὶ μὴ τὸ σεμνὸν ἔχουσι τῆς ἀνυπάρκτου ὑπάρξεως, ἀλλ’ ἀληθεῖς γε καὶ εὐθυβόλως

69 [ὅ φασ]ι B **69–70** μ[ὲν προοίμια παρὰ τὴν] B **70** ὁμογ[ενῶν τομὴ]ν B **71–72** ἐνθυμημά[των πίστεις] B **73** ἐλάμβ[ανε]ν B | παντ[ὸς διαι]ρῶν B [αἰτίας τε] B **74** εὕρατο B **74–75** πηλικό[τητας-μαχό]μενα B **75** [τε ὅλ]ον B **76** μέ[ρος] B | δὲ PSa : τε B **77** ἀλλ[ήλαις εἰς φιλ]ία[ν συνεκερά]σατο B **78** [συνά]ψας B **79** διῃρη[μέν]ον B | ἀδιαίρε[τον, τὸ μὲν] B **80** μίξει τὸ δὲ ταῖς-ἐμμελεῖ μίξει om. B **82** π[αράδει]γμα B **83** κοσμοποιῶν PSa : κοσμῶν B **84–85** τ[ὰ μέ]ρ[η] B **86–87** [ἐχέτωσαν πλέον] οἱ πα[ρ’] B **87–88** σεμνυνέτωσαν B **93** εἰ om. B | ἔχουσαι B

71–72 Ibid. 208-210 (p. 110); cf. etiam Herm., De invent. 3, 7 (pp. 148-150) **76–81** Ibid. 512-517 (p. 121) **80–81** Ibid., 83-86 (p. 106) **82** Plat., Tim. 28ac **84** Psell., Opusc. phil. 33 (II, p. 111, 26) **88–90** Ibid. 33 (II, p. 112, 2-6); Ibid. 33 (II, p. 113, 20) **92** cf. Plat., Parmen. 130d

νοούμεναι. Ῥητορικὴν δὲ καὶ σοφιστικὴν καὶ πολιτικήν, ὥσπερ ὁ Πλάτων τὸν πολιτικὸν καὶ τὸν σοφιστὴν καὶ τὸν φιλόσοφον, ἀπ' ἀλλήλων τε διῄρει καὶ τὰ ἴδια ἑκάστῳ ἀπένεμε. Τοὺς δὲ χαρακτῆρας τῶν λόγων ἐζηλωκώς, διῄρει τούτους καταλλήλως ἐν τοῖς συγγράμμασιν, ἐνταῦθα μὲν ὑψηλολογῶν, ἑτέρωθι δὲ κοινολογούμενος καὶ τἆλλα οὕτω ποιῶν, ταῖς ὑποθέσεσί τε καὶ περιστάσεσι προσφυῶς τὰς μορφὰς τῶν λόγων ἐπιτιθείς.

23. Νομικὴν μὲν οὖν ἐπιστήμην καὶ ῥητορικὴν τέχνην οὕτως εὕρετο καὶ ἐκόσμησε καὶ τὰ πρῶτα ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων ἐσέμνυνε, φιλοσοφίας δὲ ξυμπάσης ἐν μέσῳ γενόμενος, τῆς τε καθαρῶς ἡμετέρας καὶ ὅσον μέρος τῆς θύραθεν, ἄμφω τὰ μέρη διηυκρίνησέ τε καὶ διεσάφησε, καὶ τῆς μὲν τὸ νοούμενον οὐχ εὗρε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔπραξε, τῆς δὲ τὸ ἐγκείμενον ἢ διεσάλευσεν ἢ διελὼν τὸ μὲν φαρμακῶδες ἀπέρριψε, τὸ δὲ τρόφιμον εἰσεδέξατο. Ἀλλὰ τίς ὅρους μᾶλλον ἐμέρισε γνώσεων καὶ τῶν πρὸς τὸ πρῶτον καλὸν ἀνόδων καὶ ἀναβάσεων, ἐκ τῶν ἀντικειμένων ἀρξάμενος καὶ εἰς τὰ ὑπὲρ φύσιν συμπερανάμενος; Τίς δ' οὕτως ὑψηλοτάτην τὴν τῶν ἀρετῶν ἐτεκτήνατο κλίμακα, καὶ ἀπὸ τῆς συνθέτου ἀρξάμενος, εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τῆς ψυχῆς ἀναβέβηκε, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὴν ὑπερτέραν βαθμίδα κούφοις ὑπερέπτη πτεροῖς, ὡς δοκεῖν ἐν τούτοις ἔχειν τὸ τέλειον; Ὁ δὲ καὶ πρὸς τὴν τελευταίαν ἀνῆλθε περιωπήν, οὗ τὰ
f. 40v τῶν γνώσεων πέ|ρατα καὶ ἀφ' οὗ τῆς σοφίας ὑπερβλύζει τὰ νάματα. Τίς δ' οὕτως κατέπαυσεν ἀναβὰς ὡς μηκέτι ἔχειν μεθίστασθαι ἢ ὑπερίπτασθαι, πολλὰ μὲν παροικήσας καὶ Σάββατα ποιησάμενος πλείονα, τέλος δὲ ἐκεῖσε καθιδρυνθείς, ἔνθα τὸ μὲν ποιεῖν πέπαυται, τὸ δὲ πάσχειν ἦρκται, ἵν' ἀτελεύτητον ᾖ

95 δὲ PSa : τε B | σοφιστικὸν B **97** ἀπένειμε B **99** μὴν P **101** παραστάσεσι B προσφυῶς om. B | τοῦ λόγου Sa **23,2** εὕρατο B **6** καὶ ante τῆς primum scripsit, deinde erasit B | τ[ὸ ἐγκείμεν]ον [ἢ] B **7** [τίς ὅ]ρ[ους] B **8** [γν]ώσεων B **9** ἀρξ[άμεν]ος B | [καὶ εἰς τὰ] B | τὸ Sa **11** συνθέ[του ἀρξ]άμενος B **13** ὑπε[ρ]έ[πτ]η B **14** Ὁ PSa : ὡς B **15** ὑπερβλύζειν B | τὰ s.l. B **18** ποιησάμενος om. B | καθιδρυθεὶς B **19** πέπαυτο B

95–96 Plat., Soph. 217a **100–101** cf. Syrian., Sop. et Marcell., Schol. ad Herm. Stat. (IV, p. 351, 3); Psell., Poem. 7, 435 (p. 118) **23,10–11** cf. Greg. Naz., Or. 43, 71, 14-18 (p. 284) **17–18** cf. Psell., Theol. 110, 24-25 (p. 434)

τὸ καλὸν καὶ μὴ δέηται ὁ πρὸς τοῦτο ἀνιὼν δευτέρας ἐνεργείας τε καὶ δυνάμεως; Τίς δὲ τὸ ὑπερκείμενον διχόθεν εὕρετο ὅλῳ τε καὶ μέρει, ὃ καὶ παράδοξον; Τίς δὲ τὴν μίξιν τῶν ἐναντίων τοῦ ὄντος πρὸς τὸ μὴ ὂν ἠκριβώσατο καὶ τήν τε ἕνωσιν ἐτήρησε καὶ τὴν ἰδιοτροπίαν ἐφύλαξεν ἀκριβέστερον ἢ ὁ τοῦ Σοφιστοῦ διάλογος, ὅστις οὗτός ἐστιν ὁ μικτὸς θεὸς παρὰ Πλάτωνι; Τίς δὲ τὰ τέλη τῶν ἀνόδων ὥσπερ ὅρους καὶ περιγραφὰς ἔστησε καὶ τὰς γενικωτέρας τῶν ἀρετῶν ἑκάστῳ μέρει τῶν ἀναβάσεων ἀναλόγως ἡρμήνευσε; Τίς δ' οὕτως ἀκριβεστάτοις ὅροις τὸ σῶμα συνεπεράνατο καὶ τὸ ἀσώματον καὶ τὰ πολλὰ τοῦ ὄντος ὀνόματα διεσάφησεν, ἄυλον, ἑτερότητα καὶ ἀπλήθυντον ἐπ' αὐτοῖς σοφῶς πάνυ εὑράμενος, καὶ τὸν τῶν νοητῶν οὐσιῶν λόγον ἐπισφαλέστατον ὄντα ἀμεταθέτοις ὅροις κατησφαλίσατο, τήν τε τῆς ψυχῆς ἀμέρειαν ἐν τῷ μεριστῷ σώματι διεφύλαξε καὶ ὅπως ἑαυτῆς τέ ἐστι καὶ ὅλῳ ἐλλάμπει τῷ σώματι, καὶ τὸν μὲν νοῦν ἀκίνητον διεσώσατο, τῆς δὲ εὗρε τὴν κίνησιν, ἅτε ὑποβᾶσαν τοῦ ἀμεροῦς, τά τε μέρη διεμέρισε τῶν δυνάμεων, ταὐτότητι καὶ ὑποκειμένου διαφοραῖς; Τίς δ' οὕτως ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀρξάμενος ἀγαθοῦ εἰς τὰ σώματα ἔληξε καὶ ἐξ ὧν ταῦτα, εἶτ' αὖθις ἐκ τούτων εἰς τὰ πρῶτα ἀνέλυσε καὶ πῶς τὸ αὐτὸ ἐν τῷ αἰτίῳ ἔστησέ τε ἅμα καὶ προήνεγκε καὶ ἐπέστρεψε καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐπιστροφῆς ἔγνωκε; Τίς δὲ τὰ μέτρα τῶν τε κυρίως ὄντων καὶ τῶν μὴ τοιούτων εὕρετο καὶ τὸ μεῖζον τοῖς πολλοστοῖς ἀπὸ τῶν ὑπερτέρων ἐπήξατο, τήν τε διττὴν ἐγνώκει ἀιδιότητα καὶ τὴν ὑπὲρ δυνάμεως ἀπειρίαν, μέσον τἀγαθοῦ καὶ τοῦ ὄντος ταύτην ἱδρύσας, τήν τε ὑφεστηκυῖαν ὁλότητα καὶ τὴν κειμένην ἐν ἐπινοίαις, τήν τε διττὴν δύναμιν καὶ τὴν

20 τε PSa : εἴτε B (fortasse recte) **21** εὕρατο B **23** μὴ s.l. B | ἐτήρησε PSa : ἐστέρησε B **28** ὁρίοις B | μὲν ante σῶμα add. B **30** πάνυ PSa : πάλιν B **32** ἀμέτρειαν B **33** ὅλως B **34** νοῦν PSa : ῥοῦν B **35** ὑπερβᾶσαν B **39** τε B : σε PSa **40** ἐπέστ[ρε]ψε B **41** εὕρατο B **43** ἐγνώκει PSa : ἠγν[οή]κει B | an δύναμιν scribendum? **43–44** τοῦ ἀγαθοῦ B **44** ὑφεστη[κυῖαν ὁλ]ότητα B

22–25 Plat., Soph. 241d et 250e **30** cf. Porphyr., Sent. ad intell. duc. 36, 1-4 (p. 352) **32–34** cf. Plot., Enn. 2, 3, 9, 33-34 (I, p. 172); Psell., Omnif. doctr. 60, 7-8 (p. 41) **34** cf. Aet., Plac. 4,6,2 (p. 392,7-10); Psell., Omnif. doctr. 23, 7-11 (p. 27) **36–40** cf. Procl., Inst. Theol. 37 (p. 40,7-16) **40–42** cf. ibid. 55, 30 (p. 52) **43–44** cf. ibid. 92-95 (p. 82,23-84,35); Psell. Omnif. doctr. 53,8-12 (p. 39) **45–46** Psell., Opusc. phil. 35 (II, p. 119, 16-18)

πολυμερῆ ἀπειρίαν; Τίς δ᾽ οὕτως τὰς τῶν ὄντων ἀρχὰς διηρευνήσατο καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἀρχῆς ἐδογμάτισεν, ὅ μοι τῶν ἄλλων ἐφάνη φιλοσοφώτερον; Τίς δὲ τὴν μέθεξιν τῶν κρειττόνων ᾐτιολόγησε καὶ τὸν τρόπον τῆς μετοχῆς εὕρατο καὶ τὸ πρῶτον ἀπὸ τῶν μετ᾽ ἐκεῖνο διακαθηράμενος ἐνενόησε, καὶ πῶς ἡ πρόνοια καὶ ἐν τοῖς δευτέροις ἐστὶ καὶ τούτων αὖθις ἐξῄρηται καὶ ποδαπαὶ αἱ τῶν ὄντων θειότητες, πόσοι τε καὶ ὅπως ἑστᾶσιν οἱ μέσοι διάκοσμοι καὶ ἑκάστων οἱ μέσοι αὖθις καὶ αἱ ἀκρότητες, τίς τε ἡ τούτων ἐκπύρωσις καὶ ἡ πολυειδὴς πτέρωσις, τίς τε ὁ ὕμνος καὶ πῶς ἐξιὼν καὶ πῶς ἐκφωνούμενος καὶ πῶς διαιρούμενος, αὖθις τε ἀναπτόμενος, τίνες δὲ οἱ πυρώδεις θρόνοι, οἵ τε ἐπάλληλοι τροχοὶ καὶ τὰ ποικιλώτερα σχήματα, καὶ τίς μὲν ἡ τοῦ θείου νοῦ νόησις, τίς δὲ ἡ τοῦ δευτέρου, καὶ τί μὲν τὸ θέλημα, τί δὲ τὸ ἐνέργημα, πόσα δὲ καὶ ποῖα τὰ κατιόντα συνθήματα καὶ τίς ἡ πρώτη ἐκπύρωσις καὶ τὸ ἐκπυρούμενον, καὶ πῶς ἀνθρώπῳ μὲν Θεός, Θεῷ δὲ ἄνθρωπος ὁμιλεῖ, καὶ πῶς τὰ δεύτερα οὐ πάσας τὰς τῶν ὑπερκειμένων δυνάμεις δύναται δέξασθαι, καὶ τί μὲν οὐσία, τί δὲ δύναμις, τί δὲ ἐνέργεια, καὶ πῶς εἰς ταὐτὸν πολλάκις τῇ οὐσίᾳ ἡ ἐνέργεια ἔρχεται, τίς δὲ ἡ τῆς οὐσίας διαίρεσις καὶ τίς ἡ ἕνωσις, τί τε ὁ νοῦς, καὶ εἰ πλήρης εἰδῶν, καὶ εἰ ὅλος ἐκ μερῶν πάντως, καὶ εἰ ἐκ μερῶν μεριστός, καὶ πῶς αὖθις ἀμέριστος, καὶ τίς ἡ τριττὴ ἐπιστροφὴ τῆς ψυχῆς καὶ εἰ πάντα ταύτῃ τὰ πράγματα; Τίς δ᾽ οὕτως εἰκόνα ταύτην καὶ παράδειγμα ἔστησε τοῖς πρώτοις καὶ τοῖς δευτέροις καὶ δεσμὸν εὗρε τοῦ διττοῦ κόσμου, καὶ ὡς διὰ ταύτης ἄνιμέν τε καὶ κάτιμεν, καὶ νῦν μὲν νοοῦμεν τὰ θεῖα, νῦν δὲ

46 [τῶν ὄν]των B **48** [δὲ τὴν] B **49** ἀ[πὸ τῶν] B **50** [διακαθη]ράμενος B ἐνόησε B **50–51** [ἐν τοῖς] B **51** [τῶν] B **52–53** [τε-ἑκάστων] B **54** [πτέρωσις-ὕμνος] B **55** om. PSa **56** [πυρώ]δεις θρό[νοι ο]ἵ B παράλληλοι B **57** [ἡ τοῦ] B **58** δὲ² PSa : τε B **59** ὁποῖα B **60** μὲν ante ἀνθρώπῳ transp. B **61** τὸ δεύτερον B **64** διαίρ[εσις] B | [τίς ἡ ἕν]ω[σις] B **65** ὁ om. PSa **67** αὕτη PSa

52–53 cf. Procl., In Plat. Parmen. 951 (p. 151,33-152,8) **54** Ps.-Dion., Epist. 9, 2 (p. 200, 3-4) **56–57** Id., De coel. hier., 2, 1 (p. 10, 5-6) **57** cf. Procl., In Plat. Tim. comm. (I, p. 306, 6); Ioh. Dam., Exp. fid. 59, 20 (p. 145); cf. etiam Id., Dialect. 23, 2-7 (p. 106) **57–58** cf. Psell., Omnif. doctr. 28, 9-12 (p. 29); Ioh. Dam., Dialect. 37, 2-8 (p. 93) **58** cf. Ioh. Dam., Exp. fid. 59, 6-12 (p. 144) **64–65** cf. Psell., Omnif. doctr. 27, 2-7 (p. 28) **66–67** cf. Omnif. doctr. 24, 2 (p. 27) **69–71** cf. Ibid. 31, 2-7 (p. 30); 53,7-12 (p. 39)

φαντασιούμεθα ἢ δοξάζομεν ἢ διανοούμεθα; Ταῦτα ἐκεῖνος ὑπερβαλλούσῃ σοφίᾳ καὶ προτοῦ διηρευνήσατο, καὶ μετὰ ταῦτα ἐξ ὑπερυψήλου κατώπτευσε φύσεως. Ἵνα δὲ μὴ ζημιώσω τἀνδρὶ καὶ τἆλλα περὶ ἃ ἐσπουδάκει, τίς οὕτως τοὺς χαρακτῆρας τῶν ἡμετέρων διαθηκῶν ἐγνώρισε, καὶ τῆς μὲν ἔγνω τοὺς τύπους, τῆς δὲ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τῆς μὲν τὴν ἔμφασιν, τῆς δὲ τὴν ἔκβασιν; Τίς δὲ ἐκ πηγῶν Ἰσραὴλ τὸν Κύριον ἤνεσε καὶ ἀνὰ μέσον τῶν κλήρων κεκοίμηται καὶ τὰς τῆς εὐθείας περιστερᾶς ἀργυρὰς κατώπτευσε πτέρυγας τά τε μετάφρενα ταύτης ἐν χλωρότητι χρυσίου ὑπεραυγάζοντα, ἅτινα δὴ ταῦτα ὑποληπτέον, οἶμαι δὲ τὰς διαφόρους ἐνεργείας τοῦ πνεύματος; Τίς δὲ τὰ φαινόμενα εἰς νοῦν μετήνεγκεν ἐξ αἰσθήσεως, τὴν κιβωτόν, τὸ ἐπὶ ταύτῃ ἱλαστήριον, τὸ ἑκατέρωθεν χερουβείμ, τὸ ἄδυτον, τὸ πρὸ τούτου, τὸ μεσάζον ἀμφοῖν τοῖν ναοῖν καταπέτασμα, τὰ ἱερατικὰ συνθήματά τε καὶ ἀφαιρέματα, τοὺς λουτῆρας, τὰ σπονδεῖα, τὰ θύματα, τὰ θυτήρια, ἵνα μὴ καθεξῆς ἅπαντα λέγω; Τίς οὕτως εἰς μὲν τὸν τοῦ εὐαγγελίου κρατῆρα ταῦτα μετήνεγκε καὶ πρὸ τούτου τὰ τῶν ψαλμῶν ἐπιγράμματα καὶ διάψαλμα, τὰ προφητικὰ λήμματα, τὸ δ' εὐαγγέλιον εἰς τὴν μέλλουσαν κατάστασιν μετεβίβασε, τύπους θέμενος τύπων καὶ ἰδεῶν ἰδέας καὶ παραδειγμάτων ἕτερα παραδείγματα;

24. Τοιαύτη μὲν ἡ ἐκείνου φιλοσοφία καὶ τὰ πλείω παρῆκεν ὁ λόγος, σὺ δέ μοι λέγε τὴν σὴν βαρβαρικὴν ὑψηλολογίαν ἢ μᾶλλον κενολογίαν, τὴν ἴυγγα καὶ τὸν τελετάρχην καὶ τὸν ὑπεζωκότα καὶ τὸν ἀμείλικτον ἤ, εἰ βούλει, τὸν δρακοντόζωνον καὶ τρικάρηνον

72 μεταταῦτα P **74** ἃ PSa : ὧν B **78** περιστερὰς Sa **79–80** ὑ[περαυγάζ]ον[τα] B **80** [ἅτινα] B **82** [ἐξ] αἰσθήσε[ως] B **83** τ[ὸ μεσάζον] B **85** [σπ]ονδεῖα B **86** πάντα B **88** διάψαλμα PSa : διαγράμματα B | δ' om. Sa **89** μέλ[λουσαν] B **24,3** κενολογίαν PSa : σεμνολογίαν B τελετάρχην PSa : τετράρχην B **4** τὸν² : τὴν PSa

76–77 Ps. 67, 27 **78–80** Ibid. 67, 14 ; cf. Psell., Theol. 36,61 (p. 146) **82–83** Ex. 25, 16-22 **83** Ibid. 26, 31-33 **84** Ibid. 29, 28 **85** Ibid. 30, 18-28 et 25, 29 **90** cf. Synes. Cyren., Hymn. 2, 68 (p. 62) **24,3–6** Psell., Opusc. phil. 39 (II, p. 146, 9-20); ibid. 36, 106-107 (I, p. 123); Ibid. 38 (II, p. 145, 23-28) **4** cf. Mich. Ital., Epist. 28 (p. 190, 11-12); cf. etiam Psell., Opusc. phil. 46, 39 (I, p. 166)

καὶ τὰς ἀγγελίδας καὶ τὸν αἰθέριον συνοχέα καὶ τοὺς πηγαίους f. 39 πατέρας καὶ τὴν μεταξὺ τῶν δυεῖν πατέρων Ἑκάτην· εἶτα | μοι καὶ διαζωγράφει ταύτην σωματικώτερον, χαίτας αὐτῇ καθιεὶς καὶ ὠλένας συμπλάττων· εἰ δ' αἰσχύνοιο τούτοις, ἀλλὰ γνοίην ἄν σου τὰ θαυμασιώτερα καὶ σεμνότερα, τὴν καινὴν θεαγωγίαν (οὕτω γὰρ ὀνομάζεις τὰ πεπλανημένα φαντάσματα), καὶ τὸν ἑκατικὸν στροφάλιγγα καὶ τὰ ποικίλα μαντεύματα καὶ τὰς καινοτέρας εἰσκρίσεις, καὶ οἷς αὐτὸς μὲν ἀγάλλοιο καὶ σεμνύνοιο, ἐγὼ δὲ ἡδέως ἐπιγελῶ καί μοι ἀντὶ θεάτρου καὶ ὀρχήστρας ταῦτα νομίζεται. Εἰ δὲ μὴ τούτοις θεατρίζεσθαι βούλοιο, ἀλλὰ τὴν φυσικὴν σκηνὴν τῷ λόγῳ παράπηξον, ἐφ' ᾗ μέγα φρονεῖς, ὡς ἐντεῦθεν τὰ ἀπόρρητα τῆς φύσεως εὑρηκὼς καὶ ὡς ἔστιν ἠρεμίας ἀρχὴ καὶ κινήσεως, πολλῶν φυσικῶν σωμάτων μήτε κινουμένων μήτ' ἠρεμούντων, κἂν σὺ βιάζῃ τὴν ἐξήγησιν καὶ καταλέγῃς τοὺς πόλους τε καὶ τοὺς ἄξονας. Ἐπὶ τούτοις ἀρίθμει τὰς τρεῖς τῶν ὄντων ἀρχὰς καὶ αὖθις τὰς δύο. Συστέλλεις γάρ, ὅταν ἐθέλῃς, τὴν μίαν καὶ τὴν στέρησιν κυκλοῖς, ὡς βούλοιο, νῦν μὲν τῆς σκηνῆς ἀπελαύνων, νῦν δὲ καὶ ταύτην οὐσίαν τιθεὶς καὶ αὖθις ἐμφαντάζων τῇ ὕλῃ καὶ ἐν κακοῦ μοίρᾳ τιθέμενος καὶ τὸ τόδε καὶ τὸ ἐκ τοῦδε καὶ μερίζων ἀμφοῖν καὶ ἀναμὶξ ἄμφω τιθέμενος. Ἐπὶ τούτοις κἀκεῖνα προστίθει, τὰς διαφορὰς τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν πρὸς τὰς φυσικάς. Πάνυ γὰρ ταῦτα τῶν ἀναγκαίων καὶ προὔργου εἰς τὴν τοῦ ὄντος κατάληψιν. Τὰς μέντοι γε τῶν ὄντων αἰτίας παραδεξαίμην ἂν καὶ αὐτός, πλὴν τοῦ ὀργάνου καὶ τοῦ παραδείγματος· τὸ μὲν γὰρ περιττόν, τὸ δὲ ἀσεβές. Οὐ γὰρ ἀντεπιχειρεῖν ἐπὶ πᾶσι βουλόμενος ταῦτα διαριθμοῦμαι, ἀλλὰ τὸ περίεργον δια-

6 δυοῖν B **9** τοὺς θαυμασιωτέρους καὶ σεμνοτέρους PSa **14** βάλοιο B **17** μήτε[1] PSa : ταύτῃ B **17–18** μήτ' ἠρεμούντων om. B **18** σὺ βιάζῃ PB : συμβιάζῃ Sa | καταλήγοις B **20** [καὶ] B **24** τούτ[οις] B **25** πρ[οσ]τίθει B | ἐπ[ι]στημῶν B **26** ἀν[α]γκαίων B **27** γε om. PSa **28** [ὀργάνου] B **30** βουλ[όμενος ταῦ]τα διαρι[θ]μοῦμαι B

6 cf. Psell., Opusc. phil. 38 (II, p. 135, 9-12) **7** cf. Id., Orat. min. 24,84 **9** cf. Id., Opusc. Phil. 3,218 (I, p. 11) **11** cf. Orac. chald. 50, 1 (p. 79) **12** cf. Psell., Opusc. phil. 23 (II, p. 98, 16-99, 12) **16–17** cf. Arist., Phys. 253b8-9; Psell., Omnif. doctr. 57, 2-11 (p. 40) **18–19** cf. Ps. Arist., De mundo 391b24-26 **19–21** cf. Arist., Phys. 191a3-22 **22–24** cf. Id., Cat. 3b10 **24–26** cf. Id., Metaph. 1026a13-17; Ibid. 1069b32-34; Ibid. 1070b18-19 **28–29** Id., Metaph. 1013a26-27

κρούομαι καὶ τὸ πρὸς τὸν ἡμέτερον λόγον ἀσυντελές. Ἀλλ' οὐδ' ὁ χρόνος, οὐδὲ τὸ ἄπειρον ἐν τοῖς φυσικοῖς διηκρίβωταί σοι, ἀσύμβατος δὲ τῇ λογικῇ καὶ ἡ τῶν οὐσιῶν ἐναντίωσις καὶ δύσφραστον τὸ ἐνθύμημα καὶ καταφεῦγον ἐμμεθόδως πρὸς τὰ ἀνώνυμα. Καὶ ἵνα τὸ ἅμα καὶ τὸ συναφὲς καὶ συνεχὲς ὑπερβῶ, καταγελῶ σου καὶ τῆς ἀχρόνου καὶ ἀτελευτήτου κινήσεως καὶ τῆς τοιαύτης ἀιδιότητος καὶ τῆς καινῆς ἐκ τῶν ὑποκειμένων ὑποθέσεως καὶ τῆς ἀπὸ τῆς διαφορᾶς τῶν κινήσεων ἀειγενεσίας ἢ ἀγεννησίας καὶ ἀτελευτησίας τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ κενὸν ἄνω τούτου καὶ τὸ ἀντίθετον καὶ τὰς ἐπιμαρτυρίας τούτῳ τῶν πράξεων, ὡς ψυχῆς μετέχοντι λογικῆς, καὶ τὰς αἰτίας τῶν ἀτάκτων κινήσεων, καὶ ὡς οὐ κατὰ ταὐτὸν ὑπὸ ψυχῆς κινεῖται καὶ φύσεως. Τὰ δὲ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς ἐλλιπέστερον ἢ Ἱπποκράτει τῷ Ἀσκληπιάδῃ ἡρμήνευται, ἐν οἷς ἐκεῖνος ταῦτα συμβολικῶς καὶ ἀντιθέτως ἐνιαχοῦ ἐν τῷ Περὶ τροφῆς συγγράμματι ἐξηγήσατο. Τὸ δὲ τῶν Μετεώρων σοι ἐπίγραμμα αὐτίκα ἔσφαλται, τῷ δὴ τελευταίῳ τῶν τεσσάρων ἐξελεγχόμενον, ὅ τε τοῦ γάλακτος κύκλος κακῶς σοι πεφυσιολόγηται (οὐ γὰρ κομήτης ἐστὶ παντελής), καὶ τὰ περὶ τῶν ὡρῶν τὰ πλείω ψεύδεται. Ἀλλ' οὐδὲ τὰ περὶ τῆς ἅλω καὶ τῆς ἴριδος ἀληθῆ, οἱ δ' ἐξηγούμενοι τροφεῖα τῷ φιλοσόφῳ ἐκτίνουσι, τὸ διημαρτημένον ἐπανορθούμενοι, εἰσὶ δ' οἳ οὐδὲ τὴν μαθηματικὴν αὐτῷ προσμαρτυροῦσιν ἀκρίβειαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κάτω φαίης ἂν καὶ παρὰ τὴν ὕλην αὐτοῖς τὸ ἁμάρτημα, προβάλοις δ' ἂν ἡμῖν τὰ θεολογικὰ βιβλία ὡς ἀναμάρτητα; Πρῶτον μὲν οὖν

31 [καὶ] B | ἀσυντε[λὲς] B **32–33** φ[υσικοῖς-λογικῇ] B **33** καὶ[1] om. B [ἐναν]τί[ωσ]ις B **34–35** τὸ [ἀνώνυμον. Καὶ ἵνα τὸ ἅμα] B **36** κι[νήσεως] καὶ [τῆς τοι]αύτης B **37** καινῆς PSa : κοινῆς B | ὑπο[κει]μένων B **38** [ἢ ἀγε]ννησίας B **39** τὸ[2] om. B **41** κι[νή]σεων B **42** τ[αὐ]τὸν B **44** [ἡρμήνευται ἐν οἷς] B **46** αὐτίκα PSa : τίνα B **46–47** τῷ δὴ τελευταίῳ τῶν τεσσάρων PSa : τῷ τελευταίῳ, τῷ δ′ (=τετάρτῳ) B **47** γάλακτος B : γαλαξίου PSa **49** ὡρῶν PSa : ὁρῶν B **52** αὐτῷ B : αὐτὴν PSa | μὲν om. B **53** παρὰ P : περὶ BSa

32 Arist., Phys. 204a8-30 et 217b29-34 **33** cf. Id., Cat. 3b24-25 **35** cf. Id., Phys. 226b18-227b2 **35–37** cf. Id., De cael. 269b7-9; Ibid. 287a24-25 **39** cf. Aet., Plac. 1,18,6 (p. 316,11-13); 2,9,4 (p. 338,20-21) **42–44** Arist., De gener. et corrupt. 314a1 **45** Hipp. De alim. 34,1-4;54,1 **47–48** Id., Meteor. 345a21-25; Psell. Omnif. doctr. 123, 3-14 (p. 66) **49–50** Arist., Meteor. 371b18; Psell., Omnif. doctr. 142, 1-143, 13 (pp. 73-74)

εἴποιμι ἂν ὅτι καὶ τούτοις ὑποβάθρα τὰ φυσικὰ καὶ ἡ ταυτολογία πολλὴ καὶ ἡ τῶν δογμάτων καινότης διωλύγιος φλυαρία καὶ τὰ πλείω διαπορούμενα καὶ τὸ ὂν ᾗ ὂν καὶ τὰ τούτῳ ὑπάρχοντα καθ' αὑτό που κείμενα καὶ ποτέροις ἐν νοῖς ἢ ἐν αἰσθήσεσι· τίς δὲ καὶ ἡ ἐπιστήμη, ᾗ τοῦτο θεωρεῖν ἐπιβάλλει, ἥτις οὐδεμία ἐστὶ τῶν ἐν μέρει λεγομένων ἡ αὐτή; Τί δὲ βούλοιτ' ἂν ἡ πολυμερὴς τῆς οὐσίας τομή, τί δὲ ἡ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν αἰτίων καὶ τῶν στοιχείων διαίρεσις καὶ τί τὸ τούτων πρωταίτιον, οὐδαμοῦ τῷ φιλοσόφῳ διακριβούμενον, καὶ τίνα ταῦτα ἐπὶ τοῖς οὖσι καὶ τίς ἡ τοῦ πολλαχῶς ὄντος πολλαχῇ διαίρεσις, πῶς δὲ τοῖς ἀπὸ τῶν φυσικῶν ἐπὶ τὰ θεολογικὰ ἀναβαίνουσι, νῦν μὲν οἷον γέφυρά τις ἐστὶ τὰ μαθηματικά, νῦν δὲ ἄμεσα ἄμφω καὶ διὰ ταῦτα τὰ πρῶτα Μετὰ τὰ Φυσικὰ ὀνομάζεται; Τοῦτο μόνον ἐπαινῶ τῶν Ἀριστοτέλους, ὅτι τὸ τῆς φιλοσοφίας ἡμῖν γένος διοργανούμενος, πάσης ἑτέρας καθήψατο καὶ οὔθ' ὁ μέγας ὑμῖν Παρμενίδης σώσαιτ' ἂν τὴν τοιαύτην προσηγορίαν, φροῦδοι δὲ καὶ οἱ Μέλισσοι καὶ οἱ Ζήνωνες, οἱ μὲν ὡς κακῶς συμπερανάμενοι καὶ συλλογισάμενοι, οἱ δὲ τὸ μὴ πολλὰ εἶναι τὰ ὄντα ἐπὶ μόνοις τοῖς εἴδεσι θέμενοι, οὐδὲ καὶ ὁ σεμνὸς ὑμῖν Πυθαγόρας, μετὰ τῆς βαθείας ὑπήνης εἰς ἀριθμοὺς πάντα τιθέμενος, ἐληλεγμένος ὑπ' Ἀριστοτέλους πρὸς τῷ τέλει τῆς ἰδίας θεολογίας. Τὰ δὲ περὶ ἀνθρώπων φύσεως ὁ ἐκ Περγάμου Ἀσκληπιάδης κάλλιον Ἀριστοτέλους φυσιολογεῖ ἐν τῷ Περὶ χρείας μορίων συντάγματι. Τὰ δέ γε Περὶ ζῴων αὐτῷ συναίρεμά ἐστιν ἀλλοτρίων ἱστοριῶν καὶ μᾶλλον ἂν ἀπὸ τοῦ Νείλου πίοιμι ἢ τοῦ ἀμφορέως, ὃς τοῦ Νειλῴου ἠρύσατο ῥεύματος.

55–56 αὐτολογία PSa πολλὴ om. B **58** πότερον B | νοῖς PSa : οἷς B | καὶ[2] om. B **59** οὐδὲ μία B **61** [τομ]ὴ B | τίς PBSa : correxi **63** [διακριβούμενον, καὶ τίνα ταῦτα] B **64** πῶς δὲ τοῖς PSa : ἐπὶ δὲ τούτοις B | [ἀπὸ τῶν φυσικῶν ἐ]πὶ B | [φυσικῶν ἐπ]ὶ B **66** [ἄμφω καὶ διὰ ταῦτα] B **67** τὸν Ἀριστοτέλη B **68** [ἡ]μῖ[ν] B **69** ἡμῖν PBSa : correxi **70** Λίσσοι PSa **72** οὐδὲ PSa : ποῦ δὲ B **73** [βα]θείας B **74** ὑπ' Ἀριστοτέλους om. PSa **75** ἰδίας PSa : οἰκείας B **77** αὐτοῦ B

57 Arist., Metaph. 1003a21 **58** Ibid. 995b31-34 **59** Ibid. 995b4-18 **60–62** Ibid. 998a20-25 **65–66** cf. Nicom., Intr. arithm. 1, 3, 6, 21 **71–72** cf. Arist., Metaph. 988b1-6 **72–74** Ibid. 1091b1-3;1083b8-13; 987a19-28 **75–77** Galen., De usu part. (III, p. 1, 1) **77** Arist., Hist. anim. 486a5sqq.

25. Ἐβουλόμην ἐλευθερίαν τῶν ἐλέγχων ἔχειν ἐνταῦθα, ἵνα πᾶσιν, οἷς εἶχον, ἐχρώμην, ἀνθέλκει δέ μοι τὸν λόγον ὁ ἐπιτάφιος· ἀλλὰ βραχύ τι οὗτος καὶ αὖθις ἀναμεινάτω. Ὅτι γὰρ οὐ μεμψίμοιρος ἐγὼ πρὸς τὴν ἔξω φιλοσοφίαν, οὐδὲ κατὰ παντὸς ἀποτοξεύω συντάγματος-αὐτίκα κατὰ τῆς ἀποδεικτικῆς πολὺν ἂν εἴποιμι ἔπαινον. Τέλος γὰρ αὕτη τῆς λογικῆς πραγματείας. Οἱ γὰρ | τόποι καὶ ἡ σοφιστεία οὐ προηγούμενα. Ἐπαινῶ τὰς ἀρχὰς f. 39v τῶν συλλογισμῶν καὶ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν διαίρεσιν καὶ τὰ ἐκ τούτων συγκείμενα, τοὺς ἁπλοῦς λόγους καὶ αὖθις τὰ συνθετώτερα, καὶ τὴν τριττὴν τούτων τομὴν καὶ τὰ σχήματα καὶ τὴν εὕρεσιν τῶν μέσων καὶ τὴν ἀνάλυσιν, καὶ τὰς ἐν ἐπιτόμῳ ἀρχὰς τῆς σοφιστικῆς καὶ διαλεκτικῆς καὶ ὅθεν τὸ ἀποδεικνύειν καὶ τὴν τῶν καθ' αὑτὰ καὶ ᾗ αὐτὰ κατηγορίαν, πλὴν ἐγὼ διαφορὰν ἀμφοῖν τίθεμαι. Ἐπαινοίην δ' ἂν καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ κατὰ παντὸς τοῦ καθόλου διαίρεσιν καὶ τὸ ἐπιτυχὸν πρῶτον καὶ ὅτι πολλάκις ἀνώνυμον τοῦτο κἀντεῦθεν τὸ ἀπατᾶσθαι, καὶ ὡς ἑκάστης ἐπιστήμης τὰ μὲν ἴδια, τὰ δὲ κοινὰ κατ' ἀνά[γκην] καὶ τὴν διττὴν πρόγνωσιν καὶ ὅ,τι ἐστὶ τὰ καθ' ὑπερβολὴν εἰρημένα καὶ ὡς τὰ μαθήματα περὶ εἴδη ἐστὶ καὶ [οὐ κ]αθ' ὑποκειμένου τινὸς καὶ ὅτι τὰ εἴδη τερετίσματα εἰσὶν οἷον δοκιμ[αζομένων] χορδῶν. Ταῦτα γὰρ κἀκεῖνος, ἕως ἔτι ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἐξητάζετο, ἐν μέρει τῶν ἐπαινουμένων [φι]λο[σ]όφων ἐξητάζετο καὶ πολλὰ ἐντεῦθεν εἰς τοὺς ἐλέγχους [τῶν] φαύλων δογμάτων ἀπώνατο καὶ μάλιστα ὅ[που τὸν σοφιστὴν λο]γίζεσθαι ἔνεστι καὶ ὅπου τὸν φιλόσοφον οἱ ἄτεχνον γε ἀτόπων δογμάτων ἐφεῦρ[......] διαίρε[.........]ντες ἀνεπιστημόνως κατὰ τῆς ἀληθείας συνελο-

25,2 εἶχον post ἐχρώμην transp. B **4** τὸν ἔξω φιλόσοφον B; an τὸ ἔξω φιλόσοφον scribendum? **4–5** ἐπιτοξεύω B **7** οὐ s.l. B **15** ἐπιτυχὸν B : ἐπιτυχεῖν PSa ἐπὶ τυχὸν Si ; post ἐπιτυχὸν folia ceciderunt, itaque orationis finis deest in P **17** κατ' ἀνά[γκην] supplevi : κατ' ἀνα[λογίαν] Si **19** suppl. Si **21–22** ἐξετάζετο BSi : correxi **22–24** suppl. Si **25** οἱ : καὶ Si **25–27** οἳ ἄτεχνον γε ἀτόπων δογμάτων ἐφεῦρον διαίρεσιν διελόντες, ἀνεπιστημόνως κατὰ τῆς ἀληθείας συνελογίσαντο e.g. suppleverim ; ἐφεῦρε τ[ὴν διαίρεσιν καὶ ὅτι πά]ντες Si **25** γε om. Si

25,5–6 ad Analyt. post. refert **7** Cf. Top. et Soph. el. **7–8** Arist., Analyt. pr. 46a10 **11** Ibid. 66b1-3 **12–13** Analyt. post. 73a25-27 **16** Ibid. 74a4-12 **16–17** Ibid. 76a37-41 **18** Ibid.78a22-28 | Ibid. 78b28-29 **19** Ibid. 79a7-8 **20** Ibid. 83a32-35; cf. etiam Psell., Or. paneg. 4, 5-8 (p. 55)

γίσαντο. [Τί]ς γὰρ οὕτως, ἵνα τὰ ἐκ[είνου αὖθ]ις ἐρῶ, [σαφέστε]ρον κατενόησε καὶ τὰς λογι[κὰς] ἑκάστης ἐπιστήμης ἀποδείξεις συνείληφε καὶ τὴν μὲν κύ[κλῳ ...] ἐτί[...], τὴν δὲ κατ' εὐθεῖαν [ἐρρύθ]μισε καὶ πο[λλ]ὰ διὰ τοῦ ἀδυνάτου συνελογίσατο καὶ τὸ ἀ[συλλόγιστον] εὕρατ[ο..........................]ίας καὶ τὰ ἐκτὸς τῆς διακριτικῆς [......]εν τὰ μέσα [... ....] ἐστὶ [...]ικότι αὐτὸ δι[ὰ συλλογισμ]οῦ εἰδέναι καὶ ἀποδείξεως. [Ὡσαύτ]ως ἀπὸ τῶν δι[αλε]κτικῶν [.........] καὶ τὰ συμβεβηκότα [καὶ τοὺς συλλογι]σμοὺς καὶ τὰ ἴδια εὕρατο καὶ τὸ [....]ἕτερον, [καὶ π]ερὶ τάξεως καὶ δι[αλε]κτικῆς ἐρωτήσεως ἠκριβώσατο. Τὰ δὲ περὶ τῶν ἀρετῶν [αὐτοῦ καὶ] τὴν ἠθικὴν πραγματείαν καὶ πάνυ τεθαύμακε, καὶ πολλά γε τούτων διακαθήρας τοῖς εὐαγγελικοῖς νάμασι [καὶ ποτιμω]τέροις θαρρούντως λογίοις πνευματικοῖς συνηρίθμησεν.

26. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς λογικῆς οὕτως ἔσχεν. [Περὶ] δέ γε μ[ετεωρολογικῆς] ἐπιστήμης, τὸ μὲν ἀστρολογικὸν μέρος ὥσπερ ἄγος ἢ ἀπεγνωσμένον ἀρρώστημα [ἀπεώσατο, τοῦ τῆς ἐκ]κλησίας ἀποκρίνας σώματος, οὐδ' ἐρίῳ στέψας ὡς τὸν ποιητὴν ὁ φιλόσοφος, ἀλλὰ παντάπασιν ἀκόσμητον τῶν ἐν τῷ πίνακι ἀπελάσας καινολογιῶν, φημὶ δὴ τὰς ἐπιμαρτυρίας καὶ τὰς δορυφορίας, τὴν ὁμορρόησίν τε καὶ τὴν ἀντανάλυσιν καὶ τὸν λοιπὸν φλήναφον καὶ τὴν ἐφεξῆς γένεσιν τάς τε λεγομένας τῶν κέντρων δυνάμεις καὶ

27 [Τίς] supplevi : [Ὅ]ς Si **27–28** suppl. Si **28** ἑκάστης s.l.B **29** κύκλῳ supplevi : κύ[κλωθεν] dubitanter suppl. Si | ἐτί[θετο] suppleverim [ἐρρύθ]μισε dubitanter supplevi **30–35** suppl. Si **32** διακριτικῆς : an διαλεκτικῆς scribendum? **33** supplevi, [...κα]λοῦ Si **34–35** an [τὰ ὑποκείμενα γένη] καὶ τὰ συμβεβηκότα [καὶ τοὺς ὁρι]σμοὺς supplendum? **36** [....]ἕτερον : [θαυμαστ]ότερον Si | [καὶ π]ερὶ supplevi : ὅτι περὶ Si suppl. Si **37** [αὐτοῦ καὶ] supplevi : [αὐτοῦ] Si **38** τεθαύμακα BSi : correxi **39** νάμασι B : ἰάμασι Si | [καὶ ποτιμω]τέροις supplevi : [καὶ ἑ]τέροις suppl. Si **26,2** supplevi, γε[ωμετρικῆς] Si **3** [ἀπεώσατο, τοῦ τῆς ἐκκλησίας] supplevi : [ἀπὸ τοῦ τῆς ἐκ]κλησίας suppl. Si **4** ἀποκρίνας B : ἀπέκλεισε Si

28 Arist., Metaph. 1087b21 **29–30** Id., Analyt. post. 72b25-35 **36** Id., Analyt. pr. 24a25 **26,4–5** Plat., Resp. 398a **6** cf. Vett. Valent., Anth. 3, 3, 41 (p. 131, 28) | Ibid. 1, 1, 40 (p. 4, 26) **8–9** Ibid. 2, 18, 5-6 (p. 76, 14-20) **8** Ibid. 4, 16, 21 (p. 177, 1)

τὴν δωδεκάριθμον διατύπωσιν καὶ ὅσα Ῥητόριοί τε καὶ Ἡφαιστείωνες καὶ Οὐάλεντες καὶ ὁ λοιπὸς τῶν τοιούτων χορός, εἰπεῖν οὕτως, πεφλυαρήκασι. Τῆς δὲ Πτολεμαίου συντάξεως, ἤτοι τῆς τῶν καθόλου θεωρημάτων συναγωγῆς, τὰ μὲν περὶ τῆς πηλικότητος τῶν ἐν κύκλῳ εὐθειῶν ἀποδεικτικὰ γεωμετρικοῖς θεωρήμασιν οὐκ ἀπώσατο, τὸ δ' ὅσον ἀρχὴ τῆς γενεθλιαλογίας ἐστί, τῆς αὐτοῦ φιλοσοφίας ἐξέωσεν οὕτως εἰπεῖν. Τὸ μὲν περὶ τῆς κινήσεως τῶν ἀστέρων οὐκ ἀλυσιτελὲς ἡμῖν ᾤετο, τὸ δὲ περὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν ἐς γενέσεις τε καὶ τὰ συμπίπτοντα ἀσεβές τε ἅμα καὶ ἀν[όσ]ιον ᾤετο. Τοιοῦτος μὲν ἦν περὶ τοῦτο τὸ μάθημα, ἀριθμητικῆς δὲ καὶ γεωμετρίας, μουσικῆς τε καὶ ῥυ[θμικῆς τὰ πλείω, ἵνα] μὴ λέγω πάντα, ἐπῄνει τε καὶ ἐθαύμαζε, καὶ μάλιστα ὅταν ἴδοι τὰ μέρη τοῦ ἀρ[ιθμοῦ] εὐτάκτως [πάντῃ ῥυ]ισκόμενα τοῖς πράγμασιν ἀπὸ τῆς ἰσότητος καὶ αὖθις ἐπὶ τὰς πρώτας πηγὰς ἐκ τῶν ἐναντίων ἀπορρέοντα καὶ ὅπως [ἐν ἁδροτέρ]ῳ κοσκίνῳ τὰ ποικίλα τοῦ περιττοῦ εἴδη ἐκπίπτοιεν ὡσπερεὶ διάφορα σπέρματα καὶ ὡς ἐν [τοῖς ἀριθμοῖς] οἱ τετράγωνοι καὶ οἱ ἑτερομήκεις κατὰ τάξιν καὶ ἀμεταθέτως εὑρίσκοιντο καὶ ὅπως ἐν ταῖς ἀναλογίαις ἁπάσ[αις τὸ] ἴδιον σῴζουσι καὶ ὅπως αἱ πρῶται μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι ἀντικαταλλάττονται ἀλλήλαις τὰ ἴδια καὶ ἀντιλαμβάνουσι. Τὴν δέ γε γεωμετρικὴν τῶν ἄλλων σεμν[ο]τέραν ἡγεῖτο διὰ τὸ τῆς ἀποδείξεως ἀναντίρρητον, τοὺς δὲ αὐτὸ τοῦτο κύκλους ἔν τε τοῖς ἤθεσι [καὶ] ταῖς ψυχαῖς καὶ τοὺς λεγομένους νοητοὺς ἄξονας καὶ τοὺς ἀνυποστάτους πόλους οὐ πάνυ προσίετο, ἀλλὰ πλάσματα ταῦτα τιθέμενος κακοδαίμονος νοῦ. Τὰ μέντοι μέτρα τῶν γωνιῶν ἐν τοῖς διαφόροις σχήμασι ἀπὸ τῶν πλευρῶν συνελάμβανεν, ὥσπερ δὴ καὶ τὰς πλευρὰς ἐντεῦθεν συνεμέτρει καὶ

18 suppl. Si **19** supplevi : ῥυ[θμικῆς ἐπιστήμης ἵνα] Si **21** supplevi, [πάντῃ εὑρ]ισκόμενα Si **23–27** suppl. Si **27** ἴδιον B : ἶσον Si **29** suppl. Si **30** αὐτὸ τοῦτο B (lectio incerta) : αὐτοτελεῖς Si **31** suppl. Si **32** an ἄλλα?

9 Ibid.1, 4, 1 (p. 18, 15-19) **9–10** cf. Heph., Apot. 2,12 (p. 137,24-25) **12–13** Claud. Ptol., Synt. Math. 1, 1 (p. 31, 19-20) **14** Id., Apotel. 1, 2, 18,184 (p. 11); cf. etiam Greg. Naz., Or. 39, 5, 8 (p. 158) **16–17** Claud. Ptol., Apotel. 3, 4, 1, 165-174 (p. 176) **25** cf. Plat., Theaet. 148ab **26–27** Psell., Or. min. 37, 349 (p. 148) **29–30** cf. Psell., Or. paneg. 4, 389-393 (p. 72) **30–31** Claud. Ptol., Apotel. 2,4,5-6,498-510 (p. 123) **32** cf. Arat., Phaen. 1, 24-26

ἐχρῆτο τοῖς θεωρήμασιν ἀφορμαῖς πρὸς τὰ μέτρα τῶν διαστάσεων· ἐν τοῖς ὀπτικοῖς ἐθαύμαζέ τε τὴν τοῦ συμμέτρου ἐπὶ τοῖς γεωμετρουμένοις εὕρεσιν, ὅτι ὃ μὴ δέδωκεν ἡ φύσις ἐναντίως ἢ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς ἡ τῶν σοφωτέρων ἀγχίνοια ἐν τοῖς στερεοῖς ἐδογμάτισεν, τὰ δὲ γεγραμμένα καὶ τὰ ἀντιπεπονθότα σχήματα καὶ τὸν ἄκρον καὶ μέσον λόγον πολλάκις ἐπὶ γλώσσης ἐκύλιε, τὰ δὲ μήκη καὶ τὰς δυνάμεις καὶ τίς ἐν ἀμφοῖν συμμετρία ἀπόρρητον ἡγεῖτο μάθημα. Τὴν δὲ στερεομετρίαν ἐν τοῖς πλατωνικοῖς ἐθαύμαζε σχήμασι καὶ ὡς ἀδύνατον ἐκ τοιούτων ἀρχῶν ἕτερον ἐφευρεῖν. Μουσικῆς δὲ τὴν περὶ τὰς ὀξύτητας καὶ τὰς βαρύτητας διαφορὰν ἐν τῷ τοῦ ποσοῦ γένει μᾶλλον ἐλάμβανεν, ἐντεῦθεν δὲ ὥσπερ ἐξ ἀκροπόλεως εἰς τοὺς περὶ φθόγγους λόγους ἀφίκετο, εἶθ' ἑξῆς τὰ διαστήματα ἑώρα καὶ τὰ συστήματα, ποικίλως διερευνώμενος καὶ κατὰ τάξιν, περὶ γενῶν καὶ τόνων διῄει, περὶ τῆς μεταβολῆς καὶ μελοποιίας, καὶ τὸν μὲν φθόγγον ψόφον ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐπέχοντα τόνον ὡρίζετο, συμφώνους δὲ χορδὰς ἐτίθετο, ὧν ἅμα κρουομένων οὐδὲν μᾶλλον τῷ ὀξυτέρῳ ἢ τῷ βαρυτέρῳ τὸ μέλος ἐμπρέπειν, καὶ δια[φορο]φώνους, ὧν οὕτω γινομένων, ἡ τοῦ [ἑνὸς] ἰδιότης θατέρου γίνεται, ὁμοφώνους δὲ τοὺς ὅσοι δύναμιν μὲν ἀλλοίαν φωνῆς τάσιν δὲ μόνην ἐπέχοντας· ἠκρίβ[ωσε δὲ] τὸ πυκνὸν καὶ τὸ ἄπυκ[νον] καὶ τῶν Πυθαγορείων καθήπτ[ετο], ὅτι μὴ δεόντως ᾐτιολόγησαν τὰ περὶ τῆς συμφωνί[ας. Οὕ]τω δὲ καὶ ἡ ἑτέρα μερὶς τῶν Ἀρ[ιστ]οξενείων τοῖς δι[αστ]ήμασι καὶ οὐ τοῖς φθόγγοις τὰς συμμετρίας παραμετρή[σασα. Ἀλλ' ἵνα μεῖζόν τι εἴπω λ]επτολογούμενος, τίς οὕτω τὴν διὰ τεσσάρων ἐμέτρησε δύο

36 ἀφορμῶν Si **38** ὃ B : ἢ Si **47** φθόγγων coni. Si | ἀφῆκεν B : corr. Si; an ἐφῆκεν? **51** τόπον B : corr. Si **53** an ἐμπρέπει? | suppl. Si **54** ἑνὸς supplevi : μέλους suppl. Si | θάτερον Si | τὰς ὅσαι coni. Si **55** ἐπέχουσι coni. Si; an ὅσοι delendum? **56–59** suppl. Si **57** an συμφωνί[ας. Ἐρρέ]τω supplendum? **59–60** supplevi

40–41 Eucl., Elem. 6, def. 2-3 (p. 39, 6-11) **41–43** cf. Plat., Theaet. 147d; cf. etiam Psell. Enc. in matr. 1708-1710 (p. 145) **43–44** Plat., Resp. 528ab **50–51** cf. Aristox., Elem. harm. 3, 69 (p. 87, 4-6); Cleon., Intr. harm. 12, 1-3 (p. 202); Claud. Ptol., Harm. 1, 9, (pp. 19, 16-20, 2) **52–53** cf. Claud. Ptol., Harm. 2, 7 (p. 58, 7-20) **53–56** cf. Aristox., Elem. harmon. 1, 17 (p. 22, 5-7) **56** cf. Ibid. 1, 24 (p. 31, 3-5) **56–59** cf. Claud. Ptol., Harm. 1, 9 tit. (p. 19) **60–61** cf. Ibid. 1, 10 (pp. 23, 19-24, 1)

καὶ ἡμίσους τόνων ἐλάττονα [.......] κἂν [ταύτῃ] τὸ λεῖμμα καὶ τὴν ἐπιτομὴν εὕρατο καὶ ἀδύν[ατον] εἰς ἴσους [... λό]γους τὸ ἐπιμόριον ἀριθμεῖν [...] τέμνειν ... / |]. Τίς δ' οὕτω διείλετο τὸ f. 200v ἐναρμόνιον, χρῶμα καὶ τὸ δ[ιατόνιον] [......] καταλήξας οὓς [...τὰ] μέσα τετράχορδα εὗρε καὶ τὴν συναφὴν καὶ τὴν διάζευξιν; Τίς τ[ὰ τῶν συμφωνιῶν] ἐρρύθμισε τοῖς λόγοις [......] καὶ τῶν θέσεων καὶ τὸ σημεῖον ἐφεῦρε, τὸν ἄτομον χρόνον καὶ ὅσα ἕ[πεται] τοῖς ῥυθμοῖς;

27. Ἀλλ' ὃ πολλάκις [ὑπεση]μηνάμην, πολιτικὸς μὲν ἀνὴρ ὤν, τεχνικώτερον τούτων ἥπτετο, ἠλευθερωμένος δὲ γεγονὼς [καὶ] ἀπόλυτος, [μυσταγω]γίαν μεμυσταγώγηται τὴν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, τὴν τῶν νοερῶν λόγων, τὴν σώματος συνάφειαν πρὸς τὴν ψυχ[ὴν δι'] αὐτοῦ σώματος, τὴν τοῦ οὐρανοῦ πρὸς ἑαυτόν, πρὸς τὰ μετέωρα. Ἐπειδὴ γὰρ ἕκαστα πολλὰ καὶ ἕκαστον ἐκ πο[λλῶν ἀσυμ]φών[ων], τὴν ἀσυμφωνίαν τούτων ζητῶν, περιῄρει καὶ συνελάμβανεν. Οὕτω γοῦν καὶ περὶ ἀρε[τῆς] εἶχε καὶ περὶ τοῦ παντοδαποῦ καλοῦ καὶ περὶ πάσης ἄλλης ἑνώσεως καὶ τοῖν δυοῖν βίοιν, τ[ῷ μ]είζο[νι] καὶ τ[ῷ ἧτ]τονι, παράδειγμα ἑαυτὸν ἐτίθει πάσης παιδεύσεως, μονασταῖς μὲν καὶ ἀρχιερεῦσι τὰ κρείττω μαθήματα ἐπιδεικνύμενος, τῷ δὲ πολιτικῷ βίῳ ὡς προσήκει μεταχειρίζεσθαι, ταύτην τὴν διδασκαλίαν ὑποτιθείς. Καὶ εἴ τις αὐτὸν πρὸς ἑτέρους συγκρῖναι βούλοιτο, ἐξ ἑκάστου λόγου καὶ βίου τοὺς ἀντισυγκρινομένους τιθείς, εἶτα δὴ πρὸς τούτους ἀντιμετρήσας, καὶ καθ' ἓν πρὸς ἅπαντας καὶ κοινῇ πρὸς ἕκαστον, τὸν κατὰ πάντων αὐτῶν ἀναδήσαιτο στέφανον. Καὶ γὰρ νενίκηκε

61 ἡμίσους B : ἡμίσεος coni. Si | κἂν [ταύτῃ]τὸ λεῖμμα supplevi : [...κἂν...τελεῖ μέσα] Si **62–64** suppl. Si **63** ἀρίθμησιν Si **64** οὓς B : εἰς Si **64–65** [...τὰ] μέσα Si ; an [...τίς δὲ τὰ]μέσα **65–66** suppl. Si **66** post λόγοις [μᾶλλον] suppl. Si **67** suppl. Si **27,1** suppl. Si **2** ἀληθῶς post ἥπτετο add. Si | ἠλευθερωμένος B : μοναδικὸς Si | [καὶ] supplevi (Si signo [...] damnum codicis indicare neglexit) **3–5** suppl. Si **5** τὴν ψυχ[ὴν δι'] αὐτοῦ σώματος supplevi : τὴν ψυχ[ὴν] αὐτοῦ ⟨τοῦ⟩ σώματος suppl. et add. Si **6–7** supplevi : ἐκ πο[λλῶν εὕρηται συμ]φων[οῦν] suppl. Si **8** περὶ ἀρε[τῆς] supplevi : [περὶ κάλλους] Si **10** τ[ῶ μ]είζο[νι] Si | τ[ῷ ἧτ]τονι supplevi : τ[ῷ] κ[ρείτ]τονι Si **16** καθέν[α] Si **17** κατὰ B : κότ[ιν]ον Si

62 cf. Ibid. 1, 5 (p. 11, 14) **64** cf. Ibid. 1, 12 (p. 29, 5-6) **65** Ibid. 2, 6 (p. 55, 15-22) | Ibid. 1, 16 (p. 38, 23-33)

λόγῳ μὲν τοὺς περὶ λόγον κομψούς, φιλοσοφίᾳ δὲ καὶ λοιποῖς ἐπιστημονικοῖς θεωρήμασι τοὺς ὅσοι πᾶσαν φιλοσοφίαν ἐξεμελέτησαν, ἀρχιερατικῇ δὲ τελειότητι ἀσυγκρίτως μὲν ὅσους ὁ ποδήρης ἐκόσμησε καὶ ἡ κίδαρις διὰ τὴν σκιὰν καὶ τὸ φῶς, [ὑπερ]βαλλόμενος δὲ καὶ τοὺς πλείους τῶν ἡμετέρων μυσταγωγῶν. Εἰ δὲ μὴ τ[ολμ]ηρὸς ὁ λόγος, εἰς ἴσον ἂν σταίη Γρηγορίῳ καὶ Βασιλείῳ, τοῖς τῆς ἐκκλησίας φωστῆρσιν ἢ β[.............. . Τὸν] γὰρ αὐτὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἐζηλωκὼς καὶ τὸν ἴσον [καλ]όν τε δρόμον δραμών, τῶν αὐτῶν στεφάνων τετύχηκεν. Οὕτω δὲ πᾶσαν φιλοσοφίαν μεμαθηκὼς [καὶ πᾶν ἀ]ρετῆς εἶδος συνειλοχώς, οὔτ' ἐπὶ τούτοις ἐμεγαλαύχει οὔτε τοῖς πολλοῖς κατωφρύωτο, ἀλλὰ κοινὸς εἴπερ τις ἄλλος ἦν, συμβαδίζων τοῖς πλείοσι καὶ τοὺς ἱεροὺς ὕμνους ἀναφθεγγόμενος καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς. Ἀλλά σε τοῦτο μόνον αἰτιάσομαι, τὸν μόνον ἀνάλωτον, τὴν ἄγαν περὶ τὰ ἱερὰ προθυμίαν, εἰ καὶ τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἐπαίνων ἐκπέφευγας.

28. Ἀλλὰ τίς ἄν μοι ἐνταῦθα ὀχετοὺς δοίη δακρύων, πῶς δ' ἂν καὶ ἐμαυτὸν ἀπολοφυροίμην τοῦ ἐπὶ σοὶ ἀτυχήματος καὶ ὡς ἀθρόον σου καὶ παρ' ἐλπίδα ἐστέρημαι; Πῶς δ' ἂν τῷ λόγῳ εἴσοδον δοίην πρὸς τὴν τελευταίαν ὑπόθεσιν, πῶς δὲ τοῖς παρατυχοῦσιν ἀπαγγελῶ τὴν ἀφορμὴν τῆς σῆς μεταθέσεως; Φθίνει γάρ σε τὸ σὸν μένος (τοῦτο δὴ τὸ τοῦ ἔπους), καὶ ἐπειδήπερ οὐκ ἦν, ὅπως ἂν καὶ τοὺς τῆς μαρτυρίας στεφάνους ἐπαναδήσαιο, παρὰ δυσσεβέσι καὶ πονηροῖς ἄρχουσιν, αὐτὸς δὴ παρὰ σαυτοῦ τυγχάνεις τῆς ἀναρρήσεως. Ἐπειδὴ γάρ, ὦ παρόντες, συντονώτερον ἢ προσῆκε ταῖς ἱεραῖς ἑαυτὸν ἐδίδου διακονίαις, τὸ δὲ σῶμα οὐκ εἶχεν ἐξ ἀδάμαντος ἤ τινος στερροτέρου συμπεπηγός, συγκλονεῖται ἅπαξ αὐτὸ καὶ συνταράττεται. Καὶ ἦν αὐτῷ τέως βραχεῖα ἡ προσβολή. Τὸ γὰρ μετασχηματισθὲν αὐτῷ τῆς ὄψεως αὖθις ἀποκαθίσταται, καὶ ᾔσθετο μὲν τὸ γεγονός, δέον δὲ ἐπισχεῖν ἑαυτόν, ὁ δὲ μᾶλλον ἐπέτεινε, πρὸς πᾶσαν ἀνταγωνιζόμενος

21 ἢ B : μὲν Si **21–22** supplevi, συμβαλλόμενος Si **23** suppl. Si **26–27** suppl. Si **28** συνειληχὼς B Si : correxi **28,9** τυγχάνει B : corr. Si **12** αὐτῷ : αὐτοῦ Si **14** δέον B : ἐξὸν Si

27,20–21 Ex. 28, 4 **26** II Tim. 4, 7-8 **28,1** cf. Ier. 9, 1 **5–6** Hom., Il. 6, 407

προσβολήν. Ἦν δὲ ἐκεῖνο σπέρμα τι ἐπιθανάτιον καὶ καταβολή τις πρώτη παρέσεως, καὶ ἦν οὕτως μέτρου πολλοῦ τὸ κακὸν γινόμενον καὶ ἀπογινόμενον, οὐ μὴν παντάπασιν ἀφιστάμενον, ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης τοῦ σώματος ἀρχῆς ἀρξάμενον, τὸν μὲν νοῦν αὐτῷ ἄχρι παντὸς διεφύλαξεν ἄτρωτον (ἦν γὰρ καὶ τούτῳ προστεταγμένον, ὥσπερ τῷ περὶ τὸν Ἰὼβ πνεύματι, μὴ ἅψασθαι αὐτοῦ τῆς ψυχῆς, φημὶ δὴ τοῦ φρονήματος· οὕτω γὰρ αὐτὸς ἐκλαμβάνω τὸν λόγον), διασ[αλεύ]ει δὲ τούτῳ τὴν γλῶτταν, καὶ ἦν αὐτοῦ μέχρι πολλοῦ ὑπόψελλος ἡ φωνὴ καὶ τὰ πολλὰ παραγραμματίζουσα, [ἔ]πειτα προσθήκην εἰλήφει ἡ ἐποχὴ καὶ τὰ χαλινὰ τῆς γλώττης μᾶλλον ἐδεδέσμητο. Οὐ μὴν [ἀφίστατο] τῆς πνευματικῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ τοῦ τε οἴακος εἴ[χε]το καὶ τὴν οἰκουμενικὴν ὁλ[κά]δα κατεύθυνεν. [Ἔπειτ' ἀ]θρόως μετὰ τῆς φωνῆς καὶ τοῦ πνεύματος ἐπισχεθέντος, ἐστ[άλη] ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς πρὸς τὴν [ἀκήρατον καὶ] ἀληθεστέραν μετ[αβάς], πρὸς ἣ[ν ἔτι] ῥω[ννύμενος ἠτοι]μάζετο καὶ δι' ἣν π[τέρυ]γας ἑαυτῷ [προσ]έθετο, ὥστε τοῖς ἄξο[υσιν] αὐτὸν ἀγ[γέλοις] συναναπ[τῆ]ναι καὶ μέχρι Θεοῦ τὴν πτῆσιν | f. 201
[................................] καταπτὰς καὶ [...]ιει[...] ἀπειληφώς.

29. [Νῦν δ', ὦ μέγιστε ἀρχιε]ρεῦ, ὧν τὰς σ[κιὰς.....] καθεωράκεις καὶ κάτωθεν ἀ[φ]εὶς τὰς ἐμφάσεις ἄνω [νῦν ἀπολαύ]εις θεώμενος. Ὦ ἀπὸ νυ[κτ]ὸς εἰς φῶς ὑπεραναβάς, ἀπὸ τοῦ ἀμαυροτέρου εἰς τὸ [φαει]νότερον, οὐκ οἶ[δα] δέ, εἰ καὶ αὐτόθι κατὰ λόγον προχωροίης τοῖς θεωρήμασιν, ἀλλὰ μὴ πε[πη]γότ[ες] ὅροι εἶεν ταῖς μετατεθείσαις ψυχαῖς τῶν ὑπερκειμένων γνώσεων. Ὦ τε[λε]ώτατον μὲν ἐνταῦθα φιλοσοφήσας καὶ μελετήσας ἡδέως τὸν θάνατον, μὴ πτοηθεὶς δὲ τὴν τομὴ[ν μηδὲ τὸ παράπαν] δειλιάσας πρὸς τὴν μετάστασιν. Ὦ τὰ πάθη μὲν νεκρώσας

17 πρώτης Si | μέτρον BSi : sensum non perspicio ; an μέχρι scribendum? **23–30** suppl. Si **26** supplevi ; καθήψατο Si **30** μετ[αστὰς] Si **30–31** ἔτι ῥω[ννύμενος ἠτοι]μάζετο supplevi : ὁρῶ[ν ἠτοι]μάζετο suppl. Si **31–33** suppl. Si **29,1–2** suppl. Si **1** ὧν om. Si **2** ἄνω δὲ B : ἀν[...]νῦν Si **2–3** dubitanter supplevi, ἀνθρωπίνων [πραγμάτων, θείων ἀπολαύ]εις Si **3** suppl. Si **4–8** suppl. Si **5** κατάλογον παραχωροίης BSi : correxi

21 Iob 1,12

γενναίως τοῦ σώματος, γενναιότερον δὲ πρὸς τὸν φυσικὸν ἀντιστὰς θάνατον καὶ παραχωρήσας ἠρέμα τῇ φύσει τῆς διαιρέσεως. Ἀλλὰ ποῖά σοι ᾄσω ἐπὶ τῇ μεταθέσει τῆς ζωῆς ᾄσματα, ποίαις ἁρμονίαις χρήσομαι ἐπὶ τῇ σῇ ἁρμονίᾳ, ἠρέμα διαλυθείσῃ καὶ τῷ Θεῷ τὸ ἱερὸν μέλος προσφωνησάσῃ διὰ τῆς λύσεως; Ὦ πᾶσι τρόποις τὴν ἀρετὴν πρὸς πάντας τοὺς ἄνω διαμιλλησάμενος καὶ πάντων ἀσυγκρίτως κεκρατηκώς, οὐχ ἱερέων μόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὅσοι τὸν παντοδαπὸν τρόπον τοῦ καλοῦ πεφιλοσοφήκασι καὶ τοὺς ἐν σκιαῖς καὶ ἰνδάλμασι τῷ τῆς ἀληθείας ὑπεραυγάσας φωτί (λέγω δὴ τοὺς περὶ Σαμουὴλ καὶ Ἰησοῦν τὸν μέγαν ἀρχιερέα), τοὺς δὲ περὶ τὸ ἀληθινὸν φῶς τῷ μείζονι μέτρῳ τῆς θεωρίας. Ὦ μηδὲν ἐνταῦθα λιπὼν πλὴν τοῦ σώματος [καὶ οὐδὲ] τοῦτο, [τέ]ως προδαπανήσας τὸ πλέον τῆς φύσεως. Ὦ σκίμποδος ἄτερ καὶ στρωμνῆς ἁπαλῆς καὶ πολυτελοῦς, μικροῦ [γε] καὶ κ[λίν]ης αὐτῆς. Ὦ θησαυροὺς μόνους τοὺς ἄνω εἰδώς, οὓς ἐπλούτεις κἀνταῦθα, πενέστατ[ος ὢν καὶ αὐτὸν] Χριστὸν ἀντὶ πάντων κερδήσας καὶ τὸν πολύτιμον μαργαρίτην ἐξωνησάμενος, ὃν οὐκ ἴσασιν οἱ ἐνταῦθα πλουτοῦντες μεγαλοπρεπῶς ἐξωνήσασθαι. Ὦ τοῖς μὲν ἄθλοις αἰρόμενος καὶ πρὸς Θεὸν κατ' [εὐ]θεῖαν φερόμενος, τοῖς δ' ἐνταῦθα πένησι κατεχόμενος καὶ ταῖς ἐκείνων χερσὶ κατὰ τὴν ἐξόδιον μετάστασιν βιαζόμενος. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτῷ τὸ σῶμα τοῦ μεγάλου τεμένους ἐξεφορεῖτο, χερσὶν ἱερέων βασταζόμενόν τε καὶ κουφιζόμενον, περιστάντες τὴν νέαν Ἱερουσαλήμ, τὸν μέγαν τῆς θείας Σοφίας νεών, ὅσοι τῶν ἐκείνου χειρῶν πολλάκις ἀπολελαύκασι καὶ οἷς ἐξήντλει οὐ τὰ περιττὰ μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τὰ ἀναγκαῖα, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες, πρεσβῦται καὶ νέοι καὶ πᾶν ἡλικίας μέτρον, ἀπετείχιζον τῇ κλίνῃ τὴν ἔξοδον καὶ τὰς πύλας ἀπεφράγνυσαν τοῦ νεῴ, καὶ ἦν τὸ θέαμα ἐλεεινότερον τῶν πώποτε καὶ οἰκτρότατον. Ὁ μὲν ἐζήτει τὸν τρέφοντα, ὁ δὲ ⟨τὸν⟩ ἐν ἐσθήμασι περιβάλλοντα καὶ ἄλλος τὸν νοσοῦντα πολλάκις ἰώμενον καὶ αὖθις ἕτερος τὸ τῆς λύπης ἴαμα, τὸ τῆς ἀθυμίας φάρμακον. Οὐδ' αὐτὰ τὰ ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῶν μητέρων βρεφύλλια καθεκτὰ ἐπὶ τῇ κοινῇ συμφορᾷ ἐγεγόνεισαν, ἀλλ' ἐξωλίσθαινον τῶν μητρικῶν ἀγκαλῶν, ὡς πρὸς ἐκεῖνον ἁλλόμενα.

18 τῷ sl B **22** [καὶ οὐδὲ] supplevi : [καί γε] suppl. Si | τούτου Si **24–25** suppl. Si **25–26** καὶ αὐτὸν] Χριστὸν B : καὶ ταχὺ Si **39** τὸν² add. Si

30. Ἀλλ᾽ ὦ, τί [ἂν] εἰπών σέ τις ὀρθῶς προσείποι; Πᾶσαν γὰρ φιλοσοφίαν ὑπεραναβεβηκὼς καὶ πρὸς τῇ θείᾳ σοφίᾳ γεγονώς, ἅ[π]αν ἡμῖν ἐκπέφευγ[ας] ὄνομα ἐξ ἀρετῆς σ[υν]τιθέμενον, παντὸς δὲ λόγου συνθήκην διέδρας, [ἀνα]λυθεὶς εἰς τὴν θείαν ἁπλότητα. Ἀλ[λ]ὰ σὺ μέν, καὶ τὴν πίστιν τετηρηκὼς καὶ τὸν δρόμον τ[ετελεκ]ὼς μετὰ [Παύλ]ου, νῦν ἐστεφάνωσαι καὶ περὶ τὸν πάντων [ἕ]στηκας βασιλέα, ἀφ᾽ οὗ [πάντων ἡ πρόοδος] καὶ πρὸς ὃν ἡ τούτων ἐπιστροφὴ [κ]ατὰ τὴν [ἑκ]άστου φύσιν καὶ [τ]άξιν. Κ[α]ὶ πάσας [νῦν τὰς τῆς] ψυχῆς δυνάμεις συμπτύ[ξας...] καὶ οὐκ οἶδ᾽ ὅ,τι ἂν εἴποιμι. Ἐγώ σ[ε] ἑτέρωθι καὶ μετε[.........] τῆς γνώσεως ἐγκύπτων μὲν ἔτι τοῖς βιβλίοις κ[...........................] τουτονὶ [..............] καὶ ταλαιπωρούμενος, ἀύλως δὲ ἰδεῖν τὸν ἄυλον οὐ δυ[νά]μενος. Εἰ μὲν οὖν παρ[αν]οίξαις καὶ [ἡμῖν ἐπὶ] [γ]ῆς οὖσι βραχύ τι τοῦ ἀπορρήτου καὶ ἀμορφώτως τὴν ἄμορφον [οὐσί]αν ἐνδείξαιο, [ποιοίης ἂν τὸ προσδοκώ]μενον ἐμοὶ καὶ ποθούμενον, εἰ δ᾽ οὖν, διευθύνοις ἄνωθεν ἡμῖν τὴν κάτω ζωὴν [κ]αὶ παιδαγ[ωγο]ίης πρὸς ἀρετῆς ἄσκησιν τὴν προθεωρίαν καὶ προπαίδειαν τοῦ καλοῦ, μεταστάντας δέ, ὁπότε Θεῷ βουλητόν, εἰ μὲν ἐγγὺς στήσαις, κἂν τολμηρὸς ὁ λόγος, τῆς σῆς ὑπερφυοῦς τάξεως, διαδόσιμον ἐκ τοῦ σύννεγυς ποιοίης ἡμῖν τἀγαθόν, εἰ δὲ πόρρω ποι ταχθείημεν, καὶ οὕτως ἐποπτεύοις ἡμᾶς, ὦ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλή, ἣν πρὸ πάντων ἐτίμησα καὶ μεθ᾽ ἣν οὐδέν τοι τῶν ἄλλων ἐθαύμασα καὶ πρὸς ἣν τὸν ἐμαυτοῦ βίον ἰθύνειν ἐσπούδακα.

30,1 suppl. Si **3** ἡμᾶς Si | supplevi, ἐκπέφευγ[εν] Si **3–9** suppl. Si **6** an παρὰ? **7** [πάντων ἡ πρόοδος] supplevi : [τὰ γέρα] Si **10** καὶ οὐκ οἶδ᾽ ὅ,τι B : οὐκ εἶδον τί Si **13** ἐνύλως coni. Si **14** suppl. Si **15–17** suppl. Si **18** προπαιδείαν Si **21** ποιοίοις B : corr. Si

30,5–6 II Tim. 4, 7-8 **16–22** Greg. Naz., Or. 43, 82, 6-17 (pp. 304-306)

ORATIO 4

f. 90 Ἐπιτάφιος εἰς Νικήταν μαΐστωρα τῆς σχολῆς τοῦ ἁγίου Πέτρου

1. Ἐγὼ μὲν ᾤμην ἀνακωχὴν εἰληφέναι τῶν ἐπὶ τοῖς φίλοις ἐπιταφίων καὶ πεπαῦσθαί ποτε θρήνου ποιούμενος συγγραφάς, ἀλλὰ τὸ δαιμόνιον οὐχ οὕτως ἐδίκασεν, οὐδὲ κατ' ἐλπίδας ἡμῖν ἀπεφήνατο, ἀλλὰ πρότερον μὲν ἄλλους ἐπ' ἄλλοις κεῖσθαι τῶν φίλων πεποιηκός, εἶτα βραχεῖ γέ τινι διαστήματι τὰς πτώσεις διαλαβόν, ἐπ' αὐτὸ νῦν ἀπήντηκε τῶν συμφορῶν ἡμῖν τὸ κεφάλαιον· οἴχεται γάρ μοι καὶ ὁ φίλτατος πάντων ἀνδρῶν, τὸ κοινὸν καὶ ἐμὸν μάλιστα σεμνολόγημα, κἂν τῇ προσηγορίᾳ κατὰ πάντων κτησάμενος νικητήρια. Σοφὸν δὲ ἄρα ἡ πρόνοια, αὐτὸ τοῦτο ὅπερ καλεῖται ἡμῖν ἐνεργήσασα καὶ προνοησαμένη τῶν καταλελειμμένων ἡμῶν, ἵνα μὴ τῷ ἀποδεδημηκότι τάχιστα συναπέλθοιμεν. Οὐ γὰρ εὐθὺς ἐπὶ τοῖς συνεχέσι πρῴην τῶν φίλων θανάτοις καὶ ταύτην ἐπήνεγκε τὴν πληγήν, ἀλλ' ἀναμείνασά τινα χρόνον καὶ τὴν ψυχὴν ἐπαναγαγοῦσα καὶ οἷον ζωοποιήσασά τε καὶ ῥώσασα, οὕτως τελευταίαν ταύτην ἐπήγαγε συμφοράν. Καὶ γὰρ ἔμοιγε πάντες μὲν ἡδεῖς καὶ περιδέξιοι ὅσοι τε τῶν φίλων προαπηλλάγησαν καὶ ὅσοι μεμενήκασιν. Ἐν τούτοις γὰρ ἐμοὶ τὸ πλουτεῖν, κἀντεῦθεν ἐμοὶ ἡ τῆς εὐτυχίας ἐπιχεῖται πηγή, οὐδεὶς δὲ οὕτω χαριέστερος ἡμῖν ἐγεγόνει καὶ φίλτερος, οὐδ' ἄλλῳ τῳ συνανεστράφην ἐγὼ ἐκ βραχείας ἔτι τῆς ἡλικίας, τῶν αὐτῶν μὲν παιδευμάτων συγκοινωνήσας, ἐς τοὺς αὐτοὺς δὲ φοιτήσας παιδευτάς τε καὶ διδασκάλους, δι' ὧν ἀρχάς γέ τινας ὀλίγας τῶν μαθημάτων λαβόντες, τἆλλα παρ' ἑαυτῶν προστεθείκαμεν, ἧττον φροντίσαντες τοῦ διὰ τέλους ἑτέρωθεν ἡμῖν τοὺς τῆς παιδείας ῥυήσεσθαι ῥύακας.

titulus,1 Ἐπιτάφιον εἰς τὸν ἁγιοπετρίτην μαΐστωρα B | Τοῦ αὐτοῦ ἐπιτάφιος εἴς τινα φίλον αὐτοῦ καὶ συμμαθητὴν V **1,2** θρήνων V **3** ἐλπίδα V **6** ἡμῖν om. B **8** κατὰ om. B **11** ἡμῶν PVSa : μερῶν BGu **15** ἐπήγαγε PBSaGu: ἐπήνεγκε V | τὴν ante συμφορὰν add. BGu **16** καὶ ante πάντες add. V **17** ἐμοὶ BGu : μοι PSa, om. V **18** ἐπιχεῖται om. V **20** μὲν om. V **21** εἰς BGu **22** ὀλίγων Sa **23** τἄλλα B

1,6–7 cf. Greg. Naz., Or. 5, 8, 2-3 (p. 306) **24–25** cf. Synes. Cyr., De regno 8,2 (p. 96)

2. Ἀλλὰ πῶς ἂν ἀδακρυτὶ ἐπὶ τὰς τούτων ἔλθοιμι μνήμας; Πῶς δὲ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀναλογιζόμενος, καὶ ὅθεν ἡμῖν ἡ τῆς φιλίας ὑπόθεσις γέγονεν, ἐφ' ἑκάστῳ τῶν γινομένων ἐπίσχω τὸ δάκρυον; Ἐπειδὴ γὰρ ὁ χρόνος, ἀεί τι πλέον ἐμοὶ προστιθείς, εἰς ἔρωτα παιδεύσεως ἤγαγε καὶ ῥητορικῆς τὰ πρῶτα πεποίηκε ζηλωτήν (τὰ γὰρ τῆς φιλοσοφίας ὕστερόν μοι διεσπουδάσθη), ἐζήτουν ὅστις ποτέ μοι καθηγητὴς γενήσεται τοῦ σπουδάσματος. Καὶ δῆτα ἐφευρηκώς, οὐχ οἷον μὲν ἐβουλόμην, ἀλλ' οἷον ἡ τηνικαῦτα νεότης ἐπρέσβευε, δεύτερόν μοι μετὰ τοῦτο σπούδασμα γίνεται εὑρεῖν ὅστις τῶν ἐκείνου ὁμιλητῶν καὶ μᾶλλον ἅπτοιτο τοῦ μαθήματος καὶ μὴ ἀποστρέφοιτο τοὺς εἰσήλυδας. Ἑώρων γὰρ πολλοῖς τοῦτο ἐγκείμενον, καὶ ὥσπερ καὶ τοῦτο ῥητορικὸν ἡγουμένοις τὴν κατὰ τῶν ὑστέρων ὑπεροψίαν. Ἀλλ' οὐχὶ τοιοῦτος ὁ νῦν τῷ λόγῳ προκείμενος, ἀλλ' ὅσῳ τῶν ἄλλων προεῖχε, τοσούτῳ καὶ τῶν ἐλαττόνων ἐπιστρεφόμενος ἦν, καὶ τῷ δρόμῳ νικῶν, ἐῴκει μὲν καὶ εὐθὺ πρὸς τὴν νύσσαν ἰέναι ὥσπερ μόνος ἀγωνιζόμενος, ὁ δὲ καὶ ἐπεστρέφετο καὶ τοὺς κατόπιν ἀνέμενεν ἥκοντας, ἐμὲ δὲ καὶ παρακαλῶν ἦν καὶ πρὸς τὸν ἴσον δρόμον ἐπάγων καὶ προτρεπόμενος. Ἑώρα γάρ με οἵαν δὴ ἐκ πρώτης ἀφετηρίας τὴν τοῦ νοῦ ἐπαγγελλόμενον ὀξύτητα. Διὰ ταῦτα γοῦν ἐπεμβοῶν ὥσπερ καὶ παρακελευόμενος ἐπὶ τὸν τοῦ λόγου δρόμον ἀπηύθυνε.

3. Ταύτην ἐγὼ πρώτην ὑπόθεσιν φιλίας πρὸς τὸν ἄνδρα πεποιημένος, εὐθὺς μὲν οὐχ ὅλον ἐμαυτὸν ἐπέδωκα, ἀλλὰ καὶ δεύτερόν τι καὶ τρίτον ἐπιδειξαμένῳ πρὸς ἀγάπης ὑπόμνησιν, τηνικαῦτα καὶ τὸν πόθον ἐγνώρισα καὶ συνήφθην αὐτῷ γνησιώτε-

2,1 τούτου V | ἔλθοιμεν BGu **3** γενομένων P **4** ἐμοὶ PVSa : ἡμῖν BGu **5** ῥητορικῆς PBSaGu : ζηλωτῆς V **6** τὰ : τὸ V | διεσπουδάσθησαν BGu **7** ποτ' ἐμοὶ Gu μοι s.l. B, om. V | μοι post καθηγητὴς add. V **9** μετατοῦτο P **10** γίνεται PVSa : γέγονεν BGu **11** εἰσήλυδας PBSaGu : ἰσήλικας V **12** ἐκκείμενον B **14** τοῦ λόγου P **15** καὶ[1] om. V εὐθὺς V **16** [μὲν καὶ] B **17** ἐπεστρέφ[ετο] B **18** ἐμοὶ δὲ καὶ παραβάλλων V **19** [ἐπάγων] B **20** ἐπαγγελ[λόμενον] B ἐπηγγελλόμην V | Διαταῦτα P **22** ἀπεύθυνε PVSa (fortasse recte)

2,1 Greg. Naz., Or. 7, 6, 4-5 (p. 190); Id., Or. 43, 20, 4-5 (p. 164) **16–17** cf. Id., Or. 43, 22, 22-23 (p. 172)

ρον. Ἐντεῦθεν δυὰς οὐκ ἀνώνυμος, τῶν ἄλλων ἀπορραγέντες, τῇ ὁμοιότητι μᾶλλον ἢ ἕτεροι τῷ πλήθει διεβοώμεθα. Κοινῇ τε γὰρ f. 90v συνδιήγομεν, καὶ κοινῇ τῶν ὅλων μετείχομεν, | προϊόντες, ὑπαπιόντες, συντρέχοντές τε καὶ τῶν ἄλλων προτρέχοντες. Τί γὰρ δεῖ μὴ τἀληθῆ λέγειν καὶ τῆς ἐκείνου φιλίας παραπολαύειν καὶ τεθνηκότος; Αἱ δὲ τῶν ἠθῶν ὁμοιότητες μιᾶς ἐδόκουν ψυχῆς. Οὐ γὰρ τὰ μὲν πρὸς τὴν φύσιν δεξιοί τε καὶ ἴσοι, τὴν δὲ γνώμην ἀλλότριοι, ἀλλὰ χαρίεντές τε ἄμφω καὶ τοῖς καλλίστοις ἐφηδόμενοι καὶ ἤθεσι καὶ παιδεύμασι. Τῶν γὰρ ἄλλων σκυθρωπαζόντων καὶ κόμην τρεφόντων, ὥστε ταύτῃ δοκεῖν περιττοί, καὶ τἆλλα ποιούντων οἷς τὸ δοκεῖν θηρᾶται, ἀλλ' οὐ τὸ εἶναι δείκνυται, ἡμεῖς ἐν γλώττῃ ποιούμενοι τὴν ἐπίδειξιν καὶ τὸ περιττὸν ἐν τοῖς παιδεύμασιν ἐνδεικνύμενοι, οὐδὲ τῆς πολιτικῆς ἠμελοῦμεν χάριτος, τὸ μὲν εὐτράπελον αὐτῆς καὶ ἀδόλεσχον ἀποπτύοντες, ζηλοῦντες δὲ τὸ εὐάγωγόν τε καὶ περιδέξιον.

4. Ἐμέλλομεν δὲ ἄρα ποτέ, τῶν ἠθῶν ἐσαεὶ κοινωνοῦντες, μὴ τὰ αὐτὰ διὰ παντὸς αἱρεῖσθαι μαθήματα. Ὅθεν ἐγὼ μὲν πρὸς φιλοσοφίαν μετεσκευαζόμην καὶ πάντα τὸν ζῆλον πρὸς ἐκείνην μετήγαγον. Ἱκανῶς γὰρ τὴν γλῶσσαν ἐνασκηθεὶς καὶ τοὺς σοφιστικοὺς τῶν λόγων ἀκριβωσάμενος πολλάς τε τοιαύτας ὠδινήσας γονὰς καὶ πολλοῖς πεῖραν τῆς ῥητορικῆς παιδεύσεως παρασχόμενος, ἐπὶ τὴν ἑτέραν μοῖραν τῶν λόγων ὅλοις ἱστίοις ἀπηνέχθην φερόμενος. Ἐγὼ μὲν οὖν οὕτως καὶ πρὸς ταῦτα ἐπειγόμενος ἦν· τὸν δὲ ἡ περὶ τὴν ὀρθογραφίαν πονοῦσα νεότης συρρεύσασα, ἐπὶ τὸ καθηγεῖσθαι ταύτης ἠνάγκασέ τε καὶ μετεβίβασε. Δυεῖν οὖν ἑλκόμενος, ἀνάγκῃ καὶ ἔρωτι, ἐμοὶ δὲ περὶ τούτου συμβούλῳ χρησάμενος, ἐπέδωκε τοῖς ἕλκουσιν ἑαυτόν, τὴν

3,5–6 τῆς ὁμοιότητος BGu **6** ἐπεβοώμεθα BGu **8** ὑπα [fenestra circa trium litterarum] οντες P, ὑπανίοντες Sa **9** τἀληθὲς V | ἐπαπολαύειν V **10** δὲ PBSaGu : γὰρ V **14** τἄλλα B **18** μὲν om. PVSa | αὐτοῖς a. corr. B **4,2** διαπαντὸς PB **4** γλῶτταν V **7** ἰστίοις BV **9** περὶ BGu : παρὰ PVSa **11** Δυσὶν BGu | οὖν om. V | ἑλκόμενον V | δὲ post ἐμοὶ add. BGu **12** τούτων BGu | αὑτὸν BGu

3,7 cf. Ibid. 20, 9-10 (p. 164)

δευτέραν τῶν λόγων μερίδα προθέμενος καὶ τὸ φιλόσοφον ἐν ἤθεσί τε καὶ πράξεσιν ὑποσχόμενος.

5. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα ὑπεγραμμάτευεν οὐ κρίσει μᾶλλον ἢ νόμῳ. Ἐκείνῃ μὲν γὰρ προκαθῆσθαι εὐθὺς δίκαιος ἦν, ὁ δὲ νόμος οὐχ οὕτως ἐποίει. Ἡγούμεθα γοῦν καὶ τοῦτο φιλόσοφον, ὅτι μὴ πρὸς τὴν τέχνην τὸν θρόνον ἐξήτασεν, ἀλλὰ τῷ θρόνῳ τὴν τέχνην προσήρμοσεν, ἢ μᾶλλον, εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, ἀντιστρέψας τῆς τέχνης ἐκεῖνον ἀνήρτησεν. Ἐποίησε δ' ἂν ἐντεῦθεν καὶ Αἴσωπος μῦθον, οὐ Φαέθοντος ἡνιοχοῦντος ἡλιακὸν ὄχημα, ἀλλὰ τοῦ ἡλίου τὸ ἐκείνου κινοῦντος τε καὶ μετάγοντος. Οὕτω γὰρ ἥψατο τοῦ μαθήματος, μᾶλλον δὲ οὕτως αὐτοῦ καθηγήσατο, ὡς τὴν γραμματικὴν στοιχεῖον πάλαι δοκοῦσαν πάσης παιδεύσεως, τέχνην πεποιηκέναι τεχνῶν καὶ ἐπιστήμην ἐπιστημῶν, οὐκ ἀλόγως παρατιθεὶς τὴν παίδευσιν τοῖς μετέχουσιν, οὐδὲ τὰ δεύτερα πρῶτα ποιούμενος, ἀλλὰ λόγῳ αὐτὰ διαιρῶν, καὶ τὰ μὲν ἀρχὴν τιθέμενος, τὰ δ' ἐκεῖθεν συναιρῶν τε καὶ συντιθέμενος, τὰ δ' ἐπὶ τούτοις ἐπάγων, καὶ ὡς ἐπιμέμικται ξύμπασα λογικὴ τέχνη τῷ μαθήματι διερμηνεύων τε καὶ διασαφῶν, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς εὑρέσεως τῶν στοιχείων ἐκδιηγούμενος, καὶ εἴ τις Κάδμος πρῶτος ἐγένετο εὑρετὴς εἴτε τινὲς Φοίνικες μετὰ ταῦτα καὶ ἄλλος ἄλλο τι ἐφευρίσκων καὶ προστιθείς, τάς τε διαλέκτους ὡς ἄριστα διαιρῶν καὶ ἐπακριβούμενος, καὶ διαφορὰς αὐτῶν καὶ κοινωνίας ἐφερμηνεύων, καὶ ὡς φιλοσοφίας καὶ μουσικῆς γέμει τὸ

13 τῶν λόγων post μερίδα transp. V | προθέμενος PVSa : τιθέμενος BGu ἐν om. BGu **14** πράξεσιν PVSa : πράγμασιν BGu **5,2** Ἐκείνης V προσκαθῆσθαι PVSa | δίκαιον BGu **3** Ἡγούμεθα PVSaGu Ἡγώμεθα B οὖν B **4** τὴν τέχνην post ἀλλὰ transp. BGu **6** καὶ om. V **7** Φαέθοντι ἡνιοχοῦντι B **8** τὸ 'κείνου P | τε om. PVSaGu **12** μετέχουσιν PBSaGu : μετ' ἐκεῖνον V | καὶ ante οὐδὲ add. V **12–13** πρῶτα ποιούμενος PVSaGu : τῷ πρώτῳ θέμενος B **13–14** ἀλλὰ-τιθέμενος om. B **14** συναι[ρ]ῶν B διαιρῶν V **15** [τέχν]η B **17** εὑρέ[σεως] B **18** ἐφευρετὴς B μεταταῦτα V **20** παρακριβούμενος V **20–21** καὶ[3] post κοινωνίας transp. BGu

5,7 cf. Olymp., In Arist. meteor. comm. (p. 66, 30-32) **10–12** cf. Greg. Naz., Or. 2, 16, 4-5 (p. 110) **17–18** cf. Georg. Choer., Prol. et schol. in Theod. can. (p. 340, 25-28) **19–20** Psell., Poem. 6, 3-25 (pp. 81-82) **21–22** cf. Sext. Emp., Adv. math. 1, 72 (3, p. 20,6); Ps.-Theod., De gramm. (p. 11, 19-23)

μάθημα, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ τῆς ἀριθμητικῆς ἀναλογίας, ὅθεν αὐτῷ τὴν μὲν τῆς προσῳδίας τάσιν μουσικῶς, τὴν δὲ ποιὰν κοινῶς οὕτως τε καὶ φιλοσόφως, τὴν δὲ ὁμολογουμένην διάλεκτον γεωμετρικῶς, ἀπὸ τῶν ὁμολόγων μεγεθῶν τὰς ἀρχὰς τῆς ἐξηγήσεως εἰληφὼς τόν τε ἀναλογικὸν ὅρον κατὰ τὰς πρώτας ἐπιστήμας φιλοσοφῶν καὶ τἆλλα ὁμοίως προστιθεὶς καὶ ἐπιδεικνύς, ὅστις ὁ τόνος, ὅ,τι ἀπλατὲς σύστημα καὶ κατὰ τὸν ἐπόγδοον λόγον διεστηκὸς καὶ ὡς ἡ μὲν ὀξεῖα διάφορον ἐν τοῖς γένεσι τὴν ἠχὼ δέχεται ἥ τε βαρεῖα χαλώσης ἐστὶ τῆς φωνῆς, καὶ ὡς ἄμφω μὲν τάσεις, ἀρχαὶ δὲ τῇ μὲν ἄνεσις, τῇ δὲ ἐπίτασις, καὶ ὡς ἄλλως μὲν ἐν τοῖς καθαπτοῖς ὀργάνοις νοοῖντο ταῦτα καὶ γίγνοιντο, ἄλλως δὲ ἐν τοῖς λογικοῖς καὶ μελῳδικοῖς διαστήμασι, καὶ ὡς ὀξύτητος καὶ βαρύτητος μέσον τι, ὁ τρίτος τόνος, ὅθεν καὶ τοὔνομα ἔσχηκε, μεριζόμενος καὶ περισπώμενος ἐφ' ἑκάτερα. Ἐς δὲ τὴν Ἀριστάρχου καὶ Ἀπολλωνίου τέχνην ἑαυτὸν καθιείς, μᾶλλον ἐδείκνυε τὴν τῆς γραμματικῆς τέχνην, τίνα τε τὰ ἐπιφερόμενα ῥήματα καὶ τίς ἡ τούτων διαφορὰ τίς τε ἡ τῶν ὑποτακτικῶν ἄρθρων σύνταξις καὶ τίς ἡ διαφορὰ τῶν ἐν προτακτικοῖς πρὸς τὰ ὑποτακτικὰ καὶ διατί μὲν ἀντὶ τοῦ ὀνόματος αἱ ἀντωνυμίαι ἐπενοήθησαν τίνες τε τῶν συνδέσμων ὀρθοτονοῦσι τὰς ἀντωνυμίας καὶ τίς ἡ τούτων αἰτία. Καὶ ἵνα μὴ τὰ καθ' ἕκαστον λέγων διατρίβω, μόνος ἐκεῖνος τῶν πάντων τὴν τέχνην ὡς ἐνῆν διηκρίβωσε καὶ τὰς φιλοσόφους ἀρχάς, οἷόν τινας ἀργυρίτιδας φλέβας τῷ καλλίστῳ τούτῳ κεκρυμμένας μαθήματι, ἐφεῦρέ τε καὶ ἀνεστόμωσε.

22 οὐχήκιστα P **23** αὑτοῖς B αὐτὸς V | μουσικῆς V **24** τε om. V **25** γεωμετρικῆς V | ὁμολογουμένων V **26** ἀναλογητικὸν BGu **27** τἆλλα B **28** ὅτι PBVSaGu : correxi | καὶ om. B **29** ἐν om. B **30** τῆς om. B **34** ὁ τόνος ὁ τρίτος BGu **35** ἑκάτερα PVSaGu : ἕκαστα B **37** καὶ ante μᾶλλον add. BGu | τε om. B **38** τῶν om. V **40** μὲν om. V **41** ὀρθοτομοῦσι V **42** Καὶ om. B τὰ μὴ B **43** μόνης ἐκείνης a. corr. B

23 Ps.-Theod., Epitom. Herodian. (p. 202, 1-11) **25–26** Herodian., De pros. cathol. (III/1, 5, 4) **28** Cleon., Intr. harm. 1 (p. 180. 4-5) **29–35** Ps.-Arcad., De accent. (p. 212, 12-16) **37–38** Apoll. Dysc., De constr. 1, 108 (91, 1-3, p. 131) **38–39** Ibid. 1, 145 (118, 7-8, p. 143) **39–40** Ibid. 1, 142 (116, 3-6, p. 142) **40–41** Ibid. 1, 19 (20, 5-6, p. 101) **41–42** Ibid. 2, 59 (170, 8-11, p. 163) **44–45** cf. Psell., Chron. 6, 43, 6 (I, p. 290)

6. Τοῦ δὲ τῶν ποιημάτων μέρους ὅπως ἐφρόντισε καὶ ὡς ᾔδει ταῦτα διακρίνειν καλῶς, τί ἄν τις ζητήσειεν ἄλλο τεκμήριον, ἢ τοὺς ὅσοι τῆς ἐκείνου γλώττης ἐμφορηθέντες, παράδειγμα τοῖς ἄλλοις ἑστᾶσι τῆς ἐξηγητικῆς περὶ ταῦτα τέχνης τε καὶ δυνάμεως; Ἐπειδὴ γὰρ ᾔδει τοὺς Ἕλληνας μυστηριώδεις ὄντας καὶ τελετικοὺς τὰ πολλὰ καὶ ἀπόρρητον ἔχοντας τὴν ἀλήθειαν ὑπὸ φαυλοτέρῳ τῷ σχήματι, περιῄρει τὸ περικάλυμμα καὶ τὸ ἐγκεκρυμμένον ἀπεγύμνου θεώρημα. Τοιγαροῦν αὐτῷ ἡ μὲν καθιεμένη | f. 91 παρ᾽ Ὁμήρῳ χρυσῆ σειρὰ στάσις τις ἐδόκει τῆς περιφορᾶς τοῦ παντός, Ἄρης δὲ δεσμούμενος ὁ θυμὸς ἐγινώσκετο ἀρρήτῳ δυνάμει τῶν λόγων, ὅστις τε διδασκαλικὸς καὶ διὰ τῶν ὤτων τῆς ψυχῆς ἐφικνούμενος καὶ ὅστις οἴκοθεν ἅλλεται, ἡ δὲ φίλη πατρίς, πρὸς ἣν οἱ περὶ τὸν Ὀδυσσέα ἀπὸ τῆς καταφαρματτούσης ἠπείγοντο, ἡ ἄνω ὑπενοεῖτο Ἱερουσαλήμ, ἐν ᾗ πρώτως γεγενημένους ὁ πολυπαθὴς οὗτος χῶρος ἐδέξατο, ἐν ᾧ δή, εἰ μὴ πρὸς ἐκείνην ἐπειγοίμεθα, τῇ τῆς ἡδονῆς ἀπάτῃ δελεαζόμενοι, εἰς θηρίων ἰδέαν ἀπὸ τῶν κρειττόνων μορφῶν μεθιστάμεθα. Τοιοῦτος Ὁμηρίδης ἐκεῖνος ἦν, οὐ κατὰ τοὺς πολλοὺς προσέχων τῷ γράμματι, οὐδὲ θελγόμενος τῷ μέτρῳ τὴν ἀκοήν, οὐδὲ τῷ φαινομένῳ διδούς, ἀλλὰ τὸ ἀπόθετον κάλλος ζητῶν, λόγῳ καὶ θεωρίᾳ διασχὼν τὴν ὕλην καὶ εἴσω τῶν ἀδύτων γενόμενος. Οὕτως αὐτῷ Ἐπίχαρμοί τε καὶ Ἀρχίλοχοι, Νίκανδροί τε καὶ Πίνδαροι καὶ ἡ λοιπὴ ποίησις ἐγινώσκετο, ὅση μὴ ἄνευ μουσικῆς ἐπιπνοίας ἐπὶ τὸ λέγειν ἐχώρησε. Τοιοῦτος ἐκεῖνος περὶ ταῦτα γενόμενος καὶ πᾶσαν ὁμοῦ θέλξας ἀκοὴν καὶ διάνοιαν, ὅση τε φιλόσοφος καὶ ὅση φιλόμυθος, τὸ μὲν γλαφυρῶς τῷ μύθῳ ἐπεξερχόμενος, τὸ δὲ ἠρέμα

6,5–6 τελεστικοὺς Psa **6–7** φαυλοτέρου τοῦ σχήματος V **7** κάλυμμα B **7–8** κεκρυμμένον V **9** χρυσῆ om. V | σειρὰ PVSaGu : σειρὴν B; an σειρὴ scribendum? **10** Ἄρρης B | δὲ om. B | ὁ θυμὸς om. B **14** ἐπείγονται BGu **15** ὑπεδέξατο V | ᾧ PVSaGu : ᾗ B **16** τέχνης ante τῆς add. PSa | ἀπά[τῃ δε]λεαζόμενοι B **17** ἰδέας BGu | τῶν om. Gu **17–18** Τοιοῦ[τος Ὁμη]ρίδης B **19** θελγόμενον B | μέ[τρῳ] B **20** διδοὺς PBSaGu : προσέχων V **21** ἔσω V **22** Νίκανδροι PBSaGu : Δόξανδροι V **23** ὅσοι V **24** ἐχώρησαν V | περὶ PBSaGu : πρὸς V **25** ὁμ[οῦ] B **26** τῷ μὲν BGu | ἐξερχόμενος B | τῷ δὲ BGu

6,8–10 Hom., Il. 8,19-20; cf. Plat., Theaet. 153c **10** Id. Od. 8,275 **10–12** cf. Eust. Thess., Comm. in Hom. Il. (II, 97, 2-4) **13–14** Hom., Od. 10, 316-323; Psell., Or. min. 33, 1-28 (p. 128-129)

τοῦτον ὑπανοίγων καὶ δεξιώτατα λύων τοῦ νοήματος τὸν δεσμόν, τοῦ μείζονος ἠξιώθη παρὰ ταῦτα βαθμοῦ, ἔνθα δὴ καὶ πλέον ἐξέλαμψε χωροῦντα τὸν δίσκον τὸ οἰκεῖον φῶς ἐφευρών. Ἡ δ' ἐξ ἀρχῆς ἡμᾶς συναγαγοῦσα καὶ συμφυεῖς δείξασα πρόνοια ἐς ταὐτὸ πάλιν ἐκ περιόδου συνήγαγε καὶ ὁ αὐτὸς ἀμφοῖν χῶρος τῆς διδασκαλίας ἦν, ἐκείνου μὲν τὸν τῆς ὀρθογραφίας, ἐμοῦ δὲ τὸν τῆς φιλοσοφίας θρόνον διέποντος, ἐῴκειμεν δέ, ὁ μὲν σκιαγραφοῦντι γραφεῖ, ἐγὼ δὲ ἐξεικονίζοντι τὸ σκιαγραφούμενον τέλεον. Ὁ μὲν γὰρ ἀγράφους παραλαμβάνων ψυχάς, τὰς τῆς παιδεύσεως σκιαγραφῶν ἦν ἀφορμάς, ἐγὼ δὲ ἐκεῖθεν δεχόμενος, χρώμασι διετύπουν καὶ τὴν τελεωτέραν ἀπεδίδουν μορφήν.

7. Τὸ μὲν οὖν ἐμὸν ὅπως ἔχοι, ἐφ' ἑτέρων κείσεται λόγοις, τὸ δ' ἐκείνου καὶ λίαν ἦν θαυμαστόν, ὅτι τὴν σκιὰν κατάλληλον ἐποίει πρὸς τὴν γραφήν, ὥσπερ τις δρυτόμος ἀποξέων πρὸς πεντηκόντορον ναῦν. Τὰ μὲν οὖν παρ' ἐκείνου γινόμενα καὶ τελούμενα τὰς καλλίους ἐλπίδας ὑπέτικτεν. Ἀρχιερωσύνης τε γὰρ αὐτῷ βαθμοὶ ἐπηγγέλλοντο καὶ ἡ ἄνω ψῆφος ἀπὸ τῆς κάτωθεν. Οὐδεὶς γὰρ ἦν ὅστις μὴ πρὸς ἐκεῖνον ὅλαις ταῖς ψήφοις ἐφέρετο. Οὕτω γὰρ ταῖς ἁπάντων ἥρμοσε γνώμαις τε καὶ ψυχαῖς καὶ οὕτως πᾶσι κατάλληλος ἦν, ὡς ἐοικέναι τῷ παρὰ πολλῶν ἐκείνῳ θρυλλουμένῳ ἀγάλματι, ᾧ δὴ τέχνη τις ἀνδριαντοποιητικὴ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἑκατέρωθεν φερομένους εἰργάσατο ἑστῶτας τε τοὺς αὐτοὺς καὶ συγκινουμένους τῷ δοκεῖν, ὃ τοῖς ἑκατέρωθεν ἐφεστῶσιν ἐπίσης ἠφίει τὸν ὀφθαλμόν. Οὐ γὰρ ὥσπερ Φωκίων καὶ Κάτων βαρεῖς καὶ οὐκ ἀνεκτοὶ φανέντες, οὐδὲ κατάλληλοι τοῖς καιροῖς, μετὰ τῶν πραγμάτων καὶ ἑαυτὸν προσαπώλεσεν, οὐδὲ σκυθρωπὴν ἐδείκνυ τὴν ἀρετήν, οὐδὲ μὴ σπουδαίαν τὴν χάριν, ἀλλ' ἕκαστον τῇ τοῦ ἑτέρου σπουδῇ δεικνὺς σπουδαιότερον, ὁμοῦ τε τοῖς ὁμοίοις ὅμοιος ἦν, καὶ τῶν ἐκ μέρους γνωριζόμενων καλλίων παρὰ πολύ, σκυθρωποῦ τε καὶ χαρίεντος ἐν μέσῳ

28 παραταῦτα P **30** ἀγαγοῦσα PVSa **33** ἐῴκει B **34** ἐξεικονίζοντι ex ἐξεικάζοντι corr. B | τέλεον om. V **35** παιδείας BGu **36** χρῶμα V **37** ἐτύπουν B **7,5** καλλίους PBSaGu : τελείας V **9** πολλοῖς BVGu **10** ἀνδριαντοπληκτικὴ BGu **12** τῷ om. BGu **13** ὁ ante Φωκίων add. V **14** καὶ[2] om. B **15** ἑαυτοὺς προσαπώλεσαν B **18** ἐκ μόνου B, ἐκ μόνου μέρους coni. Gu

γενόμενος, ἀμφοτέρους ἂν ἥδυνε, πρὸς μὲν τὸν σκυθρωπάσας συμμέτρως, πρὸς δὲ τὸν ἐμμελῶς χαριεντισάμενος. Εἰ γὰρ καὶ γεγηθέναι ἐῴκει τῷ βλέμματι τό τε ἦθος αὐτῷ πρὸς τὸ χαριέστερον ἐτετόρευτο, ἀλλ᾿ ἡ φροντίς ἔστιν οὗ συνῆγεν τὰς ὀφρῦς καὶ ἐδέσμει τὸν γέλωτα.

8. Οὕτως εὐάγωγος ἦν τὴν ψυχὴν οἷόν τις κηρὸς εὔπλαστος καὶ εὐκίνητος, μήτε ἁπαλὸς ἄγαν καὶ διαρρέων μήτε σκληρὸς καὶ ἀντίτυπος, ἀλλὰ δικαιότατος τὴν τῶν ἠθῶν ἁρμονίαν. Προβέβλητο δὲ ταύτῃ καὶ τὸ σῶμα οἷόν τις εὔτεχνος ἀνδριάς, πλὴν ὅσον οὐκ ἄψυχος οὐδὲ ἀνηθοποίητος, ἀλλὰ τὸ μὲν κοινὸν τοῦτο ἔμψυχος, τὸ δὲ τῶν ὀλίγων κἀκ τῆς ἀρίστης ψυχῆς τῆς εὖ κεκραμένης τῷ σώματι ἦθός τε ὑπεμφαίνων χρηστὸν καὶ πάντοθεν ἕλκον τὸν θεωρόν. Ἐλέγετο δέ σοι ταῦτα μὴ εἰς μάτην πεποιῆσθαι παρὰ τοῦ κρείττονος, ἀλλ᾿ ὑπόθεσις εἶναι πραγμάτων ἀρίστων. Ὅθεν καὶ πρίν τ᾿ ἐστοχαζόμεθα ὡς ἀρίστου τοῦ γενησομένου, καὶ ἄλλος ἄλλο τί σοι τῶν κρειττόνων στοχαστικῶς ὑπελάμβανε, σοφωτέρα δὲ ἄρα πάντων ἡ πρόνοια, ὅθεν καὶ τὰς ἁπάντων προρρήσεις νενίκηκε. Σὺ μὲν γὰρ ἐφ᾿ ἑτέροις κινοῦσιν ἀφεὶς τὸ γυμνάσιον, ὄψεσθαι πάλιν προσεδόκας καὶ τὰς χρηστοτέρας ἐλπίδας ὑπέτεινες, ὅθεν καὶ ἀφῆκας μὴ ἀφιέν, πρᾶγμα καινότερον πίστεως, καὶ πρὸς τὴν Πριάμου πόλιν ἐστέλλου καὶ τὴν τὰ δεινότατα παθοῦσαν Τροίαν, ἧς Κύζικος ἐπισημότατον γνώρισμα, τὸν προκαθήμενον αὐτῆς ἐποψόμενος. Θεῖος γὰρ ἦν σοι | καὶ τὸ γένος καὶ τὴν ψυχὴν καὶ μεθ᾿ ἡμᾶς τῶν ἄλλων f. 91v ἀξιοθέατος.

9. Εἰς μάτην δέ σοι τὰ ἐλπιζόμενα. Μέχρι γὰρ τῶν λόγων αἱ προσδοκίαι, τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων μὴ λαβοῦσαι περαίωσιν.

22 αὐτῷ BGu : αὐτοῦ PVSa **23** ἐτο[ρεύ]ετο BGu | συνῆγεν ante ἔστιν transp. BGu **8,1** [εὐάγ]ωγος B | τῇ ψυχῇ BGu **2** μήτε[1] B **4** Προβέβληται BGu **6** ἔμψυχον B | κἀκ PVSa : καὶ BGu **7** κεκραμμένης P **8** ἕλκον ex ἕλκων corr. B **9–10** ἀρίστων ante πραγμάτων transp. V **9** ὑπόθεσιν BGu **10** πρίν τ᾿ PVSa : πάντες BGu **10–11** πράγματος ante γενησομένου add. BGu **12** σοφώτερον BGu | ἄρα πάντων : ἁπάντων V πάντων om. B **17** τὴν om. Gu **18** Θεῖον B

8,1–2 Psell., Or. min. 7,152-153 (p. 26) **5** Dion. Halic., Lys. 8,4 (p. 15)

Τίνος με κατειπεῖν, τίνος καταβοῆσαί με δεῖ; Τοῦ πρώτως σε πρὸς τοῦτο κινήσαντος ἢ τῶν οὐκ εὐκράτων ἀέρων, ἢ τῆς μεταβολῆς τῶν ἠθῶν καὶ τῆς τῶν συνήθων ἐξαλλαγῆς; Ὦ βάσκανον χωρίον καὶ πονηρόν, ὦ δυσκράτων ὡρῶν, αἳ τὴν τοῦ σώματος ἕξιν μετακινήσασαι, οὐ πρότερον ἐλήξατε τοῦτο πράττουσαι πρὶν ἂν στάσει παντελεῖ περαιῶσαι τὴν κίνησιν. Ὦ ποίαν ἀθροίσαιμι θρηνῴδη ᾠδήν,ποῖον δὲ μέλος ἐπὶ τῇ συμφορᾷ ἀνακρούσομαι, ὅς γε καὶ ἀμβλὺς εἰς λόγων γονὰς γέγονα καὶ οὐκ ἔχω τί φθέγξωμαι ἢ τί πρότερον τῶν σῶν ἀνακλαύσομαι; Μᾶλλον δὲ ἔμελλον ἐπὶ σοί μ' ἐπιλιπεῖν τὰ δάκρυα, ὥστε μηδ' ἔχειν ᾧ τὸ πάθος κουφίσομαι. Τὸ γὰρ φλεγμαῖνον τῆς ἀλγηδόνος καὶ τὰς τῶν δακρύων ἀποξηραίνει πηγάς. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἄλλους ἐπὶ σοὶ λόγους ἐπραγματευόμην, οὓς πολλάκις αὐτὸς ἐκίνεις ἐπὶ πολλοῖς θεωρήμασιν, ἔμελλον δὲ ἐπὶ τὴν ἐπικήδειον ταύτην ἀποτελευτήσειν μελοποιΐαν. Ὢ ψυχῆς χάριτος διαφαινομένης τῷ σώματι, ὢ κράσεως ἠθῶν, ὢ συμμετρίας μελῶν, ὢ συμφωνίας καλοῦ παντός, ὢ τῆς ἐν λόγοις ἡδονῆς τε καὶ τέρψεως, ὢ τῆς ἐν σιωπῇ εὐκοσμίας καὶ καταστάσεως, ὢ νοῦ γεννῶντος καὶ γλώσσης ἀττικιζούσης καὶ λογισμοῦ κρίνοντος καὶ μνήμης συναθροιζούσης καὶ διανοίας ἐπιβαλλούσης καὶ φαντασίας ὀλίγον ἐμποδιζούσης τῷ νῷ. Ὢ τῆς περὶ τὸ λέγειν δυνάμεως καὶ τῆς περὶ τὸ πλάττειν εὐφυΐας, ὁπότε σοι τὰ τῆς ὀρθογραφίας διεποικίλλετο. Ὢ τῆς ἀρχαίας ἡμῶν συνηθείας καὶ ὁμιλίας καὶ τῆς ἐσύστερον συμπνοίας καὶ ἀνακράσεως. Ὡς ἀπόλωλε πάντα καὶ ᾤχετο καὶ ἡ περικαλλὴς αὕτη χορεία εἰς κόνιν ἀπετελεύτησεν.Ὄφελόν σοι συνεῖναι κατακρατήσαντός σου τοῦ πάθους, ὄφελον τῶν τελευταίων ἀκοῦσαι λόγων, τοὺς δὲ καὶ προσειπεῖν, ὄφελον καὶ συναπελθεῖν ἢ καὶ προαπελθεῖν. Ἐπὶ σοὶ γὰρ μόνῳ ὁ ἐπιτάφιος ἔκειτο. Ἀλλ' ἐπεὶ οὐ κατ' ἐλπίδας ἡμῖν τὰ πράγματα γέγονε καὶ διηρέθης ἀφ' ἡμῶν ὁ τέως μὴ διαιρούμενος, ἡμεῖς μὲν ἐπὶ σοὶ σεισθέντες καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τοὺς λογισμούς,

9,3 με[1] om. B **4–5** τῶν ἠθῶν ante μεταβολῆς transp. BGu **6** [ἀ]τ[μ]ῶν B αἱ V **7** ἔληξαν BGu | πράττεσθαι B **8** ἀθρήσαιμι B **9** θρηνώδη ᾠδὴν PBSaGu : [θρ]ηνῳδίαν V **10** φθέγξομαι PVSa, γένωμαι BGu : correxi **11** ἢ τί PVSaGu : καὶ εἰς τί B | πρότερον post ἀνακλαύσομαι transp. BGu ; an ἀνακλαύσωμαι? **12** με ἐπιλιπεῖν B μοι ἀπολιπεῖν καὶ V | μὴ V | an κουφίσωμαι? **14** γὰρ om. V **16** ἀποτελευτήσειν PBSaGu : ἀποτιννύειν V **17–18** συμμέτρων BGu **19** καὶ[2] PVSa : ὢ BGu **21** συναθροιζομένης BGu **23** εὐποιίας BGu **27** ὤφελον V **28** π[άθους] B **29** καὶ[1] om. BGu

οὐ πρότερόν γε παυσόμεθα ἐπὶ τῷ σῷ πάθει δεινῶς συγκινούμενοι, ἕως ἂν εἰς αὐτὸ τὸ πέρας τῆς ζωῆς καταντήσαιμεν. Σὺ δὲ ὑψηλότερος ἡμῶν γεγονὼς καὶ τοῦ νοητοῦ κόσμου ἔνδον γενόμενος, τὴν ὕλην ἀφεὶς κάτω μετὰ τοῦ σώματος, μηδ' οὕτως ἡμῶν ἐπιλάθοιο, μὴ δ' ὅτι σοι φευκτὸς ὁ κάτω κόσμος, διὰ τοῦτο καὶ τῆς φιλτάτης κατολιγώρει ψυχῆς, ἀλλ' εἴ τίς ἐστιν καὶ παρ' ὑμῖν τοῖς ἔξω σώματος μνήμη, μνημονεύοις ἀεὶ καὶ πρεσβεύοις, εἴ τίς σοι κἀν τούτῳ δύναμις πάρεστιν, ὡς ἂν ὁ βίος ἡμῶν μετριώτατα διεξάγοιτο.

33 παυσόμεθα post πάθει transp. V **35** ὑψηλότερος V | ἡμῖν BGu **37** διατοῦτο PB **40** σοι om. V

ORATIO 5

f. 41 Εἰς τὸν σοφώτατον μητροπολίτην Μελιτηνῆς

1. Οὐ τὸν Μελιτηνῆς σεμνῦναι βουλόμενοι τὴν ἐνταῦθα μετηλλαχότα ζωήν, ὥς γέ μοι δοκεῖτε, τὸ εἰς ἐκεῖνον αἰτεῖσθέ με ἐγκώμιον, ἀλλ' ἵν' ἔχοιτε ἀφορμὰς τοῦ πῶς δεῖ τὸν πανηγυρικὸν μετιέναι λόγον, τοῦτο μὲν ἀποκεκρύφατε, ἐκεῖνο δὲ προβέβλησθε, ἵν' ἐν τῷ εὐσχήμονι τῆς αἰτήσεως δύο ταῦτα κερδάνητε, τό τε πρὸς τὸν ἀπεληλυθότα αἰδέσιμον καὶ τὸ τὴν τέχνην ἔχειν, ἐν ᾧ τὰ τῶν ἄλλων κοσμεῖν ἡμᾶς ἀναγκάζετε. Ἔστι μὲν οὖν πᾶς λόγος καὶ μάλιστ' αὐτοσχέδιος δυσχερὴς πρὸς τὴν τοῦ προβεβλημένου κρίσιν τε καὶ ἐξέτασιν, τοῦτο δὲ πλέον ὁ ἐγκωμιαστικὸς προσεκτήσατο. Οὐ γὰρ ἁπλῶς εἰπεῖν δεῖ ὁπόσα τῷ ἐγκωμιαζομένῳ προσῆν, ἀλλὰ καὶ μεγαλοπρέπειαν προσθεῖναι τοῖς ῥήμασιν καὶ πολλὰ τῶν τοῦ κάλλους τῷ λόγῳ συνερανίσασθαι. Ἃ γὰρ ἔν τε τοῖς δικαστηρίοις καὶ ταῖς συμβουλαῖς ὡς περιττὰ παρακρούομεν, ταῦτα τοῖς ἐγκωμίοις ὡς ἀναγκαῖα συλλέγομεν, ὥστε διχῇ τῷ ἐγκωμιάζοντι ἀγωνιστέον, πρός τε τὸ μὴ κατόπιν ὀφθῆναι τοῦ ἐγκωμιαζομένου καὶ τὸ μετὰ κάλλους εἰπεῖν ὁπόσα ἐκεῖνος συναγήοχεν. Ἐμοὶ δέ τι καὶ τρίτον συμβέβηκεν. Οὐ γὰρ οἶδα ἀφ' οἵων ἀρχῶν ἐφ' ὃ τέλος προβέβηκεν ὁ τῷ ἐγκωμίῳ προκείμενος, εἰ μὴ ὅσον τὸν τῆς Μελιτηνῆς διέπων θρόνον ἐν γήρᾳ τετελευτήκει. Ἵν' οὖν πόρισμά τι καὶ τοῦτο εὑρέσεως πρὸς τοὺς αὐτοσχεδίους τῶν λόγων ἔχοιτε καὶ μὴ ἀναβάλλοισθε, εἴ τις ὑμᾶς προκαλοίη πρὸς ἠγνοημένας πράξεις τὸν λόγον ἐπεμβαλεῖν, ἄρξομαι τῶν περὶ ἐκείνου λόγων τεχνικώτερον μᾶλλον ἢ ἀληθέστερον.

titulus,1 om. B **1,2** δοκεῖτα[...] P, δοκεῖ BGa : correxi | τὸ om. Ga αἰτεῖσθαι P : corr. Ga **3** [τὸν π]ανηγυρικὸν B **4** ἀποκεκρύφ[ατε] P **5** εὐσχή[μονι τῆς αἰτήσεως] B **6** [τὴν τέ]χνην B | ἐνὼ P εἰκὼ B : corr. Ga **7** Ἔστι BGa : Ὅτι P | μὲν οὖν P : γοῦν BGa **8** μάλιστ' P : μάλισθ' ὁ BGa τοῦ προβεβλημένου BGa : προβεβλημένην P **9** ἐγκωμιαστικὸς BGa : ἐγκωμιαζόμενος P **12** τῶν λόγων P **13** περικρούομεν P **15–16** ὀφθῆναι τοῦ ἐγκωμιαζομένου PGa : τιθέναι τὸν ἐγκωμιαζόμενον B **17** συνηγήοχεν P | [Ἐμοὶ δέ τι] B **18** οἵων PGa : οἵας τῶν B | προσκείμενος Ga **19** ὅσον PGa : ὃς B **19–20** τετελευτήκοι B **20** [πόρισμά τι καὶ] B | τοῦτο PGa : τούτου B **21** ἀναβάλλησθε B **21–22** προσκαλοίη Ga **22** [πρὸς ἠ]γνοημένας B | ἐπεμβάλλειν B δὲ post ἐπεμβαλεῖν add. P **23** [ἢ] B

2. Ὁρᾶτε δὲ οἷον εὐθύς μοι τὸ ἐπεισόδιον. Οὐ πάντῃ τεθνήκασιν οἱ τῆς ἀρετῆς ἐρασταί, εἰ καὶ τῇ φύσει τὸ εἰκὸς χρέος ἀπέδοσαν. Ζῶσι γὰρ ταῖς περὶ αὐτῶν μνήμαις, ἄλλων ἄλλο τι τῶν περὶ ἐκείνους ἰδίᾳ τε καθ' ἑαυτοὺς καὶ κοινῇ πρὸς ἀλλήλους διαλεγομένων. Εἰ δὲ δεῖ τἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀναβεβιώκοσι μᾶλλον ἐοίκασιν οἱ οὕτω μεταλλαξάμενοι. Κεῖται μὲν γὰρ ὥσπερ ἐν μνήματι τῷ σώματι ἡ ψυχή, ἐμπνεομένη δὲ παρὰ Θεοῦ πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἐργασίαν ἀναβιώσκειν τε ἄρχεται καὶ τὸ θνητὸν ἀποδύεσθαι. Εἶτα δὴ τοῦ σώματος ἀποπτᾶσα, λύεται μὲν τῶν δεσμῶν τῆς φύσεως, πρὸς δὲ τὴν ἐλευθέραν καὶ ἀγήρω μεταβαίνει ζωήν. Οὐκ ἄρα ὡς περὶ τεθνηκότων τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν διαλεξόμεθα, ἀλλ' ἐπεὶ ζῶσι τὴν εὐδαίμονα καὶ μακαρίαν ζωήν, οὐ στήλας αὐτοῖς ἀψύχους ἀναστησόμεθα, ἀλλὰ τὴν ἔμψυχον αὐτοῖς εἰκόνα τοῦ λόγου ταῖς τῆς τέχνης βαφαῖς διαγράψομεν. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ἢ τούς γε πλείους ὅσοι μακαρίως ἐβίωσαν ἀκοῇ παρειληφότες ἐσμέν, τὸν δέ γε τῆς Μελιτηνῆς πρόεδρον Ἰωάννην ἡ πεῖρα τῇ γνώμῃ παρέδωκε καὶ τῶν πάντων οὐδείς ἐστι καθ' ἡμᾶς, ὅστις μὴ ἐκεῖνος ἑώρακεν ἢ παρὰ τῶν ἑωρακότων ἀκήκοεν ὅπως αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ βίου προκεχώρηκε καὶ οἵας καὶ τὰς περὶ αὐτοῦ πίστεις καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ παρέδωκεν. Ἐκεῖνος γὰρ ὑπόθεσιν βίου σπούδασμά τε καὶ ἐπιτήδευμα τὸν λόγον προθέμενος, οὐχὶ τάδε μὲν μεμαθήκει, ἐκεῖνα δὲ ἀπολελοίπει, οὐδὲ τὰ τελευταῖα πρῶτα πεποιημένος, ἐπὶ τὰ πρῶτα αὖθις ἀνέκαμψε, τῇ σοφίᾳ προσοικειούμενος, ἀλλὰ τοῖς ἀτελεστέροις προστοιχειούμενος, οὕτως ἐπὶ τὰς τέχνας τῶν λόγων ἐβάδισε καὶ τέλος τῇ φιλοσοφίᾳ σεμνῶς προσωμίλησε, καὶ δεῖγμα τοῦ λόγου οἱ ἐκείνου

2,1 Ὁρᾶτ[ε δὲ] B **2** ἐρα[σταί, εἰ] B **5** [εἰπ]εῖν B **12** ἐπειδὴ BGa ζῶ[σι τὴν] B **13** ἀ[να]στησόμεθα B | ἀλλὰ PGa : οὐδὲ B **14** τῆς τέχνης PGa : ἀψύχοις B **15** [οὖν] B **15–16** παρειλήφαμεν B **18** ἐκεῖνον B | ἑωρ[ακό]των B **19** ἀρχῆς BGa : ἀρετῆς P | π[ροκ]εχώρηκε B | καὶ^{2} om. B **20** π[ίστ]εις B an post πίστεις lacuna statueda? | παρέ[δ]ωκεν B **20–21** [γὰρ ὑπό]θεσιν B **21** σπούδ[ασ]μα B | ἐπιτ[ήδευ]μα B **22** [οὐχὶ τά]δε μὲ[ν] B | με[μαθήκει] B | ἀπολελοίπ[ει] B : ἀπολελοίποι P **23** [πε]ποιημένος B **23–24** πρῶ[τα αὖθις ἀνέ]καμ[ψε τῇ σο]φίᾳ B **24** προσοικειούμενος PB : προστοιχιούμενος Ga | εὐτελεστέροις Ga **24–25** προστοιχ[ειούμεν]ος B **25** [τὰς τέχνας τῶν λόγων ἐβάδισε καὶ] B **26–27** προ[σωμίλησε-τέχνης] B

2,7 cf. infra, 6,3, 35-36 **13–14** cf. Bas. Caes., Epist. 2, 3, 28-35 (I, p. 9)

λόγοι, μεθ’ ὅσης μὲν τέχνης συγκείμενοι, οἵαν δὲ καὶ τὴν χάριν f. 41v ἀποδεικνύοντες, | καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς δὲ φιλόσοφον ὅσον, πρεσβυτικὸν δὲ καὶ τὸ ἐπιπρέπον καὶ τὸ λεῖον οὐχ ὑπτιάζον, ἀλλ’ ἐπεστραμμένον πρὸς ἑαυτό, τὸ δὲ τεχνικὸν οὐ κακοῦργον, ἀλλὰ τορὸν καὶ ἀκμαῖον καὶ ἠχοῦν κατὰ τὴν Ὀλυμπιακὴν σάλπιγγα. Διττὴν δὲ τὴν φιλοσοφίαν ὁρῶν, τὴν μὲν οἷον ἱστορικὴν καὶ σμικρόφωνον, τὴν δὲ τελεστικήν τε καὶ μεγαληγόρον καὶ θειότητος πάσης ἀνάπλεων, περὶ ἀμφοτέρας μὲν ἐσπούδασε, μᾶλλον δὲ προσετέθη τῇ κρείττονι, τὰς Ἰησοῦ φωνὰς τῶν ἀποδείξεων προελόμενος.

3. Ἐντεῦθεν ζηλωτὸς πᾶσι καὶ περίβλεπτος κατεφαίνετο καὶ παρὰ μέρος αὐτὸν ἥ τε σύγκλητος μετεκαλεῖτο βουλὴ καὶ ὁ τῆς ἐκκλησίας ἀντεποιεῖτο θεσμός. Τίνα γὰρ ἄν τις τῶν πάντων ζηλώσειέ τε καὶ ἀγαπήσειε, πρὸς τίνα δὲ καὶ μετατεθείη καὶ ἀπ’ ἐκείνου γινώσκεσθαι βουληθείη, εἰ μὴ ὃν λόγοι μὲν καὶ χάριτες ἐστεφάνωσαν, σώφρων δὲ βίος ἐκόσμησε καὶ ἡ διὰ πάντων συμπροϊοῦσα ἀρετὴ αἰδέσιμον τοῖς πᾶσιν ἀπέδειξεν; Ἐποθεῖτο μὲν οὖν παρ’ ἑκατέρων τῶν βίων, ὡς εἴρηται, ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀνήρ, κριτὴς δὲ αὐτὸς ἐφειστήκει τοῖς πράγμασιν, οὐδενὶ μὲν ἀλόγως προσχωρῶν, διαιτῶν δὲ ἑαυτῷ μετὰ συνέσεως τὰς ἐν ἑκατέρῳ ῥοπὰς καὶ τῇ κρείττονι προστιθέμενος. Ὁρῶν γὰρ τὸ μὲν δημαγωγικὸν τοῦτο καὶ ἀρχικὸν καὶ ὅσον τῆς βασιλείου αὐλῆς λαμπρὸν μὲν τὴν ἔξω περιβολὴν καὶ διάσημον, τὰ δ’ ἐντὸς συμφορῶν τε καὶ τραγῳδίας ἀναπλέων, ὅση τε κακοήθεια τοῖς πολλοῖς κατὰ τῶν ἐν προκοπαῖς ὑποτύφεται καὶ ὡς οὐκ ἔφθασέ τις τοῖς προθύροις προσβῆναι καὶ ἀπελήλαται, πολλοὶ δὲ καὶ εἰς τὴν

28 ἀποδεικνύοντες P : παραδεικνύοντες B, ὑποδεικνύοντες Ga | [καὶ τὸ ἐν] B | φι[λόσοφον ὅσον] B **29** [ὑπτιάζον] B **30** ἐπεστραμμ[ένον πρὸς] B τ[ὸ δὲ] B **31** καὶ[2] PGa : τε B | [ὀλυμ]πιακὴ[ν] B : ὀλυμπικὴν Ga [σά]λπιγγα B **33** σμικρόφ[ω]νο[ν τὴν] B | τελετικὴν P **34** ἐσ[πού]δασε B **35–36** πρ[οε]λόμενος B **3,2** [τε σύγκ]λητος B **3** εσμός P | ἄ[ν τ]ις B ἁπάντων B **7** [Ἐπ]οθεῖτο B **8** ὡς PGa : ὥσπερ B **9** [δὲ] B **10** [συνέσεως] τὰς [ἐν ἑκ]ατέρῳ B **12** δ[ημαγ]ωγικὸν B **13** ἔ[ξω περι]βολὴν B | τὰ PGa : τὴν B **14** [κακοή]θεια B **16** προβῆναι B (fortasse recte)

31 Philostr., Vit. sophist. 1, 542 (2, p. 52, 24-25)

κορυφὴν ἀνενηγμένοι, ἐκεῖθεν μᾶλλον ἀπεκρημνίσθησαν πρὸς τὸ κάταντες, ὅπως τε αἱ τῶν ἡγεμόνων γνῶμαι τὰ καθεστηκότα συγχέουσι καὶ πρὸς τὰς ἑαυτῶν διαθέσεις τὰ πράγματα μεταλλάττουσι, λόγων μὲν ἀμελοῦσαι καὶ τῶν μετὰ παιδείας χαρίτων, τοῖς δὲ αἰσχίστοις μετροῦσαι τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὸν σοφὸν κατόπιν ἱστῶσαι τοῦ φιλοπαίγμονος, ταῦθ᾽ ὁρῶν ὁ πολὺς ἐκεῖνος τὴν σύνεσιν, τοῦτον μὲν τὸν βίον ὥσπερ τινὶ χειρὶ ἀπεώσατο, τῷ δὲ θείῳ κλήρῳ ἑαυτὸν ἐγκατέμιξεν, ἐκεῖνον μὲν ἁμαρτωλῶν σκηνώματα κατὰ τὸν Δαυὶδ λογιζόμενος, τοῦτον δὲ οἶκον Κυρίου καὶ σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ. Κἀκεῖνος μὲν ἐβούλετο ἐν τούτῳ παραρριπτεῖσθαι καὶ μὴ ἐν ἐκείνῳ προτετιμῆσθαι, τῷ δὲ βουλήματι ὁ βίος ἀντέπιπτεν. Ἔλαμπε γὰρ αὐτῷ τὸ φῶς ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων καὶ οἷον ὑπὸ δαδούχῳ πυρὶ πρὸς ἐκεῖνον ἅπας ἐφέρετο φρυκτωρούμενος. Γίνεται τοίνυν εὐθὺς δοτὸς ὥσπερ ὁ Σαμουὴλ τῷ Θεῷ, πλὴν ὅσον ἐκεῖνον μὲν ἡ μήτηρ τῷ ναῷ προσηγάγετο, ὥσπερ ὑπέσχετο, οὗτος δὲ ἑαυτὸν τῷ Κυρίῳ προσήνεγκε, μετὰ κρίσεως τοῖς ἱεροῖς προσελθὼν καὶ οὐκ ἀλόγῳ τύχης ῥοπῇ τοῖς θείοις προσομιλήσας.

4. Ἐνταῦθα δὲ τοῦ βίου γενόμενος, ὁ μὲν ἀπὸ πρώτης κρηπῖδος ἐβούλετο οἰκοδομεῖσθαί τε καὶ συναρμολογεῖσθαι τῷ πνεύματι, ὁ δὲ τοῦ ἱεροῦ βήματος προεστὼς θεῖος ἐκεῖνος ἀνήρ, καὶ πόρρωθεν ἰδὼν τὸ ἐσόμενον, ἀκρογωνιαῖον τοῦτον λίθον εὐθὺς τῇ οἰκοδομῇ ἔθετο καὶ οὐκ ἐψεύσθη τὴν κρίσιν, οὐδὲ διήμαρτε τῆς προγνώσεως. Εὐθὺς γὰρ συνέδει τὰ διεστῶτα, σῶμα μὲν δουλαγωγῶν τῇ ψυχῇ, ψυχὴν δὲ συνάπτων τῷ νῷ καὶ νοῦν τῷ Θεῷ οἰκειούμενος καὶ οὕτως τὴν καλὴν ἀναβαίνων κλίμακα καὶ διὰ τῶν μέσων συνδέσμων πρὸς τὰς ἀκρότητας συνδεσμούμενος. Καὶ

17 κορυ[φὴ]ν B an ἀνηγμένοι? **18** τε om. B **20** ἀμ[ελ]οῦσαι B **25** [Κυρί]ου B **28–29** ἔπροσθεν P **33** [κρί]σεως B **4,1** [Ἐνταῦθα] B | [μ]ὲν B **2** [κρη]πῖδος B | οἰκο[δο]μεῖσθαι B | [συναρμο]λογεῖσθαι B **4** [ἰδὼν τὸ ἐσόμενον ἀ]κρογωνιαῖον B | λίθον om. B **5** ἐ[ψεύσθη] B **5–6** [οὐδὲ διήμαρτε τῆς προγ]νώσεως B **6** [σ]υνέδει [τ]ὰ B **6–7** διε[στῶτα-συνάπτων] B **8** οἰκει[ούμενος καὶ οὕτως] B | ἀνα[βαίνων] B **9** ἀκρό[τητας συνδεσμού]μενος B

3,24–27 Ps. 83, 11 **25–26** Ps. 104, 11 **28–29** Mt. 5, 16 **30–32** I Reg. 3, 1
4,4–5 Ps. 117, 22 **6–7** I Cor. 9,27

ἐπεὶ ἐντὸς ἐγεγόνει τοῦ βήματος καὶ τὸ ἄδυτον ἀτρεμέσι νοὸς ὀφθαλμοῖς ἐθεάσατο, θάμβους ἐμπίπλαται τὴν ψυχὴν καί τις αὐτοῦ θειασμὸς ἄνωθεν ἐμπίπτει τοῖς στήθεσι καὶ πρὸς τὰ θειότερα μετέωρος φέρεται. Δύο δὲ τούτων λαμπόντων αὐτῷ, βίου τε καὶ λόγου, ὁ μὲν βίος εὐθὺς αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἀρχιερωσύνην ἐκάλει, ὁ δὲ λόγος κατῆγεν ἐπὶ τὰ πράγματα. Πράγματα δέ φημι οὐ τὴν ματαίαν τοῦ βίου τοῦδε περιφοράν, ἀλλ' ὁπόσα ὁ τῆς οἰκονομίας λόγος διαιρεῖν οἶδε καὶ τάξιν αὐτοῖς ἐπιτιθέναι τὴν πρέπουσαν. Ἔδει δὲ ἄρα καὶ ταῦτα τοῦτον κοσμήσαντα οὕτω τὸν τυθέντα ὑπὲρ ἡμῶν μεταχειρίσασθαι Ἰησοῦν. Γίνεται οὖν τῷ ἀρχιερεῖ ὁπόσα ἐκεῖνος τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τὴν πρώτην παρ' αὐτῷ τάξιν πιστεύεται καὶ διὰ τῆς τούτου γλώσσης ἐκεῖνος ἐφθέγγετο καὶ ἡ τῆς ἐκκλησίας τάξις ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεθίστατο καὶ τὴν μεταβολὴν οὐδεὶς τῶν ὅλων ἐθαύμαζεν. Ἤιδεσαν γὰρ ὁπόθεν ἡ μεταποίησις καὶ δι' εὐφήμου γλώττης ἅπασιν ὁ ἀνὴρ ἔκειτο. Τὸν δὲ οὐκ ἐχαύνου μᾶλλον τὰ ἐγκώμια καὶ ἀνεῖργε τοῦ κρείττονος, ἢ προσηρέθιζε νικῆσαι βουλόμενον τοὺς λόγους ταῖς πράξεσι, καὶ μέντοι γε καὶ νενίκηκεν. Οὐ γὰρ ἐπὶ ταὐτοῦ τις τοῦτον ἑώρα, ἀλλ' ἐπανέβαινε τὴν ἑκάστου ὄψιν καὶ ὁσημέραι μετετίθετό τε καὶ μετηλλάττετο, τὴν θείαν ἀλλοίωσιν ἀλλοιούμενος.

5. Εἴχετο μὲν οὖν τούτου κατὰ κράτος τῆς ἐκκλησίας ὁ πρόεδρος, ἀντείχετο δὲ μᾶλλον ἡ πίστις καὶ τὸ πρὸς τὸν Θεὸν τῶν ἀνθρώπων σέβας. Ἐπεὶ γὰρ μὴ τὸ πᾶν ὑπεκλίθη Θεῷ (οὔπω γὰρ ἡ τελεία ὑποταγὴ καὶ ἀποκατάστασις γέγονε, γενήσεται δὲ ὁπότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ Πατρὶ κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, τὴν ἐνίων μερῶν ὑποτάσσων τούτῳ ἀπείθειαν), καὶ πρὸς τὴν καλλιέλαιον οὐ πάντες ἐνεκεντρίσθησαν, πολλὴ δὲ περὶ πολλὰ μέρη τῆς οἰκουμένης ἐξηνθήκει ἡ ἀγριέλαιος καὶ μάλιστα

10 [το]ῦ B **11** ὀφθαλμ[οῖς ἐθεάσατ]ο B **12** [ἐ]μπίπτει B | στ[ήθεσι] B **13** τούτων PGa : τούτῳ B **13–14** αὐτ[ῷ βίου] τε B **14** [καὶ] λόγου B αὐτὸν ante εὐθὺς transp. B **15** [ἐπ]ὶ τ[ὰ πράγ]ματα B **16** τοῦδε ante τοῦ transp. B **17** αὐτοῖς om. B **22** μεθίσταται B **25** ἀπεῖργε BGa **26** βουλόμενος BGa **27** γ[ε] καὶ [ν]ε[νίκηκε]ν B | [τις] B **28–29** [καὶ μετηλ]λάττε[το] B **5,1** κατακράτος B **2** πρόεδρ[ος, ἀντεί]χετο B | τὸν om. B **3** [Θεῷ] B **5** ὑπο[ταγή]σεται B **7** πολλὴ BGa : πολλὰ P

18–19 I Cor. 5, 7 **5,4–6** I Cor. 15, 28 **7–8** Rom. 11, 17-24

πάντων τὰ τῆς Ἀρμενίας τμήματα τὸ τοιοῦτον ἐνεβεβλαστήκει φυτόν, κεχήρωτο δὲ τοῦ προεστηκότος ὁ τῆς Μελιτηνῆς θρόνος καὶ πάντες μὲν θῆρες, πᾶν δὲ ὅσον κακόηθες ἑρπετὸν τὴν γῆν ἐκείνην κατεβόσκετό τε καὶ ἐλυμαίνετο, πᾶσαι μὲν χεῖρες πρὸς τὸν θαυμάσιον τοῦτον ἄνδρα ἐτέταντο, πᾶσαι δὲ γλῶσσαι τὴν ἐκείνου ἐπικουρίαν ἐπεκαλοῦντο, ὁμοῦ τε ὁ πρῶτος ἀρχιερεὺς προήει τοῦ βήματος ᾗ ἐκεῖσε καὶ δεξιαὶ ἱκέτιδες ἤροντο καὶ πᾶσαι γλῶσσαι μίαν φωνὴν ἠφίεσαν, ἀνακαλούμεναι τὸν τοῦ ποιμνίου δεξιῶς προστησόμενον καὶ τοὺς θῆρας ἐλάσοντα. Τί οὖν ἔδει ποιῆσαι τὸν τὴν ἱκετείαν ταύτην δυσχερῶς προσιέμενον; Ἀντιτυπῆσαι πρὸς οὕτως ἐλεεινοτάτην φωνὴν καὶ προδοῦναι τὴν πίστιν ὅσον ἐπὶ τῷ ἐκείνου ἀντέχεσθαι; Ἀλλὰ πόρρω τοῦτο ἀρχιερατικῆς ψυχῆς καὶ μεγάλης, ἣν ἐκεῖνος εἶχε παρὰ πάντας τοὺς πώποτε.

6. Διὰ ταῦτα τοῖς ζητοῦσιν ἐνδίδωσι καὶ τὰς τῶν πάντων ψήφους πιστοῦται ἢ μᾶλλον αὐτὸς πρὸ τῶν ὅλων ψηφίζεται καὶ γίνεται μόνος ὁ ἐπαινούμενος τῶν πώποτε ἀρχιερέων δημαίτητος καὶ πρὸς τὰς πολεμίας γλώσσας ἀντικαθέζεται, καὶ πάντας μὲν πλέκει συλλογισμούς, πᾶσαν δὲ προβιβάζει ἀπόδειξιν καὶ γίνεται τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἐξηγητὴς ἀκριβέστατος καὶ τὰς τοῦ Χριστοῦ φύσεις ἀσυγχύτους καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν ἀποδείκνυσι καὶ τὸν αὐτὸν παθητόν τε καὶ ἀπαθῆ δείκνυσι, καὶ βάλλει μὲν Νεστόριον ἐς καρδίαν τὸ βέλος ἐρείσας, ἀναιρεῖ δὲ Εὐτυχῆ νεκρώσας τῷ τμητικῷ τε καὶ ἐνεργεῖ τοῦ λόγου σώματι, πάντας δὲ τοὺς θῆρας ἐλάσας τῆς ἐκκλησίας, εἰς ταὐτὸ συνάγει τὸ ποίμνιον καὶ διδάσκει τίς μὲν ἡ νοσερὰ πόα, τίς δὲ ἡ ζωηφόρος καὶ τρόφιμος. Ἄλλῳ μὲν

9 ἐβεβλαστήκει B **10** κεχείρωτο B **12** ἐκείνου Ga **16** γλῶσσ[αι] B **18** τὸν om. B **19** οὕτως PB : ὄντως Ga **20** ὅσον PGa : ὁπόσα B **6,1** Διαταῦτα PB τῶν om. B **2** μᾶλλο[ν] B | ὅλων B : ἄλλων PGa | ψηφίζε[τα]ι B **3** δημαίτητος PGa : ἀήτ[τη]τος B **4** γλ[ώ]σσας B **5** σ[υ]λλογισμοὺς B πᾶσι Ga | ἀπόδ[ειξιν] B | γ[ίνεται] B **6** εὐαγ[γελ]ι[κ]οῦ B | ἐξηγ[η]τὴς B **7** [ἀσυγχύ]τους B | με[τὰ τὴν ἕνωσιν] ἀποδ[είκνυσι] B **8** καὶ² -δείκνυσι om. B **8–9** Νεστόρι[ον] B **9** καρδ[ί]αν B | βέλ[ος ἐρείσας] B **10–11** τμητικ[ῷ-ἐλάσας] B **10** πώματι PGa : correxi, στόματι coni. Si **11–12** διδά[σκει τίς] μὲν [ἡ νο]σερὰ πό[α] B **12** [ζωη]φόρος B

6,4 cf. Synes. Cyren., Epist. 13 (p. 34, 10) **8** cf. Greg. Naz., Or. 40, 45, 28-29 (p. 306); Max. Conf., Quaest. ad Thal. 54, 217-218 (II, p. 455) **11–12** cf. Greg. Naz., Or 1, 7, 20 (p. 82)

οὖν ποιμένι ἤρκεσεν ἂν ὅτι τοὺς θρασεῖς λύκους ἀπήλασεν, ἐκεῖνος δὲ καὶ τούτους προσθεῖναι τοῖς θρέμμασιν εἶχε διὰ σπουδάσματος, καὶ μέντοι γε καὶ πεποίηκεν ὃ προῄρητο. Αἰδεσθέντες γὰρ ἐκεῖνοι τοῦ δόγματος τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ τῶν λόγων ὕψος καταπλαγέντες τήν τε τῆς γλώττης χάριν θαυμάσαντες, ἀθρόοι πρὸς τὸ εὐαγγέλιον μετετέθησαν καὶ σύμμαχοι ἐκείνῳ κατὰ τῶν ἀπειθησάντων γεγόνασι. Φασὶ δὲ καὶ μοῖράν τινα τοῦτον αἱρέσεως πάλαι μὲν τοῖς τόποις ἐκείνοις προσερπύσασαν, ἔπειτα δὲ καὶ ἰσχύσασαν τοσοῦτον ὅσον καὶ βασιλεῦσιν ἀνθίστασθαι, ἐκεῖθεν ἀπελάσαι τοῖς δογματικοῖς λίθοις ἐλαύνοντα. Ταῦτα τίς ἂν ἀξίως ἐγκωμιάσειε, πόσος δὲ χρόνος ἀρκέσειε τοῖς ἐπιχειροῦσι κοσμῆσαι τὸν ἄνδρα τοῖς λόγοις; Ὅσοις μὲν οὖν οὐ πάνυ ὁ βίος ἰσχύει πρὸς ἐγκωμίου τε μέγεθος καὶ αὔξησιν, τούτοις ὁ τεχνικὸς λόγος ἀντανισοῦται τῷ οἰκείῳ μεγέθει φιλοτιμούμενος, τοῖς δὲ σεμνυνομένοις ταῖς οἰκείαις πράξεσι μέχρι διηγήσεως ὁ λόγος ἀρκεῖ. Τί γὰρ δεῖ προστιθέναι τοῖς πλήρεσι, τί δὲ καὶ ἐπεισάγειν χρὴ τὸν ἐπείσακτον λόγον οἷς τὸ κάλλος ἐξ οἰκείας πη[γῆς ἀναδίδοται;

7. Ἄλ]λοι μὲν οὖν τοῦ ἀνδρὸς τὰ μέρη τῆς ἀρετῆς θαυμαζέτωσαν ἀφ' ὧ[ν οὐ μόνον] ἐκεῖ[νος αἰ]δ[έσιμ]ος ἐγένε[το καὶ] ὥσπερ εἰκὼν τοῦ καλοῦ, ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις παράδειγμα. [Ἐγὼ δὲ τοῦ]το πρὸ τῶν ὅλων ἐκπέπληγμαι, ὅτι μὴ καθάπερ οἱ στρατιωτικοὶ ἐν γήρᾳ τὸ φ[ιλόπονον] καταλέλυκε, τὰς ἀφεσίμους ἐκ βασιλέως εἰληφώς γε γραφάς, ἀλλὰ τὸν ἅπαντα χρόνον ἀκμάζων νεανικῶς πρὸς ἀντιμαχοῦντας τῷ λόγῳ ἀνθίστατό τε καὶ παρετάσσετο, μαχητὴς ὁμοῦ τε γέρων καὶ ἀριστεὺς καὶ γενναιό-

13 [ὅτι τ]οὺς B **13–14** [ἀ]πήλασεν, [ἐκεῖνος δὲ καὶ] B **15** καὶ[2] om. B προῄρ[ητ]ο B | [γὰρ ἐ]κεῖνοι B **17** [θαυμάσαν]τες B **19** ἐ[γένο]ντο B τούτων P **20** προ[σερ]πύσασαν B **21** καὶ s.l. B **22** ἀπελαύνοντα B **23** πόσος PGa : ποῖος B | ἀρκέσει B | τοῖς-τὸν ἄνδρα om. P **24** post ἐγκωμίου folium cecidit in P **26** [τ]οῖς B **29–7,1** πηγ[ῆς ἀναδίδοται. Ἄλ]λοι supplevi, πη[γῆς ἀναβλύζει vel ἀναπιδύει Ἄλ]λοι Si **7,1–3** θαυμαζέτωσαν τῆς φωτιζ[ούσης τ]ομεῖς δύο. Ἐγένετο [γὰρ] ὥσπερ suppl. Si **2** supplevi exempli gratia **3** ἄλλοις : ὅλοις Ga | ἦν post παράδειγμα add. Si **3–4** suppl. Si **5** suppl. Si, φ[ορτίον]Ga | ἀφεσίμως BGa : correxi **6** εἰληφότες BGa : correxi

19 ad Paulicianos refert **7,1–2** Id., Or. 43, 6, 11 (p. 126)

τατα προκινδυνεύων τῆς πίστεως καὶ [μέντοιγε] καὶ τοῦτο γέρας ἀπειλήφει τῆς τοιαύτης νεανιότητος, τὸ μὴ προτεταλαιπωρηκότα τοῖς νόσοις ἀποθανεῖν, ἀ[λλ' ἀ]κμαζούσαις ταῖς γνώμαις τὴν ψυχὴν ἀφεῖναι Θεῷ. Τὸν αὐτὸν οὖν τῷ ἀποστόλῳ τετελεκὼς δρόμον καὶ τὴν ὁμοίαν πίστιν τετηρηκώς, τὸν ἴσον τῆς δικαιοσύνης ἀπείληφε στέφανον, πλὴν ὅσον ἐκεῖνος μὲν καὶ μέχρι τρίτου οὐρανοῦ ἀναβὰς τοῖς τοῦ Σατὰν ἀγγέλοις, ὡς αὐτὸς ἔφησεν, μέχρι παντὸς κολαφιζόμενος ἦν, τὸν δὲ οὐδεὶς ἦν τῶν πάντων ὅστις οὐχ ὑπέπτηξέ τε καὶ ὑπεχώρησε. Καὶ οὐχὶ τοῦ Παύλου τοῦτον ποιούμενος μείζονα τὴν τοιαύτην παρενείρω τῷ λόγῳ σύγκρισιν, ἀλλ' ὅτι πλέον τούτου τὸ πνεῦμα πεφιλοτίμηται τὴν πρὸς τοὺς ἀντιμαχοῦντας ὑπεροχήν. Οὗτός σοι παρ' ἡμῶν ὁ λόγος, κάλλιστε πάντων ἀρχιερεῦ, τῶν μὲν σῶν ἀρετῶν καὶ πάνυ καταδεέστερος, μόνος δὲ τῶν πάντων τετολμηκὼς ἐν κεφαλαίοις περιλαβεῖν ὁπόσα σὺ κατὰ μέρος συνελέξω συλλαβὼν τῇ ψυχῇ. Ἀλλὰ σοὶ μὲν τούτου ἧττον μελήσει τῇ θείᾳ προσαναπαυομένῳ ζωῇ, οἱ δὲ πλεῖστοι πρὸς τοῦτον διεγερθήσονται καὶ πρὸς τὸν αὐτόν σοι β[ίον] ἀναδραμοῦνται, ζηλωταὶ γενόμενοι τῶν σῶν πρωτοτύπων καλῶν.

9 suppl. Si **10** νεανειότητος B : corr. Ga **11** supplevi **16** κο[λα]φιζόμενος B **17** Παύ[λου] B **18** τοῦ λόγου BGa : correxi **20** σὺ B : corr. Ga | κάλλιστος Ga **23** συλλαβὲν Ga **26** β[ίον] Si : δ[ρόμον] Ga | [τ]ῶν B

12–14 II Tim. 4, 7 **14–15** II Cor. 12, 4 **15–16** Ibid. 12, 7

ORATIO 6

f. 179 Ἑτέρα μονῳδία εἰς τὸν βασιλέα κῦρ Ἀνδρόνικον τὸν Δούκαν

1. Τί ποτε ταῦτα καὶ τίς ὁ κλόνος τῆς πόλεως; Μήποτε προσδοκωμένης ἁλώσεως τὰ γενόμενα; Ἀλλ' ἐμπέπρησται τὸ πλέον τοῦ περιέχοντος; Ἀλλὰ δήμων ἀνάπται στάσιν τοῖς πράγμασιν ἐποιήσαντο; Ἀλλὰ τίς ἡ ἀλόγιστος αὕτη φορά, τίς δὲ ἡ τοσαύτη τῶν θρήνων ἠχώ, ἐκ ποίας δὲ προφάσεως τὰ τῶν ἀνθρώπων συμπεπτώκασι πρόσωπα; Τίς δὲ ἡ κατήφεια καὶ τὸ πάντας ὁμοίως ἐσκυθρωπακέναι καὶ μηδένα εἶναι τὸν τοὺς ἄλλους ἐπὶ τῷ συμπτώματι παρηγορήσοντα; Ἀλλὰ τί ὥσπερ ἀγνοῶν ἐρωτῶ καὶ πυνθάνομαι τῶν εἰδότων, αὐτὸς πλέον τῶν ἄλλων εἰδώς; Κεῖται βασιλεὺς ἀθρόον καὶ παρ' ἐλπίδα, ὥσπερ ἀστραβὴς κίων ὑπό τινος πνεύματος τῆς ἁρμονίας ἐξωσθείς τε καὶ διαρραγείς. Κεῖται βασιλεὺς καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ἔτι καὶ βασιλέως υἱὸς καὶ ἄνωθεν ἐκ προγόνων τὸν κλῆρον εἰς ἑαυτὸν κατενηνεγμένον δεξάμενος. Κεῖται βασιλεύς, ἵνα καὶ πάλιν τὸν αὐτὸν λόγον ὥσπερ ἐκ περιόδων ἐρῶ, ἐκ σπαργάνων μὲν σχεδὸν τὸ βασιλεύειν λαχών, κατάλληλος δὲ τῷ κράτει γενόμενος καὶ προσαρμόσας τῷ στέφει καὶ ἐνσυναρμοζόμενος, οὐκ ἐξ ὧν μέν, ἐξ ὧν δ' οὔ, οὐδ' ἐκ τῶν μὲν τῶν μερῶν τῆς ἐπιτηδείου φύσεως, ἀπολιμπανόμενος δὲ τῶν ἑτέρων, οὐδὲ τῶν ἀρετῶν τὰς μὲν κατωρθωκώς, ταῖς δὲ πελάσαι μὴ δυνηθείς, οὐδὲ τοῦ κράτους ἐλάττων τὸν τρόπον γενόμενος, εἰπεῖν δὲ οὐδ' ἰσάξιος, ἀλλ' ὑπερβαλόμενος ταῖς ὑπερβολαῖς. Ἔχω ταῦτα εἰδώς, οὐχ ἑτέρων λεγόντων ἀκηκοώς, οὐδ' ὥσπερ ἐν ἱστορίας λόγῳ τῶν βιβλίων ἀναλεξάμενος, ἀλλ' αὐτοπτήσας τὸν ἄνδρα καὶ αὐτήκοος τῶν λόγων αὐτοῦ γεγονώς, ἵν' ἐντεῦθεν καὶ μᾶλλον τὴν ψυχὴν ἀλγοίην, τοσαύτην μὲν κυπάριττον εἰς οὐρανὸν ἀναδεδραμηκυῖαν ἰδών, ἀθρόον δὲ κατὰ γῆς ἐρριμμένην ὁρῶν. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ τοσούτου πράγματος τοῦ κράτους ἐγκρατὴς ἐγεγόνει, αὐτὸ δὴ τοῦτο ἠγάπησεν, ὅτι διὰ ταῦτα τοὺς ἄλλους ὑπερεβάλετο, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ τοὺς πλείους τοῖς

1,12 ὅτι PGa : correxi **18** τῶν μερῶν : locus corruptus videtur; an εὐμοιρῶν? **27** ἐριμμένην P : corr. Ga **28–29** διαταῦτα P

1,1 cf. Ps.-Greg. Naz., Chr. pat. 2044 (p. 294) **10–11** cf. Pind., Olymp. 2, 82

τρόποις νικῴη κἀντεῦθεν ἔχοι ἐξαίρετον τὴν ἀρχήν, οὐκ ἀνεκτὸν τοῦθ' ἡγεῖτο, οὐδὲ φορητόν, ἀλλ' οὐδὲ πολλῶν μερῶν ὄντων τῆς πολιτείας, τῷ μὲν ἐξαρκέσειν ἐνόμισε, πρὸς δὲ τὰ λοιπὰ εἰ ἀπολειφθείη, μὴ ἀθυμεῖν, ἀλλ' εἰ μὴ πᾶσι καὶ ὑπερβαλλόντως ἁρμόσειε, συμφορὰν τὸ πρᾶγμα ἄντικρυς ἐλογίζετο· τῷ δέ γε τοῦ συνθέτου ἡμῶν κράματι οὕτω διήτητο καὶ οὕτω μερίσας ἑκάστου τοῖς μέρεσι καταλλήλως προσεφύη, ὡς οὐκ ἄν τις ἄλλως εἰπεῖν ἔχοι ὅτι οὕτω δέον γενέσθαι. Πολλῶν γὰρ ὄντων τῶν μερῶν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, καὶ τὸν νοῦν πρὸς τὰ νοητὰ ἀπηκρίβωσε καὶ τὴν διάνοιαν πρὸς τὰ διανοητὰ ἐδόξασέ τε ἐπαμφοτέρως καὶ τὸ ὅλον φιλοσόφως εἰπεῖν καὶ οὐ διακένοις φαντάσμασιν, ἀλλ' ἀλήθεσι πρὸς τὰ κρείττω ἀναβεβήκει κλιμακηδόν. Τὴν δὲ φύσιν οὐ κάτω οὐδὲ προσεχῶς ἐσκέπτετο, ἀλλ' ἐκ περιωπῆς ἄνωθεν, καὶ τὰ μὲν τοῖς μαθήμασιν ἐδεδώκει, τὰ δὲ τοῖς κρείττοσιν προσέθετο, τὰ δέ πως πρὸς ἑαυτὴν τὴν ψυχὴν ἐπιστρέφων, ἄλλον ἐγνώκει διάκοσμον μέσον τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ νοεροῦ, καὶ ἅπερ περὶ τῶν προτέρων φιλοσόφων ἀκούοντες ἐκπεπλήγμεθα, ὅτι τάδε μὲν τῶν νοουμένων ἐγνώκεισαν, ἑτέρων δὲ προσθήκας ἐποιήσαντο πλείονας, ταῦτα ὁ νέος ἐκεῖνος τὴν ἡλικίαν καὶ ἔτι ἁπαλὸς τὴν φύσιν τοῦ σώματος μετὰ τοῦ ψυχικοῦ κράτους ἀσκῶν ἐπεδείξατο. Ἠγάπησε γὰρ ἀντὶ πάντων καὶ ὑπὲρ πάντα σοφίαν αὐτήν, οὐ λέγω τὴν κάτω καὶ τὴν ἐν φυσικοῖς πράγμασιν, ἀλλ' ἣν οἷά τινα μονάδα πρώτην ὁ νοῦς ὑπεστήσατο καὶ ἐν ἐκείνῃ τὰ ὑπερφυῆ καὶ ἀπόρρητα κάλλη ἐξέφηνε. Καὶ τοῦτο μὲν ὡς συντόμως εἰπεῖν ἐνταῦθα κείσθω τὸ μέρος, τῷ δ' ἑτέρῳ μέρει, φημὶ δὲ τῷ σώματι, πῶς ἐχρήσατο; Θαυμασίως καὶ παντοδαπῶς, τὰ μὲν ἐπιτηδειότητι φύσεως, τὰ δὲ ἀσκήσει καὶ μελέτῃ καὶ γυμνασίᾳ. Πολλῶν γὰρ ὄντων τῶν τρόπων, καθ' οὓς ἄν τις ἐξαίρετος παρὰ τοὺς πολλοὺς λογισθείη, γυμναζόμενος εὐφυῶς, πάντας κατώρθωκεν ὑπερφυῶς, καὶ σφαῖραν ἀναρριπτῶν καὶ ἐπιστροφάδην οἷον εἰπεῖν ἐξακοντίζων καὶ ἐπιδεξιελευθέρως ἀποχρῶσαν τὴν χεῖρα εἰς ἄφεσιν ἀκοντίου διδοὺς καὶ δόρυ σείων καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν γυμνικὴν καὶ πολεμι-

35 an διήρητο? **36** an ἢ ante ὅτι addendum? **41** ἀναβεβήκοι P, ἀναβέβηκε Ga : correxi **59** ἀναρρίπτων Ga

44–45 cf. Psell., Opusc. phil. 41 (II, p. 151, 21-22) **51–52** Ibid. 38 (II, p. 131, 7-9)

κὴν ἀγωνίαν ἐπιδεικνύμενος. Εἶδον ἐγὼ τοῦτον ἐλευθέροις βραχίοσι ἐπιτοξαζόμενον καὶ γενναίως ἀφιέντα τὸ βέλος καὶ ἰδὼν ἐθαύμασα καὶ ἠσπασάμην περιπλακείς. Καὶ τό γε θαυμασιώτερον ἐκείνου καὶ πᾶσαν ἐκπλῆττον ψυχήν, καὶ ὃ πολλάκις ἐγὼ ἐξεπίτηδες ποιήσας ἔτι καὶ νῦν ἐκπέπληγμαι, εἴ τις, ὁπότε ἀκοντίζοι τὸ βέλος, φιλόσοφόν τι πρὸς οὓς ὑπεψιθύριζε πρόβλημα, εὐθὺς ἁλώσιμον εἶχε πρὸς τὸ λεγόμενον, καὶ ἡ μὲν χεὶρ ἐνήργει τὴν ἄφεσιν, ἡ δὲ γλῶττα ἐζήτει τοῦ προβεβλημένου τὴν μάθησιν. Μήποτε δὲ μέχρι τούτων ἵστα τὰ γυμνάσια, τοῖς δὲ ἀκριβεστέροις οὐ προσεῖχε τὸν νοῦν, οἷόν τι περὶ λόχων εἰπεῖν ἢ λοχαγῶν ἢ ἡμιλοχιτῶν, ἐπιστροφῶν τε καὶ ἀντιστροφῶν καὶ τῶν ἐν τοῖς τάγμασι πραγμάτων καὶ ὀνομάτων; Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν λόχων ᾔδει καὶ τὰς τομὰς καὶ τὰς ἀποκαταστάσεις καὶ τὰς περιελίξεις καὶ ὁπόσα ἐν τοῖς στρατοπέδοις τὰ παραγγέλματα ἀπὸ τῶν κρειττόνων τῶν ἐν ταῖς φάλαγξι, τῶν ἐν τοῖς ὀμφαλοῖς τῶν ταγμάτων πρὸς τοὺς ἥττονας, τοὺς ἡγεμόνας τῶν λόχων, τοὺς δεσμοῦντας οἷον εἰπεῖν καὶ συσφίγγοντας πρὸς ἅπασαν στρατιάν, πολέμοις μὲν οὔπω παραγενόμενος, οὐδ᾽ ἐπὶ τῶν πραγμάτων τὴν εἴδησιν τούτων ἐπιδεικνύμενος, ἀλλὰ προμελετῶν καὶ προπαρασκευαζόμενος καὶ ὑποτιθεὶς ἑαυτῷ ὁπόσα δέον πράττειν, ὁπότε ὁ καιρὸς ἐπαναγκάζοι, πρὸς τὴν πλατωνικὴν Πολιτείαν ὡς πρὸς ἄριστον παράδειγμα τὸν μελετώμενον αὐτῷ βίον ἐπιδεικνύμενος.

2. Ἀλλ᾽ ὢ πῶς ἂν τὰ ἐκείνου τοῖς μὴ ἀκριβῶς εἰδόσιν ἐφεξῆς διηγήσομαι; Ἐγὼ δὲ καὶ ἀγαίμην ἄν, οὐκ εἴ τις μόνον ξύμπαντα συγκεφαλαιώσας ἐξείποι, ἀλλ᾽ εἰ καὶ συλλάβοι παρὰ τοῦ λέγοντος τῇ ψυχῇ. Τοσοῦτον δέ, ἐπικόψας τὸν λόγον, ἐρῶ ὅτι παρ᾽ ἐμοῦ τὰς ἀρχὰς τῶν κρειττόνων μεμαθηκὼς ὥσπερ ἐκ Νειλῴων πηγῶν, {ἢ} εἰ μή τις κακίζοι, ποταμὸς ἐγεγόνει ποιητικῶς ἀργυροδίνης εἰπεῖν. Τῶν γὰρ πολλῶν αἰσθήσεσι δεδωκότων τὰ πλείω, ἐγὼ παρὰ πάντας ἠγαπήκειν τὸν νοῦν, καὶ ἐκεῖθεν ὁρμήσας, καὶ τὴν φύσιν καὶ τὴν αἴσθησιν ἐκεῖσε μετήνεγκα, καὶ

63 βραχίασι PGa : correxi **72** ἡμιλοχίων τῶν Ga **73** πράγμασι PGa : correxi **76** τοῖς... ταῖς PGa : correxi **79** μὴ οὔπω περιγενόμενος Ga **2,6** ἢ delevi | ποταμὸν Ga

82 Plat., Resp. 473c **2,6–7** Hom., Il. 2, 753 et 21, 130

ὥσπερ στερροῦ κύκλου πᾶσαν καὶ τὴν περιφέρειαν περιελών, τὸ κέντρον ἐφευρήκειν, ἀφ' οὗ αἵ τε τῶν γραμμῶν διαστά[σεις |…] f. 41 χάρισι καὶ τοῖς ἤθεσι. Πῶς ἂν σου ὀφθείην ἀνέραστος τῆς φυσικῆς πέδης ἀπολυθείς; Ἀλλ' ὢ λόγων ἐκείνων καὶ συνουσίας μακρᾶς καὶ τῆς ἐπὶ σοφωτέροις λόγοις κοινωνίας καὶ ἀντιδόσεως. Ὢ μοι τῆς αὐτομάτου καὶ φιλικῆς τῷ ὄντι ἀφίξεως καὶ τῆς φιλοσόφου πολλάκις συνδιαιτήσεως. Ὢ τῆς ὑπὲρ τὸ γένος, ἵνα καὶ τοῦτο εἴπω, φιλίας καὶ ἀνακράσεως. Ὢ μοι τοῦ καλλίστου τῶν φοιτητῶν, μᾶλλον δὲ τοῦ κορυφαίου τῆς περὶ ἐμὲ μουσικῆς χορείας. Τί ποτε ταῦτα γέγονε; Ποῦ δέ μοι μετὰ τὴν τοῦ σώματος διάστασιν ἀπελήλυθας; Ἆρά γε εὐθὺς ἡνώθης τοῖς κρείττοσιν ἀδιαστάτως ἐκεῖσε γενόμενος καὶ τῆς λήξεως ἀθρόως τετύχηκας ἢ τινας κόλπους ἀρρητοτέρους διεπορθμεύθης καὶ τούτους κατὰ μικρὸν διιπτάμενος; Ἆρα δὲ καὶ ἀπήντηκασί σοι δυνάμεις ἐν τοῖς τοῦ ἀέρος μέρεσιν ἐξακριβούμεναί σοι τὴν προτέραν ζωήν, καὶ τὰ μὲν ψευδόμεναι, τὰ δὲ διελέγχουσαι, ὥσπερ δήπου λέγεται παρ' ἡμῖν, ἢ ὁ ἀπάγων σε ἄγγελος ὥσπερ τις ἀετὸς μέγιστος οἷα δὴ νεοττόν σε ἀναλαμβάνων τῇ πτέρυγι ἐπὶ μετέωρου κατέστησε; Πότερον δὲ καὶ τοῦ κρείττονος τετύχηκας ξύμπαντος ἢ ἀπὸ τοῦ μέρους νῦν ὑμῖν ὁ κλῆρος τῶν ἀγαθῶν, ἵνα τὰς μείζους ἐπαγγελίας κομίσησθε μετὰ τὴν τῶν σωμάτων ἀμφίασιν;

3. Ἀλλὰ σοὶ μὲν πάντα τὰ ἐκεῖσε λαμπρὰ καὶ ὅ γε τῶν πολλῶν λόγος οἰωνιζομένων σοι τὸ ἐπὶ γῆς κράτος πρόρρησις ἦν τῆς ἑτέρας ἀρχῆς, ἐφ' ἣν ἀναβέβηκας τῇ λαμπρᾷ τῶν ἀρετῶν πτέρυγι. Οἰκτείρω δὲ καὶ τὴν μητέρα καὶ τὸν ἀδελφόν, ὅτιπερ ἐν σκότῳ καὶ ταλαιπωρίᾳ βιώσονται, τῆς σῆς ἐστερημένοι λαμπρότητος. Ἡ μὲν γὰρ γαμετὴ εὐτυχήσασα ἐν οἷς ἠτύχηκεν, εὐθὺς μετὰ σὲ ἐπὶ σὲ μεταβέβηκε, τῇ δέ γε μητρὶ πολὺ τοῦ θανάτου χαλεπωτέρα καθέστηκεν ἡ ζωὴ καὶ οὔπω καθαρῶς πέπεισται ὅτι πάντως ταύτης διέστηκας. Περιάγει οὖν ἁπανταχόσε τὸν ὀφθαλμὸν ἐνταῦθα ἢ ἐκεῖσε ζητοῦσα ἰδεῖν καί σου πρὸς τὴν κλίνην

11 ἐφευρήκει P : corr. Ga | γραμμῶν P : γραμμάτων Ga | post διαστά[σεις folium unum vel plura desunt in P **12** ἀνέραστον Ga **29** ἡμῖν PGa : correxi

21–22 cf. Procl., Theol. plat. (I, p. 123, 4-5)

ἀφικνεῖται πυκνὰ καὶ ἀνακαλεῖται σὲ πολλάκις τῷ ἡδίστῳ ὀνόματι. Ἐπεὶ δὲ τὸ ποθούμενον αὐτῇ οὐδαμοῦ, ἐν σκιαῖς καὶ εἰδώλοις καὶ ἴχνεσιν ἀμυδροῖς τὴν σὴν μορφὴν ἐμφαντάζεται, καί σου τὴν ἐσθῆτα ἐπ' ὀφθαλμοῖς θεμένη, ὁμοῦ τε ἐγείρει τὴν πυρκαϊὰν τῆς ψυχῆς καὶ σβέννυσι, τὸ μὲν τῇ ἀναμνήσει, τὸ δὲ τῇ τοῦ ὁρωμένου παραμυθίᾳ. Ἀλλὰ μὴ οὕτω, μηδὲ πολλάκις ταῦτα, θαυμασιωτάτη μοι πασῶν γυναίκων. Εἰ γὰρ καὶ δεινὸν τὸ τραῦμα καὶ τὸ πάθος οὐκ ἀνεκτόν, ἀλλ' οἱ κρείττονες λογισμοὶ κρείττονες γινέσθωσαν καὶ τῆς συμφορᾶς. Καὶ μὴ δακρύειν μὲν οὐκ ἂν ἐγκελεύσαιμί ποτε (κατάγαγε γάρ, φησιν ὁ Σολομὼν ἐπὶ νεκρῷ δάκρυα), ἐπέχω δὲ τοῦ πολλάκις ἀπολοφύρεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ καλῶν ἐκεῖνος κάλλιστος, καὶ ἵνα τὸ σύμπαν εἴπω, οἷον οὔπω τεθέαμαι, ἀλλ' ὅμως ἄνθρωπος καὶ πλασθεὶς ἀπὸ γῆς καὶ θνητὴν φύσιν κεκληρωμένος. Πέπονθε γοῦν τὰ τῆς φύσεως ἴδια. Ἑώρας γοῦν αὐτὸν ὡραῖον μὲν εἰς ὅρασιν, θαυμαστὸν δὲ εἰς κατανόησιν, ἀλλὰ τὸ καλὸν ἐκεῖνο σῶμα καὶ ἡ ἀπαράμιλλος ἐκείνη μορφὴ κόνεως ἦν σύνθεσις καὶ ἀνάπλασις. Τί τοίνυν καινὸν εἰ συντεθεὶς ὁ πηλὸς διαλέλυται αὖθις ἢ ἀναλέλυται; Εἰ μὲν γὰρ ὁ θάνατος φθορά τις ἦν τοῦ ζῴου παντάπασιν, ἔδει σφοδρότερον ἡμᾶς τοὺς ἀπεληλυθότας ἀπολοφύρεσθαι. Ἐπεὶ δὲ σύνθετος ἡμῶν ἡ σύστασις πέφυκε καὶ τὸ μὲν ἐσμὲν γῆ, τὸ δὲ νοερώτερον οὐσία καὶ διὰ ταῦτα τὸ μὲν φθείρεται, τὸ δὲ σῴζεται, τί καινὸν εἰ διαιρεῖται τὸ σύνθετον; Εἰ δὲ τὴν τομὴν ἀκμάζων ὑπέστη, ἀλλ' οὕτως τῷ πλάσαντι ἤρεσε, λυσιτελὴς δὲ καὶ τῷ υἱῷ ἡ σύντομος ἐντεῦθεν ἀπαλλαγή. Δεσμός ἐστι τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς καὶ ζοφερὸν δεσμωτήριον. Ὁρᾷς γοῦν τὸ πόσοις ὑποκύπτει κακοῖς, τομαῖς, καύσεσι, διαιρέσεσι, νοσήμασι, τοῖς λοιποῖς πάθεσιν. Ἀπολέλυται γοῦν τοῦ δεσμοῦ καὶ ἠλευθέρωται τῆς εἱρκτῆς καὶ νῦν ἀσώματος ταῖς ἀσωμάτοις καὶ κρείττοσι συναγελάζει δυνάμεσιν. Εἰ μὲν οὖν τῆς ψυχῆς ἐκείνου ἐπιτεθύμηκας, θεάσῃ που πάντως ἐκεῖσε γενομένη μετὰ τὸν θάνατον καὶ θαυμάσεις ἰδοῦσα καὶ ἐπαινέσεις τὴν ἐπ'

3,11 δὲ P, quod, post πολλάκις transp. Ga : correxi **23** θνητὸν Ga **31–32** διαταῦτα P **32** σῴζεται P : αὔξεται Ga **33** ἀκμάζον coni. Ga **36** τὸ πόσοις PGa; an ὁπόσοις scribendum? **39** συνγελάζει P, συγγελάζει Ga : correxi **40** ἐκεῖ Ga

3,20–21 Sirac. 38, 16 **35–36** Plat., Phaed. 114c

ἀκμαίῳ τῷ σώματι τομὴν τοῦ υἱοῦ. Εἰ δὲ μετὰ τοῦ καλοῦ ἐκείνου σώματος ἐρᾷς τὸν παῖδα ἰδεῖν, οὐδὲ τοῦτό σοι ἀπηγόρευται. Σαλπίσει γάρ ποτε ἐξ οὐρανοῦ ἄγγελος καὶ σύμπαντας ἐκ τάφου ἐξεγερεῖ. Τότε γοῦν ὄψει τὸν παῖδα ὁποῖος καὶ πρότερον ἦν, μᾶλλον δὲ μετὰ τοῦ αὐτοῦ μὲν σώματος, λαμπροτέρου δὲ καὶ θαυμασίως ἀστράπτοντος. Οὐ τοίνυν ἀπόλωλέ σοι ὁ παῖς, ἀλλὰ τὴν μὲν ψυχὴν οἱ ἄνω ὅροι φυλάττουσι, τὸ δὲ σῶμα ἡ κάτω περιοχή. Εἰ δὲ ταῦτα οὐχ ὁρᾶταί σοι, ἀλλ' ὅ γε ἐκείνου ἀδελφὸς εἰς παραμυθίαν ἀρκείτω. Εἰ γὰρ καὶ μὴ πρὸς τὴν ἰδέαν ἐκείνου παντάπασιν ἀπηκρίβωται, ἀλλ' οὐκ ἀσαφεῖς ἔχει τοὺς χαρακτῆρας. Τοῦτον γοῦν ὁρῶσα, παραμυθοῦ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ πολὺ τῆς φλεγμονῆς κατασβέννυε. Πρὸ δὲ πάντων, αὐτός σε παραμυθήσεται ὁ Θεός, ἰσχὺν τῇ ψυχῇ σου καὶ καρτερίαν ἐπὶ τῷ πάθει διδούς.

44–45 I Cor. 15, 52; I Thess. 4, 16

f. 204

Τοῦ αὐτοῦ μονῳδία εἰς τὸν βεστάρχην Γεώργιον τὸν τοῦ ἀκτουαρίου

1. Εἶτα δὴ παρὰ τίνος ἐγὼ τεθνηκὼς ἐπιταφίων λόγων ἢ μονῳδίας ἀξιωθήσομαι, τίς δέ μοι καὶ μεταχειριεῖται μεγαλοπρεπῶς τὸ ἐγκώμιον; Τέθνηκε γάρ μοι ὁ τὴν τέχνην τοῦ γράφειν εἰδὼς καὶ ὁ τὰς ἀφορμὰς τῶν λόγων παρ' ἐμοῦ εἰληφώς. Διέρρευσέ μοι πρὸ ὥρας ἢ ἐπὶ τῆς ἄνθης αὐτῆς καὶ ὁ τοῦ περὶ ἐμὲ θιάσου καὶ τοῦ τῶν ὁμιλητῶν κύκλου ὁ κορυφαιότατος, οἴχεται τὸν χορὸν οὐ παρὰ βραχὺ καταλελοιπὼς ἀτελῆ. Καὶ νῦν μικροῦ δεῖν διαρρήγνυταί μοι ὁ λογικὸς σύνδεσμος καὶ ἄλλος ἀλλαχόθεν τῶν ἀκροατῶν διασκίδναται, ἀπολωλότος τοῦ συνέχοντος καὶ ῥυθμίζοντος. Πολλοῖς μὲν γὰρ ἐγὼ τοὺς τῆς φιλοσοφίας λόγους κατεβαλόμην καὶ ἔτι δὴ καταβάλλομαι, οὐδένα δὲ ἄλλον ὡς ἐκεῖνον εἶδον τῷ ληΐῳ κυμαίνοντα καὶ ἁδρὸν τὸν στάχυν ἐκφέροντα, ἀλλὰ πάντες μὲν πολλαπλάσιον τῆς σπορᾶς ἐξήνεγκαν τὸν καρπόν, οὐδεὶς δὲ οὕτως ἑκατοστεύοντα, οὐδὲ τὴν ἀναλογίαν τῆς καταβολῆς ὑπερβαίνοντα. Διὰ ταῦτα καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τὴν ἐκείνου κατασπείρειν προῃρούμην ψυχήν, νῦν μὲν καταβάλλων, νῦν δὲ φυτεύων καὶ αὖθις περικαθαίρων καὶ ἀναχωννύων καὶ πάντα τρόπον ἀρδεύων διὰ δαψιλοῦς τῆς ὀχετηγίας.

2. Ἀλλ' οἴμοι, οἷον δένδρον ἐξηνθηκὸς καὶ καρποφορῆσαν αὐταῖς ῥίζαις ἀνέσπασται καὶ κατέρρηκται, ἔτι τοῖς φύλλοις κομῶν, ἔτι ἀναδραμεῖν προσδοκώμενον καὶ πυκασθῆναι κλάδοις καὶ πετασθῆναι πετάλοις καὶ παντοδαπὴν ἐκδώσειν ὀπώραν. Ἦν μὲν γὰρ καὶ πρὸ τῆς ἐμῆς φυτείας αὐτόθεν ἐκεῖνος ἐπιδεικνύς, ὁποῖος ἔσται γεωργικῆς τευξόμενος τέχνης τε καὶ χειρός. Ἐπεὶ δὲ καὶ παρ' ἐμοῦ τιθασσεύεσθαι ἤρξατο καὶ καταρριζοῦσθαι εἰς γῆν πίονα καὶ τοῖς ἐκ τῶν τεχνῶν ἀρδεύεσθαι ὕδασιν, αὐτίκα τὰς κεκρυμμένας τῶν λόγων δημοσιεύει γονάς, οὐ πολλοῦ χρόνου καὶ

1,14 οὐδεὶς ex οὐδὲν corr. L **2,1** οἷον L **4** πετάλλοις L **7** τιθασσεύεσθαι L (more byzantino) **9** an δὲ post χρόνου addendum?

1,14 Mt. 13, 8

μετὰ τῆς ἄνθης τὴν ὀπώραν ἐξήνεγκε. Καὶ ἵνα μὴ ἐν ὑπονοίαις τε καὶ τροπαῖς τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον ποιῶμαι, ἐπειδήπερ ἐκεῖνον τεθέαμαι τήν τε γνώμην γονιμώτατον καὶ τὴν γλῶτταν ἑτοιμότατόν τε καὶ προχειρότατον, ἐξ ἀμφοτέρων ἀφορμὰς φιλοσοφίας καὶ ῥητορικῆς ἐτεκμηράμην αὐτῷ καὶ οὕτω δὴ οὐκ ἀπὸ μιᾶς τούτων ἀρξάμενος ἐς τὴν ἑτέραν κατέληξα, ἀλλὰ πρὸς ἀμφοτέρας τοὺς λόγους μεθαρμοσάμενος, μᾶλλον δὲ ἄμφω προσφυῶς κερασάμενος, τάς τε τῶν ὄντων οὐσίας αὐτῷ ἀνεκάλυψα καὶ τὸ στόμα πρὸς εὐγλωττίαν ἐρρύθμισα. Ὁ δὲ ἤρα μὲν ἀμφοῖν, ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ ζυγοῦ ἐπιρρεπέστερος πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἐδείκνυτο καὶ πᾶσι μὲν τοῖς ἐκείνης προσηρμόζετο μέρεσι, μάλιστα δὲ τὴν ἀποδεικτικὴν ἐξεθείαζε μέθοδον, καὶ διὰ ταῦτα τοὺς κανόνας ταύτης προειληφώς, γεωμετρίας ὡς ἀποδεικτικωτέρας μᾶλλον ἀντείχετο κἀντεῦθεν ἦν αὐτῷ πλείων τῆς γνώμης ἡ γλῶττα. Ἐγὼ δὲ ἰσοσθενῆ τὰ μέρη τούτῳ ποιούμενος, ἐξεπίτηδες τὰς φιλοσόφους ἐννοίας ἠττίκιζον, λέξεσιν εὐρύθμοις καὶ τεχνικαῖς ἐπαίρων τὸ τῆς φιλοσοφίας βαθύ. Πολλάκις δὲ καὶ προσεπέπληττον μὴ ἐν δευτέρῳ φιλοσοφίας ῥητορικὴν τίθεσθαι, μηδὲ τὴν μὲν ψυχὴν ταῖς ἐκείνης ἰδέαις κατακοσμεῖν, τὴν δὲ γλῶτταν μὴ καλλύνειν ταῖς ἐντέχνοις περιβολαῖς, μηδ' ὥσπερ οἱ ἀμουσότεροι τῶν κιθαρῳδῶν τὴν μὲν ψυχὴν ἁρμόζειν ὥσπερ χορδάς, μὴ ἔχειν δὲ φωνὴν εὔρυθμον ἀφιέναι. Ἐντεῦθεν ἐκεῖνος οὐχ ὥσπερ ὁδῶν δυοῖν ἐπὶ τὴν ἑτέραν ἐτράπετο, ἀλλὰ παρὰ μέρος ἐπ' ἀμφοτέρας προήει, ἢ οὐχ ὥσπερ τῆς ἀμβροσίας πεπλησμένος τοῦ νέκταρος ἐπελέληστο, ἀλλ' ἄμφω μίσγων ἐν τῷ πλατωνικῷ κρατῆρι μετεῖχεν ἀμφοῖν, τοσοῦτον δέ μοι τοῦ πόματος ἔσπασεν, ὥστε καὶ ἑτέροις προχεῖν δύνασθαι καὶ τὴν ἐμὴν ὑποκρίνεσθαι γλῶτταν καὶ μὴ πολὺ λελεῖφθαι τῆς πρώτης πηγῆς. Εἴχετο μὲν οὖν καὶ τῆς πρώτης φιλοσοφίας, μάλιστα δὲ τῆς μαθηματικῆς ἤρα καὶ πανταχῇ τῶν αὐτοῦ λόγων ἢ πρὸς γεωμετρικὸν θεώρημα τὰ γεγραμμένα παρέξεεν ἢ πρὸς μουσικὴν ἐρρύθμιζε τὸν σκοπὸν ἢ τὸν πυθαγορικὸν τρόπον ἀριθμοῖς ἅπαντα εἴκαζεν. Εἰ δὲ καὶ τῆς σφαίρας ἅπτοιτο, ἐκεῖθεν μᾶλλον ἢ ἐκ τῶν ἄλλων ἐβρόντα μερῶν.

14 δὲ Dr **23–24** an τῆς γλώττης ἡ γνώμη scribendum? **25** τεχνικοῖς LDr : correxi **40** παρέξεσεν Dr

2,34 Plat., Tim. 41d **37** cf. Psell., Theol. 64, 100-101 (p. 250)

3. Ἐβούλετο μὲν οὖν μοι πάντοθεν καὶ ἐν πᾶσιν εἰκάζεσθαι καὶ ἐμιμεῖτό μου οὐχ ὅσα ἐν ψυχικαῖς χάρισιν, ἀλλ' ὅσα καὶ ἐν σώματος εἴδεσιν ὁπόσοις τε αὐτὸς χρῶμαι διδάσκων τοῖς σχήμασιν, οὐχ ὡς ἐπὶ τούτοις σεμνυνόμενος, ἀλλὰ τῷ λόγῳ πορίζων ἀξίωμα. Μάλιστα δέ μοι τὸν αὐτοσχέδιον ἐζήλου λόγον καὶ τὸ σὺν εὐροίᾳ τοῦτον τίθεσθαι καὶ ἀρξάμενον κατατείνειν καὶ ταῖς μεθόδοις τῶν νοημάτων καὶ τοῖς τῶν λέξεων σχήμασι. Τὰ πρῶτα μὲν οὖν ὥσπερ οἱ πρώτως ἅρματος ἐπιβαίνοντες, οὐ πάνυ τι κατώρθου τὴν τοῦ λόγου φοράν, ἀλλ' ἔστιν ὅπῃ ἐξήνεγκτο τοῦ προσήκοντος. Εἶτα δὴ πολλάκις ἐθίζων αὐτὸν τῷ ὀχήματι, ἐθάρσησε τὴν ἡνιοχείαν τοῦ λόγου, καὶ τὰ μὲν ἐνδιδοὺς τὰς ἡνίας, τὰ δὲ ξυντείνων προῄει τε μάλα λαμπρῶς καὶ ἀνέκαμπτε μεγαλοπρεπῶς. Ἐπὶ τούτοις ἐρᾷ καὶ πολιτικῶν νόμων, οὐχ ὥσπερ οἱ πολυίστορες τῶν ἐμπόρων ἑλληνικὰ χρήματα πρὸς βαρβαρικὴν ἐπαγόμενος θάλατταν. Ὅθεν τὰς πρώτας ἐκ τῶν πρώτων ἐπιστήμας λαβών, οὐ μᾶλλον ἐκ τῆς νομικῆς μετελάμβανε ἢ μετεδίδου τάξεώς τε τῶν νοηθέντων καὶ διαιρέσεως ἀκριβοῦς, καὶ ἵνα γε τὴν τέχνην ὧν εἴληφεν ἐπιδείξαιτο, καὶ δικαστικῆς ἀξιοῦται ἀρχῆς καὶ ῥωμαϊκῇ ἐπαρχίᾳ θεμιστεύειν ἐπιτρέπεται καὶ πολιοῦχος οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἔθνους καθίσταται.

4. Ἀλλά σε ἡ μεταβολὴ ὡς ἔοικε τῶν ἐθῶν-ἢ τοῦτο μὲν οὐδαμῶς (μὴ γὰρ σοφίαν αὐτὸς καταισχύναιμι, μηδ' ὡρῶν κράσεσι καὶ ἀέρων μεταβολαῖς τὸ ζῆν καὶ τὸ θανεῖν αὐτὸς ὁρίσαιμι), ἀλλ' ἦν ἄνωθεν δεδομένον σοι μὴ πολὺ χρόνον ἐπιψαῦσαι τῆς γῆς, ἀλλ' ἐπὶ μέλασιν ἔτι θριξὶν ἄρτι πυκάσαντά σε τὸν πώγωνα, ἐπὶ τὴν ἄνω ἀναρρυῆναι πηγήν, ὅθεν ἐνταῦθα κατέρρευσας, καὶ μετ' εὐανθοῦς ἀποδεδημηκὼς ἐξ ἡμῶν χρώματος ἐπαναστρέφεις ὠχριακώς, ἀτυχήσαντός σοι τοῦ ἥπατος πρὸς τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν καὶ τὴν ἕξιν τοῦ σώματος διαφθείραντος. Ὢ τῆς συνθέτου φύσεως ἡμῶν, ὢ τοῦ ἐκ τῶν ἐναντίων μίγματος, δι' ἃ λυόμεθά τε καὶ ἀναλυόμεθα, πρὸς ἐκεῖνα διασπειρόμενοι, ἐξ ὧν συνεπάγημεν. Εἶδες μὲν οὖν ἐπανιὼν τὰ φίλτατα καὶ ὤφθης

3,5 εὐρροίᾳ L **7** σχῆμα L : tacite corr. Dr **10** αὐτὸν L : tacite corr. Dr
4,1 post ἐθῶν lacunam perperam indicavit Dr

3,7–13 cf. Plat., Phaedr. 253e

αὐτοῖς, ἀλλ' ἡμίπνους καὶ ἀσθμαίνων πυκνῶς καὶ οὐ πάνυ χαρίεις, οὐδ' ἵλεων τὴν ὄψιν ἐπιδεικνύμενος, ἀλλὰ προοιωνιζόμενος αὐτοῖς τὸ αὐτίκα τεθνήξεσθαι, ὅπερ δή σοι καὶ ὁ τῆς φύσεως (ἵν' οὕτως εἴπω), πατήρ, μᾶλλον δὲ καὶ πατρὸς πλέον καὶ πάντα σοι συντελέσας, οἷς αὐτὸς ἐξέλαμψας ὕστερον, προεμαντεύετό τε καὶ κατηφὴς διεδείκνυτο. Ἔστι γὰρ τὴν περὶ τοῦτο πρόρρησιν οὐχ ἧττον ἤπερ ὁ Πύθιος τὴν τέχνην ἠκριβωκὼς καὶ ἐπαληθεύων τοῖς πράγμασι, πλὴν ὅσον ᾔδει μὲν τὸ δεινόν, τὴν δὲ γλῶτταν ἐπεῖχεν, ἵνα μή σοι δόξῃ φορτικώτερος τοῦ νοσήματος.

5. Ὦ τῶν φιλτάτων σοι, γυναικός φημι καὶ παιδός, τῆς μὲν ἐπὶ σοὶ μόνῳ ἀναπνεούσης οὕτως εἰπεῖν, τοῦ δὲ οὐδὲ πάνυ ἐπισταμένου τὴν συμφορὰν ἢ οὐ χωροῦντος διὰ τὴν ἡλικίαν τὸ πάθος. Ἀλλὰ πῶς τὸν σὸν ἐπιτραγῳδήσω θάνατον; Πῶς δέ σου τὴν ἄωρον ἐκτομὴν ἀποδύρωμαι; Σὺ μὲν γάρ, οἷα δὴ φιλοσοφῶν κἀν ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς, σταθηρότερον εἶχες τοῦ πάθους καὶ πρὸς τὴν τέχνην ἀπαγορεύουσαν ἀντηγωνίζου λαμπρῶς καὶ τῆς τε γυναικὸς τὸ πένθος ἀφῄρεις τῷ τε παιδὶ θαμὰ προσεγέλας, λανθάνειν αὐτοῖς προῃρημένος τὸ αὐτίκα τεθνήξεσθαι, τὸ δὲ ἐπεῖχε καὶ πρὸς αὐτὸ δὴ τοῦτο συνήλαυνεν, ἕως δὴ καὶ αὐτὸς ἀπαγορεύσας τοῖς πάθεσιν ὡμολόγηκας ἐκείνοις τὴν ἔξοδον. Εἶτα δὴ καὶ ἐκστάσεως τετυχηκὼς κρείττονος καὶ τοὺς ἀπάξοντας ἀγγέλους ἰδὼν καὶ ὀνομαστὶ τούτους καλέσας, ἐπαφῆκας αὐτοῖς τὴν ψυχήν. Ὦ γένους λαμπρότης, οἴκου στήριγμα, φύσεως ἄγαλμα, λόγων ἐντρύφημα, διδασκάλοις αἰδέσιμον χρῆμα, συμφοιτηταῖς καλλώπισμα χαριέστατον. Ὦ καὶ τὴν γνώμην εὐθύτατε καὶ τὴν ψυχὴν σταθηρότατε καὶ πᾶσι κατὰ πάντα μέρη προσαρμόσας τῆς ἀρετῆς καὶ τήν τε φιλοσοφίαν ἤθει κοσμήσας χαρίεντι τήν τε ῥητορικὴν νοημάτων σεμνύνας βαθύτησι καὶ τοὺς νόμους δι' ἀμφοτέρων ὑψηγορήσας καὶ εὐγλωττίας πλεῖστα ἐξενεγκὼν ῥήματα. Ἐγὼ μὲν ᾤμην παρὰ σοῦ τῶν ἐπικηδείων τυχεῖν καί σου τὴν γλῶτταν εἰργαζόμην ποτιμωτέραν, ἵνα μοι καλλίονα ποιήσῃς τὸν ἐπιτάφιον. Ἐπεὶ δὲ οὕτως εἵμαρται, ἐγὼ

14 ἵλεω LDr : correxi **5,6** εἶχε L : corr. Dr

5,14–15 cf. Greg. Naz., Or. 24, 6, 8 (p. 50); cf. etiam Psell., Opusc. phil. 38 (II, p. 136, 5)

μὲν τῶν κρειττόνων διημαρτήκειν εὐφημιῶν, σὺ δέ μου τὴν γλῶτταν καὶ ἀπεληλυθὼς ἔχεις καὶ οὐ πάνυ τι ἐντεῦθεν ἐξῴχηκας, ἀλλὰ σὲ ὁ παρὼν λόγος καὶ πανταχοῦ διακομιεῖται καὶ ἐνταῦθα καθέξει οἷα δὴ χρυσήλατον ἄγαλμα.

ORATIO 8

Ἐπιτάφιος εἰς ⟨Ἀναστάσιον⟩ f. 149v

1. Ἔμελλον ἄρα, φίλτατέ μοι πάντων ἀνδρῶν Ἀναστάσιε, διττὴν ἐπὶ σοὶ δέξασθαι τὴν πληγήν, μᾶλλον δὲ δριμυτέραν τῆς δευτέρας τὴν πρώτην, πλέον δὲ ταύτης αἰσθάνεσθαι. Ἡ μὲν γὰρ εὐθὺς προσβαλοῦσα καὶ τὰ καίρια πλήξασα, ἀφείλετο μὲν τὴν αἴσθησιν, ἡ δὲ ταύτην μὴ ἀφελομένη αἰσθητικωτέραν τὴν ἀλγηδόνα πεποίηκε. Πέπονθα γὰρ ταὐτὸν τοῖς πληγεῖσι τὴν κεφαλήν, οἳ τῷ σφοδρῷ τοῦ πάθους παραυτίκα μὲν εἰς τὸ μηδὲν ἀλγεῖν περιίστανται, τῷ δὲ χρόνῳ λήγοντος τοῦ κακοῦ εἰς τὸ μᾶλλον ὀδυνᾶσθαι ἀποκαθίστανται, ὡς τηνικαῦτα πρώτης τῆς συμφορᾶς αἰσθάνεσθαι. Οἱ μὲν οὖν ἑτέρων πάθη τῷ λόγῳ ὑποκρινόμενοι τῷ καθ' ἑαυτοὺς ἀλύπῳ ταῖς τῶν πεπονθότων μάλιστα λύπαις ἐνδέονται καὶ τὴν μίμησιν ἄρα διασῴζουσιν (οἷς γὰρ ὁ λογισμὸς αὐτῶν ⟨μὴ⟩ τεθόλωται, τὰ τῶν ἀθυμούντων κάλλιστα ὑποκρίνο[νται] σχήματα), οἷς δὲ τὸ λυπεῖσθαι ἐν πράγματι, οὐκ ἐν σχήματι, τούτοις ὅσα μὲν ἀνυπόκριτα ἐμπαθέστερα φαίνεται, ὅσα δὲ ὑποκρίσεως δεῖται καὶ σχήματος καὶ τῆς ἐν τοῖς λόγοις μιμήσεως, ἄλλως παρὰ τὰ πράγματα δείκνυνται. Διὰ τοῦτο τῷ μὲν στενάζειν ἐπὶ σοὶ καὶ δακρύειν οἷόν μοι τὸ ἐπὶ σοὶ πάθος ἀριδηλότατα παριστῶ, τῷ δὲ λόγους πλέκειν καὶ ἐπιταφίους ᾠδὰς ἔλαττον τοῦτο δείκνυμι. Ἀλλὰ τί πάθω; Ἐκεῖνο μὲν γὰρ καὶ στέργων ἀφιλόσοφος κρίνομαι, τοῦτο δὲ προτιμῶν ἧττον δόξω παθαίνεσθαι. Δεῖ οὖν με κἀκείνως κλαίειν καὶ οὕτως θρηνεῖν, τοῦτο μὲν ἀφοσιούμενον, ἐκεῖνο δὲ τοῦ πάθους ἡττώμενον. Οἷς μὲν γὰρ ὑπόγυια τὰ τῆς φιλίας δεσμά, τούτοις καὶ τὸ ἀποβεβληκέναι, οὓς προσφάτως ἐφίλησαν, οὐ λίαν ὀδυνηρόν, οἷς δὲ ὁ μακρὸς χρόνος εἰς φιλίαν {εἰς} ψυχὰς ἀνεκέρασεν, οἱ τοιοῦτοι πῶς ἂν στέρξαιεν ἀλλήλων στερούμενοι; Εἰ δὲ καὶ ὁ τρόπος τῆς συνουσίας καὶ ἡ ταύτης ἀρχὴ οὐ κώμων καὶ πότων ἤρτηται, οὐδὲ τοῦ συγκυβεύειν

titulus,1 Ἀναστάσιον add. GaWe **1,11–12** ἐνδύονται coni. GaWe **13** μὴ add. Ka | suppl. Ga ὑποκρίνεται We **17** Διατοῦτο B **24** ὑπόγυα BGa, corr. We **26** εἰς² del. GaWe | ἐνεκέρασεν We | τούτοις BGaWe : correxi, οὗτοι coni. Ka

ἢ συσφαιρίζειν, ἀλλὰ Μουσῶν καὶ λόγων καὶ τῆς ἄλλης χάριτος, πῶς ἂν ἀπαθῶς φέροιεν οἱ τοιοῦτοι διαλυό[μεν]οι;

2. Ἡμῖν δὲ τί ἄλλο, φίλτατέ μοι πάντων ἀνδρῶν, τὴν φιλίαν προὐξένησεν ἢ πρῶτα μὲν φήμη πρὸς ἀλλήλους περὶ ἀλλήλων f. 150 ἤκουσα, ἐπὶ ταύτῃ δὲ λόγος |καὶ ψυχῆς περὶ λόγου ἔρωτες; Ἔπειτα καὶ τὰ ἤθη [πρὸς] ἀλλήλους συγκρούσαντες, ἐπεὶ μ[ία ἀπηντή]κει ἑκατέροιν ἰδέα, μίαν ἐξ ἀμφοῖν καὶ τὴν ἁρμονίαν ἀπετελέσαμεν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν [πρόσχημά] τι τῆς σῆς φιλίας καὶ μετὰ θάνατον παραπέτασμα. Λεληθότως ἐμαυτὸν ἐπαινῶν, [τάχα τῇ] σῇ ψυχῇ ἀφωμοίωμαι. Ἐγὼ δὲ οὐδέν τι δέομαι νῦν ἐπαίνων, καὶ ταῦτα τῇ ἐμαυτοῦ γλώτ[τῃ, ἀλλὰ] τοῦ πῶς ἂν ἀξίως τοῦ πάθους τὸν λόγον προσανακλαύσωμαι. Εἴ τι δ' ἐν παρέργῳ κἀν[ταῦθα] πρὸς εὐφημίαν συνερανίζεται, σοὶ χάρις τῷ πράγματι, τῷ οὕτω με ὑπολαβόντι τε καὶ [εὐφη]μήσαντι. Ἐπεὶ γὰρ δέδωκάς τε τὸν λόγον καὶ εἴληφας, οὐκ ἔφθης τρίτην μοι τὴν ἐπὶ τούτοις συνουσίαν ποιήσασθαι καὶ ἁλίσκῃ, ὧν αὐτὸς ἔλεγες χαρίτων ἐμῶν, καὶ Πλάτωνά με ὁ νέος Ἀριστοτέλης ποιεῖς, φοιτῶν τε παρ' ἐμὲ καὶ τῆς Ἀκαδημίας προτιθεὶς τὸν Περίπατον καὶ τήν τε γλῶτταν πρὸς δρόμον ῥητορικὸν ἐπασκῶν καὶ τὴν ψυχὴν σεμνύνων τοῖς δόγμασιν· ἀκρότητι δὲ νοῦ καὶ φύσεως δεξιότητι παριὼν ἔστιν οὗ τὸν διδάσκαλον, καὶ γενναίως ἀντιδραττόμενος, οὐχ ὡς ὁ Σταγειρίτης εἴρων ἐφαίνου καὶ τωθαστής, οὐδὲ λακτίζειν ᾤου δεῖν οἷα πῶλος τὸν γεγεννηκότα, ἀλλὰ μεμνημένος τοῦ γάλακτος, τὴν πρεσβυτέραν τροφὴν οὐκ ἠτίμαζες· ἀμφοτέρων δὲ καὶ τῶν ἕξεων ἐχόμενος ἐπιμελῶς, ὅση τε τὸν ἐν ἡμῖν ἀναχωννύει νοῦν καὶ ὅση τὴν γλῶτταν εἰς λόγους ἐπαίρει, τὴν τοῦτο κατορθο-

30 suppl. GaWe **2,3** ἤκουσα BWe : corr. Ga | τῆς ψυχῆς… ἔρωτι We **4** suppl. Ga : συγκρούσαντα We **4–5** μ[ία ἀπηντήκει] supplevi : μοὶ [ἀπηντήκει] We **6** exempli gratia supplevi (εἴη ἂν etiam supplere potuisses) : σκίασμα suppl. We **7–8** exempli gratia supplevi (δῆθεν etiam supplere potuisses) : μόνον τῇ suppl. We **9** supplevi : γλώτ[τῃ μεῖον ἢ] suppl. We **10** προσανακλαύσομαι BGaWe **11** suppl. Ga : κἀν [εὐπορίᾳ] suppl. We | an τοῦ πράγματος scribendum? **12** με om. We | supplevi : [μι]μήσαντι suppl. GaWe **16** Ἀκαδδημίας B **18** δόγμασι BGa : corr. We **21** τόν γε ἐκνηκότα We

2,20–21 Diog. Laert., Vit. 5, 2 (1, p. 305,3-4)

ῦσαν μᾶλλον τέχνην ἐζήλους, ἥ δή σε καὶ γεννησαμένη καὶ σπαργανώσασα, γαλακτοτροφήσασά τε καὶ τελειώσασα, ἐπίσημον ἐξ αὐτῆς ἀπειργάσατο. Ἐπὶ ταύτῃ δὲ καὶ τὴν Ἰταλῶν Μοῦσαν προσειληφώς, ἐπειδὴ καὶ ταύτης μᾶλλον τοῖς ὅσοι πολιτεύονται δεῖ, ἓν εἶδος ἐξ ἀμφοῖν τὸ κάλλιστόν τε καὶ τελεώτατον τῇ σῇ περιεποιήσω ψυχῇ.

3. Διὰ ταῦτα γοῦν σε ἑῴα τε λῆξις ἔγνωκε καὶ ἑσπέριος, ἑτέροις μὲν δικάζουσι παρεστῶτα, οὐδὲν δὲ ἧττον ἐκείνων τιμώμενον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, ὅσῳ οἱ μὲν τὸ σχῆμα τῆς δίκης ὥσπερ ἐπὶ σκηνῆς προεβάλλοντο, σὺ δὲ μετὰ τῆς οἰκείας ἐφαίνου στολῆς, καὶ τοῖς μὲν ἡ τύχη, ὡς οὐκ ἔδει, τῆς τέχνης προκαθηγήσατο, ἣν οὐδὲ προσειλήφεσαν, σὺ δὲ ἀπὸ τῆς τέχνης ἀρξάμενος ἐπὶ τὴν τύχην ἀνήχθης· καὶ ὥσπερ οἱ μυσταγωγούμενοι περιρραντηρίοις τισὶ πρότερον καὶ τοιαύταις καθάρσεσιν ἀφαγνίζονται, οὕτω δὴ καὶ σὺ πρὸ τῆς ἐν βασιλείοις διαγωγῆς ἑαυτὸν καθηράμενος, οὕτως ἐπ' ἐκεῖνα βεβάδικας, ἐν οἷς δὴ καὶ τὴν προκάθαρσιν οἵα καὶ τὴν προπαίδειαν ὅση παρέστησας, οὐ λόγοις μόνον αἱρῶν τὸν κρατοῦντα, οὐδὲ δρόμῳ γλώττης καὶ τάχει χειρός, οὐδ' ἐν οἷς μὲν ὑπαγορεύειν ἔδει φθάνων τὸν σημειούμενον, ἐν οἷς δὲ γράφειν πλέθροις ὅλοις προθέων τοῦ λέγοντος, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἤθεσι καὶ τοῖς σχήμασιν ἐφήρμοστό σοι πάντα καὶ κατάλληλα ἦν πρὸς ἄλληλα. Ὅ τε γὰρ γέλως σοι αἰδοῖ σύγκρατος καὶ τὴν αἰδῶ ἱλαρὰν ἡ τῆς ψυχῆς χάρις ἐδείκνυεν, ἀπήνθιστο δέ σοι καὶ τὸ στόμα Μούσαις ἅμα καὶ Χάρισι καὶ οὔθ' αἱ Μοῦσαι τῶν Χαρίτων ἄτερ οὔθ' αἱ Χάριτες τῶν Μουσῶν χωρὶς ἐπεδείκνυντο. Πρὸς οὐδὲν δέ σοι οὔτε ὁ θεατὴς οὔθ' ὁ ἀκροατὴς ἐδυσχέραινεν, | [ἀλλ' ὁ f. 150v μὲν] τῷ ἤθει τερπόμενος καὶ τῷ κάλλει τοῦ σώματος, προσθήσω δὲ καὶ τῇ τῆς χειρὸς εὐρυθμίᾳ ἐκ κ[.....] τὸν κάλαμον ἔχοντος τοῖς τε ἄλλοις ἀπήει τερπόμενος, ὁ δέ σου τῇ σειρῆνι τῶν λόγων [θελγό]μενος καὶ τῇ εὐδρομίᾳ τῆς γλώττης ταῖς τε πολιτικαῖς

26–27 σε post ἐπίσημον add. We **3,11** προπαίδευσιν We | παρέστησα BGa : corr. We **16** Ὅτε GaWe **20–21** supplevi : [ἀλλὰ] Ga, [ἦλθες] We, [ὁ μὲν σου] Ka **22** ἐκ κ[όσμου τοῦ] suppl. We ; an ἐκκ[εκρέμαστό σου] **24** supplevi : [ἀκου]όμενος We, [τερπό]μενος Ka

3,19 cf. Eurip. Herc. 674-675

χάρισιν καὶ τῇ περὶ τοὺς [νόμους] Μούσῃ, εἴ ποτε καὶ ταύτης δεήσειεν, ὑπεχώρει κηλούμενος ἢ μᾶλλον ἄμφω συνεπέ[δησ]αν, ὅρος δὲ ἀναλύσεως τῷ μὲν ἡ σιωπή, τῷ δὲ τὸ ὑποκεκρύφθαι σε. Εἰ δὲ τῶν ἄλλων οὕτως ἐκράτεις, ἐμὲ πῶς οὐ μᾶλλον κατεῖχες, τὸν οὐχ ἧττον ἐπὶ τούτοις φιλοτιμούμενον;

4. Ἀλλὰ δεινὸς ὁ φθόνος τοιούτοις καὶ τοσούτοις κάλλεσι τὸν οἰκεῖον ἐμβαλεῖν ὀφθαλμόν. Ἔνθεν τοι καὶ τὸν ἰὸν ἐναπέρρευσεν καί σοι τὰς σάρκας δεινῶς κατενεμήσατο, χερσὶ μάλιστα καὶ ποσὶ τοῦτον ἐκχέας, ἵν' οἱ μὲν μὴ ὡραῖοι φαίνοιντο, μηδὲ εἰρήνην εὐαγγελίζοιντο, αἱ δὲ τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν μὴ ἐμφαίνοιεν. Εἶδον ἐγὼ ταῦτα, ὡς μὴ ὤφελον, καὶ μυρία κατέσπεισα δάκρυα. Οἱ μὲν γὰρ πόδες, ὥσπερ ἄρθροις μὴ διαιρούμενοι, μονοφυεῖς πως ἐδείκνυντο, οἱ δὲ τῶν χειρῶν δάκτυλοι, τοὺς ἐν μέσῳ δεσμοὺς ἀγνοήσαντες, οἷς τὸ κάμπτεσθαί τε αὐτοὺς καὶ μὴ περιγίνεται, τὸ μὲν ἔπαθον, τοῦτο δὲ οὐκ ἐποίουν, ἠνία δέ σε μᾶλλον {ἢ} τὸ οἴκοι καθῆσθαι καὶ τῆς ἐν συνουσίαις ἐστερῆσθαι χάριτος. Ἐπεὶ δὲ ἅπαξ σεαυτόν ποτε βιασάμενος τῷ πρὸ ἄστεως ἀέρι ὡμίλησας κἀντεῦθεν, ἡδύ τι ἀναπεπνευκὼς καὶ τὸ σῶμα γυμνασάμενος ταῖς κινήσεσιν, ὑφήρηκάς τι σαυτῷ τῆς ὀδύνης καὶ τούς τε πόδας καὶ τοὺς δακτύλους ἐπικλίνειν ἔδειξας, οὐκ ᾤου δεῖν ἀνεκτὸν εἶναί σοι τὴν οἴκοι διατριβήν, ἀλλὰ μακρὰν ἐζήτεις ὁδὸν καὶ ἀέρα τοῦ ἐθάδος ἀλλότριον ὡς ἐντεῦθεν ῥαΐσων καὶ τῶν πόνων ἀπαλλαξόμενος. Ἔμελλες δὲ ταῦτα μὲν εὑρέσθαι, στερήσεσθαι δὲ τῆς ψυχῆς. Εὐθὺς γάρ σοι κρίσει καὶ λόγῳ τὸ τῆς Ἀττικῆς ὁ βασιλεὺς ἐγχειρίζεται τέμενος, τὸ ἱερὸν ὄντως τῶν λόγων ἀνάθημα, τὸ τῶν Μουσῶν χωρίον, τῷ λογίῳ τὴν λόγων ἀρχήν, τῷ τὴν Ἀτθίδα γλῶσσαν ἠγαπηκότι τὴν ταύτην βλαστήσασαν. Λόγοι οὖν σε πάλιν μετὰ λόγους ἐδέξαντο καὶ Μοῦσαι μείζους κρείττονι μετεκολπώσαντο σχήματι. Τὸ μὲν οὖν πρόσχημα τῆς εἰς Ἀθήνας ἐπιδημίας νόμων συντήρησις καὶ πολιτικῶν πραγμάτων διοίκησις

25 supplevi, τὴν [λύραν] We **26** suppl. Ga : συνεπε[χάρησαν] Ka, ⟨ἀλλήλους⟩ συνεπέ[κρ]ισαν We ; an συνεπε[λύθησ]αν? **4,10** ἢ delevi; τοῦτο ante μᾶλλον add. We (fortasse recte) **12** ἄστεος BGa : corr. We **13** καὶ om. We **14** κνήσεσιν We | καὶ om. We **19** τῆς BGa : τῆς γῆς We **24** πρόσσχημα B We : corr. Ga

4,4–5 Rom. 10, 15

καὶ δίκης ἰσχὺς ἐντεῦθεν τὸ κράτος σοι παρεχομένη καὶ τὴν ἀρχὴν μετ' ἐπιστήμης ἐργαζομένη, τὸ δ' ἔργον διττόν, ψυχῆς ἄνεσις ἢ κάθαρσις καὶ ῥῶσις σώματος. Τὴν μὲν γὰρ καλλίω ἐποίεις, τοῖς Πλατωνικοῖς ἐμπεριπατῶν περιπάτοις κἀκεῖθέν τι πρὸς κατανόησιν τῶν αὐτοῦ λόγων ἀναλεγόμενος ταῖς τε Ὁμήρου γοναῖς εἰς τὴν τῶν λόγων γονὴν ὠφελούμενος (ἐδόκει γὰρ καὶ ταῦτα δύναμίν τινα φέρειν εἰς τὴν τούτων ἀνάληψιν), τὸ δὲ συνίστας καὶ ἐπερρώννυες, ταῖς τε μεταβάσεσιν ἡδίων γινόμενος καὶ τοῖς σεμνότεροις τῆς Ἀττικῆς θεάμασιν. Ἀμφότερα δέ σοι προὔβαινε κατὰ λόγον καὶ ἦς ὥσπερ ἐν τῷ χωρίῳ τελούμενος καὶ ὅλος κρείττων γενόμενος. Αἱ δὲ καλλίους ἀμφὶ σοὶ φῆμαι διέρρεον καὶ ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ ἡδονήν μοι ἀφικνεῖται διδούς, ὁ μὲν τόδε σοι | f. 151
[................]ος, ὁ δ[.........] ἠλευθερῶσθαι, ὁ δέ τι ἐκπλήξας ἀπῆλθεν ὡς ὁρα[....... τὴν] γενναιό[τητα]. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι χώ[ρου]ς δή τινας καὶ τόπους ἡδίους ἠτιῶντο τοῦ πράγματ[ος, ἐγὼ δὲ] λόγους ἡγεμόνας τῆς ἰσχύος ἐλάμβανον, ὡς τῆς μὲν ψυχῆς ἐντεῦθεν ἱλαρυνομένης, ἐκεῖθεν [δὲ κρα]ταιουμένου τοῦ σώματος. Ἀλλ' ἦσαν ἄρα δεινοὶ νόσου μόνης κρατεῖν, μὴ μέντοι γε καὶ τελευτῆς [......] ἀλλὰ τῇ φύσει ὑποχωρεῖν, καὶ πᾶσά τε μηχανὴ καὶ πᾶν ὅπλον ἀσθενέστερον πέφυκεν. [Ὅτε] γοῦν τῶν δεινῶν ἀπηλλάγημεν, ὅτε τοῦ ἐπὶ σοὶ κινδύνου τὸν φόβον καταλελύκαμεν, ὅτε σοι τὴν ἐπάνοδον προσεμένομεν, ὅτε σε χρόνιον ἰδεῖν ἠλπίζομεν καὶ διὰ τοῦτο πλέον ποθούμενον, ὅτε ζόφου λυθέντος προσεδοκᾶτο ὁ ἥλιος, τότε καὶ μᾶλλον βαθύτατον νέφος ὑποδραμόν, οὐκ οἶδ' ὁπόθεν ῥαγὲν ἢ τίνα σύστασιν εἰληφός, σέ τε ὅλον ἐκάλυψε καὶ ἡμᾶς νυκτέρους τῷ ὄντι καὶ Κιμμερίους πεποίηκεν.

5. Ὦ πικροτάτου πυρὸς ἐκείνου, ὅ σε ἀθρόον ἐνέπρησε προσβαλόν, ὢ τοῦ χαλεπωτάτου κρυμοῦ, ὃς δή σου τὴν κρᾶσιν

30 αὐτῶν Ga **31** τὴν BGa : τὸ We **33** ἐπερώννυες B : corr. GaWe **35** τελούμενος BGa : γελούμενος We **38** ἠλευθερῶσθαι B : lectio incerta **39** ὅσην ὁ[ρασάμενος ἦν τὴν] We | suppl. We **40** suppl. Ga | ἤ τι ὧν τῇ We **40–41** supplevi : πράγματ[ος, τοὺς δὲ] Ga **42** ἐκεῖθεν [δὲ κρα]ταιουμένου BGa : ἐκεῖθεν [ἴσα δὲ] ποιουμένου suppl. We **44** καρτερεῖν suppl. We ; [ἔδει δ'] suppleverim **45** suppl. Ga

30–31 cf. Ael. Arist., Monod. in Smyrn. 260, 15 (I, p. 425) **51** cf. Greg. Naz., Epist. 4, 4 (I, p. 4)

ἠλλοίωσεν, ὢ τῆς δεινῆς τούτων ἀντιπεριστάσεως, θατέρῳ θατέρου ὑποχωροῦντος καὶ τούτου ἐκεῖνο καταλαμβάνοντος, ὡς νῦν μέν σε τῷ κρυμῷ πήγνυσθαι, νῦν δὲ τῇ θέρμῃ ἐκλύεσθαι. Ὢ τοῦ διὰ τρίτης εἰσβάλλοντος πυρετοῦ, εἶτα παρ' ἡμέραν ἐμπίπτοντος, ὢ τοῦ ἄμφω συνειληφότος τὰ διαστήματα τοῦ τελευταίου πυρός, ὃ δὴ κατ' ὀλίγον ἤκμαζε, μηδ' ὀλίγον ὑφιὲν τῆς διττῆς ταύτης ἐμπρήσεως· ἐφ' οἷς ἀποκαμὼν καὶ τῷ ἄσθματι τὸν θάνατον τεκμηράμενος, σαυτοῦ μὲν ἧττον ἐφρόντιζες, εἰδὼς τὸ πεπρωμένον χρέος ἀποδιδούς, καὶ οὐκ ἐταράττου, πρὸς τοῦτο πάλαι ἑτοιμασθείς, τῆς δὲ γειναμένης ἐπιμνησθείς, πολλοὺς ἐπὶ ταύτῃ κρουνοὺς ἠφίεις δακρύων, ἠρέμα καὶ ταῦτα φθεγγόμενος ὅτι «σὺ μὲν ἐπ' ἐμοί, καλλίστη μητέρων, τὰς τοῦ βίου ἐλπίδας σαλεύουσα, σὺν εὐχαῖς τε ἐξέπεμπες καὶ ἐπὶ ταύταις ἰδεῖν ὑπελάμβανες, τούτῳ μόνῳ τῷ μέρει ζῶσα καὶ συνέχουσα τὴν ψυχήν, ἐγὼ δέ σοι ἀπόλωλα καὶ τὴν ἄγκυραν τοῦ βίου διέρρηξα καὶ κεῖμαι δή σοι νεκρός, ὁ τῆς ζωῆς σοι παρέχων τὰς ἀφορμάς. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐμὸν ἧττον εἰς θρήνους (οὐδὲν γὰρ καινὸν ὃ τῇ φύσει νενομοθέτηται, οὐδὲ δεῖ ἐκπεπλῆχθαι πρὸς τοῦτο γενόμενον ἄνθρωπον· διήτησε γὰρ ἡμῖν ὁ χρόνος τὴν συμφορὰν καὶ συνήθη πεποίηκε τὴν διάλυσιν), σοὶ δὲ τίς ἐπικουφιεῖ τὸ ἐπ' ἐμοὶ βαρύτατον πένθος, τί δὲ πρῶτον εἴποι, πῶς δ' εἰπὼν οὐκ ἐκπλήξει, ἐκ ποίων δέ σοι φροιμίων εἰς τὴν τελευτὴν καταντήσει; Πῶς δὲ παρηγορήσει τοιαύτην ἐπενεγκὼν τὴν πληγήν, ποίαις ἐπῳδαῖς, τίσι φαρμάκοις; Πῶς δ' ὅλως τῶν λόγων ἐφάψεται, φλεγμαίνοντός σου τοῦ τῆς ψυχῆς τραύματος, εἰ μὴ σύ, ζωῆς ταμία καὶ φύσεως χορηγὲ Κύριε, τὸ ἠσθενηκὸς αὐτῇ ὑπερείσῃ τοῦ λογισμοῦ καὶ δώσεις καρτερῶς φέρειν, ὃ μηδὲ ὄναρ ἰδοῦσα, εἶτ' αὖθις τὸν ὕπνον ἀφεῖσα, ἐκαρτέρησεν ἄν;». Ἐπὶ τούτοις ἂν ᾀδομένοις τὸ πνεῦμα ἐπέλιπες, πρὸς μὲν τἆλλα μὴ δυσχεράνας, ὅτι δὲ πόρρω μητρὸς τὴν ἐκδημίαν ὑφίστασαι, οἴκτιστα πάντων δεινοπαθήσας.

5,7 συνειληφότος BWe : συνειληχότος Ga | an τοῦ[2] delendum? **8** ἀφιὲν BGaWe : correxi **9** οἷς p. corr. B : ἧς a. corr. BGaWe **11** καὶ ante χρέος add. Ga **12** τῆς corr. Ga : τοὺς BWe | γειναμένους We **16** ζῶσαν καὶ συνέχουσαν We **18** τὰς om. We **20** εἰσπεπλῆχθαι We **22** τί BGaWe : correxi **23** τίς BGaWe : correxi **25** τοιαύτη B We : corr. Ga **27** ταμίας We

6. Ἀλλὰ σὺ μὲν ὑφ' ἑνὶ τούτῳ τὸ φιλόσοφον ἤλεγξας, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ πᾶσιν ἡττήμεθά τε καὶ ἐληλέγμεθα. Ἐφ' οἷς γὰρ δὴ πάλιν, τοῖς σοῖς λέγω πλεονεκτήμασιν, τὸ χαίρειν ἡμῖν ἐν[εποιεῖτο], ἐπὶ τούτοις τὸ ἀλγεῖν | [παντὸς πέραν] μέτρου συνέστηκεν, καὶ νῦν f. 151v μοι πάντα ἀθρόον συνέρχεται, τὸ ἦθος, ὁ τρόπος, ἡ φύσις, ἡ γνώμη, [ὡς σ]ύμφωνα πάντως, ὡς ἴσα καὶ ὅμοια, ἕλκοντά τε πρὸς ἑαυτὰ παρὰ μέρος διαιροῦσί τε καὶ σπαράτ[τουσι δ]εινῶς καὶ οὐκ ἔχω πῶς φύγω τὴν ἐπανάστασιν καὶ οὔτε φιλοσοφίας πρὸς τὸ πά[θος τι λέξαι δύν]αμαι οὔτε τὴν ἄλλην θεραπείαν προσίεμαι, ἀλλὰ πρὸς πάντα μοι ἀπέξεσται ἡ ψυχὴ [καθάπ]ερ τραῦμα νῦν πρώτως φλεγμαῖνον καὶ πρὸς σκληρὰν καὶ μαλακὴν ἐπαφήν. Τούτοις μόνοις παραμυθοῦμαι τοῖς λογισμοῖς ὡς ἢ τῷ μακρῷ χρόνῳ τοῦ πάθους τὴν ἴασιν δέξομαι ἢ τῷ βραχεῖ πρὸς σὲ μεταστήσομαι.

6,1 an ἐφ' scribendum? **2** ἐλελέγμεθα Ga **3** supplevi : ἐν[έσται] suppl. We **4** supplevi **5** ἅπαντα ἀθρόα We **6** supplevi **7** suppl. GaWe **9** suppl. Ga : πά[θος ὀνί]ναμαι suppl. We **10** suppl. GaWe

f. 245

Μονῳδία ἐπὶ Ῥωμανῷ ῥαιφερενδαρίῳ

1. Πολλοὺς ἐγὼ τῶν φίλων τεθνηκότας ἐδάκρυσα καὶ λόγοις ἐξιτηρίοις ἐτίμησα. Εἴωθε γάρ μοι τὸ δάκρυον ἐπελαφρίζειν τὸ πάθος καὶ ὁ λόγος τὰς τῶν ἀπεληλυθότων ἐπεξιὼν ἀρετὰς ἀρκοῦν ἐστι παραμύθιον ὀδυνωμένῃ ψυχῇ. Νῦν δέ μοι ἐπὶ φιλτάτῳ ἀθρόον διαρρυέντι οὔτε τὸ δάκρυον ἐπιστάζει οὔτε μὴν ἡ γλῶττα πρὸς τὸν τοῦ λόγου δρόμον ἰθύνεται. Τὸ γάρ μοι τῆς ἀλγηδόνος πῦρ ἀναιρεῖ τὴν λιβάδα τῆς φύσεως καὶ τὸ τῆς ἀθυμίας νέφος, ὑποτρέχον τὸν λογισμόν, ἄτοκον ποιεῖ πρὸς τὰς τῶν λόγων γονάς. Καὶ συλλογίσαιτ' ἄν τις ἐντεῦθεν εἰκότως ὁπόσῳ τῷ τῆς φιλίας μέτρῳ f. 245v | τὸν νῦν τεθνηκότα τῶν ἄλλων φίλων ἐτίθουν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ὑπερβάλλον ἐνταῦθα τῆς διαθέσεως ἀδικεῖ τὸν μετηλλαχότα, εἰ μήτε δάκρυον ἐπ' αὐτῷ κενώσομεν μήτε τῷ εἰκότι λόγῳ τιμήσομεν, βιαστέον ἡμῖν τὴν φύσιν καὶ παρὰ λόγον καὶ θρηνητέον ὁμοῦ τὸν μέχρι τοῦ νῦν οὐ θρήνων, ἀλλὰ τελετῆς καὶ πανηγύρεως ἄξιον. Καὶ μή μέ τις οἰέσθω δεκάζειν ἐνταῦθα τὰς κρίσεις διὰ τὴν εὔνοιαν καὶ πλέον τι προστιθέναι τῶν πεφυκότων ἐκείνῳ καλῶν (αἴθε γὰρ καὶ τοῦτο ὁ τῆς φιλίας λόγος ἠδύνατο), ἀλλὰ νῦν καὶ λόγου καὶ διαθέσεως ἡ τοῦ τεθνηκότος ὑπερανέστηκεν ἀρετή. Οὐ τοίνυν προσθήκας ἐπινοήσομεν, ἀλλ' ἀγαπητὸν εἰ μετρίως περὶ τῶν ἐκείνῳ προσόντων καλῶν διεξέλθοιμεν. Τοσοῦτον δὲ δέδοικα ὅτι μὴ ἐν πλάτει νῦν ἡμῖν ὁ λόγος τὴν ἐκείνου διεξελθὼν ἀρετήν, ὅτι μὴ ἐγκώμιον, ἀλλὰ μονῳδία καὶ θρῆνός ἐστι, τοιαύτην ἐγκατασπείρῃ τοῖς ἀκούουσι περὶ τοῦ ἀπελθόντος ὑπόληψιν, ὅσον αὐτὸς τὴν ἐκείνου μετριάσειεν εὐφημίαν.

2. Ἔγωγ' οὖν πολλάκις ἐκεῖνον τῆς φύσεως ἐμακάρισα ὅτι ἀπραγματεύτως αὐτῷ τὴν τοῦ καλοῦ ἰδέαν προσέφυσεν. Οὐ γὰρ ἐκμελετήσας οὐδὲν τῶν τῆς χαριεστάτης ψυχῆς, αὐτομάτως ἦν ἡδύς τε καὶ εὐπροσήγορος, πλὴν ὅσον τὴν χαριτώσασαν ἐπιγνοὺς φύσιν ἐπεβάλετο τῷ ὑποκειμένῳ καὶ τὸν ἐξ ἀσκήσεως χαρακτῆρα τῇ προαποτεθείσῃ, ἵν' οὕτως εἴποιμι, σκιᾷ ἐπέχρωσε. Κεῖται μὲν

1,10 an προετίθουν? **22–23** ἐγκατασπείρει VGa : correxi **2,6** an προϋποτεθείσῃ scribendum?

γὰρ καὶ τὸ φύσει καλὸν ἐν τοῖς ἐγκωμιάζουσι λόγοις, ἀλλὰ τὸ ἔθος, ἀλλὰ ἡ παίδευσις ἔτι μᾶλλον τὸν λόγον θήγει τοῦ ἐγκωμιάζειν ἐθέλοντος. Ἀμφοτέρωθεν οὖν ἐκεῖνος ἐπαινετέος καὶ τῷ ἐλάττονι τῆς εὐφημίας καὶ τῷ μάλιστα. Εἶχε μὲν οὕτω | φύσεως f. 246 καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ παιδεύσεως, ὁ δὲ τῶν μειζόνων ἐρῶν ἀγαθῶν, τὸν λόγον προϋποβάλλεται, τοῖς μείζοσι τὸν ἐλάττονα, ῥητορικοὺς λόγους προκαταβαλλόμενος τῇ ψυχῇ, ὥσπερ ἀρκοῦσαν παρασκευὴν εἰς φιλοσοφίας ὑποδοχήν, καὶ ὁ σπείρων αὐτῷ τὴν παιδείαν, ὁ τοῦ λόγου πατὴρ ἐγώ, ἑώρων αὐτῷ τι θαυμάσιον. Οὐ γὰρ περίοδον ἡμερῶν τῇ βλάστῃ τῶν σπερμάτων ἐδίδου, ἀλλ' ὁμοῦ κατέβαλλον καὶ ἤνθει αὐτῷ τὸ λήιον τῆς ψυχῆς, ἐφύτευον καὶ αὐτίκα δένδρον ὑψίκομον ἀνεδίδοτο, βρίθον ὁμοῦ τῷ καρπῷ καὶ τὴν ὥραν γλαφυρὰν προβαλλόμενον, καὶ ἦν λειμών τις ἀκριβὴς ἡ ἐκείνου ψυχή, πάσαις χάρισι καταστράπτουσα, πᾶσιν ἄνθεσι τὸν θεατὴν ὀφθαλμὸν ἀγλαΐζουσα. Ἐγέννα μὲν αὐτῷ ὁ νοῦς νοήσεις ἀρτιμελεῖς, ἡ δὲ γλῶττα τὸ τικτόμενον δεχομένη, ἔτι μᾶλλον ἐμαίευε καὶ συνέπλαττε καὶ ἦν ἄπορον πότερον παρὰ τὸν νοῦν ἢ παρὰ τὴν γλῶτταν τὸ γέννημα κάλλιον. Ὁ γὰρ καρπὸς καὶ τὸ ἔξωθεν εὐανθὴς καὶ τὸ ἔσωθεν ὑπὲρ λόγον ἡδύς. Εἴτε γὰρ ἀθροώτερον ἤκουσας, ἐπευφήμησας, τῷ κάλλει εὐθὺς ἁλισκόμενος, εἴτε μὴν ἐξήτασας ἀκριβέστερον, ἔτι μᾶλλον ἐθαύμασας, τῷ κεχρυμμένῳ καταπληττόμενος. Εἶχε δὲ αὐτῷ καὶ κρότον ἡ γλῶττα καὶ οἷον σάλπιγξ Ὀλυμπιακὴ ὑπερήχει τὸν λόγον, ἄλλα δ' ἐπ' ἄλλοις ἀποτίκτων γεννήμασι, θαρραλεώτερος ἦν προϊών, κἂν ᾔσθετο πολλῶν προσεχόντων αὐτῷ τὸν νοῦν, ἔτι μᾶλλον καὶ τὰς ὠδῖνας ἐπήγειρε καὶ τῇ γλώττῃ πλέον τὸ τικτόμενον ἐπεμόρφαζεν, εἰ μήπου ἴδοι ⟨με⟩ ἀθρόως παραφανέντα. Λέγω δὲ τοῦτο οὐκ εἰς ἐμοὺς ἀποβλέπων ἐπαίνους (μὴ οὕτω τῶν οἰκείων ἐκσταίην φρενῶν), ἀλλ' ὅτι με ἠρυθρία, οἷα δὴ πατέρα τῶν ἐκείνου καλῶν, καὶ ἀντοφθαλμεῖν οὐκ ἠδύνατο. Κἀγὼ μὲν ἐπερρώννυον (οὐ γὰρ ἐβουλόμην τοῖς | ἐμοῖς σπλάγχνοις ἀντεπεξιέναι), ὁ δὲ f. 246v τὴν γλῶτταν ἐπεῖχε καὶ τὴν τοῦ λόγου εὐθὺς ἡνίαν μοι ἐνεχείριζεν, ὁπότε δὲ αὐτὸς ἐκείνῳ προτρέψαι βουληθείην τὸν λόγον, τότε

29 ἀλλὰ Ga **33** με add. Si **35** δὲ V : corr. Ga **36** αὐτοφθαλμεῖν Ga

2,29 cf. supra, 5,2,3

δὴ λαβὼν τὸ ἐνδόσιμον, τὸ σύνηθες ἐπεδείκνυε τῆς τε νοήσεως τῆς τε φράσεως.

3. Μαθημάτων δὲ πάντων ἤρα, ἀλλὰ τὴν μὲν φιλοσοφίαν ὡς ὑπερφυές τι χρῆμα σεβόμενος οὐ πολλάκις προσῄει, οὐδὲ συχνὰ ταύτῃ ἐθάμιζε, ἀλλὰ μέχρι προθύρων προϊὼν αὖθις ἀνέστρεφεν, ὀλίγα μανθάνων τῆς φύσεως, τὴν δὲ τέχνην τῶν λόγων ὑπερηγάπα τε καὶ ἐθαύμαζε καὶ τὴν γλῶτταν ἐντεῦθεν ἐδείκνυ καλλίονα. Ταύτην γὰρ καὶ μόνην ἀρκοῦσαν παρασκευὴν ᾤετο πρὸς τὴν τῶν Ἰταλῶν παίδευσιν. Ἐντεῦθεν γὰρ χαρακτῆρες τε καὶ διαιρέσεις τῶν ἐν δικαστηρίοις πολιτικῶν ζητημάτων ἐπινένοηνται, κἂν μέν τις ἀπὸ τῶν ταύτης προτελείων ἐπὶ τὰ ἐκεῖσε βαδίσῃ μυστήρια, τὴν τελετὴν ἐπιγνώσεται καὶ τελεώτερον ἐνθεάσει, εἰ δὲ μὴ προτελεσθεὶς τοῖς ἀδύτοις προσέλθῃ θρασύτερον, φλεδόνας καὶ σκιὰς ὄψεται καὶ οὐδὲν ὑγιές. Αὐτίκα γοῦν ἐκεῖνος εἰς τοὺς γενικωτέρους καὶ ἀκριβεστέρους λόγους ἀνῆγε τὸ ζήτημα καὶ μορφάζων τὴν ὕλην διῄρει κατὰ μέρος τὸ σῶμα, οὐκ ἀπαρτῶν ἀπ' ἀλλήλων τὰ μέρη, ἀλλὰ τελεώτερον συναρμόζων. Ἡ γὰρ ἐν λόγῳ διαίρεσις αἰτία τῆς ἐν πράγματι συνενώσεως. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις τὰ τοιαῦτα θεωρήματα νέφος ἐπάγει σκεπτομένοις καὶ σκυθρωπότητα, ἐκείνῳ δὲ ἱλαρὰ ἡ ψυχὴ καὶ χαρίεις ἁπανταχοῦ. Τοῦτο δὲ πλάτος κατηγορεῖ φύσεως, ὡς, ὅσοι στενοὶ τὴν γνώμην εἰσίν, ἐπὶ πᾶσι χαρίτων ἐστέρηνται καὶ τὴν ἔνδοθεν πλάνην ὁ τῶν ὀφρύων f. 247 δεικνύει δεσμός. | Ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνος τοιοῦτος (πολλοῦ γε καὶ δεῖ), λέγω δὲ ταῦτα ὁμοῦ τε ἐκείνῳ προτιθεὶς τοὺς ἐπαίνους καὶ τοὺς φαύλους ἐπέχων ζωγράφους, ὅσοι δὴ κακῶς καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὰς ἑαυτῶν χρωματουργοῦσι ψυχάς, οὔτ' ἐλευθερίως ζῆν αἱρούμενοι οὔτε δὴ μεγαλοπρέπειάν τινα τοῖς προσομιλοῦσιν ἐπιδεικνύμενοι, ἀλλ' ἢν μὴ τὰς τρίχας ἀποτίλωσι καὶ τοὺς ὄνυχας ἀποξέσωσι, μηδ' ἐκπλύνειαν ἑαυτοὺς ἢ ἀποκαθάρειαν, ἀρκοῦσαν τοῦτο οἰόμενοι ἐπίδειξιν ἀρετῆς. Ἔγωγ' οὖν διῳκισμένους οἶδα τοὺς βίους καὶ τὸν μὲν πολιτικὸν κατανενόηκα, τὸν δὲ ἀπότομόν τινα καὶ τὴν φύσιν ὑπερφωνήσαντα. Εἰ μὲν οὖν παρήγγειλαν

3,7 τε χαρακτῆρες γὰρ VGa : corr. Si **11** φλεδῶνας V : corr. Ga **18** χαρίεσσα πανταχοῦ coni. Ga (fortasse recte) **26** ἀποτίλλωσι Ga **27** ἀποξεύωσι Ga

3,10–11 Plut., De defectu orac. 420C **30** cf. Psell., Theol. 7, 9 (p. 28)

πτήσεσθαι, ἀετιδεῖς ἔστωσαν, καὶ τί κοινὸν αὐτοῖς καὶ τῇ γῇ; Σχιζέτωσαν γοῦν τῷ πτερῷ τὸν ἀέρα. Τότε γὰρ αὐτῶν καὶ τὴν πιναρὰν κόμην καὶ τοὺς τύλους τῶν γονάτων ἀποδεξόμεθα. Εἰ δὲ εἰς τὸ στάδιον τῆς πολιτικῆς ἀγωνίας καταβεβήκασι καὶ λίπ' ἠλείψαντο καὶ τῇ ἀφετηρίᾳ τὼ πόδε συμβεβήκασι, τί μὴ προτρέχουσιν, ἢ τό γε μετριώτερον, συντρέχουσι τοῖς πολλοῖς; Ἀλλ' ἀναπετασθείσης τῆς θύρας, οἱ μὲν ἄλλοι προθέουσιν οὐδ' ὅσον τῇ γῇ τὸ ἴχνος ἐρείδοντες, οἱ δ' εὐθὺς ὀπάς τινας ἀρρήτους ἐνεδεδύκεσαν, εἶτα βούλονται ἐκπετήσιμοι τοῖς ἄλλοις λογίζεσθαι. Καὶ τοῦτο μὲν ἔλαττον, τὸ δ' οὕτως ἔχοντας πρὸς τὸν βραβευτὴν εὐθὺς ἀφορᾶν καὶ τοὺς στεφάνους ἐθέλειν λαμβάνειν τῆς ἀγωνίας, οὐδ' ὄναρ ταύτης μετεσχηκότας, βαρύ τε καὶ φορτικόν. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἐκάθαιρε μὲν ὅσα εἰκὸς τὴν ψυχήν, οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ τῆς ἔξωθεν ἐπεμελεῖτο περιβολῆς καὶ οὐδεὶς αὐτῷ ἤχθετο λόγους τοὺς μὲν διδόντι, τοὺς δὲ λαμβάνοντι, οὐδ' ὦπτό τισι παρὰ τὸν καιρὸν ῥιγῶν τε καὶ σπαραττόμενος, οὐδὲ ῥύπου μεστὸν δεικνύων τὸ ἐπαυχένιον, οὐδ' ἐλλυχνίων ἀπόζον, εἰ μὴ ὅσον τῇ περὶ τοὺς λόγους φορᾷ τοῦτο εἰκάζετο. Ἦν δὲ καὶ κατάλληλος τοῖς καιροῖς | f. 247v
καὶ πρὸς πᾶσαν βίου ἰδέαν μεθαρμοζόμενος, οὐ τὴν ψυχὴν μεταβάλλων, ἀλλὰ τὸ εἰκὸς ἑκάστῳ ἀφοσιούμενος.

4. Ἐντεῦθεν καὶ τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ προσήκων ὤφθη καὶ ἐκκλησίᾳ καὶ πράγμασι καὶ πρὸς ἄμφω ἑαυτὸν ἐμέρισε, τὰ μὲν τῷ θείῳ διδούς, τὰ δὲ τῷ βασιλικῷ βήματι. Καὶ ἐν ἀμφοτέροις ἐθεασάμην τὸν ἄνδρα καὶ πρὸς ἄμφω εὐδοκιμοῦντα ἐθαύμασα. Ἦν γὰρ οὐκ ἐξ ἡμισείας τοῖν δυοῖν βίοιν ἁρμόζων, ἀλλὰ μονοειδὴς μὲν ἦν καὶ ἑαυτῷ τὰ πάντα προσόμοιος, τὴν δὲ μεταχείρισιν τεχνικώτατος. Οὐ γὰρ σμικρὸν πρᾶγμα ἑλεῖν βασιλέως ψυχήν, οὐδὲ τοῦ παντὸς θέλξαι καὶ πεῖσαι καὶ μεταγαγεῖν πρὸς ὃ βούλοιτο (κυμαίνουσι γὰρ τοῦτον αἱ τῶν πραγμάτων μεταβολαὶ καὶ ἀλλοιοῦσιν ἑκάστοτε), ἀλλ' εἰ μὴ πολύχρους ὁ προσιὼν εἴη,

32 γὰρ VGa : corr. Si **47** an ἀπόζων scribendum? **4,2** τοῦτον ἐμέρισε VGa : corr. Si **7** σμίσκρον V : corr. Ga

33 Greg. Naz., Or. 6, 2, 7-15 (pp. 122-124) **34–35** cf. Hom., Il. 14, 171 **47** Plut., Praec. ger. rei publ. 802E **48–49** cf. Psell., Chron. 4, 13, 2-3 (I, p. 128)

οὔτ' ἂν ἐντύχῃ ποτὲ οὔτ' ἐντυχὼν ὧν βούλοιτο τύχῃ. Οὐ μὴν κενὸς ἐκεῖνος ἀπῄει τῶν βασιλείων ποτὲ καὶ ὁ διδοὺς βασιλεὺς ἔτι μᾶλλον παρέχειν προθυμότερος ἦν (τοσοῦτον αὐτὸν ἡ τῆς ἐκείνου γλώσσης σειρὴν κατέθελγε καὶ πρὸς πειθὼ μετεσκεύαζεν)· ἀλλ' ὁ μὲν σοί, φίλων ἐμοὶ κάλλιστε καὶ κορυφαιότατε τοῦ κύκλου τῶν μαθητῶν, τὰ μὲν παρεῖχε, τὰ δὲ τελεώτερον ἐπηγγέλλετο, καὶ νύξ, οἶμαι, τὰς ἐπαγγελίας διῴκιζε, σὺ δ' ἀθρόον ἡμῶν ἀπεπήδησας, καὶ ὥσπερ Ὀρφεὺς θέλξας, τὴν γλῶτταν ἐπέσχες εὐθύς, μᾶλλον δ' ἐπεσχέθης ταύτης, καὶ τὰς ἐκ γειτόνων, ὡς οἶμαι, λαθών. Κἀγὼ γὰρ οὐδὲν μέν σοι τῶν ἄλλων ἠγνόησα, καὶ προόδους καὶ πανηγύρεις, οὐ λόγων ἀγῶνας, ἀποδημοῦντα δέ σε μόνον οὐκ εἶδον, οὐδὲ λόγων ἐμψύχων ἐξιτηρίων μετέδωκα, οὐδὲ
f. 248 τῶν προπεμπτηρίων μετείληφα, ἀλλ' ὁμοῦ τε | ἐθαύμασα, ὅπως τὴν αὔριον προσιέναι ἐμέλλησας, καὶ μοί τις τὸν σὸν προσήγγελλε θάνατον. Ἐβλήθην ἀκούσας ὡς βέλει τῷ λόγῳ, ἄφωνος εἰς γῆν ἔκυψα, οὐκ ἔχων ὅ,τι φθεγξαίμην, ὅ,τι νοήσαιμι, βραχὺ δέ τι τῆς συμφορᾶς ἀνακύψας, τοῦτον δή σοι τὸν βραχὺν ὑπηγόρευσα λόγον.

5. Ἀλλ' ὤ μοι τῆς ἐν τῇ φύσει σοι χάριτος, τῆς εὐστόμου γλώττης, τῆς χαριεστάτης φωνῆς, τῆς πρὸς πάντας πειθοῦς. Οἷα μέν σοι ἡ σύνεσις, οἷα δὲ ἡ ἑτοιμότης, ὁποία δὲ πρὸς τὸ εἰκὸς ἅπαν ἡ ταχύτης. Διαλέλυταί μοι ὁ τῶν ὁμιλούντων συνασπισμός, ἀπέρρωγέ μοι ἡ τάξις, ὁ λόχος διέσπασται. Τίς σου τὸν τόπον ἀναπληρώσει, τίς δὲ συσφίγξει τὴν φάλαγγα; Ἔτι γὰρ τὸ διαστὰν κέχηνε καὶ οὐδέπω συνεληλύθει τὰ τμήματα. Ἀλλὰ σὺ μὲν εἰς ἑτέρους καταλόγους ἀφῖξαι, ἡμῖν δὲ οὐδὲν ἕτερον τὸ ἀπερρωγός, ἀλλ' οἱ σοὶ λόγοι ἀναπληρώσουσιν.

16 ἐπηγγέλετο V : corr. Ga **19** ἀκοὰς ante ὡς add. Si **24** ἐμέλησας VGa : corr. Si (ἠμέλησας maluissem) | an προσήγγειλε? **5,4** an ταχυτὴς? **5** λόγος VGa : correxi

4,18 cf. Philostr., Vit. sophist. 21, 520, 18-19 (2, p. 33, 24-25)

10 ORATIO 10

Ἐγκώμιον εἴς τινα Νικόλαον μοναχὸν γενόμενον καθηγούμενον τῆς ἐν τῷ Ὀλύμπῳ μονῆς τῆς Ὡραίας Πηγῆς f. 79

1. Ὑψηλότεροι μὲν τῆς ἀπὸ τῶν ἐγκωμίων λαμπρότητος οἱ τῶν κατὰ Θεὸν ζησάντων βίοι πολλῷ τῷ περιόντι πεφύκασιν. Οἱ μὲν γὰρ ἄνωθέν τε καὶ πνευματικῶς ἐγεννήθησαν καὶ πρὸς τὸν γεγεννηκότα Θεὸν ἀκλινεῖ τῇ σχέσει ἀναβεβήκασιν, οἱ δὲ τῶν πανηγύρεων λόγοι τὰς κάτω γεννήσεις διερευνώμενοι καὶ τὰς κοσμικὰς ἀφορμάς, οὐ μᾶλλόν τι τοὺς ἐπαινουμένους σεμνύνουσιν ἢ καθυβρίζουσιν. Ὧν γὰρ ἐκεῖνοι μάλα φιλοτίμως καταπεφρονήκασιν, ἐκ τούτων ἐπαινεῖν αὐτοὺς | οἱ πανηγυρίζοντες οἴονται. f. 79v Διὰ ταῦτα μὲν οὖν ὥσπερ ἄληπτοι τοῖς ἐκ τοῦ κόσμου γεγένηνται πράγμασιν, οὕτω δὴ καὶ τῆς ἀπὸ τῶν λόγων ἐπιδείξεως ὑπέρτεροι καθεστήκασιν. Ἐπαινεῖν δὲ αὐτοὺς ἐπιχειροῦμεν τοῖς λόγοις, οὐχ ἵν' ἐκείνους ἐντεῦθεν τιμήσωμεν (μὴ οὕτω μανείημεν), οὐδ' ἵνα τὰς τῶν ἐγκωμίων κατασκευὰς ἐν ἴσῳ ταῖς ἐκείνων ποιήσωμεν πράξεσι (πολλοῦ γε καὶ δεῖ), ἀλλὰ δυεῖν ὡς ἐγῷμαι ἕνεκα, ἑνὸς μὲν ἵνα σκιαγραφίαν τινὰ τῆς ἐκείνων νοερᾶς καὶ τελεωτάτης ζωῆς τῷ λόγῳ ὑποτυπώσωμεν καὶ μὴ πάντῃ, τό γε καθ' ἡμᾶς μέρος, ἡ τῶν φωστήρων αὐγὴ ἀθέατος γένηται τοῖς πολλοῖς, ἑτέρου δέ, περὶ οὗ καὶ μάλιστα διεσπουδάκασιν οἱ κατὰ πνεῦμα φιλέορτοι, ἵν' ἔχωμεν ἐπιδεῖξαι ὅτι μὴ τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀρετῆς ὁ ἄνω χρόνος ἀπείληφεν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν ἡ περὶ τὰ καλὰ συντονία καὶ ἄνεσις γίνεται καὶ οὐκ ἐμποδὼν οὔτε ἡ γένεσις πρὸς τὴν αἰωνίαν διαγωγὴν οὔτε ἡ φύσις πρὸς τὴν ὑπὲρ φύσιν τελείωσιν οὔτε τὸ σῶμα πρὸς τὴν μετὰ τῶν ἀσωμάτων συναναστροφὴν καί, ἵν' οὕτως εἴπω, συμβίωσιν. Ἐπεὶ οὖν οὕτω ταῦτα καὶ λόγου μὲν κρείττους ὥσπερ δὴ καὶ τῶν ἄλλων οἱ τὸν πρῶτον Λόγον ποθήσαντες καθεστήκασι καὶ οὐ παρὰ τὴν τούτων στάθμην τὰ ἐκείνων ἐλαττοῦται καὶ μετεωρίζεται κατορθώματα, συνεχὴς δὲ τῷ χρόνῳ καὶ ἀδιάκοπος τοῖς γε βουλομένοις ἡ ἀρετὴ καταφαίνεται, ἀποδείκνυται δὲ μετὰ τούτων ὡς ἔστι τι τῶν ἐν

1,23 σωμάτων VGa : correxi

1,15–16 cf. Greg. Naz., Or. 43, 12, 29-31 (p. 142)

ἡμῖν καὶ σώματος ὑπεραναβῆναι καὶ φύσιν νικῆσαι δυνάμενον καὶ ὡς τὸ βραχύτατον τοῦτο ζῷον, ὁ ἄνθρωπος, ὁμοῦ τε ἐπὶ γῆς πολιτεύεται καὶ ταῖς ἀσωμάτοις συντάττεται φύσεσι ταῖς τε κρείττοσι πρὸς τὰς χείρους ἀνθίσταται, τὸ θαυμασιώτερον, μετὰ σώματος καὶ συμπλέκεται καὶ τροποῦται καὶ στεφανίτης πρὸς Θεὸν ἄνεισι ἢ στεφανοῦται καὶ μετὰ τὴν ἄνοδον, προσεκτέον τοῖς ἐγκωμίοις ἡμῖν καὶ πεῖραν ἐντεῦθεν ληπτέον τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ πῶς δεῖ τῆς μὲν ὕλης τὸ ἄχθος ἀποφορτίσασθαι, τὸν δὲ κατεσπαρμένον f. 80 ἡμῖν νοῦν ἄνωθεν | ἀμιγῆ καὶ δόξης καὶ φαντασίας καὶ φύσεως τῷ κατασπείραντι Λόγῳ προσενεγκεῖν.

2. Ἔγωγ' οὖν καὶ πάσαις μὲν ταῖς τῶν ἁγίων μνήμαις ὡς ἥδιστα συναγάλλομαι, ἢ τῷ ἐκείνων αἵματι καθαιρόμενος καὶ λαμπρυνόμενος ἢ ταῖς ἀσκητικαῖς αὐτῶν ἀγωγαῖς ῥυθμιζόμενος καὶ τυπούμενος καὶ πρὸς τὴν ἴσην ἀγωνίαν διανιστάμενος, μάλιστα δὲ τοῖς τοῦ πατρὸς ἡμῶν Νικολάου τοῦ τὸν μοναδικὸν βίον εἰς ἄκρον ἀσκήσαντός τε καὶ κατορθώσαντος εὐφραίνομαι διηγήμασιν, ὅτι τε τῷ καθ' ἡμᾶς βίῳ ταῖς τῶν καλῶν ἀκτίσι διήστραψεν, οὐ μᾶλλόν τι παρὰ τῶν ἄνωθεν προσλαβόμενος, ἢ παρ' ἑαυτοῦ τοῖς ἐκείνων κανόσι προσθείς, καὶ ὡς ὑπὸ τὴν ἐκείνου ποιμαντικὴν ἐπιστήμην γεγένημαι καὶ βραχεῖα μερὶς τοῖς ἐκείνου λογικοῖς συνεισενήνεγμαι θρέμμασι. Συγχαίρω γοῦν οἷα παῖς ἐγκωμιαζομένῳ πατρί, φιλοτιμούμενος τοῖς ἐκείνου καλοῖς καὶ ὥσπερ τὸν ἐπὶ τούτοις αὐτῷ συμμεριζόμενος στέφανον, συγχαίροιτε δὲ καὶ ὑμεῖς οἱ ἄλλος ἄλλο τι τῶν ἐκείνου ἐκδιηγούμενοι, οὔπω δὲ καὶ γραφῇ παραδοῦναι τολμήσαντες διὰ τὸ δυσέφικτον τῆς ἐπιχειρήσεως, περὶ οὗ φθάσας αὐτὸς ἱκανῶς ἄνω ἀπολελόγημαι τοῦ μὴ δόξαι τῶν ἄλλων εἶναι περιττότερος ἢ τολμηρότερος. Ἀρκτέον οὖν ἡμῖν ἐνταῦθα τῶν τοῦ ἀνδρὸς ἐγκωμίων καὶ φιλοπονητέον οὐ μόνον περὶ ὅσα ἐκεῖνος ἐσπούδασεν, ἀλλὰ καὶ τίς τε εἴη καὶ πόθεν γένοιτο, καὶ ἀφ' οἵων ἀρχῶν καταβάς, σεμνοτέρους τοὺς ἐνεγκόντας τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑπέδειξεν ὑποδείγματι.

38 φύσεως VGa : an αἰσθήσεως scribendum? **2,2** συναγαλλόμενος VGa : correxi **16** ἱκανὸς VGa : correxi **21** ὑποδείγμασι V : corr. Ga

31 cf. Philo Jud., Quis rer. div. heres sit 155 (p. 240)

3. Πατρὶς τοίνυν τῷ μεγάλῳ τούτῳ πατρί-ἀλλὰ μὴν νῦν οὐρανός (ἀναμεινάτω καὶ τὰ ἐκείνου θεάματά τε καὶ διηγήματα), ὅθεν οὗτος τὴν δευτέραν πρόοδον ἔσχηκε, μᾶλλον μὲν οὖν ὅθεν ἄνωθεν γεννηθείς, εἶτα ἐνταῦθα οἰκονομηθείς, ὡς ἐδόκει τῷ πλάσαντι, ἐπέγνω τε τὴν ἀρχαίαν πατρίδα καὶ πρὸς ἐκείνην ἀνέδραμεν. Ἡ δὲ κάτω τούτου πατρὶς τὸ τῇ γλώττῃ κάλλιστον ἥδυσμα καὶ τῇ ἀκοῇ τερπνότατον ἄκουσμα· εὖ οἶδ' ὅτι πάντες τὴν Ῥόδον τῷ νῷ προσειλήφατε. Ἡ δὲ πόλις-ἄνωθέν τε σοφοὶ τὰς λογικὰς τῶν τεχνῶν καὶ τοὺς λόγους ἄγαν ἐκμελετήσαντες, πολλοὶ γοῦν καὶ τῶν ἀνέκαθεν φιλοσόφων καὶ ῥητόρων, τῶν Ἀθήνησι ἀφειμένοι διατριβῶν, τὴν νῆσον ὡς ἄλλο τι τῶν κρειττόνων | ἠγάπησαν καὶ ἧκεν ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ καὶ τὰ τοῦ προλαβόντος ὁ ἐπιὼν ηὔξηκε. f. 80v Καὶ τὸ γένος ἄνωθεν ἐκ καλλίστων ἀρξάμενον εἰς τοὺς τεκόντας τοῦτον ὡς ἐπί τι μέγα τέρμα κατέληξεν. Οἳ δὴ τοῖς παρ' ἑαυτῶν θαύμασι τῶν ἄνω τὴν ἀρετὴν ἀπεκρύψαντο, ἕως ὁ παῖς ὤφθη καὶ ταὐτὸ πεπόνθασιν ὅπερ τοῖς πρὸ αὐτῶν τοῦ παθεῖν γεγόνασιν αἴτιοι. Τὰ μὲν τοῦ πατρὸς αὐτῷ τοῖς τοῦ ἑτέρου γένους ἀνθάμιλλα, καὶ παρὰ μέρος νικῶντά τε καὶ νικώμενα, τὸ καθόλου κρατεῖν οὐκ ἐσχήκασιν, ἃ δὲ οὗτος ἐξείργασται, ἀμφοῖν ἀσύγκριτα τοῖν γενοῖν. Παραδείγματα μὲν γὰρ ἐκείνους καὶ πίνακας ἀρχετύπους τῷ καθ' ἑαυτὸν βίῳ ἐστήσατο (οὐδὲ γὰρ εἶχε πρὸς οὓς μᾶλλον ἐνατενίζων ἑαυτὸν πρὸς ἀρετὴν ζωγραφήσειεν), ἐπεὶ δὲ συγκεραννύειν ἔδει τὰ χρώματα καὶ διαμορφοῦν τὸ εἰκόνισμα, ἐνταῦθα πλέον τι τῶν πατέρων ἐπέγνωκεν, ὥστε μηδὲ δεῖσθαι τῆς ἐκείνων μορφῆς, ἀλλ' ἑαυτῷ χρῆσθαι ἀρχετύπῳ τε καὶ μιμήματι. Ὅσοις μὲν οὖν τὰ πατρόθεν οὐ πάνυ λαμπρά, τούτοις τὸ νικᾶν ἐκεῖνα ἐκ τοῦ ῥᾴστου πέφυκε παραγίνεσθαι, οἷς δὲ τὰ παρὰ τῶν γονέων ἐπίσημα καὶ πᾶσι διαβοώμενα, τούτοις ἀγαπητὸν εἰ καὶ κατὰ μικρὸν αὐτοῖς πλησιάζοιεν, εἰ δὲ καὶ παρελαύνοιεν, ἐννοεῖν χρὴ ὁποῖον δὴ καὶ παρὰ τοῦ ἀθλοθέτου τὸν στέφανον ἀναδήσαιντο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον καὶ ὁ λόγος δώσει τὸν ἔλεγχον.

3,1 μὴν V : γε Ga **13** καλίστων V

3,21 cf. Greg. Naz., Or. 43, 1, 8 (p. 116)

4. Τοῖς δὲ τοῦ μεγάλου τοκεῦσι βραχύ τι προσδιατρίψωμεν, ἵνα καθ' ὁδὸν πρὸς τοὺς περὶ αὐτοῦ λόγους χωρήσωμεν. Ἡ καλλίστη γὰρ ἐκείνη συζυγία τὰ μὲν ἄλλα εὐροοῦντι τῷ πνεύματι πρὸς τὸν τοῦ βίου ἐκέχρηντο πλοῦν, ὡς ἀληθῶς σύμπλοοι ἀλλήλοις ὄντες καὶ σύζυγοι καὶ ἐν μηδενὶ ἑτεροζυγοῦντες ἢ ἀνθιστάμενοι, ἴσοι τὴν ἀρετήν, πρὸς Θεὸν ἄμφω συννεύοντες καὶ f. 81 παρ' ἐκείνου πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς λιμένα ὑπὸ πυρσοῖς νοητοῖς | κατευθυνόμενοι. Ἐν τούτοις μὲν οὖν εὐδαιμόνως εἶχον καὶ δεξιῶς, ἐκέκλειστο δὲ αὐτοῖς ἡ φύσις πρὸς παίδων γονὴν καὶ παρὰ τοῦτο μόνον παρατεθραυσμένην τὴν εὐδαιμονίαν ἐκέκτηντο, τὴν ἀτεκνίαν φημί. Ἦν δὲ ἄρα καὶ τοῦτο τρόπος οἰκονομίας ἄρρητος, καθ' ὃν ἔδει τὰ τοῦ παιδὸς προτυπωθήσεσθαί τε καὶ προδειχθήσεσθαι καὶ τὸ ὑπὲρ φύσιν αὐτοῦ πόνοις προκαταγγελθήσεσθαι τῆς ἀσκήσεως. Οἷα γὰρ τὰ ἐντεῦθεν; Μιμεῖται τὴν Ἰσραηλῖτιν Ἄνναν ἐκείνην ἡ ὁμώνυμος αὐτῇ καὶ ὁμότροπος καὶ μηδὲν ἧττον ὁρῶσα Θεὸν καὶ τοῦτο πλέον ἐκείνης φιλοσοφεῖ. Μετὰ τοῦ ἀνδρὸς πρόσεισι τῇ τοῦ Λόγου μητρὶ καὶ κοινῇ τῇ θεομήτορι τὴν ἱκετηρίαν τιθέασι, δάκρυσι καταχέοντες δάκρυα καὶ στεναγμοῖς προσαναπέμποντες στεναγμούς, ἵνα λυθῇ τούτοις τὰ τῆς ἀτεκνίας δεσμὰ καὶ καρπὸς αὐτοῖς κοιλίας ἀναβλαστήσῃ. Εἶτα τί; Προστιθέασι καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα. Καθιεροῦσι μοῖράν τινα τῆς αὐτῶν κτήσεως τῷ Θεῷ, τὴν δὲ καὶ πένησι διανέμουσι, συχνοὺς δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν ἰσοπολίτας ἑαυτοῖς καθιστῶσι. Πρὸς τούτοις νηστείαις καὶ ἀγρυπνίαις σχολάζουσι καὶ τέλος ἀναθήσειν τῇ θεομήτορι ὃ λήψονται παρ' ἐκείνης κατεπαγγέλλονται. Ἡ μὲν οὖν φιλάνθρωπός τε οὖσα καὶ φιλανθρώπου μήτηρ παιδός, τοὺς μὲν τῶν δακρύων τούτοις ἐπέχει κρουνούς, χαλᾷ δὲ τὰ κλεῖθρα τῆς φύσεως καὶ τὸν νέον αὐτοῖς τοῦτον χαρίζεται Σαμουήλ, οὐ τὰ ἔμπροσθεν μόνον ὁρῶντα, ἀλλ' ἤδη που καὶ τοῦ Θεοῦ τὰ ὀπίσθια, ἐμφανῶς ἐπὶ τῆς πέτρας ἑστῶτα καὶ φιλοσοφοῦντα περὶ τῆς κτίσεως. Τὸ δὲ τῆς ἀπαιδίας τῶν τεκόντων μηδόλως φύσει δώσωμεν, εἰ καὶ τὴν φύσιν ὁ λόγος οὐκ ἰσχύσει διαδραμεῖν, ἀλλὰ δικαιώμασι θείοις καὶ

4,22 τήνδε Ga **31** δώσομεν V : correxi

4,14 I Reg. 1, 2-4 **15–16** cf. Philo Jud., Quis rer. div. heres sit 78 (p. 204) **29–30** Ex. 33, 23; cf. etiam Greg. Naz., Or 28, 3, 14-18 (p. 106) ; Psell., Theol. 26,24-34 (pp. 101-102)

προνοίας ἀπορρήτοις κρίμασιν, ἵνα καὶ πρὸ τοῦ εἶναι γνωσθῇ ὁ παῖς τῷ Θεῷ καὶ ἁγιασθῇ πρὸ γενέσεως. Οὕτω καὶ Ἱερεμίας τὸ πρότερον τίκτεται καὶ ὁ τοῦ Κυρίου Πρόδρομος ὕστερον, καὶ μητρικῶν ἐκραγέντες δεσμῶν, ἀρρενωπότερον ἢ κατὰ φύσιν πρὸς τοὺς κατὰ Θεὸν ἀγῶνας ἐπαπε|δύσαντο, ὧν δὴ τὰς ἀρχὰς ἴσας καὶ f. 81v ὁ νῦν εὐφημούμενος προλαβών, ὅμοιον ἐκείνοις καὶ τὸ τέλος ἐπέθηκεν. Ἀλλ’ οὔπω τὰ τῆς [ῥ]ώμης· ἔτι γὰρ ἐν σπαργάνοις καὶ παρὰ γονέων οἰκονομούμενος, καὶ ἀνατίθεται μὲν ὥσπερ ὑπεσχέθη τῇ θεομήτορι καὶ τὰς ἀφορμὰς εὐθὺς ἐκεῖθεν λαμβάνει τῆς καθαρότητος.

5. Τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, ἔτι δὲ τοῦ λόγου μὴ πληρωθέντος αὐτῷ, ἐν τῷ ἀτελεῖ τῆς ἡλικίας τὴν τοῦ φρονήματος ὑπηνίσσετο σταθηρότητα. Φύσεως δὲ λαχὼν εὐκληρίαν καὶ γνώμης ὀξύτητα καὶ διανοίας ἀγχίνοιαν, τὸ μέν τι τῶν μαθημάτων ἑτέρου διδόντος εὐθέως ἐλάμβανε, περὶ δέ του διηπόρει καὶ διαιρῶν εὕρισκε, τὸ δὲ κατὰ πρώτην εἶχεν ἐπιβολήν. Τῷ δὲ ὀξεῖ καὶ τῷ ῥᾷστα μανθάνειν προσῆν καὶ τὸ ἑδραῖον καὶ μόνιμον, οὗ δὴ ὀλίγα τὰ παραδείγματα. Φύσεως γὰρ οὕτως ἔχει τοὺς μὲν βραδεῖς καθεκτικοὺς εἶναι, τοὺς δὲ ὀξεῖς ἐπιλήσμονας. Ὁ δὲ τὰς κακίας ἑκατέρων ἀποφυγὼν ἑκατέρων τὰς ἀρετὰς ἀπεκληρώσατο, τῶν μὲν τὸ τάχος, τῶν δὲ τὸ ἐπίμονον. Φιλοσοφίᾳ δὲ προσβὰς καὶ τῇ τέχνῃ τοῦ λέγειν, τῆς μὲν τὸ κάλλος ἐθαύμασε, τῆς δὲ ὑπερηγάσθη τὸ μέγεθος, καὶ τῆς μὲν τὸ πεπλανημένον ἐμίσησε καὶ οἷον κατηναγκασμένον ταῖς λογικαῖς ἐφόδοις ἐξ ὁμολογίας τῷ δοκεῖν ἀρχομέναις καὶ ληγούσαις εἴς τι συμπέρασμα, τῆς δὲ τὸ κομψὸν καὶ γλωττηματικὸν ἀπεσείσατο. Ὅθεν παρὰ μὲν τῆς φιλοσοφίας τὸ γνῶναι Θεὸν εὕρατο δημιουργὸν τοῦ παντός (τὰ γὰρ περὶ φύσεως τοῖς πολλοῖς πεφιλοσοφημένα ἐς τοιοῦτον αὐτῷ τέλος κατέληξε), παρὰ δὲ τῆς τέχνης τὴν φυσικὴν καὶ ἁπλῆν ἑρμηνείαν ἐζήλωσε καὶ αὐτομάτως καλήν, τὰς δὲ καταιγίδας τῶν λόγων

34–35 τοπρότερον V **39** ῥώμης suppl. Ga : an γνώμης scribendum? **5,2** ὑπαινίσσετο VGa : correxi **6** ῥάστα V **8** an Φύσις vel Φύσει scribendum? **11** ἐπίμονον V : ἐπίπονον Ga **19** περὶ VGa : correxi

34–35 Ier. 1, 5 Luc. 1, 42 **5,11** cf. Greg. Naz., Or. 43, 25, 5-6 (p. 180-182) **20–21** cf. Psell., Theol. 23,51-52 (p. 88)

(οὕτω γὰρ οἶμαι δεῖν καλεῖν τοὺς συλλογισμούς), καὶ ὅσα περὶ f. 82 θεολογίας | οἱ τῶν Ἑλλήνων ὑψηγοροῦσι σοφοὶ τήν τε μαθηματικὴν ἐπιστήμην αὐτοῖς ἐκείνοις ἀφείς, τοῖς μὴ δυναμένοις ἁπλῶς ἐπιβάλλειν τοῖς πράγμασιν, ἀλλὰ δεομένοις πανταχοῦ λογικῆς ἀποδείξεως, αὐτὸς καθάρας τὸν νοῦν καὶ συστείλας ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων, μόνῳ τούτῳ ἐχρῆτο πρὸς πᾶσαν κατάληψιν. Εἶχε δὲ καὶ τῆς γλώττης ἀνθηρῶς ὁ πατὴρ καὶ ὡς ἔδει κεκτῆσθαι τὸ τοῦ νοῦ ὄργανον. Διὰ ταῦτά τε ὁμιλῶν καὶ τῷ τοῦ λόγου πνεύματι ἐφιείς, λείως καὶ ἀπταίστως καὶ ἀδιακόπως εὐρύθμως τε ἄγαν καὶ μετὰ τῆς πνευματικῆς χάριτος, ἵνα μὴ λέγω τῆς Ἀττικῆς, τὸν τοῦ λόγου δρόμον ἐπέραινεν.

6. Ἀλλ᾽ οἷον πέπονθα; Ἅπαξ γὰρ τοῖς ἐκείνου καλοῖς ἐνσχεθείς, οὐ κατέσχον τὴν ὠδῖνα τοῦ λόγου, ἀλλὰ πολλὰ τῶν μέσων προβάς, εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας ἐς τὴν νύσσαν κατήντησα. Ἀλλ᾽ ἐπανακτέον καὶ πάλιν τὸν λόγον εἰς τὴν οἰκείαν ἀρχήν, καὶ τοῖς ἁπλοῖς μὲν ἔτι ὁ παῖς ὁμιλείτω μαθήμασι, τὰ δὲ κατὰ τοὺς γονέας ὅπως ἔσχε, κατὰ τοῦτο τὸ μέρος διηγησώμεθα. Γεγόνασι γὰρ καὶ οὗτοι ἁλώσιμοι τῆς ἀφύκτου χάριτος ἐκείνου καὶ τῆς γλυκύτητος τῶν ἠθῶν, καὶ παρερμηνεύσαντες τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ἀναθήματος, ἑαυτοῖς καὶ τῷ Θεῷ τὸν παῖδα καταμερίζουσι. Τὸ γὰρ ἅπαξ ἑαυτῶν ἀλλοτριῶσαι, εἰ καὶ τῇ κρείττονι μερίδι προσανετίθεντο, ἀλγεινὸν ἐδόκει καὶ τομῇ ἐοικὸς εἰς βάθος διαιρούσῃ τὴν φύσιν. Διὰ ταῦτα ἀφοσιοῦσι μὲν τῷ Θεῷ τὸ ἐκ μέρους αὐτὸν γενέσθαι δοτόν, τὸ δὲ λοιπὸν ἑαυτοῖς κληροῦσι καὶ τοῦ κλήρου ποιοῦσι διάδοχον. Ὁ δὲ πατὴρ καὶ μᾶλλον ἐπέτεινε τὴν διαίρεσιν, σχήματι εὐσεβῶν καὶ ὡς ἀληθῶς διαιτῶν τὸν παῖδα καὶ Θεῷ μερίζων καὶ μαμωνᾷ. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ οὕτως. Τὰ δὲ τῆς προνοίας ζυγὰ ἀρρεπῆ καὶ ἀμετάθετα ἦν ἀνθρωπίναις ἐπινοίαις f. 82ᵛ μὴ ἀλλοιοῦσθαι. Ὁ γὰρ ἁγιάσας μὲν τὸν προφήτην | Ἱερεμίαν καὶ πρὸ τῆς τῶν ἔργων καθαρότητός τε καὶ ἁγιότητος, μισήσας δὲ καὶ πρὸ γεννήσεως τὸν Ἠσαῦ, καὶ ὁ πάλαι μὲν περισχοινισάμενος

6,3 an ὑπερβὰς scribendum? **6** διηγησόμεθα VGa : correxi **12** Διαταῦτα V **15** an διαιρῶν?

6,2 cf. Id., Or. 27, 9 16-17 (p. 94) **3** cf. Id., Or. 43, 22, 22-23 (p. 172) **15–16** Mt. 6, 24; Luc. 16, 13 **18–19** Ier. 1, 5 **19–20** Malach. 1, 2-3

τὸν Ἰσραὴλ ἑαυτῷ, ἀπωσάμενος δὲ τὴν ἐθνικὴν μοῖραν, εἶθ' ὕστερον (ὢ τῶν ἀνεφίκτων ἐκείνου κριμάτων), τὴν ἀπωσμένην μερίδα τῶν τοῦ Ἀβραὰμ ἀναρτήσας λαγόνων, καὶ ὁ πάντα τῷ ἑνιαίῳ τῆς φύσεως προορίζων καὶ προτυπούμενος, οὗτος, καὶ τὸν μέγαν τοῦτον πατέρα πρὸ καταβολῆς κόσμου προγνούς τε καὶ δικαιώσας καὶ καθαρῶς αὑτῷ καθαγιάσας, ἀδιαίρετον τοῖς διαιροῦσι πεποίηκε. Τί οὖν γίνεται καὶ οἵας οἰκονομίας τὰ κατ' αὐτὸν ἔτυχε; Δίκας εἰσπράττει Θεὸς τὸν τοῦ μεγάλου πατέρα τῆς διαιρέσεως, ὥσπερ καὶ Ζαχαρίαν τῆς περὶ τὴν τέκνωσιν ἐνδοιάσεως. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν τὴν γλῶτταν ἐπέχει τοῦ ἱερέως, ἐνταῦθα δὲ τὴν γνώμην ἀφαιρεῖται τοῦ διαιρεῖν τὸν παῖδα τολμήσαντος, ἵνα μὴ καὶ νεύματι σχηματίζῃ τὸ βούλημα. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἕτερον ἔχειν ἐδόκει λόγον καὶ οὐχὶ τὴν οἰκονομίαν τῆς ὑποσχέσεως, θραύει καὶ τὸν παῖδα νόσου πληγῇ καὶ δεσμεῖ, ὥσπερ τῷ πατρὶ τὴν κίνησιν τῶν φρενῶν, οὕτω τῷ παιδὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς γλώττης. Κακύνει γὰρ πολλάκις Θεὸς σώματος φύσιν, ἵνα τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος ἀνόθευτον φυλάξῃ καὶ ἄχραντον. Ἡ δὲ μήτηρ ὁρῶσα τὰς ἀθρόον ἀμφοτέρων πληγάς, ἀνέφερε μὲν τὰς αἰτίας ἐπὶ τὴν πρόνοιαν, οὐκ εἶχε δὲ ὅ,τι καὶ δράσειεν, οὐδ' ἥντινα τοῦ κακοῦ ἀποφυγὴν ἐννοήσειε. Μεριζομένην δὲ τῶν φιλτάτων τοῖς πάθεσι, μᾶλλον δὲ ταῖς | ἐννοίαις σαλευομένην καὶ πολλὰ κάμνουσαν f. 83
ἑδράζει Θεὸς καὶ πρὸς ἓν τοῦτο συναναφέρει περὶ οὗ τἆλλα ἐγένετο, καὶ ὁ τρόπος θαυμάσιος.

7. Ἀλυούσῃ γάρ ποτε τῇ θεσπεσίᾳ ταύτῃ γυναικὶ καὶ ὄντως μητρὶ τοιούτου παιδός, ἀθρόον ἐπιφαίνεταί τις ἀνήρ, τὸ σχῆμα μοναχός, τὸ εἶδος ἀγγελικός, τὸ πρόσωπον-λαμπηδόνες ἐκεῖθεν ἀπέστιλβον, τὴν φωνὴν οἵαν οἶμαι ἄγγελοι φθέγγονται. Εἰ μὲν οὖν καὶ τοῖς ἔξωθεν ῥέουσι λόγοις ἐχρήσατο, αὐτὸς ἂν εἰδείη καὶ εἴ τις ἀσωμάτου φωνῆς συνιέναι δύναιτο. Τῇ γοῦν γυναικὶ δόξαν ἐγκαταλελοίπει ὡς καὶ τῷ ἀνδρὶ καὶ τῷ φιλτάτῳ παιδὶ μία τις αἰτία τοῦ κάμνειν τοῖς σώμασιν, ἡ τῆς ἐπαγγελίας πρὸς τὴν παρθένον ἀθέτησις, καὶ ὡς οὐδὲν κοινὸν ἁπλῇ φύσει καὶ περινοίᾳ

21 ἀπωσάμενοι V : corr. Ga **32** τοῦτον Ga

22–23 Gen. 22, 18; Act. 3, 25 **25** Eph. 1,4 **29–30** Luc. 1, 64

φρονήματος. «Ἀνεθήσεσθε δὲ τῶν πληγῶν, εἰ τὰς εὐχὰς καθαρὰς τῷ Θεῷ ἀποδοίητε». Ταῦτα ὁ μὲν εἶπεν, ἡ δὲ προσήκατο εὐμενῶς καὶ ὁ φανεὶς ἀφανῶς ἀφανὴς καὶ χερσὶ καὶ ὀφθαλμοῖς ἄληπτος εἰς τὴν φύσιν ἐπανεληλυθώς, ὃ καὶ μᾶλλον εὐλαβεστέραν τὴν γυναῖκα πεποίηκε καὶ ἑτοιμοτέραν πρὸς τὴν τοῦ παιδὸς καθιέρωσιν. Κλινοπετῆ τοίνυν τοῦτον ἀνατίθησι τῇ Θεοτόκῳ τὸ δεύτερον καὶ εὐθὺς τῷ πατρὶ μὲν ἡ καρδία, τῷ παιδὶ δὲ ἡ γλῶσσα ἀποκαθίσταται, καὶ ὁ μὲν δοκίμως ὡμίλει, ὁ δὲ ὑγιὲς καὶ καθεστηκὸς τοῖς ἐντυγχάνουσι προσεφθέγγετο.

8. Τοιοῦτον ὁ νέος ἡμῖν Σαμουήλ, ὁ θεῖος τῷ ὄντι πατήρ, τὸ τοῦ βίου προειλήφει προοίμιον. Πλὴν (ἀλλά μοι ἵλεως τῷ λόγῳ ὁ
f. 83v ὁρῶν γένοιτο), πλέον τι | παρὰ τούτῳ τῆς τοῦ Σαμουὴλ ὁρῶ χάριτος. Ὁ μὲν γάρ, εἰ καὶ ἐπηγγέλθη δοθήσεσθαι καὶ ἀντεδόθη δοθείς, ἀλλ' ὑφ' ἑτέρῳ ἐτέτακτο ἱερεῖ, εἰ καὶ τῷ ἱερατικῷ συμβόλῳ δι' ὑπερβολὴν ἀρετῆς πρὸ τῆς ἱερωσύνης κεκόσμητο. Ὁ δὲ ἀμέσως ὡμίλει τοῖς κρείττοσιν ὑπὸ Θεῷ μόνῳ καὶ τῇ Θεοτόκῳ ταττόμενος καὶ τυπούμενος, ἐστόλιστο δὲ οὐ τοῖς σκιώδεσι καὶ νομικοῖς ἐκείνοις συνθήμασιν (οὔτε γὰρ κώδωσιν ἠχοῦσιν ἐκέχρητο, οὔτε ῥοΐσκοις ἀπηωρημένοις πρὸς τὴν πέζαν τοῦ σχήματος), ἀλλ' ἦν αὐτῷ ἀντὶ πάντων ἡ ἀρετὴ ἐπωμίς, καρτερῶς ἐναθλοῦντι ταῖς πρακτικαῖς ἀρεταῖς, λίθος αὐγάζων περὶ τὸ στῆθος αὐτὸς ὁ Θεός, ὁ κατὰ καιρὸν ἐμβληθεὶς τῇ ἡμετέρᾳ οἰκοδομῇ καὶ τοῖς μὲν πέτρα σκανδάλου γενόμενος, τοῖς δὲ ἀκρογωνιαῖος, περιδέων καὶ περισφίγγων τὴν χαύνωσιν τῆς ψυχῆς καὶ συνάγων τὴν διαλυτὴν ἡμῶν φύσιν καὶ σκεδαστήν. Ἐῶ τἄλλα, ὅτι ὁ μὲν τὴν σκιὰν εἶχεν, ὁ δὲ τὰ χρώματα, καὶ ὁ μὲν τύπους, ὁ δὲ τὴν ἀλήθειαν.

9. Ἦν οὖν ὁ μέγας ἡμῶν πατὴρ ὅλος ἀνακείμενος τῷ Θεῷ καὶ μέσος ἐκείνου καὶ τοῦ γένους ἱστάμενος καὶ προσάγων Κυρίῳ λαὸν περιούσιον, τὰ μὲν τῇ γλώττῃ, τὰ δὲ καὶ τῷ σχήματι. Τίς γὰρ ἐκεῖνον ἰδὼν οὐκ ἐτυπώθη πρὸς ἀρετὴν καὶ εὐθὺς πρὸς τὸν

7,10 Ἀναθήσεσθε perperam coni. Ga **8,1** πατρὶ V : corr. Ga

8,4–6 I Regn. 2, 11 **9–11** Ex. 28, 33 **11** Ibid. 28, 12 **12** Ibid. 28, 30 **13–15** Rom. 9, 33; I Petr. 2, 8

Θεὸν εἶδε; Τίς δὲ ἀκούσας τῆς βροντώσης | ἐκείνης γλώττης οὐχὶ f. 84 ἐσχάτης ἀκούειν ἐδόκει σάλπιγγος καὶ ὥσπερ ἐκ μνημάτων τοῦ σώματος ἀνιστάμενος μετέωρος ἦν εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα κατὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου φωνήν; Τὰ δ' ἄλλα-καὶ τίς ἄν μοι δοίη πλάτος καρδίας καὶ βάθος γνώσεως, τὰ τοῦ Σολομῶντος ἐξαίρετα, ὥστε καὶ μετρίως εἰπεῖν; Τίς γὰρ ἐκείνου μᾶλλον ἢ καρδίαν καθήγνισεν ἢ ψυχὴν ἐσωφρόνισεν ἢ γλώσσῃ νοῦν ἐπέστησε χαλινόν; Τίς δὲ κατὰ καιρὸν ἤνοιξε τὴν πύλην τοῦ στόματος καὶ αὖθις συνέκλεισε; Τίς δὲ τὰς αἰσθήσεις ἔμυσε καὶ αὖθις ἀνέῳξεν, ἵνα τοὺς λόγους ἀμφοτέρων γνῷ, τῶν ὁρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων; Θυμὸν δὲ τίς οὕτως ἐκόλασε καὶ χαμαίζηλον ἐπιθυμίαν συνέστειλε; Τίς δὲ ἄλλος οὕτω τὸ σῶμα κατεδαπάνησε καὶ τὴν ἐλευθέραν ψυχὴν ἀφῆκεν εἰς οὐρανὸν φέρεσθαι; Τίς δὲ οὕτω φιλοσόφως ἑαυτῷ διεῖλε τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς μὲν εἰσαγωγικὰς συντόμως ἐβάδισεν, ὅσαι τὸ πρακτικὸν ἐκληρώσαντο, τὰς δὲ φυσικὰς ἠκρίβωσεν ἀπλανῶς, ταῖς δὲ θεολογικαῖς προσέβη μετὰ συνέσεως; Τίς δὲ μέτρον ἑκάστῃ ταῖς γενικαῖς δέδωκεν ἀρεταῖς καὶ πρὸς παράδειγμα ἔζησε τῷ Θεῷ καὶ θεὸς τοῖς ἀνθρώποις ἐγένετο;

10. Ἀλλ' ὢ τί ἂν δράσαιμι; Αἰσθάνομαι μὲν γὰρ ἔξω τῆς τέχνης τοῦ λόγου φερόμενος καὶ συγχέων τὴν τάξιν καὶ μιγνὺς ταῖς ἀρχαῖς τὰ τέλη καὶ ταῖς συλλαβαῖς τὴν περίοδον καὶ ἀγωνίζομαι μὴ προοιμιασάμενος ἀκριβῶς. Οὔπω γὰρ τοῖς πρόποσι τοῦ ὄρους προσεληλύθαμεν καὶ τὴν περιωπὴν φανταζόμεθα καὶ περινοούμεθα τὴν ἀκρώρειαν, οὔπω βραχὺ τῆς γῆς ἀπέστημεν καὶ τὴν ἐξωτάτην ζητοῦμεν περιφοράν. Αὖθις οὖν ἐπὶ τὰ | στοιχεῖα f. 84v τῶν τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῶν ὁ λόγος ἀνακαμπτέτω. Οὕτω τοιγαροῦν τῶν τεκόντων διαιρεθείς, συνήφθη Θεῷ, καὶ τῶν ῥεόντων ἀπαναστάς, τοῖς ἑστῶσιν ἡδράσθη καὶ μένουσιν, ἐποθεῖτο δὲ μὴ ποθῶν οὐ παρὰ τῶν γονέων μόνον, ἀλλὰ καὶ φίλων καὶ συγγενῶν καὶ τῆς λοιπῆς ἑταιρείας, ὅση ἄνωθεν αὐτῷ προσεγένετο. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ἀπεκρούετο ἐντυγχάνειν αὐτῷ βουλομένους καὶ τοῦ

9,11 γλώσσης Ga **10,13** βολομένους V : corr. Ga

9,5–8 I Thess. 4, 16 **8–9** III Reg. 2, 35a **10–21** cf. Greg. Naz., Or. 8, 9, 22-28 (p. 264) **10,1–2** Id., Or. 43, 19, 15-16 (p. 162) **4–5** Ibid., 65, 3 (p. 268)

γένους ἀναμιμνήσκοντας καί γε πολλάκις καὶ τῇ μητρὶ προσιούσῃ τὴν εἴσοδον ἀπετείχισεν. Οὕτω πως εὐθὺς ἐν νεότητι θείας ἀπέλαυσε χάριτος καὶ τὴν φύσιν ἀφῆκε κάτω, τὸν γλυκὺν τύραννον, μετὰ τοῦ νοῦ γενόμενος ἄνω, ὃς ἀνεπίστροφός ἐστι πρὸς τὰ τῇδε καὶ ἄθελκτος. Τὸ γὰρ ἀπότομον τοῦτο καὶ οἷον ἀμείλικτον, εἰ μὲν ἀνασκήτως ἔχοι τις, αὔθαδες καὶ ἀπάνθρωπον, ὥσπερ τὸ ἐναντίον ἡδὺ καὶ μειλίχιον καὶ τῇ φύσει κατάλληλον, εἰ δὲ λογισμῷ κτήσαιτο καὶ τῇ πρὸς τὸν νοῦν ἐπιστροφῇ, θεῖον καὶ ὑπερκόσμιον. Ὁ δὲ οὕτως ἔχων, εἰ καὶ καταβαίνοι ποτὲ δεῆσαν, μὴ μέντοι μολύνοιτο, ἐλευθεροῖ δὲ μᾶλλον τῶν μολυσμῶν τοὺς ἔχοντας, θεὸς ἄντικρυς. Τοιούτῳ δὲ οὔπω ἐγὼ ἀνδρὶ παραγέγονα, ἀλλ' οἱ μέν φασιν ἐπιστρέφεσθαι καὶ μολύνεσθαι, οἱ δὲ δεδίασι τὴν ἐπιστροφήν, καὶ περιφραξάμενοι ἑαυτοὺς ὡς ἐνῆν μάλιστα πάντοθεν, ἀκηλιδώτως τῷ ἐγγίζοντι Θεῷ προσεγγίζουσι.

f. 85 **11.** Ταῦτα μὲν οὖν ὁ λόγος παρεκβατικώτερον ἐπεσκέ|ψατο. Ὁ δὲ κατὰ μὲν τῶν ἄλλων τυράννων ἦν καθήμενος ἐπὶ τῶν ἀδύτων ὥσπερ ἐπ' ἀκροπόλεως, τοῦ θείου δὲ καὶ λίαν ἡττᾶτο (ἦν δὲ ἄρα οὗτος τῶν ἐν βασιλείοις τὰ πρῶτα τελῶν), ἡττᾶτο δὲ τυραννούμενος καὶ τῆς ἀσύλου περιωπῆς ἀποσπώμενος. Οὐ γὰρ ἦν πρὸς ἐκείνου καὶ χεῖρας ἀνταίρειν καὶ ἀσχημονεῖν πρὸς τοὺς ἄγοντας. Ἄγεται οὖν τότε πρώτως πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, θαμὰ πρὸς τὸ τῆς παρθένου ἀνάκτορον ἐπιστρεφόμενος καὶ βοῶν καὶ κοπτόμενος, καὶ τῷ τυραννήσαντι συγγενόμενος ἐθαυμάσθη τε καὶ ἐθαύμασεν. Ἦν γὰρ κἀκεῖνος καὶ τὸ ἦθος στερρὸς καὶ τὴν γνώμην βαθὺς καὶ τὴν σύνεσιν ἀκριβής. Ἀνακρίνας οὖν τὴν φύσιν τοῦ νέου καὶ ἰδὼν τὴν ἐν τῷ βάθει τούτου πρᾳότητα καὶ ὅτι πρὸς ἀμφοτέρας τὰς γνώσεις, τὴν θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φημί, περιδέξιος τυγχάνει καὶ εὔθετος, πρὸς ἑκατέραν ἔτι τοῦτον ἀφῆκεν, ἵνα παρὰ τῆς ἑτέρας ἡ ἑτέρα ἀκριβεστέρα καὶ καλλίων ὀφθείη.

12. Ἀποπεφάνθω γάρ μοι πολλὰ δυναμοῦσθαι τὴν ἡμετέραν σοφίαν καὶ πρώτην παρὰ τῆς θύραθεν γνώσεως καὶ παιδεύσεως, ὥσπερ ἐκείνην παρὰ ταύτης κοσμεῖσθαι καὶ καταρτύεσθαι. Οἱ

16–17 Id., Or. 26, 2, 13-14 (p. 228) **22** cf. Plat., Resp. 539e **11,10** cf. Philostr., Vit. sophist. 1, 529, 24 (2, p. 41, 31)

πολλοὶ δὲ οὐχ οὕτω τὸ πρᾶγμα κρίνουσιν, εἴτ' ἀγνοοῦντες, εἴτε βασκαίνοντες, τὸ δ' ἀληθὲς οὕτως ἔχει. Τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας δύο μερίδες εἰσίν, ἡ μὲν μύθοις καὶ πλάσμασι χαίρουσα, ἡ δὲ τὰ ὄντα πολυπραγμονοῦσα καὶ θεωροῦσα ᾗ φύσεως ἔχουσιν. Ὀρφεὺς μὲν οὖν καὶ Ὅμηρος ἐρίοις ἐστέφθωσαν καὶ ἀπεληλάσθωσαν καὶ εἴ τις | ἕτερος τὸ τοιοῦτον εἶδος ἐζήλωσε, κἂν ἀπολογήσωνταί f. 85[v] τινες ὑπὲρ αὐτῶν, οὐ προσδέξομαι. Τὸ γὰρ ἀλληγορικὸν εἶδος, εἰ μὲν καὶ τὰ αἰνίγματα ἔχοι καθαρὰ καὶ ἀμόλυντα, οἷα δὴ καὶ παρ' ἡμῖν τὰ Σολομώντεια ἐσκεύασται καὶ συντέθειται, οὐ πόρρω που τοῦ προσήκοντος καθεστᾶσι, τομὰς δὲ καὶ ῥεύσεις καὶ ἀφρογενῆ θεὰν καὶ τιτρωσκόμενον Ἄρην ἢ ἐν πίθῳ δεσμούμενον οὐκ ἐπαινέσομαι, κἂν εἴ μοί τις τοὺς μὲν δεσμήσαντας τοὺς διττοὺς λέγῃ λόγους, τὸν δὲ δεσμώτην τὸ τῆς ψυχῆς θυμοειδὲς μέρος τῇ τῶν λόγων δυνάμει δεσμούμενον. Ταῦτα μὲν γὰρ ἐν ὑπονοίαις, τὸ δὲ πρόχειρον ὄλεθρός ἐστι ψυχῆς ἀτιμαζούσης τὰ θεῖα. Τοῦτο μὲν οὖν τὸ μέρος ὁ Ἑλληνικὸς ὕθλος ἐχέτω, περὶ δὲ τοῦ λοιποῦ οὕτω χρὴ διαιρεῖν. Τῶν παρ' ἐκείνοις δογμάτων, ὅσα μὲν πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀντιπίπτει θεολογίαν, ἀποκριτέον, ὅσα δὲ τοῖς ἡμετέροις συνᾴδει, δοκιμαστέον καὶ ἐγκριτέον. Διατί γὰρ ἀποπεμπτέον; Ἢ τὸ μὲν ῥόδον ἀποκεροῦμέν τε καὶ χρησόμεθα κύκλῳ τὴν ἄκανθαν ἔχοντι, τὸ δὲ τοῦ λόγου χρηστὸν ἀποδοκιμάσομεν, εἰ τῷ ἀχρήστῳ συνέζευκται; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἀλλ' ἴσως τὰς μὲν ὕλας τις φοβηθήσεται, περὶ δὲ τῶν κανόνων τί ἂν ἐρεῖν ἔχοι, ἐξ ὧν τὸ κατ' ἐπιστήμην προβαίνειν ἡμῖν περιγίνεται; Τοιγαροῦν καὶ οἱ τῆς ἐκκλησίας ἡμεῖς τρόφιμοι καὶ ὁρισόμεθα καὶ διαιρήσομεν ἀποδείξομέν τε καὶ ἀναλύσομεν καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ προκειμένου ζητήσομεν καὶ τὰ αἴτια μαθησόμεθα τά τε πόρρω καὶ τὰ ἐγγὺς καὶ γνωσόμεθα τό τε εἶδος καὶ τὸ ὑποκείμενον καὶ τάξει χρησόμεθα καὶ περὶ τῆς ἀρετῆς | ζητήσομεν τίς τε τὴν οὐσίαν ἐστὶ καὶ f. 86 πόθεν καὶ πῶς συνεστήκει καὶ ὅπως ἀρκτέον αὐτῆς, συνειλημμένως ἢ κατὰ μέρος, ποία τε ταύτη ἡ εἰσαγωγὴ καὶ τίς ἡ

12,19 ἐχέτω : an ἐρρέτω? **22** δομακιμαστέον V : corr. Ga

12,8 Plat., Resp. 398a **13–14** Hes., Theog. 196 **14** Hom., Il. 5, 859-861 **14–15** Ibid. 5, 385-387; cf. etiam Eust. Thess., Comm. in Hom. Il. (II, p. 96, 20) **23–25** cf. Bas. Caes., De leg. gent. libr. 4, 48-51 (p. 23) **29** cf. Arist., Analyt. pr. 53a1 **32–33** cf. Arist., Ethic. Nic. 1107a6-8

τελείωσις καὶ οὐ πάντα τὰ μέρη πᾶσι δοτέον αὐτῆς, ἀλλὰ τίνα καὶ τίσιν. Ὡς γὰρ νῦν ἔχει τὸ πρᾶγμα, συγκέχυται τὸ πᾶν καὶ διέφθαρται καὶ ἡ τῶν ἐπιστήμων ἐπιστήμη ἀνεπιστημόνως ἁρπάζεται τοῖς πολλοῖς καὶ ὁ εἰσαγόμενος εὐθὺς ἀξιοῦται τῆς τελειώσεως. Τοῦτο δὲ γίνεται ὅτι μὴ κατὰ τὴν ἔξωθεν ἐπιστήμην καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς γνῶσις διῄρηται. Διὰ ταῦτα ζηλῶ τοὺς Μαξίμους ἐγὼ καὶ τοὺς Νείλους καὶ εἴ τις ἄλλος κλίμακι καὶ βαθμίσι τὴν ἀρετὴν ἀφωμοίωσε, τοὺς δὲ παρευθὺ θεωρήσαντας ἢ σχολάσαντας, τὸν δὲ λόγον μὴ ἔχοντας, μακαρίζω μὲν εἴ γε τῆς τοιαύτης ἔτυχον φύσεως, ὥστε πρὸ τῶν ἀρχῶν εὐθὺς ἐφικνεῖσθαι τοῦ τέλους, κατοικτείρω δὲ οἰομένους ἐπαναβεβηκέναι πρινὴ προσελθεῖν τῇ ἀνόδῳ.

13. Ταῦτα μὲν ὁ λόγος οὐκ ἀκαίρως παρεθεώρησεν. Ὁ δὲ πατὴρ τῷ θειοτάτῳ παιδαγωγῷ τὰ μὲν πειθόμενος, τὰ δὲ τυραννούμενος, ἄμφω τοὺς λόγους εἰς ἄκρον συνείληφε, μηδὲν τοῦ ἁλμυροῦ παραβλαβεὶς νάματος, μᾶλλον μὲν οὖν τὴν Μερρὰν τῷ ξύλῳ καταγλυκάνας καὶ ἀδεῶς τοῦ πόματος σπῶν. Ἐπεὶ δὲ πλήρης τῆς γνώσεως ἦν, ἔδει δέ ποτε καὶ ὁλικῶς τῷ πρώτῳ γνωστῷ προσελθεῖν καὶ καθαρῶς τὸν καινὸν ἐνδύσασθαι ἄνθρωπον, ἐνταῦθα καὶ τῷ τυραννοῦντι ἀνθίσταται, καὶ τῇ πειθοῖ πολλὰ χαίρειν φράσας, θρασύνεται τὸ ἐπαινετὸν θράσος καὶ μακάριον. f. 86v Καὶ | ῥήγνυσι μὲν τὰ τῆς τυραννίδος δεσμά, εἶτα δὴ νύκτος ὑπέξεισι λάθρα τὴν αὔλειον, οὕτω τούτῳ συγκείμενον, καὶ πρός τι τῶν ἐν τῇ πόλει μοναχῶν φροντιστήριον ἄπεισιν. Ἐπεφέρετο δὲ οὐδὲν ὅ,τι μὴ τὸ σῶμα, ἵν' οὕτως εἴπω, δίχα τῆς φύσεως, ὃ δὴ καὶ ῥάκους καθυβρίσας περιβολῇ, ᾔτει τὸν τοῦ ἀσκητηρίου προεστηκότα τὰ σύμβολα τῆς ἀγγελικῆς αὐτῷ ἐπενεγκεῖν καταστάσεως. Ὁ δὲ τῇ περὶ τὸ σῶμα σκηνῇ πλανώμενος ἀπό γε τοῦ εἴδους ὅτι μὴ τῶν πολλῶν ἦν γνωματεύει. Ἀνακρίνας οὖν καὶ διερευνησάμενος, γνωρίζει τὸν ἄνδρα καὶ προσίεται μὲν ὥς τινα τῶν κρειττόνων, ἀποδειλιᾷ δὲ πρὸς τὴν μεταμφίασιν, εἰδὼς οἷος ὁ θεῖος αὐτῷ καὶ ὡς οὐ σπείσεται πρὸς αὐτὸν περὶ τὸν ἀνεψιὸν ὥσπερ παρανομήσαντα. Ὁ δὲ ὑποχωρεῖ τῷ καιρῷ καὶ ἧττον φροντίσας τοῦ σχήματος, ἀλλοιοῖ καθαρῶς τὴν ψυχὴν τῷ Θεῷ καὶ

40 Διαταῦτα V **13,11** ἄλιον V, ἅλιον Ga : correxi **14** τὴν V : corr. Ga

37 cf. Ioh. Dam., Dialect. 3,18 (I, p. 56) **13,4–5** Ex. 15, 23-25 **7–8** Eph. 4,24

μετὰ κοσμικοῦ σχήματος πρὸς τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας προοιμιάζεται καὶ ἦν στρατιώτης ἄοπλος καὶ γυμνὸς πρὸς τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς παρατασσόμενος καὶ νικῶν. Εἰδὼς δὲ ὡς ἐπιστήμη ἡ ἄσκησις εἴη καὶ ὅτι μέτρῳ ὥρισται καὶ οὐκ εἰς τὸ ἄπειρον ἐπεκτείνεται, προσθεὶς δὲ καὶ τὸν σκοπὸν ἐφ' ὃν ἡ πᾶσα τείνει πραγματεία καὶ δι' ὃν τἆλλα προείληπται καὶ μεθ' ὃν ἑτέρα πάλιν ἀρχὴ καὶ ἄλλοι σκοποί, πρῶτον μὲν τὰς ἁπλουστέρας τῶν ἀρετῶν διεξέρχεται, | ἔπειτα πρὸς τὰς ἀκριβεστέρας καὶ ἡγεμονικωτέρας ἄνεισιν, ἁπανταχοῦ τῷ ἐγκρατεύεσθαι καὶ μὴ φιλαυτεῖν χρώμενος, ἀφ' ὧν ἐλπὶς καὶ ἀπάθεια καὶ τὸ ἀνακεκράσθαι Θεῷ περιγίνεται. Διελόμενος δὲ καὶ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις καὶ γνοὺς ὡς ὁ μὲν νοῦς τῆς εἰς Θεὸν ἀνόδου τὴν ἀκρόπολιν ἐκληρώσατο, φαντασία δὲ καὶ αἴσθησις τῆς ἀλόγου μερίδος εἰσίν, ἀφαντάστους καὶ ὑπὲρ αἴσθησιν τὰς περὶ Θεοῦ ἐννοίας ποιούμενος ἦν, μήτε σχῆμα τῷ ἀσχηματίστῳ διδοὺς μήτε τὸ εἶδος τῷ ἀνειδέῳ παραμιγνύς. Εἰ δέ τι παρεπομένη ἡ φανταστικὴ ἀνέπλαττε δύναμις, ἔπασχε μὲν τὸ ἀλλότριον, οὐκ ἠγνόει δέ, αὖθις δὲ τὴν φύσιν ἐκπιέζων ἀνέτρεχε πρὸς τὸν νοῦν. Τοιαύτη τοῦ εἰσαγωγικοῦ ἡ τελείωσις, τοιοῦτος ὁ φωτισμὸς τοῦ προκόπτοντος, τοιαύτη τοῦ καθαιρομένου ἡ κάθαρσις. f. 87

14. Οὕτως τοίνυν αὐτὸν ὁ θεῖος γνοὺς ἀναγόμενον τυραννεῖται καὶ τυραννῶν καὶ συγχωρεῖ τὴν τελείωσιν –οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι τοῦ κατὰ Θεὸν ἀνθρώπου ἐπένδυσιν, ἀλλὰ σφραγίδα καθάρσεως. Ὁπλισάμενος δὲ καὶ μετὰ τὸ τρόπαιον, ἔτι μᾶλλον κατὰ νώτου τῶν ἐχθρῶν ἤλαυνε, τιτρώσκων, οὐ τιτρωσκόμενος, βάλλων, οὐχὶ βαλλόμενος, ἔπιπτον δὲ χιλιάδες ἐξ εὐωνύμων, μυριάδες ἐκ δεξιῶν· κατενόει δὲ ταῦτα τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνταπόδοσιν κατεμάνθανε καὶ λόγους ἐμπράκτους τὰς τοῦ Δαυὶδ ῥήσεις ἐγίνωσκε. Ταῦτα μὲν ἐκεῖνος, ἡ δὲ πόλις, ἕτερος ἑτέρῳ τὴν περὶ ἐκείνου φήμην παρέπεμπον καὶ δρόμος

27 an προθεὶς? **40** εἰσαγωγικοῦ : τελειουμένου exspectaveris

36–37 cf. Ioh. Chrys., In Gen., PG 53, 72, 20-23 **40–42** cf. Ps.-Dion. Areop., De coel. hier. 7, 3 (p. 30, 23-24); Psell., Theol. 112, 24-25 (p. 440) ; Ibid. 81,6 (p. 325) **14,5–6** cf. Theodor. Cyr., Hist. relig. 8, 7, 12-13 (I, p. 388) **6–7** Ps. 90, 7-8

ἅπασιν εἷς καὶ πόθος ὅμοιος ἰδεῖν ἐκεῖνον καὶ λαλοῦντος ἀκοῦσαι f. 87v καὶ μαθεῖν ἑρμηνεύοντος. | Ἦν γὰρ καὶ τὸ ἦθος γλυκὺς καὶ εὐπρόσιτος καὶ τὴν γλῶτταν πολύς, οὐ βιαζόμενος ταύτην εἰς καλλιέπειαν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν ἑρμηνεύων καὶ ἀπερίττως καὶ θέλγων τῷ ἀπλάστῳ τῆς φύσεως, ἢ ἕτερος τῷ ποικίλῳ καὶ πολυμερεῖ καὶ μεταβολὰς ποιούμενος παντοδαπάς. Ἤκουσε ταῦτα καὶ βασιλεύς (Βασίλειος δὲ ἦν ὁ πάνυ, οὗ ῥίζα μὲν τοῦ τε κράτους καὶ τῆς γενέσεως ὁ Μακεδὼν ἐκεῖνος Βασίλειος, πατὴρ δὲ Ῥωμανός, βραχύν τινα χρόνον τὴν αὐτοκράτορα Ῥωμαίοις διαπρέψας ἀρχήν), καὶ μέρος γίνεται τῶν ἐντυγχανόντων αὐτῷ καὶ μετὰ εἴδους καὶ τὴν γλῶτταν ἐθαύμασεν. Οὕτω λευκοῖς ὀνόμασι τὰς ἐννοίας ἡρμήνευσε. Τὸ γὰρ κατεστοιβασμένον τῆς προφορᾶς τοῖς σκυθρωποῖς ἀπείκαζεν ἤθεσι. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα τὴν πρὸς τοὺς πολλοὺς προσεῖτο συγκατάβασιν, τῶν προσφοιτώντων διδασκαλικῶς προϊστάμενος. Δεῖν γὰρ ἔλεγε τὸν θεωρητικόν, δεῆσαν κατιέναι, πρὸς μὲν τὰς γλυκυθυμίας καὶ αὖθις ἀνένδοτον εἶναι, πρὸς δὲ τὴν τῶν πολλῶν ὠφέλειαν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐναυλίζεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἔγνω ἐξανθρωπιζόμενος τὰ πολλὰ καὶ μακρὰν τοῦ θείου ἀποικιζόμενος, ἀποτειχίζει μὲν τοῖς πολλοῖς τὴν πρὸς αὐτὸν εἴσοδον, ἑαυτῷ δὲ μόνῳ προσωμίλει καὶ τῷ Θεῷ.

15. Χρόνος ἐπὶ τούτῳ παρῳχήκει βραχύς, καὶ ὁ μὲν συνεπεδίδου τῇ ἡλικίᾳ τὴν ἀρετήν, οἱ δὲ γονεῖς καὶ χρόνῳ τῷ τῆς ζωῆς καὶ πόθῳ τῷ περὶ αὐτὸν τετρυχωμένοι, ὥσπερ ἀπὸ συνθήματος κοινῇ τῶν σωμάτων πονήρως εἶχον καὶ ἀπελύοντο καὶ τὸν f. 88 παῖδα πολλοῖς ἀνεκαλοῦντο τοῖς ὀδυρμοῖς, εἶτα δὴ | καὶ φρικωδέσταταις ἀραῖς πρὸς ἑαυτοὺς ἐβιάζοντο. Ὁ δὲ θεοκλυτήσας περὶ τούτου ὥσπερ εἰώθει, ἐπειδὴ καὶ τὸ κρεῖττον ἔγνω τὴν πρὸς τοὺς τεκόντας ἄφιξιν αὐτῷ συγχωροῦν, μιμεῖται κἀν τούτῳ τὸν ἐν θεολογίᾳ μέγαν Γρηγόριον καὶ ὑποστηρίζει κάμνοντας αὐτῷ τοὺς γεννήτορας, ὑποστηρίζεται δὲ καὶ αὐτὸς πατρικαῖς εὐλογίαις. Εἶτα δὴ καὶ ἀναλύουσιν ἐπευξάμενός τε καὶ τῆς αὐτῆς ἀξιωθεὶς ἀντιδόσεως, τὰ σώματα μὲν ἐκείνων τῇ γῇ, ἑαυτὸν δὲ ὁλικῶς τῷ Θεῷ ἀποδίδωσι, τὸν δὲ πατρῷον οἶκον βαθὺν αὐτῷ πα-

14,22 an ἡρμήνευε scribendum? **15,4** πονηρῶς Ga

15,8–10 Greg. Naz., Or. 12, 3, 1-2 (p. 352)

ραδεδομένον πένησι διεῖλε καὶ τῶν ἐκ γένους τοῖς ἀπανθήσασιν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου πολλῷ ᾔει τῷ ἔρωτι, ἀγαπῶν εἰ παραρριπτοῖτο ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ οἴκῳ μᾶλλον ἢ εἰ κατασκηνοίη ἐν τοῖς τῶν ἁμαρτανόντων σκηνώμασιν. Ἐπεὶ δὲ διψῶν μὲν ἐδίψα τὸν Κύριον, ὁ δὲ ἦν ἐν τοῖς αἰωνίοις ὄρεσι παντοῖος τοῖς ποθουμένοις γινόμενος, καὶ πηγὴ καὶ δένδρον καὶ πόα καὶ σκιὰ καὶ φῶς καὶ ἀνάπαυσις, ἐζήτει τὴν ἄνοδον, κατήρτιστο δὲ τοὺς πόδας ὡσεὶ ἐλάφου καὶ τοῖς ὑψηλοῖς ὄρεσιν ᾔδει ἐφάλλεσθαι καὶ προσάλλεσθαι, οὐκ ἐδεδίει δὲ τοὺς ἐκεῖσε ὑφέρποντας ὄφεις, ἀλλ' εἴ τις αὐτὸν λαθὼν παρεισέδυ, εὐθὺς δρόμῳ διδοὺς καὶ καθαλλόμενος, ὅπως ἐκεῖνος ᾔδει καθάλλεσθαι, κατηνάλισκεν, εἶτα δὴ ψυχορραγοῦντα καὶ τῷ καύματι ἀσθμαίνοντα ἡ τοῦ Θεοῦ ἀνεκτᾶτο πηγή.

16. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν συμβόλοις καὶ ἐν αἰνίγμασιν. Ὁ δὲ τῷ f. 88[v] πρὸς ἀνατολὰς ὄρει προσβάς, τούτῳ δὴ τῷ θείῳ καὶ ἡμετέρῳ φροντιστηρίῳ, ὃ δὴ κατ' ἐξαίρετον οἱ τῶν μοναχῶν λογάδες, οἶμαι, Ὄλυμπον ὠνομάκασιν, εἴτε ὡς ἐπίγειον οὐρανὸν καὶ πάσης γενέσεως ὑπερκείμενον, εἴτε ὡς θεῶν οἰκητήριον, ἀνθρώπων φημὶ οὐκ εἰς τὴν θείαν μεταβάντων οὐσίαν, ἀλλὰ διὰ τὰς θεοειδεῖς ἀρετὰς καὶ τὸ ἀφομοιοῦσθαι Θεῷ ταύτην τὴν προσηγορίαν λαχόντων, ἢ καὶ διὰ τὸ προσπελάζειν τοῖς νέφεσι καὶ ὑπερκεῖσθαι τῶν ἡλιακῶν ἀνακλάσεων, διὰ ταῦτα μέντοι καὶ μάλιστα καταψύχεσθαι, τούτῳ δὴ τῷ ὄρει προσβάς, εἶτα καὶ ἐν περιωπῇ ἄκρᾳ γενόμενος καὶ συμμετεωρισθεὶς τῷ πνεύματι, ὡς οὐρανὸν ἄλλον οἰκεῖ. Εἰ γὰρ καὶ πανταχοῦ πέφυκεν ὁ Θεὸς καὶ οὐ μᾶλλον ἐνταῦθα ἢ ἐκεῖσε, ἐπεὶ καὶ πάντων ὁμοτίμως ἐκτός, ἀλλ' ἡμῖν τοῖς ἐκεῖνον ζητοῦσι καὶ παρὰ τὰς τῶν τόπων διαφορὰς μᾶλλον ἢ ἧττον εὑρίσκεται, οὐχ ὡς ἐκείνου δρῶντός τι πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ὡς ἡμῶν πασχόντων τὴν τοιάνδε εὕρεσιν καὶ κατάληψιν. Πρὸς γὰρ τὰς καθάρσεις καὶ ἀνόδους τοῦ νοῦ καὶ ἡ ποσὴ καὶ ἡ ποιὰ τοῦ Θεοῦ γνῶσις καθέστηκε. Νοῦς δὲ τέως μὲν συμπάσχει τῷ σώματι, ὄγκῳ δὲ σώματος παρυφίσταται τόπος. Ἐν τόπῳ τοίνυν διὰ τὸ σῶμα καὶ ὁ νοῦς εὑρισκόμενος, τὰς πρὸς ἐκεῖνον

16,2 προβὰς V : corr. Ga **3** κατεξαίρετον V

15–17 Ps. 83, 11 **17–20** cf. Ps. 41, 2-3 **18** Ps. 75, 5; Mich. 2, 9 **19** cf. Ier. 17, 26 ; cf. etiam Plat., Phaedr. 229b **20–21** Ps. 17, 34 **21** Ps. 103,18

f. 89 σχέσεις διὰ τοῦ μεσιτεύοντος ἀναδέχεται, καὶ εἰ μὲν ἐλεύθερος εἴη τῆς κοσμικῆς περιφορᾶς καὶ συγχύσεως, ἄθελκτόν τε τὸ σῶμα καὶ ὁ νοῦς πρὸς ἐκεῖνον ἀπόλυτος γίνεται. Εἰ δὲ θεατροσκοπεῖται ἢ ἱππομανεῖται ἢ ἐγγύς που τούτων ἐστὶ καὶ οὕτως καταυλούμενος καὶ ὑπερηχούμενος ἔξωθεν ἢ οἴχεται φερόμενος πρὸς αὐτά, ἢ τό γε δεύτερον, πρόσεισί τε καὶ ὑποστρέφει φαντασιῶν ἀτόπων πληρούμενος, συγκεχυμένας καὶ τὰς τῶν κρειττόνων ἐμφάσεις ὁρᾷ. Διὰ ταῦτα τοῖς μὲν δειλοῖς καὶ ἀνάνδροις ἡ πέτρα καταφυγή, ὄρη δὲ τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις ἀνεῖται. Καὶ οὐ δογματίζων τὸν περὶ τόπου ποιοῦμαι λόγον, ἀλλ' ὡς τὸ κρεῖττον προκρίνων τε καὶ αἱρούμενος. Εἰ γάρ τις εἴη μηδὲν παρὰ τοὺς τόπους περιφερόμενος, οὗτος μᾶλλον οἰκείτω τὴν λεωφόρον καὶ θεραπευέτω τοὺς καμνόντας, κἂν εἴ τις ἄλλος οὐ θαρρῇ προσβῆναι τοῖς ὄρεσι, καὶ τούτῳ συγγνώμην δοίη ὁ Κύριος καὶ πολλοῖς μάλιστα τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἐλυσιτέλησεν. Ἔστι γάρ τις καὶ πρὸς ἑαυτὴν τῆς ψυχῆς ἀναχώρησις, εἰ βούλεται δέ, ἡσυχαζέτω περὶ τὸ μέγα ὄρος, τὸν νοῦν, ἔνθα δὴ προσχωρήσασα ἐντὸς τοῦ γνόφου γενήσεται καὶ ὀφθήσεται τῷ Θεῷ.

17. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω διῃρήσθω ἡμῖν. Ὁ δὲ μέγας πατήρ, ἐπειδὴ τοῦ ὄρους ἐπέβη, ὥσπερ ἀρχὴν πρώτην τοῦ ἀσκητικοῦ βίου πηγνύμενος ταῖς πρακτικαῖς πάλιν ἐπεχείρησεν ἀρεταῖς. Κατανοήσας οὖν τοῦ σωματικοῦ εἱργμοῦ τὴν δεινότητα καὶ ὅτι δεσμῶτις f. 89v ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ψυχή, ἥλοις προσδεδεμένη πολλοῖς (φημὶ δὴ ταῖς αἰσθήσεσι καὶ ταῖς φυσικαῖς κατοχαῖς), ἠλευθέρου ταύτην κατὰ βραχύ, μέχρις ἀντὶ δεσμοῦ ἀνάκτορον τὸ σῶμα αὐτῇ εἰργάσατο. Ἴσασι ταῦτα αἱ τοῦ ὄρους περιωπαί, αἱ τῶν πετρῶν ἀπορρῶγες, αἱ καταδύσεις τῆς γῆς, αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρῶν, πρὸς ἃς ἐκεῖνος ἀμετάβλητος ἦν, συντόνως καὶ ὁμοτίμως τὴν ἀρετὴν ἐργαζόμενος. Ἴσασιν ἡμέραι, νύκτες, ἥλιος, σελήνη, ἀστέρων χορός, οὐρανός, ἀήρ, γῆ, ὁ σύμπας κόσμος, ἐφ' ὃν ὁ περὶ ἐκείνου φθόγγος ἐλήλυθε, καὶ πρὸ πάντων δὲ Θεὸς καὶ ἡ τεκοῦσα τοῦτον

23 θεατροκοπεῖται VGa : corr. Duffy **28** Διαταῦτα V **17,4** εἰργμοῦ V **10** συντόμως VGa : correxi **13** δὲ om. Ga

16,28–29 Ps. 103, 18 **36–38** Ex. 20,21 ; cf. etiam Psell., Theol. 94,34 (p. 366) **17,5** Plat., Phaed. 83d **12–13** Ps. 18,4

παρθένος. Ἐπεὶ δὲ ταύτης ἐμνήσθην κατὰ καιρόν, βραχύ τι ἐνταῦθα τῷ λόγῳ προσδιατρίψωμεν. Ἔχει μὲν πᾶσα φύσις βροτῶν πρὸς τὴν θεομήτορα εὐλαβῶς (καὶ πῶς γὰρ οὐχί;), δι᾽ ἧν ἡμῖν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καταλλαγὴ γέγονεν. Ὁ δὲ-ἀλλὰ πῶς ἂν τὸ ἐκείνου πάθος δηλώσαιμι; Ἄρρητον τοίνυν τοῦτο κείσθω, ἵνα καὶ μᾶλλον ἡμῖν γνωσθείη τῷ νῷ εἰκαζόμενον. Ὡς οὖν ὁρώσῃ καὶ ὁρωμένῃ ἐν ταῖς ἱλαστηρίαις εὐχαῖς διελέγετο, εἰ δέ ποτε καὶ ἀνθομολογούμενος ἦν καὶ ἐγκωμιάζων ἐν μέλεσιν, ἠρέμα πως διελέγετο τὴν ψυχὴν καὶ πᾶσαν πρὸς ἐκείνην ἐκένου τὴν ἔφεσιν. Ἅπαξ τοίνυν τὴν ἐκείνης εἰκόνα προθεὶς καὶ ἀτενῶς ἐνιδών, τὴν τοῦ ἀρχαγγέλου πρὸς αὐτὴν ἠφίει φωνήν, νῦν μὲν ἄλλο, νῦν δὲ ἄλλο τὸ «χαῖρε» ἐπιφθεγγόμενος, καὶ οὕτω δὴ πρὸς μέλος ῥυθμίζων τὴν εὐφημίαν, ὁρᾷ τὴν θείαν εἰκόνα (ἀλλά με τρόμος καὶ f. 90 ἔκστασις ἔπεισι), μεταβαλοῦσαν ἀθρόως εἰς φύσιν σαρκὸς καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς πρῶτον ἀντωπήσασα πρὸς αὐτόν (ὢ φρικώδους ὁράματος καὶ ἀκούσματος), ἵλεῳ ὄμματι, «χαῖρε καὶ σὺ πάτερ», ἠρέμα ὑποψιθυρίζουσα τοῖς χείλεσιν ἔφησεν. Ὁ δὲ ἀταράχῳ ψυχῇ «καὶ χαίρω», φησίν, «ἐπειδή σε τὴν χαρᾶς αἰτίαν ὁρῶ». Τούτοις εἰ μέν τις διαπιστοίη, οὐ διαφέρομαι, εἰ δ᾽ εὐμενῶς δέχοιτο, μὴ μέχρι τούτου σταίη, ἀλλὰ τυπούσθω πρὸς ἀρετὴν καὶ ζηλούτω τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀπάθειαν, μεθ᾽ ἣν ἢ ἐν ᾗ τὰ τοιαῦτα εἴωθε γίνεσθαι. Ὁ γὰρ ἀγὼν καὶ ἡ συντονία, μέχρις ἄν τις ὑπερκύψῃ τῆς φύσεως, ἄνω δὲ γεγονὼς ἵσταταί τε τῆς πολλῆς ἀγωνίας καὶ τὰ θεῖα βλέπει θεάματα.

18. Ἐκεῖσε οὖν κἀκεῖνος γενόμενος, ὡμίλει τοῖς κρείττοσι, νῦν μὲν ἀπλανέσι θεωρίαις ἐντυγχάνων νοός, νῦν δὲ καὶ σώματος ὄμμασι τὰς ἐμφάσεις τῶν θείων δεχόμενος, οὐ μέντοι θεωρεῖν ἐπιβαλλόμενος, κατεφρόνει τοῦ πρακτικοῦ. Θεωρία γὰρ μὴ πράξει συνεζευγμένη ἁμαρτάνει τῆς διακρίσεως. Οὐ γάρ ἐστιν ὃ μᾶλλον τὰ ἔνυλα δεδοίκασι πνεύματα ἢ τὴν ἀπὸ τῆς ὕλης τομήν,

22 an τῇ ψυχῇ? **23** προσθεὶς VGa : correxi **34** τοιαῦτα V : τοσαῦτα Ga **18,3–5** οὐ μέντοι-διακρίσεως om Ga

17 Rom. 5,11 **25** cf. Luc. 1, 28 **26–27** Marc. 16, 8 **30–31** cf. Ioseph. Hymn., Can. in Deip. 117 (p. 249) **34–37** cf. Plat., Phaedr. 247b-249c **18,3** cf. Synes. Cyren., Calv. enc. 7,1 (p. 60) **4–5** cf. Max. Conf., Quaest. ad Thalass. 58, 65-69 (II, p. 31)

τοῦτο δὲ ἐνέργεια πράξεως. Τὴν γὰρ ὑλικὴν ὅλην ἀχλὺν ἀμφιασάμενα, διὰ ταύτης ἡμῖν καὶ προσίασι καὶ ἐπηρεάζουσιν. Ἡμεῖς δὲ μέσοι τῶν ἄκρων τυγχάνοντες, ὕλης καὶ νοῦ, μέχρις ἂν ἐν τῷ σώματι ὦμεν, οὔτε νοεροὶ καθαρῶς οὔτε ὑλικοὶ ἀμιγῶς τυγχάνομεν ὄντες. Ἐρανιζόμεθα γάρ τι ἐν γειτόνων ἀφ' ἑκατέρων. Διὰ ταῦτα καὶ νοεροῖς ἡμῖν γεγονόσι, δεῖ τῆς κατὰ Θεὸν ἡμῖν f. 90v πράξεως διὰ τὴν τῆς ὕλης ἐπιμιξίαν. Εἰ δὲ τοῦ πρακτικοῦ σταίημεν, τῆς μὲν τοῦ ζῶντος Θεοῦ ἀποτυγχάνομεν πόλεως, εἰς δὲ τὴν τοῦ κλαυθμῶνος κοιλάδα καταρριπτούμεθα, εἶτα δὴ ἀγνοοῦντες ὅτι πεπτώκαμεν, φῶτα μὲν θεασαίμεθα, ἀλλ' ὑποκρίσεως ἀνάμεστα καὶ σκηνῆς· ἀλλ' ἡμεῖς ὑπὸ τὸν γνόφον τὸν θεῖον γενοίμεθα, ὅπου τὸ ἀνυπόκριτον φῶς καὶ ἡ ἀληθὴς λαμπηδών. Ὅτι δὲ μήτε τὴν φύσιν πάντῃ μήτε τὴν ὕλην ὁ ἐν σώματι νοῦς ἀποδύεται (συμφυῆ γὰρ αὐτῷ τὰ φορτία, ὥσπερ τῷ καρπῷ καλάμη καὶ λέμματα καὶ ἀνθέρικες), δηλοῦσιν αἱ προσβολαί. Οὐ γὰρ ἀπέχεται δαίμων θεωρητικοῦ νοῦ. Οἶδε γὰρ ὅτι ἐν ὕλῃ ἐστίν, ἀφ' ἧς ἐκεῖνος ἔχει τὴν δύναμιν. Καὶ τῷ μεγάλῳ δὲ τούτῳ πατρὶ θείοις ποτὲ θεάμασιν ἐντυγχάνοντι, ἀθρόον ἐφίσταταί τις πᾶσαν ὄψιν ἐκπλῆξαι δυνάμενος, τὸ χρῶμα μέλας, τὸ μέγεθος ὄρεσιν ἐοικώς, τὴν ἰσχὺν ὡς ἐδόκει ἄτρυτος. Ὥπλιστο δὲ καὶ στρατιωτικῶς, εἶχε δὲ καὶ ξίφος ἡ δεξιά. Ὁ μὲν οὖν πατὴρ ἅπαξ ἰδὼν καὶ γνοὺς ὅπερ ἦν τὸ ὁρώμενον, αὖθις ἐπέστραπτο πρὸς Θεόν. Ὁ δὲ τῇδε κἀκεῖσε διαθέων καὶ κεκραγὼς καὶ νῦν μὲν ἀθρόον ἐμπίπτων καὶ ἐμβοῶν, νῦν δὲ ὑποχωρῶν καὶ διαπειλούμενος, ἐπεὶ πάντοθεν ἀθόρυβον εἶδε καὶ ἀμετάθετον, πλήττει κατὰ τῆς ἰξύος τῷ ξίφει μανικώτερον ἢ ἀληθέστερον καὶ ἔδοξε διαιρεῖν καὶ ὡς νενικηκὼς μέγα ἠλάλαζε. Καὶ ὁ μὲν ἀνὰ τὴν ὕλην ἐχώρει, σκιρτῶν τε καὶ ἐναλλόμενος, τῷ δὲ πατρὶ φωνή τις ἐνηχεῖται θεία, ἡ δὲ φωνὴ μέλος ἦν f. 91 ἐναρμόνιον κατὰ τῶν ἐναντίων ἐμμελῶς ἐπᾳδόμενον, ὃ καὶ φωνήσασθαι ἐγκελεύεται καὶ ἐπᾴσαι τοῦτο κατὰ τοῦ πλήξαντος, καὶ ὁ μὲν ἐπῇδεν, ὁ δέ, ὥσπερ ὑπὸ πυρὸς ἀθρόον κατεμπιπράμενος, κατὰ βραχὺ διαλυόμενος ἐξηφάνιστο. Ἔστι μὲν οὖν ἅπας δαίμων κακός, τοσοῦτον δὲ καὶ διαφέρουσιν ὡς οἱ μὲν καθ' ἕνα, οἱ δὲ κατὰ

25 ἐοικὸς V : corr. Ga

14 Hebr. 3, 12 **15** Ps. 83,7 **17–18** cf. supra, 16, 36-38 **20–21** Synes. Cyren., Calv. enc. 7, 3 (p. 61)

πλείους τοῖς ἀσκηταῖς παραγίνονται, καὶ οἱ μὲν ἀρχομένης αὐτοῖς τῆς ἀσκήσεως, οἱ δὲ προκοπτούσης, οἱ δὲ τελειουμένης. Ἔγωγ' οὖν τῶν βιβλίων ἀναλεξάμενος καὶ τοὺς μὲν ἡμέρας οἶδα, τοὺς δὲ νυκτὸς εἰσβάλλοντας καὶ τούτων τοὺς μεσημβρινοὺς χείρους τῶν ὅλων. Ἐκλύουσι γοῦν οὗτοι τὸ σύντονον τῆς ψυχῆς καὶ δυσχεραίνειν τὸ σῶμα καταναγκάζουσιν. Οὐ μέντοι γε τούτοις παρὰ τῆς προνοίας ἐκδεδόμεθα, ἀλλ' ἐκείνοις καθ' ἡμῶν συγχωρεῖται ἡ ἔφοδος, ἵνα δι' ἀγῶνος καὶ πάλης φιλοτιμότερον τῆς ἄνω δόξης κληρονομήσωμεν. Συνασπίζουσι δὲ ἡμῖν ἐκ θατέρου μέρους καὶ ἀγγέλων πληθύς, εἴποιμι δὲ καὶ ψυχαὶ δικαίων, κἂν εἴ τις ἄλλως λέγοι, οὐκ ἀποδέχομαι. Πολλοῖς γοῦν καὶ συμπαρίστανται μετὰ παλαιοῦ χαρακτῆρος καὶ τοὔνομα ἑαυτῷ ἕκαστος λέγουσι, καὶ πρὸς ὅν τις ἀσμένως ἔχοι, τοῦτον ὁρᾷ τε καὶ διαλέγεται. Τὸ γοῦν τῆς ἀσκήσεως φῶς, ὁ μέγας Εὐθύμιος, θαμὰ τῷ πατρὶ προσεφοίτα μετὰ τοῦ σχήματος καὶ τῆς πρεσβυτικῆς καταστάσεως καὶ τὴν δεξιὰν ἐδίδου καὶ κατησπάζετο. Γρηγόριος δὲ ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος οὐκ ἔστιν ὁπότε μὴ τὴν τῆς Τριάδος θεωρίαν αὐτῷ ἀνεπτύσσετο. Ὁ δὲ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν Ἰωάννης καὶ κεφαλίδα τούτῳ βιβλίου ἅπαξ εἱστίασεν. Ἔνθεν ὁρμώμενος, τοὺς κατηχητι- f. 91v κοὺς τῶν λόγων ἀπεσχεδίασεν, ἐν οἷς ἀττικισμοῦ αὐτῷ καὶ καλλιρρημοσύνης ἧττον ἐμέλησεν, ἀρρήτῳ δὲ σοφίᾳ καὶ ἀκριβείας κανόνι τούτους συγγεγραφήκει.

19. Καὶ ὁ μὲν ἐν τούτοις ἦν καὶ οὕτως τούτων ἐτύγχανεν. Ὁ δέ γε αὐτοκράτωρ Βασίλειος, ὃν ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, σύνηθες ὂν αὐτῷ τῷ τοῦ μεγάλου Προδρόμου ναῷ ἅπαξ ποτὲ προσιέναι τοῦ ἔτους μετὰ τῆς βασιλικῆς δορυφορίας καὶ ὥσπερ εἰώθασιν οἱ βασιλεῖς τὰς πομπὰς διατίθεσθαι, τοῦτον δή φημι τὸν ναόν, ἔνθα τὸ πρῶτον ὁ πατὴρ ὁμολογεῖ τὰς συνθήκας Θεῷ, ᾧ τὸν μὲν θεμέλιον ὁ Στούδιος κατεβάλετο, ἔνθεν καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἔλαχεν, ἐποικοδομεῖ δὲ καὶ κατασκευάζει λαμπρῶς καὶ τῶν ψυχῶν θεῖον ἐργάζεται φροντιστήριον ὁ ἐπώνυμος τῆς ὁμολογίας Θεόδωρος, οὗ πολὺς λόγος ἐν τοῖς ἀθλήμασι καὶ τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσιν,

42 an καὶ delendum? **44** σύντομον VGa : correxi **46** an ἐκδιδόμεθα?
60 καλλιερρημοσύνης VGa : correxi

43 cf. Ps. 90, 6

ἐκεῖσε γοῦν ὁ αὐτοκράτωρ γενόμενος, οὐδὲν ἧττον διὰ τὸν νόμον ἢ τὸ ἐντυχεῖν τῷ πατρί, εὐθὺς τὴν ποθουμένην γλῶτταν ἐζήτησεν, ὥσπερ διψῶν τοῦ ἐκεῖθεν ῥέοντος νάματος. Ὡς δὲ διήμαρτε τῆς ἐφέσεως ἀπεῖναι τοῦτον μαθών, εὐθὺς ἡ λόγος πέμπει τοὺς ἄξοντας, ἐν οἷς Ἀλέξιος ἦν, τῶν πρέσβεων τὸ κεφάλαιον, φίλος ἐκείνῳ καὶ κοινωνὸς τῆς ἀσκήσεως. Εὖ οἶδ' ὅτι πάντες τὸν ἄνδρα f. 92 ἐπίστασθε. Τήν τε γὰρ ποιμαντικὴν ῥάβδον ἐν τῷ μοναστηρίῳ πιστεύεται καὶ μετὰ ταῦτα τῆς οἰκουμένης τοὺς πνευματικοὺς ἐγχειρίζεται οἴακας. Οὗτος τοίνυν ὁ περιώνυμος ἐν πατριάρχαις Ἀλέξιος, ὀφθεὶς τῷ πατρί, πειθώ τις αὐτῷ καὶ σειρὴν πρὸς τὴν ἐκεῖθεν μετάστασιν γίνεται καὶ πάλιν τοῖς πατράσιν ὁ μέγας πατὴρ ἀποδίδοται καὶ ὁ ἥλιος ἐπὶ τοῦ στερεώματος τὸ δεύτερον τίθεται καὶ τῶν πόλεων αὖθις ὁ βασιλεὺς τῷ κεφαλαίῳ τῆς ἀσκήσεως καλλωπίζεται καὶ οὐ συγχωρεῖ τοῖς ὄρεσιν ἔχειν τι πλέον αὐτῆς, οὐδὲ τῶν πρωτείων ἐκείνοις παραχωρεῖ. Ἔμελλε δὲ ταχὺ τὸν ὅρμον αὐτῆς ἀποθέσθαι καὶ τὴν ταινίαν ἀποβαλεῖν. Ὁ γάρ τοι πατὴρ οὐκ ἐπελέληστο τῶν ἠθῶν. Ὁ γὰρ ἐννεάσας τῇ κατὰ φιλοσοφίαν σχολῇ καὶ θεωρίᾳ τῶν ὄντων ἀπράγμονι, εἶτα βραχύ τι καταβὰς τοῦ σκοποῦ, ὥσπερ ἀετὸς ὑψιπέτης κατά τινα περιπέτειαν ἐν τοῖς χθαμαλοῖς γεγονώς, περιπτύσσεταί πως θαμὰ μέχρις ἂν ἀντὶ τοῦ περιγείου ἀέριος γένηται. Τοιοῦτον δή τι καὶ ὁ πατὴρ πεπονθώς, ὥσπερ ἐν ἰλύι βυθοῦ ἐμπαγείς, τότε μᾶλλον τῆς ἁγίας ἐμέμνητο γῆς καὶ τῷ πρὸς αὐτὴν ἔρωτι ἀκατάσχετος ἦν. Διὰ ταῦτα τοῖν ποδοῖν τὴν πέδην ἀποσεισάμενος καὶ πολλὰ χαίρειν εἰπὼν δυνάσταις καὶ αὐτοκράτορσι, πρῶτα μὲν τὸ τοῦ μεγάλου πατρὸς Αὐξεντίου ἄνεισιν ὄρος, ἀγχοῦ που ὑπεριδρυμένον τῆς πόλεως, ἐκεῖθέν τε αὖθις ἐνταῦθα ἀποκαθίσταται.

f. 92v **20.** Ἀλλ' ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος, ἀρχὴν ἑτέραν ὁρῶ τῆς κατὰ Θεὸν ἐκείνου ζωῆς, πολὺ τῆς προλαβούσης ὑψηλοτέραν καὶ μακροτέραν μακρῷ. Ἡ δέ ἐστι τὸ ψυχῶν ἐμπιστευθῆναι κυβέρνησιν καὶ μετὰ τῆς ποιμαντικῆς ἐπιστήμης τούτων ἀντιλαμβάνε-

19,17 ἐπίστασθαι V **20** Ἀλέξιος s.l. V **23** an ἡ βασιλὶς scribendum? **34** Διαταῦτα V **37** τε : an δὲ?

19,27–31 Synes. Cyren., Epist. 11 (p. 31, 12-15) **29** Hom., Il. 12, 201 **32** Ps. 68,3

σθαι. Εἰ γὰρ τὸ ἑαυτὸν ἄγειν καὶ οἰκονομεῖν ὡς δοκεῖ τῷ Θεῷ μέγα καὶ εἰ τὸ ὑποτετάχθαι καλῶς τῶν ἄγαν ἐπαινουμένων, τὸ μετατυποῦν καὶ μεταμορφοῦν τὰς τῶν ἑτέρων ζωὰς ἐπὶ τοὺς κρείττονας χαρακτῆρας καὶ νόμον εἶναι τοῖς ἄλλοις καὶ κανόνα τῆς ἀρετῆς πόσῳ μεῖζον καὶ ὑψηλότερον; Διὰ ταῦτα στρατιῶται μὲν πολλοί, στρατηγὸς δὲ εἷς, καὶ οἱ τὴν ναῦν ἕλκοντες οὐκ ὀλίγοι, εἷς δὲ ὁ μεταφέρων τοὺς οἴακας. Δεῖ μέντοι γε τὸν ἄριστα τοὺς ἄλλους οἰκονομήσοντα ἑαυτὸν πρῶτον οὕτως οἰκονομεῖν καὶ τὸν τῆς ὑποταγῆς νόμους ἑτέροις νομοθετήσοντα αὐτὸν πρῶτον ὑπὸ τοιούτῳ νομοθέτῃ τετάχθαι καλῶς καὶ παρ᾽ ἐκείνου μαθεῖν τοὺς θεσμοὺς τῆς ὑπακοῆς. Οἷς ὁ μέγας οὗτος ἐγεγόνει καὶ μέντοι γε πολλοῖς ἑτέροις καταλέλοιπε ζῆλον τῆς πνευματικῆς ταύτης ἀρχῆς, εἰ καὶ πάντες ἐπίσης τοῦ χαρακτῆρος ἀποτυγχάνουσι, περὶ οὗ δηλώσειν ὁ λόγος βούλεται. Ὁ γὰρ τοὺς μεγάλους φωστῆρας τῆς ἀρετῆς κεκρυμμένους, ὥσπερ ἐν τῷ ὑπὸ γῆν στερεώματι εἰς τὸ ἐμφανὲς ἀγαγών, οἷον τὸν Πέτρον ἐκεῖνον, τὸν Παῦλον, τὸν Ἰωάννην, τὸν Μάρκον, τοὺς μετὰ ταῦτα περιωνύμους, τὸν ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριον, τὸν στύλον τῆς ἐκκλησίας Βασίλειον, τὸ μέγα στόμα Χριστοῦ Ἰωάννην τὸν χρυσορρήμονα, Ἀθανάσιόν τε f. 93
καὶ Κύριλλον καὶ τὸν Νυσσαέα Γρηγόριον, τὴν πυρίνην γλῶσσαν καὶ δίστομον κατὰ τῶν ἀσεβῶν μάχαιραν, τοὺς μετ᾽ ἐκείνους λαμπτῆρας καὶ πρὸ ἐκείνων, δι᾽ ὧν ἡ οἰκουμένη πᾶσα πυρσεύεται καὶ δι᾽ οὓς ἡ τοῦ εὐαγγελίου φωνή, ἵνα καὶ τοῦτο τολμήσας εἴπω, σάλπιγγος δίκην εἰς τὰ τοῦ κόσμου πληρώματα ἤχησεν, οὗτος καὶ τὸν ἡμέτερον πατέρα καὶ ἀρχιποίμενα, οἷά τινα λύχνον ὑπὸ τῷ μοδίῳ κρυπτόμενον, ἐπὶ τῆς λυχνίας τίθησι καὶ λάμπειν πάσαις ψυχαῖς ἐγκελεύεται. Καὶ ὁ τρόπος σκοπεῖτε ὡς θαυμαστός.

21. Ἐπεὶ γὰρ ἅπαξ ἔγνω τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα καὶ τῆς παρακοῆς ᾔδει τὸ ἐπιτίμιον, ἑώρα δὲ καὶ μεγάλα τῆς θείας εὐδοκίας τὰ σύμβολα (ὅπερ γὰρ περὶ τῶν ἀποστόλων ἀκούομεν ὅτι πάντες

20,11 μεταφέρων : an μεταστρέφων? **12–13** οἰκονομήσαντα... νομοθετήσαντα VGa : correxi **14** τοσούτῳ Ga **15** Οἷς : an ⟨Ὧν⟩ εἷς scribendum?

20,28–30 Mt. 5, 15 **21,3–5** Act. 4, 34-35

αὐτοῖς παρεχώρουν καὶ χρημάτων καὶ ἀνδραπόδων καὶ κτήσεων, τοῦτο δὴ καὶ τῷ μεγάλῳ παρὰ πάντων ὥσπερ ἀπὸ συνθήματος συγκεχώρητο, καὶ ὁ μέν τις αὐτῷ τῶν οἰκείων παραχωρεῖ ἀγρῶν, ἕτερος χρήματα συνειλοχὼς ἀπεκόμιζε καὶ ἄλλος ἄλλο καὶ ὁ μηδὲν ἔχων τὴν προθυμίαν, καὶ οἱ περὶ τὰς τέχνας, ὁ μὲν διορύττει τὴν γῆν, ὁ δὲ τὸ λίθους συγκεκοφέναι καὶ ἄλλος τὴν τούτου στιλπνότητα καὶ ἕτερος ἀρραγεῖς τὰς κρηπῖδας ποιεῖν, καὶ ἄλλος ἀνάλογα τὰ ὕψη τοῖς βάθεσιν), ἐπεὶ οὖν οὕτω ταῦτα καὶ συνθήματα πάντοθεν καὶ πολλά, οὐκ ἀθεεὶ ταῦτα νομίσας ὅπερ ἦν f. 93v γίνεσθαι, περιήει ὑπώρειαν ἅπασαν καὶ ἀκρώρειαν, ὕψος καὶ βάθος ὃ λέγεται, ἔνθα δὴ τὸν τῆς ἐκκλησίας ἑδράσει θεμέλιον. Ἐπεὶ δὲ κἀνταῦθά ποτε παραγέγονε καὶ τὴν τοῦ τόπου φύσιν ἐσκέψατο καὶ ὡς οὐ πάντῃ ἀνεῖται τοῖς πνεύμασιν, ἀλλὰ συμμέτρως τὰ τῶν ὡρῶν τούτῳ συγκέκραται, {καὶ} ὥσπερ τις ἔνθους ὑφ' ἡδονῆς γεγονώς, τοῖς μὲν ἑπομένοις αὐτοῦ που βραχὺ ἀναμεῖναι προσέταξεν, αὐτὸς δὲ ἐν ὑπαίθρῳ στάς, αἴσια παρὰ τοῦ κρείττονος ἐζήτει συνθήματα, καί πως ἀθρόον ἐπὶ θάτερα μέρη στραφείς, ὁρᾷ θέαμα ξένον. Παρθένος καλή (τοῦτο γὰρ εἰκάζειν ἦν), ἐπί τινος χαμεύνης καθῆστο στρωμνῆς, τὸ σχῆμα οἷον συννεύουσα πρὸς ἑαυτήν, τὴν περιβολὴν –κοκκοβαφὴς αὐτῇ ὁ χιτών, ἡ δὲ καλύπτρα τῆς κεφαλῆς καὶ τὰς ὀφρύας ἐκάλυπτε, τὸ πρόσωπον αὐτῆς ἡλιακῶν χαρίτων ἀπέστιλβεν. Ὡς δὲ ἥτις εἴη ὁ μέγας ἐκεῖνος ἐπύθετο, ἤκουσεν ἀτρέμα λαλούσης «ἡ ὡραία πηγή», καὶ τῇ φωνῇ συναπῆλθεν εὐθὺς τὸ ὀφθέν. Ἔγνω γοῦν ὁ μέγας (ἦν γὰρ τοιαύταις ὀπτασίαις ἐγγεγυμνασμένος τὰ αἰσθητήρια), ὡς ἡ μήτηρ ἦν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὡραία παρὰ τῷ τῆς ψυχῆς κάλλει παρὰ τὰς θυγατέρας τοῦ Ἰσραήλ, ἡ ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς περιβεβλημένη, πεποικιλμένη, περὶ ἧς καὶ ὁ Σολομὼν ἔφησεν, «ἰδοὺ εἶ καλή, καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν σοί», ἧς τὰ μὲν χείλη σπαρτίῳ κοκκίνῳ εἰκάζεται, χρυσοῖς δὲ ὁρμίσκοις ὁ τράχηλος, ἐκτὸς f. 94 τῶν ἀποκεκρυμμένων, ἃ δὴ σιώπησιν ἐκεῖνος οἶδε καλεῖν, ἡ

21,7 συνειληχὼς VGa : correxi **8–9** an ⟨τὸ⟩ διορύττει⟨ν⟩ scribendum? **9** an post συγκεκοφέναι lacuna statuenda? **17** καὶ delevi **28** τοιαύταις V : τοσαύταις Ga

13–14 Eph. 3,18 **29–30** Ps. 44, 3 **32** Cant. Cant 4, 7 **32–33** Ibid. 4, 3 **33** Ibid. 1, 10 **34** Ibid. 4, 1

ὄντως πηγὴ καὶ τὸν μέγαν βλύσασα ποταμόν, φημὶ δὴ τὸν Θεόν. Εὐθὺς οὖν τῶν ἄλλων ἀφέμενος, ἐκεῖσε δεῖν ἔγνω ἑδράζειν τὸ φροντιστήριον καὶ τῇ ὀφθείσῃ παρθένῳ καὶ θεομήτορι τὸν ναὸν ἐγείρειν καὶ ὡραίαν ὀνομάζειν πηγήν.

22. Ἐπεὶ οὖν πάντα ηὐτρέπιστο, μόνης δὲ συνθήκης ἔδει καὶ ἁρμονίας καὶ τῆς γεωμετρικῆς, ὅ φασιν, ἰσότητος, ἐνταῦθά τις μικρὸν καταβὰς θαυμαζέτω τὸν ἄνδρα κἀν τοῖς περὶ ταῦτα σκέμμασι καὶ φροντίσμασι. Πᾶσα γὰρ ἀνθρωπίνη τέχνη καὶ δύναμις πρὸς ἐργασίαν συγκρινομένη τοῦ ὄντως καλοῦ, τὸ μηδέν ἐστι, κἂν οὐρανὸν ἄλλον ποιεῖν δύναιτό τις, ἵνα τῇ ὑπερβολῇ χρήσωμαι, ἀλλὰ κἂν τὴν ἐν μεθόδῳ γνῶσιν εἴπῃ τις, κἂν τὴν περὶ τὸ λέγειν ἀρίστην οἰκονομίαν καὶ τέχνην, καὶ πρὸς ταῦτα ἡ ἀρετὴ ἀπαράμιλλος. Καί μοι εἴη μήτε τὰ Πλάτωνος εἰδέναι μήθ' ὅσα Πυθαγόρας ἀπορρήτως ἐφιλοσόφησεν, ἀσμένως δὲ τῆς ψυχῆς ἀποπέμπομαι πᾶν εἴ τι ἐκεῖθεν ἀνελεξάμην, ἀνταλλάττοιντο δέ μοι τὰ ποιμένος καὶ μακαρίου καὶ εἴ τις ἄλλος ἱερὸς ἀνὴρ βραχύ τι ἐκ τῶν ἀδύτων τοῦ πνεύματος παχείᾳ τῇ γλώττῃ ἐφθέγξατο. Οὕτω μὲν οὖν ἀνταλλάττομαι ταῦτα ἐκείνων. Εἰ δέ τῳ ἀμφότερα παραγένοιτο, τοῦτον ἐγὼ τὸν πολυχωρητότατον ἄνδρα ἡγοῦμαι καὶ τῷ ὄντι φιλόσοφον. Εἰ δὲ μηδὲ πολιτικῆς ἀμοιρεῖ ἀρετῆς ἔχοι τε περιδεξίως τῆς φύσεως, ὥστε καὶ θεωρεῖν πάντα καὶ ποιεῖν δύνασθαι, οἷος ἦν Ἀρχιμήδης ἐκεῖνος ὁ Σικελιώτης καὶ Ἥρων ὕστερον ὁ φιλόσοφος, οἳ δὴ τῶν φυσικῶν ἀρχῶν τὴν ἑαυτῶν f. 94v
σοφίαν ἐξάψαντες, μικροῦ δεῖν καὶ τοῖς ἀψύχοις προαίρεσιν ἐχαρίσαντο, οὗτος ὡς ἀληθῶς εἰκὼν τῆς μακαρίας πέφυκε φύσεως. Τοιοῦτος ἦν ὁ ἡμεδαπὸς καὶ πατὴρ καὶ φιλόσοφος, ὃν ἄν τις εἰκότως καὶ νοῦν ὀνομάσειε καὶ ἐπιστήμην καὶ τέχνην καὶ δύναμιν. Ἦν δὲ τῶν μὲν νοερῶν νοερώτερος, λόγῳ καὶ θεωρίᾳ προσβάλλων τοῖς νοητοῖς, τῶν δὲ πρακτικῶν πρακτικώτερος, μετ' ἐπιστήμης καὶ γνώσεως ὑποτάσσων λόγῳ τὴν ἄλογον κίνησιν, ἥντινα δή τις καὶ κυρίως ἀρετὴν ὀνομάσειε καὶ μεσότητα. Ἡ γὰρ μετὰ ταῦτα γνῶσις ἂν μᾶλλον ἢ ἀρετὴ λέγοιτο, ἄκρα τις οὖσα καὶ

35 κλύσασα VGa : correxi

35 Ibid. 4, 12 | Gen. 15,18 **22,20** cf. Arist., Phys. 197b7-8 **27** cf. Id., Ethic. Nic. 1106b27-28

ἀμιγῶς τῷ Θεῷ προσπελάζουσα. Ἦν δὲ σοφὸς οὐ τὰ θεῖα μόνον, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ τὰ ἀνθρώπινα. Ἔγωγ᾽ οὖν πολλάκις ἀνδράσι σοφοῖς ἐντετύχηκα, οἳ διὰ τμήματος μὲν κύκλου τὸ κέντρον εὑρεῖν ῥᾷστα ἠδύναντο καὶ δεδομένην εὐθεῖαν λαμβάνοντες ἴσας ἐποίουν τῷ τριγωνικῷ σχήματι τὰς πλευρὰς καὶ τὸ παραλληλόγραμμον δυσὶν ἀπετέλουν γραμμαῖς. Ἦσαν δέ τινες καὶ παρ᾽ αὐτοῖς ἀριθμοί (βωμίσκους αὐτοὺς ἐκάλουν), καὶ ἀνῆγον ὑπὸ τὸ στερεόν, τοὺς δὲ (ἀλλ᾽ οὐ πάνυ τι μέμνημαι), καὶ ἀνῆγον ὑπὸ τὸ ἐπίπεδον. Εἰ δέ που δεήσει βωμοῦ σχῆμα τούτους ἐργάζεσθαι, ἵνα μὴ λέγω κύβον διπλασιάσαι, βαβαὶ τοῦ ἀνεπιστήμονος νοῦ καὶ τῆς μέχρι τοῦ λέγειν σοφίας. Ἀλλ᾽ οὐχ ὁ πατὴρ οὕτως (πολλοῦ γε καὶ δεῖ),
f. 95 καὶ τὸ τεκμήριον τῆς ἐκείνου περὶ πάντα θεωρίας καὶ τέχνης ὁ περικαλλὴς οὗτος ναός, ἐν τῇ σφενδόνῃ τὴν πυραμίδα δεικνύων. Τί γὰρ εἰ μὴ πολύς ἐστι τὴν περίμετρον; Τὴν γὰρ συνθήκην θεωρητέον ἡμῖν, ἀλλ᾽ οὐ τὸ μέγεθος. Ἡ δὲ οἷα κηρῷ πέπλασται καὶ πάντα πᾶσιν ἀνάλογα, καλὰ μὲν καὶ καθ᾽ ἑαυτὰ θεωρούμενα, καλλίονα δὲ ἀλλήλοις παραβαλλόμενα, καὶ τὸ μὲν ὕψος οἷον τὸ βάθος, τὸ δὲ πλάτος οἷον ἀμφότερα, οὐχ ὅτι τὴν διάστασιν ἴσα, ἀλλ᾽ ὅτι τὰ μέγεθη εὖ ἔχει πρὸς ἄλληλα. Ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ τὸ σχῆμα οἷον οὐκ ἄλλο· τὰς δὲ πολυμόρφους τῶν λιθῶν χροιὰς τό τε λεῖον καὶ διαυγάζον ἕτεροι θαυμαζέτωσαν, οἷς τὸ ἐν αἰσθήσει κάλλος ἀγαπητόν τε καὶ περισπούδαστον. Οὐ γὰρ τοιοῦτον ἡ ἁρμονία, εἰ καὶ περὶ τὰ αἰσθητά, ἀλλὰ νοητὸν καὶ νῷ γινωσκόμενον.

23. Ἐπεὶ οὖν πάντα τὰς ἁρμοζούσας φωνὰς ἀπειλήφεσαν καὶ ἀποχρώντως τὸ φροντιστήριον εἴργαστο, ἐνταῦθα καὶ ἀχειροποιήτους ναοὺς οἰκοδομεῖν ἐπεβάλετο τῷ Θεῷ, περὶ οὗ δὴ πολλὰ ἂν ἔχων εἰπεῖν, τοσοῦτον προειπεῖν βούλομαι, συμμέτρως τοῖς ἄλλοις χρησάμενος, ὅτι τὴν τῶν ψυχῶν τέχνην μόνος οὗτος, ἢ τό γε μετριώτερον εἰπεῖν, μετ᾽ ὀλίγων παρὰ Θεοῦ κτήσαιτο. Εἰδὼς γὰρ ὡς πολυειδὴς μὲν καὶ ἡ τῶν ἀρετῶν κτῆσις, πολυμερὴς δὲ καὶ ἡ

22,30 ἤδη VGa : an ᾔδει scribendum? **23,1** φωνὰς : an φυὰς? **4** ἔχω VGa : correxi

35 cf. Nicomach., Intr. arithm. 2, 16, 2, 14 **37** cf. Psell., Orat. paneg. 6, 200-201 (p. 95) **23,2–3** Marc. 14,58

τῶν κτωμένων διάνοια, ὅσα τὰ παρ’ ἑκατέροις μέρη, ἐς τοσαῦτα ἐκεῖνος καὶ τοὺς τῆς οἰκονομίας λόγους διῄρητο. Δυεῖν γοῦν τὸ αὐτὸ κατορθωθέντων ἢ ἁμαρτανόντων, τὸν μὲν ἐγκωμίοις ἔστεφε καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν φιλοπονίαν ἠρέθιζε, τὸν δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου f. 95v κατεμωκᾶτό τε καὶ ἐπέσκωπτε, καὶ τοῦ μὲν οὐδὲ ὁρᾶν ἐδόκει τὸ πλημμελούμενον, τοῦ δὲ ἐπολυπραγμόνει καὶ τὸ βραχύτατον, καὶ τὸ θαυμασιώτερον, τοὺς μὲν ἀπεῖργε προτρέχοντας, τοὺς δὲ πρὸς τὸν δρόμον τῆς ἀσκήσεως ἤπειγε, τῶν μὲν τὸ νωθρὸν διεγείρων, τῶν δὲ καταβάλλων τὸ φρόνημα, καὶ τὸν μὲν ὅτι καὶ ἄκροις τοῖς χείλεσι μειδιᾷ, ἐπετίμα σφοδρῶς, τοῖς δὲ αὐτὸς ἐδίδου τὰς τοῦ γέλωτος ἀφορμάς· κατὰ μὲν τῶν ὀνείδεσιν ἐχρῆτο καὶ ἐπιπλήξεσι, τοῖς δὲ ἱλαρώτερον προσήει καὶ χαροπώτερον· ἄλλῳ μὲν χαλινὸν ἐπετίθει καὶ ἀνεῖργε τῆς ἀτάκτου φορᾶς, τὸν δὲ τῶν δεσμῶν ἠφίει καὶ ἐλευθερίαν ἐδίδου τῇ γνώμῃ, καὶ παρὰ μὲν τῶν τὴν ἀκριβεστάτην ἀπῄτει ἄσκησιν, παρὰ δὲ τῶν καὶ τὸ μέτριον ἀπεδέχετο. Ἐμέτρει δὲ καὶ τὰς ἡλικίας καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τὰς ἕξεις τῆς φύσεως καὶ τὰς τῆς ψυχῆς κινήσεις καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ σώματος, διῄρει δὲ τίς μὲν νῦν τῷ καλῷ προβιβάζεται, τίς δὲ τοῦ προκόπτειν ἀπήρξατο, τίς δὲ τῆς τελειώσεως ἔτυχε καὶ τίς μὲν μᾶλλον κατορθοῖ πράττων, τίς δὲ τῷ θεωρεῖν θέλγοι, καὶ τίς μὲν διδάσκειν ἐθέλοι, τίς δὲ μανθάνειν ἐπείγοιτο καὶ τίς μὲν εὐχόμενος ἥδοιτο, τίς δὲ προσκείμενος ἀναγνώσεσι, τίς μὲν ἁπλουστέρας διδασκαλίας, τίς δὲ στερεωτέρας καὶ μείζονος δέοιτο, τίς ἐγκωμιαζόμενος κατορθοῖ, τίς δὲ σκωπτόμενος ἐπιμελεῖται τοῦ κρείττονος, τίνος ἡ f. 96 φύσις χωρεῖ πλείονα καὶ τίς τοῖς ὀλίγοις πιέζεται, τίς ὁ ἀκοινώνητος καὶ τίς ὁ κοινωνικός, τίς ὁ τοῖς κρύβδην ἐλέγχοις παιδαγωγούμενος καὶ τίς ὁ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῶν ὕβρεων νουθετούμενός τε καὶ συστελλόμενος, τίς μὲν πρὸς ταύτην, τίς δὲ πρὸς ἐκείνην οἰκείως ἔχει τὴν ἀρετήν, καὶ τίς μὲν τοῦδε τοῦ μέρους τῶν κοσμικῶν ἀποσπώμενος οὐ δυσανασχετεῖ, τίς δὲ τοῦ ἑτέρου ἐπαχθῶς φέρει καὶ πλημμελῶς, τίς μὲν ἐκεῖνο, τίς δὲ τοῦτο νοσεῖ, καὶ τίς μὲν ἐγγὺς τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀπογνώσεως, τίνος δὲ ἐπιπολαίως ἥψατο ἡ πληγή. Καὶ ἵνα μὴ τὰ καθ’ ἕκαστα λέγω, οὕτως ἐπιστημόνως ἀνεσκέπτετο πάντα καὶ διηκρίβου καὶ οὕτως ἑκάστῳ καταλλήλως προσήρχετο, ὡς κατὰ μηδὲν τῆς ἀποστολικῆς τοῦ

10 an κατορθούντων scribendum? **27** an θέλγοιτο scribendum? **38** φέροι VGa : correxi

Παύλου οἰκονομίας καὶ θερμότητος ἀπολείπεσθαι, ὃς πᾶσι πάντα γινόμενος πάντας ἐκέρδησεν.

24. Ἐπεὶ δὲ τοὺς μὲν ᾔδει ῥαθύμως τῆς ἀναγνώσεως ἔχοντας, τοὺς δὲ οὐδὲ γράμμασιν ὁμιλεῖν ἐπισταμένους, τὴν τῶν βιβλίων παιδαγωγίαν, εἰκόνας πεποίηκε πρὸ τῆς εἰσόδου μορφούσας τοὺς χαρακτῆρας τῆς ἀρετῆς, ἔνθα ὁ μὲν ἄρτι τὸν κόσμον ἀφίησιν, ὁ δὲ ξενιτεύειν αἱρεῖται καὶ ἄλλος τὸν τῆς ὑποταγῆς νόμον πληροῖ, καὶ ὁ μέν τις πίπτει πληγείς, ὁ δὲ χεῖρα ὀρέγει τῷ πεπληγότι καὶ ἀνίστησι κείμενον καὶ ἄλλος ἄλλο τι ποιῶν κλιμακηδὸν γέγραπται, ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ πρὸ πάντων αἱ τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ f. 96v τῆς ἀγάπης ἑστᾶσιν εἰκόνες ὑπερβᾶσαι καὶ τὴν ἀπάθειαν. Ταύταις ἐγὼ ταῖς μορφαῖς ἐντυγχάνων ὅσαι ἡμέραι, ὡς ἥδιστα διατίθεμαι τὴν ψυχὴν καὶ ἡδέως προσομιλῶ τῇ εἰκόνι τῆς διακρίσεως καὶ τὸν κατὰ ταύτην εἰκονισμένον πρεσβύτην ἀσπάζομαι, ὥσπερ αὐτὸς ὢν ᾧ τὴν χεῖρα ὀρέγει καὶ καταβεβλημένον ἐγείρει καὶ τὸ βέλος ἀποσπᾷ τῆς πληγῆς. Ἔχω μὲν γὰρ καὶ πρὸς τὰς ἀκριβεῖς τῶν εἰκόνων μάλα ἡδέως ὥσπερ δὴ καὶ πρὸς τοὺς λόγους, ὁπόσαι δὲ τοῦ ἀσκητικοῦ χαρακτῆρος τυγχάνουσι, μᾶλλόν μοι τὸν πόθον διπλασιάζουσι καί μοι ἥδιστον θέαμα ἀσκητὴς ἐν σπηλαίῳ καθήμενος καὶ ἄλλος καλάθους πλέκων καὶ σειρὰν ἐργαζόμενος, ἕτερος συννεύων πρὸς ἑαυτὸν καὶ θεωρῶν νοερῶς καὶ ἄλλος ἐπὶ βακτηρίας φαύλης τινὸς σκηριπτόμενος καὶ ἄλλος ἄλλο τι ποιῶν, τὰ τῆς ἀρετῆς ἀγάλματα, τὰ ἁπλούστατα ἤθη, ἡ πρεσβυτικὴ κατάστασις, ἡ σιωπῶσα παραίνεσις. Τούτων γὰρ ἐνταῦθα ἔξεστί μοι κατατρυφᾶν τῶν καλῶν καί σοι καὶ ὑπὲρ τούτων, πατέρων ἐμοὶ κάλλιστε καὶ σεβασμιώτατε, εἴη παρὰ Θεοῦ μισθὸς ἀποκείμενος.

25. Ἆρ᾽ οὖν οὕτω μὲν εἶχε τῆς ἀρετῆς, ἐκόμπαζε δὲ ταύτην, ἢ ἐκόμπαζε μὲν ⟨οὐχί⟩, ἐφθόνει δὲ τοῖς ἄλλοις τῆς μεταδόσεως, ἢ f. 97 τοῦτο μὲν οὐχί, φειδωλῶς δὲ καὶ γλίσχρως τοῖς χρωμένοις ἐκοινώνει; Πολλοῦ γὲ καὶ δεῖ, ἴσα δὲ τὰ μέσα τοῖς πέρασι καὶ τοῖς μέσοις τὰ πέρατα. Πρόγνωσιν δὲ ἐθαύμασε μέν, οὐκ ἐζήλωσε δέ, οὐδ᾽ εἴ τι

25,2 οὐχὶ addidi

43–44 I Cor. 9, 19-22 **24,7–9** ad Iohannem Climacum refert

καὶ προήδει, προὔλεγεν. Ἐδεδίει γὰρ τὴν ἐντεῦθεν πληγήν. Διὰ ταῦτα οὔτ' αὐτός τι τῶν ἐσομένων ἐδόκει ἐπίστασθαι, οὔτε τοῖς προχείρως χρωμένοις τῷ πράγματι παρετύγχανεν, ὡς ἔγωγε κἀν τούτῳ τῷ μέρει θαυμάζω τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀρετήν. Τὸ γὰρ οἴεσθαι προεπίστασθαι πολλὰ τῆς ἀληθοῦς ἀφαιρεῖται φιλοσοφίας καὶ πολλοὺς τὸ πρᾶγμα ὡς λιχνοτέρους περὶ τὴν πρόρρησιν εἰς βάθος ἀπώλειας ἐκρήμνισεν. Οἱ δὲ πλείους οὐδέν τι τῶν σκιῶν πλέον εἰδότες τοῦ μέλλοντος, ἅπαξ δέ ποτε οὕτω συμβὰν πρόρρησίν τινα ἀληθεύσαντες, προφητείας εὐθὺς ἑαυτοῖς ἀξίωμα περιθέμενοι, βαβαὶ τῆς ὀφρύος, ἐφ' ὅσον ταύτην ἀνατετάκασι καὶ οὐδὲν ὅ,τι μὴ τῶν γιγνομένων προΐσασιν ἐξίστανταί τε ἀθρόον καὶ βραχύ τι καταδαρθάνοντες θεοφόρητοι ἀνεγείρονται. Σημειοῦνται γοῦν ἑαυτούς, στενάζουσί τε καὶ ἀναποτνιάζονται καὶ νῦν μὲν τοῖς πνεύμασιν ἐπαρῶνται, νῦν δὲ μεταβολὴν τοῖς πράγμασι πρυτανεύονται, καὶ ὅσῳ τις ἀκούει προσεκτικώτερον, τοσοῦτον οὗτοι σχηματίζονταί πως καὶ μεταλλάττονται. Διδόασι μέντοι γε δίκας αὐτίκα τοῦ πλάσματος ἐντὸς βημάτων γινόμενοι καὶ παρὰ τῶν ἀκουσάντων ἐξελεγχόμενοι καὶ τὴν προσποίησιν ἀληθεύοντες. Ταῦτα μὲν οἱ τὴν ἀρετὴν καπηλεύοντες καὶ πλάσματι φιλοσοφίας f. 97v ἐπιτεχνώμενοι ἑαυτοῖς τὸ αἰδέσιμον, τὸν δὲ ἡ τοῦ φρονή?ματος σταθηρότης καὶ τὸ πρὸς κανόνα ζῆν καὶ ἡ τῆς ζωῆς στάθμη οὐ δυνάσταις μόνον καὶ ἄρχουσιν, ἀλλὰ καὶ βασιλεῦσι φοβερὸν ὁμοῦ καθίστα καὶ περισπούδαστον καὶ μάρτυς ὁ τοῦ λόγου πατὴρ πολλάκις αὐτῷ παρατυχὼν πάσης προκαθημένῳ ἀρχῆς μετὰ τοῦ τῆς ἀρετῆς ἀξιώματος.

26. Καίτοι τὰ πολλὰ καὶ χαριεντιζόμενος ἦν, μείλιχα τοῖς προσιοῦσι φθεγγόμενος, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ σκυθρωπῷ τὸ σεβάσμιον, οὐδὲ ἐν τῷ κατηφεῖ τὸ μακάριον, ἀλλ' ἐν τῷ τὴν ἀρετὴν εἰδέναι ἐπιστημόνως μεταχειρίζεσθαι, καὶ τό γε θαυμασιώτερον, ὅτι ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης τῷ βασιλεῖ φύς (Κωνσταντῖνος δὲ οὗτος ἦν ὁ κατὰ τοὺς Μονομάχους), οὐδέποτε τὸ γένος ἐκόμπασεν, οὐδ' ὡς συγγενεῖ τούτῳ τεθάρρηκεν, οὐδὲ περιττότερος τὴν εὐφημίαν ἐγένετο, ὁπότε δὴ καὶ αἰτίαν ἔσχε παρὰ τῷ αὐτοκράτορι καὶ τὸ

16 προΐασιν VGa : correxi

25,24–25 cf. Lucian., Nigr. 25, 7

ἔγκλημα κεφάλαιον ἀρετῆς, ὅτι μὴ ὁμολογοίη τὸ γένος, μηδ᾽ ἐμφανίζοιτο, ἀλλὰ κρύπτοιτο. Ἐπιστέλλειν δὲ πρὸς αὐτὸν ᾑρεῖτο μέν, τὴν δὲ τοῦ ἀνδρὸς σοφίαν εἰδὼς ἀνεβάλλετο, ἅπαξ δέ ποτε καὶ ἀγώνισμα τοῖς περὶ αὐτὸν λογίοις τὴν περὶ ἐκεῖνον ἐπιστολὴν τέθεικε, καὶ πρὶν ἢ διαγωνίσασθαι, ἐμοὶ πάντες τοῦ πράγματος f. 98 παρακεχωρήκασιν, ὁπότε δὴ καὶ τῇ γλώττῃ ἐφῆκα ὁπόσα βούλοιτο ἀττικίζειν. Καὶ ἦν ἡ μὲν λέξις πόμπιμος καὶ λαμπρά, ὄρεια δὲ καὶ ἁπλᾶ τὰ νοήματα τῷ τῆς τέχνης κάλλει κοσμούμενα, ἐπέγραψε δὲ τὴν ἐπιστολὴν ὁ αὐτοκράτωρ οὐχ ὡς εἰώθει, οὐδὲ μετὰ τοῦ συνήθους συνθήματος, ἀλλ᾽ ὥσπερ ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος τῷ Ῥωμαίῳ Κάτωνι ἐπιστέλλων ἐποίει.

27. Τότε τοίνυν ἥττηται τῆς ἐπιστολῆς ὁ πατὴρ καὶ συγγίνεται τῷ συγγενεῖ βασιλεῖ. Ὁ δέ, πρινὴ τὴν κλίμακα ἀνιέναι, καὶ προσεφώνησε φιλοτίμως καὶ προσεληλυθότα περιεπτύξατο. Τότε τοίνυν ἐγὼ γνησιώτερον τῷ ἀνδρὶ προσωμίλησα καὶ πεῖραν ἐμαυτοῦ δέδωκα καὶ λόγων σοφῶν ἐκοινώνησα, εἰ δὲ καὶ ἐπήνεσεν ἢ τεθαύμακεν, οὐκ ἐμοὶ λογιστέον τὴν ἀφορμήν, ἀλλὰ τῷ τοῦ ἀνδρὸς ἤθει, φιλανθρωποτάτῳ καὶ χρηστοτάτῳ τυγχάνοντι. Ὃ δ᾽ οὖν ὁ λόγος ἐξ ἀρχῆς ὥρμησεν, ὅτι μὴ κακὸς ἦν ζωγράφος τῆς ἀρετῆς, μηδ᾽ ἐκ τῶν ἐναντίων κεραννύων τὰ χρώματα, ὥσπερ δὴ καὶ γραφικῆς νόμος, τοῖς ἀγαθοῖς κατεκίρνα τὰ χείρω, πλάσμασι κατακιβδηλεύων τῆς ἀληθείας τὸ ἄπλαστον, ἀλλ᾽ αὐτός τε ἑαυτὸν ὡς ἔδει εἰκόνιζε καὶ τοῖς ἄλλοις ἀρχέτυπος πίναξ τῆς τοῦ καλοῦ μορφῆς ἵστατο. Ἔστι μὲν οὖν ἔν τε μεθόδοις ἔν τε δυνάμεσιν ἔν τε πολιτειῶν στάσεσι καὶ νόμων εἰσφοραῖς καὶ τεχνῶν ἀπακριβώσεσιν οὐχ ὁμοῦ τὸ πᾶν, οὐδὲ ἀθρόον τὸ τέλειον, ἀλλὰ δεῖ τιθέναι πρῶτον, εἶτα ἐπενεγκεῖν δεύτερον καὶ ταῖς διαδοχαῖς τῶν καιρῶν ἡ ἐπαύξησις. Τοῦτο καὶ ἡ καθ᾽ ἡμᾶς ἄσκησις πέπονθε, καὶ τὸ μὲν f. 98v Ἠλίας ὁ Θεσβίτης εἰσήνεγκε, τὸ δὲ Ἐλισσαῖος, τὸ δὲ ἕτερος, μεθ᾽ οὓς τὸ μὲν Παῦλος ὁ Θηβόθεν, τὸ δὲ Ἀντώνιος καὶ ἕτερον Θεοδόσιος καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ Καππαδόκης Βασίλειος, μεθ᾽ οὓς Μάξιμος,

26,12 περὶ[2] VGa : an πρὸς scribendum?

26,18–19 cf. Ioh. Tzetz., Chiliad. 10,347,264 (p. 414) **27,8–9** Greg. Naz., Or. 2, 13, 2 (p. 106) **12** Id., Or. 43, 1, 8 (p. 116)

ἡ οὐσία τῆς ἀρετῆς, καὶ ἄλλο τι τῷ σχήματι φιλοτιμησάμενοι καὶ συνενεγκόντες, ταῖς κατὰ βραχὺ προσθήκαις ὥσπερ τισὶ μέρεσι καὶ κανόσι τὴν ἐπιστήμην ἡμῖν τῆς ἀρετῆς ἐτελείωσαν. Ἐπὶ δὲ τοῦ μεγάλου πατρὸς ὁμοῦ τοῖς θεμελίοις ἡ ὀροφὴ καὶ ταῖς εἰσαγωγαῖς ἡ τελείωσις. Οὐ γὰρ καθ' ἓν τῶν θρεμμάτων ἡ ποίμνη, ἀλλ' εὐθὺς ἀγέλαι πλήρεις τῷ Θεῷ προσηνέχθησαν, αὐτοτελῆ θύματα, ἐθελόθυτα σφάγια, τῇ τοῦ ἀρχαγγέλου φωνῇ ὥσπερ τινὶ ποιμαντικῇ ἑπόμενα σύριγγι. Ἦν γὰρ ἦν ἰδεῖν ὅπερ ὕστερον ἐπὶ τῆς ἐξαναστάσεως τῶν νεκρῶν ὁ ἱερός φησι λόγος γενήσεσθαι, ὅτι τῆς ἀγγελικῆς ἠχησάσης σάλπιγγος, οἱ μὲν ἐκ γῆς, οἱ δὲ ἐκ θαλάττης καὶ βραχείας τῆς κόνεως ὁμοῦ τε συστήσονται καὶ μορφωθήσονται καὶ τὰς διαφόρους μονὰς κληρωθήσονται ἢ τὰ μέτρα τῶν κολάσεων, οὕτω δὴ καὶ τῷ μεγάλῳ πατρὶ ἀγελαιοκομοῦντι τῷ Θεῷ τὸ λογικὸν ποίμνιον καὶ τοῖς πνευματικοῖς μελῳδήμασιν εἰσάγοντι καὶ ἐξάγοντι ἀποκινοῦντί τε καὶ ἀνακαλοῦντι, τοὺς μὲν ἐξ ἀνατολῆς, τοὺς δὲ ἀπὸ ἑσπέρας καὶ ἄλλους ἄλλοθεν συντόνῳ τῷ δρόμῳ συντρέχοντας, ἀντιτρέχοντας, ἵν' ὑπ' ἐκείνου τυθῶσι καὶ ὁλοκαυτωθῶσι τῷ κρείττονι.

28. Τοιοῦτος ὁ ἡμέτερος ποιμενάρχης, οὐ κατὰ τοὺς πολλοὺς τῶν νῦν τῆς προστασίας ἠξιωμένων τὸ σχῆμα ψευδόμενος καὶ τοὺς πολλοὺς θέλγων τοῖς ῥήμασιν, εἶτα τοῖς πράγμασιν ἀνιῶν, f. 99 οὐδὲ ταῖς τῶν χρημάτων συνεισφοραῖς συνηδόμενος καὶ δευτέραν ποιούμενος τὴν εὐλάβειαν, ἀλλ' ὁ τὴν ἐσχατιάν ποτε ἐργαζόμενος, εἰ ἀρετῆς ἐπιμελόμενος ἦν, ἐν πρώτοις ἤγετο τοῦ ἐν βασιλείοις αὐλαῖς διαπρέψαντος. Πάντα μὲν οὖν τὰ τοῦ ἀνδρὸς μέγιστά τε καὶ ὑπερθαύμαστα καὶ τοῖς πολλοῖς ἀπαράβλητα, ἵνα μὴ λέγω τοῖς πᾶσιν. Ἡ δὲ πρὸς Θεὸν τούτου ἐλπὶς οὔτε λόγῳ ῥητὴ οὔτε νῷ εἰκαστή. Ὅθεν οὐδὲ ἐμέριμνα κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τί φάγεται εἰς τὴν αὔριον ἢ τί πίεται, ἀλλ' ἀρχούσης μὲν ἡμέρας ὁ τοῦ Ἰὼβ αὐτῷ τοῦ Αὐσίτου περιέρρει πλοῦτος, καὶ πολλαὶ μὲν αἱ κάμηλοι, πλείους δὲ αἱ φορβάδες, αἱ δὲ ἀποθῆκαι τοῦ σίτου πλήρεις, ληγούσης δὲ οὐδὲν οὐδαμοῦ, μᾶλλον μὲν οὖν ἐν ἀσύλοις ταμείοις, ταῖς

27,21 an ἄλλος ante ἄλλο addendum?

27–28 I Cor. 15, 52; I Thess. 4, 16 **34–35** Ioh. 10, 3-4 **28,10–11** Mt. 6, 25 **12–13** Iob 1, 2-3

τῶν πενήτων χερσί, καὶ ἦν αὐτῷ ἐν εἰσαγωγῇ τε καὶ ἐξαγωγῇ τὰ οἰκονομούμενα. Ἡ μὲν γάρ τις αὐτῷ ἐδίδου χείρ, ἡ δὲ ἐλάμβανε, μᾶλλον μὲν οὖν πλείους τῶν διδόντων ἐτύγχανον οἱ λαμβάνοντες, τὸ δὲ μέτρον ἴσον ἀεί. Ταῦτα τίς ἂν ἱκανῶς θαυμάσειέ τε καὶ ἐπαινέσειε καὶ κατὰ μέρος ἀπολαβὼν ἑκάστῳ τὸ ἀνάλογον ἐπιβάλοι μέτρον τοῦ λόγου, ὄψει κρίνων, οὐκ ἀκοῇ, ὅσα γνώμαις ἐκεῖνος καὶ χερσὶν ἐξειργάσατο;

29. Δεῦρο δὴ οὖν σύ, ὁ θερμότατος τοῦ λόγου ἀκροατὴς καὶ τὴν ἀκοὴν εἰ βούλει μεθέμενος, ὅρα μὲν τὸ θεῖον τέμενος καὶ τὴν ἐν αὐτῷ θεσμοθεσίαν τῶν ἱερῶν, τὰς διατάξεις τῶν ἱερῶν τάξεων f. 99v καὶ δυνάμεων, τὰ Σεραφὶμ περιιπτάμενα, τοὺς θρόνους ἑτοίμους εἰς ἀνάπαυσιν τοῦ Θεοῦ, τὰς δυνάμεις, τὰς κυριότητας, τὰς ἀγγελικὰς πτέρυγας, τὴν ἱερατικὴν διπλοΐδα. Χάρισαί μοι βραχύ τι καὶ τῇ ἀκοῇ, ἐνωτίσθητι τὸ μέλος τὸ ἐναρμόνιον, τὸ ἐνδόσιμον, τὸ ἀντιδιδόμενον, τὸ συνᾳδόμενον. Οὐ πάντα χαρᾶς καὶ φρίκης ἀνάμεστα, οὐκ ἀγγέλοις αἰδέσιμα, οὐκ ἀπρόσιτα δαίμοσι; Σὺ δέ μοι ἀλλ' ἕπου, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπάρας βραχύ, ὅρα τοὺς περιβόλους τοῦ ἱεροῦ, οὐ τείχη ὑψηλὰ καὶ μετέωρα, ἀλλὰ πτωχοτροφεῖα, ξενοδοχεῖα, νοσούντων ἐπαύλεις, καμνόντων καταγωγάς, τῶν δὲ θεραπευόντων οἱ πλείους ἐκ βημάτων βασιλικῶν. Ἀλλ' ὅρα, ὁ μέν τις αὐτῶν ἀπονίπτει τὼ πόδε, ὁ δὲ ἐναρμόζει τῇ κλίνῃ, ὁ δὲ αἰδοῖ καὶ φόβῳ τῷ θεραπευομένῳ παρίσταται, καὶ ὁ μὲν μάλαγμα τοῖς νοσοῦσιν ἐπιτίθησι, ὁ δὲ ἔλαιον, ὁ δὲ καταδέσμους. Εἶδες τὸ τοῦ Θεοῦ πληρούμενον εὐαγγέλιον; Εἶδες τὸν νόμον τὸν ἱερὸν τελειούμενον; Εἶδες πολιτείας ἀκρίβειαν; Ἐννόει μοι οὖν τὸν πολιοῦχον. Ἐκεῖνος γὰρ καὶ τοὺς θεμελίους τῇ πόλει προκατεβάλετο καὶ τοῖς ἱεροῖς περιβόλοις περιετείχισε καὶ πάντοθεν ἐπασφαλισάμενος ὡς ἐνὴν τοὺς νόμους τούτους εἰσήνεγκε καὶ τὸ τῆς πολιτείας εἶδος ἐκαινοτόμησεν. Ἀρκεῖ μὲν τῷ λόγῳ ἡ ἀρετὴ πρὸς ἐγκώμιον καὶ ἡ πίστις οὐ δεῖται θαυμάτων πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Τοῖς γὰρ ἐν ταῖς σκιαῖς καθημένοις πάλαι ταῦτα ἐτερατούργει Θεός, τοῖς δὲ πρὸς τὸ μέγα φῶς ἀναβλέψασι περιττὰ

29,20 προκατεβάλλετο V

29,5–6 cf. Col. 1, 16; cf. etiam Ps.-Dion., De coel. hier. 9, 2 (p. 37, 5-10) **11–12** cf. Greg. Naz., Or. 43,34,8 (p. 200) **24–25** Ps. 106, 10; Is. 9, 1

πάντα. Οὐ γὰρ ἄστροις τὸν ἥλιον τεκμαιρόμεθα, ἀλλ' ἡμῖν ἐκ περιουσίας κἀκεῖνα κεχορήγηται παρὰ τοῦ πατρὸς ὥσπερ κἀκείνῳ παρὰ Θεοῦ. f. 100

30. Εἰ μὲν οὖν πάντα κατὰ μέρος εἰπεῖν ἐθελήσω, οὐδ' ἂν ὁ σύμπας ἡμῖν αἰὼν ἐξαρκέσειεν, ὀλίγα δέ τινα τῶν ἐκείνου ἀπολαβὼν εἰδότας τε ὑμᾶς ὑπομνήσω καὶ τοῖς ἑτέροις τὴν μνήμην παραπέμψω τοῖς διηγήμασιν. Ὅπερ γὰρ ἐπεπόνθεισαν οἱ πάλαι κύκλῳ τὸν Ἰσραὴλ ἔχοντες, ἡνίκα ὁ Ζοροβάβελ τὸν ἐν τύποις ἀνῳκοδόμει ναὸν τῷ Θεῷ, βασκανίας πληρούμενοι καὶ ἀνείργειν ἐπιχειροῦντες τὴν ἐπιχείρησιν, εἰ καὶ εὐνοίας πλάσματι ἐς κοινωνίαν τοῦ ἔργου ἑαυτοὺς καθίεσαν, τοῦτο δὴ καὶ τῷ πατρὶ πολλοὶ ἐπεμάνησαν, πλατυνομένῳ κατὰ Θεὸν καὶ τὴν ἱερὰν ποίμνην αὐξάνοντι. Τὰς γοῦν πηγὰς τῶν ὑδάτων ἄνωθέν ποθεν συρρεούσας εἰς ὃ ἐκεῖνος εἰργάζετο φροντιστήριον ὀχετοῖς ἑτέροις ἀφανῶς εἰς ἑτέραν ὁδὸν μεταθέμενοι, κενὴν αὐτῷ τὴν κλῆσιν καταλελοίπεσαν, συναφανισθείσης τῇ οὐσίᾳ καὶ τῆς ποιότητος. Ἤσχαλλεν οὖν ὁ πατὴρ καὶ ἐδυσφόρει (καὶ πῶς γὰρ οὔ;), ὁρῶν τὸ τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον ἀθρόον αὐχμῷ πιεζόμενον καὶ οὐκ ἔχον τὴν χλόην τῆς ἀναπαύσεως. Ὅθεν οὐκ ἐδίδου ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδὲ νυσταγμὸν τοῖς βλεφάροις, οὐδὲ τοῖς κροτάφοις ἀνάπαυσιν, ἕως ἂν εὕροι τοῦ κακοῦ λύσιν καὶ τοῦ κατασχόντος ζόφου διάλυσιν. Καὶ μέντοι γε καὶ τῆς ἐλπίδος οὐ διήμαρτεν. Ὁ γὰρ ἐκ πέτρας βλύσας ποτὲ τῷ Ἰσραὴλ νάματα καὶ λειποψυχήσαντα τῷ αὐχμῷ τῆς δίψης ἀνακτησάμενος, οὗτος καὶ τῷ πατρὶ τὰς τῆς γῆς κάτωθεν f. 100v
ἀναρρήξας λαγόνας ἀναδίδωσιν ὕδωρ ὡς μὲν ψυχρότατον, ὡς δὲ ἥδιστον, ὡς δὲ ἄφθονον. Οὐ γὰρ μετρεῖται ταῖς ὥραις, οὐδ' ἄν τις ἐκεῖθεν θέρους μειαγωγήσειεν, ἀλλὰ τὰς μὲν νεφέλας ἀφαιρεῖται πολλάκις τὸ γεννᾶν ὁ καιρός, τὸ δὲ ἀφθονώτερον ῥεῖ, ἐκ τῶν ἄνω πηγῶν τὰς ἀρχὰς πάντως ἔχον τῆς ῥύσεως. Τοῦτο μὲν οὕτως καὶ τῇ ἀκοῇ τὸ πιστὸν ὀφθαλμὸς δίδωσι.

30,2 ὀλίγῳ δέ τινι VGa : correxi **12** καταλελοίπεισαν VGa : correxi **13** Ἤσχαλεν V **23** τις : an τι?

30,5–6 I Esdr. 5, 63-71 **14–16** Ps. 22,2 **16–17** Ps. 131, 4 **19–20** Num. 20,10

31. Τὸ δὲ πτωχοτροφεῖον ἅπαξ ποτὲ στενοχωρούμενον συνεισβάλλουσι πένησιν, ὁπηνίκα κακωθεῖσα ἡ γῆ ταῖς οὐρανίαις μεταβολαῖς τὰς τῶν καρπῶν οὐκ ἐδίδου γονάς, δυσέλπιδας τοὺς ἀδελφοὺς ἐποίει περὶ ἑαυτῶν ὡς τροφῆς ἀπορήσοντας. Ὅθεν τινὲς καὶ νόμον ἐτίθεσαν τοῖς μὲν ἀποκεκλεῖσθαι πάντη τὴν εἴσοδον, ἑαυτοῖς δὲ τὸ μέτρον ἐλαττωθῆναι, ἵν' ἔχοιεν βραχύ τι καὶ ἀεὶ διατρέφεσθαι. Ὁ δὲ ἐξεκώφει πρὸς τὴν τοῦ καινοῦ νόμου εἰσαγωγὴν καὶ (ὢ πλάτος καρδίας), πλατύνει τὴν τράπεζαν ἀμφοτέροις, μηδέν τι τῷ ταμείῳ τοῦ σίτου καταλιπών, καὶ μετρεῖ τὴν ἐξαγωγὴν τῶν κλασμάτων πρὸς τὴν τῶν ἄρτων εἰσαγωγὴν καὶ τὴν ὑπεροχὴν εὑρίσκει τοῦ ἀριθμοῦ πλείονα ἢ τριπλασίαν, Ἀββακούμ τε αὖθις πρὸς τὸν Δανιὴλ πέμπεται, πλὴν οὐ πένης ἐνταῦθα ὁ ἑστιάτωρ, ἀλλὰ πάντα σκευαγωγήσας τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν, πάντα τὰ ἐκ τῆς γῆς αὐτῷ συναγαγὼν σπέρματα. Τῷ δὲ ἀδελφῷ τίς τὴν ἐλευθερίαν μνηστεύεται καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀπολύει χειρός; Οὐχὶ σύ, ἵνα πρὸς σὲ μετενέγκω τὸν λόγον, ὄναρ τῷ τυράννῳ φανεὶς καὶ f. 101 τὴν ἄφεσιν τούτῳ ἐγκελευσάμενος; Εἴπω καὶ τἄλλα; Ἢ ὥσπερ ζῶν ἐτέλεις αἰδούμενος, ὁπηνίκα σοι ταῦτά τινες ἐν ἐγκωμίου μέρει προσῆγον, οὕτω καὶ πάλιν δυσχεραίνεις τὴν εὐφημίαν, ἀρκεῖν σοι τὴν παρὰ τῶν ἀγγέλων ἡγούμενος; Διὰ τοῦτό σοι καὶ σιωπήσω τὰ πολλὰ θαύματα καὶ τοῖς ἄλλοις παραχωρήσω τῶν διηγήσεων.

32. Ὁ μὲν οὖν λόγος μέχρι τοῦ νῦν εὔδρομος τοῖς τοῦ πατρὸς τόνοις κινούμενος πρὸς τὴν κίνησιν, τὰ νῦν δὲ ὀκνεῖ τὴν πρόσω φοράν, ὥσπερ ἐκείνῳ ζῶντι συζῶν, οὕτω καὶ λυομένῳ συναπολήγων. Προβήσεται δ' ὅμως εἰς οὐρανοὺς ἐκεῖνον προπέμψων καὶ τὰς ἄνω μονὰς ἔνθα κατέπαυσεν, ἐφ' αἷς καὶ ἐξ ἀρχῆς τὸ πολίτευμα θέμενος, ἔκδημος ἦν, ἀεὶ μελέτην θανάτου τὸν ὅλον αὐτοῦ βίον ποιούμενος. Ὅθεν ἐζήτει μὲν ἀεὶ τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὸ τυχεῖν τῆς πηγῆς τῶν τῇδε ἀπαυγασμάτων, ᾠκονόμητο δὲ πολλοὺς ἐνταῦθα ζωγρῆσαι καὶ τῇ τοῦ εὐαγγελίου σαγήνῃ

31,7 διαστρέφεσθαι VGa : correxi **18** ζῆν Ga **20** Διατοῦτο V **32,2** τανῦν V **5** μονᾶς V : corr. Ga | καὶ om. Ga **6** τὸν V : τὸ Ga

31,11–12 Bel et Draco 33, 2-37, 1 **32,1–3** Greg. Naz., Or. 43, 14, 13-17 **5** Ioh. 14, 2 **5–6** Phil. 3, 20 **6–7** cf. Plat., Phaed. 81a **9** Mt. 13, 47

περιλαβεῖν καὶ οὕτω τοῦ πόθου στῆναι καὶ τῆς ἐφέσεως. Ἐπεὶ οὖν τὸν ἀποστολικὸν δρόμον ἤνυσε καὶ πέρας εἶχεν ἡ συντονία καὶ ἡ μετὰ τοῦ σώματος κακοπάθεια, ἀνελύετο μὲν ἤδη καὶ διῃρεῖτο τῆς συγγενείας καὶ τὰς τελευταίας ἀνέπνει ἀναπνοάς, περιειστήκεισαν δὲ τοῦτον πληθὺς μοναστῶν, οἶμαι καὶ ἀγγέλων, οἷς ἐξ ἀρχῆς φορούμενος ἦν, τῶν μὲν ἀποδυρομένων τὴν ἐκδημίαν καὶ οὐ φερόντων τὴν ἐρημίαν, τῶν δὲ δορυφορούντων καὶ πρὸς τὸ πρῶτον ἀναγόντων φῶς καὶ τὴν ἀποκειμένην τοῖς ἁγίοις μακαριότητα. Ὁ δὲ εὐθαρσῶς καὶ ἀνδρείως μάλα πρὸς τὴν τῆς φύσεως τομὴν ἵστατο ἐπὶ τούτῳ παρεσκευασμένος, ἐφ' ᾧ ἑτοιμασάμενος οὐ f. 101v τετάρακτο. Ἵλεῳ οὖν τῷ ὄμματι καὶ μειδιώσῃ ψυχῇ τοῖς μὲν ἀποδυρομένοις τὸν θρῆνον κατασιγάσας, τοῖς δὲ δορυφοροῦσι τὴν ψυχὴν παραθέμενος, πρὸς τὸν ποθούμενον ἐξεδήμησε Κύριον, βραχύ τι τοῦ σώματος καταλιπὼν καὶ ὅσον ἡ φύσις πρὸς τὴν διὰ τῆς ἀσκήσεως δαπάνην ἀντήρκεσε, καὶ προστίθεται τοῖς ἀγγέλοις ὁ οὐράνιος ἄνθρωπος, τοῖς τῶν δικαίων πνεύμασιν ὁ ἐπίγειος ἄγγελος, τοῖς ἀποστόλοις ὁ ἀποστολικὸς τὴν ψυχήν, τοῖς προφήταις ὁ θεοφόρητος, τοῖς μάρτυσιν ὁ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας παραταξάμενος, καὶ τὸ μὲν σῶμα δοὺς τοῖς μαστίζειν ἐθέλουσι, τὴν δὲ ψυχὴν πτερώσας εἰς οὐρανὸν καὶ δείξας ἀνάλωτον, τοῖς ὁσίοις ὁ τὸ σῶμα κενώσας καὶ μύσας τὰ αἰσθητήρια καὶ σαρκὸς ἔξω γενόμενος, τοῖς κήρυξιν ἡ μεγάλη φωνή, ὁ στῦλος τῆς ἐκκλησίας, τῆς πίστεως τὸ ἑδραίωμα. Τοῦτον ἐγὼ καὶ μετὰ Παύλου τάσσω, ἁρπαγέντα πολλάκις εἰς οὐρανὸν καὶ παρακολουθήσαντα αὐτῷ καὶ εἰδότα τὸν τρόπον ἁρπαγῆς, καὶ μετὰ Πέτρου καταλέγω, λύοντα καὶ δεσμοῦντα καὶ τὰς κλεῖς πεπιστευμένον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ τοῖς υἱοῖς προστίθημι τῆς βροντῆς, τὸ τοῦ Κυρίου ἠχήσαντα τοῖς πολλοῖς εὐαγγέλιον. Καὶ τί μοι τὰ πολλὰ λέγειν; Οὗτος ἑκάστου τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων ζηλώσας τὴν ἀρετήν, τοῖς μὲν ἡμιλλήθη, τοὺς δὲ νενίκηκε, τῶν δὲ βραχύ τι ὤφθη καταδεέστερος. Τοιοῦτος ὁ βίος τοῦ μεγάλου πατρὸς ἡμῶν f. 102

15 ἀποαδερομένων V : corr. Ga **30** κενώσας : an νεκρώσας scribendum? **31** στύλος V : corr. Ga **34** ἑαυτῷ V Ga : correxi **38** λέγω Ga

10 cf. Greg. Naz., Or. 21, 1, 22 (p. 112) **11** II Tim 4,7 **27–28** Eph. 6, 12 **31–32** I Tim. 3, 15 **33–34** II Cor. 12,4 **35–36** Mt. 16, 19 **36** Marc. 3, 17

Νικολάου, ὦ θεῖον ἀκροατήριον, τοιαύτη ἡ ἄσκησις αὐτοῦ, ⟨τοιαύτη⟩ ἡ ἀρχή, τοιοῦτον τὸ τέλος, οὕτως ἐπαινετὸν καὶ μακάριον. Πλὴν οὐκ ἀφῆκεν ἡμᾶς ἀπελθών, οὐδὲ τῆς πνευματικῆς στοργῆς ἐπελάθετο, μὴ τοῦτο οἰώμεθα. Εἴποιμι δὲ ὅτι μηδὲ τέθνηκε (ζῶσι γὰρ ἅπαντες οἱ κατὰ Θεὸν ζήσαντες, δόγμα τοῦτο θεῖον καὶ ἄνωθεν μαρτυρούμενον), ἀλλὰ νῦν μᾶλλον καὶ σύνεστιν ἡμῖν καὶ τὸν δρόμον συγκατορθοῖ τῆς ἀσκήσεως, τὸ μὲν χεῖρα ὀρέγων, τὰ δὲ πρέσβυς ὑπὲρ ἡμῶν ἱστάμενος πρὸς Θεόν.

33. Τοῦτό σοι παρ' ἡμῶν, ὦ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλή, τὸ βραχὺ τοῦ λόγου ἐγκώμιον, αὕτη σοι ἡ ἀκαλλὴς στήλη καὶ ἄτεχνος, τὴν ἰδέαν τῆς σῆς ἀρετῆς ἀμυδροῖς παραδεικνύουσα σχήμασιν, ἣν οἶμαι μὴ ἐν βραχεῖ μέρει τῆς γῆς στήσεσθαι, ἀλλὰ πανταχοῦ διαβήσεσθαι. Τοῦτό σοι τῆς φιλτάτης ποτὲ ψυχῆς τὸ λογικὸν γέννημα, αὕτη τῆς ἐπαινουμένης σοι γλώττης ἡ εὐφημία, ἣν παρεζήλους ἀεὶ καὶ στρεφομένην τοῖς χείροσι καὶ ὑπὲρ ἧς πολλάκις χεῖρας ἱκέτιδας πρὸς Θεὸν ἀνεπέτασας. Ἔμελλες δὲ ἄρα, ὑπὲρ οὗ ζῶν πολλὰ κατεκένωσας δάκρυα, ἰδεῖν τεθνηκώς. Ἰδοὺ γάρ σοι μετημφιέσμεθα καὶ τοῦ σχήματος συγκεκοινωνήκαμεν καὶ ὑπὸ τὴν σὴν ποιμαντικὴν ἐπιστήμην τέως ἀναπεπαύμεθα. Σὺ δὲ ἡμῖν ὀρέγοις ἄνωθεν τὴν παρὰ τοῦ κρείττονος ἐπικουρίαν καὶ συμπαρασταίης ἡμῖν πολεμοῦσι καὶ πολεμουμένοις, βαλλομένοις καὶ βάλλουσι, καὶ νικῴης ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα ⟨εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν⟩.

41 τοσαύτη Ga **42** addidi **47** τὸ : an τὰ? **48** πρέσβις V : corr. Ga
33,15 εἰς - ἀμὴν addidi

33,1 Greg. Naz., Or. 43,82,7 (p. 304)

INDEX LOCORVM

SEPTVAGINTA

NOVVM TESTAMENTVM

INDEX NOMINVM PROPRIORVM

INDEX VERBORVM MEMORABILIORVM

INITIA